

KALEM YAYINLARI

HADİSLERLE

Hız. Peygamber ve Eshabının Yaşadığı

MÜSLÜMANLIK

Cilt . V

M. YUSUF KÂNDEHLEVİ

Mütercimler :

Ahmet M. BÜYÜKÇINAR

A. Ömer TEKİN

Mustafa YALÇIN

İKİNCİ BASKI

İstanbul — 1978

İÇİNDEKİLER

ONALTINCI BÖLÜM

RESÜLÜLLAH'IN VE ESHABININ HUTBELERİ VE KONUŞMALARI

GİRİŞ	1759
Resûlüllah'ın Konuşmaları	1761
Resûlüllah'ın Medine'deki İlk Hitabesi	1761
Resûlüllah'ın Cuma Hutbesi	1762
Resûlüllah'ın Ramazan Ayı Hakkındaki Konuşmaları	1766
Cuma Namazının Önemi Hakkında Resûlüllah'ın Hitabesi	1767
Resûlüllah'ın Hac Mevsimindeki Konuşmaları	1768
Resûlüllah'ın Deccal, Müseyleme, Ye'cüc, Me'üc ve Ay Tutulması Hakkın- da Konuşmaları	1775
Gıybetin Kötülüğü Hakkında Resûlüllah'ın Bir Konuşması	1780
İylliği Emredip Kötülüğe Engel Olmak Hususunda Resûlüllah'ın Konuşması	1780
Resûlüllah'ın Kötü Huylardan Sakındıran Bir Konuşması	1780
Resûlüllah'ın Günâh-ı Kebâir'den Sakındırmasına Dair Konuşmaları	1781
Resûlüllah'ın Şükür Hakkındaki Konuşmaları	1782
Resûlüllah'ın Hayatın Değerlendirilmesi İle İlgili Konuşması	1783
Resûlüllah'ın Dünyaya Bağlanmama Hususundaki Konuşmaları	1783
Resûlüllah'ın Haşr Hakkındaki Hutbesi	1784
Resûlüllah'ın Kader Hakkındaki Hutbesi	1785
Kendisiyle Akrabalığın Faydası Hakkında Resûlüllah'ın Hutbesi	1786
Resûlüllah'ın Zekât Memurları ve İdarecilerle İlgili Hutbesi	1786
Resûlüllah'ın Ensar Hakkındaki Hutbesi	1787
Resûlüllah'ın Muhtelif Hutbeleri	1788
Resûlüllah'ın Hikmet Dolu Hutbeleri	1789
Resûlüllah'ın Son Konuşmaları	1793
Resûlüllah'ın Sabahtan Akşama Kadar Süren Konuşması	1795
Resûlüllah'ın Konuşma Anındaki Halli	1795
Resûlüllah'ın Halifesi Hz. Ebû Bekr'in Hutbeleri	1797
Halife Seçildiği Zaman İrad Ettiği Hutbe	1797

Ebû Bekr (r.a.) in Takva ve Ahiret için Amel Hususundaki Hutbesi	1800
Ebû Bekr (r.a.) in Takva ve Geçmiştekilerden İbret Almayı Tavsiye Eden Konuşması	1801
Takva ve Ölüp Gidenlerden İbret Almak Hususundaki Hutbesi	1802
Ebû Bekr (r.a.) in Hikmet Dolu Bir Konuşması	1803
Hz. Ebû Bekr'in Allah'ın Ahiretteki Nimetini İnkâr Edenlerin Durumu Hakkındaki Konuşması	1805
Hz. Ebû Bekr (r.a.) in Muhtelif Konuşmaları	1805
Mü'minlerin Emîri Ömer b. hattab (r.a.)'in Konuşmaları	1808
Hz. Ebû Bekr'in Defnedilmesinden Sonraki Konuşması	1808
Hz. Ömer'in Halife Seçildiği Zaman Yaptığı Konuşması	1808
Hz. Ömer'in İnsanları Tanıma Yolları Hakkında Yaptığı Bir Konuşma	1809
Hz. Ömer'in Fazla Mehir Vermekten ve Falan Şehit Oldu Demekten Men Etmesi	1810
Hz. Ömer'in Kader Konusunda Konuşmaktan Men'i	1810
Hz. Ömer'in Câbiye'de Yaptığı Konuşma	1811
Hz. Ömer'in Câbiye'de Yaptığı Uzun Bir Konuşma	1812
Hz. Ömer'in Câbiye'de Resûlullah'tan Naklen Yaptığı Bir Konuşması	1815
Amâvâs Taununun Olduğu Sene Câbiye'den Dönerken Hz. Ömer'in Yaptığı Konuşma	1815
Hz. Ömer'in Halifelik ve Halkın Hakları ile İlgili Yaptığı Konuşmalar	1816
Hz. Ömer'in Allah'ın Müslümanlara Vermiş Olduğu Nimetleri Açıklaması ve Onları Bu Nimetlerin Şükrüne Teşvik Etmesi	1818
Hz. Ömer'in Uhut Harbindeki Konuşması	1819
Hz. Ömer'in Muhtelif Vesilelerle Yaptığı Konuşmalar	1820
Hz. Osman'ın Konuşmaları	1826
Hz. Ali'nin Konuşmaları	1831
Mü'minlerin Emîri Hasan b. Ali (r.a.)'in Konuşmaları	1846
Eshabtın Diğerlerinin Konuşmaları	1849
Muâviye b. Ebû Süfyan'ın Konuşmaları	1849
Abdullah b. Zübeyr'in Konuşmaları	1850
Abdullah b. Mesud'un Konuşmaları	1854
Utbe b. Gazvan'ın Konuşmaları	1855
Huzeyfe b. el-Yemâni'nin Konuşmaları	1856
Ebû Musa el-Eşarinin Konuşmaları	1857
İbn'ü Abbas'ın Konuşmaları	1857
Ebû Hureyre'nin Konuşmaları	1858
Abdullah b. Selâm'ın Konuşmaları	1858
Hz. Ali'nin Oğlu Hüseyin (r.a.) in Konuşmaları	1860
Yezid b. Şecere'nin Konuşmaları	1861
Umeyr b. Sa'd'ın Konuşması	1862
Umeyr'in Babası Sa'd b. Ubeyd'ül Kari'nin Konuşması	1863

Muâz b. Cebel'in Konuşması	1863
Ebudderdâ'nın Konuşması	1863

ONYEDİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER VE ESHABININ ÖĞÜTLERİ

GİRİŞ	1867
Resûlullah'ın Öğütleri	1869
Ömer b. Hattab (r.a.) in Öğütleri	1878
Mü'minlerin Emîri Ali b. Ebû Tâlib (kv.) in Öğütleri	1876
Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh (r.a.) in Öğütleri	1878
Muâz b. Cebel (r.a.) in Öğütleri	1878
Abdullah b. Mesud (r.a.) un Öğütleri	1882
Selmân-ı Farîsi (r.a.) nin Öğütleri	1886
Ebudderdâ (r.a.) nin Öğütleri	1888
Ebû Zer (r.a.) in Öğütleri	1894
Huzeyfe b. el-Yemân (.a.) in Öğütleri	1896
Ubey b. Ka'b (r.a.) in Öğütleri	1898
Zeyd b. Sâbit (r.a.) in Öğütleri	1900
Abdullah b. Abbas (r.a.) in Öğütleri	1901
Abdullah b. Ömer (r.a.) in Öğütleri	1902
Abdullah b. Zübeyr (r.a.) in Öğütleri	1903
H. Ali (r.a.) nin Oğlu Hasan (r.a.) in Öğütleri	1904
Şeddâd b. Evs (r.a.) in Öğütleri	1905
Cündüb el-Beceli (r.a.) nin Öğütleri	1906
Ebû Ümâme (r.a.) nin Öğütleri	1907
Abdullah b. Büsr (r.a.) ün Öğütleri	1910

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER VE ONUN ESHABINA ALLAH'IN GÖNDERDİĞİ MANEVİ YARDIMLAR

GİRİŞ	1913
Meleklerin Yardımı	1915
Bedir Harbinde Meleklerin Eshaba Yardımı	1915
Hüneyn Savaşında Meleklerin Eshaba Yardımı	1917
Uhud ve Hendek Savaşlarında Meleklerin Eshaba Yardımı	1918
Meleklerin Müşrikleri Esir Alması ve Onlarla Çarpışması	1919
Mekke'de Müslümanlarla Alay Edenlere Cebrâil'in Eziyeti	1922

Eshabtan Ebû Ma'lak'a Bir Meleğin Yardımı	1924
Zeyd b. Hârîse'ye Bir Meleğin Yardımı	1924
Eshab'ın Melekleri Görmeleri	1926
Hz. Âîşe ve Ensardan Bazılarının Cibrâil'i Görmeleri	1926
Ensardan Birinin Cibrâil'i Görmesi ve Onunla Konuşması	1926
Abdullah b. Abbas'ın Cibrâil'i Resûlullah'ın Yanında Görmesi	1927
Meleklerin Eshaba Selâm vermesi ve Onlarla Musafaha Yapması ...	1929
Eshabın Meleklerle Konuşması	1930
Eshabın Meleklerin Sesini Duyması	1930
Meleklerin Eshabın Dili İle Konuşmaları	1931
Meleklerin Hz. Ömer'in Dili İle Konuşması	1931
Büheresir Şehrinin Muhasarasında Meleğin Ebû Müfazzel'in Dili İle Konuşması	1931
Eshabın Okuduğu Kur'an'ı Dinlemek İçin Meleklerin Yere İnmesi ...	1933
Meleklerin Eshabın Cenazelerini Yıkamaları	1935
Meleklerin Şehid Olan Hanzala'nın Cenazesini Yıkamaları	1935
Meleklerin Sa'd b. Muâz'ı Yıkamaları	1935
Meleklerin Eshabın Cenazelerine İştirakleri	1937
Meleklerin Câbir'in Babasının Cenazesine İştirakleri	1937
Meleklerin Sa'd b. Muâz'ın Cenazesine İştirakleri	1937
Meleklerin Düşmanların Kalbine Korku Vermesi	1939
Muâviye b. Hayde'nin Kalbine Verilen Korku	1939
Huneyn Savaşında Müşriklerin Kalplerine Korku Verilmesi	1939
Resûlullah'ın Hicretine Mani Olanların Yakalanması	1940
Erbed b. Kays ve Amr b. Tufeyl'in Helâk Olmaları	1942
Taş ve Toprak Atılarak Düşmanın Hezimete Uğratılması	1944
Huneyn Savaşında Resûlullah'ın Attığı Kumla Müşriklerin Hezimete Uğraması	1944
Bedir Harbinde Resûlullah'ın Attığı Bir Avuç Taşla Müşriklerin Hezimete Uğraması	1944
Düşmanların Müslümanlara Az Görünmesi	1945
Eshaba Saba Rüzgârının Yardımı	1945
Düşmanların Yere Batırılması ve Felâkete Uğratılması	1946
Müslümanların Beddûalarıyla Düşmanlarının Kör Olmaları	1948
Hudeybiye'de Resûlullah'ın Beddûası İle Kureyş Gençlerinin Gözlerini Kaybetmeleri	1948
Hz. Ali'nin Beddûası İle Bir Adamın Gözlerini Kaybetmesi	1948
Said b. Zeyd'in Beddûası İle Bir Kadının Kör Olması	1949
Hz. Ali'nin Oğlu Hüseyin'e Beddûa Eden Bir Adamın Kör Olması	1950
Müslümanların Dûalarıyla Görmeyen Gözlerin Açılması	1951
Resûlullah'ın Dûası İle Kureyş'ten Bir Topluluğun Gözlerinin Açılması	1951
Uhud'da Resûlullah'ın Dûası İle Katade'nin Gözünün İyileşmesi	1951

Ashabtan Bazılarının Gözlerindeki Arızaların Resûlüllah'ın Dûası İle Zâil Olması	1952
Zinnire'nin Gözlerine Kavuşması	1953
Müslümanların Getirdiği Tehlil ve Tekbirlerle Müşriklerin Binalarının Sarsılması	1954
Rum Meliki Heraklin Evinin Sarsılması	1954
Humus'un Sallanması	1959
Ashabın Sesinin Çok Uzaklardan Duyulması	1960
H. Ömer'in Sesini Çok Uzaklarda Bulunan Sariye ve Ordusunun İşitmesi	1960
Ashabın Gâipten Gelen Sesleri Duyması	1962
Cinlerin ve Gâipten Gelen Seslerin Eshaba Yardım Etmesi	1963
Şeytanların ve Cinlerin Resûlüllah'a ve Eshaba Boyun Eğmesi	1975
Ashâb-ı Kirâm'ın Cansız Varlıkların Seslerini İşitmeleri	1981
Ashabın Kâbirdekilerin Sesini Duyması	1985
Ashabın Cehennemliklerin Çektiği Azabı Görmesi	1987
Ashabın Öldükten Sonra Konuşması	1988
Ölüleri Diriltme	1990
Eshabtan Şehid Olanlarda Hayat Belirtileri	1992
Ashabın Kâbirlerinden Misk Kokusu Gelmesi	1995
Ashabtan Şehid Olanların Göğe Yükseltilmesi	1996
Ashabtan Ölenlerin Cesetlerinin Allah Tarafından Korunması	1998
Yırtıcı Hayvanların Resûlüllah'a, Ashabına Karşı İtaatkâr Olması ve Onlarla Konuşması	2000
Resûlüllah'ın Kurtla Konuşması ve Kurdun Resûlüllah'ı Dinlemesi	2000
Resûlüllah'ın Azatlısı Sefine'ye Arslanın İyliği	2001
İbnü Ömer'e Arslan'ın İtaati	2002
Avf b. Malik'in Arslanla Konuşması	2002
Kurdun Çobanla Konuşması ve Ona H. Peygamberden Bahsetmesi	2002
Deniz ve Nehirlerin Eshaba Yardımları	2004
H. Ömer'in Emriyle Nil Nehrinin Taşması	2004
Denizin, Ebû Reyhane'nin Dûası İle İğneyi Yüze Çıkarması	2005
Alâ b. Hadrami'nin Deve İle Denizi Geçmesi	2005
Medâin'in Fethi Sırasında Müslümanların Dicle'yi Geçmeleri	2007
Ateşin Ashaba İtaat Etmesi	2011
Ashabın Yollarının Aydınlanması	2012
H. Hasan ve Hüseyin'in Yollarının Aydınlanması	2012
Üseyd b. Hudayr ve Abbâd b. Bîşrin Yollarının Aydınlanması	2013
Hanzala b. Amr el-Eslemî'nin Parmaklarının Işık Saçması	2013
Ebû Abs'ın Asasının Işık Vermesi	2014
Tufeyl b. Amr ed-Devsinin Kırbacının Yolunu Aydınlatması	2014
Bulutların Ashaba Gölge Olması	2016
Resûlüllah ve Ashabın Dûası İle Yağmur Yağması	2017
Resûlüllah'ın Dûası İle Yağmur Yağması	2017

H. Ömer'in Dûası İle Yağmur Yağması	2018
Muâviye ve Yezid b. Esved el-Cüresi'nin Dûaları İle Yağmur Yağması	2020
Enes (r.a.) in Dûası İle Yağmur Yağması	2021
Hucr b. Adl'nin Dûası İle Yağmur Yağması	2021
Resûlullah'ın Dûası İle Ensardan Bir Mahalle Halkından Ölenlerin Kabirleri Üzerine Yağmur Yağması	2022
Ümmü Eymen'in Gökten İnen Bir Kova İle Susuzluğunu Gidermesi	2022
Suyun Bereketlenmesi	2023
Resûlullah'ın Su Kabına Dokunması ve Kaptan Ağzına Su Alarak Tekrar Ka- bin İçine Dökmesi Suretiyle Suyun Artması	2023
Resûlullah'ın Ellerini ve Yüzünü Yıkaması İle Suyun Artması	2025
Resûlullah'ın Kaba Dokunması İle İçindeki Suyun Artması	2026
Resûlullah'ın Çakıl Taşlarını Attırması İle Suyun Bereketlenmesi	2026
Hüseyin b. Ali'nin İçtiği Suyun Bereketlenmesi	2027
Savaşlarda Yiyeceklerin Bereketlenmesi	2028
Resûlullah'ın Dûası İle Savaş Azığının Artması	2028
Hendek Kazılırken Resûlullah'ın Dokunması İle Yemeğinin Artması	2029
Sulh Zamanında Ashabın Yiyeceklerinin Bereketlenmesi	2031
Resûlullah'a Getirilen Bir Çanak Tiritin Bereketlenmesi	2031
Resûlullah'ın Ehl-i Suffeye Yaptığı Yemeğin Bereketlenmesi	2031
H. Fâtima'nın Babası İçin Yaptığı Yemeğin Çoğalması	2033
Sebze ve Meyvelerin Bereketlenmesi	2035
Ümmü Şerik'in Yağ ve Arpasının Çoğalması	2035
Resûlullah'ın Bir Adama Verdiği Yarım Vesik Arpanın Bereketlenmesi	2036
Resûlullah'ın Nevfel b. Hârise Verdiği Arpanın Bereketlenmesi	2036
H. Âişe'nin Yanında Bulunan Bir Öğünlük Arpanın H. Peygamberin Ve- fatından Sonra Bile Bereketini Göstermesi	2036
Câbir'in Babasının Miras Olarak Bıraktığı Hurmanın Resûlullah'ın Dûası İle Bereketlenmesi	2037
Hendek'in Kazılması Esnasında Hurmanın Bereketlenmesi	2037
Tebûk Gazvesinde Yedi Hurmanın Bereketlenmesi	2038
Resûlullah'ın Ebû Hüreyre'ye Verdiği Hurmaların Bereketlenmesi	2039
Resûlullah'ın Dûası İle Enes'in Meyvelerinin Bereketlenmesi	2039
Yağ ve Sütün Bereketlenmesi	2041
Ümmü Mâlik el-Behziyye el-Ensari'nin Yağının Bereketlenmesi	2041
Ümmü Evs el-Behziyye'nin Yağının Bereketlenmesi	2042
Ümmü Süleym'in Yağının Bereketlenmesi	2042
Ümmü Şerik'in Yağının Bereketlenmesi	2043
Hamza b. Amr el-Eslemî'nin Yağının Bereketlenmesi	2043
Resûlullah'ın Habbab b. Eret'in Koyununu Sağması İle Sütün Bereketlen- mesi	2044
Etlerin Bereketlenmesi	2045
Mesut b. Halid'in Etinin Bereketlenmesi	2045
Halid b. Abdüluzza'nın Etinin Bereketlenmesi	2045

Umulmadık Yerden Rızık Gelmesi	2046
Ashaba Uykuda Su Verilmesi	2051
Ashaba Umulmadık Yerden Servet Gelmesi	2053
Ashabın Mal ve Servetlerinin Bereketlenmesi	2054
Zehirin Tesirinin Kaybolması	2057
Sıcakın ve Soğukun Tesirinin Kaybolması	2059
Açlığın Tesirinin Kaybolması	2061
Resûlullah'ın Dûasıyla İhtiyarlığın Tesirlerinin Azalması	2062
Büyük Üzüntünün Tesirinin Kaybolması	2064
Übey b. Ka'bın Dûasıyla Müslümanların Yağmurda Islanmaması ...	2065
Ağaç Dalının Kılıç Olması	2065
Dûa İle İçkinin Sirkeye Dönüşmesi	2066
Resûlullah'ın Öğrettiği Dûa İle Esirin Hapisten Kurtulması	2067
Hz. Peygamber ve Eshabının Emirlerini Dinlemeyenlerin Başlarına Gelenler	2068
Ehl-i Beyt'ten Olanların Şehadetiyle Nizam'ı Âlemde Olan Değişiklikler	2072
Cinlerin Ashabın Şehid Olmalarına Ağlaması	2073
Ashabın Resûlullah'ı Rüyalarında Görmeleri	2075
Bir Kısım Ashabın Diğerlerini Rüyalarında Görmeleri	2078

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

ASHABIN İLÂHÎ YARDIMA MAZHARİYETLERİNİN SEBEBİ

GİRİŞ	2083
Sıkıntı ve Zorluklara Tahammül	2085
Eshabın Resûlullah'ın Emrine Kayıtsız Şartsız İtaatleri	2087
Eshabın Allah'a Tevekkülü ve Ehl-i Bâtılı Yalanlamaları	2088
Eshabın İslâmdan Başka Bir Şeyden Şeref Ummamaları	2090
Eshabın Zimmilere İyi Davranmayı Tavsiyesi	2091
Eshabın Allah'ın Emrine Uymayanların Halinden İbret Almaları	2092
Eshabın Allah'a Samimiyetle Bağlanmaları ve Ahiret Arzuları	2094
Eshabın Kur'an Okuyarak ve Zikîr Yaparak Allah'dan Yardım İstemeleri	2096
Halid b. Velidin Hz. Peygamberin Saçlarını Uğur Sayması	2099
Eshabın Hayırda Yarış Etmeleri	2100
Eshabın Gösterişe ve Dünya Süsüne Önem Vermemeleri	2101
Eshabın Savaşta Düşmanın Çokluğuna ve Kuvvetine Aldırmaması	2106
Eshab Karşısında Düşmanın Söyledikleri	2107

KAYNAKLAR

İNDEKS

UMUMİ FİHRİST

ONALTINCI BÖLÜM

RESÜLÜLLAH'IN VE ESHABININ HUTBELERİ VE KONUŞMALARI

«Ey iman edenler, Allah ve Resûlünün huzurunda illeri gitmeyin. Allah'ın emirlerine muhalefetten sakının. Allah herşeyi işittir ve bilir.

Ey iman edenler, peygamberden daha yüksek sesle konuşmayın. Birbirinizle konuştuğunuz gibi Resûlullah ile konuşmayın. Sonra amelleriniz mahvolur da siz farkında olmazsınız.

Allah'ın peygamberi yanında yavaş sesle konuşanlar, Allah'ın kalplerindeki samimiyeti denediği kimselerdir. Onlar için af ve büyük mükâfaat vardır." (Hucûrat: 1-3)

G İ R İ Ş

Siirin, edebiyatın, hitabetin zirvede olduğu bir dönemde, Allah tarafından bütün insanlığa son peygamber olarak, ebedi bir mucize ile Kur'an-ı Kerim ile gönderilen Rasûlü zışan efendimiz, Arabın ve Arap olmayanların ebedi mahsullerini gölgede bıraktı. Çarşıda, pazarda, panayırda, Kâ'be'nin çevresinde kendisini dinleyen insanlar onun peygamberliğine inanmasalar, İslâm Dinini kabul etmeseler bile bu büyük insanın konuşmalarını sonuna kadar dinliyor, hayretlerini ifade etmekten kendilerini alıkoyamıyorlardı. O getirdiği, tebliğe memur olduğu, İslâm Dininin kelimelerle ifade edilemeyen esaslarını, ruhunu, özünü anlatırken adeta Araba hitabet örneği veriyordu. Buyurdukları gibi Arabın, Kureyş'in en selis konuşanıydı.

İçinde yaşadığı insanların, toplumun seviyesine göre konuşuyor. konuşması sırasında hitab ettiği kimselerle diyalog kuruyor, onların ihtiyaçlarını, problemlerini dile getiriyor, çareler gösteriyordu. İfadelerinde eksiklik veya fazlalık yoktu. Çok sözden ziyade, karşısındakilerinin akıllarında kalabilecek, kısa ve öz şeyler söylerdi. Muhataplarını yormazdı. Kırıcı konuşmazdı. Nezaket âbidesiydi. Söylenilenin anlaşılmayacağı bir mecliste konuşmaz, meclistekiler sustuktan sonra konuşmaya başlardı. Onu dinleyenler, başındaki kuşu ürkütmemek için kıpırdamayan insan gibi davranırlar, vecd ve istiğrak içinde onu dinlerlerdi.

Konuşması sırasında ne ses tonunda, ne de davranışlarında bir yapmacıklık vardı. Her şeyi tabii idi.

Bir kumandan, bir imam, bir vaiz, bir devlet reisi, bir belediye başkanı v.s. onda, kendilerine yol gösterecek konuşma örnekleri bulabilirler. Ülkeler fetheden bir kumandan en güzel konuşma örneğini Rasûlullah'da bulacaktır. Mekke'yi fethettikten sonra yaptıkları konuşmanın bir benzerini henüz tarih kaydetmemiştir. Ondan onüç asır sonra insanlık, insan hakları havarisi kesilenler onun Veda Haccında yüzbinin üzerindeki insanlara hitaben yaptığı konuşmada açıkladığı fikirlerin ilerisine geçememişlerdir.

Onun en büyük özelliği, konuşmalarının müessiriyeti, konuştuğunu yaşayan, diğer bir ifadeyle yaşadığını konuşan insan olmasından ileri gelmektedir.

Hulefâ-i Raşidin ve ashab da sevgili peygamberimizi örnek almakla kusur etmemişlerdir.

RASÜLULLAH (S.A.V.)'İN KONUŞMALARI

Rasûlullah (s.a.v.)'ın Medine'deki İlk Hitabesi :

Ebü Seleme b. Abdurrahman b. Avf (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) Medine'deki ilk konuşmasını yaparken ayağa kalktı, Allah'a hamdetti ve onu şanına lâyık sözlerle övdükten sonra şöyle buyurdu :

«Ey insanlar! Kendinize ahiret için bir şeyler hazırlayın. Kesin olarak biliyorsunuz ki, Allah sizden birinin ruhunu alır, koyunlarını çobansız bırakır. Daha sonra da ona, hiçbir tercümana ve aracıya muhtaç olmadan :

«— Sana benim elçim gelip emirlerimi tebliğ etmedi mi? Sana servet vermedi mi? Hem de bol bol vermedi mi? Ahiret için kendine ne hazırladın?» der. Bunun üzerine o sağına soluna bakar, hiçbir şey göremez. Sonra önüne bakar, orada da cehennemden başka birşey göremez. Kim kendisini, yarım hurma ile de olsa cehennemden kurtarmaya muktedirse kurtarsın. Onu da bulamazsa tatlı dilli olsun; çünkü bunlarla yapılan iyiliklere on mislinden yediyüz misline kadar mükâfat verilir.

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi sizin ve Rasûlü'nün üzerine olsun.»¹

Bir başka zaman da Rasûlullah şu konuşmayı yapmıştır :

«Hamd Allah'a mahsustur. Ona hamdeder ve ondan yardım dilerim. Nefislerimizin şerlerinden ve kötü amellerimizden Allah'a sığınırız. Allah kime hidayet ederse onu kimse saptıramaz. Kimi doğru yoldan saptırırsa onu da kimse doğru yola sevk edemez. Ben, her bakımdan tek, ortağı olmayan Allah'dan başka Tanrı olmadığına şahadet ederim.»

Sözlerin en güzeli Allah'ın kitabıdır (Kur'an'dır). Allah'ın, kalplerini süsleyerek ve küfürden kurtararak islâm'a soktuğu kimseler felâha ermişlerdir. Allah Kur'an-ı Kerim'i insanların sözlerine tercih etmiştir. O sözlerin en güzeli ve en üstünüdür (beliğidir). Allah'ın sevdiği kimseleri seviniz. Allah'ı bütün kalbinizle seviniz.

1 Beyhaki.

Allah'ın kelâmından (Kur'ân'dan) ve Allah'ı zikretmekten usanmayınız. Allah'ı unutarak kalplerinizi karartmayın. Allah kulları arasından bazılarını seçer ve yükseltir. Hayırlı amelleri, salih kulları, güzel sözleri, bütün helâl ve haramı bildirmiştir.

Allah'a kulluk ediniz. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayınız. Allah'a asi olmaktan son derece sakınınız. Konuştuğunuz güzel şeyleri yaparak Allah'a karşı yalancı çıkmayın. Aranızda adaleti ve merhameti gerçekleştirmek sureti ile birbirinizi seviniz. Allah Teâlâ'nın emirlerini yerine getirmeyenler onun gazabına uğrarlar.

Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.*

Rasûlullah'ın Cuma Hutbesi:

Said b. Abdurrahman el Cemhi'den : Bana, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Medine'de Benî Sâlim b. Avf yurdundaki ilk cuma hutbesinde şunları söylediği nakledildi :

Hamd Allah'a mahsustur. Ona hamdeder ondan yardım dilerim, ondan günahlarımın affını ve beni doğru yoldan ayırmamasını talep ederim. Ona iman ederim, onu inkâr etmem. Onu inkâr edene düşman olurum. Her bakımdan tek ortağı olmayan Allah'dan başka Tanrı olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet ederim. Allah Rasûlü'nü, elçilerinin arkasının kesildiği, ilmin azaldığı, insanların dalâlete düştüğü, aradan uzun zaman geçtiği, kıyâmetin ve ecelin yaklaştığı bir zamanda hidâyetle nûrla ve öğütlerle göndermiştir.

Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse doğru yola girmiş olur. Kim de Allah'a ve Rasûlüne asi olursa azmış, kusur işlemiş ve doğru yoldan tamamen sapmış olur. Size, Allah'a isyandan kaçınmanızı tavsiye ederim. Müslümanın müslümana yapacağı en hayırlı tavsiye, birbirlerini ahiret için hazırlanmaya teşvik etmeleri ve birbirlerine, Allah'a asi olmaktan sakınmayı emretmeleridir.

Allah'ın haram kıldığı şeylere yaklaşmayın. Bu söylediklerimden daha güzel bir nasihat ve öğüt yoktur. Rablerinden korkarak ve sakınarak bunları yerine getirenlerin takvası ahiretteki arzularına ulaşmakta en iyi yardımcıdır.

Kim Allah'la kendi arasında olan hususlarda gizli ve açık dü-rüst hareket ederse ve bunu sadece Allah rızasını gözeterek yaparsa, bu onun için dünyada bir şeref ve ölümden sonra en çok muhtaç olacağı bir azıktır.

Böyle yapmayanlar, ahirette amellerini görmek bile istemeyeceklerdir. Allah sizi kendisine asi olmaktan sakındırır. Allah kulla-

rına karşı çok merhametlidir. Sözünde sadık olan, vaadini yerine getiren Allah hiçbir sözünden ve vaadinden dönmez. Şöyle buyurmaktadır :

«Benim nezdimde hükümler değiştirilmez. Ben kullarıma zulmedici değilim.»³

Gizli, aşikâr, dünya ve ahirete ait işlerde Allah'a muhalefetten sakınınız. Kim Allah'a muhalefetten sakınırsa Allah onun hatalarını affeder ve ona büyük mükâfatlar verir. Allah'a isyandan sakınan büyük bir kazanç sağlamış olur.

Takva kişiyi Allah'ın gazabından, cezasından ve hoşnutsuzluktan korur. Takva yüzleri ağartır, Allah'ı razı eder ve kişinin derecesini yükseltir. Fırsatı kaçırmayın ve Allah'a karşı vazifelerinizi ihmal etmeyiniz. Allah size kitabını (Kur'ân'ını) öğretti, inanları ve inkâr edenleri tesbit için doğru yolu gösterdi. Allah'ın size ihsanda bulunduğu gibi siz de iyilik yapın. Düşmanlarına düşman olun. Allah yolunda hakkı ile cihad edin. Allah, insanlar arasından sizi seçti ve size müslüman ismini verdi. Artık bundan sonra mahvolan haksız yere mahvolmamış, bahtiyar olan da sebepsiz yere bahtiyar olmamış olur. Allah'ın yardımı olmadan hiçbir şey yapılamaz. Öyleyse Allah'ı çok zikrediniz, gelecek için çalışınız. Allah'la arasındaki münasebetlerde dikkatli olan kimseleri, Allah diğer insanlarla olan münasebetlerinde korur. Bu, Allah'ın insanlar hakkında dilediği hükmü verebilmesi ve insanların ise Allah'ın hükmüne bir müdahalede bulunamamaları sebebiyledir. Allah insanlar üzerinde dilediği gibi hükümandır. İnsanlar Allah'ın işine karışamazlar. Allah büyüktür ve yüce olan Allah'ın yardımı olmadan hiç bir kuvvet işe yaramaz.⁴

Rasûlullah'ın Savaşlardaki Hitabeleri :

Rasûlullah'ın ashabından olan Harrâr (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah'la (s.a.v.) savaşta beraberdik. Düşmanlarımızla karşılaşınca Hz. Peygamber ayağa kalkarak Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra şöyle dedi :

«Ey insanlar! Sarı, kırmızı, yeşil mallar arasındasınız. Ağırhkları daha neler, neler var! Düşmanlarınızla karşılaşır karşılaşmaz hemen ileri atılın. Çünkü Allah yolunda savaşan herkes için iki tane hurî yardıma koşar. İlk kan damlası yere düşen şehidin Allah bütün günahlarını affeder ve o kimsenin yüzündeki tozları silen hurîler :

3 Kaf, 29.

4 İbn-ü Cerir 2/115; Bidaye 3/213; Tefsir-ü Kurtubî 18/98.

«— Sana kavuşmamız yaklaştı,» derler.

Şehid düşen kimse de :

«— Benim de size kavuşmam yaklaştı,» diye mukabele eder.»⁴

Câbir (r.a.) anlatıyor : Tebûk savaşına giderken Rasûlullah (s.a.v.) Hicr'da konakladığı zaman kalkarak müslümanlara şöyle bir konuşma yaptı :

«— Ey insanlar! Peygamberinizden mucizeler istemeyin. Salih (a.s.)'ın kavmi peygamberlerinden kendilerine bir deve göndermesini istemişlerdi, o da göndermişti. O deve işte şu yoldan gelir, geldiği gün onların bütün suyunu içerdi. Onlar da deveden ertesi gün, bir gün önce içmiş olduğu su kadar süt sağarlardı. Sonra da deve şu yoldan çıkıp giderdi. Onlar deveyi kestiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ onlara üç gün mühlet verdi. Allah sözünde asla yalan çıkmaz. Sonra yerle gök arasında korkunç bir ses hasıl oldu. Harem-i Şerif'deki zat müstesna hepsi helâk oldular. O adamı Harem-i Şerif Allah'ın azabından korudu.»

«— Ya Rasûlâllah! O kimdir?» diye sorulduğunda Hz. Peygamber :

«— Ebû Rigâl» diye cevap verdi.⁵

Hasan b. Ali (r.a.) anlatıyor : Tebûk savaşının olduğu gün Hz. Peygamber minbere çıktı, Allah'a hamdû senâ ettikten sonra şöyle buyurdu :

«— Ey insanlar! Ben size Allah'ın emrettiklerinden başkasını emretmiyorum. Ben sizi sadece Allah'ın nehyettiklerinden sakındırıyorum. Öyleyse Allah'dan güzel talepte bulunun. Ebû Kâsım'ı kuvvet ve iradesi ile yaşatan Allah'a yemin ederim ki, sizden biri rızıkına kavuştuğu gibi eceline de kavuşur. Eğer dara düşerseniz Aziz ve Celil olan Allah'a itaat ederek rızıkınızı isteyiniz.»⁶

Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor :

Mekke Rasûlullah (s.a.v.) tarafından fethedilince Hz. Peygamber :

«— Bekr oğullarından Huzaa'lılar hariç, kimseye dokunmayın!» buyurdu. İkinci namazına kadar onlarla savaşın devam etmesine izin verdi. Sonra da :

«— Silâhları bırakın!» dedi. Ertesi gün Huzâa kabilesinden bir adam Müzdelife'de Beni Bekre kabilesinden bir adamla karşılaşarak onu öldürdü. Bu haber Rasûlullah'a ulaşınca kalkarak bir hitabede bulundu. Konuşurken sırtını Kâ'be duvarına dayamıştı.

⁴ Taberâni; Bezzar; Mecme'uz-Zevaid 5/575.

⁵ Mecme'uz-Zevaid 7/38; Taberâni; Evsat; Bezzar; Müsned-ü Ahmet b. Hanbel.

⁶ Taberâni, El Kebîr; Tergîb 3/196.

«Allah'ın en büyük düşmanı Harem-i Şerif'de adam öldüren, kendine dokunmayanı öldüren ve cahiliyye devrinden kalma bir kan davası yüzünden adam öldüren kimsedir,» buyurdu. Bunun üzerine bir adam kalkarak :

«— Falan benim oğlumdur,» deyince Rasûlullah (s.a.v.) :

«— İslâm'da boş iddialar dinlenmez. Cahiliye devri geçmiştir. Çocuk kimin yatağında doğmuşsa ona aittir. Zina eden recmedilir,» buyurdu.

Sonra şöyle devam etti : «Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar ve ikindi namazından sonra güneş batıncaya kadar nafile namaz kılınmaz. Bir kadın hala veya teyzesi ile aynı anda bir adamın nikâhı altında bulunamaz.»⁷

İbn-ü Ömer (r.a.) anlatıyor :

Mekke'nin fethedildiği gün, Rasûlullah (s.a.v.) Kâ'be'nin merdivenleri üzerinde ayağa kalkarak Allah'a hamdü senâ ettikten sonra şöyle dedi :

«Vaadinde sadık kalan, kullarına yardım eden ve Hendek savaşında bize saldıran düşmanları tek başına hezimete uğratan Allah'a hamd olsun.

Dikkat edin!

Kırbaç ve sopa ile öldürülenler gibi hataen öldürülenlerin diyeti yüz devedir. Develerin kırk tanesinin gebe olması lâzımdır.

Dikkat edin!

Bütün cahiliye devri âdetleri ve cahiliye devrinden kalma kan davaları şu iki ayağımın altındadır. Sadece Kâ'be'nin bakımı ve hacılara su dağıtma âdetini olduğu gibi bırakıyorum. Önceden bu işlere bakanlar yine işlerine devam etsinler.»⁸

İbn-ü Ömer (r.a.)'dan :

Mekke'nin fethedildiği gün, Rasûlullah (s.a.v.) kulağı kesik devesi üzerinde, elinde asası⁹ ile rükünlerde istilâm ederek¹⁰ Kâ'be'yi tavaf etti. Kâ'be'de devesini çöktürerek yer bulamadığı için müslümanların elleri üzerinde indi. Deve de Batn-ı Mesif'e götürülerek orada çöktürüldü. Sonra da devesi üzerinde halka hitap ederek, Allah'a hamdetti. Onu lâyıkı vechile övdü ve şöyle buyurdu :

«Ey insanlar! Allah Teâlâ cahiliyye devrinden kalma bütün kötü âdetlerinizi ve babalarınızla övünmenizi kaldırmıştır.

7 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 6/178.

8 İbn Mâce, sh. 478.

9 Ucu kıvrık, hükümdarların özel esasına benzer bir değnek.

10 İstilâm : Tavaf sırasında, Hacer-i Esved'in hızasına gelindiğinde bu mübârek taşın selâmlanması.

İnsanlar iki kısımdır :

Birincisi, Allah katında iyi, mütteki ve şerefli, ikincisi de asi zalim ve değersiz olanlardır. Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur :

«Ey insanlar! Biz sizi bir kadınla bir erkekten yarattık. Tanışmanız için milletlere ve kabilelere ayırdık. Sizin Allah katında en şerefli olanınız takvaca en üstün olanınızdır. Muhakkak ki Allah Teâlâ her şeyi bilir ve her şeyden haberdardır.»¹¹

Daha sonra şöyle buyurdu : «Sözümü burada bitirir, Allah'dan sizin için ve kendim için af dilerim.»¹²

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Ramazan Ayı Hakkındaki Konuşmaları :

Selmân (r.a.) anlatıyor :

Şaban ayının son gününde Rasûlullah (s.a.v.) bize şöyle bir konuşma yaptı :

«Ey insanlar! Büyük, mübarek bir aya giriyorsunuz. O ayda bin aydan daha hayırlı bir gece vardır. Allah o ayda oruç tutmayı farz kılmıştır. Geceleri ibadet etmeyi de müstehap kılmıştır. Kim bu ayda bir hayır işlerse, diğer aylarda bir farz işlemiş gibidir. Kim bu ayda bir farz işlerse, diğer aylarda yetmiş farz işlemiş gibidir. Bu ay sabır ayıdır, sabrın mükâfatı ise cennettir. Bu ay, yardımlaşma ayıdır. Mü'minlerin rızıklarının arttırıldığı bir aydır. Kim bu ayda bir oruçluyu iftara davet ederse günahları affedilir, cehennem ateşinden kurtulur. İftara davet eden oruç tutanın mükâfatı kadar mükâfat alır. Oruç tutanın mükâfatından da hiç birşey eksilmez.»

«— Ya Rasûlallah! Hepimiz oruçluyu iftar ettirecek birşey bulamıyoruz,» dediler.

Bunun üzerine şöyle buyurdu :

«— Allah Teâlâ bu sevabı, oruçluya bir hurma ile iftar ettirene de, bir yudum su ile iftar ettirene de, su katılmış süt ile iftar ettirene de verir. Bu ay evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu da cehennemden kurtuluşa vesile olan bir aydır. Kim bu ayda elinin altındakilerinin işlerini hafifletirse Allah o kimseyi affeder ve onu cehennemden kurtarır.

Öyle ise bu ayda dört şeyi çok yapın :

Bunlardan ikisi ile rabbinizi razı edersiniz. İkisinden de zaten siz müstağni olamazsınız.

11 Hucûrât, 13.

12 İbn Ebi Hâtim; Tefsir-ü İbn-ü Kesir 4/218.

Rabbini razı edeceğiniz iki şey, Allah'dan başka Tanrı olmadığına şehadet etmeniz (Kelime-i şehadet) ve Allah'dan af dilemenizdir.

Sizin müstağni olamayacağınız iki şey ise, Allah'dan cenneti istemeniz ve cehennem azabından ona sığınmanızdır.

Kim oruçlu birine su verirse Allah da ona benim havzımdan su verir ve o kimse cennete girinceye kadar bir daha susamaz.¹³

Enes (r.a.) anlatıyor :

Ramazan ayı yaklaşınca, Hz. Peygamber bir akşam namazı bize kısa bir konuşma yaparak şöyle dedi :

«— Ramazan geliyor. Onu karşılayınız. Bilmiş olun ki, Ramazanın ilk gecesinde affedilmeyecek tek bir müslüman kalmayacak.»¹⁴

Hız. Ali (r.a.) anlatıyor :

Ramazan ayının ilk gecesı Rasûlullah (s.a.v.) ayağa kalktı ve Allah Teâlâ'yı överek şöyle buyurdu :

«Ey insanlar! Allah Teâlâ sizi cinlerden olan düşmanlarınızdan korumuştur. Dualarınızı kabul edeceğini vaadetmiş ve Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur : «...Bana dua ediniz, kabul edeyim.»¹⁵

Allah Teâlâ mel'un şeytanların her birini yedi meleklerle tutmuştur. Ramazan sona erinceye kadar şeytanlar bırakılmazlar. Ramazanın ilk gecesinden itibaren son gecesine kadar tevbe kapıları açıktır. Bu ayda dualar kabul edilir.»

Hız. Peygamber Ramazan ayının son on gününün ilk gecesinden itibaren hanımlarından ayrılır, itikâfa girerek geceleri ibadetle geçirirdi.¹⁵

Cuma Namazının Önemi Hakkında Rasûlullah'ın Hitabesi :

Câbir (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) bize şöyle bir hitabede bulundu :

«— Ey insanlar! Ölüm gelmeden önce Allah'a yöneliniz. Fırsat elden gitmeden salih amel yapmaya çalışınız. Çok zikretmek, gizli ve açık olarak çok sadaka vermek sureti ile Rabbinize yaklaşınız ki rızıklanasınız, yardım göresiniz ve eksiklerinizin yerine yenileri verile.

Bilmiş olunuz ki, Allah Teâlâ bu senenin bu ayında, bu yerde ve bugünde kıyâmete kadar devam etmek üzere cuma namazını sizlere farz kıldı.

13 İbn Huzeyme, Salih; Tergîb 2/218; Beyhakî; İbnü neccar; Kenz'ul-Ummal 4/323.

14 İbnüneccar; Kenz'ul-Ummal 4/325.

14^a Gâfir, 60.

15 İsfahani, Tergîb; Kenz'ul-Ummal 4/323.

Kim benim hayatımda yahutta benden sonra -adil veya zalim imamları varken- hâkir görerek ve önemsemiyerek cumayı terke-derse, Allah o kimsenin iki yakasını bir araya getirmez, işleri rast gitmez.

Tevbe edinceye kadar Allah o kimsenin orucunu, haccını, zekâtını ve namazını hiçbir hayırını kabul etmez. Kim de tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder.

Katiyyen kadın erkeğe imâm olmasın. Bedevî muhacire imâm olmasın.

Sultan tarafından kılıç ve kırbaç tehdidi yoksa hiçbir fasık da müttaki bir mü'mine imâm olamaz.¹⁶

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor :

Cuma günü Rasûlullah (s.a.v.) kalktı ve hutbede şöyle buyurdu :

«Öyle bir zaman gelecek ki, Medine'ye bir mil mesafede bulunup da cuma namazına gelmeyenler olacak.» İkinci defa şöyle dedi :

«Öyle bir zaman gelecek ki, Medine'ye iki mil uzaklıkta bulunup da cuma namazına gelmeyenler olacak.» Üçüncüsünde de şöyle buyurdu :

«Yine öyle bir zaman gelecek ki, Medine'ye üç mil mesafede bulunup da cuma namazına gelmeyenler olacak. Allah o kimselerin kalplerini mühürlemiştir.»¹⁷

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Hac Mevsimindeki Konuşmaları :

İbn-i Abbas (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) Veda Haccında müslümanlara şöyle hitap etti :

«Şeytan artık sizin topraklarınızda kendisine uyulmasından ümidini kesmiştir. Fakat o önemsemediğiniz amellerinizde kendisine uymanıza razı olur. Dikkat edin! Ben size öyle şeyler bırakıyorum ki onlara sımsıkı sarıldığınız müddetçe asla sapıtmazsınız. Bunlar da Allah'ın kitabı ve onun peygamberinin sünnetidir. Müslümanlar birbirinin kardeşidir, müslümanlar kardestir. Bir kimsenin kirdeşinin malını gönül rızası olmadan alması haramdır. Zulmetmeyin, benden sonra birbirinizin boynunu vurarak küfre dönme-
yin.»¹⁸

«Ey insanlar! Ben size sımsıkı sarıldığınız müddetçe asla doğru yoldan ayrılmayacağınız birşey bırakıyorum. O da Allah'ın Kitabı-

16 İbn Mâce, sh. 172.

17 Münziri; Tergîb 2/31; Taberâni, Evsat.

18 Müstedrek 1/93.

dır. (Kur'ân-ı Kerim'dir). Ahirette vazifemi yapıp yapmadığımı size sorulacak. Ne diyeceksiniz?»¹⁹

İbn-i Abbas (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) Mescid-i Hayf'da bize hitap ederek Allah'a hamdetti, gereği veçhile onu andıktan sonra şöyle buyurdu :

«Kimin hedefi ahiret ise Allah onun işlerini rast getirir, kısa zamanda onu zenginleştirir. Dünya emrine amâde olur. Kimin de hedefi dünya olursa Allah onun işlerini bozar. Kısa zamanda fakirleştirir, dünyada ona sadece mukadder olan verilir.»²⁰

İbn-i Ömer (r.a.)'dan :

Mina'daki Mescid-i Hayf'da Rasûlullah (s.a.v.) bize hitap ederek şöyle buyurdu :

«Benim sözlerimi dinleyip de başka müslüman kardeşlerine nakleden kimselerin Allah yüzünü ağartsın. Şu üç şeye bağlı kalan kimsenin kalbi kendisine ihanet etmez.

Sırf Allah için amel etmek, idarecilere yol göstermek, cemaattan ayrılmamak. Böylelerinin duaları, kendilerini korur.»²¹

Câbir (r.a.)'dan gelen uzun rivayette şu ilâve vardır :

Rasûlullah (s.a.v.) Arafat'a kadar geldi. Orada kendisi için hurma dalları ile yapılmış gölgeliği görünce orada konakladı. Güneş zevalden dönünce Kasva'yı²² getirmelerini emretti. Yola çıktı. Batn-ı Vadiye gelince halka hitab ederek şöyle buyurdu :

«Bu beldede bu ayda bu günün kutsallığı gibi kanlarınız, mallarınız da kutsaldır. Şunu iyi bilin ki, cahiliye âdetlerinden herşey ayaklarımın altındadır, kaldırılmıştır. Cahiliye devrindeki kan davaları da kaldırılmıştır. Kan davalarımızdan kaldırdığım ilk kan davası Rebîa Hâris'in oğlunun kan davasıdır. O, Sa'd oğullarına emzirilmeye verilmişti. Hüzeyl tarafından öldürüldü.

Cahiliye devrinden kalma faizler de kaldırılmıştır. Faizlerinizden kaldırdığım ilk faiz de Abbas b. Abdül Muttalib'in faizidir. Hepsi toptan kaldırılmıştır.

Kadınlarınıza karşı muamelelerinizde Allah'dan korkunuz. Çünkü siz onları Allah'ın emaneti olarak aldınız. Onlarla Allah'ın emri ile evlendiniz.

Hoşlanmadığınız hiç kimseyi eve almamaları sizin onlar üzerinde hakkınızdır. Eğer istemediğiniz bir kimseyi eve alırlarsa in-

¹⁹ Buharî; Müslim.

²⁰ Taberânî; Ebû Bekir El Haffaf, Mu'cem; İbnünnecar; Kenz'ul-Ummal 8/202.

²¹ İbnünnecar; Kenz'ul-Ummal 8/228.

²² Kasva : Kulağı kesik demektir. Hz. Peygamber'in devesinin adı olduğu da söylenir.

citmeden dövünüz. Gerektiği şekilde giydirmeniz ve yeme-içmelerini temin etmeniz de onların sizin üzerinizdeki hakkıdır.

Size, sımsıkı sarıldığınız müddetçe asla sapmayacağınız birşey bıraktım. Allah'ın kitabı (Kur'an-ı Kerim) ahirette vazifemi yapıp yapmadığım size sorulacak, ne söyleyeceksiniz?» Bunun üzerine, oradakiler :

«— Dini tebliğ ettiğine, vazifeni ifa ettiğine ve bize bildirdiğine şahadet ederiz!» dediler. Hz. Peygamber de şahadet parmağını havaya kaldırıp halka işaret ederek :

«— Şahit ol Yarab! Şahit ol Yarab! Şahit ol Yarab!» buyurdu.²³

İbn-i Abbas (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) kurban bayramı günü müslümanlara :

«— Ey müslümanlar! Hangi gündeyiz?» diye sordu.

«— Mukaddes bir gündeyiz» dediler.

«— Hangi beldeyemiz?» diye sordu.

«— Mukaddes bir beldeyemiz,» dediler.

«— Hangi aydayız?»

«Mukaddes bir aydayız,» dediler.

Bunun üzerine, :

«— Kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da bu belde, bu ayda, bu günün kutsallığı gibi kutsaldır,» buyurdu. Sonra bu sözlerini birkaç defa tekrar ederek başını semâya kaldırdı :

«— Tebliğ ettim mi Allahım! Tebliğ ettim mi Allahım!» dedi.

Kuvvet ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki şu sözler onun ümmetine vasiyyeti idi :

«Burada olanlar olmayanlara bildirsin. Benden sonra birbirinizin boynunu vurarak küfre dönmeyiniz.»²⁴

Cerir (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) bana :

«— Cerir! Cemaatı sustur!» dedi. Bazı şeyler söyledikten sonra şöyle devam etti :

«— Bu hale geldikten sonra birbirinizin boynunu vurarak küfre döndüğünüzü görmeyeyim.»²⁵

Ümmü Husayn (r.a.)'dan :

Veda Haccında Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberdim. Üsâme ile Bilâl'i Akabe'de şeytan taşlayıncaya kadar, birini Rasûlullah'ın (s.a.v.)

23 Müslim; Bidaye 5/148, Ebû Dâvud; İbn Mâce; Kenz'ul-Ummal 2/23.

24 Buharî; Bidaye 5/194; Müsned-i Ahmet b. Hanbel; İbn Ebi Şeybe; İbn Mâce; Taberânî; Bağavî; Kenz'ul-Ummal 3/25.

25 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Bidaye 5/197.

devesinin yularını tutarken, birini de güneşten korumak için elbisesi ile ona gölge yaparken gördüm.

Rasûlullah (s.a.v.) çok şey söyledi. Sonra onun şöyle buyurduğunu duydum :

«Başınıza sizi Allah'ın Kitabı ile idare eden burnu, kulağı kesik siyah bir köle de geçse onu dinleyin, ona itaat edin!»²⁶

Ebû Ümame (r.a.)'dan :

Veda Haccı hutbesinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum :

«Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Mirasçılara vasiyette bulunulmaz. Çocuk, kimin döşğinde doğmuşsa ona aittir. Zina yapan recm edilir, gerisi Allah'a bırakılır.

Kim babası olmayan bir kimseye babamdır derse, kim de velisi olmayanı veli kabul ederse kıyâmet gününe kadar Allah'ın lâneti onun üzerine olsun. Kadın kocasının izni olmadan kimseye evinden birşey vermesin.» Bu söz üzerine :

«— Ya Rasûlâllah! Yiyecekte mi vermesin?» dendi.

Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Yiyecek bizim kıymetli mallarımızdan değil mi?» buyurarak :

«— Ariyeten (iğreti) alınan mal geri verilmeli. Faydalanılmak için alınan mal iade edilmeli. Borç ödenmeli, kefil de borçludur.»²⁷

Ebû Ümame (r.a.) naklediyor :

O gün Rasûlullah (s.a.v.) Ced'â adındaki devesinin üzerinde halkın işitebilmesi için üzengilere basarak doğrulmuş vaziyette, yüksek sesle şöyle buyurdu :

«— Beni duyuyor musunuz?»

Bunun üzerine halkın arasından bir adam :

«— Ya Rasûlâllah! Bize ne emredeceksiniz?» dedi.

Rasûlullah (s.a.v.) da :

«— Rabbinize kulluk edin! Beş vakit namazınızı kılın! Bir ay orucunuzu tutun! İdarecilerinize itaat edin ki, Rabbinizin cennetine giresiniz.»²⁸

Abdurrahman b. Muaz Et-Teymî (r.a.)'dan :

Mina'da iken Rasûlullah (s.a.v.) bize bir konuşma yaptı. Can kulağı ile dinlediğimiz için tâ yerimizden ne söylediğini işitiyorduk. Cemrelerde taş atma usulüne kadar haccın menâsikini anlattı. Şehadet parmağı ile başparmağı arasına küçük bir taş aldı :

26 Müslim; Bidaye 5/196; Nesâî; Kenz'ul-Ummal 3/62; İbn Sa'd 2/184.

27 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Ebû Dâvud; Tirmizî; Nesâî.

28 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Tirmizî; Bidaye 5/198.

«— Taşı böyle atın!» buyurdu. Sonra muhacirlere Mescid-i Hayf'ın önünde konaklamalarını; Ensar'a da mescidin arkasında konaklamalarını emretti. Daha sonra da diğer müslümanlar konakladılar.²⁹

Rafi b. Amr El Müzenî (r.a.)'dan :

Rasûlullah'ı (s.a.v.) Mina'da, kuşluk vakti bir katırın üzerinde hitap ederken gördüm. Ali (r.a.)'da sözlerini uzaktakilerin işitmesi için tekrar ediyordu. Müslümanların kimi ayakta kimi de oturtuyordu.³⁰

Ebü Hurre Er Rekaşi amcasından (r.a.) naklediyor :

Kurban bayramında Rasûlullah'ın (s.a.v.) devesinin yularından tuttum, halkın arasından peygamberimize yol açıyordum. O şöyle buyurdu :

«— Ey insanlar! Biliyor musunuz hangi aydasınız? Biliyor musunuz hangi gündesiniz? Biliyor musunuz hangi beldedesiniz?» Oradakiler :

«— Mukaddes bir günde, mukaddes bir ayda ve mukaddes bir beldedeyiz,» dediler. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle devam etti :

«— Bu gününüzün, bu ayınızın ve bu beldenizin kutsal olduğu gibi kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da kıyâmete kadar kutsal dır. Söylediklerimi iyi dinleyin ki rahat edesiniz? Sakın zulmetmeyiniz! Sakın zulmetmeyiniz! Sakın zulmetmeyiniz! Müslüman bir kimsenin malı gönlü razı olmadan diğer müslümana helâl değildir.

Dikkat edin! Cahiliye devrinden kalma bütün kan davaları, haksız yere alınan mallar ve kötü âdetlerin hepsi kıyâmete kadar şu ayaklarımın altındadır. İlk kaldırdığım kan davası Beni Leys kabilesinden bir süt annede bulunmakta iken Hüzeyl tarafından öldürülen Haris b. Abdülmuttalib'in oğlu Rebia'nın kan davasıdır. Cahiliye devrinden kalma faizlerin tümü kaldırılmıştır. Azîz ve celîl olan Allah ilk olarak Abbas b. Abdülmuttalib'in faizinin kaldırılmasını emretti. Ancak verdiğiniz parayı alabilirsiniz. Böylece ne zulmetmiş ne de zulme uğramış olursunuz.

Dikkat edin! Aylar, Allah'ın yeri ve gökteki yarattığı zamanki gibi -ilk günkü gibi- normal halini almıştır.»³¹

29 Ebû Dâvud; İbnü Sa'd 2/185; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Nesai.

30 Ebû Dâvud; Bidaye 5/198.

31 Araplar, haram aylarla diğer aylardan herhangi birini değiştirirler, böylece haram aylar her sene başka başka zamanlara rastlardı. Bu değişiklik devam ederken, öyle sene olurdu ki, aylar gerçek yerlerini almış olurlardı. İşte o sene de aylar normal yerlerini aldığından Rasûlullah böyle buyurmuştur.

Sonra şu âyet-i kerime'yi okudu :

«Kitabında da bildirdiği gibi, gökleri ve yeri yarattığı günden beri Allah katında ayların sayısı onikidir. Bunlardan dördü haram aylardır.³² İşte bu dosdoğru bir dindir. Bu aylarda haksızlık yaparak cezaya maruz kalmayın. Bütün müşrikler topyekûn sizinle nasıl harp ediyorlarsa siz de topyekûn onlarla harp edin. Biliniz ki Allah müttekilerle beraberdir.»³³

Dikkat edin!

Benden sonra birbirinizin boynunu vurarak küfre dönmeyiniz.

Dikkat edin!

Şeytan, namaz kılanların kendisine uymalarından ümidini kesmiştir. Fakat aranızda fesat çıkarmakla da yetinir. Kadın hakları hususunda Allah'a muhalefetten sakınınız. Onlar sizin emrinizde yardımcılarınızdır. Kendi başlarına birşey yapamazlar. Onların sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki haklarınız : Sizden başka hiç kimseyi yatağınıza bastırmamaları ve hoşlanmadığınız hiç kimsenin evinize girmesine izin vermemeleridir. İsyan etmelerinden korkarsanız onlara nasihat edin. Yataklarına varmayın, yaralamadan ve incitmeden dövün.

Kadınlarınızın rızıklarını temin etmeniz ve maddî durumunuza göre onları giydirmek size düşer. Onları Allah'ın emriyle aldınız, aziz ve celil olan Allah'ın adı ile nikâhlandınız.

Dikkat edin!

Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine versin.» Ellerini uzatarak :

«— Tebliğ ettim mi? Tebliğ ettim mi? Tebliğ ettim mi?» buyurdu. Sonra da :

«— Burada bulunan bulunmayana bildirsin. Çünkü sizden burada bulunmayanların bazıları burada bulunup dinleyenlerden daha çok faydalanırlar,» dedi.

Humeyd der ki : Hasan Basri buraya geldiği zaman şöyle dedi :

Nitekim, ashab bunları başkalarına da tebliğ ederek onların mes'ut olmalarını sağlamışlardır.»

Aynı mânada İbn-ü Ömer'den (r.a.) gelen bir hadisin evvelinde şöyle bir ilâve vardır :

«Nasr sûresi Veda Haccında, Mina'da eyyam-ı teşrik'in ortalarında nazil olmuştur.»

32 Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Recep.

33 Tevbe, 36.

34 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel.

Rasûlullah (s.a.v.) bu haccın veda haccı olduğunu bildirdi ve Kusva adındaki devesinin getirilmesini emretti. Hemen deve hazırlandı. Sonra Hz. Peygamber ona binerek Akabe'ye kadar gitti. Orada müslümanlar etrafına toplandı. Rasûlullah (s.a.v.) Allah'a hamd-ü senadan sonra şöyle buyurdu :

«Ey insanlar! Cahiliye devrinden kalan kan davaları kaldırılmıştır...» Yukarda zikredilen hadise ilâve olarak da şunlar vardır :

«Ey insanlar! Şeytan, artık kıyâmete kadar kendisine, sizin memleketinizde ibadet edilmesinden ümidini kesmiştir. Fakat o sizin önemsemediğiniz küçük günahlara da razı olur. Dinimizin icaplarına uymakta titizlik gösterin. Küçük de olsa günah işleyerek şeytanı sevindirmeyin.»

Bu hadise şu ilâve de vardır :

«Ey insanlar! Ben size sımsıkı sarıldığınız müddetçe asla sapıt-mıyacağınız birşey bıraktım. O da Allah'ın kitabıdır. (Kur'ân-ı Kerim'dir). Onunla amel ediniz.»

Bu rivayetin sonunda da şu ilâve vardır :

«Bu sözlerimi, burada bulunanız bulunmayanınıza ulaştırın. Benden sora peygamber gelmeyecektir. Sizden sonra da ümmet gelmeyecektir.»

Sonra ellerini kaldırarak şöyle buyurdu :

«Allahım şahit ol!»³⁵

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) Kurban bayramında bize veda hutbesini irad ederek şöyle buyurdu :

«Ey insanlar! Rabbiniz tektir. Babanız da birdir. Arap olanın arap olmayana asla bir üstünlüğü yoktur. Arap olmayanın da arap olana bir üstünlüğü yoktur. Ne kırmızının siyaha, ne de siyah renkli olanların kırmızı renkli olanlara bir üstünlüğü vardır. Üstünlük sadece takva iledir. Allah katında en şerefliiniz takvaca en üstün olanınızdır.

Tebliğ ettim mi?»

Orada bulunanlar :

«— Evet ya Rasûlallah!» dediler. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Öyleyse bunları, burada bulunanlar bulunmayanlara bildirsin,» buyurdu.³⁶

Abdullah b. Mes'ûd'dan (r.a.) :

Rasûlullah (s.a.v.) Arafat'da kulağı kesik olan devesi üzerinde ayağa kalkarak şöyle buyurdu :

35 Bezzâr; Bidâye 5/202; Maverdi; İbn Merdeveyh; Kenz'ul-Ummal 3/26.

36 Beyhaki; Tergib 4/392.

«— Bu günün hangi gün olduğunu, bu ayın hangi ay olduğunu, bu beldenin hangi belde olduğunu biliyor musunuz?»

«— Burası mukaddes bir beldedir. Bu ay mukaddes bir aydır. Bu gün de mukaddes bir gündür,» dediler.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle devam etti :

«— Bu beldede, bu ayda, bu günün kutsallığı gibi mallarınız ve kanlarınız da kutsaldır (dokunulmazlığı vardır).

Ben havzın başına önce gidip, sizi bekleyeceğim. Diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim. Yüzümü kara çıkarmayın.

Ben bir kısım insanı kurtaracağım, bir kısmını da kurtaramıyacağım. O zaman :

«— Ya Rabbi! Ashabım!» diyeceğim. Cenabı Allah da :

«— Senden sonra onların neler yaptıklarını, sen bilmiyorsun!» buyuracak.³⁷

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Deccal, Müseyleme, Ye'cüc, Me'cüc ve Ay Tutulması Hakkındaki Konuşmaları :

Abdullah b. Ömer (r.a.) anlatıyor :

Veda Haccına dair konuşuyorduk. Fakat o haccın Rasûlullah (s.a.v.) tarafından yapılan son hac olduğunu bilmiyorduk. O hacda Hz. Peygamber deccal hakkında uzun uzun konuştuğundan sonra sözünü şöyle bitirdi :

«— Allah Teâlâ hiçbir peygamber göndermemiştir ki, o ümmetini deccalden sakındırmış olmasın. Nuh (a.s.) ve ondan sonra gelen peygamberlerin hepsi ümmetlerinin deccale karşı uyanık olmalarını tenbih etmişlerdir. Onun alâmetleri sizce malûmdur. Dikkat edin, sizi şaşırtmasın. Rabbiniz şaşı değildir.»³⁸

Sefine (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) bize hitap ederek şöyle buyurdu :

«Benden önce, ümmetimi deccalden sakındırmayan hiçbir peygamber gelmemiştir. Onun sol gözü şaşıldır. Sağ gözünde de et parçası vardır. Alnında kâfir diye yazılıdır. Yanında iki vâdi vardır; biri cennet vadisi, diğeri ise cehennem vadisidir. Hakikatte onun cenneti cehennem cehennemi de cennettir. Yanında peygamberlere benzeyen iki de melek vardır. Biri sağında biri solundadır. Bunların ikisi de insanları imtihan içindir. Deccal :

«— Ben sizin öldürüp diriltten rabbiniz değil miyim?» der. Meleklerden biri :

37 İbn Mâce, sh. 565; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Kenz'ul-Ummal 3/25.

38 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 7/338.

«— Yalan söylüyorsun» der. Fakat insanlardan hiç kimse işitmez. Sadece diğer melek işitir ve ona :

«— Doğru söyledin» diye cevap verir. Onun sesini halk işitir ve onun deccalı tasdik ettiğini zannederler. İşte bu da bir imtihandır.

Sonra deccal Medine üzerine yürür, fakat oraya girmesine izin verilmez. Bunun üzerine :

«— Burası ahir zaman peygamberinin memleketidir,» diyerek tâ Şam'a kadar yürür. Daha sonra aziz ve celil olan Allah Teâlâ onu Efik³⁹ patikasında helâk eder.»⁴⁰

Cünâde b. Ebû Ümeyye El Ezdi'den :

Ben ve ensardan bazıları Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabından bir adama gittik.

«— Rasûlullah'ın (s.a.v.) deccal hakkında söylediklerinden duyduklarını bize anlat,» dedik. O Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu konuda kendilerine şunları söylediğini nakletti :

«— Sizi deccalden sakındırırım! Sizi deccalden sakındırırım! Sizi deccalden sakındırırım! Çünkü ümmetini ona karşı uyandırmayan hiçbir peygamber gelmemiştir. Ey Ümmet! O, mutlaka sizin içinizden çıkacak. O, kıvırcık saçlı, sol gözü şaşı ve esmerdir. Beraberinde cennet cehennem, dağlar kadar ekmek ve nehirler kadar sular vardır. Yağmur yağdırır, fakat ağaç bitiremez. Bazı kimseleri öldürür, bazıları öldüremez. Yeryüzünde kırk sabah bekler, her yere girer, fakat dört meşcide giremez. Mescid-i Aksa, Mescid-i Haram, Mescid-i Medine ve Mescid-i Tûr.

Şüpheye düşmeyin. Çünkü aziz ve celil olan Rabbiniz şaşı değildir.»⁴¹

Ebû Ümame el Bâhili (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) bir gün bize bir konuşma yaptı. Konuşmasının ekseriyeti deccalle ilgili idi. Söyledikleri arasında şunlar da vardı :

«Allah Teâlâ ümmetini deccalden sakındırmayan hiçbir peygamber göndermemiştir. Ben nebilerin sonuncusu, siz de ümmetlerin sonuncusunuz. Hiç şüphesiz o sizin içinizden çıkacak. Eğer ben aranızda iken o çıkarsa, ona karşı her müslümanın dinini ben müdafaa edeceğim. Eğer benden sonra çıkarsa herkes dinini kendisi müdafaa etsin, Allah bütün müslümanların yardımcısıdır.

O Irak'la Şam arasındaki bir yoldan zuhur edecek, kısa zamanda her tarafı fesada verecek. Ey Allah'ın kulları! Dininizde sebat gösterin. O önce şöyle söyler :

39 Efik: Havran ve Gavr arasında bir köydür.

40 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 7/340.

41 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 7/343.

«— Ben peygamberim, benden sonra peygamber gelmeyecek.» İkinci olarak da şu iddiada bulunur :

«— Ben sizin rabbinizim.» Halbuki siz ölünceye kadar Rabbinizi göremiyeceksiniz.

Onun altında «Kâfir» diye yazılıdır. O yazıyı her mü'min okur. Sizden kim onunla karşılaşırsa yüzüne tükürsün ve *Kehf* sûresinin baştarafını okusun. O, insanlardan bir kısmına musallât olur, onları öldürür, sonra diriltir. Onun bu öldürüp diriltmesi belli kişileri kapsar, diğerlerine dokunamaz. Beraberinde cennet ve cehennemin bulunması onun hilesidir. Onun cenneti, cehennem, cehennemi ise gerçekte cennettir. Kim onun cehennemine uğrarsa gözlerini kapsın ve Allah'dan yardım istesin. Ateşin Hz. İbrahim'i yakmadığı ve bir emniyet yeri olduğu gibi ona da deccalin ateşi zarar vermez ve emin bir yer olur.

Bir yere uğrayıp orada onu tasdik etmeleri, ona inanmaları ve ora halkı için dua edip aynı gün yağmur yağdırması yine onun imtihan şekillerindendir. O dua edip yağmur yağdırınca her yerde bolluk olur. Hayvanları evvelkinden daha semiz, daha yağlı ve daha sütlü olurlar.

Yine deccal bir yere uğrar orada da onu yalanlarlar, ona inanmazlar. O da onlara beddua eder. Böylece onların rahatı ve huzuru kalmaz.

Deccal kırk gün hükümran olur. Fakat onun bir günü bir sene kadar, diğer günü bir ay kadar, bir diğer günü hafta kadar, öbür günü normal bir gün kadar, daha öbür günü ise çok kısa bir zaman kadar olur. O kadar ki şehrin bir ucundan çıkan bir kimse daha öbür ucuna varmadan akşam olur.»

«— O kısa günlerde nasıl namaz kılarız, ya Rasûlallah?» diye sordular. Şöyle buyurdu :

«— Uzun günlerdeki benzer şekilde namaz vakitlerini ayarlarsınız.»⁴²

Câbir (r.a.) anlatıyor :

Bir gün Rasûlullah (s.a.v.) minberde :

«— Ey insanlar! Ben sizi gökten gelen bir haber için topladım,» buyurdu, sonra da Cessase⁴³ hadisini zikrederek şunu söyledi :

«— O âmadır. Medine hariç kırk günde bütün yeryüzünü dolaşır.» Daha sonra şöyle buyurdu :

42 Müstedrek, 4/536.

43 Cessâse, deccâle haber toplayan insanın dışında bir varlık.

«— Medine-i Münevvere'ye giremeyecek, onun hiçbir kapısı yoktur ki, melekler kılıçlarını çekip deccale engel olmasınlar. Mekke'ye de giremez.»⁴⁴

Basra eşrafından Sa'lebe b. Abbâd el Abdi'den :

Bir gün Semûre b. Cündeb'in (r.a.) hutbesini dinledim. O, hutbesinde Rasûlullah'dan (s.a.v.) bir hadiseyi nakletti. Güneşin açılması, kûsuf namazının ikinci rek'atın tahiyetine rastlamıştı, dedi. Züheyr de :

«— Zannedersem,» dedi.

Semûre daha sonra şöyle devam etti :

«— Selâm verdi. Aziz ve celil olan Allah'a hamd-ü senâdan sonra kendisinin Allah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet etti. Sonra da şöyle buyurdu :

«— Ey insanlar! Allah aşkına aziz ve celil olan Rabbimin emirlerini tebliğde bildiğiniz kusurlarım varsa bana söyleyin.» Bunun üzerine bazıları ayağa kalkarak :

«— Şehadet ederiz ki, sen Rabbinin emirlerini tebliğ ettin, ümmetine samimiyetle anlattın ve üzerine düşeni yerine getirdin,» dediler.

Rasûlullah (s.a.v.) daha sonra şöyle buyurdu :

«— Bu güneşin ayın tutulmasını, yıldızların yerlerinden kaymalarını büyük adamların ölümlerine bağlayanlar yalan söylüyorlar. Onlar Allah'ın varlığının alâmetlerinden bir alâmettir. Onlarla kullarını imtihan eder, kimlerin tevbe ettiklerine bakar. Ben namazda sizlerin dünya ve ahirette nelerle karşılaşacağınızı gördüm. Yine yemin ederim ki, otuz tane yalancı çıkmadan kıyâmet kopmayacaktır. Onların sonuncusu sol gözü kör olan deccaldır. Onun gözü aynı Ebû Tihyâ'nınki gibidir.»⁴⁵

O ne zaman çıkacak? (yahut da ne zaman çıkmayacak) buyurdu :

O Allah olduğunu iddia eder. Kim ona iman eder, onu tasdik eder ve ona uyarsa geçmiş hiçbir iyi ameli ona fayda vermez. Kim ona inanmaz, onu yalanlarsa geçmiş kötü amellerinden dolayı cezalandırılmaz. O yakında yeryüzüne çıkacak (veya sadece çıkacak, buyurdu), fakat sadece Beytül Makdis'e giremeyecek. Mü'minleri Beytül Makdis'de muhasara edecek, mü'minler çok sıkıntı çekecekler. Sonra da Allah Teâlâ onu helâk edecek. O kadar ki, duvar dipleri veya ağaç dipleri bağırarak, yahut ey mü'min veya ey müslim

⁴⁴ Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevaid 7/346.

⁴⁵ Ebû Tihye; Ensarın oturduğu mahalle ile Hz. Âişe'nin evi arasında bulunan bir yerde ikamet etmekte olan ensardan yaşlı bir zattır.

yahudi işte burada, veyahut da bu kâfirdir, gel onu öldür, diye çağırır.

Yalnız: «Peygamberiniz size bundan bahsetmiş miydi?» diye birbirinize soracağınız büyük hadiseler zuhur etmedikçe, dağlar yerlerinden oynamadıkça bu hadiseler olmaz. İşte ondan sonra da kıyâmet kopacak.

Sonra Semüre'nin kelimesi kelimesine, olduğu gibi bu hadis-i şerif'i anlattığını dinledim.⁴⁶

İmam-ı Ahmed ve Bezzar'ın naklettikleri hadiste ise şu ilâve vardır:

«Kim Allah'ın emirlerine sımsıkı sarılır ve Rabbim Allah'tır, diridir ve asla ölmez, derse ona azap yoktur. Kim de deccale sen benim Rabbimsin derse, helâk olmuştur.»

Ebü Bekir (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) daha hiç birşey söylememişken halk Müseyleme hakkında dedikoduyu çoğaltmıştı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) kalkarak şöyle bir konuşma yaptı:

«Sizin, hakkında konuştuğunuz bir adam kıyâmet kopmadan önce çıkacak olan otuz yalancıdan biridir. Deccalin korkusunun ulaşmadığı hiçbir ülke kalmayacaktır.»⁴⁷

Müstedrek'de şu ilâve vardır :

«Deccal korkusu sadece Medine'ye gelmeyecek. Çünkü her vadede bulunan iki melek o gün deccale karşı Medine'yi müdafaa edecekler.»⁴⁸

Halit b. Abdullah b. Harmele, teyzesinden naklediyor :

Akrep soktuğu için başı sarılı olarak Rasûlullah (s.a.v.) şu konuşmayı yaptı:

«Siz düşman yok diyorsunuz. Halbuki Ye'cüc ve Me'cüc gelinceye kadar siz savaşa devam edeceksiniz. Ye'cüc ve Me'cüc enli yüz-lü, küçük gözlü kırmızı göz bebelidirler. Yeryüzünün her tarafından çıkarlar, yüzleri sanki üst üste geçirilmiş kalkan gibidir.»⁴⁹

Ka'ka'nın karısı Bakire'den :

Ben kadınlar sofasında otururken Rasûlullah'ın (s.a.v.) sol eli ile işaret ederek şöyle buyurduğunu duydum:

«Ey insanlar! Güneşin şu taraftan doğduğunu duyduğunuz zaman kıyâmet mutlaka gelip çatmıştır.»⁵⁰

46 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 7/341.

47 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 7/332

48 Müstedrek, 4/541.

49 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 8/6.

50 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 8/9.

Gıybetin Kötülüğü Hakkında Rasûlullah'ın (s.a.v.) Bir Konuşması :

Berâ (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.), bize bir hutbe irad etti. O kadar yüksek sesle konuştu ki, evlerinde bulunan (yahut yatak odalarında bulunan) genç kızlar bile bu konuşmayı dinlediler :

«Ey dili ile ikrar edip de kalbine iman girmeyenler! Müslümanların gıybetini yapmayınız. Onların ayıplarını araştırmayınız. Kim müslüman kardeşinin ayıbını araştırırsa Allah da onun ayıbını araştırır. Allah kimin ayıbını araştırırsa Allah onun evinin içinde rezil eder.»⁵¹

İbn-i Abbas (r.a.)'dan gelen başka bir rivayette şunlar vardır :

«Mü'minlere eziyet etmeyin, onların ayıplarını araştırmayın. Çünkü kim müslüman kardeşinin ayıbını araştırırsa Allah da onun gizli olan şeylerini meydana çıkarır.»⁵²

İyiliği Emredip Kötülüğe Engel Olmak Hususunda Rasûlullah'ın (s.a.v.) Konuşması :

Hız. Âişe (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) yanıma geldi. Yüzünden kendisine bir şeyler olduğunu anladım. Hemen abdest aldı, hiç kimse ile konuşmadı. Ben de odaya çekilerek ne söyleyeceğini dinlemeye başladım. Minbere çıktı, Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle buyurdu :

«Ey insanlar! Allah size şöyle buyuruyor :

Dua edip de kabul etmediğim, isteyip de vermediğim ve yardım dileyip size yardım etmediğim zaman gelmeden önce iyiliği emredin ve kötülüğü nehyedin.»

Başka birşey söylemeden indi.⁵³

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Kötü Huylardan Sakındıran Bir Konuşması :

Abdullah b. Ömer (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) bize bir konuşma yaparak şöyle buyurdu :

«Sakın zulmetmeyin. Çünkü zulüm kıyâmet günü sizi karanlıkta bırakır.

Kötülükten ve kötülüğe alışmaktan da sakının. Size cimrilikten sakınmanızı tavsiye ederim. Çünkü sizden önce helâk olanlar hep cimrilik yüzünden helâk oldular. Cimrilik onlara dostlarla alâkayı

51 Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevaid 8/93.

52 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 8/94; Beyhaki; Kenz'ul-Ummal 8/200.

53 İbn Mâce; İbn Hıbbân; Tergîb 4/12; Mecme'uz-Zevaid 7/266.

kesmeyi emretti, onlarda kestiler. İçlerindeki o duygu onlara cimri olmayı emretti, onlar da cimrileştiler, kötülüğü emretti, onlar da kötü oldular.»

Bunun üzerine bir adam kalkarak :

«— Ya Rasûlâllah! İslâm'da en efdal olan nedir?» diye sordu.

H. Peygamber de :

«— Eliyle ve diliyle kimseyi incitmemek,» buyurdu. Adam tekrar (veya başka biri) :

«— Ya Rasûlâllah! Hangi hicret (terk) daha üstündür?» diye sordu.

H. Peygamber de şöyle buyurdu :

«— Rabbinin hoşlanmadığı şeyden hicret etmen (Rabbinin hoşlanmadığı şeyi terketmen).

Hicret iki kısımdır : Taşrada olanların hicreti, merkezde olanların hicreti. Taşradakilerin hicreti, davet edildiği zaman icabet etmek ve emrolunduğu zaman emre itaat etmektir. Merkezde bulunanın hicreti (terkedeceği şeyler) mükâfaat bakımından taşrada bulunanınkinden daha üstün ve yerine getirilmesi daha ağırdır.»⁵⁴

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Günah-ı Kebâirden Sakındırmasına Dair Konuşmaları :

Eymen b. Hureym (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) kalktı ve şöyle konuştu :

«Ey insanlar! Yalan yere şahitlik etmek Allah'a şirk koşmakla aynıdır.» Bu sözü üç defa tekrar ettikten sonra şu âyet-i kerime'yi okudu :

«Herkim Allah'ın mukaddes emirlerine hürmet ederse, onun bu hareketi Allah nezdinde kendisi için hayırlı olur. Haram olduğu size bildirilenlerin dışında kestiğiniz hayvanlar size helâl kılınmıştır. O halde murdar putlara hürmet göstermekten çekinin ve yalan sözden sakının.»^{55/56}

Enes b. Malik (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) bize yaptığı bir konuşmada faizi anlattı ve onun tehlikelerini belirterek şöyle buyurdu :

«Bir kimsenin faizden bir dirhem kazanması, Allah katında otuzaltı zina günahı işlemesinden daha büyüktür. Faizin de en beteri müslüman kardeşinin namusuna göz dikmektir.»⁵⁷

54 Müstedrek; Ebû Dâvud; Tergib 4/158 ve 3/467.

55 Hac, 31

56 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Tirmizi; Kenz'ul-Ummal 4/7.

57 İbn Ebiddünya; Tergib 4/282.

Ebû Musâ el Eş'arî (r.a.)'dan :

Bir gün Rasûlullah (s.a.v.) bize şu konuşmayı yaptı :

«Ey insanlar! Allah'a şirk koştuktan sakının. Çünkü o yürüyen karıncanın ayak seslerinden daha gizlidir. (Hiç umulmadık konularda Allah'a şirk koştuk ihtimali mevcuttur). Kim :

«— Şirk, yürüyen karıncanın ayak seslerinden daha gizli olduğuna göre ondan nasıl sakınırsınız, ya Rasûlullah?» derse şöyle dua etsin :

Allahım, bilerek şirk koştuktan sana sığınırız. Bilmeyerek yaptıklarımızdan da senden af dileriz.»⁵⁸

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Şükür Hakkındaki Konuşmaları :

Nu'mân b. Beşîr (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) bu kütüğün üzerinde (veya bu minberde şöyle buyurdu :

«Aza şükretmeyen, çoğa da şükretmez. İnsanlara teşekkür etmeyenler aziz ve celil olan Allah'a da şükür etmezler. Allah'ın verdiği nimetleri anıp hakkını vermek şükür, bunu terketmek ise küfürdür. Birlik rahmet, ayrılık felâkettir.»

Bu arada Ebû Ümame el Bâhili :

«— Birliğe, beraberliğe koşun!» dedi... ve şu âyeti okudu :

«Allah'a ve Rasûlüne itaat edin, de. Eğer yüz çevirirlerse Peygamberin vazifesi, risaleti tebliğ, sizin vazifeniz de ona itaattir. Eğer Allah'ın Rasûlüne itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz. Rasûlullah'a düşen sadece apaçık tebliğdir.»^{59/60}

Ebû Zer (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) bir konuşmasında şu âyeti okuduğunu duyudum :

«Mabetlerden, heykellerden, büyük havuzlara benzer çanaklardan veya taşınması güç kazanlardan Süleyman'a (a.s.) dilediğini yaparlardı. Ey Dâvud oğulları! Şükredin! Kullarımdan şükredenler pek azdır.»⁶¹

Daha sonra şöyle buyurdu :

«Kimde şu üç güzellik bulunursa Dâvud'a (a.s.) verilenler ona da verilmiş olur : Gizli ve aşikâr her yerde Allah korkusu; sakın ve

58 İbn Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal 2/169.

59 Nûr, 54.

60 Abdullah b. Ahmed; Bezzar; Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 5/218.

61 Sebe', 13.

öfkeli hallerde âdil hüküm vermek, zenginlikte ve fakirlikte tutumlu olmak.»⁶²

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Hayatın Değerlendirilmesi İle İlgili Konuşması :

H. Ali (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu :

«Kavriyarak dinleyenin veya konuşan âlimin hayatından daha değerli bir hayat yoktur. Ey insanlar! Sizler sulh, sükûnet devrindediniz. Zaman süratle ilerliyor. Görüyorsunuz gece ve gündüz her yeniyi eskitiyor, her uzağı yakınlılaştırıyor, her va'di gerçekleştiriyor. Öyleyse gelecekteki mücadeleler için hazırlanın.» Bunun üzerine Mikdâd (r.a.) :

«— Ey Allah'ın Peygamberi Sulh nedir?» diye sordu. Hz. Peygamber de şöyle cevap verdi :

«— Yakında miadı dolacak olan bir hazırlanma devresidir. Karanlık geceler gibi işler karıştığı zaman Kur'an-ı Kerim'e sarılıңыз. Çünkü o, şefa'at eden ve şefa'atı kabul edilendir. Kendisine uymayanların yenilmeyen hasmıdır. Kim Kur'an'ı rehber edinirse Kur'an onu cennete götürür. Kim de Kur'an'ı arkasına atarsa Kur'an da onu cehenneme sevk eder. O en hayırlı yolu gösterir. Emirleri açık ve kesindir, boş sözler değildir. Onun zahiri ve batını vardır. Zahiri açık hükümler, batını ise ilimle anlaşılır. Mânaları çok derindir. Güzellikleri sayılmaz, âlimler ona doymazlar. O, hakikate ulaşmak için Allah'ın sağlam ipidir. Dosdoğru yoldur. Cinlerin duydukları zaman hayretten : «Doğrusu biz, doğru yola götüren, hayrete düşüren bir Kur'an dinledik ve hemen inandık. Ve artık Rab-bimize hiçbir şeyi ortak koşmıyacağız.»⁶³ dedikleri hakikattir.

Her şeyi Kur'an'la isbat edenler doğru söylemiş olurlar. Onunla amel edenler mükâfatlandırılırlar. Kur'an'la hüküm edenler adâlet yapmış olurlar. Kim onunla amel ederse dosdoğru yola iletilir. Onda hidayet kandilleri vardır, hikmet nûrları vardır. O insanı gerçeğe sevk eder.»⁶⁴

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Dünyaya Bağlanmama Hususundaki Konuşmaları :

H. Ali'nin oğlu Hüseyin (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah'ı (s.a.v.) ayağa kalkmış ashabına hitap ederken gördüm. Şöyle buyuruyordu :

62 İbnünneccar; Kenz'ul-Ummal 8/226.

63 Cin, 1-2.

64 Askeri; Kenz'ul-Ummal 1/218.

«Ey insanlar! Sanki ölüm bizden başkalarına gelecek. Sanki bu din başkalarına gelmiş gibi kayıtsızsınız. Ölenler kısa zaman sonra tekrar bize döneceklermiş gibi, miraslarını yiyoruz, onlardan sonra ebedî kalacakmışız gibi davranıyoruz. Bütün öğütleri unutmuşuz, bütün belâ ve musibetlerden eminmiş gibiyiz. Kendi ayıplarını düşünmekten başkalarının ayıplarını araştırmaya vakit bulamayan kimselere ne mutlu! Ne mutlu helâlinden kazananlara! Kalbini düzeltenlere, dışını güzelleştirenlere ve doğru yolda yürüyenlere! Ne mutlu, zillete düşmeden Allah rızası için tevazu gösterenlere! Ne mutlu helâl kazancından hayra harcayanlara! Ne mutlu sofî ve âlimlerle düşüp kalkanlara, düşkün ve yoksullara merhamet edenlere!

Ne mutlu malının fazlasını Allah için verenlere, az konuşanlara, hareketlerini sünnete uydurup bid'at işlemeyenlere!»

Sonra aşağı indi.⁶⁵

Başka rivayetlerde de şu ilâveler vardır :

«Rasûlullah (s.a.v.) kulaksız devesi üzerinde bize şöyle hitap etti :

«Ey insanlar!.. Ölenlerimizin evleri mezarlarıdır, onların miraslarını yiyoruz... Ne mutlu sünnete uyup bid'at işlemeyenlere!.. Fakihlerle düşüp kalkanlara, şüpheci ve bid'atçılardan sakınanlara, dış görünüşünü düzeltenlere ve şerlerden insanları emin kılanlara!..»⁶⁶

Hiz. Aişe (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) minberde etrafındaki insanlara şöyle hitap etti :

«Ey insanlar! Allah'dan hakkı ile utanın.»

Bu sözler üzerine bir adam :

«— Ya Rasûlâllah! Allah'dan da mı nasıl?» deyince Hz. Peygamber şöyle buyurdu :

«Sizden hiç kimse ölümü unutarak bir gece bile uyumasın. Karını, kafasını ve bütün azalarını haramlardan korusun. Ölümü ve ötesini düşünsün. Dünya süsüne aldanmasın.»⁶⁷

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Haşr Hakkındaki Hutbesi :

İbn Abbâs (r.a.)'dan : Rasûlullah'ın (s.a.v.) minberde şöyle hitap ettiğini işittim :

«— Sizler Allah'ın huzuruna yalın ayak çıplak ve sünnetsiz olarak geleceksiniz.»

65 Hülye, 3/202.

66 İbn Asâkir; Kenz'ul-Ummal 8/204 ve 10/229; Bezzâr.

67 Taberânî; Evsat; Tirmizî; Tergîb 5/200.

Bir diğer rivayet de şöyledir :

Rasûlullah (s.a.v.) bize şu nasihatı verdi :

«— Ey insanlar! Siz Allah'ın huzurunda yalın ayak ve çıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız. Tıpkı ilk defa nasıl yaratmışsak, onları tekrar dirilteceğiz. Bu bizim verilmiş bir sözümüzdür. Biz, söylediklerimizi yaparız.»⁶⁸

Yaratıklardan ilk giydirilen İbrahim (a.s.)'dır. Ümmetimden bir kısım kimseler getirilecek, defterleri sol taraflarından verilmiş olan bu kimseleri görünce ben :

«— Ya Rabbi, bunlar benim ümmetim,» diyeceğim.

Cenab-ı Allah da :

«— Onların senden sonra neler yaptığını bilmiyorsun,» buyuracak. Bunun üzerine ben sâlih bir kul olan Hz. İsâ'nın (a.s.) dediği gibi :

«...Onların arasında bulunduğum müddetçe hallerine şahit idim. Benim ruhumu aldıktan sonra, onların murakıbı sendin. Sen her şeye hakkıyla şahitsin. Onlara azap edersen, onlar senin kullarıdır. Onları bağışlarsan, aziz sensin, hakim sensin,»⁶⁹ diyeceğim. Bunun üzerine bana :

«— Senin onların arasından ayrılışından itibaren onlar izleri üzerine gerisin geriye döndüler,» buyuracak.⁷⁰

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Kader Hakkındaki Hutbesi :

Hız. Ali (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) minbere çıktı, Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle buyurdu :

«— Öyle kitaplar vardır ki Allah onlara cennet ehlinin isimlerini ve neseblerini yazmıştır. Bu kitaplar, her şeyi teker teker kaydetmiş ve hiçbir şeyi dışarıda bırakmamıştır. Kıyâmete kadar onlara ne birşey ilâve edilir ne de onlardan birşey eksiltilir.

Yine öyle kitaplar vardır ki, Allah onlara da cehennemlikleri isim ve nesebleri ile yazmıştır. Onların hepsi bu kitaplarda toplanır. Kıyâmete kadar onlara ne birşey ilâve edilir, ne de onlardan birşey eksiltilir. Cennetlikler, hangi ameli işlemiş olurlarsa olsunlar, cennet ehline yakışan amel üzere iken öölürler.

Cehennemlikler de hangi ameli işlemiş olurlarsa olsunlar, cehennem ehlinin yaptığı amel üzere öölürler.

68 Enbiya, 104.

69 Mâide, 121-122.

70 Buhari; Müslim; Tergib 5/345.

Bahtiyar kimseler bahtsızların yolunda giderken «Bunlar ne kadar da bahtiyar kimselere benziyorlar, belki de onlardandır,» denecek. Onlar bu hallerinden kurtulup saadete erecekler.

Bahtsız kimseler de bahtiyarların yolundan giderken «Bunlar ne kadar da bahtsız kimselere benziyor, belki de onlardandır,» denecek. Onlar da bahtiyarların yolunda uzaklaşıp bedbaht olacaklar.

Allah, Levh-i Mahfuz'da kimi mes'ud olarak yazmışsa, ölmenden önce dünyada yarım günlük zamanı bile kalmış olsa, o kimseyi ahirette bahtiyar edecek ameli işletmedikçe dünyadan ayırmaz. Kimi de levh-i mahfuz'da bahtsız olarak yazmışsa, ölmenden önce dünyada yarım günlük zamanı bile kalmış olsa, o kimseyi bedbaht edecek ameli işletmedikçe Allah onu dünyadan ayırmaz.

Ameller sonuçlarına göre değerlendirilirler.⁷¹

Kendisiyle Akrabalığın Faydası Hakkında Rasûlullah'ın (s.a.v.) Hutbesi :

Ebû Said (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) minberde şöyle buyurduğunu işittim :

«Bazılarına da ne oluyor? Rasûlullah ile akraba olmak kıyâmette fayda vermez diyorlar. Allah'a yemin ederim ki, benimle akraba olmak, hem dünyada, hem âhirette fayda verir. Ey insanlar! Kıyâmet günü ben sizden önce Havz'ın başına varacağım. İnsanlar bana :

«— Ya Rasûlâllah! Falan oğlu falanım,» diyerek. Ben de :

«— Kim olduğunuzu biliyorum. Fakat sizler, benden sonra bir takım şeyler uydurdunuz. Dinden çıkararak gerisin geriye döndünüz,» diyeceğim.⁷²

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Zekât Memurları ve İdarecilerle İlgili Hutbesi :

Ebû Said (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) bize hutbe irâd ederek şöyle buyurdu :

«— Rabbimin beni davet edeceği, benim de icâbet edeceğim zaman yaklaştı. Benden sonra gelen bazı idareciler sizin bildiklerinize ve örflerinize göre amel edecekler. Onlara itaat etmek gerekir. Bu durum bir müddet devam edecek. Sonra bir kısım idareciler gelecek sizin bilmediğiniz ve örfünüze uymayan şeylerle amel edecekler. Kim onlara yol gösterir ve nasihat ederse, hem kendisinin, hem de başkalarının helâkine sebep olur. Onlarla birlikte bulunsanız

71 Taberâni; Evsat; Kenz'ul-Ummal 1/87; Mecme'uz-Zevaid 7/213.

72 İbnünnecar; Kenz'ul-Ummal 1/98; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Tefsir-ü İbnü Kesir 3/256.

bile, onların yaptıklarını yapmayın. İyilerin iyi olduğuna, kötülerin kötü olduğuna şahit olun.»⁷³

Ebû Humeyd es Sâidi (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) birini zekât memuru tâyin etti. Zekât memuru işini bitirip Hz. Peygamber'e gelerek :

«— Ya Rasûlâllah! Bu size (Beytûlmale) bu da bana hediye edildi,» dedi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber ona :

«— Ana ve babanın evinde oturup bekleydin sana hediye verilir miydi, yoksa verilmez miydi?» dedi. Akşamleyin namazdan sonra Allah Teâlâ'nın varlığına, birliğine şehadet getirdi ve onu lâıyıkı veçhile övdükten sonra şöyle bir konuşma yaptı :

«— Tâyin ettiğimiz memurlara ne oluyor da bize gelerek : Bu sizin (Beytûlmâlin), bu da bana hediye edildi, diyorlar. Ana babalarının evlerinde oturup bekleselerdi onlara hediye verilir miydi, yoksa verilmez miydi?»

Muhammed'i kuvvet ve kudreti ile yaşatan Allah'a yemin ederim ki, sizden biriniz, devlet malından aldığınız şeyi kıyâmet günü, boynunda taşıyarak getireceksiniz. Eğer haksız olarak kazandığı bir deve ise, getirirken deve kükreyecek, inek ise, inek böğürecek, koyun ise meleyecek.

Tebliğ ettim mi?»

Ebû Humeyd derki : Sonra Rasûlullah (s.a.v.) koltuk altlarını görebileceğimiz kadar ellerini kaldırdı. Bu hutbeyi Rasûlullah'dan (s.a.v.) benimle beraber Zeyd b. Sabit'de (r.a.) dinledi. İsterseniz ona da sorun.⁷⁴

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Ensar Hakkındaki Hutbesi :

Ebû Katâde (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) minberde Ensar hakkında şöyle buyurduğunu işittim :

«— Müslümanlar ümmetim, ensar ise dostlarımdır. Eğer bütün müslümanlar bir tarafa, ensar da başka bir tarafa gitseydi elbette ben ensarın gittiği tarafa giderdim. Eğer hicret olmasaydı, ben de ensardan biri olmak isterdim. Kim ensarın başına geçerse iyilik yapanlarına iyilik etsin, kusurlu olanlarını da affetsin. Kim onlara

73 Taberâni, Evsat; Mecme'uz-Zevaid 5/237.

74 Buhari 2/982; Müslim; Ebû Dâvud; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, Cami'us sagir.

yardım ederse, -eliyle kendisini işaret ederek- bu şahsa da, yardım etmiş olur.»⁷⁵

Malik El Ensari'nin torunu Abdullah b. Ka'b⁷⁶ (r.a.) ashabin bazılarından naklediyor :

Rasûlullah (s.a.v.) bir gün başı sarılı vaziyette gelerek şöyle bir hitabede bulundu :

«Ey muhacirler! Sizler gün geçtikçe çoğalıyorsunuz fakat ensar artmıyor. Ensar benim kendilerine sığındığım dostlarımdır. İyilerine iyilik yapın, kusurlarını görmemezlikten gelin.»⁷⁷

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Muhtelif Hutbeleri :

Hiz. Ebû Bekir (r.a.)'dan :

Minberin kütüğü üzerinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim :

«Yarım hurma ile de olsa kendinizi cehennemden koruyun. Çünkü o yarım hurma açlıktan iki büklüm olanı doğrultur, insanı ölüm tehlikesinden kurtarır. Açları doyurmuşçasına makbule geçer.»⁷⁸

Âmir b. Rebia, babasından naklediyor :

Rasûlullah'ı (s.a.v.) konuşurken dinledim, şöyle buyuruyordu :

«Kul ister az, isterse çok salâvat getirsin, salâvat getirdiği müddetçe melekler de onun için af dilerler.»⁷⁹

Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) aramızdan kalkarak şu konuşmayı yaptı :

«Cehennemden kurtulup cennete girmek isteyen kimseye, Allah'a ve ahiret gününe imanını kaybetmeden ölümü nasip olsun. Kendisine yapılmasını istediği şeyleri başkalarına yapsın.»⁸⁰

Enes (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) benzerini hiç duymadığım bir hutbe okuyarak şöyle buyurdu :

«...Eğer benim bildiğimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.» Bunun üzerine ashab için için ağladılar.

Başka bir rivayette de şöyle denilmektedir :

Rasûlullah (s.a.v.) ashabin yaptıklarını duyunca şöyle buyurdu :

75 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 10/35.

76 Tevbesi kabul edilen üç zevattan birdir.

77 Mecme'uz-Zevaid 10/36.

78 Ebû Ya'lâ; Bezzâr; Tergib 2/134.

79 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; İbn Ebî Şeybe; İbn Mâce; Tergib 3/160.

80 İbn Cerir; Kenz'ul-Ummal 1/76.

«Cennet ve cehennem bana gösterildi. Bugünkü kadar sevinçli ve neşeli bir gün daha geçirmedi. Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.» Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı bugünkü kadar sıkıntılı bir gün geçirmemişlerdi. Başlarını elleri arasına alarak için için ağladılar.⁸¹

Ebû Said'den :

Rasûlullah (s.a.v.) konuşurken şu âyet-i kerime'yi okudu :

«Rabbinin huzuruna suçlu olarak gelen cehenneme girer, orada ne ölür kurtulur, ne de rahat yaşayabilir.»⁸² ve şöyle buyurdu :

«Cehennem ehli, orada ölmezler ki dirilsinler. Cehennemde ebedi olarak kalmayacaklara gelince ateş onları yakar sonra da şefaâtçiler şefaât ederek onları kurtarır. Bunun üzerine topluca hayat denilen nehrin başına götürülürler. Selin getirdiği milden otların çıktığı gibi onlar da taptaze bir vücuda sahip olurlar.»⁸³

Ebû Hüreyre (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) ayağa kalkarak şu konuşmayı yaptı :

«Ey insanlar! Âlemlerin Rabbi hakkında hüsnü zanda bulunun. Zira Allah, kulunun zannettiği gibidir.»⁸⁴

Ebû Züheyr Es-Sekafî (r.a.)'dan :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) bir hutbesinde şöyle buyurduğunu işittim:

«Ey insanlar: Nerede ise sizler cennetliklerle cehennemlikleri (veya iyilerle kötülerini) ayırd edebileceksiniz.» Bunun üzerine bir adam :

«— Neyle? Ya Rasûlâllah!» diye sordu.

H. Peygamber de :

«— Başkalarının onlar hakkında söyledikleri iyi, kötü sözlerle. Çünkü siz birbirinizi tanırırsınız.»⁸⁵

Abdullah b. Sa'lebe babasından (r.a.) naklediyor :

Rasûlullah (s.a.v.) ayağa kalkarak bir konuşma yaptı ve sadaka-i fıtrın büyük, küçük, hür ve köle herkes tarafından bir sa' hurma veya bir sa' arpa olarak verilmesini emretti.⁸⁶

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Hikmet Dolu Hutbeleri :

Ukbe b. Âmir El-Cühenî anlatıyor :

Tebük seferine çıkmıştık. Geceleyin bir yerde konakladık. Ra-

81 Buharî; Müslim; Tergîb 5/26.

82 Tâha, 74.

83 İbn Ebî Hâtim; Tefsir-ü İbn-i Kesir 3/159.

84 İbn Ebiddünya; İbnünneccar; Kenz'ul-Ummal 2/143.

85 Müstedrek, 4/436.

86 Hülye; Kenz'ul-Ummal 4/338.

sülullah (s.a.v.) uyudu. Güneş bir mızrak boyu yükselinceye kadar uyanamadı. Uyanınca :

«— Ya Bilâl! Sana bizi şafak sökünce kaldır demedim mi?» buyurdu. Hz. Bilâl de :

«— Ya Rasûlallah! Ben de senin gibi uyuya kalmışım.» diye cevap verdi. Rasûlullah (s.a.v.) vakit kaybetmeden namazını kıldı. Daha sonra, Allah'a hamd-ü senâ ederek şu konuşmayı yaptı :

«Sözlerin en doğrusu Allah'ın kitabıdır. En sağlam bağ takvadır. Dinlerin en hayırlısı Hz. İbrahim'in dini (İslâm), yolların en hayırlısı da Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yoludur.

Sözlerin en şereflişi Allah'ı zikir, kıssaların en güzeli Kur'ân'dır. Amellerin en hayırlısı farzların muntazam olarak yerine getirilmesidir. Amellerin en kötüsü de bid'atlardır. Yolların en güzeli Peygamberin yolu, ölümlerin en şereflişi şehit olarak ölmektir. En kötü sapıklık, doğru yolda iken sapmadır. İlmin en hayırlısı faydalı olan, yolların en hayırlısı takip edilen yoldur. En kötü körlük kalp körlüğüdür. Veren el alan elden daha üstündür. Az ve faydalı olan çok olup da zararlı olandan daha hayırlıdır. En kötü mazeret ölüm anında ileri sürülen mazeret, pişmanlıkların en kötüsü de kıyâmet gününde duyulan pişmanlıktır.

İnsanlardan bir kısmı namazlarını vaktinde değil geciktirerek kılarlar. Bir kısım insanlar da Allah'ı zikrederler. Hataların en büyüğü yalan söylemektir. Zenginliklerin en hayırlısı gönül zenginliğidir. Azıkların en hayırlısı ise takvadır.

Hikmetin başı Allah korkusudur. Kalplerde yerleşen şeylerin en hayırlısı iman-ı yakındır. Şüphe küfürdür. Ölünün arkasından bağırıp, çağırarak ağlamak cahiliye devri âdetidir. Aldatmak cehennem gitmek için bir sebeptir.

Zekâtını vermeden mal biriktiren cehennemde ütülenmeyi göze almış demektir. Zararlı olan şiir, bir nevi şeytan zurnasıdır. İçki günahın başıdır. Kadın, şeytanın bağıdır. Gençlik bir nevi deliliktir. En kötü kazanç faizdir. Yenecek şeylerin en kötüsü de yetim malıdır. Mes'ud, başkasına örnek gösterilendir.

Bedbaht, anasının karnında bedbaht olandır.

Her biriniz mutlaka dört arşınlık yere (Kabire) gireceksiniz. İşler neticelerine göre değerlendirilirler, ameller neticelerinden ayrı düşünülemezler. Ağızdan ağıza dolaşan sözlerin en kötüsü yalandır. Gelmekte olan her şey yakındır. Mü'minin söğmesi fâsıklıktır. Mü'minlerin birbirleriyle savaşmaları küfürdür. Mü'minin giybetini yapmak Allah'a asi olmaktır.

Mü'minin kanı gibi malı da kutsaldır (dokunulmazlığı vardır).

Kim fena bir şey üzerine yemin ederse Allah onu yeminini yerine getirtmez, yalan çıkarır.

Affedeni Allah da affeder. Bağışlayanı Allah da bağışlar. Kim öfkesini yenerse Allah onu mükâfatlandırır. Kim belâya sabrederse Allah ona karşılığını verir. Kim gösterişe kapılırsa Allah onu rüs-vay eder. Kim sabrederse Allah ona kat kat verir. Kim Allah'a asi olursa Allah ona azap eder.

Allahım, beni ve ümmetimi affet! Allahım, beni ve ümmetimi affet! Kendim için ve sizler için Allah'dan af dilerim.»⁸⁷

İyad b. Hımar El-Mücâşî (r.a.) anlatıyor:

Rasûlullah (s.a.v.) bir gün bir hutbe irad etti. Hutbesinde şöyle buyurdu :

«Kullarıma verdiğim her şey helâldir. Kullarımın hepsini ben temiz olarak yarattım. Şeytan geldi onları dinlerinden ayırdı, benim kendilerine helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. Ben kendisine herhangi bir yetki vermediğim halde onlara, bana ortak koşmalarını emretti.»

Aziz ve celil olan Allah sonra da yeryüzündekilere bakarak ehli kitabın dışında arap ve acem herkese gazap etti. Bunun üzerine şöyle buyurdu :

«Ben seni, seni ve senin vasıtanla başkalarını imtihan için gönderdim. Ben sana uyurken ve uyanıkken daima hafızanda bulunan bir kitap indirdim.»

Daha sonra aziz ve celil olan Allah Kureys'i yok etmemi emretti. Ben :

«Yarabbi, ben onlarla başa çıkamam,» deyince :

«Öyleyse, onların seni yurdundan çıkardıkları gibi sen de onları yurtlarından çıkar. Onlarla savaş, sana yardım ederiz.

Üzerlerine ordu gönder, beş mislini de biz göndeririz. Sana isyan edenlere karşı sana itaat edenlerle beraber savaş,» buyurdu ve şöyle devam etti :

«Cennet ehli üç gruptur :

Güçlü, başarılı, adil ve fakirleri gözetenler.

Merhametli, yakınlarına ve diğer müslümanlara karşı şefkatli olanlar.

İffetli, fakir, çoluk çocuk sahibine tasaddukta bulunan kimseler.

Cehennem ehli de beş gruptur :

⁸⁷ Beyhaki, Delâil; Tarih-u İbn-i Asâkir; Ebû Nasr Es-Seczi; Kitabül İbane; İbn Ebi Şeybe; Hilye; Kudâi, Şihab; Askeri; Deylemi Süyuti Cami'us-Sagîr; Menâvî, Feyzül Kadir 2/179; Müstedrek Zâd el-Maad 3/7

Kendilerini ilgilendirmeyen şeylerden sakınamayacak kadar akıllı olmayanlar.

Aranızdaki, çoluk çocuk ve mal istemeyen taklitçiler.

Her şeye tama eden, en ufak bir şeye bile göz diken hainler.

Sabah, akşam malına ve ailesine hile düşünenler.

Cimrileri ve yalancıları da zikrederek kötü ahlâklılar.»⁸⁸

Ebü Said El-Hudri (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) ikinci namazını kıldı. Sonra da kalkarak bir konuşma yaptı. Kıyâmete kadar olacak her şeyi bize haber verdi. Hz. Peygamber'in anlattıklarını ezberleyebilenler ezberledi, ezberleyemeyenler de unuttular. Rasûlullah'ın (s.a.v.) söyledikleri arasında şunlar da vardı :

«Dünya parlak, tatlı ve çekicidir. Allah sizi oraya hükümlerle kılmiştir, ne yaptığınız gözünden kaçmamaktadır. Öyleyse dünyanın cazibelerinden ve kadınların fitnelerinden korununuz. Çünkü İsrail oğulları arasında ilk fitne kadınlar yüzünden çıkmıştır.

Şunu iyice bilin ki, adem oğulları çeşitli mertebelerde yaratılmışlardır :

Onlardan bir kısmı mü'min ana-babadan doğar, mü'min olarak yaşar ve mü'min olarak ölür. Bir kısmı kâfir ana-babadan doğar, kâfir olarak yaşar ve yine kâfir olarak ölür. Bir kısmı da, mü'min ana-babadan doğar, mü'min olarak yaşar ve kâfir olarak ölür. Yine bir kısmı ise kâfir ana-babadan doğar, kâfir olarak yaşar ve mü'min olarak ölür.

Öfke, Âdem oğlunun karnında yanan bir kor gibidir. Görmüyor musunuz, gözlerin kızarmasını, boyun damarlarının nasıl şiştiğini! Herhangi biriniz kızdığı zaman hemen yerine otursun. İnsanların en hayırlısı geç öfkelenen ve çabucak yumuşayandır. İnsanların en kötüsü ise çabucak öfkelenip geç yumuşayandır. Geç öfkelenen ve öfkesi geç inen adamla çabuk öfkelenen ve öfkesi çabuk geçen adamın durumu aynıdır.

Tüccarların en hayırlısı, vereceğini güzellikle veren ve alacağını da iyilikle isteyen kimselerdir. Tüccarların en kötüsü ise, vereceğini kötülükle veren ve alacağını da kötülükle alan kimsedir.

Borçlarını güzellikle veren ve alacaklarını da kötülükle isteyen adamla, borçlarını kötülükle veren ve alacaklarını da güzellikle alan adamın durumları aynıdır.

Kıyâmet gününde zulmeden herkesin yaptığı zulmün derecesine göre bir bayrağı olacaktır. Dikkat edin! Zulmün en büyüğü idareci durumunda olan kimselerin yaptığı zulümdür.

⁸⁸ Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Müslim; Nesai; Tefsir-ü İbn-i Kesir 2/35.

İnsanlardan korku, hiç kimsenin bildiği gerçeği söylemesine engel olmasın. Şunu bilin ki, cihadların en faziletlisi zalim bir başkasının karşısında gerçekleri söylemektir.

Dünyanın ömründen kalan zaman, geçen zamana nisbetle sizlerin ömürlerinden geçen zamanın kalan zamana nisbeti gibidir.»⁸⁹

Ashab devrinde yaşayan ve Şam ahalisinden olan Saib b. Mihcan anlatıyor :

Hız. Ömer Şam'a girdiği zaman Allah'a hamd-ü senâ etti ve va'z-ü nasihatla bulundu. İyilik yapmalarını emretti, kötülükten sakındırdı ve sonra da şöyle dedi :

Rasûlullah (s.a.v.) benim bugün aranızdan kalkıp konuştuğum gibi bir konuşma yaptı. Konuşmasında Allah'ın emirlerine muhalefetten sakınmayı akrabaları ziyaret etmeyi ve dargınların aralarını bulmayı emrederek şöyle buyurdu :

«Cemaat olmanız gerekir! (Başka bir rivayette dinlemeniz ve itaat etmeniz gerekir!) Zira Allah'ın yardımı cemaatedir. Şeytan tek kişi ile beraberdir, iki kişiden uzaktır. Hiç kimse mahremi olan bir kadınla başbaşa kalmamasın. Şeytan onları baştan çıkarabilir. Kimi yaptığı iyilik sevindirir, yaptığı kötülük de üzerse bu hareket onun mü'min ve müslüman olduğunun işaretidir. Yaptığı kötülüğe üzülmemek, yaptığı iyiliğe de sevinmemek münafıklığın alâmetidir. Münafık, hayırlı bir iş yaparsa bu yaptığı işten dolayı Allah'dan hiçbir sevap beklemeyiz. Kötü bir iş yaparsa da bundan dolayı Allah'ın vereceği hiçbir cezadan korkmaz.

Dünya nimetlerini meşru yollardan talep ediniz. Allah sizin rızkınızı vermeyi üzerine almıştır. Herkesin başladığı iş mutlaka biter. İşlerinizde Allah'dan yardım isteyiniz. Allah dilediğini değiştirir, dilediğini de olduğu gibi bırakır. Levhi mahfuz onun elindedir. (Takdir O'nundur.)

Salât, selâm ve Allah'ın rahmeti Peygamberimiz Muhammed (s.a.v.) ve onun âli üzerine olsun. Esselâmü Aleyküm!»⁹⁰

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Son Konuşmaları :

Muaviye b. Ebi Süfyan (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu :

«Üzerime, çeşitli kuyulardan getirilmiş yedi kırba su dökün de halkın huzuruna çıkıp emirlerimi onlara bildireyim.»

89 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Tirmizi; Müstedrek, Beyhaki; Süyuti, Cami, Menarinin Şerhi, 2/181.

90 İbn Merdeveyh; Beyhaki; İbn-ü Asâkir; Kenz'ul-Ummal 8/207.

Bunun üzerine başı sarılı olarak minbere çıktı. Allah'a hamd-ü sendan sonra şöyle buyurdu :

«Allah'ın kullarından biri dünyada kalmakla Allah'a kavuşmak arasında muhayyer bırakıldı. O da Allah'a kavuşmayı tercih etti.»

Bu sözün mânasını Hz. Ebû Bekir (r.a.)'dan başkası anlayamadı. Bu hutbenin mânasını anlayan Hz. Ebû Bekir ağladı ve şöyle dedi :

«Analarımız, babalarımız ve çocuklarımız sana fedâ olsun!»

Rasûlullah (s.a.v.) da :

«— Sakin ol! Bana göre en iyi arkadaş ve cömert kişi insanların en üstünü İbn Ebî Kuhâfe (Ebû Bekir)'dir. Mescidin sokağa açılan kapılarına bakın, Ebû Bekir'in evine açılan kapıdan başka hepsini kapatınız. Çünkü ben, Ebû Bekir'in kapısının üzerinde bir nûr gördüm,» buyurdu.⁹¹

Başka bir rivayette de Hz. Peygamber'in Uhud şehitlerini andığı ve onlara dua ettiği ilâve edilmektedir.⁹²

Eyyûb b. Beşir (r.a.)'dan gelen bir rivayette de şu farklar vardır :

Rasûlullah (s.a.v.) Allah'a hamd-ü senâdan sonra Uhut'da şehid olanları andı ve onlar için Allah'dan af diledi, onlara dua etti. Sonra da şöyle buyurdu :

«— Ey muhacirler! Sizler çoğalıyorsunuz, ensar ise olduğu gibi duruyor. Onlar benim kendilerine sığındığım dostlarımdır. Onların iyilerini mükâfatlandırın, kusurlarını görmemezlikten gelin.»⁹³

Ebû Said (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) halka hitap ederek şöyle buyurdu :

«Allah bir kulu dünyada kalmakla kendisine kavuşmak arasında muhayyer bıraktı. O da Allah'a kavuşmayı tercih etti.» Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) ağlamasına biz hayret ettik. Halbuki o muhayyer bırakılan kul Hz. Peygamber'in kendisi imiş. Ebû Bekir (r.a.) bunu bizden daha iyi anlamış.

Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) ağlaması üzerine Hz. Peygamber :

«Arkadaşlık hususunda olsun, mal hususunda olsun insanların en lütufkârı Ebû Bekir'dir. Eğer Rabbimden başka bir dost edinseydim, elbette Ebû Bekir'i dost edinirdim. Fakat dostluğumuz İslâm dostluğu ve samimiyetidir...»⁹⁴

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) son hastalığında başında siyah bir sargı ve

91 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 9/42.

92 Taberâni; Evsat; El-Kebîr.

93 Beyhakî; İbnü Kesîr, El Bidaye 5/299.

94 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Buharî; Müslim; Bidaye 5/299.

omuzlarında bir velense ile evinden çıkıp minbere oturarak hutbesini irad etti. Orada ensarla ilgili vasiyetini yaptı. Bu, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ölmeden önce son hutbesi oldu.⁹⁵

Abdurrahman b. Kâ'b b. Malik⁹⁶ babasından (r.a.) naklediyor :

Rasûlullah (s.a.v.) bir konuşmasında Allah'a hamd-ü senâdan sonra Uhud harbinde şehid düşenler için mağfired diledi. Daha sonra da :

«Siz, ey muhacirler!..» diyerek ensarla ilgili vasiyetini yaptı...»⁹⁷

Ebû Hüreyre ve İbn-i Abbas'dan :

Son hutbesinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittik :

«Kim beş vakit namazı cemaatle kılsa o kimse, sırat köprüsünden parlayan şimşek gibi ilk geçen olur. Allah o kimseyi ahabtan sonra haşredeceği ilk zümre arasına koyar. Ayrıca, her gün ve gece o kimse için Allah yolunda öldürülen bin şehid ecir kadar ecir yazılır.»⁹⁸

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Sabahtan Akşama Kadar Süren Konuşması :

Ebû Zeyd El Ensari (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) bize sabah namazını kıldırdı, sonra da öğleye kadar konuşma yaptı. Minberden indi, öğle namazını kıldırdı. Sonra tekrar ikindiye kadar konuşma yaptı. İkindi namazını da kıldırarak yine minbere çıktı ve akşama kadar bize konuşma yaptı. Olacak olan her şeyi bize anlattı. Bu konuşmalarda bizim en çok şey öğrenenimiz hafızası en kuvvetli olanlarımız oldu.⁹⁹

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Konuşma Anındaki Hali :

Câbir b. Abdullah (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) halka hitap ederken gözleri kızarır, sesini yükseltir ve sanki orduya sabah veya akşam karşılaşılabileceği bir tehlikeyi haber veriyormuş gibi ciddileşirdi. Sonra da orta parmağı ile şehadet parmağını birleştirerek şöyle buyururdu :

«Ben, kıyâmet bu kadar yakinken gönderildim.» Daha sonra da şöyle derdi :

95 Buhari; Bidaye 5/230; İbn Sa'd 2/251.

96 Bu zat tevbesi kabul edilen üç kişiden biridir.

97 Taberâni; Beyhaki; Mecme'uz-Zevaid 10/37; Müstedrek 4/78.

98 Taberâni; Evsat; Mecme'uz-Zevaid 2/39.

99 Müstedrek, 4/484.

«Yolların en güzeli Muhammed'in yolu, işlerin en kötüsü bidatlerdir, her bid'at de sapıklıktır. Kim arkasında mal bırakarak ölürse bıraktığı ailesinindir. Kim de arkasında borç ve çoluk-çocuk bırakarak ölürse onların idaresi ve sorumluluğu bana aittir.»¹⁰⁰

Müslim'de şu ilâve vardır :

«Sözlerin en hayırlısı Allah'ın Kitabıdır. Ben her mü'mini kendisinden daha çok düşünürüm.»

100 İbn Sa'd 1/376; Beyhaki; El Esmâ v'es sıfat, sh. 144.

RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) HALİFESİ HZ. EBÛ BEKİR (R.A.)'IN HUTBELERİ

Halife Seçildiği Zaman İrad Ettiği Hutbe :

Urve anlatıyor :

Ebû Bekir (r.a.) halife seçildiği zaman, halka bir konuşma yaptı. Allah'a hamd-ü senâ ettikten sonra şöyle dedi :

«Ey insanlar! Ben sizin en hayırlınız olmadığım halde işlerinizi üzerime aldım. Fakat Kur'ân nazil oldu Rasûlullah (s.a.v.) hidayet yollarını gösterdi. Bize, müttekiliğin akıllılık, isyankârlığın da ahmaklık olduğunu öğretti. Başkasının hakkını kendisinden alıncaya kadar sizin en kuvvetliniz benim indimde zayıftır. Başkasındaki hakkını alıncaya kadar da sizin en zayıfınız benim indimde kuvvetlidir.

Ey insanlar! Ben, Hz. Peygamber'in yolunu takip edeceğim, yeni bir yol tutacak değilim, eğer iyilik yaparsam bana yardım ediniz, doğru yoldan saparsam beni düzeltiniz.

Söyleyeceklerim bunlar. Kendim için ve sizler için Allah'dan af dilerim.»¹⁰¹

Abdullah b. Ukeym anlatıyor :

Ebû Bekir'e (r.a.) biat edildiği zaman minbere çıktı ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) durduğu basamağın bir altındaki basamakta durarak Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Biliniz ki, ey insanlar! En akıllılık takva sahibi olmaktır...»

«...Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz! Cihadı terk eden hiçbir kavim yoktur ki, Allah onları fakirlik ve zillete düşür etmesin. Arkasında fenalık zuhur eden hiçbir kavim yoktur ki, Allah onları umumî olarak bir belâya düşür etmesin. Öyleyse ben Allah'a itaat ettiğim müddetçe siz de bana itaat ediniz. Allah'a ve Rasûlüne asi olduğum takdirde bana itaat etmeyin.

Söyleyeceklerim bundan ibaret. Kendim ve sizler için Allah'dan af dilerim.»¹⁰²

101 İbn Sa'd; Muhamllî; Kenz'ul-Ummal 13/130.

102 Diyneverî; Kenz'ul-Ummal 3/135.

Aynı sözleri Hasan-ül Basrî'den naklediyor ve şunları ilâve ediyor :

«Ahmaklık isyankârlıktır. Benim nazarımda doğruluk emanete riayet, yalancılık ise emanete hıyanettir. Halbuki ben sizin hayırlınız değilim...»

Bu sözler üzerine Hasan-ı Basrî şöyle dedi :

«Bilâkis, hiç şüphesiz o, ashabın hayırlısı idi, fakat mü'min tavazu gösterir. «Hasan-ı Basrî Ebû Bekir'in (r.a.) konuşmasını nakletmeye devam eder :

«Keşke sizden biri bu vazifeyi benden alsa! -vallahi doğru söylemiş- eğer siz benim, Allah'ın kendisini vahiy ile, doğru yoldan ayırmadığı Hz. Peygamber gibi idare etmemi istiyorsanız, ben bunu yapamam. Çünkü ben sadece bir insanım, ona göre bana uyup.»¹⁰³

Hasan-ı Basrî'den :

Ebû Bekir Es Sıddık (r.a.) bir gün bir konuşma yaparak şöyle buyurdu :

«Vallahi ben sizin en hayırlınız değilim. Hakikaten bu mevkii istemiyorum. Keşke içinizden biri benden bu vazifeyi alsa. Zannediyor musunuz, içinizde Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetine en uygun amel eden benim? Ben böyle olamam. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) vahy ile korunurdu ve yanında da bir melek vardı. Halbuki beni rahat bırakmayan bir şeytan vardır. O yüzden, kızdığım zaman size bir zararımın dokunmaması için benden uzak durun.

Bana yardımcı olun, eğer doğru yolda isem yardım ediniz. Yanlış yola saparsam beni düzeltiniz.»

Ebû Bekir (r.a.)'dan sonra kimse böyle bir hutbe okumadı.»¹⁰⁴

Başka bir rivayet de şöyledir :

«Ben sadece bir insanım, doğru da yapabilirim, hata da edebilirim. İsabet ettiğim (doğru icraatta bulunduğum) zaman Allah'a hamdediniz. Hata ettiğim zaman da hatamı düzeltiniz.»¹⁰⁵

Kays b. Ebû Hâzım anlatıyor :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) vefatından bir ay sonra halifesi Hz. Ebû Bekir (r.a.)'ın yanında oturuyordum. Halka :

«Haydi toplanın!» diye bağırıldı. Bunun üzerine halk toplandı. Hemen halife minbere -kendisi için yapılp üzerinde hutbe irad ettiği yer- çıktı. Bu Ebû Bekir'in (r.a.) okuduğu ilk hutbe idi. Hutbe de Allah'a hamd-ü senâ ettikten sonra şöyle buyurdu :

103 Beyhakî, 6/353.

104 Ebû Zer El Herevî, El-Câmi; İbn Rehâveyh; Kenz'ul-Ummal 3/126.

105 Kenz'ul-Ummal 3/136.

«Keşke bu işte yerime başkası geçseydi. Eğer, beni Rasûlullah'ın (s.a.v.) yolunda gitmekle mes'ul tutarsanız benim buna gücüm yetmez. Çünkü Hz. Peygamber şeytandan korunmuş idi ve Allah'dan ona vahy geliyordu.»¹⁰⁶

İsâ b. Atıyye'den gelen bir rivayet de şöyledir :

«Ey insanlar! İnsanlar ister istemez İslâm Dini'ne girdiler ve böylece de onlar Allah'ın huzurunda ve onun himayesinde oldular. Gücünüz yeterse Allah'ın huzurunda sorumlu olmamaya gayret ediniz. Şeytan gelip beni kandırabilir. Onun için, beni kızgın gördüğünüz zaman yanıma yaklaşmayın ki size bir zararım dokunmasın.

Ey insanlar! Hizmetçilerinizin ücretlerine dikkat ediniz. (Haramdan kazanmasınlar). Zira haramla beslenen bir beden cennete girmeye lâyık değildir.»¹⁰⁷

Asım b. Adî anlatıyor :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) vefatından iki gün sonra Üsame ordusunun hazırlıklarını tamamlamak için Ebû Bekir'in (r.a.) tellâhı şöyle bağırdı :

«Medine'de, Üsame ordusundan olupta Cürûf'deki askeri karargâha gitmeyen hiç kimse kalmasın!»

Sonra Ebû Bekir (r.a.) kalkarak Allah'a hamd-ü senâ ettikten sonra şöyle buyurdu :

«Ey insanlar! Ben de sizin gibi insanım. Bilmiyorum, belki Rasûlullah'ın (s.a.v.) takat getirip yaptığı şeyleri benden de isteyeceksiniz. Çünkü Allah (c.c.) Muhammed'i (s.a.v.) bütün âlemlere, seçerek gönderdi. Onu âfetlerden korudu. Ben ise sadece onun yolunu takip edeceğim. Ben yeni bir şey ihdas edecek değilim. Onun için, eğer doğru yolda isem bana tabi olunuz, doğru yoldan saparsam da beni düzeltiniz.

Rasûlullah (s.a.v.) ruhunu teslim edinceye kadar, bu ümmetten hiç kimse çıkıp da, bir kırbaç darbesi veya daha aşağı bir haksızlık sebebiyle hakkını istemedi. (Böyle bir hâdise olmadı). Dikkat edin, beni devamlı rahatsız eden bir şeytan vardır. O bana geldiği zaman, size bir zararım dokunmaması için hemen etrafımdan dağilin.

Siz ne zaman sona ereceğini bilmediğiniz bir ecel peşinden sabah akşam koştaktasınız. Eğer ömrünüzü faydalı bir amelle geçirmeye gücünüz yeterse hiç fırsatı kaçırmayın. Fakat Allah'ın yardımını olmadan asla bunu yapamazsınız. Eceliniz gelip de sizi amel edemez hale getirmeden önce (ölmeden önce) faydalı amel etmeye

106 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 5/184.

107 Taberânî.

gayret ediniz. Zira bazı toplumlar ecellerini unutup da başkaları için ameller işlediler. Sizleri onlar gibi olmaktan sakındırırım. Acele edin! Çabuk olun! Kurtulun! Çünkü arkanızdan sizi hırsla takip eden bir ecel koşmaktadır. Ölüme hazırlanın! Babalarınızdan, çocuklarınızdan ve kardeşlerinizden ibret alınız. Yaşayanlara değil, öldükten sonra onların bırakacakları güzel şeylere gıpta ediniz.»¹⁰⁸

Said b. Ebî Meryem anlatıyor :

Duyduğuma göre Ebû Bekir (r.a.) halife seçildiği zaman minbere çıkarak Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle demiş :

«Allah'a yemin ederim ki, eğer gözlerimizin önünde işlerinizin alt üst olmasını görmeseydim bu işin (halifelğin) kendisine en çok kızdığım birinizin omuzlarında olmasını isterdim. Bu da tabi onun için hiç iyi olmazdı.

Dünya ve ahirette insanların en bedbahtı biliniz ki, hükümdarlardır.» Bunun üzerine ashab hayretle başlarını kaldırıp halifeye bakınca Ebû Bekir (r.a.) :

«Ağır olun! Acele ediyorsunuz. Çünkü hiçbir hükümdar yoktur ki, hükümdar olmadan önce Allah onun hükümdarlığını bilip de ömrünün yarısını noksanlaştırmamasın, onu hüznün ve korkuya garketmesin, onu cimrileştirmesin, halkın elinde bulunanlara arzu duyurmasın ve hayatını sıkıntıya sokmasın. Her ne kadar o temiz yeyip, iyi giyinse de, bu böyledir, taki ölüp yok oluncaya kadar. Rabbinin huzuruna varınca da Allah onu şiddetli bir hesaba çeker ve onun affedilme ihtimali de azdır.

Biçareler, affedilecek olanların tâ kendileridir. Biçareler, affedileceklerin tâ kendileridir. Biçareler, affedileceklerin tâ kendileridir.»¹⁰⁹

Ebû Bekir (r.a.)'ın Takva ve Ahiret İçin Amel Hususundaki Hutbesi :

Abdullah b. Ukeym'den :

Ebû Bekir (r.a.) bize şöyle bir konuşma yaptı :

«Size Allah'tan korkmanızı, O'nu lâyık olduğu şekilde övmenizi, korku ile ümit arasında olmanızı ve Allah'a çok yalvarmanızı tavsiye ederim. Çünkü Cenab-ı Allah Zekerîyya Aleyhisselâmı ve ailesini bu yüzden şöyle övmüştür :

«Gerçekten, onlar iyi işlerde yarışıyorlar, korkarak, umarak bize yalvarıyorlar ve gönülden bize saygı duyuyorlardı.»¹¹⁰

108 Taberânî; Tarih 2/460.

109 İbn Zenceveyh, Kitab'ül Emval; Kenz'ul-Ummal 3/162.

110 Enbiya, 90.

Sonra, Allah'ın kulları biliniz ki, Allah Teâlâ kendi haklarına karşılık sizin canlarınızı rehin almış ve bunun için de sizden söz almıştır. Allah çok ebedi olana karşılık sizden az ve fani olanı satın almıştır.

Mucizeleri ebedi olan Allah'ın kitabı sizdedir. Onun nûru sönmez. Onun için emirlerini tasdik edin ve onunla amel edin. Karanlık günler için ondaki nûrdan faydalanın. Zira Allah sizi kulluk etmeniz için yarattı. Yanınıza yaptıklarınızı tescil eden melekler verdi.

Ey Allah'ın kulları! Biliniz ki, sizler ne zaman geleceğini bilmediğiniz bir ecelin peşinden gece gündüz koşmaktasınız. Eğer ömrünüzü Allah rızası için amel yaparken bitirmeye gücünüz yeterse, yapınız. Allah'ın yardımı olmadan da asla bunu yapmaya muktedir olamazsınız.

Ömrünüz sona ermeden veya fena bir amel işlemeye başlama-
dan önce Allah için amel işlemekte yarış edin. Çünkü bazı kavimler hayatlarında kendilerini bırakıp da başkaları için iş yaptılar ve kendilerini unuttular. Onlara benzemekten sizi men ederim.

Çabuk olun! Çabuk olun! Kurtuluş yolu arayın! Kurtuluş yolu arayın! Çünkü arkanızda sizi hararetle isteyen ve peşinizden koşan bir ecel vardır.»¹¹¹

Ebü Bekir'in (r.a.) Takva ve Geçmiştekilerden İbret Almayı Tavsiye Eden Konuşması :

Amr b. Dinar'dan :

Ebü Bekir (r.a.) şöyle bir konuşma yaptı :

«Fakirlik ve zaruret içinde olduğunuz zamanlar Allah'dan korkmanızı, O'nu lâıyk olduğu şekilde övmenizi ve O'ndan af dilemenizi tavsiye ederim. Çünkü O çok affedicidir.

Biliniz ki, sizler aziz ve celil olan Allah'a karşı samimi olduğunuz müddetçe Rabbinize itaat etmiş ve hakkınızı korumuş olursunuz. Öyleyse içinde bulunduğunuz günlerdeki vazifelerinizi yapınız. Boş zamanlarınızda nafil ibadetleri ihmal etmeyin. Fakirlik ve ihtiyaç anınızda da vazifelerinizi aynen ifa ediniz. Ey Allah'ın kulları, sonra da düşününüz! Sizlerden öncekiler dün nerde idiler, bugün neredeler? Ülkeler idare eden ve imar eden hükümdarlar, hani neredeler?

Muhakkak ki kendileri de hâtıraları da unutuldu. Bugün onlar hiç yaşamamış gibidirler.

İşte yaptıkları zulümlerden dolayı boş ve viran kalan evleri!

111 Hilye 1/35; İbn-i Ebi Şeybe; Hennâd; Müstedrek; Beyhakî; İbn Ebiddün-ya Kısâr'ul-Emel; Kenz'ul-Ummal 8/206.

Onlar ise kabrin karanlığı içindeler. Onların hiç birinden birşey hissediyor veya onlardan en ufak bir ses duyuyor musunuz? Hani arkadaşlarından ve kardeşlerinden tanıdıkların? Muhakkak ki önceden hazırladıklarına kavuştular ya bedbaht ya da mesutturlar. Allah'la kullarından hiç biri arasında bir akrabalık yok ki bu yüzden ona bir hayır versin veya ondan bir kötülüğü kaldırsın. Bu sadece Allah'a itaat etmek ve emirlerine uymakla olur.

Muhakkak ki, cehenneme götüren hayır, hayır değildir. Cennete götüren şer de şer değildir.

Söyleyeceklerim bundan ibaret. Kendim ve sizler için Allah'dan af dilerim.»¹¹²

Nûaym b. Nemha'dan :

Ebü Bekr'i Sıddık (r.a.) bir konuşmasında şöyle dedi :

«Biliyorsunuz ki malûm bir ecelin peşinde gece gündüz koşuyorsunuz. Allah rızası için söylenmeyen hiçbir sözde hayır yoktur. Aziz ve celil olan Allah yolunda harcanmayan hiçbir malda da hayır yoktur. Bilgiçlik taslayarak gururlananlarda hayır olmadığı gibi Allah için yaptıklarında, insanların kınamasından korkanlarda da hayır yoktur.»¹¹³

Takva ve Ölüp Gidenlerden İbret Almak Hususundaki Hutbesi :

Asım b. Adi'den :

Hız. Ebü Bekir (r.a.) bir başka seferinde tekrar ayağa kalkarak Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Aziz ve celil olan Allah sadece kendi rızası için yapılan amel-leri kabul eder. Onun için siz de amellerinizle Allah'ın rızasını isteyiniz.

Bilmiş olun ki, amellerinizde samimi olursanız Allah'a itaat etmiş, hatadan kurtulmuş, vazifelerinizi yapmış olursunuz.

Ey Allah'ın kulları, ölenlerinizden ibret alınız. Sizden öncekilerin durumlarını düşününüz. Dün neredelerdi, bugün neredeler? Hani nerede zalimler? Nerede, harp meydanlarında zafer ve savaşçılıklarıyla ün yapmış olanlar?

Zaman onların da hakkından geldi, toprak olup gittiler. Aleyhlerinde de çok şeyler konuşuldu :

Kötü kadınlar, kötü erkekler, kötü erkekler de kötü kadınlara yakışır.

Hani nerede ülkeler idare eden ve imar eden hükümdarlar? Geçip gittiler, isimleri unutuldu, bir hiç oldular. Allah onların ye-

112 Hilye, 1/35.

113 Hilye, 1/36; Tefsir-ü İbn Kesir 4/342.

rine başka nesiller bıraktı. Onların her türlü arzu ve isteklerine son verdi. Amelleri kendilerinin, dünya ise başkalarının dünyası. Onlardan sonra yerlerine biz kaldık. Eğer onlardan ibret alırsak kurtuluruz. Gurura kapılır kendimizi aldatırsak biz de onlar gibi oluruz.

Nerede güzel yüzlü kimseler, gençliği ile böbürleneler? Toprak oldular. Yapmadıkları şeyler sebebiyle pişman oldular. Hani nerede şehirler kuran, etrafını surlarla çevirip orada hayret verici eserler yapanlar? Onlar da yaptıklarını kendilerinden sonra gelenlere bıraktılar. İşte meskenleri bomboş. Kendileri ise kabrin karanlıklarında. Onların hiç birinden bir varlık eseri veya en ufak bir ses duyuyor musun?

Oğullarınızdan ve kardeşlerinizden tanıdıklarınız neredeler? Ecelleri yakaladı. Daha önce hazırladıklarına kavuşup onlarla başbaşa kaldılar. Ölümünden sonra bedbaht veya mes'ut oldular.

Ortağı olmayan Allah'la kullarından hiç biri arasında bir akrabalık yoktur ki, o yüzden ona hayır versin veya yaptığı bir kötülüğü cezalandırmaktan vazgeçsin. Allah'ın kullarına hayır vermesi de kötülüklerini cezalandırmaktan vazgeçmesi de sadece O'na itaat etmek ve emrine uymakla olur.

Biliniz ki, sizler muhtaç olan kullarsınız. Allah katında olanlara ancak O'na itaat edilerek ulaşılabilir. Cehenneme götüren hayır, hayır değildir. Cennete götüren şer de şer değildir.»¹¹⁴

Ebü Bekir'in (r.a.) Hikmet Dolu Bir Konuşması :

Musâ b. Ukbe anlatıyor :

H. Ebü Bekir (r.a.) şöyle bir konuşma yaptı :

«Hamd âlemlerin Rabbine mahsustur. O'na hamdeder, ondan yardım dileriz. Öldükten sonra ondan şeref isteriz. Zira benim de sizin de eceliniz yaklaştı. Ben şehadet ederim ki tek olan ve ortağı olmayan Allah'dan başka Tanrı yoktur. Muhammed de O'nun kulu ve Rasûlüdür. Allah O'nu yaşayanları uyarmak, sözünün (vaadinin) de kâfirler aleyhine gerçekleşmesi için hakkı müjdeleyici, ikaz edici ve parlak bir kandil olarak gönderdi.

Allah'a ve Rasûlüne itaat eden doğru yolu bulmuş olur. Onlara asî olan ise apaçık bir şekilde sapıtmış olur. Size, Allah'dan korkmanızı ve Allah Teâlâ'nın sizin için indirip, size doğru yolu göstermek için gönderdiği kitabına sarılmanızı tavsiye ederim. İslâm'

da, ihlâs'dan sonra en önemli şey, âmirlerinizi dinlemek ve onlara itaat etmektir.

Kim, iyiliği emredip kötülüğe engel olan âmire itaat ederse, o felâha ermiş ve üzerine düşeni ifa etmiş olur. Nefsinize uymaktan sakının. Arzu, tamah ve öfkesini yenen felâha ermiştir. Sakın böbürlenmeyin! Topraktan yaratılıp tekrar toprağa dönecek olan yaratıkların böbürlenmesi doğru değildir? Sonra cesetlerini kurt yer. Bugün sağ olan yarın ölü değil midir? Onun için ibadetlerinizi gününde ve saatinde yapınız. Mazlumun ahından sakınınız. Gururlanarak dünyaya aldanmayın. Sabırlı olunuz, çünkü her şey sabırla elde edilir. Uyanık olunuz, zira uyanıklık faydalıdır. Amel ediniz, ameller kabul edilir. Allah'ın, yapıldığında ceza vereceğini bildirdiği şeylerden sakınınız. Allah'ın vaadettiği rahmetine kavuşmaya gayret ediniz. Anlayın ki anlaşılınız. Korunmaya çalışın ki korununuz.

Allah Teâlâ size, sizden öncekileri helâk sebeplerini ve kurtuluş yollarını açıklamıştır. Kitabında helâli, haramı, sevdiği ve sevmediği amelleri de açıklamıştır. Ben sizi ve kendimi ihmal etmeyeceğim. Allah kendisinden yardım istenendir. Hatadan uzaklaşma ve itaate yönelme ancak Allah'ın yardımıyla olur.

Biliniz ki, amellerinizde samimi olduğunuz müddetçe rabbinize itaat etmiş, nasibinizi almış ve refaha kavuşmuş olursunuz. Nafile ibadetleri gösterişe kaçmadan yapınız. Selefinize de sadık kalın. Ahirette Allah'ın lûtfuna muhtaç olduğunuz zaman mükâfaatınız verilir.

Ey Allah'ın kulları! Ölüp yok olan kardeşlerinizi ve arkadaşlarınızı düşünün. Onlar yaptıkları amelleriyle haşroldular (yaşıyorlar). Öldükten sonra bedbaht veya mes'ut oldular. Allah'ın hiçbir ortağı yoktur. İtaat etmek ve emirlerine uymaktan başka, Allah'ın hiçbir kula bir yakınlığı yoktur ki, ona hayır versin veya onu cezalandırmaktan vazgeçsin. Cehenneme götüren hayır, hayır değildir. Cennete götüren şer de, şer değildir.

Söyleyeceklerim bu kadar. Kendim ve sizin için Allah'dan af dilerim. Peygamberinize salât-ü selâm getirin. Allah da ona rahmet etsin ve selâmet versin. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi onun üzerine olsun.»¹¹⁵

H. Ebû Bekir'in (r.a.) Allah'ın Ahiretteki Nimetini İnkâr Edenlerin Durumu Hakkındaki Konuşması :

Yezid b. Hârun'dan :

Ebû Bekir (r.a.) bir konuşmasında şöyle dedi :

Allah'ın kendisine nimet, bedenine sıhhat verdiği, bol bol rızıklandığı ve buna rağmen Rabbinin nimetlerini inkâr eden bir kul Allah'ın huzuruna getirilir ve ona şöyle denir:

«— Bugün için ne yaptın? Kendin için ne hazırladın?» Bunun üzerine o kul, daha önce hazırladığı birşey bulamayınca göz pınarları kuruyuncaya kadar ağlar. Sonra, Allah'a itaat etmediğinden dolayı utandırılır, rezil edilir. O da gözlerinden kanlı yaşlar döker. Daha sonra dirseklerine dek ellerini yiyinceye kadar utandırılır ve rezil edilir. Sonra yine Allah'a itaatsizliklerinden dolayı utandırılır, rezil edilir, bu sefer de göz bebekleri yanaklarına düşünceye kadar ağlar. O uzun fasılalarla bu azaplara duchar edildikten sonra tekrar:

«— Ya Rabbi! Beni bu durumdan kurtar, beni cehenneme gönder» deyinceye kadar utandırılır ve rezil edilir. Cenab-ı Allah'ın bu husustaki buyruğu şöyledir:

Allah'a ve Peygamberine karşı koymaya kalkışanlar, içinde ebedi kalacakları cehennem ateşi bulunduğunu bilmezler mi? İşte büyük rezillik budur.»^{116/117}

Hız. Ebû Bekir'in (r.a.) Muhtelif Konuşmaları:

Muhammed b. İbrahim b. Haris'den:

Ebû Bekr-i Siddik halka hitap ederek şöyle dedi:

«Kuvvet ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, eğer haramlardan sakınır ve iyilik yaparsanız hemen hemen hiç sıkıntıya düşmezsiniz. O kadar ki ekmek ve yağla doyarsınız.»¹¹⁸

Urve b. Zübeyr babasından naklediyor:

Ebû Bekir (r.a.) halka hitap ederek şöyle dedi:

«Müslümanlar!

Aziz ve celil olan Allah'dan haya ediniz. Kuvvet ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, açıkta bir yere tuvalete gittiğim zaman, aziz ve celil olan Rabbinden utandığım için elbisemi perde yaparım.»¹¹⁹

İbn-ü Şihab'dan:

Ebû Bekr-i Siddik bir gün bir konuşmasında şöyle dedi:

«Allah'dan haya ediniz. Vallahi ben, Rasûlullah'a (s.a.v.) biat edeli beri Rabbinden haya ettiğim için başımı bir örtü ile kapamadan hiçbir ihtiyacımı karşılamaya çıkmadım.»¹²⁰

116 Tevbe, 63.

117 Eb'üş-Şeyh; Kenz'ul-Ummal 1/246.

118 İbnü Ebiddünya; Dineveri; Kenz'ul-Ummal 8/206.

119 Hilye 1/34; İbnü Mübarek; Rûste; İbnü Ebi Şeybe; Harâlti; Mekârimül Ahlâk; Kenz'ul-Ummal 8/306.

120 İbnü Hibban, Ravdat'ül-Ukalâ; Kenz'ul-Ummal 5/124.

Hiz. Ebû Bekir (r.a.) minberde ayağa kalkarak ağladı, sonra da şöyle dedi :

Rasûlullah (s.a.v.) hicretin ilk yılında aramızdan ayağa kalkarak minbere çıktı. Sonra da ağlayarak şöyle buyurdu :

«Allah'dan sıhhat ve afiyet isteyiniz. Hiç kimseye imandan sonra afiyetten daha hayırlı birşey verilmedi.»¹²¹

Evs'den :

Ebû Bekir (r.a.) bize hitap ederek şöyle dedi :

Hicretin ilk yılında Rasûlullah (s.a.v.) bulunduğum bu makamda ayağa kalkarak şöyle buyurmuştu :

«— Allah'dan afiyet isteyiniz. Çünkü, hiç kimseye imandan sonra afiyetten daha hayırlı birşey verilmemiştir.

Size doğru olmanızı tavsiye ederim. Zira doğruluk iyilikle beraberdir. Bu iki özellik de insanı cennete götürür. Yalancılıktan sakının. Yalancı facirlerle beraberdir. Bunların ikisi de cehennemdedir.

Birbirinize haset etmeyin! Birbirinize öfkelenmeyin! Birbirinizi ziyareti ihmal etmeyin! Birbirinize küsmeyin! Ey Allah'ın kulları! Allah'ın emrettiği gibi birbirinizle kardeş olunuz.»¹²²

Amr b. Hazm'ın torunu Ebû Bekir b. Muhammed'den :

Ebû Bekr-i Sıddık bir konuşma yaparak şöyle dedi :

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu :

«— Riya ve gösterişten Allah'a sığınınız.» Oradakiler :

«— Riya ve gösteriş nedir, ya Rasûlallah?» diye sordular. O da :

«— Görünüşün mütevâzi, kalbin nifak dolu olmasıdır.» buyurdu.¹²³

Ebû Âliye'den :

Ebû Bekr-i Sıddık bize hitap ederek şöyle dedi :

«Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu :

Farz namazları yolcular iki, mukim olanlar da dört rek'atı kılmalıdır. Doğum yerim Mekke, göç ettiğim yer ise Medine'dir. Ben Zül-Huleyfe'den¹²⁴ dışarı çıktığım zaman dönünceye kadar farzları iki rek'at olarak kıldım.»¹²⁵

121 Tirmizi; Nesai; Tergib; 5/233.

122 Nesai; İbnü Hibban; Müstedrek; Kenz'ul-Ummal 1/291.

123 Hâkim; Askeri; Beyhaki; Kenz'ul-Ummal 4/229.

124 Medine yakınlarında bugün Ebyâr-ı Ali denilen yerin adı.

125 Huley; İbnü Cerir; Kenz'ul-Ummal 4/239.

Ebû Damre'den :

H.z. Ebû Bekir (r.a.) Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle bir konuşma yaptı :

«Şam mutlaka yakında fethedilecektir. Böylece siz de verimli yerlere sahip olacaksınız. Oralarda ekmek ve yağla karnınızı doyuracaksınız¹²⁶ Yine orada size mescidler yapılacaktır. Allah'ın mescidlerine eğlenmek, boş vakit geçirmek için gittiğinizi bilmesinden sizi sakındırırım. Çünkü mescidler Allah'ı zikir için yapılmışlardır.»¹²⁷

Enes (r.a.)'dan :

H.z. Ebû Bekir (r.a.) bir konuşmasında, insanın yaratılışından bahsediyordu. Şöyle dedi :

«İnsan iki cinsiyet organının birleşmesi neticesinde meydana gelmiştir.» O bunu o kadar açıklıkla anlatıyordu ki biz kendimizin ne kadar değersiz, övünme ve böbürlenmemizin ne kadarersiz olduğunu anladık.¹²⁸

126 O zaman ekmek ve yağın ne büyük ve değerli bir nimet olduğu unutulmamalı.

127 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Kenz'ul-Ummal 4/259.

128 İbnü Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal 8/205; Bakınız : Hadislerle Müslümanlık, c. 2, sh. 436-442, sk. 600; Hadislerle Müslümanlık, c. 3, iyiliği emretmek kötülüğe engel olmak bölümü.

MÜ'MİNLERİN EMİRİ ÖMER B. HATTAB'IN (R.A.) KONUŞMALARI

H. Ebû Bekir'in (r.a.) Defnedilmesinden Sonraki Konuşması :

Humeyd b. Hilâl'dan :

H. Ebû Bekir Sıddık'ın cenazesinde bulunanlardan bize haber verdiklerine göre, Ömer (r.a.) H. Ebû Bekir'in defninden sonra elinin toprağını silkeleyerek ayağa kalkmış, şu konuşmayı yapmıştır :

«Allah sizi benimle, beni de sizinle imtihan ediyor. İki arkadaşım (H. Peygamber ve H. Ebû Bekir) hakkın rahmetine kavuştuktan sonra Allah idarenizi bana bıraktı. İşlerinize artık ben bakacağım.

Gözümünden hiç birşey kaçmaz ki, kusur edeyim. Eğer iyilik yaparsanız ben de size iyi muamele yaparım. Kötülük yaparsanız mutlaka cezalandırırım.» Ravilerden birisi :

«Vallahi, dediklerini ölünceye kadar aynen yaptı,» diyor.¹²⁹

H. Ömer'in (r.a.) Halife Seçildiği Zaman Yaptığı Konuşması :

Şa'bi'den :

Ömer b. Hattab halife seçildikten sonra minbere çıktı.

«Allah benim, kendimi Ebû Bekir'in yerine lâıyk görmemi hoş karşılamaz,» diyerek bir basamak aşağı indi. Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Kur'an'ı okuyun ki, onunla tanınasınız. Onunla amel edin ki Kur'an ehlinden olasınız. Hesaba çekilmeden önce günah ve sevaplarınızı tartınız. Sizden en ufak bir şeyin Allah için gizli kalamıyacağı büyük gün (mahşer günü) için hazırlanınız. Allah'a isyan hususunda âmirlere itaat etmek gerekmez.

Ben, Beytülmalî (hazine) idarede, kendimi yetimin velisi durumunda görüyorum. İhtiyacım olmazsa almam. İhtiyacım olursa yetecek kadar alırım.»¹³⁰

129 İbnü Sa'd, 3/275.

130 Dineveri; Kenz'ul-Ummal 8/210; Fedaili; Riyâd'ün-Nadre 2/89.

H. Ömer hutbesinde şöyle dedi :

«Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz. Çünkü böyle yapmanız kıyamette hesaba çekilmenizde size kolaylık sağlar. Sevap ve günahınız tartılmadan önce kendi sevap ve günahlarınızı tartınız. En ufak bir şeyinizin bile gizli kalamıyacağı büyük arz günü (mahşer) için hazırlanınız.»¹³¹

H. Ömer'in (r.a.) İnsanları Tanıma Yolları Hakkında Yaptığı Bir Konuşma :

Ebü Firas'dan :

Ömer b. Hattab bir defasında şöyle konuştu :

«Ey insanlar! Biz sizleri iyice tanıyorduk. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) aramızda idi, vahiy geliyordu ve Allah sizin durumlarınızı bize haber veriyordu. Şimdi ise Rasûlullah (s.a.v.) aramızdan ayrılmış ve vahy kesilmiştir. Bizde sizler hakkında şöyle hüküm veriyor ve tanıyoruz :

Sizden kimin iyi bir iş yaptığını görürsek, onun iyi olduğunu sayıyor, onu seviyoruz. Kimin de bir kötülük yaptığını görürsek onun da kötü olduğunu kabul ediyor ve ona buğuz ediyoruz. İçinizi Allah'la sizden başka kimse bilmez.

Bir zamanlar, Kur'an okuyan kimselerin sadece Allah rızasını ve onun indinde olanları istediğini zannediyordum. Fakat son zamanlarda duyduğuma göre bazıları Kur'an'ı insanlardan bir şeyler koparmak için okuyorlarmış. Onun için Kur'an okumaktaki maksadınız Allah'ın rızasını kazanmak olsun ve amel yaparak Allah'ın rızasını isteyiniz.

Dikkat edin! Vallahi ben valilerimi size, ne sizi dövmeleri ne de sadece mallarınızın vergilerini almaları için gönderiyorum. Onları ben size dini ve sünneti öğretmeleri için gönderiyorum. Kime bunun dışında bir muamele yapılırsa durumu bana bildirsin. Böyle birşey olursa kuvvet ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, onun intikamını alırım.

Dikkat edin! Müslümanları dövüpte onları küçük düşürmeyin. Onları ailelerinden uzun müddet ayırmayın, sonra aralarında fitne çıkarırsınız. Haklarına engel olmayın, sonra onları küfre sevk edersiniz. Orduyu ormanda konaklatmayın ki zayıat verdirmeyesiniz.»¹³²

131 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; İbnü Ebi Şeybe; Kenz'ul-Ummal 8/208.

132 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; İbnü Sa'd; Müsedded; İbnü Huzeyme; Müstedrek 4/439; Beyhaki; Kenz'ul-Ummal 8/209; Mecme'uz-Zevaid 5/211.

**H. Ömer'in (r.a.) Fazla Mehir Vermekten ve Falan Şehit
Oldu Demekten Men Etmesi :**

Ebûl Acfâ'dan :

H. Ömer bir konuşmasında şöyle dedi :

«Sakın kadınların mehirlerini artırmayın. Eğer fazla mehir vermek dünyada bir meziyet veya Allah katında müttekilik olsaydı elbette Rasûlullah (s.a.v.) daha fazla verirdi. Rasûlullah (s.a.v.) hanımlarına 84 miskalden fazla mehir vermediği gibi, kızlarına da 84 miskalden fazla mehir verilmedi.

İçinizden biri karısının mehrini fazla verip de onu kendisine düşman yapmasın. Mehir fazla verilirse kadın :

«Sana su tulumunun kayışını bile sattırdım,» der.

Diğer bir husus da, savaşta ölenlerinize :

«— Falan şehit edildi veya falan şehit olarak öldü,» demenizdir. Çünkü, belki o bir menfaat uğruna ölmüştür. Onun için böyle demeyin de Rasûlullah'ın (s.a.v.) buyurduğu gibi söyleyin :

«Allah yolunda öldürülen veya ölen kimse cennetliktir.»¹³³

Mesruk'dan :

Ömer b. Hattab minbere çıktı. Sonra şöyle dedi :

«Ey insanlar! Kadınlara neden bu kadar çok mehir veriyorsunuz! Halbuki Rasûlullah'ın (s.a.v.) da ashabının da verdikleri mehir dört yüz dirhemden fazla değildi. Eğer fazla mehir vermek, Allah katında müttekilik veya bir şeref olsaydı elbette siz onlarla bu hususta yarış edemezsiniz. -Onlar daha fazla verirlerdi-»¹³⁴

H. Ömer Cabiye'de müslümanlara bir konuşma yaptı. Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Allah'ın hidayete erdirdiğini kimse saptıramaz. Allah'ın saptırdığını da kimse hidayete erdiremez.»

Bunun üzerine önünde duran bir papaz farsça bir şeyler söyledi. **H. Ömer** tercümanına onun ne dediğini sordu. Tercüman :

«— Allah'ın hiç kimseyi saptıramıyacağını iddia ediyor,» dedi.

H. Ömer :

«— Yalan söylüyorsun, ey Allah'ın düşmanı! Tam aksine, seni yaratan Allah'dır, sapıtan odur, dilerse cehenneme sokacak olan da

133 Rezzâk; Tayâlisi; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Dârimî; Tirmizî; Ebû Dâvud; İbnü Mâce.

134 Said b. Mansur; Ebû Ya'lâ; Kenz'ul-Ummal 8/297. Mehir konusunda fazla malûmat için üçüncü cildin nikâh bahsine bakınız.

O'dur. Eğer zimmileri korumak hususunda taahhüdümüz olmasaydı mutlaka senin boynunu vururdum,» dedi. Sonra şöyle devam etti :

«— Allah Âdem'i (a.s.) yarattıktan sonra onun neslini çoğalttı. Cennet ehlini ve yapacakları amelleri, cehennem ehlini ve yapacakları amelleri yazdı.» Sonra da bu ameller cennetlikler, bu ameller de cehennemlikler içindir, dedi. Çok geçmeden insanlar hiziplere ayrıldılar ve kader mevzuunda ihtilâfa düştüler.¹³⁵

Abdurrahman b. Ebzi'den :

Hiz. Ömer'e gelerek :

«— Halk kader mevzuunda konuşuyor,» dedi. Bunun üzerine

Hiz. Ömer (r.a.) şu konuşmayı yaptı :

«Ey insanlar! Sizden önceki ümmetlerin bir kısmı kader meselesi yüzünden helâk oldular. Ömer'i kuvvet ve iradesi ile yaşatan Allah'a yemin ederim ki, iki kişinin dahi olsa kader mevzuunda konuştuklarını duyarsam boyunlarını vururum.» Böylece Hiz. Ömer müslümanları kader konusunda konuşmaktan menetti. Hiç kimse, Haccac zamanında Şam'da Nabîga¹³⁶ grubunun zuhuruna kadar bu konuda konuşmadı.¹³⁷

Hiz. Ömer'in (r.a.) Cabiye'de Yaptığı Konuşma :

Bahili'den :

Hiz. Ömer Şam'a girerken Cabiye'de¹³⁸ şu konuşmayı yaptı :

«Kur'ân'ı öğrenin ki, onunla tanınasınız. Kur'ân'la amel edin ki, Kur'ân ehlinden olasınız.

Allah'a isyan olan işlerde amire itaat gerekmez. Bilmiş olun ki, doğru söz ve şan şeref eceli yakınlaştırmadığı gibi Allah tarafından verilen rızkı da uzaklaştırmaz.

Yine bilmiş olun ki, kulla rızkı arasında bir perde vardır. Eğer kul sabrederse rızkı ona gelir, acele ederse perdeyi yırtar ve rızkına ulaşamaz.

Atları eğitiniz, atış öğreniniz, ayaklarınıza birşey giyiniz, dişlerinizi misvaklayınız, sade yaşayınız.

Yabancıların ahlâkını almaktan, zalimlere yardım etmekten ve Salib'in (haç) aranızda yükselmesinden sakınınız. İçki içilen sofraya oturmayınız. Peştemalsız hamama girmeyiniz. Kadınlarınızı hamama göndermeyiniz. Onların hamama gitmeleri doğru değildir.¹³⁹

135 Ebû Dâvud, Kitabül Kaderiyye; İbnü Cerîr; İbnü Ebî Hâtim.

136 Gaylan ed-Dimeski bunlardandır.

137 Le'lekâi; İbnü Asâkir; Kenz'ul-Ummal 1/86.

138 Şam'ın güneyinde Havran'da bir köyün adı idi. Şimdi Harbi denilmektedir.

139 O günün hamamlarının durumu gözönüne alınmalıdır.

Yabancıların topraklarını fethedip oraya yerleştikten sonra onlarla orada devamlı kalmak üzere anlaşma yapmayınız. Olur ki memleketinize dönmeniz gerekir.

Kâfirlere karşı küçük düşmekten sakınınız. Konakladığınız yerlerde arapların sürülerine dokunmayınız.

Bilmiş olunuz ki, meşrubat üç şeyden yapılır :

Üzümden, baldan ve hurmadan. Yalnız bunlar mayalanırsa içkiye dönüşür ki, o zaman içmek haram olur.

Bilmiş olun ki, Allah üç grup insanı temize çıkarmaz, onların yüzüne bakmaz. Kiyâmet günü onlara yakınlık göstermez. Onlar için elem verici bir azap vardır :

Bu üç gruptan biri, devlet başkanına dünya menfaati düşüncesiyle biat eden kimsedir. Böyle kimseler menfaat sağladığı sürece sözünde durur, menfaat elde edemediği zaman da sözünden döner.

İkincisi, ikindiden sonra malını pazara çıkarıp malım şöyle iyidir, böyle iyidir diye yemin ederek malını satan kimsedir.

Üçüncü gruba giren kimseler ise kendilerinde şu özellikler bulunanlardır :

Müslümana sövmek fısktır, müslümanı öldürmek küfürdür. Bir mü'minin diğer bir mü'min kardeşi ile üç günden fazla dargın durması haramdır.

Kim bir sihirbaz, kâhin veya müneccim görür de onların söylediklerini tasdik ederse Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirileni (Kur'an'ı) inkâr etmiş olur.¹⁴⁰

H. Ömer'in (r.a.) Cabiye'de Yaptığı Uzun Bir Konuşma :

Musâ b. Akabe'den :

Bu, Ömer b. Hattab'ın Cabiye'de bulunduğu sırada yaptığı konuşmadır :

«Size, baki olan ve kendisinden başka her şeyin fani olduğu Allah'a asi olmaktan sakınmanızı tavsiye ederim. O, öyle Allah'dır ki, kendisine itaat eden dostlarını şereflendirir, kendisine isyan eden düşmanlarını sapıtır. Bir kimse doğru zannederek yaptığı bir işten dolayı helâk olmamak için bir mazeret ileri süremez. Batıl zannederek hakkı terketmesinden dolayı da helâk olmamak için bir mazeret ileri süremez.

Devlet başkanının halka yapacağı en doğru taahhüt, Allah'ın onlara taahhütleri olan ve kendilerini hidayete götürecektir olan dini

vazifeler konusunda taahhütleridir. Bize düşen, Allah'ın size emrettiklerini emretmek, yasakladıklarından da sizi sakındırmaktır. Yine bize düşen, aziz ve celil olan Allah'ın emrini yakınlarımıza uzaklarımıza tatbik etmektir. Haklı çıkan kim olursa olsun haksızı korumayız.

Duyduğuma göre bazıları :

Namaz kılanlarla namaz kılarız, cihad edenlerle cihad ederiz, hicret edenlerle de hicret ederiz, diyerek dini hususlara önem vermiyorlarmış. Bunları dini vazifeleri hakkı ile yapmayan kavimler de yapıyorlar. İman gösterişle olmaz.

Namazlar Allah'ın tâyin ettiği vakitlerde kılınırlar. Bunların dışındaki vakitlerde farzlar kılınmaz. Sabah namazının vakti, şafağın söktüğü ve oruçluya yeme içmenin yasak olduğu zamanın başlamasından itibaren girer. Sabah namazında uzun süreler okuyunuz. Öğle namazının vakti, güneş tepeden (zevalden) döndüğü zaman başlar, gölgelerin bir misli olmasına kadar devam eder. Bu, yolcuların yola çıktıkları zamandır. Kışın ise -öğlenin vakti- güneşin zevalden batıya doğru dönmesinden başlayıp sol göze gelmesine kadar geçen zaman aralığıdır. Bunun dışında abdestte, rükû ve sücûtta da Allah'ın emrettiği şartlara uymak gerekir. Bütün bu şartlar namazı ihmal etmemek içindir.

İkindi namazının vakti, güneşin bembeyaz bir hal almasından itibaren sararmasından önceki âna kadardır. Bundan sonra bir yolcu normal giden deveşi ile güneş batmadan önce iki fersahlık yol alır.

Yatsı namazının vakti ise, karanlığın basıp ufuktaki kırmızılığın kaybolmasından gecenin üçte birine kadardır. Kim yatsıyı kılmadan önce uyumak isterse Allah onun gözlerine uyku vermesin. İşte namaz vakitleri bunlardır.

Namaz, mü'minlere belirli vakitlerde farz kılınmıştır.¹⁴¹

«Ben hicret ettim,» diyen kimse gerçekte hicret etmemiştir. Çünkü gerçek muhacirler, günahları terkedenlerdir.

Bazıları :

«Cihad ettik,» diyorlar. Allah yolunda cihad, düşmanla savaşmak ve haramlardan el çekmektir.

Muhakkak ki, bazı kavimler güzel savaşır, bunun karşılığında da ne bir ücret ne de şan, şeref beklerler. Savaşta ölmek de neticesi itibarıyla ölümdür. Ama herkes, ne niyetle savaşmışsa ona göre mükâfat alır.

Bazıları yaratılış itibarıyla cesur oldukları için savaşır, tanıdıklarını ve tanımadıklarını kurtarırlar. Bazıları da yaratılış itibarıyla korkaktır, analarını babalarını bile teslim ederler. Halbuki bir köpek bile sahibini kurtarmak için peşinden gider.

Bilmiş olun ki, oruç birçok şeyi yapmamayı gerektiren bir ibadettir. Bir müslüman kişi oruçlu iken kendini yemeden, içmeden ve cinsi münasebetten alıkoyduğu gibi müslümanlara eziyet etmekten de alıkoymalıdır. İşte tam olan oruç budur.

Zekât, Allah ve Rasûl'ünün gönül hoşluğu ile vermeyi emrettiği ve karşılığında bir iyilik beklenmemesi gereken bir ibadettir. Size verilen öğütleri iyi anlayın. **Dinini kaybeden kimse gerçekte her şeyini kaybetmiş demektir.** Gerçek soyulan, dininden soyulan, bahtiyar başkalarından ibret alan kimsedir. Bedbaht ise anasının karnında bedbaht olan kimsedir.

Amellerin en kötüsü bid'atlardır. Sünnet üzere yapılan az amel, bid'at olarak yapılan çok amelden daha hayırlıdır.

Halk, sultanlarından nefret eder. Onun için bu duruma düşmekten Allah'a sığınırım. Sizi de bana kin tutmaktan, arzularınıza uymaktan ve dünyayı ahirete tercih etmenizden sakındırırım. Ben zalimlere meyil etmenizden korkuyorum. Kendilerine zenginlik verilen kimselere imrenmeyin.

Bu Kur'ân'a sarılın. Çünkü onda nûr ve şifa vardır. Onun dışındakiler insanı mutsuz eder. Aziz ve celil olan Allah'ın bana yüklediği işlerinizi yerine getirdim. Size öğütler verdim. Size, geçineceğiniz kadar maaşın verilmesini emrettik. Ordularınızı düzenledik. Sizin için savaşlar plânladık. Herkesi lâıyk olduğu mevkie yerleştirdik. Savaşarak ve savaşmadan ganimetlerden payınıza düşeni bol bol verdik.

Siz Allah'a itiraz edemezsiniz, fakat Allah size nimetlerinin karşılığında yaptıklarınızı sorar.

Söyleyeceklerim bu dar, Allah'dan kendim için ve sizler için af dilerim.¹⁴²

Ömer (r.a.) Ali b. Ebi Talib'i yerine vekil bıraktıktan sonra bir ata binerek Medine'den çıktı. Cabiye'ye varınca durdu. Orada uzun ve belîğ bir konuşma yaptı:

«Ey insanlar! İçinizi düzeltiniz ki, dışınız da düzelsin. Ahiretiniz için çalışın ki, dünya işleriniz de düzelsin. Biliniz ki hiç kimse-nin Hz. Âdem (a.s.)'dan başka bir atası olmadığı gibi Allah'la kendisi arasında da bir aracı yoktur. Kim cennete gitmeyi dilerse ce-

maate katılsın. Çünkü şeytan yalnızlarla beraberdir, iki kişiden uzaktır. Sizden hiç kimse kendisine haram olan bir kadınla başbaşa kalmamasın. Çünkü şeytan onları kötülüğe teşvik eder. Kimi yaptığı iyilik sevindirir ve yaptığı fenalık da üzerse o gerçek mü'mindir...»¹⁴³

Hız. Ömer'in (r.a.) Cabiye'de Rasûlullah (s.a.v.)'dan Naklen Yaptığı Bir Konuşması :

İbn-ü Ömer'den :

Ömer b. Hattab (r.a.) Cabiye'de şöyle dedi :

«Rasûlullah (s.a.v.) şu anda benim yaptığım vazifeyi yaparken şöyle buyurmuştu :

Ashabıma karşı iyi davranın. Onlardan sonra gelenlere de daha sonra gelenlere de iyi davranın. Daha sonra ise yalan söyleyenler çoğalacak, o kadar ki, bazıları çağırılmadan gelip şahitlik yapacaklar. Sizden kim cennetin en iyi yerini isterse cemaata katılsın. Çünkü şeytan yalnız kalanla beraberdir, iki kişiden uzaktır. Hiç biriniz mahremi olan bir kadınla yalnız birarada bulunmasın. Zira şeytan onları kötülüğe sevk edebilir. Kimi yaptığı iyilikler sevindirir ve yaptığı fenalıklar da üzerse, o hakiki mü'mindir.»¹⁴⁴

Süveyd b. Gafele'den :

Ömer (r.a.) Cabiye'de şunları söyledi :

«Rasûlullah (s.a.v.) ipek elbise giymeyi yasakladı. -elinin ayağı ile göstererek- Fakat şöyle iki, üç veya dört parmak enliğinde olanına mücade etti.»¹⁴⁵

Amevâs Taununun Olduğu Sene Cabiye'den Dönerken

Hız. Ömer'in Yaptığı Konuşma :

Seyf, Ömer'in (r.a.) hicretin onyedinci yılı sonunda, Amevâs Taunundan sonra Cabiye'ye gelişini anlattı ve şöyle dedi :

Hız. Ömer, Zilhicce ayında Cabiye'den Medine'ye dönerken halka bir konuşma yaptı. Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Başınıza emir tâyin edildim. Allah'ın beni vazifelendirdiği işlerinizden üzerime düşeni yaptım. Allah'ın izniyle ganimetleri aranızda adaletle taksim ettim, yerlerinizi (amir memur) ve savaş plânlarınızı tesbit ettim. Durumunuza muttali olduk, ordularınızı düzenledik, sığınaklarınızı hazırladık, barınaklarınızı temin ettik, Fey'i ve Şam'da savaşlardan elde ettiğiniz ganimetleri bollaştırdık. Hiselerinizi tesbit ettik, maaşlarınızın, yiyip içeceklerinizin ve ganimetlerinizin verilmesini emrettik.

143 İbnü Kesîr, Bidâye 7/56.

144 Müsned-i Ahmed b. Hanbel 1/18.

145 Müsned-i Ahmed b. Hanbel 1/51.

Yapılması gereken birşey varsa bildirin. Allah'ın izniyle yaparız. Allah'ın yardımı olmadan hiçbir kuvvet işe yaramaz.»¹⁴⁶

Hız. Ömer'in Halifelik ve Halkın Hakları İle İlgili Yaptığı Konuşmalar :

Urve b. Zübeyr'den :

«Ömer (r.a.) konuşmasında Allah'a hamd-ü senâdan sonra halka aziz ve celil olan Allah'ı ve ahiret gününü hatırlatarak şöyle dedi :

«Ey insanlar! Size halife oldum. Eğer sizin en hayırlınız, en kuvvetliniz ve önemli işlerinize en çok muttali olanınız olmasaydım bunu kabul etmezdim. Adaletten ayrılmadan haklarınızı nasıl alıp nereye dağıtacağımın, aranızda nasıl davranacağımın üzüntüsü ve düşüncesi Ömer'e yeter. Bu hususta tek yardımcım Rab-bimdir. Çünkü, aziz ve celil olan Allah rahmeti, yardımı ve desteği ile gözetmezse Ömer'in güvendiği ne bir kuvvet ne de bir çözüm yolu vardır.»

Urve b. Zübeyr'den :

Aziz ve celil olan Allah beni başınıza halife tayin etti. Sizin için en faydalı olanı biliyorum. Bu hususta Allah'ın bana yardım etmesini isterim. Başkalarına karşı koruduğu gibi kendi katında da beni korumasını dilerim. Yaptığım taksimlerde emrettiği şekilde bana adaleti ilham etmesini isterim. Ben, aziz ve celil olan Allah yardım etmedikçe sadece müslüman bir kişi ve zayıf bir kulum. Size halife olmam inşaallah ahlakımdan hiçbir şeyi değiştirmez. Büyüklük, sadece aziz ve celil olan Allah'a mahsustur. Kullarda böbürlenilecek hiçbir özellik yoktur.

Hiç biriniz, Ömer halife olalı değişti, demeyecek. Hakikatı bizzat araştırır tatbik ederim ve yaptıklarımı da size açıklarım. Kimin bir ihtiyacı olur, zulme uğrar veya bir davranışında beni tenkit ederse hemen bana söylesin. Çünkü ben de sizden biriyim. Gizli ve açıkta, haramlarda ve namusunuzu ilgilendiren hususlarda Allah'a muhalefetten sakınmanızı tavsiye ederim.

Hakkı teslim ediniz. Benimle ilgili işlerde birbirinizi aracı yapmayınız. Çünkü benimle sizin aranızda hiçbir aracıya lüzum yoktur. Ben sizin iyiliğinizi isterim, size çıkmak bana ağır gelir. Siz insanların hepsi Allah'ın ülkesindesiniz. Ve sizler Allah'ın lütuflarının dışında ne tarımdan ne de hayvancılıktan geliri olan bir belde-nin sakinlerisiniz. Aziz ve celil olan Allah, size çok iyilikler vadetti. Ben üzerime aldığım emanetten ve kendi yaptıklarımın sorumluyum. Allah'ın izniyle burada her şeye (yaptıklarımın) muttaliyim.

Buradaki vazifemi kimseye bırakmam. Uzak yerlerdeki işleri de sizden emin olanlarınızla ve samimi bir şekilde istişarede bulunabileceklere yaptırım.

İnşaallah, emanetimi bunların dışında hiç kimseye bırakmam.¹⁴⁷

Ömer (r.a.) Allah'a hamd-ü senâdan ve Rasûlullah'a salâtü selâmdan sonra şöyle dedi:

«Ey insanlar! Tama' fakirliktir. Tok gözlülük ise zenginliktir. Sizler yiyemeyeceğiniz şeyleri topluyorsunuz, elde edemeyeceklerinizi düşünüyorsunuz. Sizler, aldatıcı dünyada gelip geçicisiniz. Rasûlullah (s.a.v.) zamanında vahiy ile hakkınızda hüküm veriliyordu; gizli birşey yapanın yaptığı şey vahiy ile açığa çıkarılıyor, yapan hesaba çekiliyordu. Aşikâre bir suç işleyene de zaten gereği yapıyordu. Onun için başkaları ile münasebetlerinizin güzel olmasına dikkat edin, içinizdekileri de Allah bilir. Kim kötü birşey yapar da kalbinin temiz olduğunu iddia ederse inanmayınız. Kim de başkalarına iyi davranırsa biz de onun iyi olduğuna hükmederiz.

Şunu aklınızdan çıkarmayın! Öyle cimrilikler vardır ki, bir nevi nifaktır. «Öyleyse, kendi menfaatiniz için mallarınızdan sarfediniz. Kendi cimriliklerinden korunanlar, işte onlar saadete erenlerin tâ kendileridir.»¹⁴⁸

Ey insanlar! Misafirlerinize ikramda bulunun. İşlerinizi düzeltiniz. Rabbinize muhalefetten sakınınız. Kadınlarınıza mısır kumaşından¹⁴⁹ elbiseler giydirmeyiniz. Çünkü o her ne kadar şeffaf değilse bile vücut hatlarını belli eder.

Ey insanlar! Ben üzerime aldığım bu işten kârsız ve zararsız olarak kurtulmayı isterim. Az veya çok ömrüm olursa Allah'ın izniyle hakkı yerine getireceğimi umarım. Evinde otursada, hazineden payına düşeni veririm ve hakkı verilmeyen hiçbir müslümanın kalmamasını isterim. Ne kimsenin yorulmasını ne de işinin geciktirilmesini isterim. Allah'ın size rızık olarak verdiği mallarınızı iyi işlerde kullanınız. Kimseyi incitmeden yapılan azıcık iyilik insanları kırarak yapılan çok iyilikten daha hayırlıdır.

Savaşta öldürülmek de bir nevi ölümdür. İyiye de isabet eder, kötüye de edebilir. Şehit, kendisini fedâ edip karşılığını Allah'dan bekleyen kimsedir. Herhangi biriniz deve almak isterse, kanlı iri ve boylu olanını seçsin ve sopa ile ona vursun, eğer dayanıklı bulursa onu hemen satın alsın.¹⁵⁰

147 Tarih-ü İbnî Cerir et Taberî, 3/281.

148 Tegâbün, 16.

149 Mısır kumaşı, ince beyaz bir kumaştır.

150 Tarih-ü İbnî Cerir, 3/282.

**H. Ömer'in (r.a.) Allah'ın Müslümanlara Vermiş Olduğu
Nimetleri Açıklaması ve Onları Bu Nimetlerin Şükrüne
Teşvik Etmesi :**

Urve ve diğerleri şöyle dediler :

«Her türlü noksan sıfatlardan tenzih ettiğimiz ve kendisine hamdettiğimiz Allah, siz hiç istemeden ve arzu etmeden, dünya ve ahiret nimetlerinden verdiğinin karşılığı olarak şükrü ve haccı sizlere farz kıldı. Sizi hiç yoktan sırf kendisi için ve kendisine kulluk etmeniz için yarattı. Halbuki sizi daha basit bir mahlûk olarak yaratmaya da kâdirdir. Bütün mahlûkatı sizin faydalanmanız için yarattı. Sizi diğer mahlûkatın emrine âmade kılmadı. «Göklerde ve yerde olanları sizin emrinize âmade kıldı. Görünen ve görünmeyen nimetlerini de size bol bol verdi.»¹⁵¹ Karada ve denizde size imkân verdi. Belki şükredersiniz diye tertemiz yiyip içecek şeyler verdi.

Sonra size göz, kulak verdi. Allah'ın nimetlerinden bir kısmı bütün insan oğlu içindir. Bir kısmı da sizin dindaşlarınız içindir. Sizin dindaşlarınız için olan bu nimetlerden bir kısmı ise sizin devrinizde, sizin aranızda ve sizin devletinizin sınırları içinde yaşayanlar içindir. Size ihsan edilen bu nimetlerden bir kişiye düşen eğer, bütün insanlar arasında taksim edilseydi Allah ve Rasûlüne iman etmek sureti ile Allah'ın yardımı olmaksızın bu nimetin şükrünü ifa etmek onlara hem çok ağır gelir ve hem de onları yorardı.

Sizler yeryüzüne hükümrân olacak insanları idareniz altına alacaksınız. Allah dininizin yayılmasında size yardım edecek. İki gruptan başka hiçbir grup dininize muhalefet etmeyecek: Bunlardan biri; İslâm'a ve müslümanlara tabi olan ve cizye veren zimmilerdir. Onların maiyetlerinin, gayretlerinin ve alın teri dökerek kazandıklarının en iyileri sizce alınır. Cefa onların, sefa sizindir.

İkinci grup ise; hergün ve gece Allah'ın ordusunun saldırısını bekleyen gruptur. Allah onların kalplerini korku ile doldurmuştur. Onların ne sığınacakları bir yeri ne de korunacakları bir kaleleri vardır. Biiznillâh, azîz ve celîl olan Allah'ın orduları rahat bir hayat sürerek, servet içinde, heyetler vasıtası ile görüşmeler yaparak, stratejik noktaları tutarak onları ablukaya almış ve onların sınırlarına inmiştir. Hem de bu millet, müslüman olarak, hiç elde edemediği umumi bir sıhhat ve afiyet içindedir. Kendisine hamededilen Allah her bölgedeki büyük fetihlerde müslümanlarla beraberdir. Artık şükredenlerin şükretme, zikredenlerin zikretme ve cihad edenlerin de cihad etme zamanı gelmiştir. Bütün bunlara karşılık Allah'ın

verdiği sayıya hesaba sığmayacak kadar çok olan nimetlerin hakkı, ancak Allah'ın yardımı, rahmeti ve lûtfu ile ödenebilir. Kendisinden başka ilâh olmayan, verdiği nimetlerle bizi imtihan eden Allah'dan bizi kendisine itaatkâr kılmasını ve rızasına uygun hareket nasip etmesini temenni ederiz.

Ey Allah'ın kulları! Allah'ın, sizi imtihan için verdiği nimetleri hatırlayınız. Birerli, ikişerli toplantılarınızda Allah'ın size verdiği nimetlerini tamamlamasını isteyiniz. Azîz ve celil olan Allah Mu-sâ'ya (a.s.) şöyle buyurmuştur: «Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkart, onlara: Allah'ın sizi, Firavun'un zulmünden kurtardığı zamanki nimetlerini hatırlat.»¹⁵² Muhammed'e (a.s.) de şöyle buyurdu:

«Yer yüzünde az ve zayıf olduğunuz günleri hatırlayınız. İnsanların, üzerinize çullanıp sizi esir olarak götürmelerinden korkardınız. Allah sizi himaye etti, yardımıyla kuvvetlendirdi size helâl rızıklar ihsan etti...»¹⁵³ Eğer zayıf ve dünya nimetlerinden mahrûm iken hak ve hakikat üzere iseniz, Allah'ı ve dinini tanıyarak hakka inanıyor ve onda huzur buluyorsanız, bunlardan dolayı da ölümden sonraki hayatta bir hayır umuyorsanız bu mutlaka gerçekleşecektir.

Siz çok kötü hayat şartları içindeydiniz, Allah'ı tanımamakta en çok direnenlerdiniz. Eğer Allah'ın sizi mahvolmaktan kurtardığı dini olmasaydı en sonunda varılacak bir yer olan ahiretiniz için güveniniz olmadığı gibi, dünyada da nasibiniz olmayacaktı. Güç şartlardan dolayı dünya nimetlerine en lâyık sizler oldunuz. Bu alanda diğerlerinden daha ileri oldunuz.

Gerçi Allah, sizlere dünyada fazilet ve ahirette şeref vermiştir. Kim bu iki nimeti elde etmek isterse, Allah'ın hakkını tanıyıp gereğince amel etmediği takdirde, ona kalbi ile Allah arasındaki perdeyi hatırlatırım. Siz Allah'a itaat hususunda nefsinizi yendiniz. Nimetleri biriktirirken onun el değiştireceğini ve onun yok olup gideceğini düşündünüz.

Nimetlerin elden gitmesi için küfrân-ı nimet etmekten, nimetlerin artıp çoğalması için de şükürden daha büyük bir vesile yoktur.

Benim sizlere söylemek mecburiyetinde olduğum şeyler bunlardır.

Hız. Ömer'in (r.a.) Uhut Harbindeki Konuşması :

Kûleyb'den :

Cuma günü Ömer bir hutbe irad ederek Âl-i İmran sûresini «İki topluluğun karşılaştığı gün, içinizden yüz çevirenleri, yaptıklarının

152 İbrahim, 5.

153 Enfâl, 26.

bir kısmından ötürü şeytan yoldan çıkarmak istemişti. Allah onları affetti. Allah hakikaten bağışlayıcı ve halimdir.»¹⁵⁴ âyetine kadar okudu. Sonra şöyle devam etti :

«Uhut harbinde bozguna uğradığımız zaman, hemen koşarak dağa tırmandım. Beni bir görecektiniz, dağ keçisi gibi sıırıyordum. Halk, Muhammed öldürüldü, diyordu. Ben de : Kim Muhammed öldürüldü derse boynunu vuracağım, diyerek bu söylentiye engel olmak istedim. Sonra dağda toplandık. O sırada şu âyeti kerime nazil oldu :

«İki topluluğun karışlaştığı gün, içinizden yüz çevirenleri, yaptıklarının bir kısmından ötürü şeytan yoldan çıkarmak istemişti. Allah onları affetti. Allah hakikaten bağışlayıcı ve halimdir.»^{154/a}

Yine Kûleyb'den :

Ömer bize yaptığı bir konuşma sırasında Âl-i İmran sûresini okuyor ve o Uhut'da nazil olmuştu, diyordu. Daha sonra sözlerine şöyle devam etti :

«Uhut harbinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) etrafından ayrılmıştık, hemen dağa tırmandım. Bu sırada bir yahudinin : Muhammed öldürüldü, dediğini işittim. Ben de : Kimin Muhammed öldürüldü dediğini duyarsam boynunu vururum, diye tehdit ettim. Birden Rasûlullah (s.a.v.)'ı gördük. Halk etrafını alıyordu. Bu sırada şu âyeti kerime nazil oldu :

«Muhammed sadece bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmişti. O, ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir.»¹⁵⁶

Hız. Ömer'in (r.a.) Muhtelif Vesilelerle Yaptığı Konuşmalar :

Abdullah b. Abdî b. Hıyar'dan :

Ömer b. Hattab'ın minberde şöyle dediğini duydum :

«Kul, Allah rızası için tevazu gösterirse, Allah onun kadru kıymetini ve mevkisini yükseltir. Ona : Varol, Allah seni sıkıntıya sokmayacaktır, der. Gerçekte o hakir bir kul olduğu halde, insanların gözünde büyür. Bir kul da büyüklenir, davranışlarını değiştirirse Allah onu kaldırır atar ve : Rezil ol, Allah seni rezil etsin, der. O kul kendisini büyük gördüğü halde insanların nazarında hakirdir. O kadar ki onu domuzdan daha aşağı görürler.»¹⁵⁶

154 Âl-i İmrân, 155.

154* Âl-i İmrân, 155; İbnü Cerîr.

155 Âl-i İmrân, 144; Münzîr; Kenz'ul-Ummal 1/238.

156 Ebû Ubeyd; Harâitî; Sabanî; Abdürrezzâk; Kenz'ul-Ummal 2/143.

Ebû Said El Hudri'den :

Ömer b. Hattab bize hitaben şöyle dedi :

«Belki ben, size faydalı görünen bir şeyi yasaklıyor, faydasız görünen bir şeyi de emrediyorum. Şu bir gerçektir ki, faiz ile ilgili âyet Kur'ân-ı Kerim'in son inen âyetlerindendir. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ömrü kifayet etmediği için onu bize açıklayamadı. Onun için siz, üzerinde tereddüt etmediğiniz şeyleri tereddüt ettiklerinize tercih ediniz.»¹⁵⁷

Esved b. Yezîd Hz. Ömer'den naklediyor :

Hiz. Ömer (r.a.) halka hitaben yaptığı bir konuşmada şöyle dedi:

«Sizden hacca gitmek isteyenler mikat yerlerinin dışında ihrama girmesinler. Rasûlullah'ın (s.a.v.) tâyin ettiği mikatlar, Medine ve Medine'ye dışarıdan gelenler için Zühuleyfe, Şam halkı ve Şam'dan yolu geçenler için Cuhfe, Necid halkı ve yolu Necid'den geçenler için Karn, Yemenliler için Yelemlem, Iraklılar ve diğer yerlerden gelenler için ise Zâtü Irk'tır.»¹⁵⁸

İbn-ü Abbas'dan :

Ömer (r.a.) konuşmasında recmi hatırlatarak şöyle dedi :

Recm hususunda kimse sizin aklınızı çelmesin! Recm de Allah'ın koyduğu cezalardan (hadlerden) biridir. Dikkat edin! Rasûlullah (s.a.v.) recmi tatbik etmişti, ondan sonra biz de tatbik ettik. Eğer Ömer Allah'ın kitabında (Kur'ân) olmayan şeyi ona ilâve etti demeselerdi, Mushaf'ın bir yerine şunu yazardım :

«Ömer b. Hattab, Abdurrahman b. Avf, falan ve falan Rasûlullah'ın (s.a.v.) recmi tatbik ettiğini bizzat gördüler. Rasûlullah'dan (s.a.v.) sonra biz de bu cezayı tatbik ettik.»

Dikkat edin! Sizden sonra recmi, deccalı, şefaâtı, kabir azabını ve yandıktan sonra bazı mü'minlerin cehennemden çıkacağını inkâr eden bir kavim gelecek. (Bunlara inanmayın.)»¹⁵⁹

Said b. Müseyyib'den :

Ömer (r.a.) Mina'dan indikten sonra Ebtah'da mola verdi. Kumdan bir öbek yaparak alıp elbisesinin bir tarafını serdi ve üzerine sırtüstü yattı. Daha sonra ellerini semâya kaldırarak şöyle dua etti :

Allahım yaşım ilerledi, kuvvetim azaldı, tebam her tarafa yayıldı, tebamın başına birşey gelmeden ve emirlerinde bir kusur işlemeden benim ruhumu kabzet.

Medine'ye geldikten sonra da halka hitap ederek şöyle dedi :

«Ey insanlar! Allah size farzlarını bildirdi ve sünnetlerini de or-

157 Hâtîp; Kenz'ul-Ummal 2/232.

158 İbnü Dıyâ; Kenz'ul-Ummal 3/30.

159 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Ebû Ya'lâ; Ebû Ubeyd.

taya koydu. Apaçık bir yolda bırakıldınız.» Daha sonra sağ elini sol eline vurarak :

«Ancak, insanları sağa sola saptırmanıza birşey diyemem. Sizin recm âyeti yüzünden mahvolmamanızı tavsiye ederim. Recm ve celde (dayak cezası) Kur'ân'da yok, demekten sizi sakındırırım. Ben Rasûlullah'ın (s.a.v.) recmi uyguladığını gördüm, ondan sonra biz de uyguladık. Vallahi eğer müslümanlar : Ömer, Allah'ın kitabında (Kur'ân'da) olmayan bir şeyi sonradan ona ilâve etti demiyecek olsalardı mutlaka bunları mushafa yazardım. Halbuki biz : Evli kadın ve erkek zina ederlerse onları mutlaka recmedin, diye okumuştuk.»

Bilâhare Hz. Ömer Zilhicce ayının sonlarına doğru yaralandı.¹⁶⁰

Ma'dan b. Ebî Talha el Ya'muri'den :

Ömer b. Hattab Cuma günü minberde ayağa kalkarak Allah'a hamd-ü senâ etti. Rasûlullah (s.a.v.) ve Ebû Bekir'i de zikrettikten sonra şöyle dedi :

«Bir rüya gördüm. Bunu ecelimin yaklaştığından başka bir şeye yoramıyorum. Rüyamda kırmızı bir horozun bana iki gaga vurduğunu gördüm. Rüyamı Umeys'in kızı Esmâ'ya anlattım. O da bu rüyayı; seni bir yabancı öldürecek, diye tabir etti.

Halk benden halefimi seçmemi istiyor. Halbuki aziz ve celil olan Allah dinine zarar verdirmez. Rasûlünü görevlendirerek gönderdiği hilâfetini boş bırakmaz. Eğer bana birşey olursa bu işi Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendilerinden hoşnut olarak vefat ettiği şu altı kişiye bırakıyorum : Osman, Ali, Zübeyr, Talha, Abdurrahman b. Avf ve Sa'd b. Ebî Vakkas. Onlardan birine biat ederseniz onu dinleyin ve ona itaat edin. Halkın bu konuda ileri geri konuşacağını biliyorum. Eğer hayatta olsaydım. İslâm adına onları ellerimle öldürürdüm. Çünkü böyleleri Allah'ın düşmanları olan sapıkların tâ kendileridir.

Bence Kelâle¹⁶¹ meselesinden daha önemli birşey bırakmıyorum. Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah'la arkadaşlık yaptığım müddetçe parmağı ile göğsüme bastırarak, Kelâle meselesinden daha çok önem verdiği bir mesele yoktur. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu : Bu mevzuda Nisâ sûresinin son âyeti sana yeter. Eğer ömrüm olursa, o âyeti okuyanın da okumayanın da bilebileceği bir tatbıkatta bulunacağım.

Allah şahidimdir ki, ben valileri, şehirlere, halka sadece dinlerini, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetini öğretmeleri ve onların müşküllelerini bana iletmeleri için gönderiyorum.

160 İbnü Sa'd; Müsedded; Müstedrek; Kenz'ul-Ummal 3/90; İmam Malik.

161 Kelâle : Asıl ve fûrûdan hiçbir akrabası yokken vefat eden kimsenin bıraktığı miras durumu.

Ey insanlar! Benim yenmesini hoş bulmadığım soğan ve sarımsağı siz yiyorsunuz. Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah (s.a.v.) ağzında soğan ve sarımsak kokusu olanların ellerinden tutulup mescidden çıkarılarak Baki mezarlığına kadar gönderilmesini emrettiğine ben şahit oldum. Onu mutlaka yemeniz lâzımsa pişirip kokusunu gidererek yiyiniz.»

H. Ömer cuma günü halka hitap etti. Zilhicce'nin son dördüncü günü olan çarşamba günü yaralandı.¹⁶²

Yesar b. Ma'rur'dan :

Ömer (r.a.) bize hitaben şöyle dedi :

«Ey insanlar! Bu mescidi Rasûlullah (s.a.v.), biz, ensar ve muhacirlerle beraber yaptı. Mescid kalabalık olduğu zaman birbirinizin üzerine secde ediniz. Rasûlullah (s.a.v.) yolda namaz kılan bir gurup gördü. Onlara : Mescidde kılınız! buyurdu.»¹⁶³

Said b. Mansur ve Temmam'dan :

Ömer b. Hattab (r.a.) halife seçildiği zaman müslümanlara bir konuşma yaparak şöyle dedi :

Rasûlullah (s.a.v.) nikâh-ı muta'ya¹⁶⁴ üç gün izin verdi. Sonra da onu yasakladı. Vallahi hangi evli kişinin mut'a nikâhı yaptığını duyarsam onu recmederim. Ancak, Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu nikâhı helâl kıldığına dair dört şahit getirirse neâlâ. Hangi bekârın mut'a nikâhı yaptığını da duyarsam ona da celde tatbik ederim. Ancak, o da Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu nikâhı haram kıldıktan sonra tekrar helâl kıldığına dair dört şahit getirirse durum değişir.»¹⁶⁵

Abdullah b. Said dedesinden naklediyor : **Ömer b. Hattab (r.a.)** minbere çıkarak şöyle dedi :

«Ey müslümanlar! Allah sizlere yabancıların kadın ve çocuklarını ganimet olarak verdi. **H. Peygamber** devrinde de **H. Ebû Bekir** devrinde de müslümanlar bu kadar ganimete nail olmamışlardı.

Duyduğuma göre bazıları ganimet olarak alınan kadınlarla evleniyorlarmış. Kim ganimet olarak aldığı bir kadınla evlenir de ondan çocuğu olursa bu çocukların anasını satmasın. Eğer böyle yaparsanız siz, bilmeden bir hataya düşebilirsiniz.»¹⁶⁶

162 Tayâlesî; İbnü Sa'd; İbnü Ebî Şeybe; Müsned-i Ahmed; İbn-i Hibban; Müslim, Nesâî; Ebû Avâne; Ebû Ya'lâ; Kenz'ul-Ummal 3/153.

163 Taberânî; Evsat; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Şâî; Beyhakî; Kenz. 4/259.

164 Geçici bir süre için nikâhlanma.

165 İbnü Asâkir; Kenz'ul-Ummal 8/293.

166 Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 8/292. Evlenilen cariyeden çocuk olursa, bu cariyeyle satmak yasaktır. Çünkü bu çocuğun ileride bilmeyerek annesi veya kız kardeşi ile evlenme ihtimali vardır.

Ma'rur (veya İbn-ü Ma'rur et Temimî)'den :

Ömer b. Hattab'ın (r.a.) minbere çıkarak, Rasûlullah'ın (s.a.v.) durduğu basamaktan iki basamak aşağıda durduğunu ve şöyle dediğini duydum :

«Size Allah'a muhalefet etmekten sakınmanızı tavsiye ederim. Başınızdakilere itaat edin, onları dinleyin.»¹⁶⁷

Ebû Hüreyre (r.a.)'dan : Ömer b. Hattab bir hutbesinde şöyle söylüyordu :

«Her arzusuna uymaktan, öfke ve temadan kendilerini koruyan-larınız felâha ermişlerdir. Doğru konuşanlar da felâha ermiştir. Çün-kü, doğru konuşmak kişiye hayıra sevk eder. Kim yalan söylerse haktan sapmıştır. Kim haktan saparsa helâk olur. Sakın haktan sap-mayınız. Topraktan yaratılıp yine toprağa döneceklerin haktan sap-masına sebep nedir? Bugün hayatta olan yarın yoktur. Amalleri gü-nü gününe yapınız. Mazlumun bedduasından sakınınız. Kendinizi ölümlerden sayın.»¹⁶⁸

Kabisa'dan :

Ömer'in (r.a.) minberde şöyle dediğini duydum :

«Merhamet etmeyene merhamet edilmez. Affetmeyen affedil-mez. Müsamaha etmeyene müsamaha edilmez. Allah'ın emirlerine muhalefetten sakınmayan korunmaz.»¹⁶⁹

Urve'den : Ömer hutbesinde şöyle dedi :

«Biliyorsunuz ki, tama fakirliktir. Tok gözlülük ise zenginliktir. Kişinin ummadığı şeye ihtiyacı olmaz.»¹⁷⁰

Abdullah b. Hıraş amcasından naklediyor : Ömer b. Hattab'ın (r.a.) hutbede şöyle dediğini duydum :

«Allahım, bizi ipine (Kur'an'a) sımsıkı tutundur. Bizleri emir-lerine uymaktan ayırma.»

Bir başka rivayette de «Fazlu kereminden bize rızık ver,» ilâvesi vardır.¹⁷¹

Ebû Said'den : Ömer halka şöyle hitap etti :

«Aziz ve celil olan Allah dilediğini yapması için Peygamberine ruhsat verdi. Rasûlullah (s.a.v.) da Allah'ın yolunda yürüdü. «Al-lah'ın emrettiği gibi Haccı ve Umreyi tamamlayınız.»¹⁷² Bu kadınların namuslarını koruyunuz.»¹⁷³

167 İbnü Cerir; Kenz'ul-Ummal 8/208.

168 Beyhaki; Kenz'ul-Ummal 8/208.

169 Buhari; İbnü Huzeyme; Cafer El Feryâbi; Kenz'ul-Ummal 8/207.

170 Hilye, 1/50; İbnü Mübarek; Kenz'ul-Ummal 8/235.

171 Hilye, 1/54; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Le'lekâf, İbnü Asâkir.

172 Bakara, 196.

173 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel 1/17.

İbn-ü Zübeyr'den : Ömer b. Hattab'ın (r.a.) bir hutbesinde şöyle dediğini duydum : «Rasûlullah (s.a.v.), dünyada ipek giyenler ahirette onu giyemezler, buyurdu.»¹⁷⁴

Abdurrahman b. Avf'ın kölesi Ubeyd'den :

Ömer b. Hattab'la (r.a.) bir bayramda bulundum. Hutbeden önce ezansız ve kaametsiz namaz kıldı, sonra hutbe okuyarak şöyle dedi :

«Ey insanlar! Rasûlullah (s.a.v.) şu iki günde oruç tutmayı yasakladı. Bunlardan biri, oruçtan sonra bayram yaptığınız ramazan bayramının (Fıtır Bayramı) birinci günüdür. Diğeri de Kurbanlarınızı kesip yediğiniz Kurban Bayramının birinci günüdür.»¹⁷⁵

Alkame b. Vakkas Elleysi, Ömer b. Hattab'ın (r.a.) halka hitab ederek şöyle dediğini duydu :

«Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu : Ameller niyetlere göredir, kişi niyetinin karşılığını görür. Kim Allah ve Rasûlü için hicret ederse, onun hicreti Allah ve Rasûlünedir. Kim de dünya nîmeti elde etmek veya bir kadınla evlenmek için hicret ederse, onun hicreti de hicret ettiği şey içindir.»¹⁷⁶

Süleyman b. Yesar'dan : Ömer b. Hattab (r.a.) bir kıtlık zamanında şöyle bir konuşma yapmıştı :

«Ey insanlar! Bizzat kendinizin bildiği ve insanların bilmediği hususlarda Allah'a muhalefetten sakınınız. Ben sizinle siz de benimle imtihan ediliyorsunuz. Bilmiyorum, bu öfke sadece bana mı, yoksa sadece size mi? Yoksa hepimize mi? Gelin dua edelim. Allah kalplerimizi düzeltsin, bize merhamet etsin ve bizden kıtlığı kaldırsın.» Bundan sonra Ömer'in ellerini kaldırarak Allah'a dua ettiği görüldü. Müslümanlar da dua etti. Ömer ve oradakiler bir müddet ağladılar. Daha sonra Hz. Ömer (r.a.) minberden aşağı indi.¹⁷⁷

Ebû Osman En-Nehdi'den :

Ömer, halka hitap ederken ben, minberin dibinde idim. O Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu naklediyordu :

«Ümmetim için en çok korktuğum şey, ağzı iyi lâf yapan münafıklardır.»¹⁷⁸

174 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel 1/120

175 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel 1/34

176 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel 1/43

177 İbn-ü Sa'd 3/322

178 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel 1/44

Hz. OSMAN'IN (r.a.) KONUŞMALARI

İbrahim b. Abdurrahman el Mahzumi'den : Osman (r.a.) kendisine biat edildikten sonra halkın huzuruna çıkarak onlara bir konuşma yaptı. Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Ey insanlar! Zor bir işin başındayız. Önümüzde daha çok günler var. Eğer yaşarsam tatbik edeceğim bazı plânlarım var. Biz hatip değiliz, Allah ne konuşacağımızı bize gösterecek.»¹⁷⁹

Bedr b. Osman, amcasından naklediyor : Ehl-i Şûra Hz. Osman'a biat ettikleri zaman o son derece üzgün ve rengi sapsarı olmuş bir vaziyette dışarı çıktı. Rasûlullah'ın (s.a.v.) minberine gelerek halka hitap etti. Önce Allah'a hamd-ü senâ etti, Rasûlullah'a (s.a.v.) da salât-ü selâm getirdikten sonra şöyle dedi :

«Siz fani bir dünyadasınız. Ömürlerinizin sonuna geldiniz. Ahi-retiniz için en iyi bir şekilde hazırlanınız. Ömrünüz devamlı eksilmektedir. Dikkat edin! Dünya aldatıcıdır. «Dünya hayatı sizi aldatmasın. Aldatıcıların en aldatıcısı olan şeytan Allah hakkında sizi aldatmasın.»¹⁸⁰

Geçenlerden ibret alınız, sonra gayretli çalışınız. Gafil olmayınız, hiçbir hareketinize göz yumulmaz. Hani nerede, dünyaya gelip de orada uzun müddet menfaatler sağlayan, orayı imar edenler, ekip biçenler ve onların kardeşleri? Onları unuttunuz mu? Dünyaya, Allah'ın değer verdiği kadar değer veriniz. Ahiretten de nasibinizi isteyiniz. Allah Teâlâ dünyayı ve dünyada neyin hayırlı olduğunu darbı mesel şeklinde şöyle buyurmuştur :

«Onlara bu dünya hayatının misalini getir. Dünya hayatı gökten indirdiğimiz yağmur gibidir. Onunla arzın bütün bitkileri yeşerir, sonra da kurur, ufalanır. Rüzgârlar da onu savurur. Hak Teâlâ herşey üzerinde kudret sahibidir. Mallar, evlâtlar dünya hayatının zînetidir. Bakî olan doğru dürüst işler, Tanrı'nın nezdinde sevapça da, ümitçe de daha hayırlıdır.»¹⁸¹

179 İbn-ü Sa'd 3/62

180 Lokman, 33

181 Kehf, 45-46

Daha sonra da halk kendisine biat etmeye başladı.¹⁸²

Utbe'den : Hz. Osman, müslümanlar kendisine biat ettikten sonra onlara hitaben şu konuşmayı yaptı :

«Bana bir vazife verildi, ben de kabul ettim. Ben, benden öncekilerin yolunda gideceğim, yeni birşey ihdas etmeyeceğim. İcraatımda, aziz ve celil olan Allah'ın kitabı ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetinden sonra üç şeyi daha takip edeceğim. Bunlardan biri, üzerinde ittifak ettiğiniz ve takip ettiğiniz konularda benden öncekilere ittibâ. İkincisi, daha öncekiler tarafından ihdas edilmeyen fakat sonradan ehl-i hayrın ortaya koyduğu yolu takip etmek. Üçüncüsü de, cezayı hak etmediğiniz sürece size ceza vermemek.

Dünya göz alıcıdır. İnsanları kendisine çeker. İnsanların çoğu ona kendisini kaptırmıştır. Dünyaya meyledip ona güvenmeyiniz, o güvenilir değildir. Bilmiş olun ki, dünyayı terketmeyi dünya terketmez.»¹⁸³

Mücahid'den : Osman b. Affan bir hutbesinde şöyle dedi :

«Âdem oğlu! Bilmiş ol ki, ruhunu almakla vazifeli olan melek seni bırakmaz, ecelin geldiğinde seni bırakıp da başkasına gitmez. Sanki o başkasını bırakıp da sana gelecekmiş gibi ölüme hazır ol. Gafil olma, çünkü sen unutulmuş değilsin.

Adem oğlu! Bilki sen kendinden gafil olur, hazırlanmazsan başkası senin yerine hazırlanmaz. Mutlaka Allah'ın huzuruna çıkacaksın, kendini hazırla, kendi işlerini başkasına havale etme. Vesselâm...»¹⁸⁴

Hasan-ı Basri'den : Osman b. Affan halka hitap ederek Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Ey insanlar! Allah'a muhalefetten sakınınız. Çünkü Allah'a muhalefetten sakınmak bir ganimettir. En akıllı insan, kendisini hesaba çeken, kendisini iyi idare eden, ölümden sonrası için amel eden ve kabrin karanlığı için Allah'ın nûrundan faydalananandır. Kul, gözleri gördüğü halde Allah'ın kendisini âma olarak haşretmesinden korksun. Hikmetten anlayana mânalı bir söz kâfidir. Manen sağır olanlar zaten hakkı duyamaz.

Biliniz ki, Allah kiminle beraberse o hiçbir şeyden korkmaz. Allah kime de gazap etmişse onun, affını isteyeceği başka kimse yoktur.»¹⁸⁵

Hasan-ı Basri'den : Osman'ı minberde şöyle hitap ederken gördüm :

182 Tarih-i İbn-i Cerir Et Taberi 3/305

183 Tarih-i İbn-i Cerir, 3/446

184 Dineverî, Mücâlese; İbn-ü Asâkir; Kenz'ul-Ummal 8/109

185 Dineverî, İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/224

«Ey insanlar! Kimsenin görmediği, vâkıf olamadığı işlerinizde Allah'a muhalefetten sakının. Çünkü ben Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim :

Muhammed'i kuvvet ve iradesi ile yaşatan Allah'a yemin ederim ki, gizli bir iş yapanın yaptığını Allah mutlaka açığa çıkarır. O, yaptığı hayırsa hayır olarak, şerse şer olarak mutlaka onu açığa çıkarır. Sonra şu âyet-i kerime'yi okudu :

Ey insan oğlu! Ayıp yerlerinizi örtecek ve sizi süsleyecek olan elbiseler gönderdik. Takva örtüsü ise daha hayırlıdır.»¹⁸⁶ Buradaki Takva örtüsü, güzel durum, vakar demektir.¹⁸⁷

Abbas b. Zahir'den : Osman'ın şöyle bir konuşma yaptığını duy-dum :

«Allah'a yemin ederim ki, biz hizada da seferde de Rasûlullah'la (s.a.v.) beraber bulunduk. O hastalarımızı ziyaret eder, cenazelerimize gelir, bizimle savaflara iştirak eder ve az çok bize yardım ederdi. Hz. Peygamberi hiç görmemiş olan bazıları kalkmış bize onu öğretiyorlar.»¹⁸⁸

Başka bir rivayette şu ilâve vardır :

Ferazdak'ın üvey oğlu E'yen Hz. Osman'a :

«— Ey Na'sell!¹⁸⁹ Sen Hz. Peygamberin takip ettiği yolu değiştirdin,» dedi. Hz. Osman :

«— Bu kim?» diye sordu.

«— E'yen» dediler. Bunun üzerine Hz. Osman :

«— Bilâkis onu sen değiştirdin ey kul,» diye çıkışınca halk E'yen'in üzerine yürüdü. Bunun üzerine Benî Leys'den bir adam halka mani olarak E'yen'i evine götürdü.¹⁹⁰

Ebû Süheyl b. Malik babasından naklediyor : Osman b. Affan bir hutbesinde şöyle söyledi :

«Küçük çocukları kazanca zorlamayınız.¹⁹¹ Eğer onları kazanca zorlarsanız hırsızlık yaparlar. Elinde bir sanatı olmayan cariyeleri de kazanca zorlamayın. Eğer onları kazanca zorlarsanız, zina yaparak istediğiniz parayı kazanmaya mecbur olurlar. Namus ve şerefınızı koruyun ki, Allah da sizin namus ve şerefınızı korusun.

186 Araf, 26

187 İbn-ü Cerir; İbn-ü Ebî Hâtim; Kenz. 2/137

188 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Bezzâr; Mervezî; Şaşı Ebû Ya'lâ; Said b. Mansur; Kenz. 4/44

189 Mısır'da uzun sakallı Na'sel adında biri vardı. Hz. Osman'ın düşmanları bu adama teşbihen kendisine Na'sel diyorlardı.

190 Mecme'uz-Zevaid 7/228; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Ebû Ya'lâ, Kebir

191 O devirde araplar küçük çocuklarının günde belli bir miktar para kazanmalarını emrederlerdi. Bu parayı getirmedikleri takdirde onları döverlerdi.

Yiyeceklerinizin helâl ve temiz olmasına dikkat ediniz.»¹⁹²

Zeyd b. Salt Hz. Osman'ın minberde şöyle dediğini duydu :

«Ey insanlar! Kumar aletlerinden sakınınız. Duyduğuma göre bazılarınızın evinde kumar aletleri varmış. Kimin evinde varsa hemen yaksın, yahut da kırsın.»

Başka bir defasında da minberde şöyle dedi :

«Ey insanlar! Kumar aletleri meselesinde size bazı şeyler söylemişim. Bakıyorum hâlâ onları yok etmediniz. Artık karar verdim, kimin evinde kumar aleti varsa bir kucak odun gönderip evinin yakılmasını emredeceğim.»¹⁹³

Kuteybe b. Müslim'den :

Haccac b. Yusuf bize hitap ederek kabirden bahsetti ve şöyle dedi :

«Kabir birlik evidir, gurbet, yalnızlık evidir.» Bunun üzerine kendisi ağladı ve etrafındakileri de ağlattı. Daha sonra şöyle devam etti :

«Mü'minlerin emiri **Abdül Melik**, babası **Mervan**'ın bir hutbesinde şöyle dediğini işittiğini söyledi :

Osman b. Affan bir hutbesinde şöyle demişti :

Rasûlullah mezarlığa her baktığında ve kabirden bahsettiğinde mutlaka ağlardı.»¹⁹⁴

Said b. Müseyyib'den :

Osman'ın minberde şöyle dediğini duydum :

«— Ben, **Beni Kaynuka** denilen yahudi kabilesinden kabala hurma alır, kârına satardım. Rasûlullah (s.a.v.) bunu duyunca bana şöyle dedi :

«— **Osman**, alırken de ölç, satarken de ölç.»¹⁹⁵

Hasan-ı Basrî'den :

«**Osman**'ın köpeklerin öldürülmesini, güvercinlerin de kesilmesini emrettiğine bizzat şahit oldum.»¹⁹⁶

Bedr b. Osman amcasından naklediyor :

Osman, cemaate irad ettiği son hutbesinde şöyle dedi :

192 Şafii; Beyhaki 8/9; Kenz. 5/47

193 Beyhaki; Kenz. 7/334.

194 İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/109.

195 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, 1/62

196 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, 1/72. Hz. Osman'ın öldürülmesini emrettiği köpekler bir işe yaramayan ve insanlara saldıran köpeklerdir. Araplar evde güvercin beslerler, onları bazan salıverirler, onlar da başkalarının güvercinlerini beraberlerinde alır gelirlerdi. Böyle olunca başkasına ait güvercinler yakalanmış oluyordu. Hz. Osman böyle yapılmaması için ökse olarak kullanılan bu güvercinlerin kesilmesini emretmişti.

«Aziz ve celil olan Allah size ahireti kazanmanız için dünyayı vermiştir. Onu sadece bağlanasınız diye size vermemiştir. Dünya fani, ahiret ise bakidir. Fani olan dünya sizi şımartıp da baki olan ahiretten alıkoymasın. Fani olana, baki olanı tercih ediniz. Dünya yok olup gidicidir, sonunda varılacak yer Allah'ın huzurudur.

Aziz ve celil olan Allah'dan korkunuz. Çünkü Allah korkusu, insanı, onun gazabından koruyan bir kalkan ve rızasını kazanmak için de bir vesiledir.

Hâdiseler karşısında Allah'dan sakının. Cemaate katılın, fırka fırka ayrılmayın. «Allah'ın size olan nimetlerini hatırlayınız; düşmandınız, kalplerinizi kaynaştırdı da onun nimeti sayesinde kardeş oldunuz.»¹⁹⁷

197 Âli İmrân, 103; Tarihü Taberi, 3/446 Bk. Müslümanlık, 2/452

HZ. ALİ'NİN KONUŞMALARI

Ali b. Hüseyin'den : Ali (r.a.) halife seçildiği zaman ilk konuşmasını yaptı. Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Aziz ve celil olan Allah, içinde hayır ve şerri beyan ettiği, doğru yolu gösteren kitabı (Kur'ân'ı) indirdi. Onun için hayırlı olanı yapın, şerri bırakın. Noksan sıfatlardan münezze olan Allah'ın emrettiği farzları yapınız ki, Allah sizi cennete koysun.

Allah haramları açıkça bildirmiş, müslümanların haklarını gayri müslimlerin hepsinin haklarından üstün kılmış, müslümanları samimiyet tevhid inancı ile birbirlerine bağlamıştır. Müslüman, hakkı yerine getirmenin dışında, elinden ve dilinden kimseye zarar gelmeyendir. Hak ettiği cezanın dışında müslümana eziyet edilemez.

Umumun menfaati için çalışınız. Bilhassa ölüm için hazırlanınız. Görüyorsunuz ki herkes ölüyor. Ölüm sizin de peşinizde. Yükünüzü hafifletin (kendinizi dünyaya tamamen bağlamayın) ki, ahiretinizi kazanasınız. Oraya kavuşasınız. Önce gidenler, gelecek olanları bekliyorlar.

Ülkeler ve kullar arasındaki muamelelerinizde Allah'a muhalefetten sakınınız. Çünkü sizler, ülkelerinizden ve hayvanlarınızdan bile sorumlusunuz. Aziz ve celil olan Allah'a itaat ediniz, ona asi olmayınız. Şer kabul ettiğiniz şeyi de yapmayınız. Yeryüzünde az ve zayıf olduğunuz zamanları hatırlayınız.»¹⁹⁸

Ali'den : Bir kişinin kabilesine olan ihtiyacı, kabilesinin ona olan ihtiyacından daha fazladır. Eğer kişi kabilesinden ayrılırsa kabile den bir kişi eksilmiş olur. Kabilesi ondan yüz çevirirse, o birçok kim senin sevgi himaye ve yardımından uzak kalmış olur. O kadar ki, bazan biri diğerine kızdığı zaman, kabilen olmasa, sana ne yapacağımı bilirdim der. Şimdi size bu konuda Allah'ın kitabından (Kur'ân'dan) Lût'la (s.a.) ilgili bir âyet okuyacağım :

«Keşke size yetecek bir kuvvetim olsa veya sağlam bir yere sı-

ğinsam.»¹⁹⁹ Buradaki «sağlam bir yer»den maksat aşirettir, kabiledir. Lût'un (s.a.v.) bir kabilesi yoktu.²⁰⁰ Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki Allah Lût'dan (a.s.) sonra, kabile gibi bir servete sahip olamayan hiçbir peygamber göndermemiştir.

Şuayb (a.s.) hakkında da şu âyeti hatırlatayım :

«Ey Şuayb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyor ve aramızda seni de güçsüz görüyoruz.»²⁰¹ Şuayb peygamber âmâ idi, o yüzden onu güçsüz buluyorlardı. «Eğer taraftarların olmasaydı seni taşlardık.»²⁰²

Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, onlar Tanrı'larının celâlinden değil de Şuayb'ın (a.s.) kabilesinden korktular.»²⁰³

Şa'bî'den : Ali (r.a.), Ramazan ayı geldiği zaman konuşma yapar, şöyle söylerdi :

«Bu, Allah'ın oruç tutmayı farz kıldığı mübarek aydır. Gecelelerini ibadetle geçirmenizi emretmedi. Kimse, falan oruca başladığı zaman oruca başlıyorum, falan iftar ettiği zaman iftar ediyorum, demesin. Dikkat edin! Oruç, sadece yemeyi ve içmeyi terketmek değildir. Yalanı, küfürü ve batılı da terketmektir.

Dikkat edin de oruca, ramazan girmeden başlamayın. Hilâli gördüğünüz zaman hemen oruca başlayın, gelecek ayın yine hilâlini gördüğünüz zaman da bayram ediniz. Eğer hava bulutlu ise sayıyı (otuza) tamamlayınız.» Hz. Ali bu konuşmalarını sabah ve ikinci namazlarından sonra yapardı.²⁰⁴

İbn-ü Asâkir'den : Hz. Ali bir konuşmasında Allah'a hamd-ü senâdan sonra ölümü hatırlatarak şöyle dedi :

«Ey Allah'ın kulları! Vallahi ölümden kurtuluş yoktur. Önüne durursanız yakalar, kaçarsanız yetişir. Kurtuluş yoluna koşunuz! Acele edin! Acele edin! Arkanızda sizi hemen isteyen kabir var. Onun sıkmasından, karanlığından ve yalnızlığından korununuz. Kabir ya cehennem çukurlarından bir çukur, ya da cennet bahçelerinden bir bahçedir. O her gün üç defa lisan-ı hal ile :

«— Ben karanlıklar eviyim! Ben, yılan çayan yuvasıyım! Ben yalnızlık diyarıyım!» der.

199 Hüd, 80

200 Hz. Lût'un kabilesi kendisine iman etmediği gibi, tebliğ ettiği dinin esaslarına da aykırı davranıyorlar, Lût (a.s.)'ı müşkül durumda bırakıyorlardı. Çevresinde, kendisini destekleyecek bir gurup da yoktu.

201 Hüd, 91

202 Hüd, 91

203 Ebû Şeyh; Kenz. 1/250

204 Hüseyin b. Yahya El Kattân; Beyhâkî; Kenz. 4/322.

Dikkat edin! Ondan ötesi daha da kötüdür. Ateşinin ısısı yüksek, dibi derin ve zinetleri de demir kelepçelerdir. Bekçisi Zebânîdir. Orada Allah'ın merhameti yoktur. Cehennemnin ötesinde ise müttekiler için hazırlanmış, genişliği yer ve gökler kadar olan cennet vardır. Allah bizleri ve sizleri müttekilerden kalsın! Bizleri ve sizleri elem verici azaptan korusun.»²⁰⁵

Esbâğ b. Nebâte'den gelen rivayette ise, «Ben, yalnızlık diyarıyım!» dedikten sonra Hz. Ali'nin şöyle devam ettiği ilâve edilmektedir :

«Dikkat edin, kabir hayatından sonra öyle bir gün gelecek ki, o gün, küçükler ihtiyarlar, büyükler sarhoş olur, her hamile kadın çocuğunu düşürür. Sen insanları sarhoş zannedersin, gerçekte onlar sarhoş değildirler. Allah'ın azabının şiddetinden bu hale gelmişlerdir.» Daha sonra Hz. Ali ve etrafındakiler ağladılar.²⁰⁶

Abdullah b. Salih el İclî babasından naklediyor : **Ali b. Ebû Talib** bir gün bir konuşma yaparak Allah'a hamd-ü senâdan ve Rasûlullah'a (s.a.v.) salâtü selâmdan sonra şöyle dedi :

«Ey Allah'ın kulları! Dünya hayatı sizi aldatmasın. Çünkü dünya, belâlarla çevrili, faniliği ile maruf ve aldaticılığı ile mevsuf bir yerdir. Oradaki herşey yok olmaya mahkûmdur. Dünyadakiler arasında devamlı bir mücadele ve el değiştirme vardır. Dünyadakiler dünyanın şerrinden asla beri olamazlar. Bir bakarlar bolluk ve neşe içindeler, bir de bakarlar ki, başlarına bir belâ gelmiş, dünya onları aldatmış!

Dünya hayatı yerilmiştir, bolluğu sürekli değildir. Orada herkes hedeftir, dünya onları okları ile vurur, ölümü ile helâk eder.

Ey Allah'ın kulları! Siz bu dünyadan göçüp gidenlerden farklı değilsiniz. Onlar sizden daha uzun ömürlü, daha kuvvetli, daha mürmur beldelere ve daha ölmez eserlere sahip idiler. Birkaç nesil sonra sesleri sakinleşti ve tamamen duyulmaz oldu. Cesetleri çürüdü, yurtları bomboş kaldı ve eserleri yok oldu. Onlar muhteşem saraylarını, konforlarını ve atlastan dokunmuş yatak-yastıklarını üzerleri sapıtma taşlarıyla örtülü, toprak yığılı viranelere yapılmış mezarlara değiştiler. Yerleri dar, sakinleri gariptir. Onlar orada yalnızların, kendi başının derdine düşenlerin ve birbirleriyle samimi olmayanların arasındadırlar. Evleri yakın ve duvar duvara oldukları halde komşular birbirlerini ziyaret etmiyorlar. Nasıl ziyaret etsinler ki, zaman onları öğüttü, taş ve topraklar da yedi. Hayattan

205 Sâbunî, Mieteyn, İbn-ü Asâkir

206 Kenz. 8/110; Bidâye 8/6

sonra ölümü, refahtan sonra sıkıntıyı tattılar. Dostlarından ayrıldılar, toprağı mesken edindiler, dönüşü olmayan bir yolculuğa çıktılar.

Heyhât! Onların, yarabbi beni tekrar dirilt, belki iyi ameller yapar ve bıraktıklarımı tamamlarım, demeleri sadece kendi lâflarıdır. Onların arkalarında, tekrar diriltilecekleri güne kadar geri dönmelerine mani olan engeller vardır.

Sizin de ölümler diyarına varmanız ve orada, yaptıklarınıza karşılık rehin olarak kalmanız yakındır. Sizi de kabir kucaklayacak. İşler bitince haliniz ne olur. Kabirdekiler diriltilir, gizli olanlar açığa çıkarılır, azametli bir hakimın huzurunda hesap için durdurulursunuz. Dünyada işlenen günahların korkusundan dolayı kalpler ürperir, örtü ve perdeleriniz yırtılır; ayıplarınız sırlarınız ortaya çıkar. Orada herkes yaptığının karşılığını alır. Kötülük yapanlar yaptıkları ile cezalandırılır, iyilik yapanlar da iyilikle mükâfatlandırılırlar. Amel defterleri ortaya konur konmaz, günahkârların defterlerinde olanlardan korktuklarını görürsün. Onlar vah bize, eyvah bize! Bu defter nasıl olmuş da, büyük küçük, birşey bırakmadan hepsini muhafaza etmiş, derler. Yaptıkları her şeyi o defterde görürler. Rabbiniz hiç kimseye zulmetmez.

Allah, bizlere ve sizlere, kendi lütfuyla ebedi kalınacak cennete yerleştirtinceye kadar kitabı ile (Kur'ân'la) amel etmeyi ve dostlarına uymayı nasip etsin. Şüphesiz Allah hamdetmeye ve övmeye en lâyıktır.²⁰⁷

Başka bir rivayette de hutbenin evvelinde şu ilâve vardır :

«Hamd Allah'a mahsustur. Ona hamededer, ondan yardım ister, ona iman eder ve ona güvenip dayanırız. Allah'dan başka Tanrı olmadığına, onun ortaksız, her bakımdan tek olduğuna ve Muhammed'in de Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim. Allah Muhammed'i, kötülüklerinizi gidermek, sizleri gafletten uyarmak için yol gösterici olarak ve hak din ile gönderdi. Biliniz ki, öleceksiniz, öldükten sonra diriltilip yaptıklarınızın hesabını vererek mükâfatlandırılacak veya cezalandırılacaksınız. Dünya hayatı sizi aldatmasın...»²⁰⁸

Cafer b. Muhammed babasından, o da dedesinden naklediyor : Ali (k.v.) bir cenazede bulundu. Ölü mezara konunca ailesi bağıra bağıra ağlamaya başladılar. Bunun üzerine Ali (r.a.) :

«— Ne ağlıyorsunuz? Vallahi, eğer ölümlerinin gördüklerini onlar görseler, gördükleri onlara ölümlerini unuttururdu. Azrâil, hiç kimse kalmayınca kadar gidip gelecek,» dedi. Sonra ayağa kalkarak şu konuşmayı yaptı :

207 Dineverî; İbn-ü Asâkir

208 Kenz. 8/219; Müntehab 6/324; Sıfat'üs-Safve 1/124

«Ey Allah'ın kulları! Size güzel misaller veren, ecelinizi tâyin eden Allah'a muhalefetten sakınmanızı tavsiye ederim. Allah sizlere, istediğini dinleyebilen kulaklar, gören gözler ve gelecek olan çeşitli felâketleri sezen kalpler vermiştir. Allah sizleri boş yere yaratmadı. Sizi başıboş olarak da bırakacak değil. O size güzel nimetler ikram etti, bol bol yardım etti. Sizin her yaptığınızı tescil ediyor. İyi ve kötü günlerinizde size yardım etti.

Ey Allah'ın kulları! Allah'a muhalefetten sakınınız! Yapacağınız işlerde azimli olunuz. İhtiyaç ve isteklerin son bulacağı ölüme iyi amaller yaparak hazırlanınız. Çünkü dünya nimetleri geçicidir. Onun felâketlerinden emin olunamaz. Aldatıcıdır. Zayıf bir gölge ve yıkılmaya yüz tutmuş bir dayanaktır. Nimetleri yenilerini isteyerek çekip gider. Arzu ve emelleri yorarak helâk eder.

Ey Allah'ın kulları! İbret alınması gerekenlerden hisse kapınız. Her şeyden ibret alınız. Korkunç haberlerden ders alınız. Öğütlerden istifade ediniz. Ölümün pençesine geçmek üzeresiniz! Toprak sizi bağrına basmak üzere. Sürün üfürülmesiyle korkunç tehlikeler sizin etrafınızı saracak. Kabirdekiler çıkarılacak, mahşer yerine sevk edilecekler. Cebbâr olan Allah'ın denetimi altında hesaba çekileceksiniz. Mahşer yerine giderken, herkesin yanında onu oraya götüren biri ve yaptıklarına şahitlik edecek bir de şahit bulunacak. O gün Allah'ın nûru ile yer yarılr, amel defterleri ortaya konur, peygamberler ve şahitler huzura getirilirler. Kimseye zulmedilmeden aralarında adaletle hükmedilir.

O gün ülkeler sarsılır, tellâlar bağırır. O gün kavuşmak günüdür. Gizli olan herşey açığa çıkar, güneş tutulur. İnsanlar ve onlarda hakları olan hayvanlar aynı yerde toplanırlar. Sırlar açığa çıkar, kötüler helâk olur, kalpleri ürperir. Cehennemlik olanlara Allah tarafından helâk edici bir darbe ve feryad ettirici bir azap gelir. Cehennem hırslı, homurtulu, korkunç seslerle, hiddet ve tehdit savurarak karşılırlar. Ateşleri yanar, suları kaynar, sıcaklığı vücutlara işler. Ebedî cehennemlik olanlar hiç çıkamazlar, onların pişmanlıklarının sonu yoktur, zincirleri de kırılmaz. Onların yanında kendilerine ateşin geldiğini, cehennemin yaklaştığını haber veren melekler vardır. Cehennemlikler Cemalullahı göremezler, Allah'ın dostlarından ayrılarak cehenneme giderler.

Ey Allah'ın kulları! Alçak gönüllü, mütevazı ve Allah korkusundan dünya değiştiren kullar gibi siz de Allah'a muhalefetten sakınınız. Onlar sakındırıldıklarından çekinirler, korkarlar, iyiliği istemekte acele ederler, tehlikelerden kaçarlar kurtulurlar. Onlar ahiret için iyi ameller yaparlar, azıklarını hazırlayarak giderler.

İntikam alıcı ve ileriye iyi gören olarak Allah kâfidir. Davacı ve delil olarak amel defterleri kifayet eder. İyiliklerin mükâfatı olarak cennet, kötülüklerle karşı ceza olarak da cehennem kâfidir. Kendim için ve sizler için Allah'dan af dilerim.»²⁰⁹

İbn-ü Asâkir'den : Hz. Ali (r.a.) müslümanlara hitaben yaptığı bir konuşmasında Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Dünya sırt çevirdi, vedâ etmek üzere. Ahiret bize doğru yöneldi ve bakmaya başladı. Bugün hazırlık günüdür, yarın müsabaka var.

Dikkat edin! Sizler, peşinden ecel gelecek olan arzu ve istekler âlemindesiniz. Kim, bu ecel gelmeden önce arzu ve isteklerini dizginlemezse, sonra pişman olur. Sıkıntılı ve korkulu zamanlarınızda Allah'a ibadet ettiğiniz gibi, bolluk ve rahat içinde olduğunuz zamanlarda da ibadet ediniz. Ben, cennet gibi taliplileri uykuda olan bir yer görmedim. Haktan faydalanmayan, bâtılın zararına ducar olur. Doğru yoldan nasibini almayan kimse de sapıklığa düşmeye mahkûmdur. Sizler göçle emredildiniz, azık hazırlamalısınız.

Ey insanlar! Dünya, iyi ve kötü insanların yemek yediği açık bir sofradır. Ahiret ise, her şeye muktedir bir hükümdarın hükümlerinin geçerli olduğu buluşma yeridir. Şeytan sizin fakir olacağınızı telkin ediyor ve kötülüğü emrediyor. Allah ise sizi affetmeyi ve lûtfunu vad ediyor. Allah, her şeyi ihata eder ve her şeyi bilir.

Ey insanlar! Hayatınızda iyilik yapın ki, arkanızdan kötü konuşulmasın. Noksan sıfatlardan münezzeh ve yüce olan Allah, kendisine itaat edenlere cennetini vadetti. İsyan edenlere de cehennemi vadetti. Cehennemin gürültüleri asla kesilmez, oraya düşen kurtulamaz, oranın açtığı zararlar tamir edilmez. Cehennemin ateşi şiddetli, dibi derin, suları ise irindir.

En korktuğum şey, sizin nefsinize uymanız ve hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya bağlanmanızdır.»²¹⁰

Evfa b. Delhem'den gelen bir rivayette şu ilâve vardır : «Arzu ve isteklere uymak, hakikatten meneder. Tûl-i amel ise ahireti unutturur.»²¹¹

Ziyad b. A'rabî'den : Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebû Talib (r.a.) Nehrevân'da haricilerin ayaklanmasını bastırdıktan sonra Kûfe'ye gelip minbere çıkarak bir konuşma yaptı. Allah'a hamd-ü senâdan gözleri doldu, konuşamadı. Göz yaşlarından sakalı ıslanmaya ka-

209 Hilye, 1/77

210 Dineveri; İbn-ü Asâkir

211 Kenz. 8/220; Müntehab'ül Kenz. 6/324; Bidâye 8/7

dar ağladı. Sonra sakalını sıvazlayarak ıslaklığını sildi. Bu sırada damlalar bazılarının üzerine düştü. O zaman biz «Onun göz yaşları kimlerin üzerine isabet ettiyse, Allah onlara cehennemi haram kılmıştır,» dedik. Hz. Ali ağlayıp açıldıktan sonra şöyle devam etti :

«Ey insanlar! Amel etmeden ahirette cenneti umanlardan olmayın. Tûl-i emel yüzünden günahlarına tevbe etmeyi geciktirenlerden olmayın. Zâhidler gibi konuşan, fakat hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya bağlananlardan da olmayınız. Dünya için çalışanlara ne kadar verilse doymazlar, verilmediği zaman da kanaatkâr olamazlar. Elindekilerin şükrünü ifa edemedikleri halde daha da isterler. Başkalarına emreder fakat kendileri yapmazlar. Başkalarına menettikleri şeylerden kendileri vazgeçmezler. Salih kimseleri severler fakat yaptıklarını yapmazlar. Zalimlere buğz ederler fakat kendileri de onlardandır. Şüphe ettikleri şeylerde nefislerine galip gelirler de, yâkinen bildikleri şeylerde ona mağlup olurlar. Zengin olurlarsa nefislerine uyarlar. Hastalanınca üzülürler. Fakir düştükleri zaman umutlarını keserek gevşerler. Günahla nimet arasında otlarlar. Sıhhatte öldükleri zaman şükretmezler. Başlarına bir belâ geldiği zaman sabretmezler, sanki başkaları ölüme karşı uyarılıyor, sanki, tehdit edilenler, zorlananlar onlar değil de başkaları!

Ey ölümlere hedef olanlar! Ey ölümün elinden kurtulamayacak olanlar! Ey tehlikelere maruz kalanlar! Ey günlerin getirdiklerine hedef olanlar! Ey zamanın ganimetleri! Ey ölüm mahkûmları! Ey afetler içinde kalan çiçek! Ey sorguya çekildiğinde dili tutulacak olanlar! Ey etrafı fitnelerle sarılı olanlar! Ey ibret alınacak hadiselerle arasına perde gerilenler! Gerçeği söylüyorum! Sadece ve sadece kendini bilenler kurtulabilmişlerdir. Helâk olanlar; sadece elinin altındakiler yüzünden mahvolmuşlardır. Allah Teâlâ da bu hususta şöyle buyurmuştur :

«Ey iman edenler! Yakacağı insanlarla taşlar olan cehennemden kendinizi ve ailenizi koruyunuz.»²¹²

Allah bizleri ve sizleri, öğütleri dinleyip gereğini ifa eden ve emredildikleri ibadetleri yapan kullarından eylesin.»²¹³

Yahya b. Ya'mer'den : Ali b. Ebû Talib (r.a.) halka bir konuşma yaparak Allah'a hamd-ü senâdan sonra da şöyle dedi :

«Ey insanlar! Sizden öncekiler günahlara daldıkları için helâk oldular. Alimleri ve sûfileri onlara mani olmadılar, Allah da onları cezalandırdı. Dikka tedin! Onların başına gelenler gibi sizin başınıza da bir felâket gelmeden önce iyiliği emredin, kötülüğe engel olmak,

212 Tahrîm, 6

213 İbn-i Neccâr; Kenz. 8/220; Münteheb, 6/325

ne rızkı keser ne de eceli yaklaştırır. İyiliği emretmek gökten inen yağmur gibidir. O Allah'ın takdiri üzere, kimisinin elindekini daha bollastırır, kimisinin de malına, canına veya ailesine bir zarar verir. Sizden birinin malına, canına veya ailesine bir zarar gelir de, bunun aynının başkasının da başına gelmesini istemezse, bu felâket onun için bir zarar değildir. Kötülüğün tesirinde kalmayan müslüman, kötülük anıldığı zaman ürperir. Kötü insanlar, ilk oyunda kazanıp zengin olmayı ve borçlarını ödemeyi uman mağrur kumarbaz gibidirler. İyi müslümanlar dua ettikleri zaman, Allah indinde kendileri için hayırlı olan iki iyilikten birini isterler. Eğer Allah onun için zenginliği muvafık görmüşse birden bire o mal, mülk ve evlâdü iyâl sahibi olur. İki türlü gelir vardır; mal ve evlât dünya geliri, ameli salih ise ahiret geliridir. Allah bunların her ikisini de kulları için bir araya getirmiştir.»

Süfyan b. Uyeyne bu konuşma için şöyle dedi: «Bu güzel konuşmayı Ali b. Ebû Talib'den başka kim yapabilir!»²¹⁴

Yine Yahya'dan gelen bir başka rivayette şu ilâve vardır:

«...Birden bire o, dininden ve yaptığı işlerin sevabından hiç birşey kaybetmeden mal, mülk ve evlâdü iyâl sahibi olur. Eğer Allah ona, ahirette mükâfat vermeyi uygun görmüşse, o daha iyi ve daha ebedidir. Gelir iki türdür: Dünya için gelir, mal ve takvadır. Ahiret geliri ise hayırlı amellerdir.»²¹⁵

Ebû Vâil'den: Ali (r.a.) Küfe'de halka hitap ediyordu. Onun şunları söylediğini işittim:

«Ey insanlar! Kim fakir görünmeye çalışırsa fakir düşer. Ömrü olan musibetlere uğrar. Belâlara hazır olmayan belâyâ uğradığı zaman sabredemez. Bir iş başına geçen kendi menfaatine önem verir. İstişare etmeyen pişman olur.» Konuşmasına şöyle devam etti:

«Neredeyse İslâm'ın adından, Kur'ân'ın da yazısından başka birşey kalmayacak! Bilmeyen, bilmediğini öğrenmekten utanmasın. Kendisine, bilmediği şeyler sorulan da bilmiyorum, demekten utanmasın. Bugün mescidleriniz mamur, fakat kalpleriniz ve bedenleriniz hidayetden mahrum. Şu gökkubbe altında yaşayanların en beterseniz. Fitne fakihleriniz arasından çıkar ve onlar arasında yayılır.» Bir adam kalkarak:

«Ne zaman? Ya emirel mü'minin,» diye sordu. Hz. Ali de şöyle cevap verdi:

214 İbn-ü Ebiddünya; İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/220; Münteheb 6/326

215 Bidâye 8/8; İbn-ü Ebiddünya

«Hukuk, âdi olanlarınızın eline düştüğü, kötüler, iyi sayıldığı ve saltanat küçüklerinize geçtiği zaman. İşte o zaman işiniz bitmiştir.»²¹⁶

Ali (r.a.) ayağa kalkarak şu konuşmayı yaptı:

«Hamd, varlıkları yoktan var eden, gecenin içinden gündüzleri çıkaran, ölüleri mezarlarından kaldırıp diriltten Allah'a mahsustur. Ben şahadet ederim ki, Allah'dan başka Tanrı yoktur. Yine ben şahadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

Allah'a muhalefetten sakınınız. Kulu kurtaracak olan en üstün vesileler iman, Allah yolunda cihad, insanın tabiatında mevcut olan samimiyet, dinin direği olan namazı kılmak, Allah'ın farz kıldığı zekâtı vermek, Allah'ın azabına karşı bir kalkan olan Ramazan orucunu tutmak, fakirliği gideren ve günahları döken haccı ifa etmek, serveti bollaştıran, ömrü uzatan ve dostların sevgisini kazandıran akrabayı ziyaret, hataları silen, Allah'ın gazabına mani olan gizli verilen sadaka ve fena bir şekilde zuhur edecek ölüme engel olan ve korkudan koruyan iyiliktir.

Allah'ı devamlı zikrediniz. Çünkü zikirlerin en güzeli Allah'ı zikretmektir. Müttekilere vadedilenleri isteyiniz. Çünkü Allah'ın vadi vaadlerin en doğrusudur. Peygamberinizin yolundan gidiniz. Çünkü o, yolların en efdalidir. O'nun sünnetlerine uyun, çünkü O'nun sünnetleri yolların en şerefliisidir. Allah'ın kitabını öğreniniz. Çünkü Allah'ın kitabı sözlerin en değerlisidir. Dini iyi anlayın, çünkü dini iyi anlamak kalpleri parlatır. Kur'ân'ın nûrundan şifa isteyin, çünkü o gönüllerdeki marazlara şifadır. Kur'ân'ı, hakkına riayet ederek okuyunuz, çünkü en güzel haberler ondadır. Kur'ân okunduğu zaman dinleyiniz. Konuşmayınız, umulur ki Allah size merhamet eder. Kur'ân vasıtası ile doğru yolu bulduğunuzda öğrendiklerinizle hidayete daim olabilirsiniz. İlmiyle amel etmeyen âlim, bilgisizliğinden dolayı doğru yolu bulamayan günahkâr cahil gibidir. Bana göre, cehaleti içinde bocalayan cahile nisbetle ilmi ile amel etmeyen âlimin vebâli daha büyük ve âlim daha perişandır. Her ikisi de mahvolmuş sapıklardır.

Vehme kapılmayın, şüpheye düşersiniz. Şüpheye düşmeyin sonra küfre gidersiniz. İşin kolayına kaçmayın, sonra gaflete düşersiniz. Haktan gafil olmayın, sonra zararlı çıkarsınız. İhtiyatlı davranırsanız kendinize güveniniz olur, kendinize güveniniz olursa gurura kapılmazsınız. Kendisine karşı en samimi olanlarınız, Rablarına karşı en itaatkâr olanlardır. Kendi kendini en çok aldatanlar, Rablarına en asi olanlardır. Allah'a itaat edenler belâlardan emin ve yaptıklarından müsterihtirler. Allah'a aşî olanlar ise her şeyden

korkar, yaptıklarından dolayı da pişman olurlar. Allah'dan her hussusta apaçık bilgi ve afiyet isteyiniz. Kalplerde olanların en hayırlısı iman-ı yakîn ve amellerinizde de azimeti tercih etmek efdaldır. Amellerin sonradan uydurulanları en zararlılarıdır. Çünkü her sonradan uydurulan şey bid'attır. Her yeni şey uyduran bid'atçıdır. Bid'at uyduranlar zarardadırlar. Her bid'at uyduran mutlaka bir sünneti terkeder. Gerçekten aldanmak, bir kimsenin dininde aldanmasıdır. Aldanan kendisini zarara sokmuştur. Riya, Allah'a bir nevfî şirk koştur. Samimiyet, amelin kabulüne delil ve imanın bir icabıdır. Eğlence meclislerine devam etmek Kur'ân'ın emirlerini unutturur. Oralara şeytan gelir ve insanı her türlü taşkınlığa sevk eder. Kadınlarla oturup kalkmak kalbi bozar, gözleri de şeytanın tuzağı olan kadınlara bakmaktan ayırmaz. Allah'a verdiğiniz sözde durunuz. Zira Allah, verdiği sözde duranlarla beraberdir. Yalandan kaçınız. Çünkü yalanla iman bir arada durmaz. Doğruluk, kurtuluş ve şeref vesilesidir. Yalan ise insanı tehlikeden tehlikeye atar. Hakkı söyleyin ki, onunla tanınasınız. Doğru söz mucibince amel edin ki, doğru söyleyenler zümresinden olasınız.

Emanetleri emin bulduklarınıza veriniz. Sizi unutan dostları ziyaret edin. Size dargın olanları, siz fedakârlık göstererek ziyaret ediniz. Verdiğiniz sözde durunuz. Karar mevkiinde olduğunuz zaman adaletli olunuz. Atalarınızla övünmeyiniz. Birbirinize lâkap takmayınız. Birbirinizle alay etmeyiniz. Birbirinize buğzetmeyiniz. Zayıflara, zulme uğrayanlara, kimsesizlere, Allah yolunda olanlara, yolculara, yoksullara ve kölelere yardım ediniz. Dul ve yetimlere acıyınız. Birbirinize selâm veriniz. Verilen bir selâma ya aynı şekilde, yahut da daha güzel bir şekilde mukabele ediniz.

İyilikte ve takvada yardımlaşınız. Gûnahta ve düşmanlıkta yardımlaşmayınız. Allah'ın emirlerine muhalefetten korkunuz. Çünkü onun azabı şiddetlidir.²¹⁷

Misafirlere ikramda bulununuz. Komşularınıza ıyilik ediniz. Hastaları ziyaret ediniz. Cenazelere katılınız. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olunuz.

Dünya yüz çevirdi, veda etmek üzere. Ahiret ise sizi karşılamak üzere. Bugün hazırlanma günüdür, yarın müsabaka var. Kazanan cennete, kaybeden cehenneme girecek.

Arkasında, sizi hemen isteyen ecelin bulunduğu, arzu ve istekler âlemindeyiz. Eceli gelmeden, bu hazırlık dünyasında Allah rızası için samimiyetle amel edenler, amelini en güzel şekilde yapmış

ve arzusuna da kavuşmuş olurlar. Amellerinde kusur edenler, zarar etmiş, arzusuna ulaşamamış ve üstelik de arzuları kendilerine zarar vermiş olur. İyi ve kötü günlerinizde Allah rızası için amel ediniz. İyi günlerinizde Allah'a şükrediniz, kötü günlerinizi de hatırlayınız. Çünkü Allah Teâlâ müslümanlara akıbetlerinin iyi olacağını ve şükredenlerin nimetlerini arttıracaklarını bildirdi. Ben, cennet gibi, talipleri uyuyan bir yer görmedim. Cehennem gibi de, girmek istemiyenlerin gaflet içinde olduğu bir yer görmedim. Gizli olan her şeyin açığa çıktığı büyük günahların toplandığı bir gün için kazanılardan daha büyük kazanç görmedim. Hakkın fayda vermediği kimseler bâtılın zararını görürler. Doğru yolu bulamayanlar sapıklığa meylederler. İman-ı yakın'ın fayda vermediği kimseyi şüphe zarara uğratar. Elindekinden faydalanmayana elinde olmayan hiç fayda vermez. Sizler göçle emredildiniz, azık hazırlamalısınız. Sizin namınıza iki şeyden korkuyorum: Tûl-i emel sahibi olmanız ve nefsinize uymanız. Çünkü tûl-i emel sahibi olmak, âhireti unutturur, nefse uymak ise hakikatten uzaklaştırır. Dünya tasını tarağını toplamış gidiyor, ahiret ise bize doğru geliyor. Her ikisinin de evlâtları vardır. Gücünüz yeterse siz, ahiretin evlâdı olunuz, dünyanın evlâdı olmayınız. Bugün amel günüdür, hesap yoktur. Yarın ise yapılanların hesabı sorulur, orada da amel yoktur.»²¹⁸

Ebû Hayre'den : Kûfe'ye kadar Hz. Ali'ye arkadaşlık yaptım. Oraya varınca minbere çıkarak Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«— Peygamberinizin ehl-i beyti aranızda gelse ne yaparsınız?» oradakiler :

«— Onlar için her şey yaparız,» dediler. Bunun üzerine Hz. Ali şöyle dedi :

«— Kuvvet ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, onlar aranızda gelecek, siz çıkıp onları öldüreceksiniz.» Daha sonra şu mısraları okudu :

Onları aldatarak çağırdılar ve yalnız bıraktılar.

Davetlerine icabet ediniz, yoksa sizin için ne kurtuluş vardır, ne özrünüz kabul edilir.²¹⁹

İbrahim Et-Teymî babasından naklediyor : Ali (r.a.) bize hitap ederek şöyle dedi :

«Kim bende, Allah'ın kitabı (Kur'ân) ve şu sayfalardan başka

218 Bidâye, 7/30

219 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid, 9/191

okuduğum bir şeyin olduğunu iddia ederse yalan söylemiş olur.²²⁰ Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. Ayrdan Sevre²²¹ kadar Medine de Harem sayılır. Kim orada bir cinayet işler veya suçluyu saklarsa Allah'ın meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Kıyâmete kadar Allah bunların ne tevbesini, ne de fidyasını kabul etsin. Kim kendisini, babasından başkasına veya efendisinden başkasına nisbet ederse, Allah'ın meleklerin ve bütün insanların lâneti onun da üzerine olsun. Kıyâmete kadar Allah, onun ne tevbesini, ne de fidyasını kabul etsin. Müslümanların hepsinin hakları eşit değerdedir. Onların haklarını korumak hususunda hiçbir fark gözetilmez.²²²

İbrahim En-Nehaî'den : Alkame b. Kays bu minbere vurarak şöyle dedi: Ali (r.a.) bu minberin üzerinden bize hitap etti. Allah'a hamd etti, onu övdü ve hatırlatılması gerekenleri bize hatırlatarak şöyle dedi:

«Rasûlullah'dan (s.a.v.) sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir (r.a.) ve Ömer (r.a.)'dır. Onlardan sonra, hükmünü Allah'ın takdir edeceği bazı hadiseler oldu.»²²³

Ebû Cühayfe'den: Ali (r.a.) minbere çıkarak Allah'a hamdetti, onu övdü ve Rasûlullah'a (s.a.v.) salâtü selâmdan sonra şöyle dedi:

«Peygamberlerinden sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekir (r.a.) ikincisi de Ömer (r.a.)'dır. Allah hayrını sevdiklerine verir.»²²⁴

Alkame'den : Ali (r.a.) bize hitap ederek Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi:

«Duyduğuma göre bazıları beni Ebû Bekir (r.a.) ve Ömer'den (r.a.) daha üstün tutuyorlarmış. Eğer daha önce bunu yasaklamış olsaydım, şimdi onları mutlaka cezalandırırdım. Fakat, haber vermeden cezalandırmak istemiyorum. Bundan sonra, kim bu konuda birşey söylerse iftira etmiş olur. Müfteriye ne ceza verilirse ona da aynı ceza verilir. Rasûlullah (s.a.v.)'dan sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir (r.a.) sonra da Ömer (r.a.)'dır. Onlardan sonra hükmünü Allah'ın takdir edeceği bazı olaylar oldu.»²²⁵

Zeyd b. Vehb'den : Hz. Ali'nin hilâfeti zamanında Süveyd b. Gafele huzuruna girerek şöyle dedi:

220 Bu sayfada, deveden verilecek diyet, zekât ile yaralama ve yaralanma ile ilgili bazı hükümler vardı.

221 Ayr ve Sevr, Medine, civarında iki dağın isimleridir.

222 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/81

223 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/127

224 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/106

225 İbn-ü Ebî Âsum; İbn-ü Şahin; Le'lekâî, Sünne; İsfahânî; Hucce; İbn-ü Asâkir

«— Ey mü'minlerin emiri! Bir guruba rastladım. Hz. Ebû Bekir'-le Hz. Ömer'e hak etmedikleri bazı sözler söylüyorlardı.» Bunun üzerine Hz. Ali hemen kalktı, minbere çıkarak şu konuşmayı yaptı :

«Tohumları yeşerten ve canlıları yaratan Allah'a yemin ederim ki, o ikisini sadece faziletli mü'minler sever. Ve onlara sadece din-den çıkan bedbahtlar buğzeder. Onları sevmek, Allah'a yaklaşıma vesilesidir. Ne oluyor da, bazıları Rasûlullah'ın (s.a.v.) kardeşlerini, vezirlerini, samimi arkadaşlarını, Kureys'in ileri gelenlerini ve müs-lümanların büyüklerini çekiştiriyorlar? Bazılarının onları fena ola-rak anmalarını ben tasvip etmiyorum. Onlar cezalarını görecekler.»²²⁶

Ali b. Hüseyin'den : Hz. Ali, Sıffin harbinden döndükten sonra, Haşim oğullarından bir genç ona :

«— Ey mü'minlerin emiri! Sen cumalarda, 'Allah'ım! Hulefa-i Raşidin'i düzelttiğin gibi bizi de düzelt, diye dua ediyorsun. Hule-fa-i Raşidin kimlerdir?» dedi. Bunun üzerine Hz. Ali'nin gözleri yaş-la doldu, sonra da şöyle dedi :

«— Ebû Bekir (r.a.) ve Ömer (r.a.)'dır. O ikisi hidayet önderi, İslâm'ın ileri gelenleri ve Rasûlullah (s.a.v.)'dan sonra kendileri vasıtası ile doğru yola kavuşanlardır. Kim, o ikisine uyarsa dos-doğru yola girmiş olur. O ikisine uyanlar doğru yolu bulmuşlardır. Kim onların yaptıklarına sarılırsa, o Allah'ın taraftarlarındanır. Allah'ın taraftarları ise kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir.»²²⁷

Benî Temim'den Şeyh naklediyor : Ali (r.a.) bize bir konuşma yaparak şöyle dedi :

«Öyle kötü zamanlar gelecek ki, zengin elindekini sıkacak, kimseye yardım etmeyecek. Halbuki Allah onlara böyle emretme-di. Aziz ve celil olan Allah şöyle buyuruyor :

«Birbirinize ikramı unutmayın.»^{227/a} Kötüler ayaklanacak, iyiler zelil düşürülecek, eldekileri, ucuza satmak, alınacakları da yüksek fiatla almak mecburiyetinde bırakacaklar. Halbuki Rasûlullah (s.a.v.) insanların elindekileri ucuza satmak, alacaklarını da yük-sek fiatla almak mecburiyetinde bırakılmalarını, ele geçmesi müm-kün olmayanı satmayı ve ağacındaki meyveyı yenecek hale gel-mededen satmayı yasak etmiştir.»²²⁸

226 Müntehab, 4/443 ve 446 Bk. Müslümanlık, 3/35

227 Le'lekâf; Ebû Talib El İşari; Nasr Hucce; Müntehab, 4/444

227* Bakara, 237

228 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/116

Abdurrahman b. Avf'ın azatlısı Ebû Ubeyd'den :

Ali (r.a.)ile bir bayramda beraberdim. Hutbeden önce, ezansız ve kaametsiz olarak namazı kıldırdı. Sonra hutbeyi okuyarak şöyle dedi :

«Ey insanlar! Rasûlullah (s.a.v.) kurban etlerinizi üç günden fazla bekletmenizi yasak etmişti. Onun için, kurban etlerinizi üç günden fazla bekletmeyiniz.»²²⁹

Rib'i b. Hıraş Hz. Ali'nin bir konuşmasında şöyle dediğini işitiğini söylüyor :

«Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur : Bana yalan isnat etmeyiniz. Benim adıma yalan söyleyen cehenneme girer.»²³⁰

Ebû Abdurrahman Es-Sülemî'den : Ali (r.a.) bir konuşmasında şöyle dedi :

«Ey insanlar! İster evli, isterse bekâr olsunlar, kölelerinize şer'i cezaları tatbik ediniz. Çünkü, Rasûlullah'ın (s.a.v.) bir cariyesi zina etmişti. Hz. Peygamber bunun recmedilmesi için bana emir verdi. Vardım, bir de baktım ki, cariyeye son nefesinde. Cezayı tatbik edersem, onun öleceğinden korktum. Hemen Rasûlullah'a (s.a.v.) gelip durumu haber verdim. Hz. Peygamber de iyi yapmışsın, buyurdu.»²³¹

Abdullah b. Seb'dan : Ali (r.a.) bir konuşmasında şöyle dedi :

«Tohumları yeşerten, canlıları yaratan Allah'a yemin ederim ki, başıma vurulacak ve akan kanla sakalım ıslanacak!» Halk :

«— Kim vurcak? Bize bildir, kökünü kazıyayım!» dediler. Hz. Ali şöyle devam etti :

«— Sakın katilimden başkasını öldürmeyin!» yine halk :

«— Mademki öldürüleceğini biliyorsun, yerine bir halife tâyin et,» dediler. Hz. Ali :

«— Hayır, sizi Rasûlullah'ın (s.a.v.) bıraktığı şeylere (kitap ve sünnete) bırakacağım,» dedi.²³²

Amr b. Alâ naklediyor : Ali (r.a.) bir konuşmasında şöyle dedi :

«Ey insanlar! Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, mallarınızdan (Beytül Mal'dan) şu şişeden başka (gömlüğünün yeninden içinde koku olan bir şişe çıkararak) ne az, ne çok hiç birşey almadım. Bunu da bana bir vali hediye etmişti.»²³³

Umeyr b. Abdülmelik naklediyor : Ali b. Ebû Talib (r.a.) Kûfe minberinden bize hitap ederek şöyle dedi :

229 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/141

230 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/150; Tayalîsî, sh. 17

231 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/156

232 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/156

233 Abdürrezzâk; Müntehab, 5/54

«Eğer, Rasûlullah'a (s.a.v.) ben birşey sormazsam, söze o başlardı. Eğer, ben birşey sorarsam anlatırdı. O bir defasında aziz ve celil olan Rabbinden şöyle bir hadis-i kutsî nakletti: Rabbim şöyle buyuruyor:

Arşımdan yüceyim. Bir hane halkı olsun, köy halkı olsun, veya bir vaha halkı olsun, benim istemediğim isyan üzere olup da, sonradan dönüp (istediğim bir hal olan) itaat üzere olurlarsa, ben de onların istemediği azabımdan, onların hoşlandığı rahmetime dönerim. Yine bir aile halkı olsun, köy halkı olsun veya bir vaha halkı olsun, benim sevdiğim bana itaat üzere iken, sonradan isyana dönerlerse, ben de rahmetimden, gazabıma dönerim.»²³⁴

MÜ'MİNLERİN EMİRİ HASAN b. ALİ'NİN KONUŞMALARI

Hübeyre'den : Ali b. Ebû Talib şehit edildikten sonra, Hasan b. Ali (r.a.) kalkarak, minbere çıktı ve şu konuşmayı yaptı :

«Ey insanlar! Öncekilerin derece bakımından geçemediği, sonra gelenlerin derecesine ulaşamayacağı biri, bu gece ruhunu teslim etti. Rasûlullah (s.a.v.) onu bir yere gönderdiği zaman hemen, sağına Cebrail soluna da Mikâil (a.s.) geçer, Allah ona zaferi müyes-ser kılıncaya kadar onu bırakmazlardı.

O, yediyüz dirhemden başka birşey bırakmadı. Onunla da bir hizmetçi tutmak istiyordu. Onun ruhu, Meryem oğlu İsa'nın ruhunun göğe çıkarıldığı, Ramazan'ın yirmiyedinci gecesi olan bu gece kabzedildi.»²³⁵

Başka bir rivayette de şu ilâve vardır :

«O, ne altınlar, ne de gümüşler bıraktı. Sadece maaşından artırdığı yediyüz dirhem bıraktı.»²³⁶

İbn-ü Asâkir'den : Ali (r.a.) şehit edildiği zaman, Hz. Hasan (r.a.) kalkarak bir konuşma yaptı. Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Kur'ân'ın nazil olduğu bir gece olan bu gece, birini öldürdünüz. Meryem oğlu İsa (a.s.) bu gece göğe çıkarıldı. Musâ (a.s.)'ın yanındaki genç Yûşa b. Nûn bu gece öldürüldü. İsrail oğulları Allah tarafından bu gece affedildiler.»²³⁷

Başka bir rivayette şu ilâve vardır :

«...Beni tanıyan tanıyor. Kim beni tanımıyorsa, ben Muhammed'in (s.a.v.) torunu Hasan'ım.» Sonra şu âyeti okudu : «Atalarım İbrahim, İshak ve Ya'kub'un dinine uydum. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız, bizim için doğru olmaz. Bu, bize ve insanlara Allah'ın lûtfu inayetindendir. Fakat insanların çoğu buna şükretmezler.»²³⁸

235 İbn-ü Sa'd, 3/38

236 Hilye, 1/65; Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 1/199

237 Ebû Ya'lâ; İbn-ü Asâkir; Müntehab 5/61

238 Yûsuf, 38

Daha sonra konuşmasına şöyle devam etti :

«Ben, müjdecinin torunuyum. Ben, tehlikeleri insanlara haber verenin torunuyum. Ben, Peygamberin torunuyum. Ben, etrafı aydınlatan kandilin torunuyum. Ben, âlemlere rahmet olarak gönderilen bir kimsenin torunuyum. Ben Allah'ın kendilerinden her türlü günah ve vesveseyi kaldırıp, tertemiz kıldığı Ehl-i Beyt'tenim. Ben, Allah'ın sevilmesini ve korunmasını farz kıldığı Ehl-i Beyt'tenim. Allah (c.c.) Muhammed (s.a.v.)'a indirdiğinde (Kur'ân'da) şöyle buyurmuştur: «Ben tebliğime karşı, akrabalarım sevgiden başka hiçbir şey istemiyorum.»²³⁹

Bir diğer rivayette de şu ilâve vardır: «...Savaş kızıştığı sırada, Cibril (a.s.) sağında savaşıyordu. Bu olay, Ramazanın onbirinde idi.»²⁴⁰

Ebüttufeyl'den gelen bir rivayette ise şöyle bir ilâve daha vardır: «Ben, evlerine Cebrâil'in gelip gittiği Ehl-i Beyt'tenim. Kim bir iyilik yaparsa, biz onun bu iyiliğin arttırırız.»²⁴¹ Buradaki iyilik, biz Ehl-i Beyt'e sevgidir.»²⁴²

Ebü Cemile'den: Ali (r.a.) şehit edildiği zaman yerine, oğlu Hasan (r.a.) halife seçildi.

H.z. Ali, namaz kıldırırken, bir adam hemen üzerine atılarak onu hançeri ile omuzundan yaraladı. Bu yara yüzünden aylarca hasta yattı.

H.z. Hasan halife seçildikten sonra kalkarak, minbere çıktı ve şu konuşmayı yaptı :

«İraklılar! Bize muhalefet ederken Allah'dan korkunuz. Çünkü biz sizlerin idarecileriniz ve misafirleriniziz. Aziz ve celil olan Allah'ın haklarında şöyle buyurduğu Ehl-i Beyt'teniz: Ey Ehl-i Beyt! Allah, günahlarınızı affedip sizi, tertemiz yapmak ister.»²⁴³

H.z. Hasan (r.a.) bu konuşmasını yaparken mescidde ağlamayan kalmadı.»²⁴⁴

239 Taberâni; İbn-ü Sa'd; Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevaid, 9/146 ;Taberâni, Evsat, Kebir, Şûra, 23

240 Bezzâr; Taberâni; Kebir; Müsned-i Ahmed b. Hanbel

241 Şûra, 23

242 Müstedrek, 3/172

243 Taberâni; Ahbâb, 33

244 Mecme'uz-Zevaid, 9/172

Ebü Cemile'den gelen başka bir rivayette şöyledir : «Hz. Hasan (r.a.) konuşurken, mescidde bulunan herkes hıçkırır, hıçkırır ağlıyordu.»²⁴⁵

Şa'bi'den : Hz. Hasan (r.a.), Nahile'de Muaviye (r.a.) ile anlaşma yaptığında ben de orada idim. Anlaşma yapıldıktan sonra Muaviye (r.a.) Hasan'a (r.a.) :

«— Mademki bu iş oldu kalk, bir konuşma yap. Halifeliği bana bıraktığını haber ver,» dedi. Bunun üzerine Hasan (r.a.) kal-karak minbere çıktı, Allah'a hamd-ü senâdan sonra kulaklarımla duyduğum şu konuşmayı yaptı :

«En akıllı kimse takva sahibi olandır. En ahmak ise, fitne ve fesat çıkaranlardır. Muaviye ile aramızdaki ihtilâfa gelince : Hilâfet benim hakkım ise, ümmet-i Muhammed'in iyiliği ve kanlarının dökülmemesi için onu Muaviye'ye bırakıyorum. Eğer benden daha lâyık birinin hakkı ise, ben zaten onu bırakmış durumdayım. Bilmiyorum, bu hilâfet belki sizin için bir fitne ve fesat olur, belki de bir müddet ondan menfaat temin edersiniz.»²⁴⁶

Başka bir rivayette şu ilâve vardır : «...Söyleyeceklerim bu kadar. Kendim ve sizler için Allah'dan af dilerim.»²⁴⁷

Yine başka bir rivayette de şu ilâve vardır :

«...Ey insanlar! Allah, atalarımız vasıtası ile sizlere hidayet verdi. Bizim vasıtamızla da kanlarınızın dökülmesini önledi. Bu, bir müddet böyle devam edecek. Fakat, dünya devamlı el değiştiriyor. Cenab-ı Allah Peygamberine şöyle buyurmuştur : «Bilmiyorum, belki o sizin için bir fitne ve fesat vesilesi olur, belki de bir müddet ondan faydalanırsınız.»²⁴⁸

245 İbn-ü Ebi Hâtim; Tefsir-ü İbn-i Kesir, 3/486

246 Taberâni; Kabir; Mecme'uz-Zevaid, 4/208

247 Müstedrek, 3/175; Beyhaki, 8/173

248 Tarih-ü İbn-i Cerir, 4/124; Enbiya, 111

ASHABTAN DİĞERLERİNİN KONUŞAMALARI

Muaviye b. Ebû Süfyan'ın Konuşmaları :

Muhammed b. Kâ'b el Kurazî'den : Muaviye b. Ebû Süfyan Medine'de konuşurken şunları söyledi :

«Ey insanlar! Allah'ın verdiği kimse engel olamaz. Engel olduğuna da kimse veremez. Hiçbir güç, onun gücünün önüne geçemez. Allah kim için hayır dilemişse onu, dinde fakih yapar. Bu kütük (minber) üzerinde, bu sözleri Rasûlullah'dan (s.a.v.) bizzat işittim.»²⁴⁹

Muhammed b. Abdurrahman'dan : Muaviye'nin (r.a.) şöyle bir konuşmasını dinledim :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum : Allah kim için hayır dilerse, onu dinde fakih yapar. Ben sadece malları taksim ediyorum. Veren Allah'dır. Kıyâmete kadar bu ümmete Allah'ın emirlerine uydukları müddetçe muhalifleri zarar veremezler.»²⁵⁰

Umeyr b. Hâni'den : Muaviye b. Süfyan müslümanlara hitaben şunları söyledi :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum : Ümmetimin bir gurup Allah'ın emri üzere hareket eder. Muhalif olanlar onları ne zelil edebilirler, ne de onlara bir zarar verebilirler. Onlar bu hal üzere iken kıyâmet kopar.»

Başka bir rivayette de : «...İnsanlar, onların emirleri altında iken...» denilmektedir.

Daha sonra Umeyr b. Hâni, şöyle devam etti : «Mâlik b. Yehâmir kalkarak, Muaz b. Cebel'in (r.a.), Allah'ın emri üzere hareket eden bu gurubun Şam'da olduğunu söylediğini, duydum dedi.»²⁵¹

Yunus b. Celis ül-Cenedî'den gelen rivayette şu ilâve vardır :

«...Sonra şu âyeti delil getirerek ondan bir hüküm çıkarmak istedi : Ya İsa! Seni öldürecek olan, onlar değil, benim. Seni kendime yükseltip kaldıracak, seni küfredenlerin içinden kurtarıp tert-

249 İbn-ü Abdil Ber, Cami-u Beyan'ıl İlm, 1/20

250 İbn-ü Abdil Ber, Cami-u Beyan'ıl İlm 1/20

251 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Ebû Ya'lâ; Ya'kub b. Süfyan

miz çıkaracak ve sana tabi olanları kıyâmet gününe kadar küfre-
denlerin üstünde tutacak olan da yine benim.»²⁵²

Mekhûl'den : Muaviye minberde konuşurken şöyle dedi :

«Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini işittim : İlim, öğrenmekle elde edilir. Fıkıh, çalışıp çabalamakla öğrenilir. Allah, kim için hayır dilerse onu, dinde fakih kılar .Allah'dan, sadece onun âlim kulları korkarlar. Ümmetimden bir gurup doğru yolda devam edecek. Bunlar diğerlerini emirleri altına alırlar. Muhafiflerine aldırılmazlar. Kendilerine karşı gelenleri de önemsemezler. Onlar bu halde iken kıyâmet kopar.»²⁵³

Abdullah b. Zübeyr'in Konuşmaları :

Muhammed b. Abdullah Essekafi'den : Hac mevsiminde İbn-ü Zübeyr'in bir hutbesini dinledim. Terviye gününden bir gün önce, ihramlı olarak o dışarı çıkıncaya kadar, onun gibi yakışıklı, kâmil bir adam görmemiştik. O dışarı çıkarken :

«İşte mü'minlerin emiri!» dediler. Hemen minbere çıktı. Üzerinde iki kat, beyaz elbise vardı. Halka selâm verdi. Halk selâmını alınca, o güne kadar hiç duymadığım güzellikle bir telbiyede bulundu. Allah'a hamedip, onu övdükten sonra şöyle dedi :

«Sizler, çeşitli ülkelerden Allah'ın evine heyetler halinde geldiniz. Allah, elçilerine ikram eder. Her kim Allah katında olanlara talip ise Allah, isteyen boş çevirmez. Sözlerinizi hareketlerinizle doğrulayınız. Çünkü, söz hareketle değer kazanır. Niyet, kalbin niyetidir. Böyle günlerde Allah'a yalvarmayı ihmal etmeyiniz. Çünkü, böyle günlerde günahlar affedilir. Sizler, çeşitli ülkelerden buraya ne ticaret için ne servet kazanmak için ne de dünyevi bir menfaat için geldiniz.» Sonra telbiyede bulundu. Halk da onu takip etti. Uzun uzun konuştuğundan sonra şöyle devam etti :

«Benim esas anlatmak istediğim şudur : Aziz ve celil olan Allah Kur'an-ı Kerim'inde şöyle buyuruyor : «Hac, belli aylarda yapılır.» Bu aylar, Şevval, Zilka'de ve Zilhicce'nin ilk on günüdür. «Kendisine hac farz olup da, o aylarda hacceden kimseler, karılarına yaklaşamazlar. Kötü söz söyleyemezler, kavga edemezler.» Buradaki «kadınlara yaklaşmak»dan maksat cima etmek, «kötü söz»den maksat küfür etmek, «kavga»dan maksatta gösteriş yapmaktır. «Siz ne hayır yaparsanız, Allah onu bilir. Ahiret için azık hazırlayınız. Azık-

252 İbn-ü Asâkir, Âl-i İmrân, 55

253 İbn-ü Asâkir; Kenz. 7/130.

ların en hayırlısı da takvadır.»^{253/a} Aziz ve celil olan Allah yine şöyle buyuruyor: «Hac mevsiminde; ticaret yaparak Rabbinizden rızık istemeniz günah değildir.» Yani, hacca gidenlerin ticaret yapmaları helâldir. «Arafat'dan, seller gibi boşanıp aktığınız zaman» Arafat, hacı adaylarının güneş batıncaya kadar vakfe yapıp, ayrıldıkları yerdir. «Hemen, Meş'ar-i Haram'ın yanında Allah'ı zikredin.» Meş'ar-i Haram vakfenin yapıldığı dağdır, yani Müzdelife'dir. «O, size nasıl hidayet ettiyse, siz de onu öylece anın. Bilirsiniz ki sizler, bundan önce iyice sapıktınız.»^{253/b} Bu ifade herkes için değildir. Buranın eski halkı, Cem'den gelirken, diğer insanlar da Arafat'dan gelirdi. Allah onların bu şekilde yapmalarını istemediği için şu âyeti inzâl etti: «Sonra, insanların döndüğü yerden siz de dönün.» Yani, hac ibadetlerini yapmaya kurbanlarınızı kestığınız yere dönün. «Allah'dan günahlarınızı mağfiret buyurmasını isteyin. Çünkü Allah, çok yargılayıcı ve hakkıyla esirgeyicidir.»^{253/c} Cahiliye devrinde araplar haclarını yaptıktan sonra, babaları ile öğrenmeye başlarlardı. Bunun üzerine aziz ve celil olan Allah şu âyeti inzâl buyurdu: «Hep beraber Arafat'dan döner dönmez, hemen babalarınızı andığınız gibi veya daha fazla Allah'ı zikrediniz. Kim, Yarabbi bize nasibimizi dünyadan ver, derse artık ahirette onun nasibi yoktur. Kim de, ya Rabbi bize dünyada ve ahirette nasib ver, bizi cehennemden koru, derse, işte onların hem dünyada, hem de ahirette kazandıklarından nasipleri vardır. Allah, hesapları süratle görendir.»^{253/d} Burada dünya ve ahirette nasip isteyenler, daha dünyada iken, hem dünya hem de ahiret için çalışanlardır. «Bir de sayılı günlerde Allah'ı zikredin.» Buradaki sayılı günlerden maksat, teşrik günleridir. Yani, arefe sabahından, Zilhicce'nin onüçüncü gününün sabahına kadar olan günlerdir. O günlerde Allah, tesbih ederek, tekbir ve kelime-i tevhid getirerek, hamdederek ta'zim ederek zikredilir.» Daha sonra Abdullah b. Zübeyr, ihrama girilecek yerleri tekrarlayarak şöyle dedi: «Medine'lilerin mikadı Zülhuleyfe, Irak'lıların mikadı Akik, Necid ve Taiflilerin mikadı Karn, Yemenli'lerin mikadı ise Yememlem'dir.» Bundan sonra da ehl-i kitaptan kâfir olanlara şöyle beddua etti: «Allahım, senin âyetlerini inkâr eden, peygamberini yalanlayan ve senin yolunda yürüyenlere engel olan ehl-i kitaba azap et! Allahım onlara azap et! Kalplerini, günahkâr kadınların kalpleri gibi yap...»

253^a Bakara, 197

253^b Bakara, 198

253^c Bakara, 199

253^d Bakara, 200-202

Devamla şöyle dedi : «Şurada bir kısım insanlar görüyorum. Allah, gözleri gibi, onların kalplerini de köreltmıştır. Bunlar, Hira-san'dan hacca niyetle gelenlere, olmayacak şeyleri yapmaları için fetva veriyorlar. Gelen kimseye :

«— Hacca olan niyetini umreye çevir, sonra da, buradan itibaren hacca niyet et,» diyorlar.

Allah'a yemin ederim ki, bunlar ancak ihsarlı olana caizdir. Başkaları böyle hareket edemezler.»

Abdullah b. Zübeyr Lebbeyk dedi, müslümanlar da Lebbeyk, dediler. Ben, o günkü kadar müslümanların ağladığına hiç şahit olmamıştım.

Hişam b. Urve'den :

Abdullah b. Zübeyr bir konuşmasında şöyle dedi :

«Kesinlikle bilmiş olun ki Batn-ı Urene'nin²⁵⁴ dışında Arafat'ın her yerinde vakfeye durulur. Yine şunu da bilin ki, Batn-ı Muhassır'ın²⁵⁵ dışında da bütün Müzdelife mevkıf, yani vakfe yapılacaktır.»²⁵⁶

Sa'düssa'dil Ensari'nin torunu Abbas b. Sehl'den : Abdullah b. Zübeyr'in Mekke minberi üzerindeki bir konuşmasını dinledim. Şöyle söylüyordu :

«Ey insanlar! Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu : Âdem oğluna bir vadi dolusu altın verilse, o ikincisini de ister. İki vadi dolusu verilse bir üçüncüsünü ister. Âdem oğlunun karnını topraktan başkası doyuramaz. Tevbe edenlerin tevbesini Allah kabul eder.»²⁵⁷

Ata b. Ebî Rebah'dan : Abdullah b. Zübeyr bize yaptığı bir konuşmasında şöyle dedi :

«Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur : Mescid-i Haram müstesna, benim bu mescidimde kılınan bir rek'at namaz, diğerlerinde kılınan bin rek'at namazdan daha efdaldır. Mescid-i Haram'da kılınan bir rek'at namaz ise, benim mescidimde kılınandan yüz kat daha efdaldır.» Demek ki, Mescid-i Haram'da kılınan bir rek'at namaz, diğer mescidlerde kılınan bir rek'at namazdan yüzbin kat daha efdaldır.

Abdullah b. Zübeyr'in bu sözleri üzerine ben :

«— Ebû Muhammed! Bu efdaliyyet sadece Mescid-i Haram'da kılınan namazlar için mi, yoksa Harem-i Şerif'de kılınan bütün namazlara da şamil mi?» diye sordum. O :

254 Batn-ı Urene, Arafat dağında bir vadinin adıdır. Burada vakfe yapılmaz.

255 Batn-ı Muhassir, Müzdelife yakınlarında bir vadinin adıdır. Burada da vakfe yapmak caiz değildir.

256 Tefsir-ü İbn-i Cerir, 2/168

257 Hilye, 1/337

«— Harem-i Şerif'in her tarafında kılınan namazlar için durum aynıdır. Çünkü Harem-i Şerif'in her tarafı mesciddir.»²⁵⁸

Abdullah b. Zübeyr'in azatlısı Vehb b. Keysân'dan : Bayramda Abdullah b. Zübeyr'in hutbesini dinledim. Hutbeden önce namaz kıldırıldı. Sonra da kalkarak şöyle dedi :

«Ey insanlar! Hutbe ve bayram namazı, her ikisi de Cenab-ı Allah'ın bir emri ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) da sünnetidir.»²⁵⁹

Sabit'den : İbn-ü Zübeyr'i konuşma yaparken dinledim, şöyle dedi :

«Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurmuştur : Dünyada ipek elbise giyenler ahirette giyemezler.»²⁶⁰

Ebü Zübeyr'den : Abdullah b. Zübeyr'i bu minber üzerinde konuşurken dinledim. Şöyle söylüyordu :

«Rasûlullah (s.a.v.) namazın (veya namazların) sonunda selâm verdiği zaman şöyle derdi : Lâ ilâhe illâllahü vahdehü lâ şerike leh. Lehülmülkü ve lehü-l hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr. Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh, velâ na'büdü illâ iyyah. Ehlün-ni'meti, vel fadli, vessenail hasen. Lâ ilâhe illâllahü muhlisine lehüddine, velev kerihel kâfirün.»²⁶¹

Süveyr'den : Abdullah b. Zübeyr'in minberde yaptığı bir konuşmasını dinledim. Şöyle söyledi :

«Bu aşüre günüdür, (Muharrem'in 10. günü). Onda oruç tutunuz. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) aşüre günlerinde oruç tutmayı emretti.»²⁶²

Gülsüm b. Cebr'den : İbn-ü Zübeyr bize şöyle bir hitabede bulundu :

«Ey Mekkeliler! Duyduğuma göre, Kureys'den bazıları nerdşir denen (bir nevi tavla) bir oyun oynuyorlarmış. Halbuki Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur : Ey iman edenler! İçki, kumar, tapınmak için taş dikmek ve oklarla fala bakmak şeytanın yaptığı kötü amellerdendir. Derhal bunlardan kaçının ki, felâha eresiniz.»²⁶³

258 Tayâlisi, sh. 195

259 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, 4/4

260 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, 4/5

261 Mânası : Her bakımdan tek ve ortağı olmayan Allah'dan başka ilâh yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O her şeye kadirdir. Allah'dan başka kuvvet ve kudret sahibi yoktur. Biz sadece ona ibadet ederiz. Ni'meti ve fazileti veren O'dur. O, en güzel övgüye lâyıktır. Allah'dan başka ilâh yoktur. Kâfirlerin hoşuna gitmese de Hak Din O'nun dinidir. O'na kulluk ederiz.

262 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, 4/6

263 Mâide, 90

Allah'a yemin ederim ki, oyun oynadı diye bana getirilenleri saçlarını kesmek ve elbisesini soymak sureti ile cezalandırırım. Üzerinden çıkarttığım elbiselerini de kendini yakalayıp bana getirene veririm.»²⁶⁴

Abdullah b. Mes'ud'un Konuşmaları :

Ebüdderdâ (r.a.)'dan : Rasûlullah (s.a.v.) kısa bir konuşma yaptı. Konuşmasını bitirdikten sonra da :

«— Ebû Bekir, kalk, bir konuşma yap!» buyurdu. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) Hz. Peygamberinkinden daha kısa bir konuşma yaptı. Konuşma bittikten sonra Hz. Peygamber Ömer'e :

«— Ömer kalk! Bir konuşma da sen yap,» diye emretti. Ömer (r.a.) konuşmasını Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir'inkinden de daha kısa yaptı. Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ey falan! Kalk konuş» dedi. Adam kalktı, fakat güzel konuşabilmek için kendisini zorladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Sus! (veya otur) güzel konuşacağım diye kendini zorlamak şeytanın işlerindendir. Apaçık ve meramı ifade edecek şekilde konuşmak ise bir nevi sihirdir,» buyurdu. Bu sefer de :

«— İbn-ü Ümmi Abd!²⁶⁵ kalk, konuş!» İbn-ü Ümmi Abd kalktı, Allah'a hamd-ü senâdan sonra şu konuşmayı yaptı :

«Ey insanlar! Azîz ve celîl olan Allah Rabbimizdir. İslâm dinimizdir. Kur'ân-ı Kerîm imanımızdır. Beytullah kiblemizdir. (Rasûlullah'ı (s.a.v.) işaret ederek) Bu peygamberimizdir. Allah ve Rasûlünün bizim için seçtiklerine razı olduk. Allah ve Rasûlünün yapmamızı hoş karşılamadığı şeyleri biz de beğenmedik.»

Abdullah b. Mes'ud'un bu konuşması üzerine Hz. Peygamber :

«— İbn-ü Ümmi Abd doğru söyledi! İbn-ü Ümmi Abd, doğru söyledi! Allah Teâlâ'nın, benim ve ümmetimin için seçtiklerine razı oldum. İbn-ü Ümmi Abd'in istediklerini de istedim,» buyurdu.²⁶⁶

Ebüdderdâ'dan (r.a.) gelen başka bir rivayette şu fark vardır :

«...Allah'ın, İbn-ü Ümmi Abd'in benim ve ümmetim için istediklerini ben de istedim. Allah'ın ve İbn-ü Ümmi Abd'in, benim ve ümmetim için hoş karşılamadıklarını ben de hoş karşılamam.»²⁶⁷

Amr b. Hureys'den gelen başka bir rivayet ise şöyledir :

«— ...Rasûlullah (s.a.v.) İbn-ü Ümmi Abd'e :

«— Konuş,» dedi. O da söze başlarken Allah'a hamdetti, onu öv-

264 Buharî, Edeb'ül-Müfred, sh. 186

265 İbn-ü Ümmi Abd, Abdullah b. Mes'ud'un künyesidir.

266 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 9/290

267 İbn-ü Asâkir

dü, Rasûlullah'a (s.a.v.) salâtü selâm getirdi. Allah ve Rasûlü için şehadette bulunduktan sonra şöyle dedi :

«Rab olarak Allah'ı din olarak İslâm'ı seçtik. Allah ve Rasûlünün sizler için istediklerini ben de istedim.» Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle mukabele etti :

«İbn-ü Ümmi Abd'in sizler için istediklerini ben de sizler için isterim.»²⁶⁸

Ebûl Ehvas El Cüşemî'den : Bir gün İbn-ü Mes'ud, bize bir konuşma yaparken, birden duvarda yürüyen bir yılan gördük. İbn-ü Mes'ud hemen konuşmasını keserek elindeki sopa ile yılanı öldürdü. Sonra da şöyle dedi :

«Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum : Bir yılan öldüren, öldürülmesi helâl olan bir müşriği öldürmüş gibidir.»²⁶⁹

Ebû Vail'den : Osman b. Affan halife seçildiği zaman, Abdullah b. Mes'ud (r.a.) Medine'den Kûfe'ye geldi. Yolculuğu sekiz gün sürmüştü. Orada bir konuşma yaparak Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle dedi :

«Demek istediğim şudur. Mü'minlerin emiri Ömer b. Hattap vefat etti. O günkü kadar ağlandığını hiç hatırlamıyorum. Biz, Muhammed'in (s.a.v.) ashabı toplandık. Bizden daha üstün, faziletli birini halife seçmekte kusur etmedik. Osman'a, mü'minlerin emiri olarak biat ettik. Siz de ona biat edin.»²⁷⁰

Utbe b. Gazva'nın (r.a.) Konuşmaları :

Halit b. Umeyr El Adevi'den : Utbe b. Gazvan Basra'da vali iken, bize bir konuşma yaptı. Önce Allah'a hamdetti, onu övdü ve sonra da şöyle dedi :

«Dünya sonunun geldiğini bildirdi ve sür'atle arkasını döndü. Sadece tortusu kalan meşrubat misali, dünyanın tortusundan başka bir şeyi kalmadı. Sizler dünyadan ebedi olan bir âleme göç ediyorsunuz. Onun için elinizdeki imkânları en iyi şekilde değerlendirerek göç ediniz.» Daha sonra o, cehennemden kenarından atılan taşın, yetmiş sene yol aldığı halde dibe varamadığını anlattı ve «Vallahi oraya doldurulacaksınız! Hayret mi ettiniz?» dedi. Cennet kapılarından her birinin aralarının da kırk yıllık mesafe olduğunu söyledi ve «Bir gün izdiham içinde oraya da doldurulacaksınız,» dedi. Sonra şöyle devam etti : «Rasûlullah'la (s.a.v.) beraber yedi kişi olduğumuzu hatırlarım. Ağaç yapraklarından başka yiyeceğimiz yok-

268 İbn-ü Asâkir; Müntehab, 5/237

269 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, 1/421

270 İbn-ü Sa'd, 3/63

tu. Onlar da ağzımızın içini yara yapmıştı. O sıkıntılı günlerimizde bir hırka buldum. Hemen onu yırtarak, Sa'd b. Mâlik'le aramızda pay ettim. Yarısını ben etek yaptım, yarısını da Sa'd. Bugün ise, o arkadaşların hepsi bir şehirde validir. Allah indinde küçükken, kendimi büyük görmekten Allah'a sığınırım.»²⁷¹

Aynı raviden gelen bir başka rivayetin sonunda şu ilâve vardır: «...Her peygamberliğin sonu saltanata dönüşmüştür. Benden sonra krallarla başınız belâya kalacak, müstebit emirlerle idare edileceksiniz.»²⁷²

Şurahbil'in torunu Mus'ab b. Muhammed'den gelen bir başka rivayetin başında şu ilâve vardır: «Utbe, Basra'da yaptığı ilk konuşmasında şöyle dedi:

«Hamd, Allah'a mahsustur. O'na hamdederim, O'ndan yardım isterim, ona inanırım ve ona güvenirim. Allah'dan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet ederim. Ey insanlar! Dünya sonunun geldiğini bildirdi...»²⁷³

Huzeyfe b. El Yeman'ın (r.a.) Konuşmaları :

Ebû Abdurrahman Es-Sülemî'den : Medâin'de babamla birlikte Cumaya gitmiştik. Medâin bize bir fersah uzakta idi. Huzeyfe b. El Yeman (r.a.) da orada vali idi. Huzeyfe minbere çıktı, Allah'a hamdû senâdan sonra şöyle dedi :

«Kıyâmet saati yaklaşır, ay ikiye bölünür.»²⁷⁴ Dikkat edin ay ikiye bölünmüştür. Dünya ayrılacağını bildirmiştir. Bugün hazırlık günü, yarın da müsabaka var.» Ben babama :

«— Müsabaka ile neyi kastediyor?» diye sordum. O da :

«— Cennete yapılacak yarışı,» dedi.²⁷⁵

Aynı raviden gelen bir başka rivayetin başında «Dikkat edin! Allah şöyle buyuruyor. Kıyâmet saati yaklaşmıştır. Ay ikiye ayrılmıştır,» şeklinde bir ilâve vardır ve devamla şöyle denilmektedir: «...Babama :

«— Yarın halk, müsabaka mı yapacak?» dedim. O da :

«— Yavrum, senin aklın ermez. O amellerde müsabakadır. Yani

271 Müslim; Tergîb, 5/179

272 Müstedrek, 3/261; Sıfat'üs-Safve 1/152; Zehâirül Mevâris 2/229; İbn-ü Mâce, Zühd; Tirmizî; Müsned 4/174; Hilye 1/171

273 İbn-ü Sa'd, 7/6

274 Kamer, 1

275 Hilye, 1/281

bugün amel günü, kıyâmet ise, karşılıklarının verildiği gündür.» dedi. Ertesi Cuma günü yine oraya gittik. Huzeyfe hutbesinde şöyle dedi: «Dikkat edin! Azız ve celil olan Allah, şöyle buyuruyor: Kıyâmet saati yaklaşmıştır, ay ikiye yarılmıştır. Dünya ayrılacağını bildirdi. Bugün hazırlık günü yarın ise müsabaka günüdür. Kaybeden cehenneme, kazanan cennete gidecek.»²⁷⁶

Kürdüs'tan: Huzeyfe Medâin'deki hutbesinde şöyle dedi:

«Ey insanlar! Kölelerinize anlaşma yapınız.²⁷⁷ Eğer helâldan kazanıyorlarsa getirdiklerini yiyiniz. Eğer helâlinden kazanmıyorlarsa, getirdiklerini atınız. Çünkü ben Rasûlullah'ın (s.a.v.), haramla beslenen vücut cennete giremez, buyurduğunu duydum.»²⁷⁸

Ebû Dâvud El Ahmedi'den: Medâin'de Huzeyfe bize bir konuşma yaptı. Konuşmasında şöyle dedi:

«Ey insanlar! Kölelerinizin getirdiklerini araştırın. Size getirmek zorunda olduklarını nereden temin ettiklerini iyice öğrenin. Çünkü, haramla beslenen vücut, ebedi olarak cennete girmez. Bilmiş olunuz ki, içkiyi satan, satın alan ve elinde bulunduran içen gibidir.»²⁷⁹

Ebû Musâ El Eş'arî'nin (r.a.) Konuşması:

Kasame b. Züheyr'den: Ebû Musâ (r.a.) Basra'da halka bir konuşma yaparak şöyle dedi:

«Ey insanlar! Ağlayınız! Eğer ağlayamazsanız ağlamaya çalışınız. Çünkü cehennemlikler, gözlerinin pınarları kuruyuncaya kadar ağlayacaklar. Sonra gözlerinden yaş yerine kan akacak. Öyleki, eğer akan kanda gemi yüzdürülmek istense, yüzebilir.»²⁸⁰

İbn-ü Abbas'ın (r.a.) Konuşması:

Şakik'den: İbn-ü Abbas, bir hac mevsiminde bize bir konuşma yaptı. Bakara sûresini okudu ve tefsir etti. Bunun üzerine ben:

«Böyle bir konuşmayı ne duydum, ne de dinledim. Eğer bu konuşmayı Rumlar ve Acemler dinleselerdi, mutlaka müslüman olurlardı,» dedim.²⁸¹

276 İbn-ü Cerir; Tefsir-İ İbn-i Kesir, 4/261; Müstedrek 4/609

277 Sahipleri köleleriyle, günde belli bir miktar kazanıp getireceklerine dair anlaşma yaparlardı. Burada kastedilen, kölenin anlaşmaya göre getirmek zorunda olduğu kazancı nereden temin ettiğinin araştırılmasıdır. (müt.).

278 Hilye, 1/281.

279 Abdürrezzak; Kenz. 2/218

280 İbn-ü Sa'd 4/110; Hilye, 1/261

281 Hilye, 1/324

Ebü Hüreyre'nin (r.a.) Konuşmaları :

Ebü Yezid El Medîni'den : Ebü Hüreyre, Medine'de Rasûlullah'ın (s.a.v.) minberi üzerinde, Hz. Peygamberin çıktığı basamağın altındaki basamakta durarak şöyle bir konuşma yaptı :

«Ebü Hüreyre'ye İslâm'ı nasip eden Allah'a hamd olsun. Hamd, Ebü Hüreyre'ye Kur'ân'ı öğreten Allah'a mahsustur. Hamd, Ebü Hüreyre'ye Muhammed'i (s.a.v.) ihsan eden Alla'h'a mahsustur. Hamd, beni mayalanmış ekmekle doyuran, ince kumaş giydiren Allah'a mahsustur. Hamd, yanında karın tokluğuna çalıştığım Gazvân'ın kızı ile beni evlendiren Allah'a mahsustur. Önceleri beni o, kendi işinde koştururdu. Şimdi de ben onu işimde koşturuyorum. Kırâmet yaklaştığı halde kötülükler işleyen arapların vay haline! Kendilerine küçüklerini idareci seçen arapların vay haline! Çünkü küçükler, gelişigüzel hükümler verir ve öfkelenince adam öldürürler.

Müjdeler olsun sizlere, ey arap olmayanlar! Kuvvet ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, eğer bu din süreyya yıldızında asılı olsa, sizden bazıları yine de o dini kabul ederek icabında amel ederler.»²⁸²

Ebü Habibe'den : Hz. Osman evinde mahsur iken Ebü Habibe oraya girdi. Ebü Hüreyre'nin (r.a.) içeri girip Hz. Osman'la konuşmak için müsaade istediğini duydu. Osman kendisine izin verdi. Bunun üzerine Ebü Hüreyre (r.a.) ayağa kalkarak Allah'a hamd-ü senâdan sonra şunları söyledi :

«Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum : Benden sonra fitne ve ihtilâflarla karşılaşacaksınız. Bu söz üzerine birisi, o zaman ne yapmamızı emredersiniz? Ya Rasûlâllah, diye sordu. Hz. Peygamber de : Başınızdaki âmirinize ve arkadaşlarınıza itaat ediniz, buyurdu. Hz. Peygamber bu sözü ile Hz. Osman'ı (r.a.) kastediyordu.»²⁸³

Abdullah b. Selâm'ın (r.a.) Konuşmaları :

Abdül Melik b. Umeyr'den : Abdullah b. Selâm'ın torunu Muhammed b. Yûsuf (r.a.) Haccac b. Yûsuf'un huzuruna çıkmak için izin istedi. Kendisine izin verilince içeri girdi ve selâm verdi. Haccac, sedirde oturan iki adama, gelene yer açmalarını emretti. Adamlar gelene yer açtılar. Muhammed b. Yûsuf oturdu. Oturunca, Haccac ona :

«— Allah aşkına anlat! Baban Abdül Melik b. Mervân'ın, deden Abdullah b. Selâm'dan naklettiği birşey var mı?» dedi. Muhammed b. Yûsuf :

282 Hilye, 1/383

283 Müstedrek, 4/433; Zehebi

«— Allah iyiliğini versin. Bir sürü olay var, hangisini anlata-
yım?» dedi. Haccac :

«— Meselâ, Mısırlıların Hz. Osman'ı muhasaralarını anlat,» dedi.
Muhammed b. Yûsuf :

«— Bu olayı biliyorum,» dedi ve anlatmaya başladı :

«Osman mahsurken, Abdullah b. Selâm onu gördü. Mısırlı asi-
ler kendisine yol verdiler. O da Osman'ın huzuruna girdi. İçeri gi-
rince Osman'a : Esselâmü aleyke, ya emîrel mü'minin! dedi. Os-
man da : Ve aleykesselâm! Niçin geldin ya Abdullah b. Selâm? diye
mukabele etti. Abdullah b. Selâm da : Burada, şehit oluncaya kadar
yahut da Allah Teâlâ seni kurtarıncaya kadar durmak için geldim.
Bana kalırsa, bunlar seni mutlaka şehit edecekler. Eğer şehit eder-
lerse bu, senin için hayırlı, fakat onlar için fena olur,» dedi. Osman
(r.a.) : «Benim senden istediğim, çıktığın zaman senin vasıtanla
Allah'ın onları hayıra sevk edip, şerlerine engel olmasıdır,» diye
mukabele etti. Abdullah b. Selâm, Hz. Osman'ın sözlerine uyarak dı-
şarı çıktı. Asilerin kendisini görünce, sevinecekleri bir haber getir-
diğini zannederek hemen toplandılar. Abdullah b. Selâm da bir ko-
nuşma yaparak Allah'a hamd-ü senâdan sonra şöyle söyledi :

«Aziz ve celil olan Allah Muhammed'i (s.a.v.) müjdeci ve uya-
rıcı olarak gönderdi. Kendisine itaat edeni cennetle müjdeler. Ken-
disine isyan edeni de cehennemle korkutur. Dininin bütün emirle-
rine uyanları, müşriklerin istememesine rağmen muzaffer kıldı.
Sonra da Rasûlüne yurtlar seçti. Ona Medine'yi lâıyk gördü, orasını
ona hicret ve iman yurdu yaptı. Rasûlullah (s.a.v.) buraya ayak ba-
salı melekler Medine'ye itina gösteriyorlar, Rasûlullah (s.a.v.) bu-
raya gelelidenberi Allah, sizin kanlarınızın dökülmesini önledi.

Allah, Muhammed'i (s.a.v.) hak din ile gönderdi. Hidayete eren-
ler, sadece Allah'ın yardımı ile doğru yolu bulurlar. Sapıtanlar da
deliller ve apaçık beyanlardan sonra sapıtmış olurlar. (Mazeret ile-
ri süremezler). Tarihte, öldürülen her peygamber için yetmişbin sa-
vaşçı öldürülmüştür. Öldürülen her halife için de otuzbeş bin savaş-
çı öldürülmüştür. Onun için bu ihtiyarı öldürmekte acele etmeyin.
Vallahi, onu kim öldürürse kıyâmet günü Allah kendisini eli kesik
ve felçli olarak huzuruna çıkarır. Bilmiş olun ki, çocukların baba-
larında hakları olduğu gibi bu ihtiyarın da sizde hakkı vardır.» Bu
konuşma üzerine asiler ayağa kalkarak :

«— Yalan söylüyorsun yahudi! Yalan söylüyorsun yahudi!» di-
ye bağırdılar. Abdullah b. Selâm onlara :

«— Siz yalan söylüyorsunuz, günah işliyorsunuz! Ben yahudi
değilim, sadece müslümanlardan biriyim. Allah, Rasûlü ve mü-

minler böyle biliyorlar. Allah Teâlâ benim hakkımda şu âyeti kerimleri indirdi: «De ki, sizinle benim aramda, hakiki şahit olarak Allah kâfidir. Bunu, ilâhi kitaplardan bilgisi olanlar da bilirler.»²⁸⁴

De ki, eğer Kur'ân Allah tarafından gönderildi de; siz ona inanmadınız fakat İsrail oğullarından bir kişi, o Kur'ân'ın benzeri başka bir kitaba istinaden ona iman ettiyse ve siz de ona inanmayı gururunuzla yediremedinizse, zulmetmiş olmaz mısınız?»²⁸⁵

Daha sonra da Hz. Osman'ın şehadetini anlattı.²⁸⁶

Hz. Ali'nin (r.a.) Oğlu Hüseyin'in (r.a.) Konuşmaları :

Muhammed b. Hasan'dan : Amr b. Sa'd, Hüseyin'in yanına gelince, Hüseyin, onların kendisini öldüreceklerine iyice kanaat getirdi. Aziz ve celil olan Allah'a hamd-ü senâdan sonra, arkadaşlarına bir konuşma yaptı, şöyle dedi :

«Olanları biliyorsunuz. Dünya değişti, bozuldu. İyiler ve iyilikler dönüp gittiler. Sadece kabın dibindeki tortu kaldı. Sert meralar gibi hayatın sertlikleri, sıkıntıları kaldı. Görmüyor musunuz? Hakla amel edilmiyor. Batıla engel olunmuyor. Mü'minler Allah'a kavuşmayı istesinler. Ben ölümü mutluluk olarak görüyorum. Zalimlerle yaşamak, benim için sıkıntıdır.»²⁸⁷

Bu konuşma, Utbe b. Ebîl Ayzar'dan gelen rivayette şöyle nakledilmektedir : Hurre²⁸⁸ adamları ile Bîza'da²⁸⁹ iken Hz. Hüseyin Zihusum'da²⁹⁰ beraberindekilere bir konuşma yaptı... Allah'a hamd-ü senâdan sonra da şöyle dedi :

«Ey insanlar! Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur : Kim, Allah'ın haram kıldığı şeyleri helâl kılan, Allah'ın emirlerini bozan, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetine muhalefet eden, Allah'ın kullarına günah ve düşmanlıkla muamele eden günahkâr bir idareci görür de, sözü ve hareketleri ile onu düzeltmeye çalışmazsa, Allah o kimseyi de aynı günahlara iştirak etmiş sayar. Dikkat edin! Bunlar,²⁹¹ şeytana tabi oldular, Rahman'a itaatı terkettiler, fesat çıkardılar.

284 Ra'd, 43

285 Ahkâf, 10

286 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid, 9/93

287 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 9/193

288 Hurre b. Yezid Ettemimi, Ubeydullah b. Ziyad'ın Amr b. Sa'd'dan önce bin savaşı ile Hz. Hüseyin'in üzerine gönderdiği zattır.

289 Bîza, bir mevkinin adı.

290 Zihusüm, bir mevkinin adı.

291 Yezid b. Muaviye ve Ubeydullah b. Ziyad.

Şer'i hükümleri tatbik etmediler. Hep savaşız alınan ganimetleri tercih ettiler. Allah'ın haram kıldıklarını helâl kıldılar. Helâl kıldığını da haram kıldılar.

Bunları düzeltmeye ben daha lâyıgım. Mektubunuz bana geldi. Elçileriniz bana, sizlerin beni teslim etmeyeceğinize ve yalnız bırakmayacağınıza dair biat etti. Eğer biatınızda durursanız doğru bir hareket yapmış olursunuz. Ben Ali'nin oğlu Hüseyin'im. Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fâtıma'nın oğluyum. Sizinle beraberim, ailem de sizin ailenizle beraberdir. Sizin bana uymanız lâzımdır. Eğer böyle yapmazsanız, anlaşmanızı ihlâl etmiş olursunuz. Biatınızda durmamış olursunuz. O da sizin için çok kötü olur. Zaten siz onu benden önce babama, ağabeyime ve yeğenime²⁹² yaptınız. Bizi siz aldattınız. Nasibinizi kaybettiniz, şansınızı yitirdiniz, kim ahdinde durmazsa kendi aleyhine olur. Allah bizi size muhtaç etmeyecektir.

Vesselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh.²⁹³

Yezid b. Secere'nin Konuşmaları :

Mücâhid'den : Yezid b. Secere, sözü hareketlerine uyan kimselerdendi. Bize bir konuşmasında şöyle dedi :

«Ey insanlar! Allah'ın size verdiği nimetleri hatırlayınız. Allah'ın size verdiği nimetler ne güzeldir. Kırmızı, yeşil, sarı elbiseler içindeki kimseleri görüyoruz. Evlerdekileri de görüyoruz. İnsanlar namaz için ve savaş için saf saf oldukları zaman göğün, cennet ve cehennem kapıları açılır, Hüriler süslenip gözükürler. Biri, düşman üzerine yürürken Allahım ona yardım et, derler. Birinin de kaçtığını görürlerse görmemeye çalışarak Allahım onu affet, derler. Onun için, düşmana karşı bütün gücünüzle savaşınız. Anam, babam sizlere fedâ olsun. Cennet Hürilerini utandırmayın. Savaşta ilk düşen kan damlası, yaralananın işlediği bütün günahlara keffaret olur. Hürilerden iki hûri gelir, yaralananın yüzünü silerler. Cennete girme vaktin yaklaştı derler. O da sizin de yaklaştı der. Sonra ona yüz kat elbise giydirilir. Tabi bu elbisenin kumaşı insan oğlunun dokuduğu cinsten değildir, cennet bitkilerinden mamûldür, yüz katı birden iki parmak arasına alınsa sığar.

Bana haber verildiğine göre, kılıçlar cennetin anahtarlarıdır.²⁹⁴

292 Yeğeni, Müslim b. Akil'dir. Hüseyin, onu Kûfe'ye davetçi olarak göndermişti. Ubeydullah b. Ziyad tarafından orada öldürüldü.

293 Tarih-ü İbn-i Cerir 4/305

294 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 5/294

1862 Müslümanlık

Mücâhid'den : Yezid b. Secere Şam valilerindendir. Muaviye onu ordu kumandanı yapmıştı. Bir gün bize bir konuşma yaparak şöyle dedi :

«Ey insanlar! Allah'ın sizlere verdiği nimetleri hatırlayınız. Keşke benim gördüğüm siyah, beyaz, kırmızı, yeşil elbiseleri ve evlerde bulunan eşyaları bir görseydiniz!

Namaz kılınırken cennet, cehennem ve göklerin kapıları açılır. Hûriler süslenir ve gözükür. Müslümanlardan biri savaş meydanına doğru yöneldiği zaman hûriler : Allahım ona azim ver. Allahım ona yardım et, derler. Eğer kaçmaya yönelirlerse, görmemeye çalışırlar ve : Allahım onu affet! Allahım ona acı, derler. Onun için düşmana karşı var gücünüzle savaşınız. Anam, babam size fedâ olsun. Biriniz savaşmaya yönelir ve yaralanır da, yarasından kan akarsa, akan ilk damla ağaç yapraklarının döküldüğü gibi onun günahlarını döker. İki tane de hûri gelir, yüzünün tozlarını silerler. Onlara :

«— Ben sizinim» der. Onlar da :

«— Bilâkis, biz senin içiniz,» derler. Ona yüz kat elbise giydirilir. Eğer, -başparmağı ile şehadet parmağını işaret ederek- şu iki parmağımın arasına alsam, o elbiseler buraya sığarlar. Onların kumaşları insanların dokuduğu cinsten değildirler. Cennet elbiselerinin yapıldığı kumaştandırılar. Sizler Allah nezdinde, isimlerinizle, simalarınızla, sıfatlarınızla, gizli ve açık toplantılarınızla kayıtlısiniz. Kıyâmet günü :

«— Ey falan! Bu senin nûrun. Ey falan! Senin nûrun yok!» denir.

Deniz sahili gibi, cehennemin de sahilleri vardır. Orada hurma ağaçları gibi yılanlar, aslanlar, katırlar gibi akrepler vardır. Cehennemde bulunanların azapları hafifletilmek istendiği zaman, onlara :

«— Sahile çıkınız!» denir. Onlar sahile çıkınca, aslanlar hemen onların dudaklarından ve yüzlerinden tutarak parçalarlar. Bunun üzerine onlar, cehenneme kaçarak imdat ummak isterler. Onlara bir nevi cilt hastalığı musallat kılınır. Kemikleri meydana çıkıncaya kadar vücutlarını kaşırlar. Biri :

«— Ey falan! Bu sana eziyet vermiyor mu?» diye sorar. O da :

«— Evet, veriyor!» diye cevap verir. Soran da :

«— Bunlar, mü'minlere eziyet ettiğin içindir,» der.²⁹⁵

Umeyr b. Sa'd'ın Konuşması :

Said b. Süveyd'den : Ashabdan, Umeyr b. Sa'd, Humus'da vali iken, minbere çıkarak şöyle bir konuşma yaptı :

«İslâm'ın sağlam duvarı ile güvenilir kapısı vardır. İslâm'ın sağlam duvarı adalet, güvenilir kapısı da haktır. Duvar yıkıldığı ve kapı kırıldığı zaman İslâm da yıkılır. Sultan prensiplere sağlam sarıldığı müddetçe İslâm dini sağlam kalır. Yalnız, sultan şiddetini idamla ve sopa ile göstermemeli, doğru hükümler vererek ve adaleti tatbik ederek göstermelidir.»²⁹⁶

Umeyr'in (r.a.) Babası, Sa'd b. Ubeydülkarî'nin (r.a.)

Konuşması :

Sa'd b. Ubeyd halka hitap ederek şöyle dedi :

«Yarın düşmanla karşılaşacağız ve yarın şehit olacağız! Yaralarımızdan akan kanlarımızı yıkamayınız, kefenlemeyiniz de. Bizi, üzerimizdeki elbiselerle defnediniz.»²⁹⁷

Muaz b. Cebel'in (r.a.) Konuşması :

Seleme b. Sebre'den : Muaz (r.a.) Şam'da bize bir konuşma yaparak şöyle dedi :

«Sizler, mü'minsiniz, Ehl-i cennetsiniz! Vallahi, Allah'ın, aldığınız rum ve acem esirleri yüzünden sizleri cennete sokacağını umuyorum. Nasıl derseniz : Sizden biri yaptığı işlerden dolayı esirine, iyi yaptın, Allah sana merhamet etsin, iyi yaptın, Allah hakkında hayırlı eylesin, derse Allah sizi bu yüzden cennete koyabilir.» Sonra da şu âyet-i kerime'yi okudu : «Allah, iman edip ameli salih edenlerin dualarını kabul eder. Onlara yardımını artırır. Kâfirler için ise şiddetli azap vardır.»²⁹⁸

Ebüdderdâ'nın (r.a.) Konuşması :

Havşeb El Fezari'den : Ebüdderdâ'nın (r.a.) minberde şöyle konuştuğunu duydum :

«Aziz ve celil olan Rabbimin bana şöyle nida edeceği bir günden çok korkuyorum :

«— Uveymir!» Buyuracak. Ben de :

«— Buyur!» diye cevap vereceğim. Sonra o :

«— Bildiklerinle nasıl amel ettin? diye soracak. Sonra Allah'ın kitabından (Kur'ân'dan) emredici ve nehyedici âyetler gelerek benden muciplerince amel edip etmediğimi sorarlar. Emredici mahiyette olanlar, emirlerini yapmadığıma, nehyedici olanlar da nehiyelerine uymadığına şahitlik yaparlar.

Yetmez mi? Daha konuşayım mı?»²⁹⁹

296 İbn-ü Sa'd 4/375

297 İbn-ü Sa'd 3/458

298 Şûra, 26; İbn-ü Cerir; İbn-ü Ebi Hâtim; Tefsir-ü İbn-i Kesir, 4/115

299 İbn-ü Asâkir, Kenz. 7/78

ONYEDİNCİ BÖLÜM

«İnsanları Rabbinin yoluna hikmetli sözlerle, güzel öğütlerle davet et. En güzel şekilde (kırmadan incitmeden) onlarla münakaşa et. Rabbin kendi yolundan sapanları da doğru yolda olanları da bilir.»

(Nahl: 125)

«Kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Sevindirin, nefret ettirmeyin.»

(Hadis-i Şerif)

G İ R İ Ő

Älemlere rahmet olarak gönderilen Allah'ın Rasûlü, insanlığın, bütün insanların hayrını, mutluluğunu istemiş, onları hayra, mahz-ı hayır olan İslâm'a, İslâm esaslarını tatbike davet etmiş, insanlara dünyaları ve âhiretleri için gerekli olan öğütler vermiştir. İnsanlara öğüt verirken onları İslâm'a davet ederken, iki cihanda mutlu olmaları için gayret sarfederken zaman, mekân ve şekil şartları aramamış, her anı, her yeri elverişli kabul etmiş, tebliğe memur olduğu dini insanlara telkine çalışmıştır.

«Öğüt ver, öğüt mü'minlere fayda verir.» (Zariyat: 55) buyuran Cenab-ı Hakkın bu yüce emrini «Din nasihatdır...» diyerek tefsir etmiş, bu uğurda ashabı ile birlikte hiçbir fedakârlıktan çekinmemiştir.

Özü sözüne uygundur. İlâhî kaynaklı nasihatlarının ilk tatbik edeni kendisidir. Kendisinin inandıklarını başkalarına telkine çalışmış, hayatında yaşamadığı, tatbik etmediği şeyleri kimseye tavsiye etmemiştir. Samimi bir nasihatçıdır.

İçindekini tutmayan, çatlak veya delik kaplar gibi, nasihat kabul etmeyen, ilâhî ifadeyle kalpleri, gönülleri mühürlenmiş kimşeleri muhatap kabul etmemiş, «Öğüt fayda verecekse, nasihat et.» (A'lâ: 9) ilâhî emrini yerine getirmiştir.

İnsanları Allah yoluna, anlayabilecekleri bir dille ve anlayabilecekleri bir tarzda, onları düşünmeye, muhakemeye sevk ederek davet etmiştir. Güzel öğütlerle, ibret verici hadiseler anlatarak, insanlara müsamaha ve kolaylık göstererek, onları sevindirerek, nefret ettirmeyerek tebliğ vazifesini gerçekleştirmiştir. Onun bütün insanlığı kucaklayan müsamahası öldürölmelerini emrettiği en büyük İslâm düşmanlarının affını ve onların İslâm'a hizmetlerini sağlamış-

tır. Allah'ın Rasûlü hiçbir zaman kaba ve katı olmamıştır. Kendisini öldürmeye niyetle evlerinden çıkanlar, İslâm'ı kabul ederek evlerine dönmüşlerdir.

İnsanlardan İslâm'ı kabul etmeyenlere o büyük peygamber, peygamberler peygamberi üzölmüştür. Onların İslâm'a girmesi için tavsiyeden de öte, teşvik etmiş, maddi imkânlar sağlamış, ganimetten hisse vermiştir.

Onun nesli, örnek nesil, ashab ise sevgili peygamberimizin yolundan ayrılmamıştır.

HZ. PEYGAMBER VE ASHABININ ÖĞÜTLERİ

RASÛLULLAH'IN (s.a.v.) ÖĞÜTLERİ

Ebû Zer (r.a.) anlatıyor : Hz. Peygamber'e :

«— Ya Rasûlallah! İbrahim aleyhisselâm'a gelen sahifelerde neler vardı?» diye sordum. Hz. Peygamber de :

«İbrahim'e gelen sahifelerde hikmetli, faydalı ve uyulması gerekli olan öğütler vardı,» diye cevap vererek onlardan şu misalleri verdi :

«Ey kendisine güç kuvvet verilen imtihanlarla karşı karşıya olan mağrur hükümdar! Ben seni, dünya serveti biriktiresin diye göndermedim. Ben seni, mazlûmları beddûa edecek durumlara düşürmeyesin diye gönderdim. Şunu bil ki, mazlûm kâfir de olsa ben onun dileğini geri çevirmem.

Aklını kullanabilen akıllılar için belirli saatler vardır. Belli bir saatte Allah'a müracaatta bulunur. Belli bir saatte kendi nefsinin hesaba çeker. Belli bir saatte aziz ve celil olan Allah'ın kudreti hakkında tefekkür eder, yine belli saatlerde de geçimini temin etmek için çalışır. Akıllı kimseler şu üç şey dışında başka birşey için çalışmazlar. Öbür dünya için azık hazırlamak, geçimini düzeltmek ve haram olmayan şeylerle ihtiyacını karşılamak.

Yine akıllı kimselere düşen, içinde bulundukları durumları iyi değerlendirmek, ileriye görmek, işlerini ona göre ayarlamak ve dillerini tutmaktır. Lüzumu kadar konuşan kimseler, faydasız şeyler konuşmazlar.»

«— Musâ aleyhisselâm'a gelen vahiyde neler vardı, ya Rasûl-Allah?» diye sordum.

«— Gelenlerin hepsi ibret doluydu,» dedi. Ve şöyle devam etti : «Yüzde yüz öleceğini bildiği halde yine de rahat olanlara hayret ediyorum. Cehennem varlığına inandığı halde, hâlâ gülebilenlere hayret ediyorum. Kadere inandığı halde, dünya işleri için yırtınan kimselere hayret ediyorum. Dünyanın ve dünyadakilerin devamlı değiştiğini gördüğü halde hâlâ orada huzur bulanlara hay-

ret ediyorum. Kıyâmet günü hesaba çekileceklerine inandıkları halde ibadet etmeyenlere hayret ediyorum.»

Ben :

«— Ya Rasûlâllah! Bana tavsiyelerde bulun,» dedim.

«— Allah'a muhalefetten sakınmanı tavsiye ederim. Çünkü bu, bütün amellerin başıdır,» buyurdu.

«— Daha ya Rasûlâllah!» dedim.

«— Kur'an okumanı, aziz ve celil olan Allah'ı zikretmeni tavsiye ederim. Çünkü senin için bunlar, dünyada ışık, âhirette ise azıktır,» buyurdu.

«— Başka ya Rasûlâllah!» dedim.

«— Çok gülmekten sakın. Çünkü, çok gülmek kalbi öldürür, yüzdeki nûru giderir,» buyurdu.

«— Başka ne tavsiye edersiniz ya Rasûlâllah!» dedim.

«— Cihad et. Çünkü cihad, ümmetimin ruhbanlığıdır,» buyurdu.¹

«— Başka, ya Rasûlâllah?» dedim.

«— Az konuş. Çünkü az konuşmak, şeytanı kovmak için bir vesiledir, ibadetlerinde yardımcındır,» buyurdu.

«— Başka, ya Rasûlâllah?» dedim.

«— Düşkünleri sev, onlarla otur-kalk,» buyurdu.

«— Başka ne tavsiye edersin ya Rasûlâllah?» dedim.

«— Senden yükseslere değil, senden daha aşağı durumda olanlara bak. Çünkü bu, Allah'ın sana verdiği nimetleri küçümsemen için yapılacak en iyi harekettir,» buyurdu.

«— Başka ne tavsiyede bulunursunuz, ya Rasûlâllah?» dedim.

«— Acı da olsa gerçeği söyle,» buyurdu.

«— Başka ya Rasûlâllah?» dedim.

«— Kendi ayıpların başkalarının ayıplarını araştırmana mani olsun. İnsanlara ayıpları sebebi ile kızma. Başkalarının hakkında bildikleri şeyler ve ayıpları sebebi ile onlara kızman ayıp olarak sana kâfidir,» buyurdu. Sonra da eli ile göğsüne vurarak :

«— Ebû Zer! Akıl gibi tedbir, günahlardan sakınmak gibi takva ve güzel ahlâk gibi asâlet yoktur,» buyurdu.²

1 Ruhbanlık, zahitlik, dünyayı terkederek ondan el-etek çekmek demektir. Allah yolunda cihaddan daha büyük bir ruhbanlık yoktur. Çünkü, Allah yolunda cihad etmek dünyayı hiçe sayıp malını ve canını Allah yoluna adanmak demektir. İslâm'ın ruhbanlık anlayışı, Hristiyanlıktakinden farklıdır. Hristiyanlıkta ruhbanlıktan maksat, dünyadan gerçekten el-etek çekmektir. İslâm'da cihaddan daha büyük bir amel yoktur. Peygamber Efendimiz bunun için, İslâm'da en yüksek derece Allah yolunda cihad etmektir, buyurmuştu.

2 İbn-ü Hibban, Sahih; Müstedrek; Tergib 3/473; Hilye 1/166; İbn-ü Asâkir, Kenz. 8/201

Âişe (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) bir gün ashabına sor-
du :

«— Aileniz, malınız ve amellerinizle olan münasebetiniz ne gi-
bidir, biliyor musunuz?»

Ashab :

«— Allah ve Rasûlü daha iyi bilir,» cevabını verdiler. Bunun
üzerine H.z. Peygamber şöyle buyurdu :

«— Mallarınız, aileniz, evlâtlarınız ve amellerinizle olan mûna-
sebetleriniz, üç kardeşi olan bir kimsenin durumu gibidir. Ölümü
yaklaşınca onlardan birini çağırır ve şöyle der : Başıma geleni gö-
rüyorsun, benim için ne yapabilirsin?»

O da :

«— Sana doktor çağırabilirim. Hiç bıkmadan, usanmadan hiz-
metinde bulunurum. Öldüğün zaman yıkar, kefenler ve komşular-
la beraber mezara kadar dinlene dinlene taşırım. Mezardan dönün-
ce, hakkında soranlara iyi olduğunu söylerim, diye cevap verir. İşte
ailenizin size karşı durumu böyledir. Nasıl buldunuz?»

Ashab :

«— Pek faydalı değil ya Rasûlâllah,» dediler. H.z. Peygamber
devamla şöyle buyurdu :

«— Sonra da diğer kardeşine şöyle der : Başıma gelenleri gö-
rüyorsun. Benim için ne yapabilirsin?

O da şu cevabı verir : Hayatta olduğun müddetçe benden isti-
fade edebilirsin. Öldüğün zaman, yollarımız ayrılır. Sen öbür dün-
yaya geçersin, ben de işimin başına dönerim. Size karşı mallarınızın
durumu da bu kardeş gibidir. Bunu nasıl buldunuz?»

Ashab :

«— Bundan da hayır yok, ya Rasûlâllah,» diye cevap verdiler.
Sonra H.z. Peygamber devam etti :

«— Daha sonra diğer kardeşine : Başıma gelenleri, (ailemin ve
servetimin bana verdikleri cevapları) gördün. Sen, benim için ne
yapabilirsin?» diye sorar. O da şöyle cevap verir : «Ben senin me-
zarında, yalnızlığında arkadaşınım. Hesap günü, terazinin sevap
kefesine oturup onu ağırlaştıracağım. İşte amellerinizin size karşı
durumu da bu kardeş gibidir. Onu nasıl buldunuz?»

Ashab :

«— Arkadaşların, kardeşlerin en hayırlısı ve en faydalısı bu-
dur, ya Rasûlâllah,» diye mukabele ettiler. Peygamberimiz :

«— İşte durum bu...» buyurdu. Bunun üzerine Abdullah b. Kürz
kalkarak :

«— Ya Rasûlâllah! Bu teşbihinizi bir şiirle dile getirmeme mü-
saade eder misiniz?» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Evet,» buyurdu.

Abdullah b. Kürz, bir gün sonra geldi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) huzurunda durdu. Halk da toplanmıştı. Yazdığı bu şiiri okudu :

«— Ben, ailem ve yaptığım ameller, üç kardeşi olup da onları çağırarak şöyle konuşan kimse gibiyiz. Başıma gelenler için bana yardım edin. Uzun ve güvenilmez bir ayrılık. Bu tehlikeler için bana ne gibi bir yardımınız olur?»

Onlardan biri şöyle der :

Ben senin arkadaşımın, ayrılmadığın sürece istediğin şekilde sana itaat ederim. Ayrılırsan dostluğumuz biter. Çünkü ben, sen sağ olduğun müddetçe senin dostunum. Benden alacağını şimdi al. Çünkü beni sen tehlikelere sürüklüyorsun. Bırakmak istersin beni ama bırakma, beni harca. Ölüm gelmeden halini düzelt.

Bir diğeri de şöyle der : Ben hakikaten seni sever, birçok şeye seni tercih ederdim. Dünyada bütün varlığımla sana faydalı olabilirim. Ama felâketler gelince senin için ölemem. Yalnız senin için ağlar, feryat ederim. Bana soranlara seni methederim. Herkesle beraber cenazene katılırım. Herkes gibi cenazeni merhametle son durağın olan mezara kadar taşıyım. Sonra da kendi işime dönerim. Sanki aramızda hiçbir dostluk yokmuş ve bir defa olsun birbirimize bir iyilikte bulunmamışız gibi. İşte bu kişinin ailesi, işte serveti... Hiçbir faydaları yoktur. Zaten isteseler de birşey yapamazlar .

Üçüncüsü de şöyle der : Ben senin kardeşimim. Kardeşlerinden tehlike anlarında benim gibisini görmemiştir. Kabirde beni karşıda bulacaksın, seni orada müdafaa edeceğim. Hesap günü, ağır-laştırmak için senin bulunduğun kefeye oturacağım. Beni unutma. Kıymetimi bil. Çünkü ben, sana karşı şefkatli, samimiyim, seni yalnız bırakacak değilim. İşte bu da, -eğer yaptıysan- kıyâmet günü karşılaşacağın güzel amellerdir.»

Bu şiir üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ve orada bulunan bütün müslümanlar ağladılar. Daha sonraları ise Abdullah b. Kürz'ün geçtiğini gören her topluluk onu davet eder, kendisine bu şiiri okuturlar ve okuduğu zaman da ağarlardı.³

3 Râmhürmüzî, Emsal; Kenz 8/124; Cafer El Firiyabî, El Künâ; İbn-ü Asım, El Vahdan; İbn-ü Şahin ve İbn-ü Mendeh, Essahâbe; İbn-ü Ebiddünya, El Kefaleh; İsâbe 2/362.

ÖMER b. HATTAB'IN (r.a.) ÖĞÜTLERİ

Dineveri'den : Hz. Ömer (r.a.) bir adama öğüt vererek şöyle dedi:

«Halk, seni kendine meşgul olmaktan alıkoymasın. Çünkü yaptıklarından onlar değil, sen sorumlusun. Gündüzleri boş geçirme, çünkü amellerinin hepsi kaydedilmektedir. Bir kötülük yaptığın zaman hemen peşinden bir iyilik yap. Çünkü işlenmiş bir günahı affettirmek için hemen yapılması gereken bir sevaptan daha uygun birşey göremiyorum.»⁴

Beyhaki'den : Hz. Ömer şöyle demiştir : «Sana eziyet verenlerden uzak dur. Az bulabilirsin ama, samimi kimselerle arkadaşlık et. Yapacağın işlerde Allah'dan korkanlarla istişare et.»⁵

Said b. Müseyyib'den : Ömer b. Hattab müslümanlara, hepsi de hikmet dolu olan onsekiz tavsiyede bulundu :

«İnsanların isyanına sebep olup cezalandırmaktansa, isyana sebep olan şeyleri ortadan kaldırıp itaati gerçekeştirmek daha hayırlıdır. Gerçek anlaşılınca kadar müslüman kardeşinin yaptıklarını iyiye yor. Müslümanın ağzından çıkan bir sözü hemen kötü sayma, onda hayıra yorulabilecek taraflar da bulabilirsin. Kendini töhmetlere açık tutan kimse, hakkında zanla hüküm verenleri kınamasın. Sırrını gizleyen kimse istediği gibi davranabilir, onun esiri olmaz. Aralarında yaşayabileceğin samimi arkadaşlar edin. Çünkü onlar, iyi günlerinde gönül şenliği, kötü günlerinde de yardımcıdırlar. Ölüm pahasına da olsa doğruluktan ayrılma. Seni ilgilendirmeyen işlerle meşgul olma. Olmayan şeylere dair soru sorma. Çünkü o senin için yoktan bir meşguliyettir. Bir konuda ilerlemeni istemeyene, o konuda birşey havale etme. Yalan yere yemini hafife alma, yoksa Allah seni helâk eder. Kötü yolları öğrenmemen için günahkârlarla sohbet etme. Düşmanlarından uzak dur, güvenmediğin arkadaşlarından sakın. Güvenilen arkadaş ise sadece Allah'dan korkanlardır. Mezarlıkta huşu içinde bulun. İbadet anında kendini

4 Dineveri; Kenz. 8/208

5 Beyhaki; Kenz. 8/208

hiçe say. Günahtan kendini koru. İşlerini Allah'dan korkanlarla müşavere et. Çünkü Allah Teâlâ, Allah'dan sadece âlim kulları kor-
kar.⁶ buyuruyor.»⁷

Muhammed b. Şihab'dan : Ömer b. Hattab (r.a.) şöyle demişti :

«Seni ilgilendirmeyen boş işlerle uğraşma. Düşmanından uzak dur. Sadece emniyet ettiğin arkadaşlara güven. Çünkü toplumda güvenilir arkadaşın yerini hiçbir şey tutamaz. Günahkârlarla dü-
şüp kalkma sonra yaptıklarını sana da aşılarlar. Sırrını da onlara açma. İşlerini, aziz ve celil olan Allah'dan korkanlarla istişare et.»⁸

Semüre b. Cündüp'den : Ömer (r.a) şöyle dedi :

«Kadınlar da, erkekler de üç gurupturlar. Birinci gurup kadın-
lar, iffetli, dinine bağlı, yumuşak huylu, eşine bağlı ve çok çocuk yapanlardır.⁹ Kötü günlerde kocalarına yardım ederler, hiçbir za-
man kocalarının kötülüğüne çalışmazlar. Fakat böyleleri az bulu-
nur. İkinci gurup kadınlar da sadece çocuk doğurmaya yararlar. Üçüncü gurup kadınlar ise insanın boynunda bir utanç lâlesidirler. Allah onları, dilediği kimselerin boynuna geçirir, dilediği zaman da çıkarır.

Erkeklerle gelince : Birinci gurup erkekler iffetli, müsamahakâr, yumuşak huylu, akıllı ve akıl danışılanlardır. Başlarına bir iş gelir-
se hemen onu aklına danışarak halleder ve ne yapması gerekirse yaparlar. İkinci gurup da bir iş hususunda fikir yürütmekten aciz-
dirler. Başlarına bir iş gelirse, akıllı, bilge kimselere danışır, ona göre hareket ederler. Üçüncü gurup ise şaşkın ve kararsız kimse-
lerdir. Müşkülli olursa onu gidip ehline danışmaz, danışsa da söy-
leneni yapmaz.»¹⁰

Ahnef b. Kays'dan : Ömer b. Hattab bana şöyle dedi :

«Ahnef, çok gülenin heybeti azalır. Şakacı olanlar bu yüzden hafife alınırlar. Çok konuşanlar çok hatâ yaparlar, çok hatâ ya-
panların hayâları azalır. Hayâsı azalanın ise takvası azalır. Tak-
vası azalanın da kalbi ölür.»¹¹

Bir başka rivayette şu ilâve vardır :

«...Bir kimse neyi çok yaparsa onunla tanınır.»¹²

6 Fâtır, 28

7 Hatib, İbn-ü Asâkir; İbn-ü Neccâr; Kenz. 8/235

8 Hülye, 1/55

9 Bir Hadis-i Şerif'de, çocuk doğuran ve sizi seven kadınlarla evlenin, buyu-
rulmuştur.

10 İbn-ü Ebi Şeybe; İbn-ü Ebiddünya; Harâitî; Beyhaki; İbn-ü Asâkir; Kenz.
8/235

11 Taberânî; Evsat; Mecme'uz-Zevaid; Beyhaki; Kenz. 8/235

12 İbn-ü Ebiddünya; Askerî; Beyhaki; Kenz. 8/235

Ömer (r.a.)'dan : Kullar, terketmek süreti ile batılı öldürür, hattıdan çıkarmamak sureti ile de hakkı yaşatırlar. Allah'ın kulları imrendikleri zaman rağbet ederler, korkutuldukları zaman korkarlar. Allah'ın azabından korkarlar, fakat katiyyen azab görme-yeceğiz diye de düşünmezler. Gözleriyle görmediklerini sezerler, kalplerindeki imân ölçüsüne göre beyan edilmeyenleri de değerlendirirler. Onları Allah korkusu kurtarır. Ebedi olanlar için fani olanları terkederler. Onlar için hayat nimet, ölüm ise şereftir. Cennet hürileri ile evlendirilirler, hizmetçiler ebedi olarak hizmetlerinde-
dir.»¹³

Ömer (r.a.)'dan : «Ayaklı kütüphane olunuz, ilim kaynakları olunuz. Allah'dan, sadece günlük idare edecek rızık isteyiniz. Tevbe edenlerle oturup kalkınız. Çünkü, kalpleri en merhametli olan bunlardır.»¹⁴

Ömer (r.a.)'dan : «Allah'dan korkanlar, öfkelerini yener, başkalarından intikam almaya kalkmazlar. Allah'a muhalefet etmekten sakınanlar istedikleri günahları işlemezler. Eğer kıyâmet günü olmasaydı, dünya bu gördüğünüzden daha bir başka olurdu.»¹⁵

Ömer (r.a.)'dan : «İnsanlara karşı insaflı olanları Allah işlerinde muvaffak kılar. Bana göre itaatte zelil bir duruma düşmek, günah da şerefli bir duruma yükselmekten daha iyidir.»¹⁶

İmam-ı Malik'den gelen bir rivayete göre Ömer b. Hattab (r.a.) şöyle demiş :

«İnsanların en faziletlisi, mütteki olanlardır. Kişinin asâleti, dinidir. İyiliği, ahlâki durumudur. Cesaret ve korkaklık insanlarda doğuştan vardır. Cesaretli kimseler tanıdıklarını ve tanımadıklarını müdafaa ederler. Korkaklar ise ana-babalarını bile müdafaa etmeden kaçarlar. Servet dünyada insanlara bir değer kazandırır. Fazilet ise takva ile dir. Sen ne İranlı, ne bir Nabat'lı ne de başka bir milletten daha üstün değilsin, üstünlük sadece takva ile dir.»¹⁷

Süfyan-ı Sevrî'den : Ömer b. Hattab (r.a.) Ebû Musâ El Eş'arî'ye şöyle bir mektup yazdı :

«Hikmet yaşta değildir. O Allah'ın bir lûtfudur. Allah onu dilediğine verir. Adı, bayağı işlerle uğraşmaktan ve hoş karşılanmayan davranışlardan sakın.»¹⁸

13 Hilye, 1/55

14 Hilye, 1/51

15 İbn-ü Ebiddünya; Diyneverî; Mecâlis; Hâkim; Künâ; Kenz. 8/235

16 Harâitî; Kenz. 8/235

17 İbn-ü Ebi Şeybe; Askerî; İbn-ü Cerir; Darekutnî; İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/235

18 İbn-ü Ebiddünya; Dineverî; Kenz. 8/235

Ömer (r.a.), oğlu Abdullah'a (r.a.) şöyle bir mektup yazdı :

«Sana, Allah'a muhalefet etmekten sakınmanı tavsiye ederim. Çünkü, Allah'a muhalefet etmekten sakınanları Allah korur. Kim Allah'a dayanır ona güvenirse O, ona kâfidir. Kim darda kalana ödünç verirse Allah o kimsenin mükâfatını verir. Verilen nimetlere şükredenin Allah, rızkını arttırır. Takva gözden olsun, amel-lerinin direği ve kalbinin cilâsı olsun. Niyeti olmayanın ameli de makbûl değildir. Allah'ın rızasını gözetmeyen kimseye de mükâfat yoktur. Menfaati, şefkati olmayanın malı olmaz. Eskisi olmayanın da yenisi olmaz.»¹⁹

Cafer b. Zebergan'dan : Duyduğuma göre, Ömer b. Hattab (r.a.) bazı valilerine yazdığı mektubun sonunda şöyle demektedir :

«...Çetin hesap günü gelmeden önce dünyada kendini hesaba çek. Çetin hesaptan önce bollukta (dünyada) kendini muhasebe edenlerin akıbeti memnuniyet verici ve imrendirici olur. Kimi dünya oylar, günahları meşgûl ederse, onun akıbeti pişmanlık ve hüsrân olur. Yasak edilen şeyleri yapmaman için, verilen öğütleri unutmama.»²⁰

Hiz. Ömer, Muaviye b. Ebû Süfyan'a yazdığı mektupta şöyle demektedir :

«Hakka sarıl. O sana hak ehlinin derecelerini açıklar. Adaletten şaşma. Vesselâm.»²¹

Mü'minlerin Emîri Ali b. Ebû Talib'in (r.a.) Öğütleri :

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan : Ömer (r.a.) Hiz. Ali'ye şöyle dedi :

«— Bana biraz öğüt ver ya Ebel Hasan!» Hiz. Ali de şunları söyledi :

«Yakinen inandığın şeyde şüphe etme. Bildiğin hususta da tereddüte düşme. Zannını gerçek sanma. İyice bil ki, dünyada sadece Allah rızası için verdiği şeylerin, onun rızası ile geçirdiğin vakitlerin, adaletli yaptığın taksimlerin, giyip eskittiklerinin faydası vardır.» Hiz. Ömer (r.a.) :

«Doğru söyledin ya Ebel Hasan!» diye mukabele etti.²²

Ali b. Ebû Talip (r.a.) Hiz. Ömer'e şöyle dedi :

«— Ey mü'minlerin emîri! Eğer iki arkadaşının (Rasûlullah ve Hiz. Ebû Bekir) derecesine ulaşmak seni sevindirirse tûlu emel sahibi olma. Az ye, eteklerini fazla uzatma! Eskiye gömleklerini ya-

19 İbn-ü Ebiddünya; İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/207; Ebû Bekir Es-Sûlî

20 Beyhâkî; Züh'd; İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/208

21 Ebû Hasan b. Rızkuveyh, Cüz; Kenz. 8/208

22 İbn-ü Asâkir, Kenz. 8/121

ma, eski ayakkabılarını tamir et! İşte o zaman onlara kavuşursun.»²³

Ali (r.a.)'dan : Hayır, mal ve evlâdının çok olmasında değil, büyük âlim, çok hâlim olmanda ve insanları Allah'a ibadet ettirmek sureti ile yükseltmendedir. İyilik yaparsan Allah'a hamdet. Günah işlersen af dile. Dünyada şu iki kişinin dışında kimsede hayır yoktur : Biri, günah işleyip hemen bunu tevbe ile telâfi eden, diğeri ise hayır yapmakta başkaları ile yarış edendir. Takva ile yapılan hiçbir amel az değildir. Kabul edilen bir amel nasıl az olur ki?²⁴

Ukbe b. Ebî Sahbâ'dan : İbn-ü Mülcem Ali'yi (r.a.) yaraladığı zaman oğlu Hasan (r.a.) ağlayarak huzuruna girdi. Hz. Ali (r.a.) :

«— Niçin ağlıyorsun oğlum?» diye sordu. Hz. Hasan :

«— Nasıl ağlamayayım. Sen, dünya hayatının sonunda, âhiret hayatının başında bulunuyorsun!» diye cevap verince Hz. Ali (r.a.) :

«— Yavrum! Dörder öğütten meydana gelen şu iki tavsiyeye uyarsan, bunlar sayesinde yaptığın hiçbir şeyde zarar görmezsin,» dedi. Hz. Hasan (r.a.) :

«— Nedir onlar, babacığım?» deyince Hz. Ali şöyle dedi :

«— En büyük servet akıldır. En büyük fakirlik de ahmaklıktır. En büyük yalnızlık kendini beğenmişliktir. En büyük fazilet de güzel ahlaktır.»

Hz. Hasan :

«— Babacığım bunlar dört tanesi, diğerlerini de söyler misin?» deyince Hz. Ali (r.a.) şöyle devam etti :

«— Ahmak ile arkadaşlık etmekten sakın. Çünkü O, sana faydalı olayım derken zararlı olur. Yalancıyla arkadaşlık etme. Çünkü o sana uzak olanı yaklaştırır, yakın olanı da uzaklaştırır. Cimri-lerle arkadaşlık etme. Çünkü cimri olan, senin en çok muhtaç olduğun şeyi senden uzaklaştırır. Günahkârlarla arkadaşlık etmekten de sakın. Çünkü seni ucuza satarlar.»²⁵

Ali (r.a.) şöyle buyurdu : «Yerinde ve zamanında yapılan iş, en hayırlı rehberdir. Yakınların en hayırlısı, güzel ahlaktır. Arkadaşların en hayırlısı akıldır. En hayırlı miras edeptir. Kibirlilikten daha sıkıntılı yalnızlık yoktur.»²⁶

Hz. Ali (r.a.)'dan : «Söyleyene değil, söylediğine bak.»²⁷

Hz. Ali'den : Menfaate dayanmayan arkadaşlıkların dışında bütün dostluklar geçicidir.²⁸

23 Beyhaki; Kenz. 8/219

24 Hilye, 1/75; Kenz. 8/221

25 İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/236

26 Beyhaki; İbn-ü Asâkir, Kenz. 8/236

27 İbn-ü Sem'anî, Delâil

28 Kenz. 8/236

EBÜ UBEYDE b. EL CERRAH'IN (r.a.) ÖĞÜTLERİ

Nimran b. Mahmer (Ebul Hasen) Ebû Ubeyde b. El Cerrah (r.a.)'ın kendisinden naklediyor: Ebû Ubeyde (r.a.) ordu ile yürürken askerlere şöyle demiş:

«Nice elbisesi temiz olanlar vardır ki, dinleri lekelidir. Yine nice celeri vardır ki, nefislerine iyilik yaparlar fakat gerçekte kendilerine ihanet ederler. Eskiden yapmış olduğunuz günahları, yapacağınız yeni iyiliklerle telâfi ediniz. Eğer sizden biri, Allah'la kendisini ilgilendiren bir günah işlese, sonra da bir iyilik yapsa, öyle zannediyorum ki iyilik kötülüğü bastırır, hattâ onu yok eder.»²⁹

Said b. Ebî Said El Makburî (r.a.) anlatıyor: Ebû Ubeyde b. El Cerrah (r.a.) Ürdün'de³⁰ yaralandığı zaman, orada bulunan müslümanları toplayarak şöyle dedi:

«Size bazı şeyler tavsiye edeceğim. Onları tuttuğunuz müddetçe hayırda devam edersiniz. Namazlarınızı kılın, zekâtınızı verin. Ramazan ayında oruç tutun. Sadaka verin. Hacca gidin, Umre yapın. Birbirinize iyi tavsiyelerde bulunun. Âmirlerinize karşı samimi olun, onları aldatmayın. Dünya sizi mahvetmesin. Bir kimsenin ömrü bin sene de sürse, sonunda başına geldiğini gördüğünüz şu hal, onun da başına gelecektir. Allah, Âdem oğullarını ölümlü olarak yaratmıştır. Onların hepsi öleceklerdir. Onların en akıllıları, Rablerine en itaatkâr olanlardır. En yararlı amel yapanları da öbür dünya için amel yapanlardır. Selâm ve Allah'ın rahmeti üzerinize olsun.» Daha sonra da:

«— Ya Muaz b. Cebel! Cemaata namazı sen kıldır,» dedi ve ruhunu teslim etti. Bunun üzerine Muaz b. Cebel namazı kıldırdı, cemaate şöyle dedi:

«Ey insanlar! Yaptığınız günahlar için Allah'a samimi bir şekilde tevbe ediniz. Çünkü Allah Teâlâ, günahdan dolayı tevbe eden hiçbir kulunun tevbesini geri çevirmez. Sadece üzerinde kul hakkı olanlar müstesna. Çünkü kul, borcu karşılığında rehindir,

29 Hilye, 1/102

30 Bu zâtın kabri Ürdün'dedir.

onu ödemededen kurtulamaz. Sizden kim, müslüman kardeşi ile dargın olursa, hemen onunla konuşsun ve musafaha etsin. Bir müslümanın diğcr kardeşine karşı üç günden fazla dargın durması yakışmaz. Bu en büyük günahıtır.»³¹

Ebû Ubeyde (r.a.)'dan : «Mü'minin kalbi serçe gibidir. Her gün bir o yana, bir bu yana döner.»³²

31 İbn-ü Asâkir; Müntehab'ül Kenz. 5/74

32 Hülye, 1/102

MUAZ b. CEBEL (r.a.)'in ÖĞÜTLERİ

Muhammed b. Sirin'den : Yanında arkadaşları da bulunan bir adam Muaz b. Cebel'e uğradı. Adam selâm verip gidecekti. **Muaz b. Cebel** ona şu tavsiyelerde bulundu :

«Sana iki tavsiyem var : Eğer onları tutarsan Allah tarafından korunursun : Dünyada hiçbir şeysiz yaşayamazsınız, âhirette ise daha çok şeye muhtaçsınız. Ahirette muhtaç olacağın şeyleri dünyadaki ihtiyaçlarına tercih et. Bunu kendine bir disiplin, bir huy ve alışkanlık edininceye kadar devam et.»³³

Amr b. Meymûn El Evdi'den : **Muaz b. Cebel (r.a.)** kalkarak şöyle dedi :

Evd oğulları! Ben, Rasûlullah'ın (s.a.v.) elçisiyim. Kesin olarak bilin ki dönüş Allah'adır. Ondan sonra da cennete veya cehennemedir. Oralara gidiş var, dönüş yoktur. Bedenler ebedi ve ölümsüzdürler.»³⁴

Muaviye b. Kurre'den : **Muaz b. Cebel (r.a.)** oğluna şöyle dedi :

«Yavrum! Namaz kıldığın zaman, son kıldığın namazmış gibi hûşu içinde ol. Bir daha o namazı ebediyyen kılamayacağını düşün. Bil ki oğlum, insan iki iyilik arasında ölür. Biri yaptığı, diğeri de yapmayı sonraya bıraktığı.»³⁵

Abdullah b. Seleme anlatıyor : Bir adam **Muaz b. Cebel'e :**

«— Bana biraz öğüt ver,» dedi. **Muaz (r.a.)'da :**

«— Tutar mısın?» deyince adam :

«— Dediklerini mutlaka yapacağım,» diye mukabele etti. Bunun üzerine **Muaz b. Cebel (r.a.)** şöyle dedi :

«— Bazan oruç tut, bazan tutma. Gecenin bir kısmında uyu bir kısmında namaz kıl. Helâlinden kazan, günah işleme. Mutlaka müslüman olarak ruhunu teslim et. Mazlûmun bedduasını almaktan da sakın.»³⁶

33 Hilye, 1/234

34 Hilye, 1/236

35 Hilye, 1/234

36 Hilye, 1/233

Muaz b. Cebel (r.a.)'dan : «Üç şeyi kim yaparsa Allah'ın gazasına maruz kalır. Gülünecek bir durum yokken gülmek. Bütün gece uyumak. Acıkmadan yemek yemek.»³⁷

Muaz b. Cebel'den :

«Sıkıntılarla imtihan edildiniz, sabrettiniz. Yakında bollukla da imtihan edileceksiniz. Sizin adınıza en çok korktuğum şey kadınlarla imtihan edilmenizdir. Onlar, altın-gümüş bilezikleri taktıkları, **Şam** ve Yemen kumaşlarını giydikleri zaman zengini bıkırırlar, fakiri de bulamayacağı şeyi almaya zorlarlar.»³⁸

37 Hilye, 1/237

38 Hilye, 1/236

ABDULLAH b. MES'UD'UN (r.a.) ÖĞÜTLERİ

İbn-ü Mes'ud'dan (r.a.) : «Ben, ne dünya için ne de, ahiret için hiçbir iş yapmadan oturan kimseye çok kızarım.»³⁹

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan :

«Sizden birini, gündüz akşama kadar dünya için çalışıp da akşamdan sabaha kadar da ölü gibi yatar görmeyeyim.»⁴⁰

Abdullah'dan (r.a.) : «İyiler gitti, kötüler kaldı. Ölüm, bugün artık her müslümana bir hediyedir.»⁴¹

Abdullah (r.a.)'dan :

«Dünya buz gibidir. Erir, temiz olan suyu gider, geriye içindeki toz toprak kalır.»⁴²

«İnsanların istemedikleri ölüm ve fakirlik, aslında ne iyidirler. Vallahi, dünya hayatı sırf zenginlik veya sadece fakirlik olsa yine de önemli değildir. Hangisi başıma gelirse gelsin aldırmam. Hayatım zenginlikle geçerse bu Allah'ın bir lütfudur. Fakirlikle geçerse buna da sabretmek lâzımdır.»⁴³

Abdullah (r.a.)'dan :

«Kula, fakirlik zenginlikten, tevâzu şöhretten daha iyi görünmedikçe ve başkalarının övmesi ile zemetmesi, kendisinde bir değişiklik yapmadıkça gerçek imana sahip olmuş sayılmaz.» Abdullah b. Mes'ud'un arkadaşları onun bu sözlerini şöyle tefsir ettiler :

«Kul, helâl yoldan kazandığı fakirliği haram yollarla kazanılan zenginlikten, Allah'a itaat ederken gösterilen tevâzu, Allah'a isyan ile kazanılan şereften daha üstün görmedikçe ve hak yolda başkalarının kendisini övmesini ve yermesini aynı tarzda karşılamadıkça gerçek imana sahip olmuş sayılmaz.»⁴⁴

39 Hilye, 1/130

40 Abdürrezzâk; Kenz. 8/232

41 Hilye, 1/131

42 Hilye, 1/132

43 Hilye, 1/132

44 Hilye, 1/132; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Sıfat'üs Safve 1/164

İbn-ü Mes'ud'dan (r.a.) :

«Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, sabah kalktığında müslüman olup akşama kadar böyle devam eden kimsenin başına gelen hiçbir dünyevi felâket ona zarar vermez.»⁴⁵

Abdurrahman b. Huceyr babasından, o da Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.) naklediyor : Abdullah İbn-i Mes'ud oturduğu zaman şöyle derdi :

«Sizler geçip gitmekte olan gece ve gündüzün içindesiniz. Ömrünüz devamlı eksiliyor. Yaptığınız ameller yazılıyor. Ölüm ansızın gelebilir. Hayır ekmiş olanın saadet biçeceği zaman yakındır. Şer ekenin de nedamet biçeceği zaman yakındır. Herkes ektiğini biçer. Ağır davrananın rızkını kimse elinden alamaz. Hırslı olan da takdir edilenden fazlasını elde edemez. Hayır için verene Allah da verir. Şerden korunmak isteyen Allah da şerden korur. Müttekiller büyük kimselerdir, fakihler ise liderdirler. Onlarla oturup kalkmak bir lütuftur.»⁴⁶

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan : «Hepiniz misafirsiniz, mallarınız da iğretidir. Misafir gidecektir, iğreti olan mallarınız ise esas sahibine iade edilecektir.»⁴⁷

Abdurrahman, babası Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.) naklediyor : Abdullah b. Mes'ud'a bir adam gelerek :

«— Ya Ebû Abdurrahman! Bana faydalı bir şeyler söyle!» dedi.

«— Allah'a ibadet et, ona hiçbir şeyi ortak koşma. Nerede olursan ol Kur'ân rehberin olsun. Hakkı kim getirirse, düşmanın da olsa al, kabul et. Bâtılı getiren de can-ciğer dostun olsa onu reddet.»⁴⁸

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan :

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan : «Kalbin arzu ve hevesi olduğu gibi, sükûnet ve yorgunluğu da vardır. Onun arzu ve heves ilânını fırsat bil, değerlendir. Sükûnet ve yorgunluk anında da ona dokunma.»⁴⁹

Münzir anlatıyor : Abdullah b. Mes'ud'a (r.a.) çiftçilerin ileri gelenlerinden bir gurup geldi. Halk, bunların boyunlarının kalınlıklarına ve sıhhatli oluşlarına hayret etti. Bunun üzerine Abdullah b. Mes'ud şöyle dedi :

«Siz kâfirleri, bedence insanların en sağlamı, kalpçe ise en hastaları olarak görürsünüz. Mü'minleri de bedenlen insanların zayıfı, kalben de en sağlamı (imanlısı) olarak görürsünüz. Vallahi, eğer

45 Hilye, 1/132

46 Hilye, 1/134; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Sıfat'üs-Safve 1/161

47 Hilye, 1/134

48 Hilye, 1/134

49 Hilye, 1/134

kalpleriniz hasta olup da vücutlarınız sağlam olursa Allah katında pislik böceği kadar değeriniz olmaz.»⁵⁰

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan : «Mü'min Allah'a kavuşmadan rahata kavuşamaz. Kim Allah'ın huzurunda rahat bulursa Allah'a kavuşmuş gibidir.»⁵¹

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan :

«Hiç biriniz dininde başka birini taklit etmesin. Çünkü eğer o iman ederse o da iman eder, küfre giderse o da küfre gitmiş olur. Eğer mutlaka birine uymanız gerekirse ölümlere uyunuz. Çünkü diriler fitneden korunmuş değildirler.»⁵²

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan :

«Sakin hiç biriniz mukallid olmasın.» İbn-ü Mes'ud'un bu sözü üzerine :

«— Mukallid kimdir? Ya Ebû Abdurrahman!» diye sordular. O da şöyle cevap verdi :

«— O, ben halkla beraberim; onlar doğru yola giderse, ben de giderim. Sapıtırlarsa ben de sapıtırım der. Dikkat edin. İnsanlar küfre giderlerse, kendinizi küfre götürmemeye alıştırın.»⁵³

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan :

«Üç şey üzerine yemin ederim. Dördüncüsüne de yemin etsem günahkâr sayılmam :

Birincisi, İslâm'la az çok alâkası olan bir kimseyi, azîz ve celîl olan Allah, İslâm'la hiç alâkası olmayanla bir tutmaz. İkincisi, Allah dünyada himaye ettiği kullarını ahirette başkasına bırakmaz. Üçüncüsü de, kişi sadece sevdiği kimselerle haşrolunur. Yemin etsem günahkâr olmayacağım, dördüncü husus da şudur : Allah, dünyada ayıplarını açığa çıkarmadığı kullarının mutlaka ahirette de ayıplarını örter.»⁵⁴

Abdullah'dan (r.a.) : «Sadece dünyayı arzulayan ahirette zarar eder. Sadece ahireti arzulayanlar da ahirette zarar ederler. Ey ahalî! Ebedi olan uğruna fani olanda zararı tercih edin.»⁵⁵

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan : Sözlerin en doğrusu, azîz ve celîl olan Allah'ın kitabı (Kur'ân)'dır. İplerin en sağlamı takvadır. Dinlerin

50 Hilye, 1/135

51 Hilye, 1/136. Bu sözün mânâsını anlamak için, mü'minlerin devamlı Allah'la beraber olduklarını, Allah'ın onlara şah damarlarından daha yakın olduğunu unutmamalı (müt.).

52 Hilye, 1/136

53 Hilye, 1/136

54 Hilye, 1/137

55 Hilye, 1/138

en hayırlısı İbrahim'in dinidir. Hayat tarzlarının en güzeli, Muhammed (s.a.v.)'in hayat tarzıdır. Yolların en hayırlısı peygamberlerin yollarıdır. Sözlerin en şerefliisi Allah'ı zikirdir. Kıssaların en hayırlısı Kur'an'dır. İşlerin en hayırlısı sonları hayırlı olandır. İşlerin en kötüsü de sonradan uydurulanlardır. Az ve yeterli olan çok ve boş olandan daha hayırlıdır. Kişinin yapamayacağı memurluğu üzerine almaktansa kendi kendine nefisini koruması ve kurtarması daha hayırlıdır. Pişmanlığın en kötüsü ölüm ânındaki pişmanlıktır. En kötü nedamet de kıyâmet günündeki nedamettir. En fenâ sapıklık, doğru yolu bulduktan sonra sapıtmaktır. Zenginliklerin en hayırlısı, gönül zenginliğidir. Azıkların en hayırlısı takvadır. Kalptekilerin en hayırlısı, iman-ı yakindir. Şüphe bir nevi inkârdır. Körlüklerin en kötüsü, kalp körlüğüdür. İçki, bütün günahların anasıdır. Kadın şeytanın bir bağıdır. Gençlik, bir nevi deliliktir. Ölünün arkasından feryatla, üstünü başını yırtarak ağlamak cahiliye devri âdetlerindendir. Bazıları cumaya geç gelirler. Allah'ı da gafletle çok az zikrederler. Hataların en büyüğü yalandır. Mü'min bir kimseye söğmek fısktır. Mü'mini öldürmek, küfürdür. Mü'minin malı da canı kadar dokunulmazlığa sahiptir. Kim başkalarını affederse Allah da onu affeder. Kim öfkesini yenerse, Allah onu mükâfatlandırır. Kim başkalarını bağışlarsa, Allah da onu bağışlar. Kim şiddetli belâlara sabrederse Allah onun sonunu hayır eder. En fenâ kazanç faizdir. En zararlı yiyecek, yetim mahıdır. Mes'ud başkasından ibret alandır. Bedbaht, anasının karnında bedbaht olandır. İhtiyacınız kadar olan rızkınızı, Allah tekeffül eder. Gidilecek yer (dört ziralık) topraktır. Amellerin hesabı ahirette görülecektir. Ameller, sonuçlarına göre değerlendirilirler. Rivayetlerin en kötüsü yalan rivayetlerdir. En şerefli ölüm, şehitliktir. Belâyâ hazır olan gelince ona sabreder. Belâyâ hazır olmayan ona dayanamaz. Büyüklük taslayanı Allah küçültür. Bütün dünya nimetlerini elde etmek isteyen âciz kalır. Şeytana itaat eden, Allah'a asî olur. Allah'a asî olana Allah azap eder.»⁵⁶

İbn-ü Mes'ud (r.a.)'dan :

«Allah, dünyada riyakâr olanı ahirette teşhir eder.

Dünyada herkese iyi görünmek için amel eden kimseyi Allah ahirette rûsvay eder. Büyüklenenleri Allah küçültür. Huşuundan dolayı tevâzu gösterenleri Allah yükseltir.»⁵⁷

56 Hilye, 1/138

57 Hilye, 1/138

SELMAN-I FARİSİ'NİN (r.a.) ÖĞÜTLERİ

Cafer b. Bürhan'dan : Selman-ı Farisi'nin şöyle dediğini bana naklettiler :

«Üç şey beni güldürür, üç şey de ağlatır: Ölüm peşinden geldiği halde dünya için uzun uzun emeller besleyenlere, devamlı murakabe altında bulunan gafillere, Rabbinin rızasını mı, yoksa gazabını mı kazandığını bilmeden kahkaha ile gülenlere gülerim.

Beni ağlatan üç husus da şunlardır: Çok sevdiğim Muhammed (s.a.v.) ve onun arkadaşlarından ayrılmak. Ölüm anında karşılaşılabilecek olan şiddetli korkular. Cennete mi, yoksa cehenneme mi gideceğimi bilmeden Alemlerin Rabbi olan Allah'ın huzurunda hesap vermek için beklemek.»⁵⁸

Selman (r.a.) şöyle dedi: «Allah Teâlâ bir kul için kötülük murat eder ve onun helâkını dilerse, ondan hayâ duygusunu kaldırır. Sen o zaman onu Allah'ın gazabına uğramış olarak görürsün. Allah'ın gazabına uğrayınca da ondan merhamet duyguları sıyrılır. O zaman sen onu, kaba ve insafsız olarak görürsün. Böyle olunca da, o cennete riayet etmez olur. O zaman onu, hain ve hainliği başkalarında kabul edilmiş olarak görürsün. O bu duruma düşünce, boynundaki İslâm bağı çıkarılır. Yani İslâm'ın emir ve yasaklarını dinlemez olur. Artık o, hakikaten mel'un ve herkesce lânetlenmiş olur.»⁵⁹

Selman (r.a.)'dan :

Mü'minin dünyadaki durumu, doktorunun derdini ve ilâcını bildiği bir hastanın durumu gibidir. Kendisine zararlı olanı ister, doktor onu meneder.

«— Ona yaklaşma! Eğer onu yersen (veya kullanırsan) seni öldürür,» der. Bu yasaklama, hastanın hastalığından kurtulmasına kadar devam eder. Mü'minin durumu da böyle; hayatta diğerlerinden daha çok sevdiği birçok şeyi arzu eder, fakat Allah onlardan onu meneder, onu kendisine, ölüp cennete girinceye kadar yasak eder.»⁶⁰

58 Hilye, 1/207

59 Hilye, 1/204

60 Hilye, 1/207

Yahya b. Said anlatıyor : Ebudderdâ (r.a.), Selman-ı Farisî'ye (r.a.) mukaddes topraklara gelmesini yazdı. Bunun üzerine Selman da ona şöyle cevap verdi :

«Toprak kimseyi kutsallaştıramaz. İnsanı sadece yaptığı iyi ameller kutsallaştırabilir. Duyduğuma göre doktor⁶¹ tâyin edilmişsin. Eğer hastalarını sıhhate kavuşturabiliyorsan ne mutlu! Yok eğer bu işten anlamıyor da doktorluk taslıyorsan, insanları öldürüp de cehenneme girmekten sakın.» Bu mektuptan sonra Ebûdderdâ, duruşmalarını yapıp kararlarını verdiği kişileri gönderir, arkalarından bakar, sonra da kendi kendine :

«— Tabiplik taslıyor, vallahi,» diyerek hasımlara :

«— Dönün şikâyetlerinizi yeniden anlatın, derdi.»⁶²

61 Hz. Ömer Ebudderdâ'yı Dimâşk'a kadı tâyin etmişti. Selman bunu kastediyor.

62 Hilye, 1/205

EBÜDDERDÂ'NIN (r.a.) ÖĞÜTLERİ

Hasan b. Atıyye, Ebüdderdâ (r.a.)'nın şöyle dediğini naklediyor :

«İyilerinizi sevdiğiniz müddetçe hayırda devam edersiniz. Aranızda gerçekler söylendiği müddetçe hakkı tanımışsınız demektir. Hakkı tanıyan onunla amel eden gibidir.»⁶³

Ebüdderdâ (r.a.)'dan : İnsanları, yapamayacakları şeylerle mükellef tutmayınız. Rablerinden önce onları muhasebe etmeyin. Ey Âdem oğlu! Sen kendini düzelt. Başkalarında gördüklerini tenkit eden kimselerin hüznüleri, kederleri artar ve kinleri sona ermez.»⁶⁴

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

«Allah'ı görüyormuşcasına ona ibadet ediniz. Kendinizi ölümlerden farz ediniz. Bilmiş olunuz ki, size yetecek kadar olan az, sizi doğru yoldan çıkaracak olan çoktan daha hayırlıdır. Şunu da biliniz ki, iyilikler kaybolmaz, kötülükler de unutulmaz.»⁶⁵

Ebüdderdâ (r.a.)'dan : Hayır, mal ve evlâdının çok olmasından değil, senin çok halim, çok âlim olmanda ve aziz ve celil olan Allah'a ibadette diğer müslümanlarla yarış etmendedir.

İyilik edersen Allah'a hamdet, günah işlersen aziz ve celil olan Allah'dan af dile.»⁶⁶

Salim b. Ebûl Ca'd, Ebüdderdâ (r.a.)'dan naklediyor :

«Kişi, farkında olmadan mü'minlerin nefretini kazanmaktan kaçınsın. Bu nasıl olur biliyor musun?» dedi. Ben de :

«— Bilmiyorum,» dedim. Şöyle izah etti :

«— Kul, aziz ve celil olan Allah'a asi olur. Bunun üzerine Allah da, o farkında olmadan, diğer mü'minlerin kalplerine, ona karşı kin yerleştirir.»⁶⁷

63 Hilye, 1/210; Beyhakı; Şubail İman; İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/224

64 Hilye, 1/211

65 Hilye, 1/212

66 Hilye, 1/212

67 Hilye, 1/215

Ebüdderdâ (r.a.)'dan : «İmanın zirvesi, Allah'ın hükmüne sabır. takdir-i ilâhiye rıza, Allah'a güvenmede samimiyet ve aziz ve celil olan Allah'a tam teslimiyettir.»⁶⁸

Ebüdderdâ (r.a.)'dan : «Durmadan deli gibi ağzını açarak hırs-la servet biriktirenlere yazıklar olsun! Kendi servetini görmez, hep gözü başkalarınıninkindedir. Eğer gücü yeter, geceyi de gündüze ka-tarak çalışır. Sıkı bir hesabın ve şiddetli, bir azabın olduğu âhiret-te vay onun haline!»⁶⁹

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

«Ey Şamlılar! Utanmıyor musunuz? Yiyemeyeceklerinizi toplu-yorsunuz. İçinde oturamayacağınız binalar yapıyorsunuz. Ulaşama-yacağınız emeller besliyorsunuz. Sizden öncekiler de servet birik-tirir onu muhafaza eder, uzun uzun emeller besler, sağlam yapılar yaparlardı. İşte onların servetleri mahvolup gitti. Emelleri sadece boş bir hayal oldu. Evleri mezar oldu. İşte Âd kavminin, Aden'le Umman arasına doldurdukları mallar ve evlatları! Şimdi, bu Âd kavminin terekisini iki dirheme benden kim alır?»⁷⁰

Avn b. Abdullah'dan : Ebüdderdâ (r.a.), müslümanların boş ara-zilere evler yaptıklarını, ağaçlar diktiklerini görünce, onların mes-cidlerinde ayaga kalkarak :

«Ey Şamlılar!» diye nida etti. Bunun üzerine herkes oraya top-landı. Ebüdderdâ (r.a.) Allah'a hamdetti ve onu övdükten sonra yu-karıdaki konuşmasını yaptı.⁷¹

Safvan b. Amr'dan : Ebüdderdâ (r.a.) şöyle demişti :

«Ey zenginler! Sizler ve bizler eşit olmadan, servetin bir afet olduğunu beraber görmeden önce servet hırsını bırakınız.»⁷²

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

«Sizin adınıza, sizi gaflete götüren gizli hevesten korkuyorum. İşte o zaman karnınız doyar fakat ilim dağarcıklarınız boş kalır.»

Ebüdderdâ (r.a.)'dan : En hayırlınız, arkadaşına :

«— Gel ölmeden önce orucumuzu tutalım,» diyendir. En hayır-sızınız da :

«— Gel, ölmeden önce yiyelim, içelim ve eğlenelim,» diyendir.

Ebüdderdâ bina yapan bir topluluğun yanından geçerken onla-ra şöyle dedi :

68 Hilye, 1/216.

69 Hilye, 1/217.

70 Hilye, 1/217.

71 İbn-ü Ebi Hâtım; Tefsir-ü İbn-i Kesir, 3/341.

72 Hilye, 1/218.

«— Allah dünyanın eskimesini isterken siz onu yeniliyorsunuz. Allah, her istediğini yapar.»

Mekhul'den : Ebüdderdâ harabelerde dolaşır ve şöyle derdi :

«— Ey harabeler! Nerde sizin ilk sahipleriniz?»

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

Benim istediğim fakat insanların hoşlanmadığı üç şey vardır : Fakirlik, hastalık ve ölüm.⁷³

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

Ölümü, Rabbime kavuşmak için, fakirliği Rabbime karşı mütevazi olmak için, hastalığı da günahlarıma keffaret olması için se-verdim.

Şurahbil anlatıyor : «Ebüdderdâ (r.a.) bir cenaze gördüğü zaman şöyle derdi :

«— Siz gidin, biz de peşinizden geliyoruz. Bu cenaze ne kadar tesirli bir öğüt. Ama ne kadar çabuk gaflete düşeriz. İnsana öğüt olarak ölüm, kâfidir. İyiler gidiyor, akılsızlar, kötüler kalıyorlar.»⁷⁴

Avn b. Abdurrahman, Ebüdderdâ (r.a.)'dan naklediyor :

«İnsanların bütün hallerini araştıranlar, aradığı kimseyi bulamazlar. Feci hadiselerle sabra hazırlanmayanlar, olaylar karşısında aciz kalırlar. İnsanlara yardım edersen, onlar da sana yardım ederler. Sen onlarla ilgilenmezsen onlar seninle ilgilenirler.»

«— Bu durumda bana ne tavsiye edersin?» dedim.

«— (En çok fakir düşeceğin) kıyâmet günü için mal varlığından başkalarına yardım et,» dedi.⁷⁵

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

Ölümü çok hatırlayanların sevinci ve başkalarına karşı hasedi azalır.⁷⁶

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

Allah rızkınıza kefilken, sizi neden böyle hırslı görüyorum? Asıl vazifenizi de ihmal ediyorsunuz. Baytarın attan anladığı gibi, ben de sizin kötülerinizi gayet iyi tanıyorum. Onlar namazı vaktinde kılmazlar. Kur'ân'ı istemeye istemeye dinlerler. Kölelerini azat et-seler bile yine de kendi işlerinde çalıştırırlar.⁷⁷

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

Her zaman hayır arayın. Allah'ın rahmetine ve lûtfuna yaklaşmaya çalışın. Çünkü, rahmetine nail olunarak Allah'a yaklaşılr.

73 Hilye, 1/217.

74 Hilye, 1/217.

75 Hilye, 1/218.

76 Hilye, 1/220.

77 Hilye, 1/221.

Onü, kullarından dilediklerine verir. Allah'dan ayıplarınızı örtmesini ve korkularınızdan emin kılmasını isteyiniz.»⁷⁸

Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr'den : Bir adam Ebüdderdâ'ya:

«— Aziz ve celil olan Allah'ın bana fayda vereceği tavsiyelerde bulun,» dedi. Ebüdderdâ (r.a.) da şöyle cevap verdi :

«— İki tavsiyede, üç, dört ve beş tavsiyede de bulunurum. Onlarla amel edenlerin derecelerini aziz ve celil olan Allah yükseltir.

Sadece helâl ye, helâlinden kazan. Evine sadece temiz, helâl olanları sok. Aziz v celil olan Allah'dan hergün için geçinecek kadar rızık iste. Sabah kalktığında kendini ölülerden say ve sanki bugün onlara katılacağını kabul ederek hareket et. Aziz ve celil olan Allah için varlığından hibede bulun. Kim sana söğör, küfür eder veya sataşırse onu Allah'a (c.c.) havale et. Kötülük işlediğin zaman aziz ve celil olan Allah'dan af dile.»⁷⁹

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

İhtiyarlıktan bir deri bir kemik haline bile gelseniz gönlünüz yine de bir genç kadar dünya malındadır. Sadece Allah'ın mütteki kulları bundan müstesnadırlar. Fakat onlar da ne kadar azdır.»⁸⁰

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

Şu üç şeyi yapmazsanız değeriniz düşmez : Başınıza gelen belâlardan şikâyet etmeyin, ağrı ve sızılarınızdan yakınmayın, kendi kendinizi temize çıkarmayın.»⁸¹

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

Mazlûmun ve yetimin beddûalarından sakınınız. Çünkü onların beddûaları, insan uykuda iken geceleyin Allah'a ulaşır.»⁸²

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

İnsanlar arasında en çok kızdığım kimse kendine zulmettiğim takdirde Allah'dan yardım isteyen (bana beddûa eden)'dir.»⁸³

Ma'mer bir arkadaşından naklediyor : Ebüdderdâ (r.a.) Selman-ı Farisi'ye (r.a.) şöyle bir mektup yazdı :

«Kardeşim, kulların def'ine muktedir olamayacağı belâlar gelmeden önce, sıhhatinin kıymetini bil ve boş vakitlerini değerlendir. Belâyâ uğrayanın da yardımına koş.»

Kardeşim, mescid evin olsun. Çünkü ben Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işitmiştim :

78 Hilye, 1/221.

79 Hilye, 1/222.

80 Hilye, 1/223; İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/224.

81 Hilye, 1/224.

82 Hilye, 1/221.

83 Hilye, 1/221.

Mescidler, bütün müttekilerin evidir.

Aziz ve celil olan Allah cennet, cehennem kokusunu, sıratı kolayca geçip rızasına kavuşmayı mescidleri ev edinen kullarına garanti etmiştir.

Kardeşim, yetimlere merhamet et, onları koru. Yediklerinden onlara da yedir. Çünkü, katı kalpliliğinden şikâyet ederek Hz. Peygambere gelen bir adama Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle sorduğunu işitmişim :

Kalbinin yumuşamasını ister misin?

Adam evet deyince, Rasûlullah (s.a.v.) ona; öyleyse yetimleri himaye et, onları okşa, yediklerinden onlara da yedir, işte o zaman kalbin yumuşar, ihtiyaçların da karşılanır, buyurmuştur. Kardeşim, şükrünü edâ edemeyeceğin kadar servet yapma. Çünkü ben Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum :

Kıyâmet günü, dünyada Allah'a itaat eden biri getirilir. Onun malları arkasında, kendisi de önde yürümektedir. Sırat köprüsünden geçerken her sendeleyişinde malları ona geç, sen bizim üzerimizde hak bırakmadın, derler.

Yine kıyâmet günü, Allah'a itaat etmeyen biri, malları omuzlarına yükletilmiş olarak getirilir. Malları onu tökezleterek, yazıklar olsun sana! Allah'ın bizim üzerimizdeki hakkını niçin vermedin, derler. Bu hal, o Veyl deresine varıncaya kadar devam eder.

Kardeşim, bir hizmetçi satın aldığını duydum. Halbuki ben Rasûlullah (s.a.v.)'dan kul, başkasını kendisine hizmet ettirmediği müddetçe Allah'ın hesabından emin olur. Eğer hizmetçi kullanırsa hesaba çekilmesi vacip olur, buyurduğunu duymuştum. Karım benden bir hizmetçi istemişti. O zaman halim vaktim de yerindeydi. İşte bu hesap işini duyunca karımın bu isteğini yapmadım.

Kardeşim, hesaptan da korkmazsak kıyâmette bize kim yardım edebilir.

Kardeşim, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı olmana güvenme. Çünkü biz, ondan sonra uzun zaman yaşadık. Allah bilir, neler yaptık.**

Abdurrahman b. Muhammed El Muharibi'den : Duyduğuma göre Ebüdderdâ (r.a.) bir kardeşine şöyle bir mektup yazmış :

«Dünyada sahip olduğun herşey, senden önce başkalarına aittir. Senden sonra yine başkalarının olacak. Yaptıklarından sadece ahiret için olanların sana faydası vardır. Servetini evlâtlarından iyi olanlara bırak. Çünkü sen, hiçbir mazeret beyan edemeyeceğin kim senin huzuruna gidiyorsun. Servetini de sana rahmet okumayacak olanlara bırakıyorsun. Sen iki kişiden biri için servet biriktiriyor-

sun : Ya senin meşakkatle biriktirdiğin mallarla Allah'a itaat ederek mes'ud olacak biri için, ya da senin topladığın mallarla Allah'a isyan ederek ona asi olan biri için. Vallahi her ikisi de senin günahlarını hafifletemezler. Onun için servet bıraktıklarını kendine tercih etme. Ölenlere Allah'ın rahmet edeceğini um. Kalanların rızıklarını da Allah'a emanet et. Vesselâm.⁸⁵

Ebüdderdâ (r.a.) Müslime b. Muhalled'e şöyle bir mektup yazdı :

«...Kul, Allah'a itaat ederse, Allah onu sever. Allah, sevdiğini yarattıklarına da sevdirebilir. Kul, Allah'a asi olursa Allah ona buğz eder. Allah o kuluna buğz ettiği zaman, diğer yaratıklara da, ona buğzettirir.»⁸⁶

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

«İtaatsiz müslümanlık olmaz. Cemaatte hayır vardır. Allah'a, halifeye ve bütün mü'minlere karşı samimiyet göstermek lâzımdır.»⁸⁷

85 Hilye, 1/216.

86 İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/225.

87 İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/227.

EBÜ ZERR'İN (r.a.) ÖĞÜTLERİ

Süfyan-ı Sevrî'den : Ebü Zerr Gıfari Kâ'be'de ayağa kalkarak şöyle dedi :

«Ey insanlar! Ben, Cündübül Gıfari'yim, öğüt veren, şefkatli kardeşinizin yanına geliniz.» Bunun üzerine halk etrafına birikti. O, etrafındakilere şöyle dedi :

«— Biriniz bir yolculuğa çıkmak istese, kendisine yarayacak ve yetecek kadar azık almaz mı?»

Oradakiler :

«— Evet, alır!» dediler. Bu cevap üzerine şöyle devam etti :

«— Kiyâmet yolculuğu sizin bu yolculuğunuzdan daha uzundur. Onun için size yarayacak azıklar alınız.» Halk :

«— Nedir o bize yarayacak olanlar?» diye sorduklarında O :

«— Büyük felâketlerden korunmak için haccediniz. Uzun sürecektek olan mahşer gününün şiddetinden kurtulmak için oruç tutunuz. Kabrin yalnızlığına karşı gece karanlığında iki rekât namaz kılınız. Büyük bir günde (kiyâmet) beklemeyi düşünerek ya hayır konuşun ya da susun. Kiyâmetin güçlüklerinden kurtulmak umu-duyla mallarınızdan sadaka veriniz. Zamanınızı iki kısma ayırınız : Birinde ahiret için çalışın. İkinci kısmında da helâl yoldan rızık kazanmak için çalışın. Üçüncü bir bölüm sizin için zararlıdır, faydası yoktur. Onu istemeyin.

Kazancınızı da ikiye ayırın : Helâlinden kazandığınız bu birinci kısımdan evlâdü ıyalinizin geçimini sağlayın. İkinci kısımdan da ahiretiniz için harcayın. Bunların dışında üçüncü bir kısmın sana faydası yok, zararı vardır. Onu istemeyiniz,» diye cevap verdi. Sonra da sesinin çıktığı kadar :

«— Ey insanlar! Asla ulaşamayacağınız şeylere karşı olan hır-sınız sizleri öldürmüştü!» diye bağırdı.⁸⁸

Abdullah b. Muhammed'den : Bir ihtiyarın şöyle dediğini duydum :

«Duyduğuma göre Ebü Zerr (r.a.) şöyle söylemiş :

Ey insanlar! Ben size sadece öğüt veriyorum. Size karşı çok şefkatliyim. Kabrin yalnızlığından kurtulmak için gecenin karanlığında namaz kılınız. Mahşer gününün sıcaklığından korunmak için dünyada oruç tutun. O, zor günün korkusundan emin olmak için sadaka veriniz. Ey insanlar! Ben size sadece öğüt veriyorum. Ben size karşı çok şefkatliyim.»⁸⁹

Ebü Zerr (r.a.)'dan :

«Ölmek için doğuruluyorlar. Harap olması için imar ediyorlar. Geçici şeylere düşkün oluyorlar da, ebedi olanı terk ediyorlar. İnsanların istemediği iki şey ne güzeldir! Ölüm ve fakirlik.»⁹⁰

Hıbban b. Ebi Cebele'den : Ebü Zerr (r.a.) ve Ebüdderdâ (r.a.) şöyle dediler :

«Ölmek için doğuyorsunuz. Harabe olması için imar ediyorsunuz. Geçici olanlara karşı hırs gösteriyorsunuz da, ebedi olanı ihmal ediyorsunuz. İstenmeyen şu üç şey ne güzeldir : Ölüm, hastalık ve fakirlik.»⁹¹

89 Hilye, 1/165.

90 Hilye, 1/163.

91 İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/224.

HUZEYFE b. EL YEMAN'IN (r.a.) ÖĞÜTLERİ

Ebü Tufeyl, Huzeyfe'nin (r.a.) şöyle dediğini duymuş :

«Ey insanlar! Bana niçin bir şeyler sormuyorsunuz? Müslümanlar Rasûlullah'a (s.a.v.) hayırla ilgili sorular sorardı, ben de şerle ilgili sorular sorardım. Siz, yaşayan ölülerden bana sormuyor musunuz?

Allah Teâlâ Muhammed'i (s.a.v.) gönderdi. O da insanları dalâletten hidayete, küfürden imana davet etti. Hz. Peygambere inananlar inandı. Yaşayan ölümler, bu gerçekle hayat buldular. Batılla hayat sürenler de o şekilde öldüler. Nihayet peygamberlik sona erdi. Aynı yolu takip eden hilâfet geldi. Daha sonra da halkı ezen saltanat geldi. Kim bir kötülüğe eli, dili ve kalbi ile engel olursa vazifesini yapmış olur. Müslümanlardan kim de kötülüğe kalbi ve dili ile engel olup eli ile (kuvvetle) engel olamazsa hakikatten bir bölümü terketmiş olur. Yine müslümanlardan kim bir kötülüğe sadece kalben tenkit ederse, hakikatın iki şubesini terketmiş olur. Müslümanlardan kim bir kötülüğü kalbi ve dili ile düzeltmeye gayret etmezse, işte o yaşayan bir ölüdür.»⁹²

Huzeyfe (r.a.)'dan :

Dört türlü kalp vardır : Kilitli kalp, bu kâfirin kalbidir. İki yüz-lü kalp, bu münafığın kalbidir. İçinde etrafını aydınlatan bir kandil olan temiz kalp, bu mü'minin kalbidir. İçinde iman ve nifak bulunan kalp; orada iman, temiz suların suladığı ve büyüttüğü bir ağaç gibidir. Nifak ise, kan ve irinin azdırdığı yara gibidir. İman ve nifaktan hangisi ağır basarsa, kalp, o tarafa döner.»⁹³

Huzeyfe (r.a.)'dan :

«Fitne kalplere arız olur, hangi kalpte kalırsa orada siyah bir nokta meydana gelir. Hangi kalp de o noktayı atabilirse, orada beyaz bir nokta meydana gelir. Hanginiz, kendisine fitnenin arız olup olmadığını anlamak isterse, kendi kendini kontrol etsin; eğer

⁹² Hilye, 1/274.

⁹³ Hilye, 1/276.

haram olan bir şeyi helâl, hlâl olan bir şeyi de haram olarak kabul ederse ona fitne arız olmuş demektir.»⁹⁴

Huzeyfe (r.a.)'dan :

«Fitneden sakınınız. Ona hiç kimse karışmasın. Vallahi ona kim karışırsa selin önündeki çerçöpü sürükleyip götürdüğü gibi onu da sürükleyip götürür. Fitne gelirken cahili bile şüpheyeye düşürür. Gidince her şey apaçık meydana çıkar. Neyin hak, neyin batıl olduğu anlaşılır. Fitne zuhur ettiği zaman evinize çekilip oturunuz. Kılıçlarınızı kırınız, yaylarınızın kirişlerini kesiniz.»⁹⁵

Huzeyfe (r.a.)'dan :

«Fitnenin uyku ve hücum zamanı vardır. O uykuda olduğu zaman, ölebilen ölsün. Fitnenin uykuda olması, müslümanların birbirine düşüp, birbirlerine kılıç çekmeleri, sulh içinde yaşamaları demektir.»⁹⁶

Huzeyfe (r.a.)'dan :

«Fitne üç gurup insan arasında cereyan eder : Kendisine karşı çıkanları kesen akıllı, atak bir diktatör, onun propagandacıları ve haklı olanlar. İlk ikisine karışma. Haklı olanları ara, onlarla beraberken başına gelenlere razı ol.»⁹⁷

Huzeyfe (r.a.)'dan :

«Fitne içkiden daha çok aklı baştan giderir.»⁹⁸

Huzeyfe (r.a.)'dan :

«Öyle zamanlar gelecek ki, o zaman sadece boğulmak üzere olan birinin yaptığı gibi dua edenler kurtulacak.»⁹⁹

A'meş'den : Bana Huzeyfe'nin (r.a.) şöyle söylediği haber verildi :

«Sizin en hayırlınız, ne dünya için ahireti terkedenden, ne de ahiret için dünyayı terkedendir. En hayırlınız, her ikisi için de çalışandır.»¹⁰⁰

94 Hilye, 1/272.

95 Hilye, 1/273.

96 Hilye, 1/274.

97 Hilye, 1/274.

98 Hilye, 1/274.

99 Hilye, 1/274.

100 Hilye, 1/278.

ÜBEY B. KÂB'IN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

Ebü Âliye'den : Bir adam Übey b. Kâb'a (r.a.) :

«— Bana tavsiyelerde bulun,» dedi. O da şunları söyledi:

«— Allah'ın kitabını önder edin. Onun hüküm ve kuralları ne emrederse razı ol. Çünkü, Rasûlullah (s.a.v.) kendisinden sonra yerine, size onu bırakmıştır. Kıyâmette onun şefaati kabul edilir. Yalan söyleyeceğine ihtimal bile verilmeyen şahittir. O, sizden ve sizden öncekilerden bahseder. Aranızdaki davaları çözüme bağlayan hükümler ondadır. Onda sizin ve sizden öncekilerin durumları hakkında bilgiler vardır.»¹⁰¹

Übey b. Kâb'dan (r.a.) :

«Kul, aziz ve celil olan Allah'ın rızasını kazanmak için bir şeyi terkederse Allah ona, terkettiğinden daha hayırlısını, hiç ummadığı bir yerden verir. Eğer kul o şeyi terketmez hafife alırsa Allah ona hiç ummadığı bir yerden terketmediğinden daha beterini verir.»¹⁰²

Übey b. Kâb'dan (r.a.) :

«Mü'min dört haslete sahiptir: Başına gelen belâya sabreder. Verilirse şükreder. Konuştuğu zaman doğruyu söyler. Mü'min, Allah tarafından yaratılan beş nûr arasında dolaşır. Cenab-ı Allah kitabında, nûr üzerine nûr¹⁰³, buyurmuştur: Mü'minin konuşması nûrdur. İlmi nûrdur. Girdiği yer nûrdur. Çıktığı nûrdur. Kıyâmette varacağı yer nûrdur.

Kâfir de beş karanlık içinde dönüp dolaşır: Konuşması karanlıktır. İlmi karanlıktır. Girdiği ve çıktığı yer karanlıktır. Kıyâmette varacağı yer yine karanlıktır.»¹⁰⁴

Ebü Basra'dan : Bizden Cebr (veya Cüveybir) denen biri şöyle birşey anlattı:

«Ömer (r.a.)'ın halifeliliği zamanında, ondan bir cariye istemek için gittim. Medine'ye gece vardım. Hz. Ömer'in huzuruna çıktım.

101 Hilye, 1/253.

102 Hilye, 1/253.

103 Nûr, 35.

104 Hilye, 1/255.

Ben anlayışlı idim ve güzel konuşurdum. Orada dünyadan bahsettim. Dünyayı küçümsedim, hiçbir şeyle ölçülemiyecek kadar değer-siz olduğunu ifade ettim. Ömer'in (r.a.) yanı başında da bir adam oturuyordu. Ben sözü bitirince Hz. Ömer, bütün bu söylediklerin dünyada yaptıkların ve yaşadıklarındır. Fakat, sen biliyor musun dünya nedir? dedi. Ve şöyle devam etti. Dünya, ölünceye kadar bizim azık hazırladığımız bir yerdir. Ahirette mükâfatlandırılacağın ve cezalandırılacağın amelleri orada yaparsın.

Daha sonra Hz. Ömer'in yanı başında oturan adam sözü aldı ve dünyadan bahsetti. O bu hususta benden daha bilgiliydi. Ben, ey mü'minlerin emiri! Bu yanıbaşında oturan adam kimdir, diye sordum. O da, mü'minlerin efendisi Übey b. Kâ'b, diye cevap verdi.¹⁰⁵

Übey b. Kâ'b'a (r.a.) bir adam :

«— Ebû Münzîr! Bana tavsiyede bulun!» dedi. O da şu tavsiyelerde bulundu :

«— Seni ilgilendirmeyen şeylerle uğraşma. Düşmanından uzak dur. Dostuna karşı da ihtiyatlı davran. Ölünce istemeyeceğin şeyi, hayatta iken de isteme. Senin ihtiyacının karşılanıp karşılanmamasını önemsemeyenlere bir ihtiyacını arzetme.»¹⁰⁶

105 Buhari, Edeb'ül-Müfred; Müntehab, 5/132.

106 İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/224.

ZEYD B. SABİT'İN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

Abdullah b. Dinar El Behranî'den : Zeyd b. Sabit (r.a.) Übey b. Kâb'a (r.a.) şu mektubu yazdı :

«...Allah, dili kalbe tercüman olarak yarattı. Kalbi, dilin kendisine boyun eğdiği ve dile ilham veren bir kap, bir kontrolür yaptı. Kalp, dilin üstünde olduğu zaman yapıcı ve doğru söz çıkar. Dilde sürçme ve kayma olmaz. Kalbi dilinin önünde olmayan kimseler hilim sahibi olamazlar. Kişi, sözü diline bırakır ve kalbine muhalefet ederse kendisini rezil eder. Kişi, sözünü hareketleri ile tatbik ederse, o zaman yerinde ve doğru konuşmuş olur. Çok konuşup da konuştuklarını yapmayandan daha cimri kim olabilir? Çünkü bu durumda dil, kalbin önünde bulunmuş olur. Söylediğini fiili ile tasdik etmeyende şeref ve haysiyet olur mu? Söylediğinin gerçek olduğunu ve söylediği anda, söylediğini yapmasının kendisi için bir vazife olduğunu bilir. Başkalarının ayıplarını araştıran ve kendi ayıbını hafife alan, emredilmeyeni yapan gibidir. Vesselâm.»¹⁰⁷

ABDULLAH B. ABBAS'IN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan :

«Ey günahkâr! Sonunun mutlaka fena olacağını düşün. Günahı aleni yapmak, günah işlemekten daha büyük günahdır. Çünkü, günah işlerken sağında ve solundakilerden utanmaman, o günahı yapmaktan daha büyük bir günahdır. Allah'ın sana ne yapacağını bilmeden gülmen, yapmakta olduğun günahdan daha büyük bir günahdır. Yapmayı başardığın günah sebebi ile rahatlanan o günahdan daha büyük bir günahdır. Yapamadığın bir günahdan dolayı üzülmen, o günahı yapmandan da daha büyük bir günahdır. Bir günah işlerken rüzgârın, kapının perdesini hareket ettirmesinden korkup da, yaptığın kötü işten dolayı Allah'ın seni gördüğünü düşünerek kalben üzüntü duymaman daha büyük bir günahdır. Yazıklar olsun!

Eyyûb Aleyhisselâmın günahının ne olduğunu biliyor musun? O ne yaptı da Allah Teâlâ O'nun vücuduna hastalık vererek, mallarını elinden alıp fakirleştirerek cezalandırdı?

Yoksul biri, Hz. Eyyûb'un engel olabileceği bir zulûmdan kendisini kurtarmasını istemişti de, o bu yoksula yardım etmemişti. İyiliği emredip düşküne zulmeden kimsenin bu hareketine mani olmadı. Aziz ve celil olan Allah da onu böyle bir belâ ile cezalandırdı.»¹⁰⁸

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan :

«Farzlara dikkat et. Allah Teâlâ sana farzları kendisinin bir hakkı olarak emretti. Onun için bunları yaparken Allah'dan yardım iste. Allah kulunun sevaplara karşı olan hırsını ve samimiyetini bilirse onu korktuklarından emin kılar. O her şeyin sahibi ve idarecisidir. İstedliğini yapar.»¹⁰⁹

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan :

«Allah Teâlâ mü'minin de fâcirin de rızkını helâl olanlardan yazmıştır. Eğer helâl olan gelinceye kadar sabrederse, Allah o rızkı ona verir. Acele edip de haram olanlardan yerse, Allah helâl olan rızkıdan noksanlaştırır.»¹¹⁰

108 Hilye, 1/324; İbn-ü Asâkir; Kenz. 2/248.

109 Hilye, 1/326.

110 Hilye, 1/328.

ABDULLAH B. ÖMER'İN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

İbn-ü Ömer (r.a.)'dan :

«Kul, dünyada meşru olmayan şeylerden faydalanırsa, sağladığı fayda dünyevi bakımdan değerli de olsa, Allah katında o kulun derecesi düşer.»¹¹¹

Abdullah b. Ömer'den :

«Kişi, bakî olanı fanî olana tercih etmeyi akıllılık saymadıkça, hakiki imana sahip olamaz.»¹¹²

Mücahid'den : İbn-ü Ömer'le (r.a.) yürüyordum. İbn-ü Ömer (r.a.) bir harabeye uğrayarak :

«— Söyle ey harabe! Sahiplerin neler yaptı?» dedi. Ben de aynı şekilde :

«— Ey harabe! Sahiplerin neler yaptı?» dedim. Bunun üzerine **İbn-ü Ömer (r.a.) :**

«— Onlar gitti, yaptıkları kaldı,» dedi.¹¹³

111 Hilye, 1/306.

112 Hilye, 1/306.

113 Hilye, 1/312.

ABDULLAH B. ZÜBEYR'İN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

Vehb b. Keysan'dan : Abdullah b. Zübeyr (r.a.) bana şu öğütleri ihtiva eden bir mektup yazdı :

«Müttekilerin tanındıkları ve kendilerinin de tanındıkları bazı alâmetler vardır. Bunlar; belâlara sabır, kazaya rıza göstermek, nimetlere şükretmek, Kur'ân'ın hükümlerine boyun eğmektir. Âmirler, satılan malın götürüldüğü pazar gibidir. Eğer âmir, haktan ayrılmayan biriye ona hakikatler getirilir ve haklı olanlar gelir. Âmir hakka hukuka riayet etmeyen biriye, ona kötü işler getirilir ve kötü kimseler gelir, o da ona göre muamele yapar.»¹¹⁴

HZ. ALİ'NİN OĞLU HASAN'IN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

Hasan b. Ali (r.a.)'dan :

«Kim dünyayı isterse dünya onu bağlar. Ona bağlanmayan onun nimetlerine değer vermez. Dünyaya tamah eden, ona hükmedenin kölesidir.

Dünyada, sana yetecek kadar kâfidir. Hepsî de senin olsa yine mes'ud olamazsın. Dünyada bugünkü hayatı ile dünkü hayatı aynı şekilde devam ettiren aldanmıştır. Dünü bugünüden daha hayırlı olan aldanmıştır. Kendi noksanlarını araştırmayanın eksikleri vardır. Eksiklikler içinde yaşayan bir kimse için ölüm daha hayırlıdır.»¹¹⁵

Hasan b. Ali'den :

«Biliniz ki, Hilm zînettir veya mertliktir, acelecilik akılsızlıktır, yolculuk insanı zayıflatır. Kötülerle düşüp kalkmak ârdır. Fâsıklarla düşüp kalkmak, başkalarının şüphesini celbeder.»¹¹⁶

Hasan b. Ali'den :

«İnsanlar dört guruptur : Bir kısmının iyilik ve hayırdan nasibi vardır, fakat ahlâktan nasibi yoktur. Bir kısmı ahlâklıdır fakat iyilik ve hayırdan nasibi yoktur. Bir kısmının ne ahlâktan ne de iyilik ve hayırdan nasibi vardır. İşte bunlar insanların en kötüleridir. Bir kısmı ise hem ahlâklıdır, hem de iyilik ve hayırdan nasipleri vardır. Bunlar da insanların en üstünleridir.»¹¹⁷

115 İbn-ü Necear; Kenz. 8/222.

116 İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/237.

117 İbn-ü Asâkir; Kenz. 8/237.

ŞEDDAD B. EVS'İN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

Ziyad b. Mâhek'den : Şeddad b. Evs (r.a.) şöyle demişti :

«Siz dünyada hayırın kendisini değil, sebeplerini görüyorsunuz. Şerrin de sebeplerini görüyorsunuz. Hayır, her şeyi ile cennettir. Şer de cehennemde.

Dünya, iyinin de, kötünün de yemek yediği açık bir sofradır. Ahiret ise, her şeyi mahvetmeye gücü yeten bir hükümdarın icraatında bulunduğu gerçek bir va'ddir. Her şeyin talipleri vardır. Onun için dünyaya gönül verip ona hizmet ederek dünyaya talip olmayınız. Ahirete talip olunuz.»¹¹⁸

Ebüdderdâ (r.a.)'dan :

«İnsanlardan bir kısmına ilim verilmiştir, fakat hilim verilmiştir. Ebû Ya'lâ'ya ise hem ilim hem de hilim verilmiştir.»¹¹⁹

118 Hilye, 1/264.

119 Hilye, 1/264.

CÜNDÜB EL BECELİ'NİN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

Cündüb el Beceli (r.a.)'dan :

«Allah'a muhalefetten sakınınız. Kur'ân okuyunuz. Çünkü Kur'ân, sıkıntı ve ihtiyaç içinde olanlar için karanlık gecelerde nûr, gündüzleri de ışıktır. Başınıza bir belâ geldiği zaman canınızı değil de, mallarınızı fedâ ediniz. Başınıza gelen bir belâ karşısında canınızı veya dininizi fedâ etmek durumunda kalırsanız, canınızı fedâ ediniz. İyi biliniz ki, esas zararda olan, dininde zarara girmiş olanıdır. Esas helâk olan kimse de, dini bakımdan helâk olandır.

Cennete giren için fakirliğin bir önemi yoktur. Cehenneme giren kimse için de zenginliğin hiçbir faydası yoktur. Çünkü cehennem aldığı bir bırakmaz, onun açtığı yaralar iyi olmaz, alevleri sönmeyiz. Bir mü'minin diğer bir müslüman kardeşini öldürmesi onun cennete girmesine engel olur.

Girmek için vardıgı cennet kapılarını, her defasında kendisine kapalı bulur.

Bilmiş olun ki, Âdem oğlu ölüp defnedildikten sonra önce karından çürümeye başlar. Karnınıza haramları doldurarak kokmasına da meydan vermeyin. Mallarınızı harcarken Allah'a muhalefet etmekten sakınınız. Birbirinizin kanını dökerek Allah'ın emirlerine muhalefet etmekten de çekininiz.»¹²⁷

EBÛ ÜMAME'NİN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

Ebû Süleym b. Âmir'den :

Ebû Ümame el Bahili (r.a.) ile beraber Dimâşk kapısında cenaze taşıyan bir kabile ile yola çıktık. Cenaze namazı kılındıktan sonra onu kabre götürdüler. Orada Ebû Ümame (r.a.) şöyle dedi :

«Ey insanlar! İyilikleri ve kötülükleri bölüştüğünüz bir yerde günleriniz geçiyor. Yakında buradan başka bir yere göç edeceksiniz. (Mezarı işaret ederek) Burası yalnızlık diyarıdır. Karanlık bir evdir. Yılanlar ve çıyanlar barınır. Allah'ın genişlettiği kabirler müstesna dardır. Oradan mahşere nakledileceksiniz Buralarda Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyeceksiniz. Cennetliklerin yüzü ağırır, cehennemliklerinki ise kararır. Sonra buradan da başka bir yere nakledilirsiniz. Zifiri bir karanlık insanları sarar. Daha sonra ise nûr dağıtılır. Mü'minlere nûr verilir, kâfir ve münafıklara ise, hiçbir şey verilmez. Bu durum Allah Teâlâ'nın kitabında şöyle anlatılmıştır: Yahut da onların işledikleri, üzerini yığın yığın dalgalar kaplayan, daha üstüne de bulutlar gerilmiş olan engin denizdeki karanlıklar gibidir. Bu karanlıklar içinde insan elini kaldıracak olsa, hemen hemen onu göremez. Allah kime nûr vermezse onun ışığı yoktur.»¹²¹

Kâfirler ve münafıklar, sağlamların gözlerinden âmalar istifade edemediği gibi, mü'minlerin nûrundan istifade edemezler. Münafıklar, mü'minlere :

«— Bize bakınız da nûrunuzdan faydalanalım» derler. Onlara :

«— Geri dönün de arkanızda nûr arayın» denir.¹²² Bu, kitabında da buyurduğu gibi Allah'ın münafıklara bir hilesidir: **Münafıklar Allah'ı aldatmak için uğraşırlar. Halbuki Allah onları aldatır.**¹²³

Münafıklar kendilerine söylenene uyarak geri, nûr dağıtılan yere dönerler. Fakat hiçbir şey bulamazlar. Hemen tekrar geri dönerler, fakat mü'minlerle aralarında bir kapısı olan bir duvar çekil-

121 Nûr, 40.

122 Hadid, 13.

123 Nisâ, 142.

miştir. Duvarın iç tarafında rahmet, dış tarafında azap vardır. Münafıklar, mü'minleri çağırarak, biz sizinle beraber değil miydik? derler. Onlar da :

«— Evet beraberdik. Fakat siz kendinizi iğfal ettiniz, bizi gözetleyerek şüphe içinde beklediniz. Sizi bir takım kuruntular aldattı. Allah tarafından va'd olunan azap gelinceye kadar siz bu hal üzere kaldınız. Aldatıcılar sizi Allah katında aldattılar.»¹²⁴

Nûr taksim edilinceye kadar münafıklar bu şekilde aldatılırlar. Böylece Allah mü'minle münafığı birbirinden ayırır.»¹²⁵

Süleyman b. Habib'den : Bir gurup insana katılarak Ebû Ümame'nin (r.a.) huzuruna girdik. Baktım zayıf, yaşlı bir ihtiyar. Fakat aklı ve mantığı görünüşünün tam aksi, fevkalâde. Bize ilk sözü şu oldu :

«Bu meclis Allah'ın size bir nimetidir. Ondan sorumlu olacaksınız. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) kendisine emredileni insanlara tebliğ etti. Ashabı ondan duyduklarını başkalarına bildirdi. Siz de duyduklarınızı başkalarına anlatınız :

Üç gurup insan vardır ki, Allah onları cennete koyuncaya, yahut da sevap ve ganimetle dönünceye ekadar himayesi altında bulundurur. Allah'ın cennete koyuncaya veyahut da sevap ve ganimetle dönünceye kadar himaye edeceği kimselerin birincisi, Allah rızası için evinden çıkıp Allah yolunda cihad edenler. Allah'ın cennete koyuncaya veya sevap ve ganimetle dönünceye kadar himaye edeceği kimselerin ikincisi, abdest alıp sabah erkenden camiye gidenler. Üçüncüsü de evine girerken selâm verenler.

Cehennemde yedi tane kemeri olan bir köprü vardır. Bu kemerlerin ortasındakinde mizan kurulur. Kul buraya getirilir ve ona :

«— Borcun var mı? diye sorulur. Hemen o hesabını yapar. Allah'dan hiçbir şeyi gizleyemezler.»¹²⁶

«Ya Rabbi, şu, şu kimselere, şöyle, şöyle borçlarım var,» der. Ona :

«— Öyleyse borçlarını öde,» denir. O :

«— Benim hiçbir şeyim yok. Nasıl ödeyebilirim?» diye mukabele eder. Bunun üzerine :

«— Onun sevaplarından ödeyin!» denir. O kulun sevaplarından ahır. Neticede kendisine hiç sevap kalmaz, bütün sevapları biter. Bunun üzerine :

124 Hadid, 13.

125 İbn-ü Ebî Hâtim; Tefsir-ü İbn-i Kesir 4/308; Beyhaki; Elesma ves'Sıfât sh. 340.

126 Nisâ, 42.

«— Alacaklıların günahlarından getirin ödeştirin, buna yükleyin,» denir.

Duyduğuma göre bazıları dağlar kadar sevapla getirilir, alacaklılara dağıta dağıta kendisine hiçbir şey kalmaz. Bu sefer alacaklıların günahları bunlara verilir. Böylece onların dağlar kadar sevabı varken, dağlar kadar günahı olur.

Yalandan sakının. Çünkü yalan insanı günaha, günah da cehenneme götürür. Doğru olun, çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür.

Ey insanlar! Sizler cahiliye devrinden daha da sapıksınız. Çünkü Allah Teâlâ, kendisi için harcadığınız bir dirheme yediyüz dirhem, bir dinara yediyüz dinar vereceğı halde siz hâlâ cimrilik yapıyorsunuz. Şunu iyi bilin ki fetihler altın ve gümüş saplı kılıçlarla değil, sinir, kurşun ve demir saplı kılıçlarla yapılır.»¹²⁷

ABDULLAH B. BÜSR'ÜN (R.A.) ÖĞÜTLERİ

Abdullah b. Büsr (r.a.)'dan :

«Müttekiler efendidir. Âlimler kumandan, onlarla sohbet etmek ise ibadet, hattâ ondan da üstün bir ameldir. Her geçen gün ve gece eceliniz ömrünüz kısalıyor. Yaptığınız her iş kayd ediliyor. Onun için sanki yarın ölecekmiş gibi hazırlanınız.»¹²⁸

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBERE VE ONUN ASHABINA ALLAH'IN GÖNDERDİĞİ MANEVİ YARDIMLAR

"Siz henüz az ve zayıf iken, Allah size Bedir'de yardım etmişti. Bu sebeple Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakının ki, şükretmiş olasınız."
(Âl-i İmrân: 123)

"Karşılaşan iki orduda sizin için ibretler vardır. Ordulardan birisi Allah yolunda savaşıyordu. Diğeri ise kâfirdi. Kâfir ordusu Allah yolunda savaşanların, kendilerinin iki misli olduğunu görmüşlerdi. Allah, dileğini yardımıyla takviye eder. Basiretli olanlar için bunda ibretler vardır."
(Âl-i İmrân: 14)

G İ R İ Ő

«Allah'ın kitabına sımsıkı sarılın, parçalanmayın...» (Âl-i İmrân: 103) buyurulurken müslümanlara Allah'ın nimetleri hatırlatılıyor. «Allah'ın nimetlerini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşmandınız da, Allah sizin kalplerinizi kaynaştırdı. Onun lûtfu sayesinde kardeş oldunuz. Cehennem çukurunun kenarında idiniz de, sizi oradan kurtardı...» (Âl-i İmrân: 103) deniliyor. Bunlar, İslâm'a yeni girenlere Allah'ın lûtuflarıdır. İslâm'ı kemâliyle yaşayanlara ise daha büyük lûtuflarda, yardımlarda bulunmaktadır.

Allah'a inananlar, imanın kemâline erenler az ve zayıf bile olsalar Allah'ın yardımıyla güçlü, kuvvetli olurlar. Küçük ordular büyük orduları dize getirir. Nitekim, Bedir'de azıcık İslâm ordusu, kendisinin üç misli müşrik ordusunu dize getirmiştir. Allah'ın ordusu mağlûp olmaz. Allah ordusunu mağlûp ettirmez. Birbiri peşinden gönderdiği biner, üçbiner, beşbiner, sayısız meleklerle ordusuna yardım eder. Zayıf cılız bir müslümana, dev gibi savaşçı bir kâfiri esir aldırır. İslâm düşmanlarının kalplerine korku düşürür; üstlerine ordular gönderir, fırtınalarla onları perişan eder. O dilerse telsiz telefonla ihtiyaç hissettirmez. Hz. Ömer'e Medine mescidindeki minberden, Suriye'de çarpışan Sâriyeye talimat verdirir. Denizleri ve nehirleri müslümanların emirlerine âmâde kılar. Yırtıcı, azgın hayvanlara başegdirir, müslümanın hizmetine koşturur. Yolunda şehid olanlara eziyet edilmesine rıza göstermez. Gerekirse onları arılara korutur. Bir kişiye bile yetmeyecek kadar az olan, azığı lûtfu ve bereketiyle koca bir orduya yedirir, yine de azıktan birşey eksilmez. O dilerse, müslüman olmasını istediği çobana müjdeci, haberci olarak kurdu gönderir. Şehitlerin mezarından etrafa misk kokuları yayar.

Kudret ve iradesi her şeyi ihata eden Allah neye kadir olamaz kil..

MELEKLERİN YARDIMI

Bedir Harbinde Meleklerin Ashaba Yardımı :

Sehl b. Sa'd'dan : Ebû Üseyd (r.a.) âmâ olduktan sonra şöyle demişti :

«Yeğenim! Keşke sen ve ben Bedir'de olsak da, Allah da gözlerimi açsa meleklerin ayan beyan geldiği yolu sana göstersem.»¹

Urve'den :

«Bedir Harbinde Cebrâil (a.s.), başında sarı bir sarıkla Zübeyr'in simasında geldi.»²

Abdullah b. Zübeyr'in oğlu Abbâs (r.a.)'dan :

«Bedir harbinde Zübeyr b. Avvam'ın başında sarı bir sarık var idi. Bunun üzerine bütün melekler, sarı renkli sarıklarla müslümanların yardımına geldiler.»³

İbn-ü Abbâs (r.a.)'dan :

«Bedir harbinde melekler beyaz sarıklı idi. Sarıklarının uçlarını da sırtlarına doğru sarkıtmışlardı. Huneyn savaşında müslümanların yardımına gelen meleklerin sarıkları ise yeşildi. Yardıma gelen melekler sadece Bedir harbinde bilfiil düşmanla çarpıştılar. Diğer harplerde ise sırf müslümanların sayısını ve gelen yardımı çok göstererek düşmanın gözünü korkutuyorlardı. Fakat bilfiil savaşmıyorlardı.»⁴

İkrime'den : Rasûlullah'ın (s.a.v.) azathısı Ebû Rafi şunları anlattı :

«Abbas b. Abdülmuttalib'in kölesi idim. Müslümanlık Abbâs'ın ailesi arasında da yayılmaya başlamıştı. Abbâs, Ümmü-l Fadl ve ben müslüman olmuştuk. Abbâs kavmine muhalefet etmekten korkuyor, onlardan çekiniyor ve müslümanlığını gizliyordu. O, kavmi arasında zenginliği ile temayüz etmişti.

1 Beyhaki; İbn-ü İshak; Bidâye, 3/280; Taberâni; Mecme'uz-Zevaid, 6/84.

2 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid, 6/84.

3 Müstedrek, 3/361; Taberâni; İbn-ü Asâkir; Kenz. 5/268.

4 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 170.

Ebû Leheb Bedir harbine gidememiş yerine Hışam b. Mugire'nin oğlu Âs'ı göndermişti. Araplar hep böyle yaparlardı; biri harbe gidemezse yerine başka birini gönderirdi.

Bedir'de Allah'ın Kureysi zelil ve rezil ettiği haberi gelince, biz kendimizde bir kuvvet hissettik ve güven duymaya başladık. Ben zayıftım, zemzem odasında ok yontardım. Bu haber geldiği zaman yine orada ok yontuyordum. Ümmül Fadl da yanımda oturuyordu. Gelen haber bizi son derece sevindirmişti. Birden Ebû Leheb çıkageldi. Sanki şerri ayağında sürüyordu. Odanın bir köşesine oturdu. Sırtı sırtıma dönüktü. O, otururken birdenbire halk, işte Ebû Süfyan b. Haris b. Abdülmuttalib⁵ gelmiş, dediler.

Bunun üzerine Ebû Leheb ona :

«— Gel sende haber vardır,» dedi. Ebû Süfyan geldi, onun yanına oturdu. Halk da etrafında dikiliyordu. Ebû Leheb :

«— Yeğenim! Bedirdekilerin durumu nasıl, söyle?» dedi. Ebû Süfyan şunları anlattı :

«— Vallahi bizi öyle bir kavim karşıladı ki savaş başladıktan hemen sonra bizi istedikleri gibi öldürüyorlar ve istedikleri gibi de esir alıyorlardı. Ben bizimkilerin bu durumunu hiç de kınamadım. Çünkü bizi, gökle yer arasında yağız atlar üzerinde beyazlar giymiş adamlar karşılıyor, hiçbir şey bırakmıyorlar ve hiçbir şey dayandırmıyorlardı.

O bunları anlatırken ben odanın (çadırın) bir kenarını kaldıracak⁶ :

«— Onlar meleklerdi,» dedim. Bunun üzerine Ebû Leheb elini kaldırdı, yüzüme son derece şiddetli bir tokat vurdu. Hemen üzerine sıçradım. Fakat beni tuttuğu gibi yere çarptı. Sonra üzerime yüklenerek vurmaya başladı. Zaten ben zayıftım. Bunu gören Ümmül Fadl çadırın direklerinden birine koşup onu aldığı gibi Ebû Leheb'e vurdu ve başını yardı.

«— Efendisi yok diye onu zayıf buldun, değil mi?» dedi. Ebû Leheb zelil ve perişan bir vaziyette dönüp gitti. Bu olaydan yedi gün kadar sonra Allah ona bir adese çıbanı tebelleş etti. O çıban onu öldürdü.»

İbn-ü İshak'dan gelen bir rivayette şu ilâve vardır :

«...Ebû Leheb öldükten sonra oğulları onu üç gün defnedemediler. Onun için koktu. Çünkü Kureys, taundan korktuğu kadar adese-seden de korkardı. Nihayet Kureys'den biri :

⁵ Ebû Süfyan'ın adı, Mugire'dir. (İbn-ü Hışam)

⁶ Bu odanın bir çadır odası olduğu unutulmamalıdır.

«— Yazıklar olsun size! Utanmıyor musunuz? Babanız evinde koktu. Onu hâlâ defnetmediniz,» dedi. Onlar da :

«— Biz ikimiz, bu çıbanın bize bir zarar vermesinden korkuyoruz,» dediler. Adam :

«— Gelin, ben size yardım edeyim,» dedi. Bunun üzerine cese-de yaklaşmadan, uzaktan su dökerek onu yıkadılar. Sonra da Mekke'nin üst tarafında bir yere götürerek bir duvara dayadılar, daha sonra da üzerini taşlarla doldurdular.»⁷

Huneyn Savaşında Meleklerin Ashaba Yardımı :

Huneyn savaşına kâfir olarak katılan Ümmü Bürsün'ün azatlı-sı Avf b. Abdurrahman'dan :

Rasûlullah (s.a.v.)'ın ordusuyla karşılaştığımız zaman onlar bize bir koyun sağımı kadar bile dayanamadılar; hemen kılıçlarımızla Rasûlullah (s.a.v.)'ın önünden saldırdık. Onu ansızın kaybediverdik. Bir de ne görelim; O'nunla bizim aramızda güzel yüzlü adamlar şöyle söylüyorlar :

«— Kahrolasicalar! Geri dönün!»

Bu söz üzerine biz hezimete uğradık.»⁸

İbn-i Bürsün'ün azatlısı Abdurrahman'dan :

«Huneyn savaşında Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabı ile karşılaştığımızda, bir koyun sağımı kadar bile bize dayanamadılar, hemen saldırdık. Onları bozguna uğrayıp önümüze kattık. Beyaz katırlı birinin yanına kadar vardığımızda, bir de ne görelim. O Rasûlullah (s.a.v.) değil mi? O zaman hemen bizi Hz. Peygamberin yanında bulunan beyaz elbiseli, güzel yüzlü kimseler karşıladı ve şöyle dediler :

«— Kahrolasicalar! Dönün!» Müslümanlar bize yüklendiler. Bunun üzerine biz hezimete uğradık.»⁹

Cübeyr b. Mut'im (r.a.)'dan : Huneyn'de ordu savaşırken, biz Rasûlullah (s.a.v.)'la beraberdik. Birden bire gökten siyah elbiseli adamlar inmeye başladı. Müşriklerle aramızda durdular. O kadar çoktular ki karınca gibiydiler. Bütün vadiyi doldurdular. Tabii neticede müşrikler hezimete uğradılar. Gökten inenlerin melekler olduğundan asla şüphemiz yok.»¹⁰

7 İbn-ü İshak; Bidâye 3/308; İbn-ü Sa'd, Tabakât 4/73; Müstedrek 3/321-322; Taberâni; Bezzar; Mecme'uz-Zevaid 6/89; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 170.

8 Beyhaki; Bidâye, 4/332.

9 İbn-ü Cerir; Tefsir-ü İbn-ü Kesir 2/345.

10 İbn-ü İshak; Beyhaki; Bidâye 4/334.

Uhud ve Hendek Savaşlarında Meleklerin Ashaba Yardımı :

Abdullah b. Fadl'dan : Uhud harbinde Hz. Peygamber sancağı Mus'ab b. Umeyr'e verdi. Mus'ab şehid edilince sancağı ona benzeyen bir melek aldı. Akşama doğru Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ya Mus'ab gel!» dedi. Bu emir üzerine melek Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek :

«— Ben Mus'ab değilim,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) onun yardım için gelmiş bir melek olduğunu anladı.¹¹

Enes (r.a.)'dan :

«Rasûlullah (s.a.v.) Benî Kureyza üzerine yürüdüğü zaman, Benî Ganm'in yolunda, göklere yükselen tozlar arasında Cebrâil Aleyhisselâm'ın kafilesini görür gibiyim.»¹²

Humeyd b. Hilâl'in, Benî Kureyza Gazvesi hakkında rivayet ettiği uzunca bir hadiste şunlar da vardır :

«— ...Rasûlullah (s.a.v.) ve ashâbı silâhlarını bıraktılar. Hemen Cebrâil (a.s.) Hz. Peygambere geldi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) Cebrâil (a.s.) karşıladı, onu ağırladı. Cebrâil atın göğsüne yaslanmıştı. Yüzü, gözü toz içinde, Hz. Peygambere :

«— Biz daha silâhlarımızı bırakmadık. Şimdi de Benî Kureyza üzerine yürü,» dedi. Hz. Peygamber de :

«— Ashabım yorgun, birkaç gün daha beklesek olmaz mı?» dedi. Cebrâil Aleyhisselâm ise :

«— Onlara saldır! İşte ben atımla gidiyorum, kalelerini yerle bir edeceğim,» cevabını verdi. Hemen yanındaki meleklerle beraber döndü. Giderlerken ensardan Benî Ganm'in yolunda tozlar göklere yükseliyordu.»¹³

11 İbn-ü Sa'd 3/121.

12 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 182.

13 İbn-ü Sa'd, 2/76 ve 77.

MELEKLERİN MÜŞRİKLERİ ESİR ALMASI VE ONLARLA ÇARPIŞMALARI

Süheyl b. Amr (r.a.)'dan : Bedir harbinde yüzleri kapalı, gökle yer arasında, yağız atlar üzerinde müşrikleri esir alan ve onlarla savaşan beyaz elbiseli adamlar gördüm.¹⁴

Berâ (r.a.) ve diğer bazıları anlatıyor : Ensardan biri Abbas'ı esir almış, getirdi. Abbâs :

«— Ya Rasûlâllah! Beni bu esir almadı, saçları yanlara taranmış, şöyle şöyle biri esir aldı,» dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber Abbâs'ı getiren adama :

«— Öyleyse Allah sana çok iyi bir melek vasıtası ile yardım etmiş,» dedi.¹⁵

Hız. Ali'den gelen Bedir harbi ile ilgili uzunca bir rivayette de şöyle denilmektedir :

...Ensardan bir adam, Abbâs b. Abdülmuttalib'i esir alarak getirdi. Abbâs :

«— Ya Rasûlâllah! Vallahi beni bu esir almadı. Beni yağız bir at üzerinde, çok yakışıklı ve saçları yanlarına taranmış biri esir aldı,» diye itiraz etti. Bunun üzerine Abbâs'ı getiren ensarlı zat :

«— Onu ben esir ettim, ya Rasûlâllah!» deyince Hz. Peygamber :

«— Sus, Allah sana iyi bir melek vasıtası ile yardım etmiş,» buyurdu.¹⁶

İbn-ü Abbâs (r.a.)'dan : Abbâs'ı, Benî Seleme'nin kardeşi Ebûl Yezer b. Kâ'b b. Amr esir almıştı. Bu zat kendisi zayıf, fakat esir aldığı Abbâs ise iri yapılı idi. Bu olay üzerine Hz. Peygamber Ebûl Yezer'e :

«— Abbâs'ı nasıl esir aldın ya Ebûl Yezer?» diye sordu. Ebûl Yezer :

«— Ya Rasûlâllah! Bu işte bana şimdiye kadar hiç görmediğim bundan sonra da göremeyeceğim biri yardım etti. O şöyle bir zattı,» diye cevap verdi. Hz. Peygamber de :

14 İbn-ü Asâkir; Vakidi; Kenz. 5/268.

15 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid, 6/85.

16 İbn-ü Ebi Şeybe; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; İbn-ü Cerir; Beyhâkî Delâ-il; Kenz. 5/266; Mecme'uz-Zevaid 6/75; Bezzar.

«— Öyleyse bu işte sana iyi bir melek yardım etmiş,» buyurdu.¹⁷

İbn-ü Abbâs (r.a.)'dan : Müslümanlardan biri, bir müşriği önüne katmış kovalıyordu. Birden yukarıdan bir kırbaç şaklaması ve :

«— Hayzum gel!» diye bir ses duydu. Bunun üzerine müslüman önündeki müşriğe bir baktı ki, müşrik sırtüstü yere yıkılmış. Birde ne görsün, yere yıkılan bu adamın kırbaç yemiş gibi burnu kırılmış, yüzü yaralanmış! Adam mosmor olmuş! Ensardan bu zat, hemen gelip bu hadiseyi Rasûlullah'a anlattı. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Doğru söyledin, bu üçüncü kat semânın meleklerinden birinin yardımıdır. O gün onlar yetmiş müşrik öldürdüler ve yetmiş tane de esir aldılar,» buyurdu.¹⁸

Benî Gıfâr'dan bir zat anlatıyor :

...Ben ve amcamın oğlu, Bedir Harbi'nin yapıldığı yeri görebileceğimiz bir dağa çıktık. Biz o zaman müşriktik. Harbin kimin aleyhine neticeleneceğini bekliyorduk. Onun için, saldıranlarla hemen, biz de saldıracaktık. Biz dağdayken birden bire bir bulut bize yaklaştı. Bulutun içinden at kişnemeleri işitiyorduk. Ayrıca, birinin şöyle dediğini de duydum :

«— Hayzum gel!» Bu olay üzerine, amcamın oğlunun yerde ödü patladı ve derhal öldü. Kendimi tutmasam nerdeyse ben de ölecektim.¹⁹

Ebû Talha (r.a.)'dan : Bir savaşta Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberdim. Düşmanla karşılaştığımda onun şöyle dediğini duydum :

«Ey hesap gününün sahibi! Ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz.» Bunun üzerine yere yıkılan adamlar gördüm. Önden ve arkadan melekler onlara vuruyorlardı.²⁰

Ebû Ümame b. Sehl babasından naklediyor :

«Yavrum! Sen Bedir'de bizi görecektin! Birimiz, müşriklerden birinin kafasını gösteriyor, kılıcımız daha değmeden hemen onun kafası bedeninden ayrılıyordu.»²¹

Ebû Ümame'den gelen aynı meâldeki bir rivayette de : «...Herhangi birimiz kılıcımızla düşmanın kafasını gösterir göstermez, onun kafası vücudundan ayrılıyordu,» denilmektedir.²²

17 İbn-ü Sa'd 4/12; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 6/86; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 169.

18 Müslim; Bidâye 3/279.

19 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 2/170.

20 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 164.

21 Beyhaki; Bidâye 3/281.

22 Müstedrek 3/409; Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 6/84.

Ebû Vâkid Elleysi'den : Ben bir müşriğin boynunu vurmak için peşine düştüğümde, daha kılıcım ona dokunmadan başı yere düşüyordu. Ben müşriği başka birinin öldürdüğünü anlıyordum.²³

Bedir Harbine iştirak eden **Ebû Dâvud El Mâzini'den** gelen bir rivayette de şu farklılık vardır : «...Bedir Harbinde ben bir müşriğin peşine düştüğüm zaman daha kılıcımı vurmadan onun kafası yere düşüyordu...»²⁴

Sehl b. Ebû Hasme'den : Bedir Harbinde **Ebû Berzetel Harisî**, Rasûlullah'a (s.a.v.) üç tane kâfir başı getirdi. Rasûlullah (s.a.v.) onu bu vaziyette görünce :

«— Sen mi öldürdün?» diye sordu. **Ebû Berze :**

«— Ya Rasûlâllah! Ben sadece ikisini öldürdüm. Diğerini ise beyaz elbiseli, yakışıklı bir adam öldürdü,» diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) meleklerin birinin ismini söyleyerek :

«— O falandır,» buyurdu.²⁵

Mahmud b. Lebid'den : **Haris b. Summe** şunları anlattı : Şiab'da Rasûlullah (s.a.v.) bana :

«— **Abdurrahman b. Avf'ı** gördün mü?» diye sordu. Ben de :

«— Evet, ya Rasûlâllah! Onu dağın eteğinde müşriklerden birinin altında gördüm. Yardım etmek istedim, fakat seni görünce hemen yanına geldim,» diye cevap verdim. Bunun üzerine Hz. Peygamber :

«— Melekler onunla beraber savaşıyorlardı,» buyurdu. Hz. Peygamberin bu sözü üzerine ben hemen **Abdurrahman'ın** yanına gittim. Onu, yere serilmiş yedi tane müşriğin yanında buldum.

«— Bravo! Bunların hepsini de sen mi öldürdün?» dedim. **Ertat b. Şurahbil'i** işaret ederek :

«— Bunu ve bunu ben öldürdüm. Fakat diğerlerini hiç görmediğim birisi öldürdü,» dedi. Ben :

«— Allah ve Rasûlü doğru söylüyor,» dedim.²⁶

23 İbn-ü İshak; Bidâye 3/281.

24 Taberânî; Evsat; Mecme'uz-Zevaid 6/83.

25 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 6/83; Ebû Nûaym; Delâil, sh. 170.

26 Taberânî; Bezzar; Mecme'uz-Zevaid 6/114; İbn-ü Mendeğ; Hilye, Münte-hab 5/76.

MEKKE'DE MÜSLÜMANLARLA ALAY EDENLERE CEBRÂİL'İN (A.S.) EZİYETİ

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan : Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'de bir gurup insanın yanına uğradı. Onlar :

«— Bu peygamber olduğunu ve yanında Cebraîl'in olduğunu iddia ediyor,» diyerek başladılar Rasûlullah'ın (s.a.v.) ensesini çimdiklemeye. Bunun üzerine hemen Cebraîl Aleyhisselâm parmağını onlara sürdü. Derhal vücutlarında tırnak batmış gibi yaralar hasıl oldu. O kadar ki bu yaralar koktu ve onlara kimse yaklaşılamadı. Bu olay üzerine azîz ve celîl olan Allah şu âyet-i kerîme'yi indirdi : «...Biz sizinle alay edenlerin haklarından geliriz.»²⁷

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan : «Biz sizinle alay edenlerin haklarından geliriz.»²⁸ âyetinde alay edenlerden maksat : Velid b. Mugîre, Esved b. Abdi Yegûs, Esed b. Abdül Uzza oğullarından Esved b. Mutalib Ebû Zem'a, Haris b. Aytal es Sehmî, Asî b. Vâil es Sehmî'dir. Bir defasında Cebraîl (a.s.) geldi. Rasûlullah (s.a.v.) onları Cebraîl'e şikâyet ederek Velid b. Mugîre'yi gösterdi. Bunun üzerine Cebraîl elinin bileğini işaret etti. Hz. Peygamber :

«— Ne yaptın?» diye sordu. Cebraîl de :

«— Onun hakkından geldim,» diye cevap verdi. Sonra Haris b. Aytal Essehmî'yi gösterdi. Cebraîl bu sefer onun karnını işaret etti. Hz. Peygamber :

«— Ne yaptın?» dedi. Cebraîl :

«— Onun da hakkından geldim,» cevabını verdi. Daha sonra Asî b. Vail'i gösterdi. Cebraîl bu defasında da onun tabanını gösterdi. Hz. Peygamber :

«— Ne yaptın?» dedi. Cebraîl de :

«— Onun da hakkından geldim,» cevabını verdi.

Bir müddet sonra Velid b. Mugîre Hırzaa kabilesinden kendisine ok yontan bir adamın yanına vardı. Ok Velid'in bileğine isa-

27 Hicr sûresi, 15; Taberâni; Evsat; Mecme'uz-Zevaid 7/46; Bezzar.

28. Hicr, 15.

bet ederek bileğini kopardı. **Esved b. Muttalıp** kör oldu. Bazıları normal olarak kör oldu diyor. Bazıları da onun kör oluşunu şöyle anlatıyorlar :

Esved bir ağaç altına geldi :

«— Evlâtlarım! Beni kurtarmıyor musunuz? Ölüyorum! Gözüme diken batırıyorlar!» diye başladı bağırmaya. Çocukları da :

«— Biz hiçbir şey göremiyoruz,» diye karşılık verdiler. Gözleri kör oluncaya kadar bu karşılıklı feryat böyle devam etti. **Esved b. Abdi Yegûs** ise başında çıkan bir yaradan dolayı öldü. **Haris b. Aytal**'ın da karnında sarı su toplandı. Pisliği ağzından gelmeye başladı. O da böylece öldü. **Asî b. Vail**'in ise ayağına bir diken battı, dikenin battığı yer su toplayarak yarası azdı ve öldü.²⁹

ASHABDAN EBÛ MÂ'LÂK'A BİR MELEĞİN YARDIMI

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabından Ebû Ma'lâk lâkabında biri vardı. Ticaretle meşgûl olurdu. Samimi ve mütteki bir kimse idi. Bir yolculuğunda silâhlı bir hırsız önünü kesti :

«— Neyin varsa çıkar! Seni öldüreceğim!» dedi. Ebû Ma'lâk :

«— Mallarımı mı istiyorsun?» dedi. Hırsız :

«— Ben senin malını değil, canını istiyorum!» deyince :

«— Öyleyse müsaade et, namaz kılayım!» diye ricada bulundu. Hırsız :

«— Namazını kıl!» dedi. Ebû Ma'lâk abdest aldı, sonra da üç defa şöyle dâa etti :

«— Ey sevgili! Ey yüce arşın sahibi! Ey istediğini yapan! Ulaşılmayan ve yüksekliğin hürmetine, haksızlığa uğranmayan saltanatın hürmetine ve arşının rûkûnlerini dolduran nûrun hürmetine beni bu hırsızın şerrinden korumanı istiyorum. Ey dâaları kabul eden, yardım et!» Birden bire elindeki mızrağı atının kulakları arasından yükselen bir süvari peydâ oldu. Hemen hırsıza vurup onu öldürdü. Sonra da tüccara döndü. Bunun üzerine tüccar Ebû Ma'lâk :

«— Sen kimsin de, Allah senin vasıtanla bana yardım etti?» diye sordu. O da :

«— Ben, dördüncü kat semânın meleklerindenim. İlk dâa ettiğinde gök kapılarının gıcırdadıklarını duydum. İkinci dâa edişinde gök ehlinin feryatlarını duydum. Üçüncü defa dâa edişinde de, yardıma muhtaç birinin dâası dendi. Ben, hemen, Allah'ın beni bu hırsız öldürmeye göndermesini istedim. Geçmiş olsun. Şunu iyi bil ki, kim abdest alır dört rek'at namaz kılar ve bu şekilde dâa ederse, ister darda olsun, ister olmasın onun imdadına yetişilir,» diye cevap verdi.³⁰

30 İbn-ü Ebiddünya, Kitab-ü Mücabid-da'veh; Ebû Musâ, kitabül vezaif; İsbâbe 4/182.

ZEYD B. HARİSE'YE BİR MELEĞİN YARDIMI

Leys b. Sa'd anlatıyor : Duyduğuma göre, Zeyd b. Harise Taif'de bir adamdan kendisini istediği bir yere kadar götürmek için bir katır kiralamış. Giderlerken adam bir harabeye sapmış. Oraya varınca Zeyd'e :

«— İn!» demiş. Zeyd inince bir de ne görsün harabe öldürülmüş insan cesetleriyle dolu! Adam onu da öldürmek isteyince Zeyd ona :

«— Müsaade et de iki rek'at namaz kılayım,» demiş. Adam da :

«— Kıl. Senden önce bunlar da kıldılar, fakat namazları onlara hiçbir fayda vermedi,» diye mukabelede bulunmuş. Zeyd b. Harise namazını bitirince adam, öldürmek için yanına yaklaşmış. Bunun üzerine Zeyd b. Harise :

«— Ey merhametlilerin en merhametlisi!» diye Allah'a yalvarmış. Bu dúa üzerine adam :

«— Onu öldürme!» diye bir ses duymuş. Bundan korkarak, harabeden çıkıp şöyle bir etrafa bakmış fakat hiçbir şey görmemiş. Tekrar Zeyd'in yanına gelmiş. Zeyd yine :

«— Ey merhametlilerin en merhametlisi!» diye üç defa nidâ etmiş. Birdenbire elinde, demir bir mızrağın tepesinde ateş yanan bir atlı belirivermiş. Hemen elindeki mızrağı adamın sırtına saplamış. Adam yere yıkılarak ölmüş. Sonra da bu atlı Zeyd'e dönerek :

«— İlk defa, ey merhametlilerin en merhametlisi, diye yalvardığında ben yedinci kat gökte idim. İkinci defa, ey merhametlilerin en merhametlisi, diye yalvardığın zaman dünya semâsında idim. Üçüncü defa ey merhametlilerin en merhametlisi diye yalvarışında imdadına geldim,» demiş.³¹

ASHAB'IN MELEKLERİ GÖRMELERİ

H. Âişe ve Ensardan Bazılarının Cebrâil'i (a.s.) Görmeleri :

Âişe (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) bir adam sesi duydu. Hemen sıçrayarak dışarı, ona bakmaya çıktı. Adamı görmek için ben de Rasûlullah'ı (s.a.v.) takip ettim. Baktım, daha önce gördüğüm Dihyetel Kelbi (r.a.), sarığını omuzunun iki tarafından sarkıtmış atının boynuna da yaslanmış duruyor. Rasûlullah (s.a.v.) içeri gelince :

«— Aniden sıçradın. Ben de çıktım. baktım O Dihyetel Kelbi idi,» dedim.

«— Onu gördün mü?» dedi.

«— Evet,» dedim. Bunun üzerine :

«— O Cebrâil Aleyhisselâm'dı. Benî Kureyza üzerine yürümemi emretti,» buyurdu.³²

Said b. Müseyyib'den : ...Rasûlullah (s.a.v.) yola çıktı. Benî Kureyza'ya varmadan bir gurup insana uğradı :

«— Buradan kimse geçti mi?» diye sordu Onlar da :

«— Evet. Dihyetel Kelbi kır bir katır üzerinde buraya geldi. Altında ipek bir çul vardı,» diye cevap verdiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— O Dihye değildi. Benî Kureyza'nın kalesini sarsmak için gönderilen Cebrâil'di. O onların kalplerine korku düşürecek,» buyurdu.³³

Ensardan Birinin Cebrâil'i (a.s.) Görmesi ve Onunla Konuşması:

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan : Rasûlullah (s.a.v.) ensardan bir zatı ziyarete gitmişti. Eve yaklaşınca adamın içeride biri ile konuştuğunu işitti. İçeri girmek için müsaade istedi. Odaya girdiğinde ensardan olan zattan başka kimse göremedi. Bunun üzerine :

32 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 182; İbn-ü Sa'd 4/250.

33 Ebû Nûaym, sh. 182.

«— Biriyle konuştuğunu duydum,» dedi. O da :

«— Ya Rasûlâllah! Rahatsız olduğumdan, gürültüden uzak olmak için içeri girdim. İçeri, siz müstesna onun gibi hoş sohbet ve güzel konuşan bir başkasının girdiğini şimdiye kadar görmedim,» diye mukabelede bulundu. Rasûlullah (s.a.v.) buna :

«— O, Cebrâil'di. Sizden öyleleri vardır ki eğer yemin ederek bir şeyin olacağını söylese, Allah onun duasını kabul eder,» buyurdu.³⁴

Abdullah b. Abbas'ın (r.a.) Cebrâil'i Rasûlullah'ın (s.a.v.) Yanında Görmesi :

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan : Babamla beraber Hz. Peygamberin yanında idim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında kendisiyle gizli birşey konuşan biri vardı. Babamdan çekinir bir hali vardı. Hemen oradan çıktık. Babam :

«— Yavrum! Görmedin mi! Amcam oğlunun benden çekinir gibi bir hali vardı,» dedi. Bunun üzerine ben :

«— Babacığım! Onun yanında, kendisine yalvaran biri vardı,» dedim. Hemen tekrar, Rasûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna girdik. Babam :

«— Ya Rasûlâllah! 'Abdullah'a böyle böyle dedim. O da yanınızda size yalvaran birinin olduğunu söyledi. Yanınızda biri var mıydı?» diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ya Abdullah! Onu gördün demek?» buyurdu. Ben de :

«— Evet,» dedim. Hz. Peygamber :

«— Beni seninle ilgilenmekten alıkoyan o zat, Cebrâil 'Aley-hisselâm'dı,» buyurdu.³⁵

Abbas (r.a.) Abdullah'ı (r.a.) birşey için Rasûlullah'a (s.a.v.) göndermişti. Abdullah (r.a.) Hz. Peygamberi başka biriyle görünce, hiçbir şey söylemeden geri babasına döndü... Hz. Abbas (r.a.), durumu peygamber efendimize anlatınca Rasûlullah (s.a.v.) Abdullah (r.a.)'a :

«— Onu gördün mü?» dedi. O da :

«— Evet,» diye cevap verince peygamberimiz :

«— O, Cebrâil'di. İbn-ü Abbas, gözlerini kaybetmeden ve büyük bir âlim olmadan asla ölmeyecek,» buyurdu.³⁶

34 Bezzar; Taberânî; Kebir, Evsat, Mecme'uz-Zevaid 10/41.

35 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 9/276.

36 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 9/277.

İrbad b. Sariye'nin Dimaşk Mescidinde Bir Meleği Görmesi :

Urve b. Ruveyym anlatıyor : İrbad b. Sâriye (r.a) Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabındandı, bir hayli yaşlanmıştı. Ruhunun kabzedilmesini çok isterdi. Onun için de şöyle dâa ederdi :

'Allah'ım! Yaşlandım. Kemiklerim inceldi. Artık ruhumu kabzet.' Bir gün Dimaşk mescidinde, üzerinde yeşil bir örtü olan, çok yakışıklı bir genç peyda oldu. Ona :

«— Böyle nasıl dua ediyorsun!» dedi. İrbad da :

«— Ya nasıl dâa edeyim yeğenim?» diye mukabele edince genç :

«— Allahım, amellerimi güzelleştir, ecelimi tamamla, de,» dedi.

İrbad :

«— Allah razı olsun sen kimsin?» dedi. Genç de :

«— Ben, mü'minlerin kalplerinden hüzünleri çekip alan Ribâ'il'im,» diye cevap verdi.³⁷

MELEKLERİN ASHABA SELÂM VERMESİ VE ONLARLA MUSAFAHA YAPMALARI

Mutarrif b. Abdullah (r.a.) anlatıyor : Imran b. Husayn (r.a.) bana :

«— Mutarrif! Melekler bana gelerek başucumda, Kâ'be'de ve Bâbü'l Hıcr'de³⁸ selâm verirlerdi. Ben döğme yaptırdıktan sonra gelmez oldular,» dedi. Imran'ın döğme yaraları iyileşince yine bana :

«— Mutarrif! Arkadaşlarım yine bana geldiler. Yalnız ben ölünceye kadar bu olanları kimseye anlatma,» dedi.³⁹

Mutarrif (r.a.) anlatıyor : Imran b. Husayn (r.a.) bana :

«— Haberin var mı? O bana selâm veriyordu. Döğmeden sonra selâmı kesti,» dedi. Ben :

«— Baş ucundan gelerek mi selâm veriyordu, yoksa ayak ucundan mı selâm veriyordu?» diye sordum. O :

«— Baş ucumdan selâm veriyordu,» diye cevap verdi. Bunun üzerine ben :

«— Bana kalırsa, ölmeden o, yine gelip sana selâm verecektir,» dedim. Bir müddet sonra bana :

«— Haberin var mı? O bana yine geldi,» dedi. Bundan sonra çok geçmeden vefat etti.⁴⁰

Katâde'den : Döğme yapıncaya kadar melekler gelip Imran b. Husayn'a selâm veriyor ve onunla musafaha ediyorlardı. Döğmeden sonra gelmez oldular.⁴¹

38 Bâbü'l Hıcr, Kâ'be'nin bir köşesinde İsmail Aleyhisselâm'ın adı verilen odanın kapısıdır.

39 Müstedrek, 3/472.

40 İbn-ü Sa'd, 4/289.

41 İbn-ü Sa'd, 4/288.

ASHABIN MELEKLERLE KONUŞMASI

Selm b. Atıyye El Esedi anlatıyor : Selman (r.a.), ölüm döşeğinde yatan bir adamı ziyarete geldi :

«— Ey melek! Ona iyi davran!» dedi. Ölüm döşeginde yatan adam :

«— Melek, ben bütün mü'minlere iyi davranırım, diyor» dedi.⁴²

ASHABIN MELEKLERİN SESİNİ DUYMASI

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor : Übey b. Kâ'b (r.a.) :

«— Mescide gidip namaz kılacağım. Hiç kimsenin yapmadığı şekilde Allah'a hamdedeceğim,» dedi.

Namazını kılıp hamdetmek ve Allah'ı övmek için oturduğunda, arkasından şöyle dúa eden yüksek bir ses duydu :

«— Allah'ım! Bütün hamdlar sanadır. Bütün mülk senindir. Bütün hayır senin elindedir. Gizli ve aşikâr yapılan bütün ameller senin huzurunda ortaya dökülecek. Hamd, sana mahsustur. Sen her şeye muktedirsin. Benim geçmişte yapmış olduğum günahlarımı affet. Bundan sonraki hayatımda da beni günah işlemekten koru. Bana senin razı olduğun yollarla kazanılan rızıklardan nasip et. Tevbelerimi kabul et.» Übey, olanları hemen Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek anlattı. Rasûlullah (s.a.v.) da :

«— O, Cebrâil Aleyhisselâm'dı,» buyurdu.⁴³

42 Hilye, 1/204.

43 İbn-ü Ebiddünya, Kitab-üz-Zikr; Tergib 3/101.

MELEKLERİN AŞHABIN DİLİ İLE KONUŞMALARI

Meleklerin, Hz. Ömer'in Dili İle Konuşması :

Ebü Said El Hudrî (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu :

«— Ömer'i kızdıran, beni kızdırmış demektir. Ömer'i seven de beni sevmiş demektir. Arafa akşamı Allah bütün müslümanlarla iftihar eder. Ayrıca Ömer'le iftihar eder. Allah gönderdiği her peygamberin ümmeti içinde meleği bir kişinin dili ile konuşturur. Benim ümmetim içinde de meleğin dili ile konuştuğu kimse Ömer'dir.»

Hız. Peygamberin bu sözleri üzerine ashab :

«— Ya Rasûlâllah! Bu nasıl olur?» diye sordular. Peygamberimiz de :

«— Melekler onun bazı tekliflerini emir olarak getirirler,» buyurdu.“

Büheresîr Şehrinin Muhâsarasında Meleğin Ebû Müfezzir'in Dili İle Konuşması :

Enes b. Huleys anlatıyor : Büheresîr'e saldırıp onları hezimete uğratmış ve şehri muhasara altına almıştık. Bize onlardan bir elçi gelerek :

«— Melikimiz, Dicle aramızda sınır olmak üzere bir anlaşma yaparlar mı? diye soruyor. -Allah doyurmasın!- Nasıl razı mısınız?» dedi. Bunun üzerine Ebû Müfezzir El Esved b. Kutbe çıkarak, ne onun ne de bizim anlayamadığımız bir şekilde konuştu. Elçi de döndü gitti. Baktık, düşman şehri terk ediyor. Biz :

«— Ya Ebû Müfezzir! Ona ne söyledin?» dedik.

«— Muhammed'i hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, ne olduğunu bilmiyorum. Sadece içimde bir rahatlık var. En hayırlı bir şekilde konuşturulduğumu umuyorum,» diye cevap verdi. Artık halk akın akın gelip, Ebû Müfezzir'e ne söylediğini soruyorlardı. Sa'd da bunu duyup bize gelerek :

«— Ebû Mefezzir! Ne dedin? Vallahi onlar kaçıyorlar,» dedi. Ebû Müfezzir bize söylediklerini aynen ona da tekrarladı. Müslümanlara hücum emri vererek onlara saldırdı. Mancınıklarımız onlara taş yağdırıyordu .Nihayet şehirde hiç kimse kalmadı. Sadece bir adam şehirden çıkıp eman dileyerek bize doğru geldi. Ona eman verdik. Gelen adam :

«— Şehirde kimse kalmadı. Ne duruyorsunuz?» dedi. Bunun üzerine ordu surlara tırmandı ve kale kapılarını açıp içeri girdik. Fakat şehirde ne bir kimse, ne de birşey vardı. Onlardan sadece dışarıda yakaladığımız esirler kalmıştı. Yakaladığımız esirlere ve gelen adama :

«— Onlar niçin kaçtılar?» diye sorduk.

«— Melikimiz size, sulh teklif eden bir elçi gönderdi. Fakat siz, Efrizin ve Ütrücce Kûsa'yı⁴⁵ fethedip oranın mallarını yemeden, asla sulh yapamayacağınızı bildirdiniz. Bunun üzerine de Melik : Vay! Mutlaka melek onların dili ile konuşup sorularımızı cevaplandırıyor. Arapların adına da bize cevap veriyor. Vallahi, böyle olmasa bile, bu adamın ağzından çıkan sözler bizim şehri terketmemize yeter, dedi. Onun için şehir halkı, şehri terkedip uzak kasabalara sığındılar,» diye cevap verdi.⁴⁶

45 İki yer ismi.

46 Tarih-u İbn-i Cerir 3/118.

ASHABIN OKUDUĞU KUR'ÂN'I DİNLEMELİK İÇİN MELEKLERİN YERE İNMESİ

Ebû Said El Hudrî'den : Üseyyid b. Hudayr (r.a.) bir gece ağılda Kur'ân okuyordu. Birden bire atı şaha kalktı, fakat o yine okumaya devam etti. At tekrar sıçradı, o yine okudu. At tekrar sıçradı, o yine okumaya devam etti. Üseyyid atın Yahya'yı çiğnemesinden korkarak yanına gitti. Bu esnada birden başının üzerinde gölgelik gibi birşey gördü. İçinde kandillere benzer ışıklar vardı. Bu gölgeliğe benzer şey göğe doğru yükseldi, sonra görünmez oldu. Üseyyid ertesi gün Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek :

«— Ya Rasûlâllah! Dün gece yarısı ağılımda Kur'ân okuyordum. Atım birden iki ayak üzerine kalktı,» dedi. Rasûlullah da :

«— Devam edeydin, İbn-ü Hudayr!» buyurdu. İbn-ü Hudayr :

«— Okumaya devam ettim, fakat at tekrar sıçradı,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Devam edeydin!» buyurdu. İbn-ü Hudayr :

«— Ben devam ettim. At sıçradı,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) tekrar :

«— Devam edeydin, Üseyyid b. Hudayr!» buyurdu. İbn-ü Hudayr :

«— At öbür tarafa döndü. Yahya da oraya yakındı. Onu çiğnemesinden korktum. Bu sırada, içinde kandillere benzeyen bir şeyler bulunan, bir gölgelik gördüm. Göğe doğru yükseldi, sonra da gözden kayboldu,» dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ona şöyle buyurdu :

«— Onlar meleklerdi. Seni dinlemek istiyorlardı. Eğer sabaha kadar okumaya devam etseydin, senin gördüklerini diğer insanlar da görürlerdi.»⁴⁷

Aynı olay başka bir kaynakta da kısaca şöyle zikredilmektedir :

«— ...Döndüm, bir de ne göreyim, yerle gök arasında sallanmış kandillere benzer şeyler! Ya Rasûlâllah! Bunun üzerine okumaya devam edemedim.»

Hız. Peygamber buna şöyle cevap verdi :

«— Onlar meleklerdi. Kur'ân okumanı dinlemek için inmişlerdi. Eğer okumaya devam etseydin daha hayreti mucip şeyler görürdün.»⁴⁸

Başka kaynaklarda da şu farklılık vardır :

«— ...Onlar, senin sesine gelen meleklerdi. Eğer okumaya devam etseydin, diğer insanlar da apaçık onu görürlerdi.»⁴⁹

48 Müstedrek, Tergîb 3/13; İbn-ü Hibban; Taberâni; Beyhaki; Kenz. 7/7.

49 Ebû Ubeyd, Fedailül Kur'ân; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, Buhari; Nesai.

MELEKLERİN ASHABIN CENAZELERİNİ YIKAMALARI

Meleklerin, Şehid Olan Hanzala'nın (r.a.) Cenazesini Yıkamaları :

Mahmud b. Lebîd anlatıyor : Amr b. Avf'ın kardeşi Hanzala b. Ebî Âmir, Uhud Harbinde Ebû Süfyan b. Harb'le karşılaştı. Hanzala onu altına aldı. İbn-ü Şeûb denilen Şeddat b. Esved, Ebû Süfyan'ın mağlûp olmak üzere olduğunu görünce, hemen gelip Hanzala'yı şehid etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Arkadaşınızı melekler yıkıyorlar. Ailesine sorun ne yapmış?» buyurdu. Hanımına soruldu Hanımı :

«— Hanzala cünüptü. Çılgılığı duyar duymaz, yıkanmadan dışarı çıkmıştı,» dedi. Hz. Peygamber :

«— Demek ki, melekler onu bu yüzden yıkıyorlar,» buyurdu.⁵⁰

Meleklerin Sa'd b. Muaz'ı Yıkamaları :

Mahmud b. Lebîd anlatıyor : Sa'd, Hendek Savaşında bilek damarından yaralanınca, kan kaybından bir hayli ağırlaştı. Hemen onu, Rufeyde denilen karısının yanına götürdüler. Bunu duyan Rasûlullah (s.a.v.) Sa'd'ın yanına gitmek üzere yola çıktı, biz de çıktık. O kadar hızlı yürüyordu ki ,ayakkabılarımızın kayışları koptu ve omuzlarımızdan hırkalarımız düştü. Ashab :

«— Ya Rasûlâllah! Bizi yordun,» diye durumu arzedince Hz. Peygamber şöyle buyurdu :

«— Ben, meleklerin Hanzala'yı yıkadıkları gibi, biz varmadan Sa'd'ı da yıkamalarından korkuyorum.»⁵¹

Asım b. Ömer b. Katâde anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) uyuyordu. Uyandığı zaman ona bir melek gelerek (veya Cebrâil) :

«— Bu gece ümmetinden ölen zat kimdir? Onun ölümü gök ehlini sevindirdi,» dedi. Hz. Peygamber de :

50 Hilye 1/357; İbn-ü İshak; Meğazi; Sirâc; İsâbe 1/361; Müstedrek 3/204.

51 İbn-ü Sa'd, 3/427.

«— Bilmiyorum. Yalnız, akşam Sa'd'ın durumu ağırdı, nasıl oldu?» diye sordu. Ashab :

«— Ya Rasûlâllah! O, ruhunu teslim etti, diye cevap verdiler. Akrabaları hemen onu memleketlerine götürdüler.» Rasûlullah (s.a.v.) da sabah namazını kılınca bir kısım müslümanla yola çıktı. Müslümanlar yolda yoruldular. O kadar ki ayaklarındaki ayakka-bıların kayışları koptu ve ridaları omuzlarından düştü. Bunun üze-rine ashabtan biri Hz. Peygambere :

«— Ya Rasûlâllah! Halkı yordun!» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da :

«— Meleklerin, bizden önce davranıp Hanzala'yı yıkadıkları gibi onu da yıkamalarından korkuyorum,» cevabını verdi.⁵²

MELEKLERİN ASHABIN CENAZELERİNE İŞTİRAKLERİ

Meleklerin, Cabir'in (r.a.) Babasının Cenazesine İştirakleri :

Câbir (r.a.)'den : Câbir'in babası öldürüldüğü zaman, Câbir yünündeki örtüyü atarak ağlamaya başladı. Bunu gören halk, ona engel oldu. Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle buyurdu :

«— Ona ağlasanız da ağlamasanız da siz, defnedinceye kadar melekler onu kanatları ile göleleyecekler.»⁵³

Yine Câbir'den : ...Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu :

«— Siz, onu defnedinceye kadar, melekler onu kanatları ile göleleyecekler.»⁵⁴

Meleklerin, Sa'd b. Muaz'ın Cenazesine İştirakleri :

Seleme b. Eslem (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah'ı kapının önünde gördüm. Biz de peşinden içeri girmek istiyorduk. Rasûlullah (s.a.v.) içeri girdi, fakat içeride üzeri örtülü duran Sa'd'dan başka kimse yoktu. Baktım Rasûlullah (s.a.v.) hâlâ yürüyordu. Onu görünce durdum. Beni işaret ederek :

«— Dur!» dedi. Durdum. Peşindekileri de durdurdum. Hz. Peygamber bir müddet oturdu, sonra çıkıp gitti. Bunun üzerine ben :

«— Ya Rasûlâllah! Ben içeride kimse göremediğim halde, sen hâlâ oturacak bir yer bulabilmek için yürüyordun,» dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Bir melek bana, kanadı ile oturacak bir yer verinceye kadar oturmadım. Yer verilince oturdum,» buyurdu. Rasûlullah (s.a.v.) bu esnada şöyle diyordu :

«— Ne mutlu sana Ebû Amr (Sa'd b. Muaz)! Ne mutlu sana Ebû Amr! Ne mutlu sana Ebû Amr!»⁵⁵

53 Buhari; Müslim; Bidâye 4/44.

54 İbn-ü Sa'd 3/561.

55 İbn-ü Sa'd 3/428.

İbn-ü Ömer (r.a.)'dan : Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur :

«— Sa'd b. Muaz'ın cenazesi için, daha önce yeryüzüne hiç inmemiş yetmiş bin melek indi.» Sa'd defnedildiği zaman da şöyle buyurdu :

«— Sübhanellah! Eğer kabrin sıkmasından tek kişi kurtulacak olsaydı, o da Sa'd olurdu.»⁵⁶

Sa'd b. İbrahim anlatıyor : Sa'd'ın tabutu çıkarıldığı zaman, münafıklardan bir gurup :

«— Yetmiş bin tane melek indi. Sa'd'ın cenazesine katıldılar. Onlar daha önce yeryüzüne hiç inmemişlerdi.»⁵⁷

Hasan-ı Basri'den : Sa'd b. Muaz (r.a.) cüsseli ve kemikli bir zattı. Öldüğü zaman münafıklar tabutunun arkasından giderlerken :

«— Bu zamana kadar bunun gibi hafif adam görmedik! Bunun sebebi ne, biliyor musunuz? Bu, Benî Kureyza hakkındaki hükümden dolayı olsa gerek,» diyorlardı. Onların bu konuşmaları peygamberimize bildirilince, şöyle buyurdu :

«— Kuvvet ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, onun tabutunu melekler taşıyorlardı.»⁵⁸

56 Bezzar; Mecme'uz-Zevaid 9/308; İbn-ü Sa'd 3/430.

57 İbn-ü Sa'd 3/429.

58 İbn-ü Sa'd 3/430.

MELEKLERİN, DÜŞMANLARIN KALBİNE KORKU VERMESİ

Muaviye b. Hayde'nin Kalbine Verilen Korku :

Muaviye b. Hayde El Kureysi'den : Rasûlullah'a (s.a.v.) getirilmiştim, huzuruna çıkarıldığımda Rasûlullah (s.a.v.) :

«— ...Sizi güç duruma düşüren kıtlık senelerinde bize yardım etmesini ve sizin kalplerinize düşürdüğü korkudan bizi uzak kılmasını ben Allah'dan istemiştim,» dedi. Ben ellerimle işaret ederek :

«— Fakat ben, kıtlık beni güç duruma düşürdüğü ve kalbime de korku düşürüldüğü müddetçe sana uymamaya ve sana inanmamaya şöyle şöyle yemin etmiştim. Şimdi ise huzuruna gelmeye mecbur oldum,» dedim.⁵⁹

Huneyn Savaşında Müşriklerin Kalplerine Korku Verilmesi :

Yezîd b. Âmir Essüvâî anlatıyor : Biz Saib b. Yesar'a, Cenab-ı Allah'ın Huneyn savaşında kalplerine nasıl korku verdiğini soruyorduk. O hemen, bir çakıl, taşı alarak onu bir leğen içine attı. Taş ses çıkardı :

«— Biz işte böyle, içimizde bir korku duyardık,» dedi.⁶⁰

59 Taberânî; Evsat; Mecme'uz-Zevaid 6/66; Nesai.

60 Beyhaki; Bidâye 4/333.

RASÛLULLAH'ın (s.a.v.) HİCRETİNE MANİ OLANLARIN YAKALANMASI

Zeyd b. Eslem ve başkaları anlatıyorlar : **Sûrâka b. Malik** Hz. Peygamberin Mekke'den çıkıp çıkmadığı hususunda üç defa remil attı. Üçüncüde de çıktığı anlaşıyordu. Bunun üzerine **Sûrâka** hemen atına binerek Rasûlullah'ı (s.a.v.) yakalamak için yola çıktı. Nitekim izlerini takip ederek buldu da. Rasûlullah Allah'a dúa ederek **Sûrâka**'nın atının ayaklarının kuma saplanmasını istedi. Atın ayakları kuma saplandı. **Sûrâka** :

«— Ya Muhammed! Atımın kurtulması için Allah'a dúa et. Seni takibeden başkalarını da geri çevireceğim!» diye yalvardı. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Allah'ım! Eğer o sözünde samimi ise, atını kurtar!» diye dúa etti. Atının ayakları derhal kumdan kurtuldu.»⁶¹

Umeyr b. İshak'dan gelen rivayette şu farklılık vardır : **Sûrâka** :

«— ...İkiniz benim için dúa ediniz. Ben de düşmanlarınızı peşinizden başka bir yöne çeviririm!» diye yalvarınca hemen dúa ettiler. **Sûrâka** sözünde durmadı. Atı tekrar kumlara saplandı. Bunun üzerine tekrar :

«— Kurtulmam için dúa ediniz. Sizi takip etmiyeceğim!» diye yalvardı. Azığını ve devesinde bulunanları Hz. Peygamberle Hz. **Ebü Bekir**'e vermek istedi. Onlar da :

«— Sözünde dur, yeter!» dediler. **Sûrâka** bunlara :

«— Size verdiğim sözde duracağım!» diye mukabelede bulundu.»⁶²

Ebü Ma'bed El Huzâi de bu olayı şöyle anlatıyor :

— **Sûrâka** :

«— Ya Muhammed! Atının kurtulması için dúa et! Ben sizi yakalamaktan vazgeçip döneceğim. Gelenleri de çevireceğim,» diye yalvardı. Atı kurtuldu, kendisi geri döndü. Sözünde de durarak Rasûlullah'ı aramaya çıkanlara rastladıklarına :

61 İbn-ü Sa'd, 1/188.

62 İbn-ü Sa'd, 1/232.

«— Dönün! Ben bu tarafları aradım. Benim yanılmayacağımı siz de bilirsiniz,» dedi. Onlar da Sûrâka'nın sözü üzerine geri döndüler.⁶³

Enes b. Malik (r.a.) da hicretle ilgili hadisinde bu konuda şunları anlatmaktadır :

...Ebû Bekir (r.a.) geri döndü. Bir de gördü ki arkalarında bir atlı kendilerine yetişmek üzere! Hemen :

«— Ya Rasûlâllah! Arkamızda bir atlı bize yetişmek üzere!» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da geri baktı. Onu görünce :

«— Allah'ım onu yere ser!» diye dâa etti. Derhal atı onu yere attı. Sonra da şaha kalkarak kişnemeye başladı. Bu sefer Sûrâka :

«— Ya Rasûlâllah! İstedigini emret!» diye yalvardı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Olduğun yerde dur! Peşimizden hiç kimseyi bırakma!» diye emretti. Müşrikler sabahleyin Hz. Peygamberi yakalamaya karar vermişler, akşama doğru da bütün geçitleri tutmuşlardı.⁶⁴

63 İbn-ü Sa'd, 1/232.

64 İbn-ü Sa'd, 1/235 ve 1/504; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, Babül Hicre.

ERBED b. KAYS ve ÂMİR b. TUFEYL'İN HELÂK OLMALARI

İbn-ü Abbas (r.a.) anlatıyor : Erbed b. Kays ve Âmir b. Tufeyl Medine'ye Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına geldiler. Huzura vardıklarında Rasûlullah (s.a.v.) oturuyordu. Onlar da önüne oturdular. Âmir b. Tufeyl :

«— Ya Muhammed! Müslüman olursam bana ne verirsin?» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Diğer müslümanlara ne verirsem, sana da onları veririm. Onları neden sorumlu tutarsam, seni de ondan sorumlu tutarım,» buyurdu. Âmir b. Tufeyl :

«— Müslüman olursam, sen öldükten sonra başkanlığı bana bırakır mısın?» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Bunu ne sana, ne de senin kavmine bırakabilirim. Fakat, bir kumandan olabilirsin,» diye karşılık verince O :

«— Ben zaten Necid'in kumandanıyım. İstersen bedevilerin idaresini bana ver, sen de şehirlilerin idaresini üzerine al,» dedi. Hz. Peygamber :

«— Hayır!» cevabını verdi.

Hız. Peygamberin huzurundan çıkarlarken, Âmir :

«— Vallahi, burayı piyade ve süvari ile dolduracağım!» dedi. Hız. Peygamber de :

«— Allah sana mücade etmez,» buyurdu. Erbed ve Âmir dışarı çıkınca Âmir :

«— Erbed! Ben konuşarak Muhammed'i meşgûl edeyim. O sırada sen de onu bir kılıçla öldür. Nasıl olsa, halk, sen Muhammed'i öldürdüğün zaman diyetinden fazla bir şey istemez. Harb de etmezler. Diyetini de onlara öderiz,» dedi. Erbed :

«— Tamam!» dedi. Tekrar Hız. Peygamberin huzuruna geldiler. Âmir :

«— Muhammed! Gelir misin, seninle konuşacağım,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) kalktı Âmir'in yanına geldi. Bir duvarın dibine oturdular. Rasûlullah (s.a.v.) onunla konuşurken Erbed kılıcı çekti, elini kılıca atar atmaz, eli kılıcın sapında donup kaldı. Kılıcı çekip

vuramadı. Erbed vurmakta gecikince Âmir'le yaptıkları plânı gerçekleştiremedi. Rasûlullah (s.a.v.) geriye baktığında Erbed'i o halde gördü. Sonra hemen onlardan ayrıldı. Âmir ve Erbed Rasûlullah'ın yanından ayrılınca Vakım taşlığına kadar geldiler. Orada konakladılar. Sa'd b. Muaz ve Üseyd b. Hudayr (r.a.) kendilerine yetiştiler :

«— Durun, ey Allah'ın düşmanları! Allah size lânet etsin!» dediler. Âmir :

«— Sa'd! Bu kim?» diye sordu. O da :

«— Üseyd b. Hudayr El Ketâib!»⁶⁵ diye cevap verdi. Âmir ve Erbed oradan da ayrıldıktan sonra Rakam'a geldiler.⁶⁶ Allah, Rakam'da Erbed'e bir yıldırım isabet ettirerek öldürdü. Âmir yola devam ederek Cerime'ye geldi. Orada Allah ona bir yara musâllat etti.⁶⁷ Selül oğullarından bir kadının evinde gecelemeğe zorunda kaldı. Âmir başladı boğazındaki yarayı kaşımaya. O sırada şöyle diyordu :

«— Selül'lü bir kadının evinde beni öldürmek isteyen deve hastalığı!» Sonra, hemen atına atlayıp evinin yolunu tuttu. Fakat yol-
da onu ölüm yakaladı. Bunun üzerine şu âyet-i kerime nâzil oldu :

«Allah her dışının döl yataklarında neyin olduğunu, ne taşıdığını ve ne yetiştirdiğini bilir. Allah nezdinde herşey ölçüye tabidir. Görünmeyen ve görünen her şeyi bilen en büyük ve en yüce O'dur. Sizin sözü gizleyeniniz, açık söyleyeniniz, kendini gece karanlıklarda saklayanınız ve gündüz de aşikâre dolaşanınız onun için aynıdır. Çünkü onun önünde ve arkasında birbiri ardınca gelen melekler vardır. Allah'ın emri ile onu korurlar. Bu millet, kendi kendini bozmadıkça Allah da onları bozmaz. Allah bir toplumun fenalığını isterse, ona hiç birşey mâni olamaz. Onlar için, Allah'dan başka ne dost ne de yardımcı vardır.»⁶⁸

Melekler Allah'ın emri ile Muhammed'i (s.a.v.) de koruyorlardı. Âyeti- Kerime'de Erbed'in öldürülmesi ile ilgili kısım da şöyledir :

«Gök gürlemesi, Allah'ı hamdederek onu bütün noksanlıklardan tenzih eder. Melekler de korkudan yıldırımlar gönderirler. Yıldırım vasıtası ile, Allah katında hâlâ ileri geri konuşanlardan Allah'ın istedikleri öldürülür. Çünkü Allah, cezasında çok şiddetlidir.»⁶⁹

65 El Ketaib, Üseyd'in babası Hudayr'ın künyesidir.

66 Rakam, Medine civarında bir mevkinin adıdır.

67 Develere bulaştığında onları öldüren bir hastalıktır. İnsana bulaşınca boğaz bıçakla kesilmiş gibi olur.

68 Ra'd, 11-14.

69 Ra'd 16; Taberâni; Tefsir-ü İbn-ü Kesr 2/506.

TAŞ VE TOPRAK ATILARAK DÜŞMANIN HEZİMETE UĞRATILMASI

**Huneyn Savaşında, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Attığı Kumla
Müşriklerin Hezimete Uğraması :**

Haris b. Bedel anlatıyor : Huneyn Savaşında Rasûlullah'ı (s.a.v.) gördüm. Abbas b. Abdülmuttalib (r.a.) ve Ebû Süfyan b. Hâris'den (r.a.) başka ashabın hepsi gerileyip dağılmışlardı. Bunun üzerine hemen Rasûlullah (s.a.v.) yerden bir avuç kum alarak yüzümüze doğru attı, biz bozguna uğradık. Ne ağaç ne de taş görebiliyorduk. Sadece onun peşimizden geldiğini görüyorduk.⁷⁰

Amr b. Süfyan Essekafi ve başkaları anlatıyorlar : Huneyn'de müslümanlar bozguna uğramışlardı. Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında da sadece Abbas'la Ebû Süfyan b. Hâris kalmıştı. Rasûlullah (s.a.v.) bir avuç taş alıp düşmanların yüzlerine doğru attı. Bozguna uğramıştık. Taş, ağaç ve bizi yakalamak isteyen atlılardan başka birşey göremez olduk. Ben, atıma atlar atlamaz soluğu Taif'de aldım.⁷¹

**Bedir Harbinde, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Attığı Bir Avuç Taşla
Müşriklerin Hezimete Uğraması :**

Hakim b. Hizân anlatıyor : Gökten yere doğru gelen bir ses duyduk. Sanki leğen içine bir taş atılmıştı. Meğer o Rasûlullah (s.a.v.)'ın attığı taşların sesiymiş. Biz bu sesler korkusuyla hezimete uğramıştık.⁷²

Yine Hakim b. Hizân'dan : Bedir Savaşında Rasûlullah'ın (s.a.v.) böyle bir avuç çakıl taşı alması emredildi, aldı. Bizi onlarla karşıladı ve şöyle buyurdu :

«Kahrolasıcılar!» Bunun üzerine biz bozguna uğradık. 'Azîz ve celîl olan Allah da şu âyet-i kerîme'yi inzâl etti :

70 Taberâni; Ebû Nûaym; İbn-ü Asâkir; Kenz. 5/304; İbn-ü Mendeğ.

71 Bidâye, 4/332.

72 Taberâni, Kebîr; Evsat; Mecme'uz-Zevaid 6/84.

«Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Atan, vuran sen değildin, Allah'tı. O, mü'minlere kendi fazlından güzel nimetler ih-san etmek diledi. Allah mü'minlerin dâalarını iştir ve bütün halle-rini bilir.»⁷³

İbn-i Abbas (r.a.)'dan : Hz. Peygamber (s.a.v.) Ali (k.v.)'ye :

«— Bana bir avuç kum ver buyurdu. Ali (r.a.) kumu verince, Rasûlullah müşriklerin yüzüne attı. Müşriklerden gözüne kum dol-mayan kimse kalmadı. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu : «...Atan, vuran sen değildin, Allah'tı...»⁷⁴

Yezid b. Âmir Essüvaî (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) yerden bir avuç kum aldı, sonra müşriklere dönerek yüzlerine doğru attı :

«— Dönünüz! Kahrolasicalar!» buyurdu. Bunun üzerine, birbi-riyle karşılaşan herkes gözlerine giden toz ve topraktan şikâyet ediyorlardı.»⁷⁵

DÜŞMANLARIN MÜSLÜMANLARA AZ GÖRÜNMESİ

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) anlatıyor : Bedir Harbinde düşman-larımız bize o kadar az göründü ki yanımdaki arkadaşına :

«— Onlar yetmiş kişi mi?» dedim. O da :

«— Bana kahrısa yüz kişiler,» dedi. Sonra onlardan birini yaka-layarak kaç kişi olduklarını sorduk :

«— Bin kişi idik,» diye cevap verdi.⁷⁶

ASHABA SABA RÜZGÂRININ YARDIMI

Said b. Cübeyr Hendek Harbinde Medine'de idi. Olayı şöyle an-latıyor :

Ebû Süfyan b. Harb Kureys ve Kinane'li taraftarları ile, Uyeyne b. Hısn Gatafan'lı taraftarları ile, Tuleyha Benî Esed'li taraftarlar ile, Ebû A'ver de Benî Süleym'li taraftarları ile geldiler. Kureyza'lı-larla Rasûlullah (s.a.v.) arasında önceden yapılmış bir anlaşma var-dır. Fakat onlar bunu bozarak müşriklerin tarafına geçtiler, onlar hakkında şu âyet-i kerime nâzil oldu :

73 Enfal, 17; Mecme'uz-Zevaid 6/84.

74 Mecme'uz-Zevaid 6/84; Enfal, 17.

75 Beyhakî, Bidâye 4/333.

76 Taberânî; Mecma' 6/84; Tefsir-ü İbn-i Kesîr 2/315.

«Ehli kitaptan olup da müşriklere yardım edenleri, Allah Teâlâ kalelerinden sürüp çıkardı. Yüreklerine korku saldı. Siz onların bir kısmını öldürdünüz, bir kısmını da esir aldınız.»⁷⁷

Bu durum karşısında derhal Cebrâil Aleyhisselâm beraberinde rüzgârla geldi. Rasûlullah (s.a.v.) onu görünce, üç defa :

«— Müjde! Allah onları bozguna uğratmak için rüzgâr gönderdi!» buyurdu. Neticede bütün kubbeler yıkıldı, kapkacak devrildi, eşyalar kumlar altında kaldı, çadırların kazıkları söküldü, herkes başının çaresine bakarak kaçıp gitti. Yine Allah Teâlâ şu âyet-i kerime'yi inzâl buyurdu :

«Ey iman edenler! Allah'ın nimetlerini hatırlayın! Hani size karşı askerler yürümüştü de biz onlara karşı kuvvetli bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz askerler göndermiştik. Allah sizin bütün yaptıklarınızı görür.»⁷⁸

Humeyd b. Hilâl anlatıyor : Rasûlullah'la (s.a.v.) Kureyza'lılar arasında bir anlaşma vardı. Düşmanlar orduları ile harb için gelince Kureyza'lılar anlaşmayı bozarak müşriklere yardım ettiler. Bunun üzerine Allah, müslümanlara yardım etmesi için ordu ve rüzgâr gönderdi. Düşmanlar da derhal meydanı terkedip kaçtılar. Bir kısmı da kalelerinde kaldılar...⁷⁹

İbn-ü Abbas (r.a.) anlatıyor : Hendek muharebesi gecesi, düşmanlar Hz. Peygambere karşı birlik halinde harb için Medine önlerine geldiklerinde karayel, güney rüzgârına gelerek :

«— Git, Rasûlullah'a yardım et!» dedi. O da :

«— Güney rüzgârları gece esmezler,» diye cevap verdi. Böylece Rasûlullah'a (s.a.v.) yardım eden rüzgâr karayel oldu.⁸⁰

DÜŞMANLARIN YERE BATIRILMASI VE FELÂKETE UĞRATILMASI

Büreyde (r.a.)'dan : Uhud Harbinde bir adam :

«— Allah'ım eğer Muhammed hak peygamber ise benî yerin dibine batır!» dedi. Bunun üzerine adam derhal yere geçti.⁸¹

77 Ahzab, 26.

78 Ahzab, 9.

79 İbn-ü Sa'd 2/77.

80 Bezzar; Mecme'uz-Zevaid 6/66; İbn-ü Ebî Hâtim; İbn-ü Cerir; Tefsir-ü İbn-i Kesir 3/47.

81 Mecme'uz-Zevaid 6/122; Bezzar.

Nafi' b. Âsım'dan : Rasûlullah'ın (s.a.v.) yüzünü kanatan Huzeyl kabilesinden⁸² Abdullah b. Kamie idi. Allah da ona bir tekeyi musallât kıldı. Teke toslayarak onu öldürdü.⁸³

82 İbn-ü Hişam ve Taberi'de kabilesinin ismi, Benî Leys olarak zikredilmektedir.

83 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 196.

MÜSLÜMANLARIN BEDDÜALARI İLE DÜŞMANLARININ KÖR OLMALARI

**Hudeybiye'de, Rasûlullah'ın Beddûası İle Kureyş Gençlerinin
Gözlerini Kaybetmeleri :**

Abdullah b. Mugaffel El Müzenî (r.a.) anlatıyor :

Hudeybiye'de Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberdik⁸⁴ ...Birdenbire üç silâhlı genç çıkageldi. Hemen üzerimize atıldılar. Rasûlullah (s.a.v.) onlara beddûa etti. Allah onların gözlerini kör etti. Böylece yanlarına yaklaşıp onları yakaladık. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Anlaşmanız var mı? Müslümanlardan size eman veren biri mi var?» diye sordu. Onlar da :

«— Hayır!» diye cevap verdiler. Hz. Peygamber onları serbest bıraktı. Bunun üzerine şu âyet-i kerime nâzil oldu :

«Sizi onlara üstün kıldıktan sonra, Mekke bölgesinde, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çektiren, savaşı önleyen O'dur. Allah yaptıklarınızı görür.»⁸⁵

Hz. Ali'nin Beddûası İle Bir Adamın Gözlerini Kaybetmesi :

Zâzan'dan : Hz. Ali bir olay anlattı : Biri de onun yalan söylediğini iddia etti. Bunun üzerine Hz. Ali ona :

«— Yalan söylüyorsan sana beddûa ederim,» dedi. Adam :

«— Et,» dedi. Hz. Ali ona beddûa etti. Çok geçmeden adamın gözleri görmez oldu.»⁸⁶

Zâzan'dan : Adamın biri Hz. Ali'ye bir şeyler anlattı. Bunun üzerine Hz. Ali ona :

84 Hadis daha geniş olarak Hudeybiye Musalâhası'nda geçti.

85 Feth, 24; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 6/145; Tefsir-ü İbn-i Kesir, 4/192.

86 Taberâni; Evsat; Mecme'uz-Zevaid 9/116.

87 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 211.

«— Senin maksadın sadece beni yalancı çıkarmak,» dedi. 'Adam:
 «— Hayır, o değil!» deyince Hz. Ali:
 «— Yalan söyleyen için beddûa edeyim mi?» dedi. 'Adam:
 «— Et!» dedi. Hz. Ali beddûa eder etmez adamın gözleri kör oldu.⁸⁸

Said b. Zeyd'in Beddûası İle Bir Kadının Kör Olması :

İbn-ü Ömer (r.a.) anlatıyor : Mervan, Said b. Zeyd'e (r.a.), kendisi ile davalı olan Üveys'in kızı Erva meselesini görüşmek için bir gurup insanla haber gönderdi. Said gelince :

«— Kadın, senin kendisine zulmettiğini söylüyor. Halbuki ben Rasûlullah'ın (s.a.v.), kim birinin bir karış toprağına tecavüz ederse, kıyâmet günü o, yedi kat olarak boğazına geçirilir, buyurduğunu duymuştum,» dedi. Said (r.a.) :

«— Allah'ım eğer o kadın yalan söylüyorsa, onu âmâ yapmadan öldürme! Mezarını kendi kuyusu yap!» diye beddûa etti. Hakikaten kadın âmâ olmadan ölmedi.

Bir defasında kadın evinden çıkmış, korkarak yürüyordu. Âmâ olduğundan evinin yakınındaki kendi kuyusuna düştü. Böylece mezarı da o kuyu oldu.⁸⁹

Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm anlatıyor :

Erva, Said b. Zeyd'e (r.a.) karşı Mervan b. Hakem'den yardım istedi. Kadının şikâyetleri üzerine Said (r.a.) :

«— Allah'ım, o benim kendisine zulmettiğimi iddia ediyor. Eğer bu iddiasında yalancı ise gözlerini kör et! Onu kendi kuyusuna düşür. Hakkımı apaçık ortaya çıkar. Benim ona zulmetmediğimi bütün müslümanlara göster!» diye niyazda bulundu. O sırada Akik vadisine⁹⁰ öyle bir sel geldi ki daha önce böyle bir sel hiç görülmemişti. Sel Said'le Erva'nın nızalı olduğu yerin sınırlarını ortaya çıkardı. Said'in (r.a.) haklı olduğu böylece anlaşıldı. Bu olaydan hemen bir ay kadar sonra kadın kör oldu. Bir defasında da o nızalı tarlasında dolaşırken, oradaki kuyuya düştü. Biz küçükken halkın birbirlerine :

«— Allah, Erva gibi seni de kör etsin!» dediğini duyardık. Bana kalırsa o zaman onlar, Vahş kabilesinden olan bu Erva'yı kastediyorlardı. Çünkü o, Said b. Zeyd'in beddûası ile bu hale gelmişti. Halk da onun dûası gibi dûalarının kabulünü istiyordu.⁹¹

88 İbn-ü Ebiddünya; Bidâye 8/5.

89 Ebû Nûaym, Hilye, 1/96.

90 Akik, Medine'de bir vadinin adı.

91 Hilye, 1/97.

**Hız. Ali'nin Oğlu Hüseyin'e Beddúa Eden Bir Adamın
Kör Olması :**

Ebü Reca El Utaridi'den :

Hız. Ali'ye ve Ehl-i Beyt'den hiç kimseye küfretmeyin. Belhü-
ceym'de bizim bir komşumuz vardı. Bir defasında :

«— Allah'ın öldürdüğü şu fasık Hüseyin b. Ali'yi gördünüz mü?»
dedi. Allah hemen ona, iki yıldız göndererek gözlerini kör etti.⁹²

MÜSLÜMANLARIN DÜALARI İLE GÖRMEYEN GÖZLERİN AÇILMASI

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Dûası İle Kureys'den Bir Toplumun Gözlerinin Açılması :

İbn-ü Abbas (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) mescidde yüksek sesle Kur'ân okuyordu. Bu, Kureys'den bir gurup insanı rahatsız etti. Rasûlullah'ı (s.a.v.) yakalamak için geldiklerinde birden bire elleri boyunlarına bağlandı, gözleri görmez oldu. Hz. Peygambere :

«— Allah aşkına! Akrabahıklarımız hatırına!⁹³ Bizi kurtar!» diye yalvardılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onların kurtulmaları için dâa etti. Onlar eski hallerine geldiler. Sonra da şu âyet-i kerime nâzil oldu :

«Yasîn! Hikmetle dolu Kur'ân'a dikkat et! Sen gönderilen peygamberlerden birisin. Dosdoğru yol üzeresin! Kur'ân, yegâne galip olan, bağışlayıcı olan Allah tarafından, ataları tuttukları kötü yolun sonundan haberdar edilmemiş olan ve bu yüzden de gaflet içinde kalan bir kavmi uyarasın diye indirildi. Bunların çoğu gafletlerinin cezasını çekmeyi hak etmişlerdir. Onun için bunlar iman etmezler. Biz bunların boyunlarına, çenelerine kadar dayanan lâleler vurduk, onlar bu yüzden kafalarını dimdik tutuyorlar. Biz onların önlerine, ilerleyip hakkı kabul etmekten alıkoyan, arkalarına da geri dönüp cezadan kurtulmasına mani olan setler koyduk. Gözlerini bağladık. Artık onlar göremezler. Onları, kötü yolun sonunun fenalığından haberdar etsen de etmesen de farketmez, iman etmezler.»⁹⁴ Hakikaten onların hiç biri iman etmedi.⁹⁵

Uhud'da Rasûlullah'ın (s.a.v.) Dûası İle Katade'nin Gözünün İyileşmesi :

Katâde b. Nu'man (r.a.)'dan : Rasûlullah'a (s.a.v.) bir yay hediye edilmişti. Uhud Harbinde onu bana verdi. Rasûlullah'ın (s.a.v.)

93 Kureys kabilesine mensup herkes, Rasûlullah'la akraba idi.

94 Yasîn, 1-10.

95 Ebû Nûaym, Delâil, Nübüvve, sh. 63.

yanında onun iki ucu kırılıncaya kadar ok attım. Gelen oklara yüzümü hedef yaparak Hz. Peygamberin yanından ayrılmadım. Rasûlullah'a (s.a.v.) nereden ok gelirse onu korumak için yüzümü, o tarafa çeviriyordum. Artık hiç ok atmıyordum. Düşman tarafından gelen son okla göz bebeğim yanağıma düştü ve akmaya başladı. Hemen onu avucumla tutarak Rasûlullah'a (s.a.v.) koştum. Rasûlullah (s.a.v.) halimi görünce, gözlerinden yaş aktı ve :

«— Allah'ım! Katâde senin Rasûlünü, gelen oklara yüzünü hedef yaparak korudu. Ona eskisinden daha güzel ve daha iyi gören bir göz ver!» diye dâa etti.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) dâası ile yerine gelen gözü, öbüründen daha güzel ve daha iyi görüyordu.⁹⁶

Katâde (r.a.) anlatıyor :

Uhud Savaşında gözüm yaralandı. Yanağıma doğru aktı. Rasûlullah (s.a.v.) hemen onu eski haline getirdi. Bu diğer gözümden daha sağlam oldu.⁹⁷

Katâde'nin torunu, Amr'ın oğlu As, Katâde b. Numan'dan naklediyor :

Uhud Savaşında Katâde'nin gözüne ok isabet edince, göz bebeği yanağına doğru aktı. Diğer müslümanlar yerinden çıkan göz bebeğini kesmek istediler. Bazıları da :

«— Hayır! Rasûlullah'a danışalım,» dediler. Durumu Hz. Peygambere arzettiklerinde O :

«— Hayır kesmeyin!» buyurdu. Sonra da dâa ederek avucunu Katâde'nin göz bebeği üzerine koydu ve bastırdı. Gözü eski haline geldi. Hangi gözünün yaralandığı hiç belli değildi.⁹⁸

Ashabdan Bazılarının Gözlerindeki Arızaların, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Dâası İle Zail Olması :

Abdurrahman b. Haris b. Ubeyde dedesinden naklediyor :

Uhud Savaşında Ebû Zer'in (r.a.) gözüne bir ok isabet etti. Rasûlullah (s.a.v.) onun gözüne tükürdü. Ebû Zer'in gözü eskisinden daha güzel idi ve daha iyi görüyordu.⁹⁹

96 Taberâni; Ebû Nûaym, Delâil; sh. 174; Mecme'uz-Zevaid 8/297.

97 Darekutni; İbn-ü Şâhin; Beyhaki; İsâbe 3/225; Delâil, sh. 174.

98 Begâvi; Ebû Ya'lâ, İsâbe 3/225; Mecme'uz-Zevaid 8/298.

99 Ebû Ya'lâ, Mecme'uz-Zevaid 8/298.

Rifaa b. Râfi (r.a.)'dan : Bedir Savaşında, bir ok isabeti ile gözümden yaralandım. Rasûlullah (s.a.v.) hemen yaraya tükürdü ve dúa etti. Bunun üzerine gözümdeki ağrı ve sızıdan eser kalmadı.¹⁰⁰

Selâman oğullarından bir adam annesinden naklediyor : Anne-min dayısı **Habib b. Füveyk'in** anneme anlattığına göre, **Habib'in** babasının iki gözü de görmez bir vaziyette Rasûlullah'a (s.a.v.) götürülmüş. Rasûlullah (s.a.v.) ne olduğunu sorunca :

«— Devemi alıştırıyordum. Ayağım bir yılan deliğine düştü. O sırada gözüme isabet eden bir şeyle gözlerim görmez oldu,» demiş Hz. Peygamber **Habib'in** gözlerine üflemiş, hemen gözleri açılmış. Ben de onu seksen yaşında iğneye iplik saplarken gördüm. Gözleri hâlâ sapasağlamdı.¹⁰¹

Zinnîre'nin Gözlerine Kavuşması :

Sa'd b. İbrahim'den : Zinnîre (r.a.) aslen rumdu. İslâm'ı kabul ederek müslüman oldu. Bir ara gözlerini kaybetmişti. Bunun üzerine müşrikler :

«— Onu, Lât ve Uzza kör etti,» dediler. Buna rağmen Zinnîre (r.a.) :

«— Ben Lât ve Uzza'ya inanmıyorum,» dedi. Allah da onun gözlerini açtı.¹⁰²

Enes (r.a.)'dan : Ebû Tâlib'in (r.a.) kızı Ümmü Hâni bana şunları anlattı :

Ebû Bekir (r.a.) Zinnîre'yi azat ettiği zaman âmâ olmuştu. Bunun üzerine Kureys'liler :

«— Onun gözlerini Lât ve Uzza kör etti,» dediler. Zinnîre (r.a.) :

«— Yalan söylüyorlar. Kâ'be-i Muazzama'nın sahibi olan Allah'a yemin ederim ki Lât ve Uzza hiçbir şeye muktedir olamazlar ve bir şeye faydaları da olmaz,» Zinnîre'nin bu sözleri üzerine Allah onun gözlerini açtı.¹⁰³

100 Delâil, sh. 223

101 İbn-ü Ebi Şeybe; İsâbe 1/308; Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 8/298; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 223.

102 Fakihî; İbn-ü Mendeş.

103 Muhammed b. Osman b. Ebi Şeybe, Tarrhinde; İsâbe 4/312.

MÜSLÜMANLARIN GETİRDİĞİ TEHLİL VE TEKBİRLERLE MÜŞRİKLERİN BİNALARININ SARSILMASI

Rum Meliki Herakl'ın Evinin Sarsılması :

Hişam b. Âs El Emevî (r.a.)'dan : Ben biri ile Rum Meliki **Herakl'i** İslâm'a davet için gönderilmiştim. **Dimaşk** koruluğuna vardığımızda **Cebele b. Eyhem el Gassanî'nin** evinin yanında durduk. İçeri onun yanına girdiğimizde o, koltuğunda oturuyordu. Bize görüşmemiz için adamını gönderdi. Biz :

«— Biz elçiyle görüşmeyiz. Biz elçiyle değil kralla görüşmek için gönderildik. Eğer kralla görüştürülürsek konuşuruz. Yoksa elçi ile konuşmayız,» dedik. Bunun üzerine elçi dönüp durumu kendisine anlattı. Bize izin verildi. Önce **Hişam b. Âs** konuştu ve onu İslâm'a davet etti. Baktık ki üzerinde siyah bir elbise var. **Hişam :**

«— Bu üzerindeki nedir?» dedi. **Cebele :**

«— Bu elbiseyi, sizi **Şam'dan** çıkartmadan çıkarmamak üzere giydim,» cevabını verdi. Biz de :

«— Allah'ın izniyle biz, senin bu makamını da imparatorluğunu da elinden alacağız. Nitekim Peygamberimiz **Muhammed** (s.a.v.) de bunu bize bildirdi,» dedik. **Cebele :**

«— Onlar siz değilsiniz. Bu dediklerinizi yapacak olanlar gündüzleri oruç tutan geceleri de ibadetle geçiren bir kavimdir. Siz nasıl oruç tutuyorsunuz?» dedi. Biz nasıl oruç tuttuğumuzu ona anlatınca suratını astı :

«— Kalkın!» dedi. Yanımıza bir rehber vererek bizi kral **Herakl'e** gönderdi. Yola çıktık, şehre yaklaşınca yanımızdaki adam :

«— Bu bineklerinizi kralın şehrine sokmayınız. İsterseniz biz sizi beygir ve katıra bindirerek götürelim,» dedi. Biz :

«— Hayır, biz kendi bineklerimizle gideceğiz,» deyince, krala, bizim kendi bineklerimizle şehre girmekte ısrar ettiğimiz bildirildi. Bunun üzerine, bizim kendi bineklerimizle şehre girmemize müsaade edildi. Şehre kılıçlı olarak girdik. Kralın odasına kadar da böylece gittik. Bineklerimizi kral köşkünün önünde çöktürürken kral bize bakıyordu. Biz :

«Lâ ilâhe illâllahü vallahü ekber,»¹⁰⁴ diye tekbir getirdik. Allah şahidimiz ki, kralın binası, sanki rûzgârın hurma çöpünü salladığı gibi sallandı. Kral hemen bize haber göndererek :

«— Dininizin icaplarını bizim duyacağımız şekilde açıktan icra etmeyiniz,» demiş ve daha sonra da huzuruna çıkmamızı istemiş. Huzuruna çıktığımızda yanında rum kumandanları vardı. Kendisi de özel yaygısı üzerinde idi. İçeride ve çevredeki herşey kırmızı renkli idi. Kralın üzerindeki elbiseler bile kırmızı idi. Biz kendisine yaklaşıncı güldü ve :

«— Beni aranızda selâmlaştığınız gibi selâmlasaydınız ne olurdu?» dedi. Yanında çok güzel arapça konuşan biri vardı. Biz :

«— Kendi âdetimize göre sizi selâmlamamız haram olduğu gibi, sizin âdetinizle sizi selâmlamamız da haramdır,» dedik.

«— Siz nasıl selâmlaşırsınız?» dedi.

«— Esselâmü aleyküm, diyerek,» dedik.

«— Kralınızı nasıl selâmlarsınız?» dedi. Aynı şeyi söyledik.

«— Kralınız size nasıl mukabele eder?» dedi. Aynı şekilde dedik.

«— Sözlerinizin en büyüğü hangisidir?» dedi. Biz de :

«— Lâ ilâhe illâllahü vallahü ekber» dedik. Biz bunu söylerken oda sallandı, kral başını kaldırdı.

«— Söylediğiniz zaman odayı sallayan bu söz, kendi evinizde söylediğiniz zamanlarda da evleriniz sarsılır mı?» diye sordu.

«— Hayır. Bunu ilk defa burada görüyoruz,» diye cevap verdik.

«— Keşke bunu söylediğiniz zaman bütün herşey sallansaydı. O zaman varlığımın yarısını verirdim,» dedi.

«— Niçin?» dedik.

«— Böyle bir söze mülkümün yarısı az bile. Böyle bir halin peygamberlik alâmetlerinden olmaması gerekir. İnsanların yaptığı sihirlerle benziyor,» diye cevap verdi. Sonra istediği her şeyi sordu, biz de anlattık. Daha sonra :

«— Namaz ve orucunuz nasıldır?» dedi. Onları da anlattık.

«— Buyurunuz!» dedi. Bizim için güzel bir oda ve bol yiyecek hazırlanmasını emretti. Üçümüz beraberce kalktık. Ertesi gün tekrar huzuruna çıktığımızda kelime-i tevhidi tekrarlamamızı istedi. Tekrarladık. Sonra içinde küçük gözler ve kapılar bulunan, altın kaplamalı, esans kutusuna benzer büyükçe bir sandık getirdi. Sandıktaki gözlerden birinin kilidini açtı. İçinden siyah bir ipek parçası

104 Allah'dan başka ilâh yoktur. Allah büyüktür.

çıkardı. Açtığımızda bir de ne görelim, üzerinde kırmızı bir resim! Resimdeki adam, iri gözlü idi. Uylukları da iri idi. Boynu kadar uzun bir boyun daha hiç görmemiştim. Sakalları yoktu, fakat çok güzel iki tane saç örgüsü vardı.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır!» dedik.

«— Bu Âdem Aleyhisselâm'dır,» dedi. Baktık, insanların en sık saçlısı idi.

Başka bir göz açtı. Oradan da siyah bir ipek kumaş çıkardı. Onun üzerinde de beyaz bir resim vardı. Resimdeki adamın saçları son derece kıvrıkcık, gözleri kırmızı, kafası iri idi. Sakalları güzeldi.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır!» dedik.

«— Bu Nûh Aleyhisselâm'dır,» dedi.

Bir başka göz açtı. Oradan da siyah bir ipek kumaş çıkardı. Oradaki adam son derece beyaz, güzel gözlü, geniş alınlı, uzun yüzlü ve beyaz sakallı idi. Sanki tebessüm ediyor gibi bir hali vardı.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu İbrahim Aleyhisselâm!» dedi.

Başka bir göz açtı. Oradan çıkan ipekte de beyaz bir resim vardı. Emin olun ki tıpkı Rasûlullah'a (s.a.v.) benziyordu.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Evet, bu Allah'ın Rasûlü Muhammed (s.a.v.)'dir,» dedik. Ağladık. Kral şöyle bir yerinden sıçradı, sonra tekrar oturdu.

«— Tâ kendisi!» dedi. Biz de :

«— Evet, O, sanki sen gözünü ondan ayıramıyorsun,» dedik. Bir müddet resme baktı, sonra da :

«— O en son gözde idi. Fakat sizin ne yapacağınızı görmek için önce gösterdim,» dedi.

Başka bir gözün kapısını daha açarak oradan da siyah bir ipek çıkardı. Onda da esmer, siyah bir resim vardı. Resimdeki adam kıvrıkcık saçlı, çekik gözlü, keskin bakışlı, çatık kaşlı, sık dişli dudaklarını ısırılmış sanki kızmış gibi idi.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu Musâ Aleyhisselâm,» dedi. Yanında aynen ona benzeyen fakat saçları yağlı geniş alınlı ve gözlerinin karası burnuna yakın olan biri daha vardı.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu İmran'ın oğlu Hârun Aleyhisselâm,» dedi.

Bir başka gözün kapağını daha açarak oradan beyaz bir ipek çıkardı. Onda esmer bir adam resmi vardı. Adam düz saçlı, orta boylu idi. Kızmış gibi bir hali vardı.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu Lût Aleyhisselâm,» dedi.

Sonra başka bir kapak daha açarak oradan da beyaz bir ipek çıkardı. Onun üzerinde de beyaz bir resim vardı. Adamın rengi kırmızımtırak idi. Burnunun ortasında bir çıkıntı vardı. İnce yanaklı, güzel yüzlü idi.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu İshak Aleyhisselâm'dır,» dedi.

Bir başka kapak daha açarak oradan da beyaz bir ipek çıkardı. Onun üzerinde de İshak Aleyhisselâm'a benzeyen bir resim vardı. Ancak onun dudağında bir ben vardı.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu Ya'kub Aleyhisselâm'dır,» dedi.

Bir başka kapak daha açarak oradan tekrar siyah bir ipek çıkardı. Üzerinde beyaz bir adam resmi vardı. Adam güzel yüzlü, şahin burunlu, yakışıklı idi. Mütevazi ve nûrlu bir yüzü vardı. Rengi kırmızımsı idi.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu peygamberinizin ceddi İsmail Aleyhisselâm'dır,» dedi.

Sonra bir başka kapak açıp, oradan da üzerinde Âdem (a.s.)'e benzer bir resim olan beyaz bir ipek çıkardı. Resimdeki adamın yüzü güneş gibi parlaktı.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu Yusuf Aleyhisselâm'dır,» dedi.

Bir başka kapak daha açarak, üzerinde kırmızı bir adam resmi olan beyaz bir ipek kumaş çıkardı. Adam uzun bacaklı, zayıf ve küçük gözlü, göbekli, orta boylu ve kılıç kuşanmış vaziyette idi.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu Dâvud Aleyhisselâm'dır,» dedi.

Başka bir kapak daha açtı. Oradan da beyaz bir ipek çıkardı. Üzerinde geniş omuzlu, uzun ayaklı, ata binmiş bir adam resmi vardı.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu Dâvud (a.s.)'ın oğlu Süleyman Aleyhisselâm'dır,» dedi.

Son olarak, bir başka kapak daha açarak oradan üzerinde beyaz bir resim olan, bir ipek kumaş çıkardı. Resimdeki zat son derece genç, siyah sakallı, sık saçlı, güzel gözlü ve güzel yüzlü idi.

«— Bunu tanıyor musunuz?» dedi.

«— Hayır,» dedik.

«— Bu Meryem oğlu İsa Aleyhisselâm'dır,» dedi.

«— Bu resimler nereden geldi?» diye sorduk. Biliyorduk ki, bu resimler aynen yapılmıştır. Çünkü peygamber efendimizin resmi kendisine çok benziyordu. O şöyle cevap verdi :

«— Âdem (a.s.) Rabbinden evlâtları içinde peygamber olacakları göstermesini istemişti. Bunun üzerine Allah O'na peygamber olacakların resimlerini indirdi. Âdem'in (a.s.) güneşin battığı taraftaki hazinesinde bu resimler saklı idi. Zülkarneyn bu resimleri oradan çıkarıp Danyal'a gönderdi. Bu resimlerin benim mülkümünden çıkması benim için çok iyi oldu. Aksi takdirde ben ölünceye kadar sizin zalim bir kralınız olacaktım.»

Daha sonra bize, son derece güzel hediyeler vererek uğurladı.

Ebû Bekir (r.a.)'ın yanına geldiğimizde kralın bize gösterdiklerini, söylediklerini ve verdiği hediyeleri anlattık. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) ağladı ve şöyle dedi :

«— Miskin! Eğer Allah Teâlâ onun hakkında bir hayır murat etseydi elbette yapardı.» Daha sonra devamla şöyle dedi :

«— Rasûlullah (s.a.v.), onların ve yahudilerin kendi vasıflarını bildiklerini bize haber vermiştir.»¹⁰⁵

Cübeyr b. Mut'im (r.a.)'dan : Bana :

«— Bak onun resmini görüyor musun?» dedi. Baktım, bir de ne göreyim Rasûlullah'ın (s.a.v.) resmi ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) arkasından tutmuş olarak Ebû Bekir'in resmi değil mi!

«— Bu resimde onun vasıfları var mı?» dediler.

«— Evet,» dedim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) resmini işaret ederek :

«— Bu O'dur,» dediler.

«— Evet, tâ kendisi!» dedim.

«— Onun arkasından tutanı tanıyor musun?» dediler.

«— Evet,» dedim.

«— Bu sizin arkadanızdır ve Hz. Peygamberden sonra onun halifesidir,» dediler.¹⁰⁶

105 Müstedrek; Beyhaki; Delâilün-Nübüvve; Tefsir-ü İbn-i Kesir 2/251; Kenz. 5/322.

106 Ebû Nûaym, Delâil sh. 9., Beyhaki, Bidâye 6/63.

Başka bir rivayette ise şu ilâveler vardır : ...Ben :

«— Onun peşinde ayakta duran kimdir?» dedim.

«— O, Rasûlullah'dan (s.a.v.) sonra peygamber olabilecek, zattır, fakat ondan sonra peygamber gelmeyeceği için bu onun halifesidir,» dedi. Sorduğu resim Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) resmi idi.¹⁰⁷

Humus'un Sallanması :

Gassan ve Belgayn kabilesi ileri gelenlerinden :

«Humus harbinde Allah, müslümanların sabırlarının karşılığını verdi. Çünkü Humus, sakinleri ile beraber sallandı,» dediler.

Müslümanlar Humus rumlarına saldırarak tekbirler getirdiler. Bu yüzden şehir sallandı, duvarlar yarıldı. Halk derhal kendilerini İslâm'a davet eden reislere ve fikirlerine itimat ettikleri kimselere müracaat ettiler. Fakat onlar kendilerine hiç cevap vermeyerek sıkıntıları ile başbaşa bıraktılar. Müslümanlar ikinci defa tekbir getirdikleri zaman birçok ev ve duvar gıcırdamaya başladı. Yine halk liderlere ve fikirlerine itimat ettikleri kimselere koşular. Onlara :

«— Allah'ın azabını görmüyor musunuz?» dediler. Bundan sonra liderler ve fikirlerine itimat edilen kimseler kendileriyle ilgilen-diler.¹⁰⁸

107 Tarih-i Buhari; Taberâni; Kebir Evsat; Mecme'uz-Zevaid 8/234; Ebû Nû-aym; Delâil, sh. 9.

108 Tarih-i Taberî, 3/97.

ASHABIN SESİNİN ÇOK UZAKLARDAN DUYULMASI

Hız. Ömer (r.a.)'ın Sesini, Çok Uzaklarda Bulunan Sâriye ve Ordusunun İşitmesi :

İbn-i Ömer (r.a.)'dan : Ömer (r.a.), Sâriye adındaki komutanın idaresinde bir ordu göndermişti. Bir cuma günü, Hız. Ömer (r.a.) hutbe irâd ederken, bir ara :

«— Ya Sâriye, dağa dikkat et!» diye üç defa seslendi. Bir müddet sonra gönderilen ordudan haberci geldi. Hız. Ömer, ordunun durumunu sordu. Gelen haberci :

«— Ey mü'minlerin halifesi, tam mağlûp olmak üzere idik ki birden :

«— Ya Sâriye, dağa dikkat et!» diye bir ses duyduk. Bu üç defa tekrarlandı. Biz de hemen sırtımızı dağa verdik. Sonra da Allah, düşmanı hezimete uğrattı,» dedi.

Bunun üzerine Hız. Ömer'e (r.a.) :

«— Böyle seslenen sendin!» dediler.¹⁰⁹

İbn-i Ömer (r.a.) babasından naklediyor :

Bir cuma günü Hız. Ömer, hutbe irâd ederken :

«— Ya Sâriye, dağa dikkat et. Hâine itimat eden aldanır,» dedi.

Cemaat, şaşırıp birbirine bakmaya başladı. Bunun üzerine Hız.

Ali :

«— Elbette, bunda bir mânâ var,» dedi. Namaz bitince, Hız. Ömer'e, hutbe esnasında niçin böyle söylediğini sordular. Şöyle cevap verdi :

«— Müşriklerin, askerlerimizi yenilgiye uğratmak üzere oldukları kalbime doğdu. Ordumuz bir dağ eteğinden ayrılmak üzere idi. Eğer arkalarını dağa verirlerse, düşmanla tek bir cepheden savaşırlandı. Şayet dağı bırakır da açığa çıkarlarsa helâk olurlardı. İşte bu hal kalbime doğunca benden duyduğunuz sözler sâdır oldu.»

Bir ay sonra, ordudan müjdeci geldi. O cuma günü Hız. Ömer'in hutbe esnasında söylediklerini duyduklarını bildirdi ve dedi ki :

109 Beyhaki; Le'lekâl; Şerh'us-Sünne, İbn'ül-A'rabi; Kerâmât'ul-Evliyâ.

«— Bu söz üzerine hemen dağı arkamıza aldık. Daha sonra da Allah bize zaferi müyesser kıldı.»¹¹⁰

Bir başka rivayet de şöyledir :

...Halk Hz. Ali'ye :

«— Hz. Ömer'in, minberde hutbe irâd ederken, «Ya Sâriye» dediğini duymadın mı?» diye sordular. Hz. Ali (r.a.) :

«— Ne demek istiyorsunuz? Hz. Ömer'de kusur bulmaya çalışmayın. Onun yaptığı her hareketinin bir sebebi vardır,» diye karşılık verdi.¹¹¹

Nasr b. Tureyf'in rivayeti şöyledir :

...Hz. Ömer şöyle cevap verdi :

«— Düşmanın, müslüman ordusunu dağa doğru sıkıştırdığı içime doğdu. Keşke Allah'ın kullarından biri sesimi duysa da kumandana ulaştırırsa dedim.»¹¹²

Aynı hadiseyi Amr b. el-Hâris şöyle anlatıyor :

Cuma namazından sonra, Abdurrahman b. Avf -ki Hz. Ömer'le çok samimi idi.- yanına giderek :

«— Beni en çok üzen, insanların, dedikodu yapmalarına fırsat vermindir. Tam hutbe irâd ederken, birden : Ey Sâriye, dağa dikkat et! diye bağıryorsun. Bu ne demek?» diye sordu.

Hz. Ömer cevaben :

«— Vallahi, ben onu, kendimde olmayarak söyledim. Müslüman askerlerin bir dağ eteğinde, düşmanla savaştıklarını gördüm. Önerinden ve arkalarından saldırıya uğruyorlardı. Bu hali görünce onların dağa dikkat etmeleri için elimde olmayarak : Ey Sâriye dağa çekil, diye bağırdım,» dedi. Ordudan haberci gelmesini beklediler. Nihayet, kumandan Sâriye'nin elçisi şu haberi getirdi : Düşman, cuma günü bize saldırdı. Sabah namazından tâ güneşin tepemize geldiği cuma vaktine kadar savaştık. Tam bu sırada : Ey Sâriye, dağa çekil,» diye iki defa nidâ eden bir ses duyduk. Hemen dağa sıgındık. Daha sonra ise, Allah'ın izniyle düşmanı hezimete uğrattık.»

Bu haber üzerine, Hz. Ömer'i (r.a.) kınayanlar :

«— Bu adamla uğraşmayın .O, Allah'ın lûtf ve keremine nâil olmuştur,» dediler.¹¹³

110 İsâbe, 2/3; Delâil, sh. 210; Erbaîn.

111 Münte hab, 4/386; Bidaye, 7/131.

112 Delâil, sh. 210.

113 Delâil, sh. 211.

Zeyd b. Eslem ve Ya'kub b. Zeyd'in rivayetleri de şöyledir :

Hız. Ömer'e (r.a.) :

«— Niye öyle söyledin?» diye sordular.

«— Vallahi, o anda gayr-i ihtiyari ağzımdan çıktı,» diye cevap verdi.¹¹⁴

Azze bint. As b. Ebi Kursâfe'den :

Rumlar Ebû Kursâfe'nin bir oğlunu esir etmişlerdi. Ebû Kursâfe, her namaz vakti, Askalan surlarının üzerine çıkar ve :

«— Ya Filân, haydi namaza!» diye seslenirdi. Oğlu ise tâ Rum ülkesinde babasının sesini duyardı.¹¹⁵

Ashabın, Gâibten Gelen Sesleri Duyması :

İbn-i Abbâs (r.a.)'dan :

Rasûlullah (s.a.v.) vefat edince, ashâb, gömleğiyle mi, yoksa gömleğini çıkarıp da mı yıkayalım diye ihtilâfa düştüler. O sırada kimin söylediğini bilmedikleri bir ses :

«— Peygamberinizi gömleğiyle yıkayınız,» dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) gömleği çıkarılmadan yıkandı.¹¹⁶

Hız. Âişe'den gelen bir rivayette ise şöyle deniyor :

Kim olduğu bilinmeyen bir ses :

«— Rasûlullah'ı (s.a.v.), üzerindeki elbisesiyle beraber yıkayın,» dedi.

İbn-i Abbâs (r.a.) anlatıyor :

Hız. Peygamber (s.a.v.) Ebû Musâ'yı bir deniz birliğine kumandan tayin etti. Askerleri taşıyan gemi, geceleyin yol alırken, yukardan bir ses :

«— Hey, beni dinleyin, size Allah'ın bir vadini haber vereyim mi? Kim, çok sıcak bir günde, sırf Allah rızası için susuzluğa katlanırsa, büyük susuzluk gününde (mahşerde), Allah onu susuz bırakmaz,» dedi.¹¹⁷

Ebû Bürde, Ebû Musâ'dan şöyle naklediyor :

Bir deniz seferine çıkmıştık. Rüzgâr çok güzeldi. Yelkenler şişmişti. Bir ses duyduk, şöyle diyordu.

«— Ey gemidekiler! Durun, size bir haber vereyim.»

Geminin baş tarafında dikildim ve :

«— Kimsin? Nereden sesleniyorsun? Nerde olduğumuzu görmüyor musun? Durabilir miyiz?» diye sordum.

114 Vâkıdî, Bidâye, 7/131.

115 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid, 9/396.

116 İbn-i Sa'd, 2/276.

117 Müstedrek, 3/467.

Deminki ses, şöyle cevap verdi :

«— Dinleyin, size Allah'ın bir vadini haber vereyim.»

«— Peki söyle,» dedim.

«— Kim, sıcak bir günde, Allah rızası için susuzluğa katlanırsa, Allah onu kıyâmet günü, susuz bırakmayacağını vadetti,» dedi. Daha sonraları Ebû Musâ, insanın âdeta piştiği çok sıcak günleri kollar, öyle günlerde oruç tutardı.¹¹⁸

Said b. Cübeyr'den :

İbn-i Abbâs, Tâif'te vefat etmişti. Cenazesinde ben de bulundum. Eşi görülmedik bir kuş geldi ve naşın içine girdi. Baktık ve çıkar mı diye düşündük. Fakat, naş'tan çıktığı görülmedi. Cenaze defnedilince kabrin kenarında, kimin olduğu belli olmayan bir ses şu âyet-i kerime'yi okudu : «Ey huzura eren nefis, Rabbinden râzı olarak ve Rabbinin rızasını kazanarak ona dön. İyi kullarım arasına gir. Cennetime gir.»¹¹⁹

Abdullah b. Yâmin, babasından aynı hadiseyi naklediyor. Bu rivayette şu ilâve vardır :

«— Gurnük denilen beyaz bir kuş geldi...»¹²⁰

Meymun bin Mihrân aynı hadiseyi şöyle rivayet ediyor : «İbn-i Abbâs'ın nâşını kabre koyup üzerini örtünce, sahibini göremediğimiz bir ses duyduk...»¹²¹

Meymun b. Mihrân, bir başka rivayette, aynı vak'ayı şöyle naklediyor :

İbn-i Abbâs vefât edip de kefenlenince, beyaz bir kuş gelip kefeninin içine girdi. Kuşu aradılar fakat bulamadılar. Bunun üzerine İbn-i Abbâs'ın azatlısı İkrime şöyle dedi :

«— Hiç akıl yok mu sizde? Bu, Rasûlullah'ın (s.a.v.), İbn-i Abbas vefat ettiğinde tekrar geri geleceğini vâdettiği sözüdür.»¹²²

Cenazeyi getirip, kabre koyduklarında, orada bulunanlar Fecr Süresinin son âyetlerinin okunduğunu duydular.¹²³

Cinlerin ve Gâipten Gelen Seslerin Ashaba Yardım Etmesi :

Ebû Hüreyre (r.a.)'dan :

Hureym b. Fâtik, Ömer b. Hattab'a gelerek :

118 Hilye, 1/260.

119 Fecr, 27-30.

120 Müstedrek, 3/543, Mecme'uz-Zevaid, 9/285.

121 Hilye, 1/329.

122 İbn-i Abbas vefatından önce âmâ idl.

123 Müntehab, 5/230.

«— Ey mü'minlerin emiri, nasıl müslüman olduğumu anlatayım mı?» diye sordu.

Hız. Ömer (r.a.) :

«— Peki, anlat,» dedi.

Hureym b. Fâtik devam etti :

«— Bir defasında, devemi kaybetmiştim. Onu aramaya koyuldum. Ebrak'ul-Azzaf¹²⁴ mevkiine geldiğimde karanlık bastırdı. Ben yüksek sesle :

«— Kötülerin şerrinden, bu vadinin sahibine sığınırım,» diye bağırdım.

Tam böyle söylemiştim ki, bir ses şöyle dedi :

«— Yazıklar olsun sana, celâl ve azâmet, fazilet ve nimet sahibi Allah'a sığın. Enfâl sûresinden âyetler oku. Allah'ı birle. Gerisini bırak.» Bunları duyunca çok korktum. Aklım başıma geldiği zaman :

«— Ey bana seslenen, nedir söylediğin, doğru mu yoksa yanlış mı? İstediyin nedir, açıkla,» dedim.

Ses şöyle mukabele etti :

«— Bütün hayırları kendinde toplayan Allah'ın Resûlü, Yesrib de insanları, kurtuluşa davet ediyor. Onlara, namaz kılmalarını, oruç tutmalarını emrediyor. Kötülüklerden men ediyor.»

Tekrar devemi aramaya başladım ve : «senin hidayete erdiğin şeyle bana doğru yolu gösterdi. Bu yüzden ne aç kaldım ne de çıplak. Kızgın bir efendiye de kul olmadım. Nâil olduğum hayır dolayısıyla beni incitme,» dedim.

O devamla şöyle dedi :

«— Yoldaşın Allah olsun. O seni selâmete erdirmiş. Ailene kavuşturmuş. Deveni buldursun. Ona iman et. Rabbim hakkını zâyi etmesin. Ona yardım et. Rabbim, yardımına mazhar olan her zaman galiptir.»

«Ben :

«— Allah iyiliğini versin! Sen kimsin?» diye sordum.

«— Ben, Amr b. Üsâl'in, Necid'li müslüman cinlerin idarecisi olan Cin'im. Evine dönmeden önce deveni bulacaksın,» dedi.

Bir cuma günü Medine'ye vardım. Beni Ebû Bekir karşıladı ve :

«— Buyur, gel. Müslüman olacağımı duyduk,» dedi.

«— Abdest almayı iyi bilmiyorum,» dedim. Bana abdest almasını öğretti. Daha sonra mescide girdim. Minberde Rasûlullah'ı gördüm, ay gibi parlıyor ve şöyle bir hutbe irâd ediyordu :

124 Esed oğullarının kuyusunun bulunduğu yer.

«— Kim, güzelce abdest alır da, adâb ve erkânına riayet ederek namaz kılsa cennete girer.»

Ben bunları anlatınca **Ömer b. Hattab** :

«— Ya, bütün bunların doğru olduğuna dair bir delil getir veya başına gelecekleri düşün,» dedi.

Kureys'in ileri gelenlerinden **Osman b. Affan**, benim lehimde şahitlik yaptı. **Hz. Ömer** de kabul etti.¹²⁵

Ebü Hüreyre'nin bir başka rivayetinde :

«Senin hidayete erdiğin şeyle bana doğru yolu gösterdi. Bu yüzden, sen ne aç kaldın ne de çıplak. Kızgın bir efendinin yanına da gelmedin. Öldüğün zaman amel defterin kapanmasın, hayrın eksik olmasın,» ilâvesi vardır.¹²⁶

Muhammed b. Ebî Humey babasından naklediyor : **Hz. Ömer**, bir gün **İbn-i Abbâs'a** :

«— Bana, hoşuma gidecek birşey anlat,» dedi.

İbn-i Abbâs da :

«— **Hureym b. Fâtik** bana şöyle anlattı,» diyerek yukarıda geçen hadiseyi nakletti :

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor :

Hz. Ömer'in hiçbir tahmininde yanlışlığını duymadım. Birşey hakkında :

«— Zannederim bu şöyledir,» dese, mutlaka dediği çıkardı. Bir defasında **Hz. Ömer** otururken, oradan yakışıklı bir adam geçti. **Hz. Ömer** :

«— İşte şimdi yanlışım. Bu adam ya eski dini üzeredir, veya müşriklerin kâhinedir. Adamı çağırın bakalım,» dedi.

Hemen çağırdılar. **Hz. Ömer** adama kendisi hakkındaki düşüncelerini söyleyince :

Adam :

«— Bugüne kadar hiç müslümanın böyle karşılandığını görmemiştim,» diye cevap verince, **Hz. Ömer** :

«— Nasıl olduğunu anlatmadıkça inanmam,» dedi. Bunun üzerine o adam şöyle dedi :

«— Ben, cahiliye devrinde onların kâhiniydim.»

Hz. Ömer (r.a.) :

«— Cinin sana söylediği en acaip şey nedir?» diye sordu. O adam şunu anlattı :

125 Kenz., 7/34; İsâbe, 3/353; Mecme'uz-Zevaid; 8/251; Müstedrek, 3/621; Taberânî, Bidâye, 2/353.

126 Delâil'ün-Nübüvve, 30.

«— Bir gün ben çarşıda idim. Cinim geldi. Ondan korkuyordum. Şunları söyledi :

Cini ve hayretini, bir bekleyişten sonra ye'sini, deveye ve yüküne kavuşmasını görmedin mi?

H. Ömer (r.a.) :

«— Evet, doğru söylüyor. Bir defasında ben, müşriklerin ilâhlarının (putlarının) yanında uyuyordum. Adamın birisi, bir buzağı getirdi ve boğazladı. Bunun üzerine, biri, öylesine çığlık attı ki, hiç böylesini duymamıştım. Şöyle diyordu :

«— Ey şaşkın, güzel bir haber var. Edebi konuşan bir adam; Allah'dan başka ilâh olmadığını söylüyor.»

Herkes koşup geldi. Ben :

«— Bu sözlerin gerisinde ne olduğunu bilmeden hiçbir yere gitmem,» dedi. Daha sonra aynı ses :

«— Ey şaşkın, güzel bir haber var. Edebi konuşan bir adam; Allah'dan başka ilâh olmadığını söylüyor,» dedi.

Ben kalktım. Çok geçmeden :

«— Bu peygamberdir!» dediler.¹²⁷

Muhammed b. Kâ'b el-Kurazi'den :

Ömer b. Hattab, bir gün, bir mecliste otururken civarlarından bir adam geçiyordu :

ğ — «Ya Emir'el-Mü'minin, bu adamı tanıyor musun?» dediler.

H. Ömer :

«— Kim bu adam?» diye sordu.

«— Bu Sevâd b. Kârib'dir. Cin gelip O'na, peygamberin zuhuru haber vermiş,» dediler.

Bunun üzerine H. Ömer adamı çağırttı. Adam gelince :

«— Sen Sevâd b. Kârib misin?» diye sordu.

«— Evet,» diye cevap verdi. **H. Ömer :**

«— Hâlâ kâhinlik yapıyor musun?» deyince, kızdı ve :

«— Ya Emir'el-Mü'minin, müslüman olduğumdan beri, kimse beni böyle karşılamadı,» dedi.

H. Ömer :

«— Fesübhânellah, diye kızılıyorsun? Bizim müşrikliğimiz, senin kâhinliğinden daha kötüydü. Söyle bakalım, senin cin, Rasûlullah'ın zuhûr edeceğine dair ne haber getirdi?» diye sordu.

O adam şunları anlattı :

«— Peki, ya Emir'el-Mü'minin, anlatayım. Bir gece uykuda dalmak üzereydim. Cin geldi. Ayağıyla dürttü ve : Sevâd b. Kârib! Söy-

leyeceklerime kulak ver, aklını başına topla. Lüey b. Gâlib oğullarından yeni bir peygamber gönderildi. İnsanları Allah'a inanmaya ve O'na kulluk etmeye davet ediyor, dedi. Sonra şunları söyledi: Şaştım o cine ve onun isteklerine, koşumlarıyla beraber deveyi hazırlamasına. Hidâyete erişmek için Mekke'ye gidiyor. Cinlerin doğruları, yalancılarına benzemez. Hâşim oğullarının en şereflişinin yanına göç. Onların ileri gelenleri, kötülerini gibi değildir. Bırak da uyuyayım. Dün akşam uykusuz kaldım, dedim. İkinci gece, cin tekrar geldi. Yine ayağıyla dürttü ve: **Sevâd b. Kârib**, kalk sözümüne kulak ver ve aklını başına topla. Lüey b. Gâlib oğullarından yeni bir peygamber gönderildi. İnsanları Allah'a kulluk etmeye davet ediyor, dedi ve şöyle devam etti: Cine, onun isteklerine, koşumlarıyla beraber deveyi hazırlamasına şaştım. Hidâyete erişmek için Mekke'ye gidiyor. Cinlerden, iman edenler, kâfirlere benzemez. İyi ve kötü insanlar arasında, Hâşim oğullarının en seçkininin yanına git. Bırak da uyuyayım. Dün akşam uyuyamadım, dedim. Üçüncü gece tekrar geldi. Yine ayağıyla dürttü ve: **Sevâd b. Kârib**, kalk! Sözümü iyi dinle. Aklını başına topla. Lüey b. Gâlib oğulları arasından yeni bir peygamber gönderildi. Halkı, Allah'a kulluk etmeye davet ediyor, dedi ve devam etti: Cine ve onun tecessüsüne, devesini hazırlamasına şaştım. Doğru yolu bulmak için Mekke'ye gidiyor. Cinlerin iyileri kötülerinden farklıdır. Hâşim oğullarının en üstününün yanına git. Gözlerini ondan ayırma. Kalktım ve kendi kendime: Allah beni imtihan ediyor, dedim. Devemi hazırladım. Daha sonra yola çıkıp Mekke'ye geldim. Rasûlullah (s.a.v.) ashabıyla beraberdi. Yaklaştım ve: Ya Rasûlâllah, beni dinler misin, dedim. Söyle bakalım, dedi. Ben, şöyle dedim: Sözümde yalan yok. Uykuya dalmak üzereyken, cin, peşpeşe, üç gece, yanıma geldi. Her defasında: Lüey b. Gâlib oğullarından, sana bir peygamber geldi, diyordu. Hemen yola kuyuldum. Sür'atli giden devam beni tâ buralara getirdi. Şehâdet ederim ki Allah'dan başka ilâh yoktur. Sen, bizim bilmediklerimizi bilirsin. Ey iyilerin en iyisi ve kerim! Sen, Allah'a, diğer peygamberlerden daha yakınsın. Ey mahlûkatın en hayırlısı! Bize çok ağır gelecek şey de olsa, Allah tarafından sana gelenleri bize emret. Bu **Sevâd b. Kârib'e**, senden başka kimsenin şefaât edemeyeceği o mahşer gününde, sen bana şefaât et.»

Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabı söylediklerimden çok hoşlandılar. Öyleki sevinç, yüzlerinden okunuyordu.

Râvi devamla şöyle diyor: **H. Ömer** hemen atıldı. **Sevâd b. Kârib'i** kucaklayarak:

«— Senden, bu sözleri duymayı ne kadar istiyordum. O cin hâlâ geliyor mu?» diye sordu.

Sevâd b. Kârib cevap verdi :

«— Kur'ân okumaya başlayalı beri gelmiyor. Cinlere karşı Allah'ın kitabı ne güzel bir kalkan.»

Bunun üzerine Hz. Ömer şunları anlattı :

«— Bir defasında biz, Kureyş kabilesinden Zerih oğulları oymağındaydık. Bir buzağı kestiler. Kasap hayvanı yüzerken, buzağının içinden bir ses geldi, -biz birşey görmüyorduk- şöyle diyordu :

«— Ey Zerih oğulları, çok güzel bir haber var. Ebedi lisanla konuşan biri sesleniyor. Allah'dan başka gerçek mabud olmadığını söylüyor.»¹²⁸

Berâ'nın rivayetinde ise : Sevâd b. Kârib :

«— Ben Hind ülkesine gitmiştim. Bir gece cinim bana geldi,» diye başlayarak yukarıdaki hadiseyi naklediyor ve şöyle bitiriyor :

«— Ben sözlerimi bitirince Rasûlullah (s.a.v.), ön dişleri görününcüye kadar güldü ve :

«— Ya Sevâd, felâha erdin,» buyurdu.¹²⁹

Muhammed b. Kâb el-Kurazi'den : Sevâd b. Kârib anlatıyor : Cin bana bunları söyleyince, İslâm sevgisi gönlüme düştü. Müslüman olmak istedim. Sabah olunca, deveme binip, Mekke'ye müteveccihen yola çıktım. Yolda, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Medine'ye hicret ettiğini duyunca, oraya gittim. Şehre varınca peygamberi sordum.

«— Mescidde,» dediler. Mescide vardım. Devemi bağlayıp içeri girdim Rasûlullah (s.a.v.) içerideydi. Ashab etrafını sarmıştı.

«— Ya Rasûlallah, beni dinler misin?» dedim. Hz. Ebû Bekir :

«— Yaklaş,» dedi. Rasûlullah'ın yanına geldim. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Haydi, cin sana ne haber getirdiyse söyle,» buyurdu.¹³⁰

Abbâs b. Mirdas es-Sülemî'den : İslâm'a girişim şöyle oldu : Babam Mirdas, ölümü yaklaşınca, bana «Dîmâd» adında bir put bırakmıştı. Ben de onu evin bir köşesine koymuştum. Günde bir defa onu ziyaret ederdim. Hz. Muhammed (s.a.v.) zuhur edince, bir gece, bir ses duydum. Korktum ve yardım umarak «Dîmâd» adlı puta sığındım. Baktım ses onun içerisinden geliyor ve şöyle diyordu :

«— Süleym kabilesinin hepsine söyle. Dostunuz helâk oldu. Mesciddekiler (müslümanlar) yaşasın. Muhammed'e kitab gelmeden önce, kendisine bir müddet tapılan Dîmâd helâk oldu. Meryem'in oğlundan sonra hidâyet ve nübüvvetin vârisi, doğru yolu göstericidir.»

128 Ebû Ya'lâ.

129 Bidâye, 2/332.

130 Müstedrek, 3/608; Taberânî, Mecme'uz-Zevaid, 8/248; İsâbe, 2/96.

Bu hadiseyi kimseye anlatmadım. Halk, Hendek savaşındandır döndükten sonra, bir ara ben devemin üzerinde, çorak bir arazide bir vadi kenarında uyurken bir ses duydum. Bir de ne göreyim. Bir deve kuşunun kanadı üzerinde bir adam şöyle diyordu :

«— Salı gecesi ortaya çıkan Nûr, kuvvetli devenin sahibi ile birlikte Benî Anka'lı kardeşlerimizin ülkesindedir.»

Kuzey tarafından bir ses buna şöyle karşılık verdi :

«— Deve yükünü bıraktığında bekçileri semâyı beklediğinde hayret içinde olan cini müjdele.»

Korkuyla irkildim. Muhammed'in, Rasûl olarak gönderildiğini anladım. Hemen atıma atladım. Dört nala sürerek yanına vardım ve biat ettim. Sonra geriye dönüp eve geldim. «Dîmâd» adlı putu ateşte yaktım.

Daha sonra tekrar Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına döndüm ve ona şu şiiri söyledim :

«Senin üzerine yemin ederim ki, ben bir cahillik yaparak, Dîmâd'ı âlemlerin rabbine ortak ettim.

Evs kabilesi Rasûlullah'ı (s.a.v.) bağırllarına basarlarken ben onu terkettim. Onlar ne iyi insanlardır! Ben karışıklıklar içinde kendisine bir çıkış yolu arayan ovayı ve güzel vadiyi terkeden biri gibiyim.

Şimdi ise kulu olduğum Allah'a iman ettim. Kötülükleri isteyenlerden ayrıldım.

İnsanların en üstünü, en mübareğine itaat etmek için Mekke'ye yöneldim.

O öyle bir peygamberdir ki, İsa'dan sonra bize, doğruyla yalanı ayıran hakkı getirmiştir.

Kur'an kendisine emânet edilmiştir. İlk şefa'at edicidir. İlk önce dirilip meleklerle konuşandır.

Zayıflayan, İslâmî esasları tekrar kuvvetlendirdi. İslâmî esasları sağlamlaştırdı ve ibadetleri tanzim etti.

Ey bütün mahlûkatın en hayırlısı sana yöneldim. İki tarafın arasını buldum, Sen bütün şerefe nâil oldun.

Asırlar boyu üstünlüğünü muhafaza eden Kureys'in en seçkinisin.

Kâ'b ve Mâlik kabilelerini araştırdığımızda bu iki kabilenin kadınlarının senin benzerini doğurmadığını gördük.¹³¹

Bir başka rivayette Abbâs b. Mirdas, aynı hadiseyi anlatırken şu ilâveyi yapıyor : Dîmâd adlı puttan öyle sesler gelince, korku

131 Delâil'ün-Nübüvve, sh. 34.

içinde dışarı fırladım ve arkadaşlarımın yanına gittim. Hadiseyi onlara anlattım. Hârise oğullarından üçyüz kişi ile beraber Medine'ye Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gittik. Mescide girdik. Rasûlullah (s.a.v.) beni görünce :

«— Ya Abbâs, nasıl müslüman oldun?» diye sordu.

Başımdan geçenleri anlattım. Rasûlullah (s.a.v.) çok sevindi. Ben ve beraberimdekilere müslüman olduk.¹³²

Câbir b. Abdullah (r.a.)'dan :

Hız. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğine dair, Medine'de duyulan ilk haber şudur : Medine halkından bir kadının bir cinni vardı. Bu cin beyaz bir kuş suretinde gelip, duvarların üzerine konuyor. Kadın :

«— Yanımıza gel de, bize yeni haberler söyle, biz de sana söyleyelim,» diyor. Cin ise :

«— Mekke'de yeni bir peygamber gönderildi. Zinâ yapmayı haram kılıyor. Biz cinlerin yeryüzünde kalmasına mâni oluyor,» diye cevap verdi.¹³³

Ali b. Hüseyin'den :

Rasûlullah (s.a.v.) hakkında, Medine'ye gelen ilk haber şudur : Fâtıma adındaki bir kadına tabi olan bir cin vardı. Bir gün bu cin gelip duvarın üzerinde dikildi. Kadın :

«— Aşağı inmiyor musun?» diye sorunca, Cin :

«— Hayır. çünkü zinâyı haram eden Rasûl gönderildi,» diye cevap verdi.¹³⁴

Âsım b. Ömer'den :

Osman b. Affan (r.a.) şunları anlattı : Rasûlullah (s.a.v.) peygamber olarak gönderilmeden önce, bir kervanla Şam'a gitmiştik. Şam'ın girişine vardığımızda, oranın kâhinesi önümüze çıktı ve şöyle dedi : Bağlı bulunduğum cin gelip, kapının önünde durdu. Ben :

«— Girmiyor musun?» diye sordum. Cin :

«— Hayır, artık içeri girmeme imkân yok. Ahmed gönderildi. Güç yetmeyecek bir emir geldi,» dedi.

Hız. Osman devamla dedi ki : Daha sonra geri dönüp Mekke'ye geldiğimizde, Rasûlullah'ın (s.a.v.) halkı, Allah'a davet ettiğini gördüm.¹³⁵

132 Bidâye, 2/341-342; Mecme'uz-Zevaid, 8/247.

133 Delâil'ün-Nübüvve, sh. 29; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Taberâni, Mecme'uz-Zevaid, 8/243; İbn-i Sa'd, 1/190.

134 Bidâye, 2/338.

135 Bidâye, 2/338; Delâil, 29.

Mücahid anlatıyor : Biz Rodos seferini yaparken, İbn-i İsâ adında, cahiliye devrini de yaşamış yaşlı bir zât şunları anlattı :

«Ailemizin bir öküzünü götürüyordum. Öküzün karnından şöyle bir ses duydum :

«— Ey Zerih oğulları! Güzel bir söz! Nasihat eden ve Allah'dan başka Tanrı yoktur diyen bir adam!»

Mekke'ye döndük. Rasûlullah'ın, ilâhî vazifesine başladığını duyduk.¹³⁶

İbn-i Abbâs (r.a.) anlatıyor : Mekke'deki Ebî Kubeys dağı üzerinde, cinlerden biri şöyle seslendi :

«— Allah Kâ'b b. Fih'r (Kureyş)'in görüşünü kendilerine kötü gösterebilirsin. Akılları ve fikirleri mi durdu? Şerefli atalarının dinlerini kötüleyeni görmezlikten geliyorlar. Muhammed size karşı cinlerle -Busra cinleri- Medine'lilerle ve ensar ile anlaştı. İçinizde, ona karşı hareket edebilecek soyu sülâlesi belli şerefli hür bir kimse yok mu? Yok mu ona zorlu bir sille indirecek, keder ve üzüntüden kurtaracak? Neredeyse atları Tihamede sizi tepeleyecek, Kureyş de helâk olacak.»

İbn-i Abbas diyor ki : Bu sözler Mekke'de yayıldı. Müşrikler, kendi aralarında bunları söylemeye, böylece de müslümanları rahatsız etmeye başladılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Bu, putlar hakkında konuşan şeytandır. Adı da Mis'ardır. Allah onu kahretsin,» buyurdu.

Üç gün beklediler. Nihayet, aynı dağ üzerinde bir ses şöyle dedi :

«— Taşkınlık edip, kibirlenince, Hakkı aşağılayıp, kötülüğü medhedince biz Mis'ar'ı öldürdük. Bizim pak nebimize kötü söylediği için onu ortadan kaldırdım.»

Rasûlullah (s.a.v.) :

«— İşte bu, cin tâifesinden Semhac adında bir ifrittir. Bana iman etti. Adını Abdullah koydum. Çoktan beri Mis'ar'ı aramakta olduğunu söylemişti,» buyurdu.

Ali b. Ebî Tâlib de :

«— Ya Rasûlâllah, Allah onu hayırla mükâfatlandırsın,» dedi.¹³⁷

Abdullah b. Mahmud'dan : Has'am kabilesinden birkaç kişinin şunları anlattıklarını duydum : Müslüman olmamızın sebeplerinden birisi de şudur : Biz putlara tapardık. Yine bir gün, bir putun yanındaydık. Bir gurup, aralarındaki anlaşmazlığın hallini umarak, o puttan yardım dilemeye geldi. O esnada gaptten bir ses şöyle dedi :

136 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid, 8/243.

137 Delâil'ün-Nübüvve, 30; Bidâye, 2/348; İsâbe, 2/78.

«— Ey yaşlı! Genç! Cesedlere bürünmüş kişiler! Nedir bu haliniz, aptalca hayâller içindesiniz, putlardan medet umuyorsunuz.

Hepiniz, uyku gafleti içinde misiniz, yoksa önümde parlayıp karanlığı yırtan, Tihame'den doğan nûru göremiyor musunuz? İşte O, peygamberdir. Beşeriyetin en üstünüdür. Küfrün arkasından, İslâm'ı getirmiştir.

Rahman olan Allah, ona lûtufta bulunarak onu hem önder, hem Rasûl, hem de doğru sözlü yapmıştır. O, hâkimlerin en adâletlisidir. Namazı, orucu, iyilikleri, sıla-i rahimi emrediyor. İnsanları kötülüklerden, putlara tapmaktan ve haramdan men ediyor. Hâşim oğulları içinde en yüksek mevkie sahiptir. Belde-i Haram'da (Mekke'de) davetini yapıyor.»

Bunları duyunca, hemen o putu terkettik. Doğru peygambere gelerek müslüman olduk.¹³⁸

Temim-üd-Dârî anlatıyor :

Hız. Muhammed (s.a.v.) peygamber olarak gönderildiğinde, ben Şam'da idim. Bir işimi görmek için şehrin dışına çıkmıştım. Aniden gece bastırdı.

«— Bu gece, bu vâdinin sahibinin himayesindeyim,» dedim. Tam yatmıştım ki, kendisini göremediğim biri şöyle seslendi :

«— Allah'a sığın, Allah'ın izni olmadan cinler kimseyi himâye edemez.»

Ben :

«— Allah aşkına ne diyorsun?» dedim.

«— Ümmî Rasûl gönderildi. Hacun mevkiinde, onun arkasında namaz kıldık. Müslüman olup ona tabi olduk. Artık cinlerin tuzakları yok oldu. Parlak yıldızlarla taşlandılar. Derhal Âlemlerin Rabbinin Rasûlüne git ve müslüman ol,» dedi.

Sabah olunca Eyyûb manastırına gittim. Başımdan geçenleri anlattım ve rahibe işin mahiyetini sordum.

«— Sana doğru söylemişler. Mekke'de başladı. Oradan hicret edecek. Peygamberin en üstünüdür. Hemen ona koş,» dedi. Çeşitli sıkıntılara katlanarak Rasûlullah'a geldim ve müslüman oldum.¹³⁹

Vâsile b. el-Eska'dan : Haccac b. İlâd el-Behzi'nin müslüman oluşu şöyledir : Haccac b. İlâd kavminden bir kafilayla, Mekke'ye müteveccihen yola çıkıyor. Issız ve korkunç bir mevkide gece bastırıyor. Kafiledelikler çok korkuyorlar. Arkadaşları ona :

138 Bidâye, 2/343; Delâil'ün-Nübüvve, 33.

139 Bidâye, 2/350.

«— Ya Ebâ Kilâb!¹⁴⁰ Haydi hem kendin hem de bizim için bir sığınak bul,» diyorlar. Bunun üzerine Haccac kalkıyor ve şöyle diyor :

«— Kendim ve kafilem sağ-sağım dönünceye kadar kendimi ve arkadaşları bu yollardaki cinlerden korurum.»

Sözünü bitirince birinin şu âyeti okuduğunu görüyor : «Ey cin ve insan cemaatı! Göklerin ve yerin bucaklarından geçip de ilâhî kazadan selâmate ermeye gücünüz yetiyorsa -ki bir kudret olmadıkça asla geçemezsiniz- haydi geçip kurtulun.»¹⁴¹

Kafile Mekke'ye gelince, Kureyşlilerin toplandıkları meclise giderek hadiseyi anlattılar. Kureyşliler :

«— Ya Ebâ Kilâb, vallahi sen dininden döndün. Bu naklettiğin söz, Muhammed'in kendisine inzâl edildiğini iddia ettiği sözlerdendir,» dediler. Haccac :

«— Vallahi onu ben de duydum, yanımdakiler de duydular,» dedi.

Onlar bu şekilde konuşurlarken Asî b. Vâil geldi.

Kureyşliler :

«— Ya Ebâ Hişâm, Ebû Kilâb'ın ne söylediğini duydun mu?» dediler.

«— Ne söyledi?» diye sorunca, Haccac'ın sözlerini naklettiler.

Bunun üzerine Asî b. Vâil :

«— Bunda şaşılacak ne var? Şu anda Haccac'dan duyulan sözler, Muhammed'in söylediklerinin aynıdır,» dedi. Onun bu sözleri oradakilerin beni hırpalamasına engel oldu. Sadece kindâr bakışlarla yetindiler. Peygamberin nerede olduğunu sordum. Mekke'den Medine'ye hicret ettiğini söylediler. Deveme bindim ve Medine'ye Rasûlullah'ın yanına gittim. Duyduklarımı ona anlattım. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Duyduğun Hak'tır. O sözler, Allah'ın bana, indirdiği kelâmındandır. Ya Ebâ Kilâb, sen gerçekten Allah kelâmı duymuşsun,» buyurdu.

Ben :

«— Öyleyse bana İslâm'ı öğret, kurtuluş parolasını anlat,» dedim. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Doğru kavmine git. Onları da, benim, seni davet ettiğim şekilde davet et. Çünkü doğru yol, benim söylediğim yoldur,» buyurdu¹⁴²

140 Haccac b. Hâd'ın lâkabıdır.

141 Rahman, 33.

142 İbn-i Asâkir, Müntehab'ül-Kenz., 5/163.

Übey b. Kâ'b'dan : Bir gurup, Mekke'ye gitmek üzere yola çıkar, fakat yollarını kaybederler. Kurtuluş ümidi kalmayınca, kefenlerini giyip, ölümü beklemek üzere yatarlar. Tam bu sırada, ağaçların arasından bir cin peydah olur ve şöyle seslenir :

«— Ben, peygamberi dinleyen topluluğun sonuncusuyum. Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim : «Mü'min, mü'minin kardeşidir. Onun gözü ve kılavuzudur. Onu kötü yola götürmez.» İşte su, işte yol.»

Daha sonra, bunları suyun bulunduğu yere ve Mekke'ye giden yola götürür.¹⁴³

Sehm b. Mürre oğullarından Said b. Şüeyym, babasından şunları naklediyor : Müslümanlar, Hayberî muhasara ettiklerinde, oradaki yahudilere yardıma giden Uyeyne b. Hısn komutasındaki birlikteydim. Şöyle bir ses duyduk :

«— Askerler, düşman tarafından baskına uğrayacaksınız!» Bunun üzerine herkes ardına bakmadan kaçmağa başladı. Bu sesin sahibini ne görebildik, ne de bir haber alabildik. Sadece semâdan geldiğini farkettilik.¹⁴⁴

143 Delâil'ün-Nübüvve, sh. 128.

144 Begâvî, İsâbe, 2/162.

ŞEYTANLARIN VE CİNLERİN RASÛLULLAH'A VE ASHABA BOYUN EĞMESİ

Ebû Hûreyre (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.)'dan şunları naklediyor :

«— Bir defasında uyuyordum. Şeytan musallât oldu. Boynundan yakaladım ve boğazını sıktım. Öyle sıktım ki dilinin soğukluğunu parmaklarımda hissettim. Allah Hz. Süleyman'a rahmet etsin. Eğer onun dûası olmasaydı, şeytan öylece bağlı kalırdı. Siz de onu seyrederdiniz.»

Yine Ebû Hûreyre peygamberimizden şunları naklediyor :

«— Dün, cinlerden bir ifrit, namaz kılmama mâni olmak için bana musallât oldu. Fakat Allah benim gücümü artırdı. Onu yakaladım ve sabahleyin hepiniz gelip görün diye mescidin direklerinden birisine bağlamak istedim. Fakat kardeşim Süleyman (a.s.)'ın şu duasını hatırladım : «...Ey Rabbim, beni yarlığa. Bana öyle bir mülk-ü saltanat ver ki o benden başka hiç kimseye müyesser olmasın...»¹⁴⁵ Bu sebeple onu kovdum.»

Bir başka rivayette şöyle deniyor :

«Eğer kardeşimiz Süleyman'ın dûası olmasaydı, şeytan bağlı kalacaktı ve Medine'li çocuklar onunla oynayacaklardı.»¹⁴⁶

Büreyde'den :

Rasûlullah (s.a.v.) zamanında Muaz b. Cebel'in, bir şeytan yakaladığını duydum. Yanına vardım ve :

«— Rasûlullah (s.a.v.) zamanında bir şeytan yakaladığını duydum, nasıl oldu?» diye sordum.

Muaz şunları anlattı :

«— Rasûlullah (s.a.v.), zekât olarak toplanan hurmaları bana teslim etmişti. Ben de onları, evimin bir odasına koydum. Her gün hurmaların biraz noksanlaştığını farkettim. Doğru Rasûlullah'a (s.a.v.) giderek durumu anlattım.

«— O, şeytanın işidir. Onu gözetle,» buyurdu.

Bir akşam şeytanı gözetlemeye başladım. Vakit biraz geçince,

145 Sâd, 35.

146 Delâil'ün-Nübüvve, 130; Ebûdderdâ.

şeytan fil sûretinde gözüktü. Kapiya gelince, kapının aralığından, başka bir sûrette içeri girdi. Hurmalara yaklaştı ve yemeğe başladı. Hemen elbisemi topladım ve önüne dikildim. «Allah'dan başka mabud olmadığına, Muhammed'in, onun kulu ve Rasûlü olduğuna şehâdet ederim. Ey Allah'ın düşmanı, zekât hurmalarına göz diktin ve yedin. Bu, senin değil, müslümanların hakkıdır. Bak, şimdi seni Rasûlullah'a (s.a.v.) götürürüm, o da seni rezil eder,» dedim. Bunun üzerine, bir daha gelmeyeceğine dair söz verdi. Rasûlullah'a (s.a.v.) gittim.

«— Yakaladığın şeytan ne oldu?» buyurdu.

«— Bir daha gelmeyeceğine dair söz verdi,» dedim.

«— Tekrar gelecektir. Onu gözetle,» buyurdu.

Ertesi gece yine gözetledim. Şeytan ilk geceki gibi tekrar geldi. Ben de aynı şeyi yaptım. Bir daha gelmeyeceğine dair yine söz verdi. Ben de serbest bıraktım. Daha sonra, durumu arz etmek üzere Rasûlullah'a (s.a.v.) gittim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) habercisi:

«— Muaz nerede?» diye nidâ ediyordu. Rasûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna vardım. Rasûlullah (s.a.v.):

«— Ya Muaz, yakaladığın şeytan ne oldu?» diye sordu. Olanları anlattım. Rasûlullah (s.a.v.):

«— O tekrar gelecektir. Onu gözetle,» buyurdu.

Üçüncü gece yine gözetledim. Şeytan aynı şekilde geldi. Ben de daha önce söylediklerimi tekrarladım ve dedim ki: Ey Allah'ın düşmanı, bana iki defa söz verdin, bu üçüncüsü. Şimdi seni Rasûlullah'a (s.a.v.) götürürüm. O da seni rezil eder,» dedim. O da, ben, çocuklu çocuğu olan bir şeytanım. Buraya tâ Nusaybin'den geldim. Başka yerde bir şeyler bulsaydım, buraya gelmezdim. Biz, önceleri, bu şehirdeydik. Fakat arkadaşınız, peygamber olarak gönderildikten sonra, ona gelen iki âyet, bizi buradan çıkırttı. Biz de Nusaybin'e yerleştik. Hangi evde bu iki âyet okunursa, şeytan oraya üç gün giremez. Eğer beni serbest bırakırsan, o iki âyeti sana söylerim,» dedi.

«— Peki, kabul,» dedim.

«— Âyet'el-Kürsî ve Bakara sûresinin sonundaki âyetler,» dedi.

Bunun üzerine şeytanı serbest bıraktım. Ertesi gün durumu bildirmek için erkenden Rasûlullah'a (s.a.v.) gittim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) habercisi:

«— Muaz b. Cebel nerede?» diye beni arıyordu. Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına vardım.

«— Yakaladığın şeytan ne oldu?» diye sordu.

«— Bir daha dönmeyeceğine dair söz verdi,» dedim ve şeytanın söylediklerini Rasûlullah'a anlattım.

«— Yalancı pis mahlûk doğru söylemiş,» buyurdu.

Bu hadiseden sonra bu iki âyeti okumaya başladım. Hurmaların eksildiğini görmedim.¹⁴⁷

Ebû Hûreyre (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) beni, ramazan ayında toplanan zekât mallarını muhafazaya memur etmişti. Birisi gelip, zekât mallarından aşırıma başladı. Hemen yakaladım ve :

«— Seni Rasûlullah'a (s.a.v.) götürürüm ha!» dedim. O :

«— Ben, muhtaç bir kimseyim. Çoluk çocuğum var. İhtiyaç içindeyim,» dedi.

Bunun üzerine bıraktım. Sabahleyin Rasûlullah'a (s.a.v.) gittim.

«— Ya Ebû Hûreyre, esirin (dün yakaladığın şeytan) ne oldu?» diye sordu.

«— Ya Rasûlâllah, çoluk çocuğundan, fakirlikten dert yandı. Ben de acıdım ve bıraktım,» dedim.

«— Fakat o sana yalan söylemiş. Tekrar gelecek,» buyurdu. Rasûlullah'ın (s.a.v.) bu sözü üzerine onun tekrar geleceğini anladım. ve gözetlemeye başladım. O, tekrar gelip, zekât için toplanan yiyeceklerden aşırıma başladı. Hemen yakaladım ve :

«— Seni, doğru Rasûlullah'a (s.a.v.) götürüyem mi?» dedim.

«— Ne olur, beni bırak. Çünkü hem yoksulum. Hem de çoluk çocuğum var, bir daha gelmem,» dedi. Acıdım ve serbest bıraktım. Sabahleyin tekrar Rasûlullah'a gittim.

«— Ya Ebû Hûreyre, yakaladığın ne oldu?» diye sordu.

«— Ya Rasûlâllah, çok muhtaç olduğunu, çoluk çocuğunun bulunduğunu söyledi. Ben de acıdım ve serbest bıraktım,» dedi.

«— Sana yalan söylemiş. Tekrar dönecek,» buyurdu. Rasûlullah (s.a.v.) böyle söyleyince tekrar geleceğini anladım.

Zekât malından almak için tekrar geldi. Yakaladım ve :

«— Seni mutlaka Rasûlullah'a (s.a.v.) götüreceğim. Üçüncü defadır, gelmeyeceğim diyorsun geliyorsun,» dedim.

«— Beni bırakırsan, çok faydası dokunacak şeyler öğretirim,» dedi.

«— Nedir onlar?» dedim.

«— Gece yatağa yattığında Âyet'el-Kürsî'yi oku. Allah seni korur. Sabah oluncaya kadar sana şeytan yaklaşamaz,» dedi.

Bunun üzerine serbest bıraktım. Sabahleyin Rasûlullah'a (s.a.v.) gittim.

«— Esirin ne oldu?» diye sordu.

147 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid, 6/322; Delâil'ün-Nübüvve, sh. 218.

«— Bana faydası dokunacak bir takım sözler öğreteceğini iddia etti. Ben de serbest bıraktım,» dedim.

«— Nedir onlar?» diye sordu.

«— Bana : Yatağına yattığında Âyet'el-Kürsî'yi sonuna kadar oku. Allah seni muhafaza eder, sabah oluncaya kadar, sana şeytan yaklaşamaz dedi,» dedim.

Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Yalancı olduğu halde doğru söylemiş. Üç geceden beri konuştuğun kim biliyor musun?» diye sordu.

«— Hayır,» dedim.

«— O şeytan idi,» buyurdu.¹⁴⁸

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin bahçe duvarında gözde hurmaları vardı. Cinlerden biri gelip, hurmalardan alıyordu : Ebû Eyyûb Rasûlullah'a (s.a.v.) şikâyet etti. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Şimdi git. Onu görünce : Bismillâh, Rasûlullah'ın davetine icabet et, de,» buyurdu.

Ebû Eyyûb, o cini yakaladı. Cin de bir daha dönmeyeceğine dair yemin etti...¹⁴⁹

Ebû Vâil'den : Abdullah (r.a.) bana şunları anlattı : Şeytan, ashabdan bir adamla karşılaştı. Onunla güreşe tutuştu. Sahabe şeytanı yendi ve elleriyle boğazını sıktı. Şeytan :

«— Bırakırsan sana öyle bir âyet söylerim ki, şeytanlardan kim duyarsa hemen kaçır,» dedi.

Sahabe de serbest bıraktı. Fakat şeytan o âyeti söylemekten vazgeçti ve onunla tekrar tutuştu. Sahabe onu yendi, boğazını sıkarak :

«— O âyeti bana söyle,» dedi.

Şeytan söylememekte ısrar etti. Üçüncü defa tutuştular. Bu defa şeytan :

«— Bakara sûresindeki Âyet'el-Kürsî» dedi.

Abdullah'a :

«— Ya Ebû Abdurrahman, kimdi o adam?» diye sordular.

«— Ömer (r.a.)'dan başka kim olabilir ki?» diye cevap verdi.¹⁵⁰

İbn-i Mes'ud'dan :

Rasûlullah'ın ashabından biri, cinlerden bir adamla karşılaştı. Cin sahabeyle güreşe tutuştu. Sahabe onu yere çarptı. Cin :

«— Tekrar tutuşalım,» dedi. Tekrar tutuştular. Sahabe onu yine yere çarptı ve :

148 Buharî; Mişkât, 185.

149 Tirmizî; Tergîb, 3/33; Delâil, 218; Taberânî; Mecme'uz-Zevaid, 6/323.

150 Taberânî.

«— Bakıyorum çok zayıf ve güçsüzsün. Kolların, köpek ayakları kadar. Siz cinler hep böyle misiniz? Yoksa sadece sen mi böylesin?» diye sordu.

Cin :

«— Hayır, ben onların en iri yapılısıyım. Haydi bir daha güreşelim.» Eğer yine beni yenersen, sana faydalı bir şey söyleyeceğim,» dedi.

Tekrar tutuştular. Sabahe yine onu yere çarptı ve :

«— Haydi söyle,» dedi.

Cin :

«— Ayet'el-Kürsî'yi okuyor musun?» diye sordu.

«— Evet,» deyince :

«— Eğer sen, bir evde Âyet'el-Kürsî'yi okursan orada şeytan duramaz. Eşek anırması gibi homurdanarak çıkar ve sabah oluncaya kadar da giremez,» dedi.

Oradakilerden birisi :

«— Ya Ebû Abdurrahman, Rasûlullah'ın ashabından o kişi kimdi?» diye sordu. Abdullah bunu duyunca yüzünü ekşitti. Ona sırtını döndü ve :

«— Hz. Ömer'den başka kim olabilir ki?» dedi.¹⁵¹

Âmir b. Abdullah b. Zübeyr'den : Abdullah b. Zübeyr, Kureyş'den bir kafil ile birlikte, Umre'den dönüyordu. Yenâsib¹⁵² mevkiine geldiklerinde, ağaç dibinde bir adam gördüler. İbn'üz-Zübeyr ilerledi. Yanına varınca selâm verdi. Adam hiç aldırmadı. Çok alçak bir sesle selâmı aldı. İbn'üz-Zübeyr atından indi. Adam kımıldamadı bile. İbn'üz-Zübeyr :

«— Gölgeden çık,» dedi.

O adam istemeyerek yerini değiştirdi.

İbn'üz-Zübeyr devamla şöyle anlatıyor :

Oturdum. Elinden tuttum ve :

«— Kimsin sen?» diye sordum.

«— Cinlerden biriyim,» dedi. Bunu duyar duymaz tepem attı. Tutup çektim ve :

«— Demek sen cinlerdensin ve bu halde karşıma çıktın,» dedim. Baktım, ayakları da vardı. Sonra :

«— Demek sen, yeryüzünde yaşayanlardan olduğun halde bana böyle görünüyorsun?» diye onu azarlarım. O da kaçtı gitti.

Arkadaşlarım geldi ve :

151 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid, 9/71; Delâil, 131; Müntehab, 4/385.

152 Yenâsib, bir dağ sırasının adı.

«— Yanındaki adam nereye gitti?» diye sordular.

«— O cinlerdenmiş, kaçtı,» dedim.

Bunu duyunca hepsi şaşkınlıktan, bayılıp develerinden yere düştüler. Bunun üzerine herbirini tutup bineklerine bağladım ve Mekke'ye, bu şekilde geldik.¹⁵³

Ahmed b. Ebi'l-Havâri anlatıyor: Ebû Süleyman ed-Dârânî'nin şunu söylediğini duydum: İbn'üz-Zübeyr mehtablı bir gece, devesine binerek yola çıktı. Tebük'de mola verdi. Dönüp bakınca, devesinin üzerinde saç sakalı ağarmış bir adam gördü. Ona doğru koştu. Fakat adam uzaklaştı. İbnü'z-Zübeyr devesine binip yola devam etti. O yaşlı adam şöyle seslendi:

«— Ey Zübeyr'in oğlu, vallahi bu gece, benden biraz korksaydın, seni parçalardım.»

İbn'üz-Zübeyr de şöyle cevap verdi:

«— Ey mel'un senin, korkulacak neyin var ki korkayım?»¹⁵⁴

153 İbn'ül-Mübârek.

154 El Bidâye 8/335

ASHÂB-I KİRÂM'IN CANSIZ VARLIKLARIN SESLERİNİ İŞİTMELERİ

Süveyd b. Zeyd anlatıyor : Ebû Zer'i mescidde yalnız başına otururken gördüm. Bunu fırsat bilip hemen yanına oturdum. Ona Hz. Osman'dan bahsettim. Şöyle dedi :

«— Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında şahid olduğum bir hadiseden dolayı Hz. Osman hakkında hayırdan başka bir şey söyleyemem. Bu hadise de şudur : Ben, yalnız bulunduğu sıralarda Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gider, ondan bir şeyler öğrenirdim. Bir gün yine gittim. Baktım, Rasûlullah (s.a.v.), hücre-i saâdetlerinden çıktılar. Ben de peşine takıldım. Rasûlullah (s.a.v.) bir yere oturdu. Ben de yanına oturdum. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ya Ebû Zer, niçin geldin?» diye sordu. Ben :

«— Allah ve Rasûlünü sevdiğim için,» diye cevap verdim. O esnada Hz. Ebû Bekir geldi. Selâm verdi ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sağ tarafına oturdu. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ya Ebû Bekir, seni buraya getiren nedir?» diye sordu. Hz. Ebû Bekir :

«— Allah ve Rasûlü...» diye cevap verdi.

Sonra Hz. Ömer geldi ve Hz. Ebû Bekir'in sağına oturdu. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ya Ömer, seni buraya getiren nedir?» diye sordu. Hz. Ömer (r.a.) :

«— Allah ve Rasûlü,» diye cevap verdi.

Daha sonra Hz. Osman (r.a.) geldi o da Hz. Ömer'in sağına oturdu. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ya Osman, seni buraya getiren nedir?» dedi. Hz. Osman :

«— Allah ve Rasûlüdür,» dedi.

Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.), yedi veya dokuz tane çakıl taşı aldı. Rasûlullah'ın elindeki taşlar Allah'ı tesbih ediyorlardı. Onların, arı uğultusu gibi seslerini bizzat duydum. Rasûlullah (s.a.v.) taşları yere bırakınca ses durdu. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) taşları, Ebû Bekir'in avucuna koydu. Taşlar, Ebû Bekir'in avucunda yine tesbih'e başladılar. Öyle ki arı uğultusu gibi olan seslerini duydum.

Rasûlullah (s.a.v.) taşları alıp yere koydu. Taşların sesi tekrar kesildi. Sonra tekrar alıp Hz. Osman'ın avucuna koydu. Taşlar yine tesbihe başladılar. Arı uğultusu gibi seslerini duyuyordum. Rasûlullah (s.a.v.) taşları alıp yere koydu. Taşların sesleri kesildi.¹⁵⁵

Bir başka rivayette şu ilâveler de vardır :

Ebû Zer aynı hadiseyi naklederken şöyle diyor : Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) taşları alıp Hz. Ömer'in avucuna koydu. Taşlar tesbihe başladılar. Onların arı uğultusuna benzer seslerini duyuyordum. Rasûlullah (s.a.v.) taşları alıp yere koydu. Taşların sesi kesildi.» Ebû Zer sözlerini şöyle bitiriyor : En sonunda Rasûlullah (s.a.v.) :

«— İşte bunlar, peygamberlik alâmetidir,» buyurdu.¹⁵⁶

Taberâni'nin rivayetinde «daha sonra taşları Hz. Ali'ye verdi. Sonra yere koydu. Taşların sesi kesildi,» ilâvesi de vardır.

Bir rivayette de şu vardır : Ebû Zer diyor ki : «Taşların tesbihini oradakilerin herbiri duyuyordu. Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) taşları bize verdi. Fakat taşlar bizim hiç birimizin elinde tesbih etmediler.»¹⁵⁷

Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan ; Biz âyetleri (mucizeleri) bereket addederdik, siz ise korkutucu olarak kabul ediyorsunuz. Bir defasında, Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber bir sefere çıkmıştık. Su azaldı. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Artan suyu getirin,» buyurdu. İçinde çok az su bulunan bir kab getirdiler. Rasûlullah (s.a.v.), elini kaba soktu, sonra da :

«— Haydi, abdestinizi alın. Allah bereketini artırır,» buyurdu Rasûlullah'ın (s.a.v.) parmakları arasından suyun kaynakıldığını gördüm. Biz, Rasûlullah (s.a.v.) yemek yerken, yemeğin Allah'ı tesbihini duyardık.»¹⁵⁸

Câbir b. Abdullah (r.a.)'dan : Rasûlullah (s.a.v.), cuma günleri, hutbe irâd ederken bir ağaç -veya hurmaya- yaslanırdı. Ensardan bir kadın -veya bir adam- :

«— Ya Rasûlâllah, senin için bir minber yapalım mı?» diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.) da :

«— İsterseniz yapın,» buyurdu.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) hutbe okuması için bir minber yaptılar. Cuma günü gelince Rasûlullah (s.a.v.) minbere çıktı. Bunun üze-

155 Bezzâr; Mecme'uz-Zevaid, 8/299.

156 Beyhakî; Bidâye, 6/132; Delâil, 215, 54; Mecme'uz-Zevaid, 5/179.

157 Mecme'uz-Zevaid, 8/299.

158 Buhari; Tirmizî, Bidâye, 6/97.

rine o hurma ağacı, çocuğun ağlaması gibi bir sesle inledi. Rasûlullah (s.a.v.) minberden inerek onu kucakladı, kütük sakın duran bir çocuk gibi inledi.

Râvi der ki :

«— Bu hurma ağacı, yanında, Rasûlullah'ın yaptığı zikirden mahrum olduğu için ağlıyordu.»¹⁵⁹

Buhari'nin bir başka rivayetinde bu hadise şöyle naklediliyor. Hz. Peygamber için minber yapıldı. Rasûlullah (s.a.v.) minbere çıktığında hurma kütüğünün doğum yapan devenin inlemesi gibi ses çıkardığını duyduk. Rasûlullah (s.a.v.) gelip elini o ağacın üzerine koydu. Ağaç da sesini kesip sakinleşti.¹⁶⁰

Müsned'deki rivayette şu da vardır : Rasûlullah'a (s.a.v.) minber yapıldı. Rasûlullah minbere çıkınca, o direk, devenin inlemesi gibi ses çıkardı. Bunu mesciddekilerin hepsi duydu. Nihayet Rasûlullah (s.a.v.) minberden indi ve o direği kucakladı. Ağaç da sakinleşti.¹⁶¹

Bir başka rivayette de Rasûlullah'ın (s.a.v.) «Eğer gelip onu kucaklamasaydım kıyâmete kadar inleyecekti,» buyurdu, denilmektedir.^{161a}

İmam-ı Ahmed, Müsned'inde, minberin yapılışına dair hadisi, Enes b. Malik'den şöyle naklediyor : Minber yapılıp da, Rasûlullah (s.a.v.) minbere çıkınca, o direğin, üzüntü içindeki bir kimsenin inlemesi gibi inlediğini duydum. Direk, inlemeye başlayınca Rasûlullah (s.a.v.), minberden indi. Direğin yanına vardı ve kucakladı. Direk de sakinleşti.¹⁶²

Bağavî aynı hadisi naklederek şu ilâveyi yapıyor :

Hasan-ı Basrî, bu hadisi okuyunca ağladı ve şöyle dedi :

«— Ey Allah'ın kulları, o direk, Rasûlullah'ın (s.a.v.), Allah katındaki yerini bildiği için onu istiyor. Halbuki asıl sizin Rasûlullah'ı istemeniz gerekirdi.»¹⁶³

Ebü'l-Bahteri'den : Bir defasında Ebüdderdâ, ocaktaki tencerenin altına odun atıyordu Selman (r.a.) da yanındaydı. Birden, tencerenin içinden bir ses duydu. Çocuk sesi gibiydi. Daha sonra ses yükseldi. Allah'ı tesbih ediyordu. Biraz sonra tencere düştü ve ters döndü fakat içinden hiç birşey dökülmedi. Daha sonra tekrar kendi kendine yerine geldi. Ebüdderdâ :

159 Buharî, Bidâye, 6/127.

160 Buharî, Müsned-i Ahmed.

161 Müsned-i Ahmed, Bidâye, 6/129; Câmî-u Beyân'ıl İlîm, 2/197; Delâil, 142.

161a Delâil, 142.

162 Müsned-i Ahmed.

163 Bağavî, Bidâye, 6/127; Cami-u Beyan'ıl İlîm 2/197.

«— Ya Selman, şu acaip işe bak. Böylesini ne sen gördün ne de baban,» diye seslendi. Selman da :

«— Eğer sen onu susturmasaydın, Allah'ın azametine delâlet eden nice büyük alâmetler duyardın,» diye cevap verdi.¹⁶⁴

Kays'ın rivayetinde şu da vardır: Ebûdderdâ Selman'a -yahut Selman Ebûdderdâ'ya mektup yazdığında, mutlaka yemek tabağı mucizesini hatırlatırdı. Bu hadise şudur: Bir defasında Ebûdderdâ ile Selman bir tabaktan yemek yerken, tabak ve içindeki yemek 'Allah'ı tesbih etmişti.»¹⁶⁵

Ca'fer b. Ebî Imrân'dan: Abdullah b. Amr b. el-As, ateşin sesini duydu ve :

«— Ben de,» dedi. Bunun üzerine yanındakiler :

«— Ey Amr'ın oğlu, ne oluyor?» diye sordular.

«— Allah'a yemin ederim ki ateş cehennem ateşinden Allah'a sığınıyordu ben de sığındım,» dedi.¹⁶⁶

164 Hilye, 1/224.

165 Hilye, 1/224.

166 Hilye, 1/289.

ASHABIN KABİRDEKİLERİN SESLERİNİ DUYMASI

Yahyâ b. Eyyûb el-Huzâî anlatıyor: Birisinden duydum. Ömer b. Hattâb (r.a.) zamanında ibadetine düşkün, mescide müdâvim bir genç vardı. Hz. Ömer ona hayret ediyordu. Bu gencin ihtiyar bir babası vardı. Yatsı namazını kıldıktan sonra babasının yanına dönerdi. Fakat yolu, bir kadının kapısının önünden geçiyordu. Kadın onu baştan çıkarmaya çalışıyor, yolu üzerine çıkararak kendini ona arz ediyordu. Nihayet bir gece yine oradan geçerken, kadının isteğine boyun eğip peşine takıldı. Eve gelince kadın içeriye girdi. Genç tam girmek üzereyken Allah'ı hatırladı, ondan korkarak, şu âyet dilinden döküldü: «Kendilerini kötülüklerden koruyan, şeytan tarafından bir vesveseye düçar edilince Allah'ı hatırlarlar ve hemen doğru yolu görürler.»¹⁶⁷

Genç bayılarak düştü. Kadın, cariyesini çağırdı. Genci tutarak, kendi evinin kapısı önüne getirdiler. Oraya bıraktılar ve kapıyı çalarak babasına haber verdiler. Babası dışarı çıkınca, oğlunun baygın bir şekilde kapının önünde olduğunu gördü. Komşularından bir kaçını çağırarak genci eve taşıdılar. Uzun bir müddet geçtikten sonra genç kendine geldi. Babası :

«— Çocuğum, neyin var, ne oldu?» diye sordu. Oğlu :

«— Bir şeyim yok,» dedi. Babası :

«— Allah aşkına söyle,» deyince, oğlu başından geçenleri anlattı. Babası :

«— Hangi âyeti okumuştun,» diye sordu. Genç yukarıdaki âyeti okudu ve tekrar kendisinden geçti. Baktılar ki ölmüş. Yıkadılar ve gece vakti götürüp defnettiler. Sabah olunca bu hadise Hz. Ömer'e söylendi.

Hz. Ömer, gencin babasına gelerek başsağlığı diledi ve :

«— Bana niye haber vermedin?» diye sordu. Gencin babası :

«— Ey mü'minlerin emiri, vakit geceydi,» dedi. Hz. Ömer :

«— Bizi onun kabrine götürün,» dedi.

H. Ömer ve yanındakiler gencin kabrine geldiler. H. Ömer :
«— Ey filân kişi, Rabbinin azametinden korkanlar için iki cennet bahçesi vardır.»¹⁶⁸ dedi. Kabirdeki genç :

«— Ya Ömer, Rabbim cennette bana onları iki defa verdi,» dedi.¹⁶⁹

Beyhaki'nin, rivayetinde şu ilâve de vardır :

«...Amca, H. Ömer'e kadar git. Benden selâm söyle ve ona : Rabbinin makâmından korkanın mükâfatı nedir?» diye sor. Rivayetin sonunda ise : H. Ömer, gencin kabri başında durup :

«— Sana iki cennet var, sana iki cennet var,» der.¹⁶⁹

Muhammed b. Hımyer'den :

Ömer b. Hattab Garkad mezarlığına uğramıştı.

«— Ey kabir ehli, Allah'ın selâmı üzerinize olsun. Bizim taraftaki haberleri sorarsanız, kadınlarınız evlendi. Evlerinizde oturanlar var, mallarınız da taksim edildi,» dedi. Bunun üzerine bir ses şu cevabı verdi :

«— Bizim taraftaki haberler de şöyle : Dünyada yaptığımız iyi amellerin karşılığını burada bulduk. Dünyada Allah yolunda harcadıklarımızın burada karşılığını gördük, geride bıraktıklarımızdan dolayı da zarara uğradık.»¹⁷⁰

167* Rahman, 46

168 Kenz., 1/267; Tefsir-u İbn-i Kesir, 2/279; Müstedrek

169 Beyhaki

170 Kenz, 8/123

ASHABIN CEHENNEMLİKLERİN ÇEKTIĞİ AZABI GÖRMESİ

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor :

Bir defasında ben, Bedir havalisinde dolaşıyordum. Ansızın bir çukurdan bir adam çıktı. Boynunda zincir vardı. Üç defa : **Abdullah bana su ver! Abdullah bana su ver! Abdullah bana su ver,** diye seslendi.

İsmimi biliyor muydu. Yoksa arap âdeti üzeremi **Abdullah** diye çağırırdı, bilmiyorum. O esnada çukurdan bir adam daha çıktı. Elinde bir kamçı vardı. Bana seslenerek :

«— Ya **Abdullah**, sakın ona su verme. Çünkü o kâfirdir,» dedi. Daha sonra ona kamçı ile vurarak çıktığı çukura tekrar soktu.

«— Ben, koşarak Rasûlullah'a (s.a.v.) geldim, Olanları anlattım.

«— Onu hakikaten gördün mü?» dedi.

«— Evet gördüm,» dedim.

«— O. Allah'ın düşmanı **Ebû Cehil**'dir. Gördüğün hali de kıyâmete kadar çekeceği azabdır,» buyurdu.¹⁷¹

ASHABIN ÖLDÜKTEN SONRA KONUŞMASI

Said b. el-Müseyyib'den : Hazreç kabilesinden **Zeyd b. Hâricet'il-Ensârî Osman b. Affân** zamanında vefât etti. Elbisesiyle üstünü örttüler. Biraz sonra bir kımıldama görüldü ve oradakiler bir ses duydular. Ölü konuşmaya başladı ve şöyle dedi :

«— **Ahmed, Ahmed (s.a.v.)** levh-ı mahfuzda var. **Ebû Bekir es-Sıddık** sözünde sadıktı, evet sözünde sadıktı. Kendisi ile ilgili hususlarda âciz, Allah'ın emrini yerine getirirken dirayetli idi. Bunlar da levh-ı mahfuzda var. **Ömer b. Hattab** da sözünde sadıktı, evet sözünde sadıktı, dirayetli ve güvenilir. Bunlar da levh-i mahfuzda var. **Osman b. Affan** da sözünde sadıktı, evet sözünde sadıktı. O da onların takip ettiği yolda yürüdü. Dört gece geçti, geriye iki gece kaldı. Fitne fesat da ortalığı kapladı. Kuvvetli zayıf yiyecek, kıyâmet kopacak. Ordunuzla ilgili Eris kuyusu olaylarını duyacaksınız. Eris kuyusu da nedir ki, daha nelere şahit olacaksınız.»

Yahya, Said'in şöyle dediğini nakleder : Daha sonra **Hatme** oğullarından birisi öldü. Üzerine bir bez parçası örtüldü. Ölüden sesler gelmeye başladı. Şunları söyledi : «**Haris b. Hazreç** oğullarının kardeşi doğru söyledi, evet, doğru söyledi,» dedi.¹⁷²

Numan b. Beşir'den : **Zeyd b. Hârice Medine'nin** caddelerinden birinde yürüdüğü sırada, öğle ile ikindi arası ansızın düşerek öldü. Cenazesi ailesine götürüldü. Bir elbise ve iki parça beze sarıldı. Yatsı ile akşam arası ensarın kadınları etrafına toplanmış ağlaşıyorlardı. Birdenbire elbisenin altından şöyle diyen bir ses duydular : «İki defa- Ey insanlar susunuz.» Bunun üzerine yüzündeki ve göğsündeki örtü kaldırıldı. Ölmüş bulunan **Zeyd** şöyle devam etti : «**Muhammed Allah'ın Rasûlü Ümmî** bir peygamberdir. Peygamberlerin sonuncusudur. Bu levh-i mahfuzda var.» Sonra onun diliyle şöyle denildi : «**Ebû Bekir es-Sıddık** sözünde sadıktı, evet sözünde sadıktı. **Rasûlullah'ın** halifesiydi, dirayetliydi, kendisine güveniliyordu. Bedeni ile ilgili hususlarda âciz, Allah'ın emrini tatbikte dirayetli

idi. Bu da levh-i mahfuzda var,» yine onun diliyle şöyle denildi. «Sözünde sadıktı, evet sözünde sadıktı. -üç defa- ortada olan -üçüncü halife- mü'minlerin emiri Ömer'di. Allah'ın emrini tatbikte hiç kimsenin kınamasından korkmazdı. Kuvvetlinin zayıfı ezmemesi için insanlara engel olan da oydu. Bunlar da levh-i mahfuzda var,» yine onun lisanı ile şöyle denildi: «Sözünde sadıktı, sözünde sadıktı. Osman mü'minlerin emiridir. Mü'minlere karşı merhametlidir. İki gece geçti geriye dört gece kaldı. İnsanlar ihtilâfa düştüler. Nizam diye bir şey kalmadı. Haramlar alenen işlenmeye başlandı. Kıyâmet yaklaştı. İnsanlar birbirlerini yiyecekler.¹⁷³

Numan b. Beşir'den: «...Ortada olan halife üçünden de dirayetli idi. Allah'ın emrini uygulamada, hiç kimsenin kınamasına aldırmazdı. İnsanlara, kuvvetlinin zayıfı ezmemesini emrederdi. Ömer mü'minlerin emiri idi, sözünde sadıktı, sözünde sadıktı. Bunlar levh-i mahfuzda var. Osman mü'minlerin emiridir. Günahlarının çok olmasına rağmen insanları affeder. Sonra insanlar ihtilâfa düştüler. Birbirlerini yediler. Nizam kalmadı. Haramlar alenen işlenmeye başlandı. Mü'minler her şeyden el etek çektiler. Bunlar Allah'ın kitabında olanlar ve takdir-i ilâhidir. Idarecilerinizi yalnız bırakmayınız. Onları dinleyin ve itaat edin. Kim idareci olursa kan dökülmesine engel olmasın. İlâhî takdirde bir değişiklik olmaz. Allah büyük. İşte cennet, işte cehennem, Peygamberler ve siddıklar şöyle derler:

Allah'ın selâmı üzerinize olsun. Ey Abdullah b. Revaha, Uhut'da şehid edilen Hârice ve Sa'd'dan haber getirdin mi? «Hayır, o alevlenen bir ateştir. Derileri kavurur, soyar. Sırtını dönüp gideni, malı toplayıp yığanı kendisine çağırır.»¹⁷⁴

İşte Allah'ın Rasûlü Muhammed, Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun ey Allah'ın Rasûlü, Sonra sesi kesildi.¹⁷⁵

173 Taberâni; Heysemi 5/180

174 Meâric, 15-18

175 Taberâni; Beyhaki; Bidâye 6/157; İsâbe 2/24; Ebû Nuaym; İbn-i Mende; Mecme'uz-Zevaid 7/230

ÖLÜLERİ DİRİLTME

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor :

Ensar'dan bir hasta delikanlıyı ziyarete gitmiştik. Daha biz yanında iken ruhunu teslim etti. Biz onun gözlerini kapadık ve üzerine elbisesini örttük. İçimizden biri annesine :

«— Onun için Allah'a dúa et,» dedi. Annesi .

«— Ama o öldü,» dedi. Biz :

«— Olsun, sen yine dúa et,» dedik.

Kadın, ellerini semâya doğru açarak :

«— Allah'ım, ben sana iman ettim. Rasûlünün yanına hicret ettim. Şimdi ise başıma bu hadise geldi. Beni bu sıkıntıdan kurtar. 'Allah'ım, sana yalvarıyorum. Bu müsibeti bana yükleme,» diye dúa etti.

Düanın akabinde çocuk dirildi, yüzünden örtüyü çekti. Daha sonra bizimle beraber yemek yedi.¹⁷⁶

Beyhaki, Salih b. Beşir tarikiyle rivayet ettiği hadiste, Saib adındaki bu gencin annesinin, ama ve yaşlı bir kadın olduğunu naklediyor.

Enes b. Mâlik (r.a.)'dan :

«Bu ümmet içinde üç şeyle karşılaştım ki, şayet bunlar «Beni İsrâil'de olsaydı, bir türlü anlaşılamazlardı.» Biz :

«— Ya Ebû Hamza, nedir onlar?» diye sorduk. Şöyle anlattı :

«— Biz mescidin sofasında, Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydık. Muhacirlerden bir kadınla, bulûğa ermiş oğlu geldi. Kadın, kadınlar kısmına geçti. Çocuk da bizim yanımıza geldi. Aradan çok geçmeden, çocuk Medine vebâsına yakalandı ve uzun zaman hasta yattı. Sonunda öldü.

Rasûlullah (s.a.v.), çocuğun gözlerini kapattı ve kefenlenmesini emretti. Çocuğu yıkamak istedik. Fakat Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ya Enes, git de annesine haber ver,» dedi. Gidip annesine haber verdim. Kadın geldi. Çocuğun ayak ucuna oturdu. Ayaklarını tuttu ve :

«— Allah'ım, ben isteyerek sana iman ettim. Senden korktuğum için, putları bıraktım. Arzumla sırf senin için hicret ettim. Allahım, puta tapanları bana güldürme, gücümün yetmeyeceği bu yükü bana yükleme,» diye dúa etti.

Allah'a yemin ederim ki, kadın sözünü bitirir bitirmez, çocuk ayaklarını kımıldatmaya başladı. Sonra da yüzünden örtüyü attı. Rasûlullah (s.a.v.) ve annesi vefât edinceye kadar da yaşadı.¹⁷⁷

177 Beyhaki; Bidâye 6/154, 259, 292; Delâil 224

ASHAB'DAN ŞEHİT OLANLARIN HAYAT BELİRTİLERİ

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor : Uhud savaşı gelip çatmış-
da, bir gece babam beni çağırdı ve :

«— Ben, kendimi, Rasûlullah'ın, ashabı içinde ilk şehit olacak-
lar arasında görüyorum. Şunu da yeminle söyleyeyim ki, Rasûlullah
(s.a.v.)'dan sonra en çok seni severim. Bir miktar borcum var. Onu
öde. Kızkardeşlerinle iyi geçin,» dedi.

Sabah oldu. Hakikaten o ilk şehit oldu. Diğerleri ile onu aynı
kabre defnettım. Sonradan, başkaları ile onu aynı mezara koymayı
iyi bulmadım. Altı ay sonra kabirden onu çıkarmak istediğimde, bir
de ne göreyim, kulağı hariç, sanki bugün gömülmüş gibi aynen du-
ruyor!¹⁷⁸

Diğer bir rivayette de şöyle denilmektedir : ...Sakalının yere ge-
len kılları müstesna her tarafı olduğu gibi duruyordu.¹⁸⁰

Câbir (r.a.)'dan : Muâviye su kanalı geçirirken, «Uhut'da şehit
olanlarınızı ne yaparsanız yapın,» diye bizi çağırdı. Tam kırk sene
sonra onları kabirlerinden çıkardık. Cesetleri yumuşak, el ve ayak-
ları hâlâ sağlamdı.¹⁸¹

Câbir (r.a.)'dan : ...Kırk sene sonra onları el ve ayakları sağ-
lam, cesetleri taptaze olarak kabirlerinden çıkardık.¹⁸²

İbn-ü İshak'ın babası ensarın ihtiyarlarından naklediyor : Muâ-
viye su getirme işine başlayınca, su, şehit kabirlerinden geçti. Su
onların üzerlerine fışkırdı. Bunun üzerine hemen biz gelerek **Amr**
b. Semuh'u ve **Câbir**'in babası **Abdullah**'ı mezarlarından çıkardık.

178 Müstedrek, 3/203

179 İbn-ü Sa'd, 3/563

180 Müstedrek, Bidâye, 4/43

181 İbn-ü Sa'd 3/563; Ebû Nuaym, Delâil sh. 207

182 İbn-ü Ebi Şeybe; Kenz. 5/274

Üzerlerinde yüzlerini örten birer cüppe vardı. Ayakları üzerinde de otlar vardı. Henüz dün defnedilmişler gibi taptaze idiler.¹⁸³

Câbir (r.a.) anlatıyor : Muâviye b. Ebû Süfyan (r.a.) zamanında, ansızın bana bir adam geldi :

«— Câbir b. Abdullah! Vallahi Muâviye'nin ameleleri babanın mezarını kazdılar, ceset görüldü. Diğer şehitlerin cesetleri de açığa çıktı,» dedi. Hemen gittim. Babamı defnettiğim yerde buldum. Savaşta aldığı yaralardan başka vücudunda hiçbir değişiklik yoktu. Onu tekrar defnettim.¹⁸⁴

Abdurrahman b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Sa'sa'a'nın duyduğuna göre Amr b. Cemuh el Ensarî (r.a.) ve Abdullah b. Amr El Ensarî Selemlî'nin kabirlerini sel oymuştu. Kabirleri sel ağzındaydı ve ikisi de aynı kabirde idi. İkisi de Uhut'da şehit düşenlerdendi. Onlar için tekrar bir mezar kazıldı. Sanki dün vefât etmişler gibi hiç değişmemişlerdi. Birisi yaralanmış ve elini yarası üzerine koymuştu. Böylece de defnedilmişti. Eli yarasından çekilip serbest bırakıldı. El derhal eski yerine geldi. Halbuki Uhut harbi ile onların mezarlarının açılması arasında tam kırk altı sene geçmişti.¹⁸⁵

Abdullah b. Amr (r.a.) kırmızı yüzlü, saçları dökük ve orta boylu bir zattı. Amr b. Cemuh (r.a.) ise uzun boylu idi. Bu eşkallerinden tanınarak ikisi de aynı kabre defnedildiler. Kabirleri sel ağzındaydı. Kabre sel girince hemen kabir açıldı. Üzerlerinde siyah-beyaz çizgili bir kumaş parçası vardı. Abdullah (r.a.) yüzünden yaralandığı için elini yüzüne koymuştu. Eli yarasından çekilince derhal kan boşandı ve elini tekrar yaranın üzerine götürdü. Bunun üzerine kan durdu.

Câbir (r.a.) bu olayı şöyle anlatıyor : Babamı mezarında gördüm, sanki uyuyor gibi idi. Ne az, ne de çok hiçbir şeyi değişmemişti. Câbir'e (r.a.) :

«— Kefenini gördün mü?» diye sordular. O da şu cevabı verdi :

«— Siyah-beyaz çizgili bir bezle kefenlenmişti, yüzü de bununla kapatılmıştı. Bacakları üzerine de yüzerlik otu konmuştu. Otlar da, olduğu gibi taptaze duruyordu. Halbuki bunların konması ile kabrin açılması arasından tam kırkaltı sene geçmişti.¹⁸⁶

183 İbn-ü İshâk, El megazî; Fethül Bari, 3/142

184 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Eş-Şeyh Essemhûdî, Vefâül vefa 2/116; Darimî; Evcez, 4/108

185 Malik, Muvatta'; Zerkani; El Evcez, 4/107

186 İbn-ü Sa'd, 3/562

Câbir (r.a.)'dan : Uhut harbinden kırk sene sonra Muâviye (r.a.) Uhut şehitliğinden su kanalı açarken bize, ölülerimizin çaresine bakmamız için haber gönderildi. Vardık, onları kabirlerinden çıkardık. Hamza'nın ayağına kürek isabet etmişti, hemen kan aktı.¹⁸⁷

Amr b. Dinar ve Ebû Zübeyr de bu konuda şunları anlatıyorlar : Hamza'nın ayağına kürek isabet etmişti, aradan kırk sene geçmesine rağmen küreğin yaraladığı yerden kan aktı.¹⁸⁸

Şehitleri mezarlarından çıkarma işlemi üç defa oldu. Biri harpten altı ay sonra, biri kırk sene sonra Muâviye'nin mezarlıktan su kanalları geçirmesi esnasında, diğeri de kırkaltı sene sonra kabirleri selin açması üzerine üç defa şehitlerin mezarları değiştiği için rivayetler de çoğalmıştır.¹⁸⁹

187 Beyhaki, Bidâye, 4/43

188 Ebû Nuaym, Delâil, sh. 207

189 Şeyh Essemhudî, Vefaül Vefa 2/116-117; Evcez, 4/111

ASHABIN KABİRLERİNDEN MİSK KOKUSU GELMESİ

Muhammed b. Şurahbil anlatıyor : Biri, Sa'd b. Muaz'ın (r.a.) kabirinden bir avuç toprak aldı, bir de baktı ki misk! Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Sübhanallah, Sübhanallah!» dedi. Toprağın misk koktuğu peygamberimizin yüzünden belliydi.¹⁹⁰

Muhammed b. Şurahbil b. Hasene'den gelen bir başka rivayette de şu farklılık vardır : ...Biri Sa'd'ın kabirinden bir avuç toprak aldı. Bir de baktı götürdüğü toprak miskmiş!¹⁹¹

Rubeyh b. Abdurrahman b. Ebî Said El Hudri babasından, o da kendi babasından naklediyor : Baki'de Sa'd'ın kabrini kazanlar arasında ben de vardım. Toprağın her parçasını kazışımızda misk kokuyordu. Naşın bulunduğu kısma varıncaya kadar bu koku devam etti.¹⁹²

190 Ebû Nuaym, Ma'rife, Kenz. 7/41

191 İbn-ü Sad, 3/431

192 İbn-ü Sa'd, 3/431

ASHABDAN ŞEHİT OLANLARIN GÖĞE YÜKSELTİLMESİ

Urve anlatıyor : Bi'ri Maüne'de müslümanlar şehit edildikleri ve Amr b. Ümeyye Ed-Damrî esir edildiği zaman Âmir b. Tufeyl Amr'a bir şehidi işaret ederek :

«— Bu kim?» diye sordu. Amr da :

«— Bu Âmir b. Führeyre'dir,» diye cevap verdi. Amr b. Ümeyye (r.a.) bu olayla ilgili olarak şunları anlatıyor : Âmir b. Führeyre şehit edildikten sonra onun göğesini kaldırdığını gördüm. Hâlâ onu göğesini yükselirken görür gibiyim. Daha sonra o yere indirildi. Bi'ri Maüne olayı ve müslümanların ölüm haberi Hz. Peygambere gelince o şöyle buyurdu :

«— Arkadaşlarınızın başına bir iş geldi. Onlar Rablerinden; Rabbimiz! Bizim durumumuzu, bizim senden senin de bizden razı olduğunu kardeşlerimize bildir, diye istekte bulundular. Onun için Allah durumlarını bildirdi.» O gün şehit edilenlerden Urve b. Zübeyr, Urve b. Esmâ b. Essalt : Münzir b. Zübeyr de Münzir b. Amr diye müslümanlara haber verildi.¹⁹³

Başka bir rivayette de şu fark vardır : ...Âmir b. Führeyre'yi Cebbâr b. Sülemî El-Kelbî şehit etmişti. Cebbâr Âmir'i mızrakla yaralayıncaya :

«— Kâ'be'nin Rabbi hakkı için kazandım!» demişti. Bilâhare Cebbâr onun «kazandım!» sözünden ne kastettiğini sordu. Kendisine :

«— Cenneti kastediyor,» cevabını verdiler. Bunun üzerine Cebbâr :

«— Vallahi doğru söylemiş!» dedi ve bu hadiseden sonra müslüman oldu.¹⁹⁴

Urve'den : Âmir b. Führeyre'nin ölüsü bulunamadı. Sonunda onu meleklerin defnettiği kanaatine vardılar.¹⁹⁵

Yine Urve'den gelen daha uzun bir başka rivayette de şöyle denilmektedir : ...Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu :

193 Buhari, Beyhaki

194 Vakıdî

195 Mûsa b. Ukbe, Megazî; Bidâye, 4/72

«— Onun cesedini mutlaka melekler defnetmiş ve İlliyyin cennetine götürmüşlerdir.»¹⁹⁶

Bu hususta yine Urve'den gelen bir başka rivayette de şöyle denilmektedir : Âmir b. Tufeyl onlardan birinden şunları nakletti : Âmir b. Fûheyre şehid edildiği zaman göğe kaldırıldı. O kadar ki ben onu gökten daha yüksekte gördüm :

«— O Âmir b. Fûheyre!» dediler.¹⁹⁷

Aynı olay Zühri'den gelen bir rivayette de şöyle anlatılmaktadır : Duyduğuma göre müslümanlar Âmir b. Fûheyre'nin cesedini aramışlar fakat bulamamışlar. Sonunda onu meleklerin defnettiği kanaatine varmışlar.¹⁹⁸

196 Ebû Nuaym, Delâil sh. 186; Vakidî

197 İbn-ü Sa'd 3/231; Hilye, 1/110

198 Buharî; Ebû Nuaym, Delâil sh. 186; İbn-ü Sa'd 3/231

ASHABDAN ÖLENLERİN CESETLERİNİN ALLAH TARAFINDAN KORUNMASI

Amr b. Ümeyye (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) beni tek başıma Kureyş'e casus olarak göndermişti. Görünmekten korkarak Hubeyb'in bağlı olduğu ağacın yanına geldim. Hemen ağaca çıkarak cesedi çözdüm. Ceset yere düştü. Biraz uzaklaştıktan sonra geri dönüp baktım fakat Hubeyb'i göremedim. Onu mutlaka yer yutmuştu. Bugüne kadar hâlâ Hubeyb'in izine rastlanamadı.¹⁹⁹

Dahhak'dan : Rasûlullah (s.a.v.) Mikdad (r.a.) ve Zübeyr'i (r.a.) Hubeyb'in cesedini bağlı olduğu ağaçtan indirmeleri için göndermişti. Onlar Ten'im'e varınca baktılar ki Hubeyb'in (r.a.) cesedi etrafında kırk tane sarhoş var. Mikdad'la Zübeyr hemen cesedi indirdiler. Zübeyr cesedi atına yükledi, ceset hâlâ taptaze idi, hiç birşey değişmemişti. Durum müşriklere haber verilince peşlerine düştüler ve müslümanları yakaladılar. Bunun üzerine Zübeyr (r.a.) Hubeyb'in cesedini yere attı. Yer de cesedi yuttu. Bu yüzden Hubeyb (r.a.) «Yerin Yuttuğu» diye isimlendirildi.²⁰⁰

Enes (r.a.)'dan : Bu ümmetten üç kişi gördüm ki, eğer onlar İsrail oğulları içinden çıksalardı, onlardan türeyen kabileler bu üç kişiyi bölüşemezlerdi...

Çok beklemedik cenaze getirildi. Hemen ona bir mezar kazdık, yıkadık ve sonra da defnettik. Biz onu defnettikten sonra bir adam gelerek :

«— Bu kimdir?» diye sordu. Biz de :

«— Bu, insanların en hayırlısıdır. Bu, İbnül Hadramî'dir,» diye cevap verdik. Adam :

«— Burası ölüleri kabul etmez. Eğer bir iki mil öteye gömerse-niz orası kabul eder,» dedi. Biz :

«— Arkadaşlarımızın ne günahı var ki, onu yırtıcı hayvanların yemesine terkedelim,» diyerek hemen kazdığımız yerin etrafında

199 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 5/231; Beyhaki; Bidâye 4/67; Ebû Nuaym; Delâil, Şh. 227; İbn-ü Ebî Şeybe; İsâbe 1/419

200 Ebû Yûsuf, Kitab-ül Letaif, İsâbe 1/419

toplandık. Kabrin sanduka kısmına kadar boşalttıktan sonra baktık ki, arkadaşımızın cesedi orada yok! İçerisi gözün görebildiği yere kadar nûrla dolu! Sonra kazdığımız yeri tekrar doldurarak yola çıktık.²⁰¹

Bu konuda Ebû Hûreyre'den (r.a.) gelen bir rivayet de şöyledir: İbn-ü Hadramî vefat etti, onu bir kumluğa defnettik. Çok geçmeden kendi kendimize:

«— Yırtıcı hayvanlar gelir, onu yer» dedik. Hemen geri döndük, fakat cesedi bulamadık.²⁰²

Başka bir rivayette de Ebû Hûreyre (r.a.) şöyle demektedir: ...Kılıçlarımızla ona mezar kazdık, fakat lahd yapmadık. Onu defnettik, sonra geçip gittik. Ashabdan biri:

«— Onu defnettik, fakat ona lahd yapmadık!» dedi. Bunun üzerine lahd yapmak için hemen geri döndük fakat kabrin yerini bulamadık.²⁰³

Ebû Hûreyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) bir seriyye gönderdi, seriyyenin başına da Asım b. Sabî b. Ebûl Eflâh'ı (r.a.) tâyin etti...

Asım (r.a.):

«— Müşriklerin sözüne güvenmem,» dedi. Daha önce, müşrikler kendisine dokunmazsa onlara dokunmayacağına dair Allah'a söz vermişti. Kureyşliler hemen Asım'ın (r.a.) cesedinden bir parçanın getirilmesi için haber gönderdiler. Çünkü Asım (r.a.) Bedir harbinde onların ileri gelenlerinden birini öldürmüştü. Bunun üzerine Allah, hemen gölgeler gibi arılar göndererek Asım'ın (r.a.) cesedini korudu. Bu yüzden Asım'a (r.a.) «Arıların koruduğu» denir.²⁰⁴

Urve'den: Müşrikler Asım'ın (r.a.) başını keserek Mekke'ye müşriklere göndermek istediler. Bunun üzerine Allah onları, yüzlerinde uçuşarak iğnelerini batıran arılar musallât etti. Böylece arılar, müşriklerin, Asım'ın başını kesmelerine mani oldular.²⁰⁵

201 Beyhaki; Bidâye 6/155 ve 292

202 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid, 9/376

203 İbn-ü Sa'd 4/363; Ebû Nuaym, Delâil sh. 208; Taberâni

204 Buharî; Müslim; İsâbe, 2/245

205 Ebû Nuaym, Delâil sh. 183

**YIRTICI HAYVANLARIN RASÛLULLAH'A (S.A.V.),
ASHABINA KARŞI İTAATKÂR OLMASI VE
ONLARLA KONUŞMALARI**

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Kurtla Konuşması ve Kurdun Kendisini Dinlemesi :

Hamza b. Ebû Üseyd (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) ensardan bir zatın Bakî mezarlığındaki cenaze merasimine katılmıştı. Bir de baktık ki, yolda ön ayakları üzerine uzanmış bir kurt! Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Bu gelmiş, hakkını istiyor. Ona hakkını veriniz,» buyurdu.

«— Ya Rasûlâllah! Sizce onun hakkı nedir?» diye sordular. Hz. Peygamber de :

«— Her sene her sürüden bir koyun,» buyurdu.

«— Çok dediler. Bu cevap üzerine Hz. Peygamber kurda, hakkını kendisinin almasını işaret etti. Kurt da çekip gitti.²⁰⁶

Muttalib b. Abdullah b. Hantab anlatıyor: Medine'de ansızın Rasûlullah'ın (s.a.v.) karşısına bir kurt çıktı. Rasûlullah'ın (s.a.v.) önünde durdu. Hz. Peygamber :

«— Bu, yırtıcı hayvanların size gelen elçisidir. Eğer ona yiyecek birşey verirsiniz başka bir şeyinize dokunmaz. Vermezseniz ondan kendinizi kollayın. Yakaladığı onun rızkıdır,» buyurdu.

«— Ya Rasûlâllah! Ona birşey vermeye gönlümüz razı olmuyor,» dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber kurda -üç parmağı ile yakaladığını yemesi için işaret etti. Kurt da uluyarak döndü, gitti.²⁰⁷

Cüheyne kabilesinden bir adam anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) namaz kılarken yüze yakın kurt gelip oturdular. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Bu kurtların elçileri yiyecek bir şeyler istemek için size geldiler. Verirsiniz mallarınızdan emin olabilirsiniz,» buyurdu. Halk

206 Beyhakl

207 Yakıdl.

vermeyeceklerini belirtince Hz. Peygamber kurtları geri gönderdi ve onların istediklerini kendilerinin almalarına izin verdi. Onlar da uluyarak oradan ayrıldılar.²⁰⁸

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Azatlısı Sefine'ye (r.a.) Aslanın İyiliği:

Muhammed b. Münkedir anlatıyor: Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Sefine bana şunları anlatmıştı: Denize açılmışım, içinde bulunduğum gemi parçalandı. Hemen geminin tahtalarından birinin üzerine bindim. Tahta beni içinde aslan bulunan bir sazlığa götürdü. Aslan bana doğru yönelince ben:

«— Ey Ebû Haris!²⁰⁹ Ben Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısıyım!» dedim. Bunun üzerine aslan başını eğdi ve bana doğru geldi. Beni sırtına alarak sazlıktan çıkardı ve bir yola bıraktı. Sonra da hafif sesler çıkardı. Bana Allah'a ısmarladık dediğini zannettim. Aslanı son görüşüm o oldu.²¹⁰

Sefine (r.a.) anlatıyor: Gemide bulunuyordum. Gemimiz parçalandı, fakat yolu bilmiyorduk. Bir de baktım ki, bir aslan bize doğru geliyor! Arkadaşlarım hemen durakladılar ben ise arslana yaklaşıp:

«— Ben, Rasûlullah'ın (s.a.v.) arkadaşı Sefine'yim. Yolumuzu kaybettik,» dedim. Arslan önüme düştü, yola varınca durdu, bir kenara çekildi ve sanki yolu gösteriyormuş gibi beni itti. Ben onun bana veda ettiğini zannediyordum.²¹¹

İbn-ü Münkedir anlatıyor: Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Sefine Rum topraklarında ordusunu kaybetti. -veya Rum topraklarında esir düşmüştü.- Korkarak orduyu aramaya başladı. Birden bire bir arslanla karşılaştı. Arslana:

«— Ya Ebû Haris! Ben Rasûlullah'ın azatlısıyım. Durumum böyle, böyle!» dedi. Arslan hemen kuyruğunu ve başını sallayarak kendisine doğru yaklaştı ve yanbaşıda durdu. Arslan her ses duyduğunda da, sesin geldiği tarafa dönerek Sefine'nin korkmaması için çalışıyordu. Sefine'yi ordunun yanına getirinceye kadar arslanın bu dikkati devam etti. Sonra da dönüp gitti.²¹²

208 Ebû Nûaym, Hilye; Beyhakî; Bezzar; Bidâye 6/146

209 Ebû Haris: Arslana verilen lâkaptır.

210 Müstedrek 3/606; Buhari, Tarih-ü Kebir 2/179; Hilye 1/369; Delâil sh. 316.

211 Bezzar; Mecme'uz-Zevaid 9/367; Taberânî

212 Beyhakî, Bidâye 6/147

İbn-ü Ömer'e (r.a.) Arslanın İtaati :

Vehb b. Eban El Kureşî İbn-ü Ömer'den naklediyor :

İbn-ü Ömer (r.a.) bir sefere çıkmıştı, yürürken, kalabalığın durduğunu gördü :

«— Onlara ne oldu?» diye sordu :

«— Yolun üzerindeki arslan onları korkuttu!» diye cevap verdiler. İbn-ü Ömer hemen bineğinden indi, arslana doğru yürüdü, kulağından tuttu ve büktü. Sonra kafasından tutarak onu yoldan itti. Daha sonra da şunları söyledi :

«— Rasûlullah senin hakkında yalan söylememiş. Ben onun şöyle buyurduğunu işittim :

Âdem oğluna korktuğu şey musallât edilir. Eğer Âdem oğlu sadece Allah'dan korksa, Allah ona başka bir şeyi musallât etmez. Âdem oğlu güvendiğinden bekler. Eğer Allah'dan başkasından beklemezse başkasına da güvenmez.²¹³

Avf b. Malik'in (r.a.) Arslanla Konuşması :

Avf b. Malik (r.a.) anlatıyor : Eriha'da²¹⁴ bir kilisede kuşluk uykusuna yatmışım. O zaman orası mesciddi ve namaz kılınıyordu. Uyandım, bir de baktım ki, yanımdaki odadan bir arslan bana doğru geliyor. Korkarak kalktım hemen silâhıma koştum. Bunun üzerine arslan bana :

«— Dur! Sana vermek için bir mektup getirdim,» dedi.

«— Seni kim gönderdi?» dedim.

«— Beni sana öbür âleme göçmek üzere olan Muâviye'nin cenetlik olduğunu bildirmem için Allah gönderdi,» dedi.

«— Hangi Muaviye?» dedim.

«— Muaviye b. Ebû Süfyan!» cevabını verdi.²¹⁵

Kurdun Çobanla Konuşması ve Ona Hz. Peygamberden Bahsetmesi :

Ebû Said El Hudrî (r.a.) anlatıyor : Kurt bir koyuna saldırarak onu yakaladı. Çoban koşup koyunu kurdun elinden aldı. Bunun üzerine kurt kuyruğu üzerine oturarak :

«— Allah'ın bana gönderdiği rızkımı elimden almaya Allah'dan korkmuyor musun?» dedi. Çoban :

213 İbn-ü Asâkir; Kenz, 7/59

214 Eriha: Kudûs yakınlarında bir yerin adı.

215 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 9/359

«— Hayret! Kurt insan gibi konuşuyor!» dedi. Kurt :

«— Ben sana bundan daha ilginçini haber vereyim mi? Muhammed (s.a.v.) Yesrip'de (Medine'de) gelip geçmiş olanlardan haber veriyor!» dedi. Çoban hemen sürüsünü önüne katarak Medine'ye vardı. Sürüyü bir kenara bıraktı. Sonra Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek durumu anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber :

«— Toplantı var!» diye nida ettirdi. Sonra kendisi de dışarı çıkarak çobana :

«— Olanları anlat!» buyurdu. Çoban olanları cemaata anlattı. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Doğru söylemiş. Muhammed'i kuvvet ve iradesi ile yaşatan Allah'a yemin ederim ki, yırtıcı hayvanlar, kırbacın bir ucu ve ayak-kabının kayışı insanlar gibi konuşmadıkça, oyluklar sahibine kendisinden sonra olacakları haber vermedikçe kıyâmet kopmayacaktır,» buyurdu.²¹⁶

İbn-ü Vehb anlatıyor : Ebû Süfyan b. Harb ve Safvan b. Ümeyye bir kurdun bir geyiği kovaladığını gördüler. Geyik Kâ'be'ye sığındı. Bunun üzerine kurt geri döndü. Safvan'la Ebû Süfyan buna hayret ettiler. Onların hayretleri üzerine kurt dile gelerek :

«— Muhammed b. Abdullah'ın sizi cennete davet edip sizin de onu cehenneme davet etmeniz bundan daha hayret verici değil mi?» dedi. Ebû Süfyan :

«— Lât ve Uzza hakkı için sen bunları Mekke'de söyleseydin, orada kimse kalmaz, hepsi Medine'ye hicret ederlerdi,» dedi.²¹⁷

216 Müsned-ü Ahmed; Beyhaki; Tirmizi; Bidâye 6/143; Müstedrek; Hilye; Bidâye 6/144-145

217 Kâdî İyaz; Bidâye 6/146

DENİZ VE NEHİRLERİN ASHABA YARDIMLARI

H. Ömer'in (r.a.) Emriyle Nil Nehrinin Taşması :

Kays b. Haccac birinden naklediyor :

Amr b. As (r.a.) Mısır'ı fethettikten sonra (kıptilerin aylarına göre) Haziran ayında yerli halk kendisine gelerek :

«— Ey emir! Bizim bu Nil için yaptığımız bir adetimiz vardır. Eğer onu yapmazsak taşmaz,» dediler. **Amr (r.a.)** :

«— Nedir?» diye sordu.

«— Bu ayın onikinci günü, ana-babasının rızası ile bakire bir kızı güzelce giydirir ve güzel kokular sürerek nehre atarız,» diye cevap verdiler. Bunun üzerine **Amr (r.a.)** onlara :

«— Bu İslâm'da yoktur. Çünkü İslâmiyet, kendisinden önceki âdetleri kaldırmıştır,» dedi. Mısır halkı Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında beklediler fakat nehir ne azaldı, ne de çoğaldı. Onlar da göçe kalkıştılar. **Amr (r.a.)** bunu görünce, **Ömer b. Hattab'a (r.a.)** durumu bildiren bir mektup yazdı. **H. Ömer** cevabî mektubunda şöyle diyordu :

«Doğru karar vermişsin. Gerçekten İslâm kendisinden önceki âdetleri kaldırmıştır. Ben sana bir pusula gönderdim. Mektubum geldiği zaman o pusulayı nehre at.» **Ömer'in (r.a.)** mektubu **Amr'a (r.a.)** gelince pusulayı açtı. Pusulada şunlar yazılıydı :

«Allah'ın kulu, mü'minlerin emiri **Ömer'den** Mısır halkının Nil'ine :

Demek istediğim şudur: Eğer kendiliğinden taşıyor idiysen taşma. Eğer her bakımdan tek olan ve herşeyi kahredebilecek kudrette olan Allah seni taşıyorsa, ben ondan seni taşırmasını niyaz ediyorum.»

Amr, yortu gününden bir gün önce pusulayı nehre attı. Halk da Mısır'dan çıkıp göç etmeye hazırlanmıştı. Çünkü onlar ancak Nil taşarsa oradan faydalanabiliyorlardı. Yortu günü gelince Allah

Nil'i onaltı zira yükseltti. Böylece Amr (r.a.) Mısır halkının bu kötü âdetini yıktı.²¹⁸

Denizin, Ebû Reyhane'nin Dûası İle İğneyi Yüze Çıkarması :

Benî Sa'd'ın azatlısı Urvet'ül A'ma'dan : Ebû Reyhane bir deniz taşına binmişti. Yanında kitapları da vardı. Dikiş dikerken iğnesi denize düştü :

«— Yarabbi! İğnemi geri vermeni istiyorum,» dedi. Bunun üzerine hemen iğne suyun yüzüne çıktı. O da iğnesini aldı.²¹⁹

Alâ b. Hadramî (r.a.)'nın Deve İle Denizi Geçmesi :

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) Alâ b. Hadramî (r.a.)'yı Bahreyn'e gönderdiği zaman ben de onunla gitmiştim. O zaman onda birbirinden daha ilginç üç keramet gördüm :

Denizin kenarına vardığımızda «Besmele çekin yürüyün,» dedi. Besmele çekip yürüdük. Karşıya geçinceye kadar su develerimizin ayaklarının alt kısımlarını bile ıslatmamıştı. Dönüşte onunla birlikte bir çölden geçiyorduk, suyumuz da kalmamıştı. Durumu kendisine arzettik. Hemen iki rek'at namaz kıldı, sonra da dúa etti. Birden bire kalkan şeklinde bir bulut peydâ oldu. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağdı. Biz susuzluğumuzu giderdik ve yanımıza da su aldık.

Onda gördüğüm üçüncü keramet de şöyle oldu :

Vefatından sonra onu kumların içine defnetmiştik. Ayrılıp biraz yürüdükten sonra :

«— Yırtıcı hayvanlar gelir onun cesedini yerler,» diyerek geri döndük. Fakat o kabrinde yoktu.²²⁰

Ebû Hüreyre (r.a.)'dan gelen bir başka rivayette şu ilâve vardır : ...Kisra'nın valisi İbn-ü Mükâ'bir bizi görünce :

«— Vallahi biz bunlarla savaşamayız,» dedi. Sonra da bir gemiye binerek İran'a kaçtı.²²¹

Enes (r.a.) :

«— Bu ümmette üç özellik gördüm... Sonra Ömer b. Hattab (r.a.) bir ordu hazırlayarak Alâ b. Hadramî'yi kumandan tayin etti. Orduda ben de vardım, savaş meydanına vardığımız zaman düş-

218 İbn-ü Abdil Hakem, Fütûh-u Mısır; Ebüsseyh, El-Azame; İbn-ü Asâkir; Müntehab-ül-Kenz. 4/380; Hafız; Ebül Kasım El-Le'lekâi Ettaberî, Kitâbüssünne; Tefsir-ü İbn-i Kesir 3/464

219 İbrahim b. Cüneyd, Kitâbü'l Evliya; İsâbe 2/157

220 Ebû Nûaym, Delâil sh. 208

221 Ebû Nûaym, Hilye 1/8; Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 9/376

man bizim geldiğimizi haber almış, kaçarlarken suları kullanılmaz hale getirmişlerdi. Üstelik hava da çok sıcaktı. Biz ve hayvanlarımız bir hayli susadık. Günlerden cuma idi, güneş batıya doğru yöneldiği zaman Alâ bize iki rek'at namaz kıldırdı. Sonra da ellerini semâya kaldırdı. Gökte hiçbir şey göremiyorduk. Vallahi henüz daha ellerini indirmemişti ki, Allah bir rüzgâr göndererek havada bir bulut peydâ etti. Buluttan boşalan yağmurla çukurlar ve dereler suyla dolup taşı. Sularımızı içtik, hayvanlarımızı suladık ve yanımıza da su aldık. Düşmanlarımıza yaklaştığımızda onlar Basra körfezinde bir adaya varmışlardı. Alâ (r.a.) körfezin karşısında durarak :

«— Ya Aliy! Ya Azim! Ya Halim! Ya Kerim!» diyerek dúa etti ve:

«— Allah'ın ismini anarak yürüyün!» dedi. Su, bineklerimizin tırnaklarını bile ıslatmadan adaya vardık. Çok beklemeden düşmana saldırdık. Onlarla çarpıştık, çoluk-çocuk ve askerlerini esir aldık. Sonra tekrar geri döndük. Yine bineklerimizin tırnakları bile ıslanmadan körfezi geçtik...»²²²

Sehm b. Mincab'dan : Alâ b. Hadramî ile beraber savaşa katılmıştık... Alâ şöyle dúa etti :

«— Ya Alim! Ya Halim! Ya Aliy! Ya Azim! Biz senin kullarınız. Senin yolunda senin düşmanlarınla savaşıyoruz. Bize yağmur gönder de su içip abdest alalım. Biz gönderdiğin suyun yanından ayrıldıktan sonra onu başkasına nasip etme!» Deniz kenarına geldikten sonra da şöyle dúa etti :

«— Düşmanlarına ulaşmak için bize bir yol aç!»²²³

Sehm b. Mincab'dan gelen bir başka rivayette ise şu farklılık vardır : ...Alâ b. Hadramî (r.a.) bizim denize girmemizi emretti. Girdik, su bineklerimizin çullarına bile ulaşmamıştı. Denizden çıkıp düşmanlarımıza yetiştik.²²⁴

...Alâ müslümanlara :

«— Bizi Dârîn'e orada bulunan düşmanlarımızla savaşmak için götürün!» dedi. Herkes derhal bu söze uydu. Alâ müslümanlarla beraber gemilere binmek için sahile kadar geldi. Fakat gördü ki, Al-

222 Beyhaki.

223 Buhari Tarih; Bidâye 6/155

224 Ebû Nûaym, Hilye 1/7; İbn-ü Ebiddünya, Tarih-i İbn-i Cerir 2/522; İbn-ü Kesir, Bidâye 6/328 gibi bazı eserlerde ise Alâ b. Hadramî'yi Bahreyn'e mürtedlerle savaşmak için gönderdiği yazılmaktadır... Bu kaynaklarda ayrıca bir devenin üzerindeki askeri yiyecek, içecek ve çadırı kaçıp tekrar geri döndüğü, Cenab-ı Allah'ın müslümanlar için tatlı bir içimi olan büyük bir göl halkettiği ve müslümanların mürtedlerle savaşları anlatılmaktadır.

lah'ın düşmanları gitmeden gemilerle onlara yetişmek mümkün değil. Derhal :

«— Ey merhametlilerin en merhametlisi! Ya Hakim! Ya Kerim! Ya Ehad! Ya Samed! Ya Hay! Ya Muhyi! Ya Kayyûm! Ya Zel celâli vel ikram! Ey bizim Rabbimiz senden başka ilâh yoktur!» diyerek atını denize sürdü. Askerlere de aynı sözleri söyleyerek denize girmelerini emretti. Askerler Alâ'nın sözlerini tutarak Allah'ın izniyle yumuşak kumlar üzerinde yürür gibi körfezi geçtiler. Su, develerin ayaklarının alt kısımlarına ,atların da dizlerine bile ulaşmamıştı. Alınan mesafe gemi ile bir gün ve bir gecede alınıyordu. Alâ karşı sahile geçince düşmanlarla savaşa tutuştu, onları bozguna uğratarak ganimetlerini topladı. Daha sonra geri dönerek tekrar aynı sahile geçti. Bunların hepsi bir günde olup bitmişti.²²⁵

Medâin'in Fethi Sırasında Müslümanların Dicle'yi Geçmeleri :

İbn-ü Rüfeyl'den: Sa'd (r.a.) Dicle'nin bu tarafında bulunan Behüresir'de konakladı. Öbür tarafta bulunan uzak şehirlere gitmek için gemiler aradı. Fakat bulamadı. İranlılar gemileri birbirine rampa ederek çekip gitmişlerdi.

Sa'd (r.a.) denizi geçmek için Safer ayında günlerce bekledi. Çünkü müslümanlara bir zarar gelmesi korkusu onun acele etmesine engel oluyordu. Nitekim düşmanlardan bir gurup gerilla gelecek Sa'd'a bir geçit gösterdiler. Sa'd buradan geçmekte tereddüt etti. Bunun üzerine gerillalar da suyu çok ve geçilmesi zor olarak gördüler.

Sa'd (r.a.) bir rüya gördü. Rüyasında müslümanların atları nehre dalyorlar ,birçok zorluklarla karşılaşarak nehirden karşıya geçiyorlardı. Sa'd (r.a.) rüyasını nehrin geçileceği şeklinde tabir etti. Hemen müslümanları toplayarak Allah'a hamdû senâdan sonra şöyle dedi :

«— Düşmanlarınız bu nehir sayesinde sizden korunuyorlar. Siz onlara ulaşamıyorsunuz fakat isterlerse onlar size ulaşabilirler ve gemilerinde sizinle savaşabilirler. Halbuki sizin arkanızda korkacağınız birşey yok. Ben bu nehri geçip onlarla karşılaşmaya karar verdim.» Müslümanlar hepsi birden :

«— Allah'ın gösterdiği yol senin ve bizim lehimize dir. Kararını icra et!» dediler. Sa'd (r.a.) halkı nehri geçmeye davet ederek :

«— Düşmanların bizim çıkmamıza engel olmamaları için karşı yakayı kim tutacak?» diye sordu. Neticede Asım b. Amr'ı ve ondan sonra da cesur askerlerden altıyüz kişiyi bu işle görevlendirdi.

Asım'ı başlarına kumandan tayin etti. Asım beraberindekilerle Dicle'nin kenarına kadar gelip durdu :

«— Kim benimle beraber gelip çıkış yerini kontrol altına alacak?» dedi. Altıyüz kişiden altmış kişi seçti. Onları da nehri kolayca geçmeleri için atlarının cinsiyetine (aygır ve kısarak oluşuna) göre ikiye ayırdı. Sonra da nehre daldılar. Sa'd (r.a.) Asım'ın geçidi tuttuğunu görünce diğerlerinin de nehri geçmelerine izin verdi. Ve şöyle dua etmelerini söyledi :

«— Allah'dan yardım ister ve ona güveniriz. Allah bize kâfidir, o ne güzel bir dayanaktır. Azametli ve yüce Allah'dan başka kuvvet ve kudret sahibi yoktur.» Askerlerin çoğu toplanınca dalgalı nehre girdiler. Dicle nehri simsiyah köpükler saçıyordu.

Müslümanlar karada beraberce yürüdüklerini anlattıkları gibi nehirdeki yüzmelerini de anlatıyorlardı. İranlılar, hiç hesaplamadıkları bu olay karşısında şaşırıp kaldılar. Müslümanlar onları yorup ağırlıklarını taşımalarına bile fırsat vermediler. Müslümanlar Safer ayında hicri onaltıncı senede buraya gelmişlerdi.

İslâm askerleri bu savaşta Kisra'nın evlerinde bıraktığı her şey ve üç milyon lira İran parasına sahip oldular.²²⁶

Ebû Bekir b. Hafs b. Ömer anlatıyor: Selmanı Farisi (r.a.) Sa'd'la beraber nehri geçiyorlardı. Atlar yüzerek askerleri karşıya geçirdiler.

Sa'd şöyle diyordu :

«— Allah bize kâfidir. O ne güzel bir dayanaktır. Eğer orduda bir isyan çıkmaz ve iyilikten daha çok günah işlenmezse, Allah dostlarına mutlaka yardım eder. Dinini mutlaka hâkim kılar. Düşmanlarını mutlaka hezimete uğratar.»

Selman da Sa'd'a şöyle söylüyordu :

«— İslâm yepyenidir. Vallahi Allah, karaları olduğu gibi denizleri de müslümanların emrine âmâde kılmıştır. Kudret ve iradesi ile yaşadığımız Allah'a yemin ederim ki, müslümanlar Dicle'ye, girdikleri gibi bölük bölük çıkacaklardır.» Bu konuşmalar üzerine hemen suya daldılar, o kadar ki sıçrayan sulardan nehrin karşı kenarı görünmüyordu. Nehri geçerken karada karşılaştıklarından çok daha fazla tehlikelerle karşılaştılar.

Nehre dalan askerler, Selman'ın dediği gibi hiçbir şeyi ve hiçbir kimseyi zayı etmeden karşı kıyıya çıktılar.²²⁷

Ebû Osman En Nehdi (r.a.)'dan : Sonradan geçen müslümanlardan, Barık kabilesinden Gargade denilen şahıs müstesna, sağ sa-

226 Ebû Nûaym, Delâil sh. 208; Tarih-i Taberî 3/119; Bidâye 7/64

227 Ebû Nûaym, Delâil sh. 209; Tarih-u İbn-i Cerir Ettaberî 3/121

İlm karşıya diğerlerinin yanına vardılar. Gargade dor atı üzerinden suya düşmüştü; Onun çıplak atını ve kendisinin de su üzerindeki halini hâlâ görür gibiyim. Ka'ka b. Amr atının yularını Gargade'ye uzatmış o da yuların ucundan tutarak sahile çıkabilmişti. Müslümanlar bu geçişte sadece eski, kırık bir bardak zayi etmişlerdi. Bardağın dışı kaplı olduğu için ağırdı. Bu yüzden suya düşünce de onu alıp götürmüştü. Nehri geçenlerden biri bardak sahibine şaka olarak :

«— Bardağın eceli geldi öldü,» dedi. Bardak sahibi de :

«— Vallahi benim için farketmez. Allah bu kadar askerin içinden sadece benim bardağımı almaz,» diye mukabele etti. Karşıya geçtikleri zaman, çıkış yerini kontrol altında bulunduranlardan biri, rüzgâr ve dalgaların sahile doğru ittiği bir bardak gördü. Hemen onu mızrağı ile alarak, sahibini bulmak için karargâha götürdü. Sahibi bardağını tanıyıp hemen aldı.²²⁸

Umeyr Es-Said'den :

Sa'd, müslümanların Dicle nehrini geçmelerini emrettiği zaman onlar yanyana yürüyorlardı. Sa'd'ın yanında ise Selman (r.a.) yürüyordu. Sa'd (r.a.) :

«— Bu aziz ve alim olan Allah'ın takdiridir,»²²⁹ dedi. Su onların boylarını aşıyordu. Atlar şaha kalkıp nehirdeki bir yüksekliğe ayak basarak nefes alabiliyorlardı. O zaman atların üzerindeki karada imişler gibi oluyorlardı. Medain harbinde bundan daha tehlikeli ve mâceralı bir olay olmadı. Bu deniz savaşıydı. Bu harp Adalar Harbi diye anılırdı.²³⁰

Umeyr es Saidi'den gelen bir başka rivayette ise şu farklılık vardır : ...Medain savaşında bundan daha tehlikeli bir olay olmadı. Onun için bu savaşa Adalar Harbi²³¹ denirdi. Çünkü, sudan barınmayan müslümanlar atlarını nehirdeki adacıklara sürerek orada dinlenebiliyorlardı.²³²

Kays b. Ebî Hâzim'den : ...Dicle taşkın bir vaziyette iken biz daldık. Su çok fazla idi. Süvariler hiç beklemeden suya girdiler. Su atların yularlarını bile ıslatmamıştı.²³³

Habib b. Suhban²³⁴dan : Müslümanlardan Hucr b. Abdî :

«— Bu nehri geçip karşıdaki düşmanlara ulaşmamanıza sebep

228 Ebû Nûaym, Delâil sh. 209; Tarih-u İbn-i Cerir 3/122-

229 Yasin, 38

230 Tarih-u İbn-i Cerir 3/122

231 Adalardan maksat: Nehirdeki toprak birikintileri ve tümseklerdir.

232 Ebû Nûaym, Delâil sh. 209

233 Tarihu İbn-i Cerir 3/123; Ebû Nûaym, Delâil sh. 210

234 İbn-ü Kesir'de Habib b. Zabyan olarak geçer.

nedir? Allah'ın izniyle belirlenmiş olan ecelin dışında herkes ölecektir,»²³⁵ dedi. Sonra da atını Dicle'ye sürdü. O nehre dalınca diğerleri de daldılar. Düşman müslümanları görünce :

«— İfritler!» diyerek kaçıp gitti.²³⁶

Habib b. Suhban, Ebî Malik anlatıyor : Medain harbinde müslümanlar Dicle'yi geçtikleri zaman, İranlıların :

«— Şeytanlar geliyor!» diyerek kaçtıklarını gördüler. Onlar birbirlerine :

«— Vallahi siz insanlarla değil, cinlerle savaşıyorsunuz!» diyorlardı. Bunun üzerine hezimete uğradılar.²³⁷

A'meş bazı arkadaşlarından naklediyor : Dicle nehrinin kenarına vardığımızda nehir çok azgındı. İranlılar ise karşı tarafta idiler. Müslümanlardan biri :

«— Bismillâh!» dedi. Sonra da atını nehre sürdü. Suyun üzerinde kalıyordu. Diğer müslümanlar da :

«— Bismillâh!» deyip nehre daldılar. Askerler suya batmıyorlardı. İranlılar müslümanların bu hallerini görünce :

«— İfritler! İfritler!» diyerek gerisin geriye kaçıp gittiler.²³⁸

235 Âl-i İmran, 145

236 İbn-ü Ebî Hâtim.

237 Tefsir-ü İbn-i Kesir 1/410; Ebû Nûaym, Delâil sh. 210; Tarih-u İbn-i Cerir 3/123

238 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 212; Beyhaki, Bidâye 6/153

ATEŞİN ASHABA İTAAT ETMESİ

Muaviye b. Harmel anlatıyor : Medine'ye gelmiştim. **Temim Ed-dari** (r.a.) beni yemeğe götürdü. Acıktığım için çokca yedim. Çünkü üç günden beri mescidde kalıyordum ve hiçbir şey yememiştim. Bir gün **Harre**'de bir yangın çıktı. **Ömer Temim'e** (r.a.) gelerek :

«— Kalk, yangına!» dedi. **Temim** (r.a.) :

«— Ya emirel mü'minin! Ben kimim? Ben neyim ki?» dedi, fakat çok geçmeden **Ömer**'le (r.a.) beraber kalkıp gitti. Ben de onlara katıldım, yangın yerine kadar gittik. **Temim** (r.a.) eliyle, şöyle ateşi toplayarak bir vadiye doğru sevketti. Peşinden kendisi de girdi. Bunun üzerine **Ömer** (r.a.) :

«— Görmeyen inanmaz!» dedi.²³⁹

Muaviye b. Harmel'den gelen başka bir rivayette şöyledir :

Ömer'in (r.a.) huzuruna gelerek :

«— Ya emirel mü'minin! Daha önce işlediğim gûnahtan dolayı pişmanlık duyuyor ve tevbe ediyorum,»²⁴⁰ dedim.

«— Sen kimsin?» diye sordu.

«— **Müseyleme**'nin damadı **Muaviye b. Harmel**'im,» diye cevap verince :

«— Git, Medine halkından en iyisinin evinde misafir ol,» dedi. Ben de **Temimüddari**'ye misafir oldum. Bir gün konuşurken birden bire **Harre**'de bir yangın çıktı. **Ömer** (r.a.) derhal **Temim**'e gelerek :

«— **Temim**! Hadi!» dedi. **Temim** (r.a.)'da :

«— Ben neyim? Ne yapabilirim ki?» diyerek kendisini küçümsedi. Sonra da kalkıp yangını çıktığı kapıdan içeri soktu. Peşinden de kendisi girdi. Daha sonra kendisine hiçbir şey olmadan dışarı çıktı.²⁴¹

239 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 212; Beyhaki, Bidâye 6/153

240 Muâviye b. Harmel, daha önce mürtedlerle yapılan savaşta Müseylemetül Kezzab'ın tarafında yer almıştı.

241 Bagavi; İsâbe 3/497; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 212.

ASHABIN YOLLARININ AYDINLANMASI

Hasan (r.a.) ve Hüseyin'in (r.a.) Yollarının Aydınlanması :

Ebû Hûreyre (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah'la (s.a.v.) yatsı namazını kılıyorduk. Rasûlullah (s.a.v.) secdeye vardığı zaman Hasan'la Hüseyin sırtına sıçradılar. Hz. Peygamber başını secdeden kaldırdı, onları incitmeden tutarak sırtından indirdi. İkinci secdeye gittiği zaman onlar tekrar Rasûlullah'ın (s.a.v.) sırtına bindiler. Rasûlullah (s.a.v.) namazı bitirince onları dizlerine oturttu. Ben kalkıp Hz. Peygambere gelerek :

«— Ya Rasûlâllah! Onları götüreyim mi?» dedim. O sırada bir şimşek çaktı. Rasûlullah (s.a.v.) onlara :

«— Hadi annenize gidin,» dedi. Çocuklar eve varıncaya kadar şimşegin aydınlığı devam etti.²⁴²

Başka bir rivayette ise gecenin karanlık olduğu zikredilmektedir.²⁴³

Yine Ebû Hûreyre'den (r.a.) gelen başka bir rivayette de şöyle denilmektedir : Karanlık bir gecede Hasan (r.a.) Rasûlullah'ın yanında idi. Hz. Peygamber onu çok severdi.

«— Anneme gideyim mi?» dedi. Ben de :

«— Onunla gideyim mi ya Rasûlâllah?» dedim.

«— Hayır!» buyurdu. Aniden bir şimşek çaktı. Hasan (r.a.) annesinin yanına varıncaya kadar şimşegin ışığı devam etti.²⁴⁴

Hurma Çöpünün Katade b. Nu'man'ın (r.a.) Yolunu Aydınlatması :

Ebû Said (r.a.) anlatıyor : ...Sonra, o gece hava bulutlandı ve rüzgâr çıktı. Rasûlullah (s.a.v.) yatsı namazına çıkarken bir şimşek çaktı. O sırada Katade b. Nu'man'ı (r.a.) gördü :

242 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 9/181; Bezzar

243 Beyhaki, Bidâye 6/152

244 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 205

«— Katade bu karanlıkta nereye?» diye sordu. O da :

«— Ya Rasûlâllah! Namaza gelenlerin az olacağını bildiğim için namazda bulunmayı istedim,» diye cevap verdi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Namazdan sonra beni bekle!» buyurdu. Namaz bitince Hz. Peygamber Katâde'ye bir hurma çöpü verdi :

«— Bunu al. Bu senin on arşın önünü ve arkayı aydınlatır. Evine vardığın zaman, köşede siyah bir şey göreceksin. Hiçbir şey söylemeden ona vur. Çünkü o şeytandır,» buyurdu.²⁴⁵

Başka kaynaklarda da şöyle denilmektedir : ...Rasûlullah (s.a.v.) bana bir hurma çöpü verdi ve :

«— Çünkü şeytan peşinden evine gelecek. Bu çöpü götür, evine varıncaya kadar onu tut. Evin köşesinde onunla şeytana vur,» buyurdu. Mescidden çıktım. Hurma çöpü bir mum gibi ışık veriyordu. Onun ışığından faydalanarak evime geldim. Evdekiler uyuşmuşlardı. Köşeye baktım, bir de ne göreyim orada bir kirpi! Evden çıkarıncaya kadar hurma çöpünü ona vurdum.²⁴⁶

Üseyyid b. Hudayr ve Abbad b. Bîşr'in Yollarının Aydınlanması :

Enes (r.a.) anlatıyor : Ashabdan iki kişi, önlerinde kandile benzer birer ışıkla Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanından çıktılar. Ayrılıp evlerine giderlerken de aynı ışık yine önlerini aydınlatıyordu. Bu ışıklar sayesinde evlerine kadar gittiler.²⁴⁷

Yine Enes (r.a.)'dan : Üseyd b. Hudayr ve ensardan başka biri Rasûlullah'ın huzurunda kendi işleri ile ilgili konuşuyorlardı. Gece bir hayli ilerlemişti ve üstelik çok da karanlıktı. Onlar Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanından çıktıkları zaman her birinin elinde birer asa olmasına rağmen düşe kalka yürüyebiliyorlardı. Bunun üzerine birinin âsası onların yollarını aydınlatmaya başladı. Onlar da bu ışıkla rahatça yürüdüler. Yolları ayrılınca diğerinin âsası da ışık vermeye başladı. Her biri, kendi asalarının sağladığı ışık sayesinde evlerine kadar vardılar.²⁴⁸

Hamza b. Amr El Eslemî (r.a.)'nın Parmaklarının Işık Saçması :

Hamza b. Amr El Eslemî (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberdik. Ayrıldığımızda gece zifiri karanlıktı. Bunun üzerine

245 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid 2/167; Bezzâr.

246 Taberânî, El Kebîr, Mecme' 2/40

247 Buharî.

248 Abdürrezzak; Buharî; Nesâî, Beyhâkî Bidâye 6/152; İbn-ü Sa'd 3/606 Ebû Nûaym, Delâil sh. 205.

parmaklarım ışık saçmaya başladı. Öyle ki, onların ışıkları ile deverimin hepsini topladım, hiç birisi kaybolmadı.²⁴⁹

Hamza b. Amr'dan : Biz Tebük'de iken, münafıklar Rasûlullah'ın (s.a.v.) devesini bayırda bırakıp gitmişler, devedeki bazı eşya ve yol için lüzumlu şeyler de düşmüştü. Bunun üzerine ben bunları aramaya çıktım. Birden bire beş parmağımdan ışık fışkırdı. Bu sayede kaybolan eşyalardan kırbaç, ip ve buna benzer şeyleri buldum.²⁵⁰

Ebû Abs'ın Asasının Işık Vermesi :

Ebû Abs'ın torunu Meymûn b. Zeyd'den : Babamın anlattığına göre Ebû Abs (r.a.) Rasûlullah'la (s.a.v.) beraber namazlarını kılar sonra da Benî Haris'e (Benî Haris mahallesi) dönerdi. Yine yağmurlu, karanlık bir gecede dönerken birden asası ışık saçmaya başladı. O da bu sayede Benî Haris yurduna geldi. Ebû Abs Bedir harbine katılan zevattan biri idi.²⁵¹

Aynı hadiseyi Muhammed b. Dahhak babasından şöyle naklediyor : Ebû Abs b. Cebr gözlerini kaybettikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) ona bir asa vererek :

«— Bununla yolunu bulursun,» buyurdu. Bu asa ile o istediği yere gidip geliyordu.²⁵²

Tufeyl b. Amr ed-Devsî (r.a.)'nın Kırbacının Yolunu Aydınlatması :

Tufeyl b. Amr ed-Devsî -Zinnûr- (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabındandı. Hz. Peygamber kırbacının, kendisine ışık vermesi için dúa etmişti. O da karanlıklarda bu ışıktan faydalanırdı.²⁵³

Bu konuda başka bir rivayette şöyledir : ...Tüfeyl, kavminin müslüman olması için Rasûlullah'dan (s.a.v.) bir yardım istedi. Bunun üzerine Peygamberimiz :

«— Allah'ım onun için bir keramet halket!» diye dúa etti. Bundan sonrasını Tufeyl şöyle anlatıyor : Memleketime gitmek üzere yola çıktım. Kavmimin bulunduğu yerin görüldüğü bir tepeye gelince alnımda kandil gibi birşey peydâ oldu. Bunun üzerine ben :

«— Allah'ım bunu başka bir yerimde yarat. Çünkü kavmimin, dinlerinden döndüğüm için bunun bana bir ceza olduğunu zannet-

249 Buharî; Tarih, Beyhakî; Taberânî, Bidâye 6/152; Mecme'uz-Zevaid 9/411 İbn-ü Kesîr, Bidâye 8/213; Buharî; Tarih, Nûaym, Delâil, sh. 206.

250 İbn-ü Sa'd 4/315; Vakıdî

251 Beyhakî; Bidâye 6/152; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 205; Müstedrek 3/350

252 İsâbe 4/130; Zübeyr b. Bekkâr, El Muvaffakiyyat.

253 İbn-ü Mendeğ; İbn-ü Asâkir; Kenz. 7/78

melerinden korkuyorum,» diye dúa ettim. Bu nûr derhal alnımdan giderek kırbacımın ucunda peydâ oldu. Orada bulunanlar, tepeden inerken kırbacımın ucunda asılı kandil gibi duran bu şeyi, ben yanlarına varıncaya kadar gördüler.²⁵⁴

İbn-ü Abbas (r.a)'dan: Abbas b. Abdülmuttalip ekseriya şöyle derdi: Kendisine iyilik yaptığım hiç kimsenin ilişkilerimizi bozduğunu görmedim. Kendisine kötülük yaptığım hiçbir kimsenin de ilişkilerimizi düzelttiğini görmedim. Onun için ihsanda bulunun ve iyilik yapın. Çünkü bunlar sizi kötülüğün zararlarından korur.²⁵⁵

254 Bak. Müslümanlık, 1/200-202

255 İbn-ü Asâkir; Kenz. 3/312.

BULUTLARIN ASHABA GÖLGE OLMASI

Kâ'b'ın azatlısı anlatıyor: Mikdat b. Esved, Amr b. Abese ve Şafi b. Habib El Hüzeli (r.a.) ile birlikte bir yere gitmiştik. Amr b. Abese (r.a.) sürüsünü kontrol için yanımızdan ayrıldı. Öğleye doğru ben onu görmeye gittim. Bir de ne göreyim üzerinde sadece onu gölgeleyen bir bulut var. Hemen durumdan kendisini haberdar ettim :

«— Biliyorum. Eğer bunu bir başkasına anlattırsan aramız bozulur,» dedi. Vallahi ben, o ölünceye kadar bunu kimseye anlatmadım.²⁵⁶

RASÛLULLAH VE ASHABIN DUASI İLE YAĞMUR YAĞMASI

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Dûası İle Yağmur Yağması :

Enes (r.a.) anlatıyor : Bir cuma günü, Rasûlullah (s.a.v.) hutbe okurken minber tarafındaki kapıdan mescide bir adam girdi. Rasûlullah'a (s.a.v.) yönelerek :

«— Ya Rasûlâllah! Mallar mahvoldu! Toprak çatladı! Allah'a duâ et de bize yağmur göndersin,» dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ellerini kaldırarak :

«— Allah'ım yağmur ver! Allah'ım yağmur ver! Allah'ım yağmur ver!» diye dûa etti. Vallahi biz gökte buluttan bir eser görmüyorduk. Şehrin dışına çıktığımız için de Sel²⁵⁷ dağı ile aramızda ev v.s. yoktu. Dûadan sonra birden kalkan şeklinde bir bulut peyda oldu. Tam göğün ortasına gelince dağlararak yağmur yağdırdı. Vallahi tam altı gün güneşi göremedik. Ertesi cuma, yine Rasûlullah (s.a.v.) hutbede iken aynı kapıdan bir adam girerek Rasûlullah'a (s.a.v.) yöneldi ve :

«— Ya Rasûlâllah! Mallar mahvoldu! Yollar yarıldı! Allah'a duâ et de yağmuru kessin,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) hemen ellerini kaldırarak :

«— Allah'ım yağmuru zararsız hale getir! Onu dağlara, tepelere ve ormanlara yağdır!» diye dûa etti. Yağmur derhal kesildi. Güneş altında yürüyerek mescidden çıktık.²⁵⁸

Yine Enes'den (r.a.) gelen bir başka rivayette de şu farklılık vardır : ...Bulutun sağa sola dağıldığını ve yağmur yağdığını gördüm. Fakat Medine üzerine yağmur yağdırmıyordu.

Aynı raviden gelen daha başka kaynaklarda da şöyle denilmektedir : ...Rasûlullah (s.a.v.) ellerini kaldırdı. Gökte bulut falan yoktu. Kudret ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki Hz. Peygamber daha ellerini indirmeden dağlar gibi bulutlar meydana gel-

257 Sel: Medine'de bir dağın adıdır

258 Buhari

di. Minberden inmeden de yağmur yağmaya başladı. Yağmur damlalarının Rasûlullah'ın (s.a.v.) sakalından damladığını gördüm.²⁵⁹

Ebû Lübabe b. Abdil Münzir (r.a.)'dan : Cuma günü minberde Rasûlullah (s.a.v.) hutbe okurken :

«— Allah'ım yağmur ver!» diye dúa etti. Bunun üzerine Ebû Lübabe :

«— Ya Rasûlâllah! Hurmalar sergide,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Allah'ım o kadar yağmur yağdır ki, Ebû Lübabe hurmaları su götürmesin diye kalkıp çıplak vaziyette, eteği ile havuzun deliğini tıkasın!» diye dûasına devam etti. Gökte bulut falan görünmüyordu. Birden bire bir yağmur başladı. Ensar, Ebû Lübabe'nin etrafını çevirerek :

«— Ebû Lübabe! Sen Rasûlullah'ın söylediklerini yapmadıkça asla yağmur dinmeyecek!» dediler. Ebû Lübabe çıplak olarak kalktı eteği ile hurma havuzunun deliğini tıkadı. Bunun üzerine hemen yağmur kesildi.²⁶⁰

Hız. Ömer'den gelen başka bir rivayette de şu farklılık vardır :

Rasûlullah (s.a.v.) ellerini semâya kaldırdı. Daha indirmeden yağmur çiselemeye başladı. Daha sonra da iyice şiddetlendi. Herkes kablarını doldurdu. Biraz gittikten sonra baktık ki, yağmur ordunun konakladığı yerden öbür tarafa hiç yağmamış.²⁶¹

Ayyaş b. Sehl'in torunu Abdullah b. Ebû Bekir anlatıyor :

Halkın suyu bitmişti. Durumdan Hız. Peygambzere şikâyetle bulundular. Rasûlullah (s.a.v.) da dúa etti. Hemen bir bulut peydâ oldu, o kadar yağmur yağdı ki, herkes su ihtivacını karşıladı.²⁶²

Hız. Ömer'in (r.a.) Dûası İle Yağmur Yağması :

Havvat b. Cübeyr (r.a.) anlatıyor : Ömer (r.a.) zamanında, şiddetli bir kıtlık olmuştu. Bu sebeple Hız. Ömer müslümanları toplayarak kıra çıkardı ve onlara iki rek'at namaz kıldırıldı. Cübbesini de ters giyerek ellerini açtı ve şöyle dúa etti :

«— Allah'ım Senden af dileriz ve Senden yağmur isteriz!» Hız. Ömer daha yerinden ayrılmadan yağmur başladı. Müslümanlar bu vaziyette iken bir gurup bedevi gelerek Hız. Ömer'e :

259 Müslim; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Ebû Dâvud; Bidâye 6/88; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 160; İbn-ü Sa'd, Tabakat 1/176

260 Ebû Nûaym, Delâil sh. 169; Beyhaki; Bidâye 6/92

261 Müslümanlık, 1/315; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 190

262 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 190

«— Ey mü'minlerin emiri! Biz bugün şu vaziyette falan saatte vadamizde duruyorduk, birden bire bir bulut peydâ oldu. Biz o buluttan, Ebû Hafs sana yardım geldi! Ebû Hafs sana yardım geldi! diye bir ses duyduk,» dediler.²⁶³

Malik Eddar anlatıyor : Ömer b. Hattab (r.a.) zamanında bir kıtlık olmuştu. Bir adam Rasûlullah'ın (s.a.v.) kabrine giderek :

«— Ya Rasûlallah! Allah Teâlâ'dan ümmetin için yağmur iste. Çünkü onlar mahvoldular,» diye yalvardı. Adam Rasûlullah'ı (s.a.v.) rüyasında gördü, Rasûlullah kendisine :

«— Ömer'e git. Selâm söyle! Müslümanların yağmur istediklerini ona haber ver ve halkı düşün! Halkı düşün! de,» buyurdu. Adam Hz. Ömer'e gelerek durumu bildirdi. Bunun üzerine Ömer (r.a.) ağladı ve :

«— Ya Rabbi! Yapabileceğim hususlarda asla kusur etmedim,» dedi.²⁶⁴

Abdurrahman b. Kâ'b b. Malik anlatıyor : Medine ve civarında kıtlık olmuştu.

Vahşi hayvanlar köy ve kasabalara kadar geliyor, halk da koyunlarını keserek kıtlığa karşı koymaya çalışıyordu. Ama kestikleri koyunları pis kokudan yiyemiyorlardı. Halk çok fakirleşmişti. Bu durum karşısında Hz. Ömer içeri kapanmış kimse ile görüşmüyordu. Bir defasında da Bilâl b. Haris El Müzenî (r.a.) gelerek Hz. Ömer'in huzuruna girmek için izin istedi :

«— Ben Rasûlullah'ın (s.a.v.) sana gönderdiği elçiyim. Rasûlullah (s.a.v.) sana : Ben seni akıllı biri olarak biliyorum ve hâlâ da öyle kabul ediyorum. Şimdi sana ne oldu, diyor,» dedi. Ömer (r.a.) :

«— Bu rüyayı ne zaman gördün?» diye sordu. Bilâl :

«— Dün gece, diye cevap verince, hemen :

«— Toplanın!» diye nida ettirdi. Müslümanlara iki rek'at namaz kıldırıldı sonra da halka hitaben :

«— Ey insanlar! Allah aşkına! Benim yaptıklarımın daha iyisini biliyor musunuz? dedi. Oradakiler :

«— Hayır!» dediler.

«— Bilâl b. Haris, şöyle bir iddiada bulunuyor,» dedi. Bunun üzerine cemaat :

«— Bilâl doğru söylüyor. (Müslümanların çektiği sıkıntıları görürsün). Allah'dan müslümanlar için yardım iste, dedi. Hz. Ömer (r.a.) derhal etrafa elçiler gönderdi (Ömer (r.a.) daha önce buna teşebbüs etmemişti.) ve :

263 İbn-ü Ebiddünya; İbn-ü Asâkir; Kenz. 4/290

264 Beyhaki; Delâil; Kenz. 4/289; İbn-ti Kesir, Bidâye 7/92

«— Allahü ekber! Belâ (kıtlık) sona erdi. Allah belânın kalkmasını istediği zaman kulun isteği yerine getirilir,» dedi. Valilere de birer ferman yazarak:

«— Medine ve civarındaki halka yardım ediniz. Çünkü onlar sıkıntı içindeler,» dedi. Kendisi de müslümanları yağmur dâasına çıkardı. Dâa yerine Abbas da onunla beraber yürüyerek gitti. Ömer (r.a.) veciz bir konuşma yaptı, sonra namaz kıldırdı. Diz çökerek şöyle dâa etti:

«— Allah'ım sadece sana ibadet eder ve sadece senden yardım isteriz. Bizleri affet! Bize acı! Bizden hoşnut ol!» Daha sonra da geri döndü fakat yerine varmadan yağmur başlayıp etraf yağmur birikintileri ile doldu.

Asım b. Ömer b. Hattab'dan gelen bir diğer rivayette de şu farklılık vardır: ...Müzeyne kabilesinden biri bedevi arkadaşlarından birine:

«— Kıtlık var, sıkıntı içindeyiz. Bize bir koyun kes,» dedi. Adam koyunu kesti fakat et namına birşey yoktu. Eti kemikten sıyırdılar. Bu durum karşısında adam:

«— İmdat, ya Muhammed!» diye bağırdı. Bunun üzerine gece rüyasında Rasûlullah (s.a.v.) kendisine gelerek:

«— Yağmuru müjdele! Ömer'e git, selâmımı söyle... Ona: Kendisiyle anlaştığımızı, kendisinin de antlaşmasına sadık ve akidle-rine son derece bağlı olduğunu; Ömer, aklımını başına al! Aklını başına al! dediğimi söyle, dedi. Adam Hz. Ömer'in kapısına gelerek kapıdaki hizmetçiye:

«— Rasûlullah'ın (s.a.v.) elçisinin içeri girmek için izin istediğini söyle,» dedi.²⁶⁵

Muaviye ve Yezid b. Esved El Cüreşî'nin (r. anhüma) Dûaları İle Yağmur Yağması:

Süleym b. Âmir El Habârî'den: Havalarda kurak gitmişti. Muaviye b. Ebû Süfyan ve Şam halkı yağmur dâasına çıktılar. Muaviye minbere oturunca:

«— Yezid b. Esved El Cüreşî nerede?» diye sordu. Müslümanlar onu çağırdılar, safları yararak öne geldi. Muaviye'nin emri üzerine minbere çıktı. Muaviye'nin ayaklarının yanına oturdu. Sonra Muaviye şöyle dâa etti:

«— Allah'ım! Bugün en hayırlımız ve en efdalimizin yüzü suyu hürmetine senden yardım istiyoruz. Allah'ım! Yezid b. Esved El Cüreşî'nin yüzü suyu hürmetine senden yardım istiyoruz.» Yezid'e :

«— Yezid! Ellerini Allah'a kaldır!» dedi. Yezid ellerini kaldırdı, diğer müslümanlar da ellerini açtılar. Çok geçmeden batı tarafından bir bulut peydâ oldu rüzgâr o bulutu sürükledi. Bunun üzerine biz de suya kavuştuk. O kadar çok yağmur yağdı ki, az kalsın müslümanlar evlerine gidemeyceklerdi.²⁶⁶

Enes'in (r.a.) Dûası İle Yağmur Yağması :

Sümame b. Abdullah anlatıyor : Enes'e (r.a.) yazın tarlalarını ekip biçen kâhyası gelerek kuraklıktan şikâyet etti. Bunun üzerine Enes (r.a.) su isteyerek abdest aldı ve namaz kıldı. Sonra da :

«— Birşey görüyor musun?» diye sordu. Kâhya :

«— Hiçbir şey görmüyorum,» dedi. Enes (r.a.) tekra riçeri girip namaz kıldı. Sonra üçüncü veya dördüncü defa dışarı çıkarak :

«— Bak!» dedi. Nihayet kâhya :

«— Kuş kanadı gibi bulutlar görüyorum,» dedi. Enes (r.a.) tekrar namaz kılıp dâa etmeye başladı. Kâhya içeri girerek :

«— Hava karardı ve yağmur da yağdı,» dedi. Enes (r.a.) :

«— Öyleyse Bîşr b. Şegal'in gönderdiği ata bin, yağmurun nereler yağdığına bak,» dedi. Kâhya ata bindi, gitti. Bir de ne görsün! Yağmur, Müseyyerlilerin saraylarını ve Gadban köşkünü geçmemiş!

Sabit El Bünani'den gelen kısa bir rivayette ise kâhyanın Enes'e (r.a.) gelip toprakların susuzluğundan şikâyet ettiği ve dâadan sonra Enes'in (r.a.) kendisine yağmurun nerelere kadar ulaştığına bakmasını emretmesi üzerine kâhyanın, yağın yağmurun Enes'in (r.a.) arazilerinden ileri geçmediğini gördüğü kaydedilmektedir.²⁶⁷

Hucr b. Adiy'nin Dûası İle Yağmur Yağması :

İbrahim b. Cündî naklediyor : Huçr b. Adiy (r.a.) cünüp olmuştu. Hizmetçisine :

«— İçeceğim suyu getir, onunla gusledeyim. Yarın da içecek birşey vermezsın,» dedi. Hizmetçi :

«— Susuzluktan ölmenden korkarım. Beni de Muaviye öldürür,» dedi. Bunun üzerine Huçr (r.a.) Allah'a dâa etti. Hemen yağmur yağmaya başladı. Huçr (r.a.) ihtiyacı kadar su aldı. Arkadaşı kendisine :

266 İbn-ü Sa'd 7/444

267 İbn-i Sa'd 7/21

«— Kurtulmamız için de dúa et,» dedi. O da :

«— Allah'ım bizim için hayırlı olanı nasip et!» diye dúa etti. Hucr ve bir gurup şehit edildiler.²⁶⁸

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Dûası İle Ensardan Bir Mahalle Halkından Ölenlerin Kabirleri Üzerine Yağmur Yağması :

Hasan-ı Basrî'den : Ensardan bir mahalle halkı için Rasûlullah'ın (s.a.v.) dûası vardı : Mahalle sakinlerinden biri öldüğü zaman bir bulut gelir kabri üzerine yağmur yağdırırdı. Bir defasında da onlardan bir azatlı köle öldü. Müslümanlar :

«— Bakalım, bugün Rasûlullah'ın (s.a.v.), kabilenin köleleri onlardandır, sözünün aslı çıkacak mı?» dediler. Ölen zât defnedildiği zaman bir bulut geldi ve kabrin üzerine yağmur yağdırdı.²⁶⁹

Ümmü Eymen'in (r.a.) Gökten İnen Bir Kova İle Susuzluğunu Gidermesi :

Osman b. Kasım'dan : Ümmü Eymen hicret ederken Revha'ya varmadan Mansarif'de akşam oldu. Oruçlu idi, çok susamıştı, fakat su yoktu. Susuzluğu iyice artınca beyaz ipli bir kova gökten kendisine sarkıtıldı. Ümmü Eymen kovayı alarak kanıncaya kadar içti. O şöyle derdi :

«— Bundan sonra hiç susuzluk çekmedim. Gökten sarkıtılan bu suyu içtikten sonra öğlenin koyu sıcağında bile susuzluk hissetmedim. Hatta şiddetli sıcaklarda oruç tuttğumu halde yine de susuzluk çekmedim.²⁷⁰

268 İbrahim b. El Cüneyd, Kitab-ül Evliyâ; İsâbe 1/315

269 İbn-ü Asâkir, Kenz. 7/136

270 İbn-ü Sa'd 8/224; İbn-ü Seken; İsâbe 4/432

SUYUN BEREKETLENMESİ

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Su Kabına Dokunması Ve Kaptan Ağzına Su Alarak Tekrar Kabın İçine Dökmesi Suretiyle Suyun Artması :

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor : İkinci namazı yaklaşmıştı. Rasûlullah'ı (s.a.v.) gördüm. Müslümanlar da abdest alacaklardı, fakat su bulamadılar. Bunun üzerine Rasûlullah'a (s.a.v.) abdest alacak bir su kabı getirildi. O da bu kaba elini soktu. Sonra da müslümanlara ondan abdest almalarını söyledi. Baktım ki su, Rasûlullah'ın (s.a.v.) parmakları arasından fışkırıyordu! Herkes abdest alınca kadar bu devam etti.²⁷¹

Enes (r.a.)'dan gelen başka bir rivayet de şöyledir : Namaza çağrılmıştı. Evi mescide yakın olanların hepsi kalktılar, evi uzakta olanlar ise orada kaldılar. Bunun üzerine Hz. Peygambere taştan yapılmış bir kap getirildi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) eli kaba sığmayınca parmaklarını birleştirdi. Böylece evi uzak olup da orada kalanlar da abdestlerini aldılar.

Humeyd'in rivayetine göre Enes'e (r.a.) :

«— Kaç kişilerdi?» diye soruldu. Enes (r.a.)'da :

«— Seksen veya daha fazla idi,» diye cevap verdi.²⁷²

Buhari'de geçen başka bir rivayet de şöyledir : Rasûlullah (s.a.v.) Zevra'da²⁷³ iken kendisine bir kap getirildi. Rasûlullah (s.a.v.) kaba elini sokunca parmaklarının arasından sular fışkırmaya başladı. Oradakilerin hepsi fışkıran sudan abdestlerini aldılar. Katâde, Enes'e (r.a.) :

«— Kaç kişi idiniz?» diye sordu. O da :

«— Üçyüz veya daha fazla idik,» diye cevap verdi.²⁷⁴

271 Buhari; Müslim; Tirmizi; Nesâî; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel.

272 Buhari.

273 Zevra' : Medine'de bir sokağın adıdır. Bazıları bunun minare gibi yüksek bir yer olduğunu söylerken, bazıları da mescidin yanında büyük bir taşır, demişlerdir.

274 Müsned-i Ahmed; Müslim; Bidâye 6/93; Ebû Nûaym, Delâil sh. 145; İbn-ü Sa'd 1/178

«Bera b. Azib (r.a.) anlatıyor: Hudeybiye musalahasında bin-dört yüz kişi idik. Hudeybiye bir kuyunun adıdır. Kuyuda tek damla su bırakmadan çektik. Bunun üzerine Hz. Peygamber kuyunun kenarına oturarak su istedi. Suyu gargara yaparak ağzı ile kuyuya püskürttü. Çok geçmeden kuyu su ile doldu, kanıncaya kadar içtik, hayvanlarımızı da suladık.²⁷⁵

Cabir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor: Hudeybiye musalahası günü müslümanlar çok susamıştı. Rasûlullah (s.a.v.) önündeki bir kırbeden abdest alıyordu. Müslümanlar ağlamaklı bir vaziyette Hz. Peygambere doğru gittiler. Rasûlullah (s.a.v.):

«— Ne oldu?» diye sordu. Onlar da:

«— Önümüzdeki sudan başka ne abdest alacak, ne de içecek hiç suyumuz yok,» diye cevap verdiler. Rasûlullah (s.a.v.) hemen elini kırbenin (su tulumu) içine soktu. Parmaklarının arasından pınarlar gibi sular akmaya başladı. Böylece suyumuzu içtik, abdestlerimizi de aldık. Ben Cabir'e (r.a.):

«— Kaç kişiydiniz?» diye sordum O da:

«— Binbeş yüz kişi idik, ama eğer yüzbin kişi olsaydı su yine bize yeterdi,» diye cevap verdi.²⁷⁶

İbn-ü Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.)'la beraber bir seferde bulunuyorduk. Namaz vakti de yaklaşmıştı fakat yanımızda ki su çok azdı. Rasûlullah (s.a.v.) suyu isteyerek onu bir kaba döktü. Elini içine soktu. Bunun üzerine başladı parmakları arasından sular fışkırmaya! Sonra da müslümanlara seslenerek:

«— Gelin abdestinizi alın! Bereket Allah'dandır,» dedi. Halk hemen gelip abdest aldı. Ben herkesten önce suya koşmuştum. Rasûlullah (s.a.v.) «bereket Allah'dandır,» dediği için mazmaza (ağza su verme) için ağzıma aldığım suyu yutuyordum.²⁷⁷

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Suyu Kabına Dökmesi İle Suyun Çoğalması:

Ebû Katâde (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah'la (s.a.v.) bir seferde bulunuyorduk.

«— Yanınızda su var mı?» diye sordu.

«— Evet, bende içinde biraz su olan bir ibrik var,» dedim

«— Getir!» buyurdu. Hemen götürdüm.

275 Buhari; Bidâye 6/94; Ebû Nûaym, Delâil sh. 145; Müslümanlık 1/150-157 Müslim, Bidâye 6/97; İbn-ü Sa'd 1/179

276 Buhari; Müslim; Bidâye 6/96; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 144; İbn-ü Sa'd 2/98

277 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 144; Buhari; Bidâye 6/97

«— Ondaki sudan abdestlerinizi alınız,» buyurdu. Kendisi de abdest aldı. İbrikte bir yudum su daha kalmıştı.

«— Ebû Katâde, onu sakla! Su ibrikte çoğalacak,» buyurdu. Öğle sıcağı bastırınca Rasûlullah (s.a.v.) onların görebileceği bir yere dikildi. Müslümanlar :

«— Ya Rasûlâllah! Susuzluk bizi mahvetti, boğazlarımız kurudu,» dediler. Rasûlullah (s.a.v.) da :

«— Mahvolmazsınız!» dedi. Sonra da :

«— Katâde! İbriği getir!» buyurdu. Hemen ibriği kendisine götürdü.

«— Bardağını çöz,» dedi. Çözdüm, verdim. Bunun üzerine başladı bardağa su doldurup halka su dağıtmaya. Hemen herkes başına üşüştü. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ey insanlar! İzdihama meydan vermeyin. Hepiniz susuzluğunuzu gidereceksiniz,» buyurdu. Rasûlullah (s.a.v.)'dan ve benden başka herkes suyunu içti. Rasûlullah (s.a.v.) bana da su vererek :

«— Katâde, iç!» buyurdu.

«— Siz için, ya Rasûlâllah!» dedim.

«— Cemaate su dağıtan en son içer,» buyurdu. Ben içtim. Benden sonra da kendisi içti. O gün biz üçyüz kişi idik. İbrikte su hâlâ olduğu gibi duruyordu.²⁷⁸

İbrahim b. Haccac'dan gelen bir hadiste de o günkü topluluğun yediyüz kişi olduğu rivayet edilmektedir.²⁷⁹

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Ellerini ve Yüzünü Yıkaması İle Suyun Artması :

Muaz b. Cebel (r.a.) Tebük gazvesi ile ilgili rivayetinde şunları da anlatmaktadır : ...Rasûlullah (s.a.v.) :

«— İnşallah, yarın Tebük pınarına varacaksınız. Kuşluk vaktine kadar mutlaka oraya varacaksınız. Fakat sizden, kim önce oraya varırsa, ben gelinceye kadar suya dokunmasın,» buyurdu. Oraya vardığımızda, bizden önce iki kişi²⁸⁰ daha gelmişti. Pınarın suyu ip kadar incelmışti. Rasûlullah (s.a.v.) önce gelen o iki kişiye :

«— Suyu hiçbir şey yaptınız mı?» diye sordu. Onlar da :

«— Evet,» dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onlara kızarak bir şeyler söyledi. Sonra da avucu ile pınardan azar azar su alarak bir kapta topladı. Bununla ellerini ve yüzünü yıkadı, sonra

278 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 144

279 Müslim; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Bidâye 6/98

280 Bu iki kişi münafıklardandı.

tekrar suyu pınara döktü. Bunun üzerine pınar çok akmaya başladı. Halk suyunu içti. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu :

«— Muaz! Eğer ömrün olursa burâların bahçelerle dolduğunu göreceksin.»²⁸¹

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Kaba Dokunması İle İçindeki Suyun Artması :

İmran b. Husayn (r.a.)'dan : Onlar Rasûlullah'la (s.a.v.) bir yolculukta idiler... Son derece susamıştık. Rasûlullah (s.a.v.)'la beraber yürürken bir de ne görelim ayaklarını iki su kırbesi arasına uzatmış bir kadın! Kadına :

«— Su nerede?» diye sorduk.

«— Su yok!» dedi.

«— Su ile ailen arası ne kadar?» dedik.

«— Bir gün, bir gece,» dedi.

«— Rasûlullah'a gidelim,» dedik.

«— Rasûlullah nedir? Öyle bir şeyimiz yok!» dedi.

Kadını Rasûlullah'la (s.a.v.) karşılaştırdık. Bize anlattıklarını ona da anlattı. Sadece, yetimleri olduğunu bize söylememişti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) kırbeleri getirterek onlara dokundu. Kırk kişi susuzluğumuzu giderdik. Suyu iyice kandık yanımızdaki bütün kırbe ve kablâları doldurduk. Onlar neredeyse taşıyorlardı. Sadece develerimizi sulamadık. Daha sonra Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Yanınızdakileri getirin!» dedi. Ekmek kırıkları ve hurmalar toplanarak kadına verildi. Kadın onları ailesine götürdü, varınca:

«— İnsanların en sihirbazıyla karşılaştım. Yahut da onların iddia ettikleri gibi O, peygambermiş,» dedi.

Bu olay üzerine hem suya gelen kadın, hem de ailesi müslüman oldular.²⁸²

Bir başka rivayette ise şu farklılık vardır : ...Rasûlullah (s.a.v.) kadına :

«— Bunu ailene götür. Bilmiş ol ki, senin suyundan hiçbir şey eksiltmedik. Sadece Allah'ın bize ihsan ettiğini içtik,» dedi.²⁸³

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Çakıl Taşlarını Attırması İle Suyun Bereketlenmesi :

Ziyad b. Haris Es'sudaî (r.a.)'dan : Seferlerinden birinde Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberdim :

281 Müslim; Bidâye 6/100

282 Buhari, Müslim

283 Buhari; Müslim; Bidâye 6/98; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 146

«— Suyun var mı?» diye sordu.

«— Var fakat az, size yetmez,» dedim.

«— Bir kaba boşalt sonra da onu bana getir,» dedi. Getirdim. Elini kaba soktu. Parmakları arasından pınarların fışkırdığını gördüm. Peygamberimiz :

«— Eğer Rabbimden utanmasam su dağıtırdık ve su içerdik. Ashabıma seslen, isteyen dilediği kadar içsin,» buyurdu. Ziyad şöyle devam etti: Kavmimin müslüman olduğunu ve her türlü emre hazır olduklarını bildiren bir heyet gelmişti. Heyetten biri :

«— Ya Rasûlallah! Bizim bir kuyumuz vardı. Kışın suyu çoğalır, biz de onun civarında toplanırdık. Yazın da suyu azalır etraf-taki sulara dağılırdık. Fakat bugün etrafa dağılmamız mümkün değil. Çünkü civarımızda bulunanların hepsi düşmanımız. Bu yüzden kuyunun suyunun çoğalması için Allah'a dúa et,» dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) yedi tane çakıl taşı getirterek onları elinde ovdu ve dúa etti. Sonra da :

«— Kuyuya vardığınız zaman taşları birer birer atınız ve Allah'ın ismini zikrediniz,» buyurdu. Bundan sonra bir daha kuyunun dibine bakamadılar.²⁸⁴

Hüseyin b. Ali'nin (r.a.) İçtiği Suyun Bereketlenmesi :

Ebû Avn'dan : Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin (r.a.) Mekke'ye gitmek için Medine'den çıktı. Kuyu kazmakta olan İbn-i Mutî'a uğradı... İbn-i Mutî kendisine :

«— Bu kuyumu genişletmiştim. Fakat bugün kovada su namına birşey gelmiyor. Bize dúa edersen kuyunun suyu artar,» dedi. Hüseyin (r.a.) :

«— Kuyudan biraz su getir!» dedi. Kova içinde biraz su getirildi. Hüseyin (r.a.) ondan biraz içti, sonra da gargara yaparak suyu tekrar kuyuya püskürttü. Bunun üzerine kuyunun suyu arttı ve daha çok tatlandı.²⁸⁵

284 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 147; Beyhaki; Ebû Dâvud; Tirmizi; İbn-ü Mace; Bidâye 6/101

285 İbn-ü Sa'd, 5/144

SAVAŞLARDA YİYECEKLERİN BEREKETLENMESİ

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Dûası İle Savaş Azığının Artması :

Ebû Amra El Ensarî (r.a.) anlatıyor : Biz gazvede Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberdik. Müslümanlar acıkmıştı. Bunun üzerine Rasûlullah'dan (s.a.v.) bir kısım develeri kesmek için izin istediler ve :

«— Allah bizi buna mecbur kıldı, (başka çaremiz yok)» dediler. Ömer b. Hattab (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) onlara bir kısım develeri kesmelerine izin vereceğini hissedince :

«Ya Rasûlâllah! Yarın düşmanlarımızı aç veya yaya olarak karşılasak bize ne olur! Eğer sen, müslümanları çağırıp kalan azıklarını toplamayı ve sonra da onların çoğalması için dúa etmeyi uygun görürsen, Allah mutlaka senin dúanla bizi bolluğa kavuşturacaktır,» dedi. Hz. Peygamber derhal müslümanların kalan azıklarını getirtti. Askerler az veya çok yanlarında ne varsa getirmeye başladılar. En fazla getiren, bir Sa' hurma getirmişti. Rasûlullah (s.a.v.) gelenleri topladı, sonra da ayağa kalkarak bir müddet dúa etti. Daha sonra ise askerlere kaplarını getirmeleri için çağırdı. Kapları doldurmakta acele etmelerini emretti. Orduda doldurulmayan tek kap bile kalmadı. Fakat toplananlar hâlâ aynen duruyordu.²⁸⁶ Bu durum karşısında Hz. Peygamber yan dişleri görünebilecek kadar güldü ve :

«— Allah'dan başka ilâh olmadığına ve benim de onun Rasûlü olduğuna şehadet ederim. Kıyâmet günü, bu iki esasa inanan kullarla cehennem arasında bir perde olacaktır,» buyurdu.²⁸⁷

Ebû Huneys El Gifârî (r.a.)'dan gelen bir rivayette ise şu farklılık vardır : Huneys, Tihâme gazvesinde Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberdi. Usfan'da iken, ashab Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek, develerin bir kısmını kesmek için izin istediler...

286 İbn-ü Sa'd'da ise, toplananlardan bir miktar daha kaldığı zikredilmektedir.

287 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Nesâî; Bidâye 6/119-114; İbn-ü Sa'd 1/180; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 148; Müslim.

Daha sonra kafilenin yola çıkmasına izin verildi. Giderken yağmura yakalandılar. Onlar durunca yağmur da dindi. Biriken yağmur sularını içtiler...²⁸⁸

Ebû Hûreyre (r.a.) ve Ebû Said (r.a.) anlatıyorlar :

Tebûk gazvesinde müslümanlar kıtlığa yakalandı. Rasûlullah'a (s.a.v.) :

«— Ya Rasûlâllah! Eğer müsade edersen su taşıyan develeri kesip etlerini yiyeceğiz ve yağ yapacağız,» dediler. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Peki!» buyurdu. Bunun üzerine **Hız. Ömer geldi...**²⁸⁹

İyas b. Seleme babasından naklediyor : Hayber gazvesinde Rasûlullah'la (s.a.v.) beraberdik. Bize, kumanyalarımızı toplamamızı emretti. Bir deri yaygı yayarak kumanyalarımızı üzerine koydu. Uzanıp baktım, bir koyunu doyuracak kadar birşey vardı! Halbuki biz bindörtüyüz kişi idik. Yedikten sonra tekrar uzanıp baktım yine bir koyunu doyuracak kadardı...²⁹⁰

Bir başka rivayette şu farklılık vardır : ...Doyuncaya kadar yedik sonra da dağarcıklarımızı doldurduk.²⁹¹

Hendek Kazılırken, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Dokunması İle Yemeğin Artması :

İbn-ü Abbas (r.a.)'dan : Rasûlullah (s.a.v.) Hendeği kazarken ashabı açlıktan karınlarına taş bağlamışlardı. Rasûlullah (s.a.v.) durumu görünce :

«— Bize yemek yedirecek birini gösterir misiniz?» dedi. Bir adam :

«— Evet, fakat burda yok,» dedi. Öne düşerek onu bize gösterdi. Halk adamın evine gitti. Adam hendekten hissesine düşen kısmı kazıyordu! Kadın kocasına Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendilerine geleceği haberini gönderdi. Adam derhal geldi :

«— Anam babam fedâ olsun!» dedi. Adamın oğlaklı bir keçisi vardı. Keçiyi kesmek için davranınca Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Keçiden önce oğlak var,» buyurdu. Adam oğlağı kesti. Karısı da un çekti, onu yoğurarak ekmek pişirdi. Sonra da tencerede eti haşlayıp çanakta tirit yaptı. Kadın çanağı Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabına takdim etti. Rasûlullah (s.a.v.) parmağını çanağa sokarak şöyle dedi :

288 Bezzâr; Beyhâkî; Bidâye 6/144; Taberânî, Evsat; Mecma. 8/303 Müstedrek, İsâbe 4/53

289 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 149; Müslim; Bidâye 6/114

290 Ebû Ya'lâ

«— Allah'ın adıyla. Allah'ım bunu bize bereketlendir. Yeyiniz!» Ashab doyuncaya kadar yedi. Fakat yemeğin ancak üçte birini yemişlerdi, daha üçte ikisi duruyordu. Rasûlullah (s.a.v.) gidip kendileri kadar daha kimsenin gelmesi için yanındaki on kişiyi gönderdi. Onlar gitti gelen on kişi de doyuncaya kadar yediler. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) ayağa kalkarak hane sahibesi ve hane halkı için dâa etti. Daha sonra da hendeke doğru yürüdüler. Rasûlullah (s.a.v.):

«— Bizi Selman'a götürün,» buyurdu. Bir de ne görsünler Selman'ın önünde kıramayacağı bir taş: Rasûlullah (s.a.v.) hemen:

«— Bırakın ona ilk vuran ben olayım,» buyurdu:

«— Bismillâh!» diyerek taşa vurdu. Taşın üçte biri parçalandı.

«— Kâ'be'nin Rabbi için, Şam saraylarını görür gibiyim!» diyerek bir daha vurdu. Taştan bir parça daha koptu. Bunun üzerine:

«— Allahü ekber! Kâ'be'nin Rabbine yemin ederim ki İran saraylarını görür gibiyim!» buyurdu. Orada bulunan münafıklar ise:

«— Biz kendi çukurlarımızı kazıyoruz, o da bize İran ve Bizans saraylarını vad ediyor,» dediler.²⁹²

Cabir (r.a.)'dan gelen bir rivayette de şöyle denilmektedir: ...Rasûlullah (s.a.v.) bir sa' arpa ile bir oğlakla ziyafet çekti. Hendeğin tamamını müslümanlar arasında taksim etmişti. Müslümanların sayısı bin kişi kadardı. Bu bir Sa' arpa ile oğlaktan hepsi de doyuncaya kadar yedikleri halde önlerindeki yemek olduğu gibi duruyordu.²⁹³

291 Müslim; Bidâye 6/115

292 Taberâni; Bidâye 4/100; Mecme'uz-Zevaid 6/132

293 Müslümanlık 2/777-779

SULH ZAMANINDA ASHABIN YİYECEKLERİNİN BEREKETLENMESİ

Rasûlullah'a (s.a.v.) Getirilen Bir Çanak Tritin Bereketlenmesi :

Semüre b. Cündüb (r.a.) anlatıyor: Biz Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında iken içinde tirit bulunan bir çanak getirildi. Rasûlullah (s.a.v.) ve bir gurup ondan yedi. Bir gurup gelip yiyor kalkıp gidiyor, sonra bir gurup geliyor, daha sonra bir gurup daha geliyor. Bu böyle öğleye yakın bir vakte kadar devam etti. Bir adam Hz. Peygambere :

«— Yemek daha devam ediyor mu?» diye sordu. Rasûlullah da:

«— Yerden gelseydi hayırdı, ama gökten geldi,» buyurdu.²⁹⁴

Başka bir rivayette ise şöyle denilmektedir: ...Bir adam Rasûlullah'a (s.a.v.) :

«— Daha yemek var mı?» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Neden hayret ediyorsun? -Göğü işaret ederek- O buradan geliyor,» buyurdu.²⁹⁵

Rasûlullah'ın Ehl-i Suffeye Yaptığı Yemeğin Bereketlenmesi :

Vasile b. El Eska' (r.a.) anlatıyor: Ben Suffe Ehli'ndendim. Rasûlullah (s.a.v.) bir ekmek parçası isteyerek onu çanağın içinde ufaladı ve üzerine sıcak su döktü. Sonra da yağ katıp iyice karıştırdı. Daha sonra ise onu kaldırarak :

«— Git, seninle beraber on ikişi getir,» buyurdu. Onları getirdikten sonra :

«— Yeyiniz. Üstten değil, alttan yeyiniz. Çünkü bereket üstten aşağı doğru iner,» buyurdu. Gelenler doyuncaya kadar yediler.²⁹⁶

Başka kaynaklarda yine **Vasile b. El Eska'**dan (r.a.) gelen bir rivayette şöyledir: Ben, Suffe Ehli'ndendim. Arkadaşlarım açlıktan şikâyet etmişlerdi. Bana :

294 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel.

295 Tirmizi, Nesâi, Bidâye 6/112; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 153

296 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel, Mecme'uz-Zevaid 8/305; İbn-ü Mâce.

«— Vasile! Rasûlullah'a (s.a.v.) git, bize yemek temin etsin,» dediler. Ben Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek:

«— Ya Rasûlâllah! Arkadaşlarım açlıktan şikâyet ediyorlar,» dedim. Rasûlullah (s.a.v.) da Hz. Âişe'ye:

«— Birşey var mı?» diye sordu. O da:

«— Ya Rasûlâllah! Bir parça ekmekten başka birşey yok,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.):

«— Getir onu,» buyurdu. Hz. Âişe kabı getirdi. Rasûlullah (s.a.v.) bir de çanak istedi. Ekmekleri çanağa boşalttı. Sonra da kendiliyle tirit yapmaya başladı. Tirit, çanağı dolduracak kadar arttı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) bana:

«— Vasile! Git arkadaşlarından ²⁹⁷ on tanesini getir, fakat onuncusu sen ol,» buyurdu. Gittim, benimle beraber on arkadaşı getirdim. Rasûlullah (s.a.v.):

«— Oturun, besmele ile başlayın, yukarısından değil, alt kısımdan alın. Çünkü bereket yukardan alt kısma doğru iner,» buyurdu. Doyuncaya kadar yediler. Sonra kalkıp gittiler, fakat çanaktaki olduğu gibi duruyordu. Rasûlullah (s.a.v.) tekrar kendi eliyle tirit yapmaya başladı. Yine çanak doluncaya kadar tirit arttı:

«— Vasile! Git, arkadaşlarından on tanesini getir,» buyurunca gittim, on arkadaş daha getirdim. Rasûlullah (s.a.v.) onlara:

«— Oturun,» dedi. Oturdular, doyuncaya kadar yediler, sonra da kalktılar. Hz. Peygamber tekrar:

«— Git, arkadaşlarından on tanesini daha getir,» buyurdu. Gittim. on arkadaş daha getirdim. Onlar da öbürleri gibi karınlarını doyurdular. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

«— Kimse kaldı mı?» dedi.

«— Evet, on kişi daha var,» dedim. O zaman:

«— Git, onları da getir,» buyurdu. Gittim, onları da getirdim. Onlara da:

«— Oturun,» dedi. Oturdular, onlar da doyuncaya kadar yedikten sonra kalktılar. Çanaktaki yine olduğu gibi duruyordu. Daha sonra Hz. Peygamber:

«— Vasile! Bunu Âişe'ye götür,» buyurdu.

Başka bir rivayette: «...Ben Suffe Ehli'ndendim. Suffe Ehli yirmi kişi idiler...» dendikten sonra Hz. Peygamberin onlara: «...İşte burada bir parça ekmekle biraz süt var...» dediği zikredilmektedir.²⁹⁸

297 Mecme'uz-Zevaid'de: «Git, arkadaşlarımdan on tanesini getir...» denilmektedir.

298 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 8/305; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 150.

Hız. Fâtıma'nın Babası İçin Yaptığı Yemeğin Çoğalması :

Câbir (r.a.) dan : Rasûlullah (s.a.v.) günlerce yemek yemeden durdu. Nihayet dayanamayınca hanımlarının evlerini dolaştı. Hiçbirinde yiyecek birşey bulamadı. Fâtıma (r.a.)'ya gelerek :

«— Kızım! Yiyecek birşey var mı, karnım aç?» dedi. Fâtıma (r.a.) :

«— Sana her şeyim fedâ olsun! Fakat yok,» dedi. Hız. Peygamber çıkınca bir komşusu Fâtıma (r.a.) ya iki çörekle bir parça et gönderdi. Fâtıma (r.a.) hemen onları alarak bir çanağa koydu :

«— Vallahi, kendime ve yanımdakilere Rasûlullah'ı tercih ederim,» dedi. Hepsisi de bir lokma yiyeceğe muhtaçtı. Hız. Hasan'ı mı, yoksa Hüseyin'i mi -kesinlikle bilemiyorum.- Rasûlullah'a (s.a.v.) gönderdi. Rasûlullah (s.a.v.) gelince Fâtıma (r.a.) :

«— Her şeyim sana fedâ olsun! Allah birşey göndermişti, onu da sana sakladım,» dedi. Hız. Peygamber :

«— Kızım gel!» dedi. Fâtıma çanağı getirip açınca bir de ne görsün, çanak et ve ekmekle dolu değil mi! Fâtıma durumu görünce hayret etti ve bunun Allah tarafından bereketlendirildiğini anladı. Bunun üzerine Allah'a hamdetti, Rasûlüne salât-ü selâm getirdi. Yemeği Rasûlullah'ın (s.a.v.) önüne koydu. Hız. Peygamber yemeği görünce Allah'a hamdederek :

«— Bu sana nereden geldi, kızım?» diye sordu. O da :

«— Allah tarafından gönderildi, babacığım. Muhakkak ki Allah dilediğine hesapsız olarak rızık verir,» diye cevap verdi. Bunun üzerine Hız. Peygamber Allah'a hamdetti ve şöyle dedi :

«— Seni İsrail oğulları'nın hanımlarının hanımefendisi durumuna getiren Allah'a hamdolsun, kızım! Çünkü Allah onu bir şeyle rızıklandığı zaman veya Allah'dan birşey istediği zaman, o Allah'dandır, Allah dilediğine hesapsız olarak rızık verir, derdi.« Sonra Hız. Peygamber Hız. Ali'ye haber gönderdi. Daha sonra da Hız. Peygamber, Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin (r. anhum), Hız. Peygamberin bütün hanımları ve bütün ehl-i beyt doyuncaya kadar o etle ekmeği yediler. Çanaktaki yemek hâlâ olduğu gibi duruyordu. Hız. Fâtıma geri kalan yemeği bütün komşulara dağıttı. Allah o yemeği bereketlendirmiş ve çok hayırlı kılmıştı.²⁹⁹

Ali (r.a.)'dan : ...Rasûlullah (s.a.v.) Haşim oğullarını dine davet ediyordu... Onlar kırk kişi kadarlardı. Rasûlullah (s.a.v.) onlara bir

müd³⁰⁰ kadar yemek getirdi. Adamlar doyuncaya kadar yediler. Fakat yemek olduğu gibi duruyordu. Bir bardak içecek birşey getirdi, kanıncaya kadar içtiler, o da olduğu gibi duruyordu. Bu üç gün böyle sürdü. Sonra da Rasûlullah (s.a.v.) onları dine davet etti.³⁰¹

300 Müd : Iraklılara göre iki ritillik bir ölçüdür. Bu da yaklaşık olarak 832 gramdır.

301 Bak : Müslümanlık, cilt: 1, bölüm: 1.

SEBZE VE MEYVELERİN BEREKETLENMESİ

Ümmü Şerik'in Yağ ve Arpasının Çoğalması :

Ebû Hûreyre (r.a.) anlatıyor : Devs kabilesinden Ümmü Şerik denilen bir kadın vardı. Ramazan ayında müslüman oldu... Hicret ederken bir yahudi de kendisine yol arkadaşı olmuştu. Ümmü Şerik susamıştı. Yahudi, yahudiliğe girmeden sana su vermem diye directi. Ümmü Şerik susuz olarak uyudu. Rüyasında birinin kendisine su verdiğini gördü. Uyandığı zaman susuzluğu gitmişti. Geldiği zaman durumu Rasûlullah'a (s.a.v.) anlattı. Hz. Peygamber kadına kendisi için dünürlük etti. Kadın kendisini Rasûlullah'a (s.a.v.) lâ-yık görmedi :

«— Hayır, beni istediğiniz biri ile evlendirin,» dedi. Hz. Peygamber de onu Zeyd'le (r.a.) evlendirdi. Kadın için üç Sa' arpa temin edilmesini emrederek :

«— Yeyiniz, fakat ölçmeyiniz,» buyurdu.

Ümmü Şerik (r.a.) Rasûlullah'a (s.a.v.) bir tuluk yağ hediye etti. Cariyesine bu yağı Hz. Peygambere götürmesini emretti. Tuluk boşaltılıp iade edilirken Hz. Paygamber cariyeye tuluğun ağzı bağlanmadan asılmasını emretti. Ümmü Şerik eve gelince tuluğu dolu buldu. Cariyeye :

«— Ben, onu Rasûlullah'a (s.a.v.) götürmeni emretmedim mi?» deyince cariyeye :

«— Götürdüm,» dedi. Durumu Rasûlullah'a (s.a.v.) anlattılar. O da tuluğun ağzını bağlamamalarını ve bağlamadıkları müddetçe onun Ümmü Şerik'in doldurduğu gibi kalacağını söyledi. Bilâhare arpayı ölçtüler, hiç eksilmemişti. üç Sa' olarak duruyordu.³⁰²

Yahya b. Said'den : Devs'li Ümmü Şerik (r.a.) hicret ederken yolda bir yahudiye rastladı. Ümmü Şerik (r.a.) oruçlu idi, akşam olunca yahudi karısına :

«— Eğer ona su verirsen seni şöyle yaparım,» dedi. Ümmü Şerik o vaziyette yattı. Gece sonuna doğru, göğsüne bir kova ve maş-

raba konmuş olduğunu gördü. İçti, sonra da onları alaca karanlıkta yola çıkmaları için uyandırdı. Yahudi :

«— Ses duydum, hanım su içti mutlaka,» dedi. Karısı :

«— Hayır, vallahi ona su vermedim,» dedi. Ümmü Şerik'in bir yağ tulumu vardı...³⁰³

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Bir Adama Verdiği Yarım Vesk Arpanın Bereketlenmesi :

Câbir (r.a.) Rasûlullah'dan (s.a.v.) naklediyor : Hz. Peygambere yiyecek isteyen bir adam geldi. Hz. Peygamber de ona yarım vesk arpa verdi. Adam, karısı ve hizmetçileri ile bu arpayı da ölçünceye kadar yediler. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Eğer ölçmeseydiniz ondan daha yerdiniz ve o size yeterdi,» buyurdu.³⁰⁴

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Nevfel b. Haris'e Verdiği Arpanın Bereketlenmesi :

Nevfel b. Haris b. Abdülmuttalib'den : Nevfel evlilik konusunda Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisine yardım etmesini istedi. Hz. Peygamber onu bir kadınla evlendirdi. Nevfel düğün için maddi bir imkân aradı fakat bulamadı. Rasûlullah (s.a.v.) onu zırhı ile Ebû Rafî (r.a.) ve Ebû Eyyûb'e (r.a.) gönderdi. Onlar da üç Sa' arpa karşılığında zırhı bir yahudiye rehin verdiler. Rasûlullah (s.a.v.) arpayı Nevfel'e gönderdi. Altı ay ondan yediler, yine hâlâ koydukları gibi duruyordu. Nevfel (r.a.) durumu Rasûlullah'a (s.a.v.) bildirince, Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Eğer ölçmeseydiniz, yaşadığınız müddetçe ondan yiyebilirsiniz,» buyurdu.³⁰⁵

H. Âişe'nin Yanında Bulunan Bir Öğünlük Arpanın, Hz. Peygamberin Vefatından Sonra Bile Bereketini Göstermesi :

H. Âişe (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) Allah'ın rahmetine kavuştuğu zaman, bir öğünlük arpadan başka herhangi bir canlının yiyebileceği birşey yoktu. Uzun müddet ondan yedim. Ne zaman ki onu ölçtüm, bitti.³⁰⁶

303 İbn-ü Sa'd 8/157

304 Müsned-ü Ahmed b. Hanbel; Müslim, Bidâye 6/104

305 Müstedrek 3/246; Beyhakî; Bidâye 6/119

306 Buharî; Müslim, Tirmizî, Tergîb 5/165

Câbir'in (r.a.) Babasının Miras Olarak Bıraktığı Hurmanın Rasûlullah'ın (s.a.v.) Duâsı İle Bereketlenmesi :

Câbir (r.a.) anlatıyor : Babam borç bırakarak vefat etmişti. Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek :

«— Babam borçlu olarak öldü. Şimdi ise benim hurmadan başka onun borcunu ödeyeceğim bir şeyi yok. Ancak, bahçenin seneler sonra toplanacak hurmaları bile bu borcu kapatmaz. Alacaklıların bana kötü söylememeleri için benimle gel,» dedi. Hurma sergilerinden birinin civarından yürüdü, duâ etti, biraz bekledi³⁰⁷ sonra da oturarak :

«— Alacaklılara onu dağıtınız!» buyurdu. Hurmaları alacaklılara dağıttı, fakat dağıttığı kadarı da geride duruyordu.³⁰⁸

Yine Câbir (r.a.)'dan gelen başka bir rivayette de şöyle denilmektedir : ...Rasûlullah (s.a.v.) hurma sergisinin kenarına oturdu :

«— Arkadaşını çağır!» dedi. Azîz ve celîl olan Allah babamın emanetini ödeyinceye kadar Hz. Peygamber hurmaları ölçmeye devam etti. Vallahi ben kardeşlerime hurma ile dönmesem bile Allah'ın babamın borçlarını ödemesini istiyordum. Öyle oldu ki, azîz ve celîl olan Allah serginin tamamını bıraktı. Rasûlullah'ın (s.a.v.) kenarında oturduğu sergiye şöyle bir baktım sanki tek hurma bile eksilmemişti.³⁰⁹

Hendek'in Kazılması Esnasında Hurmanın Bereketlenmesi :

Said b. Mina'dan : Numan'ın kız kardeşi olan Beşir b. Sa'd'ın kızı anlattı : Revâha'nın (r.a.) kızı Amre beni çağırarak, eteğime bir avuç hurma koydu :

«— Kızım! Bunu babana ve dayın Abdullah b. Revâha'ya (r. an-hüma) götür) yesinler,» dedi. Aldım, götürdüm. Dayımla babamı ararken Rasûlullah'a (s.a.v.) rastladım :

«— Kızım, gel! Bu yanındaki nedir?» dedi.

«— Ya Rasûlâllah! Bu hurmadır. Annem beni, bunları babam Beşir b. Sa'd'la dayım Abdullah b. Revâha'nın yemeleri için gönderdi,» dedim.

«— Getir onu!» dedi. Hurmayı Rasûlullah'ın (s.a.v.) avucuna döktüm. İki avucu dolmamıştı. Hz. Peygamber bir yaygı isteyerek yere serdi, hurmayı üzerine attı, sonra hurmaları yaygının üzerine sererek yanındakilerden birine :

307 İbn-ü Sa'd'da Hz. Peygamberin duâ edip sonra oturduğu kaydedilmektedir.

308 Buharî, Delâillün-Nübüvve, Bîdâye 6/116

309 İbn-ü Sa'd 3/563; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 156

«— Hendeekte çalışanları çağır! Gelip yemeklerini yesinler,» buyurdu. Hendeekte çalışanlar orada toplandı. Onlar yiyor, hurma arıyordu. Çalışanların hepsi yedikleri halde hâlâ hurmaları eteğim almıyordu.³¹⁰

Bir başka rivayette de şu farklılık vardır: ...Rasûlullah (s.a.v.) bir yaygı isteyerek onu yere serdi. Sonra duâ etti. Bunun üzerine yaygıdaki hurmalar arttı...³¹¹

Tebük Gazvesinde Yedi Hurmanın Bereketlenmesi:

İrbâd (r.a.) anlatıyor: Savaşta ve barışta Rasûlullah'ın (s.a.v.) kapısından ayrılmazdım. Biz Tebük'de iken bir gece bir iş için kapıdan ayrıldım. Döndüğümde Hz. Peygamber ve yanındakiler akşam yemeklerini yemişlerdi.

«— Gece neredeydin?» diye sordu, anlattım. O sırada Cûal b. Süraka ve Abdullah b. Ma'kûl El Müzenî (r. anhüma) çıkageldiler. Üçümüz de açtık. Rasûlullah (s.a.v.) hemen Ümmü Seleme'nin (r.a.) evine girdi. Bizim için yiyecek bir şeyler istedi. Fakat bulamadı, Bilâl'e (r.a.) seslenerek:

«— Yiyecek birşey var mı?» diye sordu. Bilâl dağarcıklarını silkeledi, yedi tane hurma bulabildi. Rasûlullah (s.a.v.) onları bir taşa koydu, ellerini üzerine tutarak besmele çekti. Sonra da:

«— Besmele ile yeyiniz,» buyurdu. Hurmaları yemeye başladık. Ben elli dört hurma saydım. Hepsini teker teker sayıyor, çekirdeklerini de diğer elime koyuyordum. Arkadaşlarım da benim gibi yapıyorlardı. Onlar da ellişer tane hurma yemişlerdi. Karnımızı doyurduktan sonra baktık ki yedi tane hurma, olduğu gibi duruyor! Rasûlullah (s.a.v.):

«— Bilâl! Onları dağarcığına koy,» dedi. Ertesi gün yine onları bir çanağa koyarak:

«— Besmele ile yeyiniz,» buyurdu. On kişi idik, doyuncaya kadar yedik. Sofradan ayrıldığımızda bir de baktık ki, yedi hurma aynen duruyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

«— Eğer, aziz ve celil olan Rabbimden utanmasaydım. Medine'ye dönünceye kadar bu hurmadan yemenizi isterdim,» buyurdu. Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye döndüğü zaman, Medine'li bir çocukla karşılaştı. Hurmaları ona verdi, o da yiyerek gitti.³¹²

310 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 180; Bidâye 6/116

311 İbn-ü İshak

312 İbn-ü Asâkir, Bidâye 6/118

Rasûlullah (s.a.v.)'ın Ebû Hûreyre'ye (r.a.) Verdiği Hurmaların Bereketlenmesi :

Ebû Hûreyre (r.a.) anlatıyor : Müslüman olduktan sonra, o zamana kadar hiç karşılaşmadığım üç önemli hadise ile karşılaştım. Biri kendisinden hiç ayrılmak istemediğim Rasûlullah'ın (s.a.v.) vefatı Biri Osman (r.a.)'ın şehid edilmesi, diğeri de azık torbası meselesi!

«— Ebû Hûreyre! Azık torbası meselesi nedir?» dediler. Ebû Hûreyre (r.a.) şunları anlattı : Rasûlullah'la (s.a.v.) bir seferde idik :

«— Ebû Hûreyre! Yiyecek bir şeyin var mı?» diye sordu.

«— Evet, torbamda hurma var,» dedim.

«— Getir!» dedi. Hurmayı çıkararak kendisine götürdüm. Hurmaya dokundu, duâ etti, sonra da :

«— On kişi çağır!» buyurdu. On kişi çağırdım. Doyuncaya kadar yediler. Sonra bütün ordu gelip karnını doyuruncaya kadar, onar onar herkesi çağırdım. Fakat torbamda hâlâ hurma vardı. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Ebû Hûreyre! Eğer ondan yemek istersen, elini içine sok, fakat hepsini boşaltma,» buyurdu. Bunun üzerine ben o hurmaları Rasûlullah'ın (s.a.v.) hayatı süresince yedim, Ebû Bekir (r.a.) devrinde yedim, Ömer (r.a.) devrinde yedim, Osman (r.a.) devrinde yedim. Fakat Hz. Osman (r.a.) şehit edildikten sonra elimde olanlar ve o azık torbam yağma edildi. Ondan ne kadar yediğimi söyleyeyim mi? İki yüz veskden³¹³ fazla idi.³¹⁴

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Duâsı İle Enes'in (r.a.) Meyvelerinin Bereketlenmesi :

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor : Annem beni Rasûlullah'a (s.a.v.) götürerek :

«— Ya Rasûlallah! Küçük hizmetçin. Ona hayır duâ et,» dedi. Hz. Peygamber de :

«— Allah'ım ona çok mal ve evlât ver! Ömrünü uzun et! Günahlarını affet!» diye duâ etti. Ben kendi zürriyetimden doksanseviz kişiyi defnettım.³¹⁵ Senede iki defa mahsul aldım. Hayattan usanuncaya kadar yaşadım. Şimdi de -dördüncüsünü- günahlarımın affını umuyorum.³¹⁶

313 Bir Vesk : Yaklaşık olarak 832 gramdır.

314 Beyhaki, Bidâye 6/117; Ebû Nûaym, sh. 155; Tirmizi

315 Başka bir rivayette de «yüziki» denilmektedir.

316 İbn-ü Sa'd 7/19

Bu konuda başka bir rivayet de şöyledir: Ümmü Süleym Hz. Peygambere :

«— Ya Rasûlallah! Enes'e duâ et,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da :

«— Allah'ım, onun servetini ve neslini çoğalt. Onları Enes için hayırlı kıl!» diye duâ etti. Ben, torunlarım hariç zürriyetimden yüz-yirmibeş kişi defnettim. Arazim yılda iki defa mahsul veriyordu. Benim dışımda arazisinden yılda iki mahsul alan başka kimse yoktu.³¹⁷

YAĞ VE SÜTÜN BEREKETLENMESİ

Ümmü Malik El Behziyye El Ensari'nin Yağının Bereketlenmesi :

Câbir'den : Ümmü Malik El Behziyye (r.a.) bir tulum yağını Rasûlullah'a (s.a.v.) hediye etmişti. Çocukları katık istediklerinde Rasûlullah'a (s.a.v.) hediye ettiği tulumu doğru yönelince baktı ki, içinde daha yağ var. Ümmü Malik tulumu sıkıncaya kadar yağı ek-mek katığı olarak kullandı. Ümmü Malik (r.a.) Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi. Rasûlullah (s.a.v.) ona :

«— Sıktın mı?» dedi. O da :

«— Evet,» deyince Hz. Peygamber :

«— Eğer onu sıkmasaydın, daha uzun müddet faydalanırdın,» buyurdu.³¹⁸

Başka bir rivayette de şöyle denilmektedir : Ümmü Malik El Ensari (r.a.) Hz. Peygambere bir tulum yağ getirmişti. Hz. Peygamber Bilâl'e kabı boşaltmasını emretti. Sonra da kabı Ümmü Malik'e gönderdi. Ümmü Malik (r.a.) dönünce baktı ki kap dolu! Bunun üzerine Ümmü Malik (r.a.) tekrar Hz. Peygambere geldi ve :

«— Beni üzen bir şey oldu, ya Rasûlallah!»³¹⁹ dedi. Hz. Peygamber :

«— Ne o, Ümmü Malik?» diye sordu. Ümmü Malik (r.a.) da :

«— Hediyesi niçin reddettiniz?» dedi. Hz. Peygamber hemen Bilâl'i (r.a.) çağırarak durumu sordu. Bilâl (r.a.) :

«— Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben onu bitinceye kadar boşalttım,» diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber :

«— Tebrik ederim Ümmü Malik! Allah sana onun sevabını hemen vermiş,» buyurdu, sonra da ona her namazdan sonra on defa sübhanallah, on defa elhamdülillah, on defa da Allahü ekber demesini tavsiye etti.³²⁰

318 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, Bidâye 6/104

319 Ümmü Mâlik, kendisini münafık olarak bildiren bir âyetin nâzil olmasından korkmuştu.

320 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 8/309; Ebû Nûaym, Delâil, sh. 204; İsâbe 4/494; Müsned-ü Ahmed b. Hanbel.

Ümmü Evs El Behziyye'nin Yağının Bereketlenmesi :

Ümmü Evs (r.a.) kendisi için yağ eritip bir tuluğa doldurdu. Sonra da onu Hz. Peygambere hediye etti. Hz. Peygamber yağı kabul ederek duâ etti ve yağ kabını Ümmü Evs'e iade etti. Ümmü Evs (r.a.) baktı ki kap dolu duruyor. Hz. Peygamberin, hediyesini kabul etmediğini zannetti ve bir feryat kopararak geldi. Hz. Peygamber :

«— Durumu ona anlatın,» buyurdu. Ümmü Evs (r.a.) kaptaki yağı Hz. Peygamber devrinde, Hz. Ebû Bekir (r.a.) devrinde, Ömer (r.a.) devrinde, Osman (r.a.) devrinde ve Hz. Ali ile Hz. Muâviye arasındaki savaş patlak verinceye kadar kullandı.³²¹

Ümmü Süleym'in Yağının Bereketlenmesi :

Enes (r.a.) annesinden naklediyor : Ümmü Süleym'in bir koyunu vardı. Ondan elde ettiği yağla bir tulum doldurmuştu. Sonra bunu Rebibe ile Hz. Peygambere göndererek :

«— Rebibe! Bu kabı al, Rasûlullah'a (s.a.v.) götür katık yapar,» dedi. Rebibe Hz. Peygambere geldi :

«— Ya Rasûlâllah! Bu bir tuluk yağı size Ümmü Süleym gönderdi,» dedi. Hz. Peygamber :

«— Kabı boşaltınız!» buyurdu. Kap boşaltılarak Rebibe'ye verildi. Rebibe kabı geri götürdüğünde Ümmü Süleym evde yoktu. Rebibe kabı çadırın direğine astı. Ümmü Süleym gelince kabın dolu ve damlamakta olduğunu gördü :

«— Rebibe! Ben bu tuluğu Rasûlullah'a (s.a.v.) götürmeni emretmedim mi?» dedi. Rebibe :

«— Götürdüm. Eğer inanmazsan benimle gel, Rasûlullah (s.a.v.)'e sor,» dedi. Ümmü Süleym, Rebibe ile Hz. Peygambere gelerek :

«— Ya Rasûlâllah! Ben Rebibe ile size bir tuluk yağ göndermiştim,» dedi. Hz. Peygamber :

«— Dediğinizi yaptı; getirdi,» buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Süleym (r.a.) :

«— Seni hak ile ve hak din üzere gönderen Allah'a yemin ederim ki, tuluk yağla dolu olarak duruyor ve yağ damlıyordu,» dedi. Hz. Peygamber :

«— Ümmü Süleym! Senin, peygamberini doyurduğun gibi Allah'ın da seni doyurmasına hayret mi ediyorsun? Ye ve başkaları-

321 Taberânî, İbn-ü Mendeğ, İbn-ü Seken, İsâbe 4/431; Mecme'uz-Zevaid 8/310; Beyhakî, Bidâye 6/104

na da yedir!» buyurdu. Ümmü Süleym derhal eve gelerek yağı bir kaç kaba taksim etti. Bir veya iki ay bu yağı katık olarak kullandılar.³²²

Ümmü Şerik'in Yağının Bereketlenmesi :

Ümmü Şerik'in içindeki yağı Hz. Peygambere hediye ettiği bir yağ tuluğu vardı. Bir gün çocukları yağ istediler. Fakat yağ yoktu. Buna rağmen Ümmü Şerik kalkarak kaba bakmaya gitti. Bir de ne görsün tuluktan yağ akıyordu! Hemen çocukları için biraz yağ çıkardı. O yağı bir müddet yediler. Bilâhare ne kadar kaldığına bakarak yağı boşalttı. Bunun üzerine yağ bitti. Rasûlullah'a (s.a.v.) gelerek durumu anlattı. Hz. Peygamber :

«— Onu boşalttın mı? Eğer boşaltmasaydın onu bir müddet daha yerdiniz,» buyurdu.³²³

Başka bir rivayette de şöyle denilmektedir : Ümmü Şerik'in bir yağ kabı vardı. Gelip gidene ondan ödünç verirdi. Bir defasında ona bir adam gelmişti, içinde hiçbir şey kalmadı diye tuluğu şişirerek güneşe astı. Bir de baktı ki, kabın içi yağ dolu! Bu sebeble :

«— Ümmü Şerik'in yağ kabı Allah'ın mucizelerinden biridir,» denirdi.³²⁴

Hamza b. Amr El-Eslemî'nin Yağının Bereketlenmesi :

Hamza b. Amr (r.a.)'dan : Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashabı her gece sıra ile birbirlerinde yemek yerlerdi.³²⁵ Bir akşam sıra bana gelmişti. Ashabın yemeğini yaptım fakat yağ kabının ağzını bağlamadan bırakmışım. Yemeği kabın yanına getirdim. Sallanınca yağ döküldü.

«— Rasûlullah'ın yemeği benim elimle mi döküldü!» diye üzuldüm Hz. Peygamber :

«— Onu bana getir!» dedi.

«— Ya Rasûlâllah! Gücüm yetmez!» dedim. Arkama döndüm bir de baktım ki yağ kabından şıp şıp! diye ses geliyor.

«— Sus! Zaten içinde olan döküldü,» diyerek bakmak için geldiğimde kap kıvrımlarına kadar dolu idi. Alıp hemen Rasûlullah'a (s.a.v.) geldim. Durumu bildirdim :

322 Ebû Ya'lâ, Bidâye 6/103; Mecme'uz-Zevaid 8/309; Ebû Nûaym Delâil sh. 204; İsâbe 4/320; Taberânî, Ebû Ya'lâ ve Ebû Nûaym eserlerinde Ümmü Süleym'in gönderdiği kimsenin Zeyneb olduğunu zikretmektedirler.

323 İbn-ü Sa'd 8/157

324 İbn-ü Sa'd 8/157

325 Sıra ile yemeğe davet edilenler ashabın fakirleri idi.

«— Eğer bıraksaydın, ağzına kadar dolar, sonra ağzı bağlanırdı,» buyurdu.³²⁶

Başka bir rivayette ise şu farklılık vardır: ...Hz. Peygamber :

«— Eğer bıraksaydın bir vadi dolusu yağ akardı,» buyurdu.

Ebü Bekir b. Muhammed b. Hamza b. Amr El-Eslemî'nin babası, dedesinden naklediyor: Rasûlullah (s.a.v.) Tebük seferine çıktığında ben yağ işlerine bakıyordum. Yağ kabına baktım içinde az bir şey vardı. Rasûlullah (s.a.v.) için bir yemek hazırlayarak yağ kabını güneşe koydum ve uyudum. Yağ damlalarının şıptırtısı ile uyanarak kalktım. Hemen iki elimle ağzından tuttum. Rasûlullah (s.a.v.) beni gördü :

«— Eğer bıraksaydın vadi dolusu yağ akardı,» buyurdu.³²⁷

Rasûlullah'ın (s.a.v.) Habbab b. Eret'in (r.a.) Koyununu Sağması İle Sütün Bereketlenmesi :

Habbab b. Eret'in (r.a.) kızı anlatıyor : Babam bir gazveye çıkarken bize sadece bir koyun bıraktı :

«— Eğer onu sağmak isterseniz suffice ashabına götürün,» demişti. Koyunu götürdük, baktık Rasûlullah (s.a.v.) oturuyordu. Koyunu tuttu, arkasına geçerek :

«— En büyük kabınızı getirin!» buyurdu. Gittim, içinde hamur yoğurduğumuz leğenden başka birşey bulamadım. Onu getirdim. Hz. Peygamber leğeni dolduruncaya kadar koyunu sağdı :

«— Gidin, için ve komşularınıza da verin. Bir daha sağmak isterseniz bana getirin,» buyurdu. Biz tekrar Hz. Peygambere götürüp götürmemekte tereddüt ediyorduk. Babam gelinceye kadar onu otlattık. Babam gelince onu tutup sağdı. Bu sefer normal sütü çıktı. Bunun üzerine annem :

«— Koyunumuzu mahvettin!» dedi. Babam :

«— O da ne?» deyince annem :

«— Onun sütü bu leğeni doldururdu,» dedi. Babam :

«— Onu kim sağıyordu?» diye sordu. Annem :

«— Rasûlullah!» cevabını verdi. Babam :

«— İnandırдын! Vallahi onun elleri benimkinden kat kat daha bereketlidir,» dedi.³²⁸

326 Taberâni, Mecme'uz-Zevaid 8/310

327 Ebû Nûaym, Delâil, sh. 155

328 İbn-ü Sa'd, 8/291

ETLERİN BEREKETLENMESİ

Mes'ud b. Halid'in Etinin Bereketlenmesi :

Rasûlullah'a (s.a.v.) bir koyun gönderdim, sonra da bir iş için kendim gittim. Hz. Peygamber koyunun yarısını bize geri göndermiş. Ben tekrar hanımım Ümmü Hunas'a döndüm. Baktım yanında et vardı :

«— Ümmü Hunas! Bu et ne?» diye sordum :

«— Onu, kendisine koyun verdiği dostun gönderdi,» diye cevap verdi.

«— Öyleyse niye onu çocuklarına yedirmiyorsun?» dedim.

«— Hepsine yedirdim, bu onlardan artan,» dedi.

Halbuki onlar iki veya üç koyun kesiyorlardı da yine yetmiyordu.³²⁹

Halid b. Abdül Uzza'nın Etinin Bereketlenmesi :

Halid, Rasûlullah'a bir koyun kesmişti. Kendisinin çok kalabalık bir ailesi vardı. Koyundan Rasûlullah (s.a.v.) ve ashabından bazıları yediler. Hz. Peygamber artanı da Halid'e verdi. Onlar bu etten yediler fakat yine de arttı.³³⁰

329 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 8/310

330 Ya'kub b. Süfyan, Halid b. Abdül Uzza nüshasından, Müsned-ü Hasan b. Süfyan; Nesâî, İsâbe 1/409

UMULMADIK YERDEN RIZIK GELMESİ

Seleme b. Nüfeyl anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.)'a :

«— Ey Allah'ın elçisi, sana semâdan yemek geldi mi?» diye sormuştum.

«— Evet,» buyurdu.

«— O yemekten artan birşey oldu mu?» dedim.

«— Evet,» buyurdu.

«— Artan ne oldu?» dedim.

«— Semâya kaldırıldı,» buyurdu.³³¹

Seleme diğer bir rivayette şunları anlatıyor : «Rasûlullah'ın yanında oturuyorduk. Bir adam geldi ve Rasûl-i Ekrem'e :

«— Ey Allah'ın Nebisi! Semâdan sana yemek geldi mi?» diye sordu. Peygamber :

«— Evet, bir tencereyle geldi,» buyurdu.

Adam :

«— Ondan birşey arttı mı?» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Evet,» buyurdu. Adam :

«— Peki, o ne oldu?» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Semâya kaldırıldı. Ve bana, aranızda fazla kalmayacağım vahyolundu. Siz de benden sonra çok kalmayacaksınız. Bir müddet sonra da, daha ne zamana kadar yaşayacağız? diyeceksiniz. Sonra bölünecek ve birbirinizi yok edeceksiniz. Kiyâmetin zuhuruna yakın iki acı hadise olacak. Daha sonra zelzele seneleri başlayacak,» buyurdu.³³²

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor :

Bir gün Rasûlullah (s.a.v.)'a açlıktan şikâyet etmiştik. O da :

«— Yakında Allah sizi rızıklandırır,» buyurdu.

Ço kgeçmeden bir sefer anında sahile vardık. O sırada denizin kabardığını, büyük dalgaların kıyıya koca bir hayvan attığını gördük. Hemen hayvanın yanına gelip ateş yaktık. Etinden pişirerek karnımızı doyurduk. Cabir, devamla şunları anlatıyor : Ben ve beş

331 Hâkim, 4/447

332 El-İsâbe, 2/68

arkadaşım hayvanın gözündeki yağları boşalttık ve içine girdik. Hayvanın gözü öylesine büyüktü ki, bizi kimse görmüyordu. Kılçıklarından birini iki ucundan yere dayıyarak köprüvari kavislendirdik, sonra kafiledeki develerden en büyüğüne, içimizdeki en iri arkadaşımızı bindirdik. Başını hiç eğmeden altından geçti.³³³

Başka bir rivayette Câbir (r.a.) der ki :

Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Ubeyde (r.a.) kumandasında sahil tarafına 300 kişilik bir müfreze döndermişti. Ben de aralarındaydım. Yolda yiyeceğimiz bitti. Ebû Ubeyde, herkesin yanında kalan yiyeceğin bir araya toplanmasını emretti. Ancak iki dağarcık hurma toplanabilmişti. O hurma bitinceye kadar bize her gün birer tane dağıtıldı. Câbir (r.a.) kendisine :

«— Bir hurma sizin hepinize yetiyor muydu? diyenlere :

«— Bitince ona da hasret kaldık,» cevabını veriyordu.

Sonra denize ulaştık. Bir de baktık ki, sahilde tıpkı bir tepeyi andırır koca bir balık vardı. Askerler bu balıktan 18 gün yediler. Ebû Ubeyde balığın iki kılçığının birleştirilip yere dikilmesini, içimizden birinin deveye binerek kavislenen kılçığın altından geçmesini emretti. Arkadaşımız, başı kılçığa değmeden kavisin altından geçmişti.³³⁴

Diğer bir rivayette, Câbir şunları anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Ubeyde (r.a.)'yı 300 kişinin başına geçirerek, bizi Kureyş'e ait bir kabileyi takibe yolladı. Yolda çok acıktık. Öyle ki, ağaç yapraklarını yemeye mecbur olduğumuzdan o günkü orduya yaprak yiyen ordu manasına «Ceyşül Habat» dendi. Bunun üzerine Kays b. Sa'd aralıklarla üç defa üçer deve kesti. Ebû Ubeyde (r.a.) daha fazla kesmesine müsaade etmedi. Sahile ulaştığımızda denizin dışarıya büyük bir anber balığı attığını gördük. O balıktan 15 gün yedik ve yağıyla yağlandık.³³⁵ Bu sayede kendimize geldik...³³⁶

Bir diğer rivayette Câbir (r.a.) şöyle anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Ubeyde komutasında bizi Kureyş kabileseni takibe gönderdi. Yanımıza yiyecek olarak sadece bir dağarcık hurma verdi, verecek başka birşey bulamamıştı. Ebû Ubeyde (r.a.) bize günde birer hurma dağıtıyordu. Kendisine bir hurma ile nasıl idare ettikleri sorulunca şunları anlattı :

333 Müslim, 2/418

334 Buhari, Müslim, Bidâye, 4/276

335 O zaman vücutları yağlamak adettir. Efendimiz Hazretleri (Zeytin yağını yeyin ve onunla yağlanın) buyurmuşlardı. Müt.

336 Bidâye, 4/276; Delâil, 214

Bebeklerin emzik emişi gibi hurmayı ağzımızda emiyorduk. Sonra üstüne su içiyorduk. O gün akşama kadar bizi idare ediyordu. Sopalarla ağaç yapraklarını döküyor, sonra ıslatarak yiyorduk. Sahile vardığımızda karşımızda büyük bir kum yığınına benzer birşey vardı. Yaklaştığımızda bunun anber denilen çok büyük bir balık olduğunu gördük. Ebû Ubeyde (r.a.) önce bunun murdar olduğunu söylediye de sonra :

«— Hayır! Biz Rasûlullah'ın elçileriyiz ve Allah yolundayız. Muzdar kaldınız, yiyiniz,» dedi. 300 kişiydik, bir ay kaldık, bir hayli kilo almıştık. Balığın gözünün yağını küplere dolduruyor, ondan öküz kadar büyük parçalar koparıyorduk. Ebû Ubeyde (r.a.) bir defasında içimizden 15 kişiyi balığın göz yuvasına oturttu. Bir kıl-çığını dikti ve büyük bir deveyle altından geçti. Döneceğimiz zaman kalan etinden haşlayarak yanımıza aldık. Medine'ye gelip hadiseyi Rasûlullah'a anlattığımızda :

«— O, Allah'ın sizlere lütfettiği bir rızıktır. Etinden varsa bize de yedirin,» buyurdu. Biz de Rasûlullah'a getirdik ve yediler.³³⁷

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor : Ensardan fakir bir adam sefere çıkmıştı. Evinde yemek için hiç birşey yoktu. Hanımı kendi kendine şöyle düşündü :

«— Fırını yakar, el değirmenimi de döndürecek olursam, dumanı gören ve değirmen sesini duyan komşuların, yiyeceğimizin olduğunu, muhtaç olmadığımızı sanırlar!» Sonra kalkıp tandırı yaktı, değirmeni döndürmeye başladı. Kocası gelince, değirmenin sesini dışardan duydu. Kapıyı açınca :

«— Ne çekiyorsun?» diye sordu. Kadın maksadını anlattı. Beraberce içeri girdiklerinde, değirmen kendi kendine dönerek un öğüttüğünü evdeki bütün kapların un ile dolduğunu gördüler. Kadının tandırı açtı, o da ekmekle dopdoluydu. Adam, gelip hadiseyi Rasûlullah'a (s.a.v.) anlattığında Rasûl-i Ekrem :

«— Değirmeni ne yaptın?» diye sordu. Adam :

«— Durdurup kaldırdım,» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Eğer bıraksaydın, ömrünüzün (veya ömrümün) sonuna kadar dönerdi,» buyurdu.³³⁸

Hız. Ebû Bekir (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.)'la Mekke'den çıkmıştık. Arap kabilelerinden birine rastladık. Rasûl-i Ekrem tenha bir köşede tek bir ev gördü, o tarafa yöneldi. Evde sadece bir kadın vardı. Kadın bizi görünce :

337 Bidâye, 4/276; İbn-i Sa'd, 3/411, Kenz. 8/52

338 Bidâye, 6/119; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid, 10/256; Bezâr, Taberânî, Beyhakî

«— Ey Allah'ın kulları! Ben yapayalnızım. Misafir olmak diliyorsanız, kabilenin büyüğüne gidin,» dedi. Rasûl-i Ekrem bunu cevapsız bıraktı. Vakit akşam üzeriydi. O sırada oğlu bir sürü keçi getirdi. Kadın oğluna seslendi :

«— Yavrum, şu keçiye ve bıçağı şu iki adama götür, kesip yemelerini ve bize de göndermelerini söyle!» Çocuk gelince Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Bu bıçağı götür, bir kap getir! buyurdu Çocuk :

«— Vakit akşam! Keçide süt yok ki!» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Sen git, dediğimi yap!» buyurdu. Bunun üzerine çocuk git-ti kap getirdi. Rasûlullah, keçinin memesini sıvazladı. Kap doluncaya kadar sağdı. Sonra çocuğa :

«— Bunu al, annene götür!» buyurdu. Annesi doyana kadar sütü içti. Sonra çocuk gelince Rasûlullah :

«— Bu keçiye al, başka birini getir!» buyurdu. Çocuk keçiye getirince Efendimiz onu da diğeri gibi sağdı ve Ebû Bekir (r.a.)'a verdi. Sonra başka bir keçiye sağdı ve kendisi içti.

Ebû Bekir (r.a.) gecemizi orda geçirdik ve yolumuza devam ettik, diye ekledi : Kadın Rasûl-i Ekrem'e «Mübârek» ismini vermişti. Bir zaman sonra o yoksul kadın, pek çok sürü sahibi oldu. Hatta bir defasında, hayvanlarını Medine'ye satmaya getirdiğinde oğlu beni görüp annesine :

«— Anne, mübârek adamın yanındaki buydu!» diye bağırdı. Annesi ayağa kalkıp :

«— Ey Allah'ın kulu! Yanındaki kimdi?» diye sordu. Ben :

«— Onun kim olduğunu bilmiyor musun?» dedim. Kadın :

«— Hayır!» dedi.

«— O, peygamberdi,» dedim. Kadın :

«— Öyleyse hemen beni O'na götür,» dedi. Kadını Rasûlullah (s.a.v.)'a götürdüm. Peygamberimiz ona yemek yedirip, hediyeler verdi. Kadın da O'na peynir ve bedevî işi bazı eşya verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz kadını giydirip kuşandırdı ve bazı şeyler daha verdi. Kadın müslüman oldu.³³⁹

İbn-i Mes'ud (r.a.) anlatıyor : Ukbe b. Ebi Muayt'ın koyunlarını güdüyordum. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) ve Ebû Bekir (r.a.) yanıma geldiler ve Rasûlullah (s.a.v.) :

«— Delikanlı, süt var mı?» diye sordu

«— Var ama, bana emanettir,» dedim.

«— Peki, kısır koyun yok mu?» dedi.

«— Var!» dedim, bir koyun getirdim. Peygamberimiz onun memesini sıvazladı, sütünü sağdı, kabdan kendi içti, Ebû Bekir (r.a.)'a verdi. O'da içti. Sonra koyunun memesine.»

«— Eski haline gel!» dedi, süt kesildi. Bilâhare Efendimizin huzuruna vararak :

«— Bana da Kur'ân öğret» dedim. Başımı okşadı ve :

«— Delikanlı Allah sana merhamet etsin! Sen mutlaka öğrenecek ve âlim olacaksın...» buyurdu.³⁴⁰

Habbâb (r.a.) anlatıyor : Peygamber (s.a.v.) bizi bir müfrezeyle yola çıkarmıştı. Yolda susadık. Yanımızda hiç su yoktu. Hemen o anda birimizin devesi çöktü. Gördük ki, memesi su tulumu gibi şişmişti. Sütünden içtik ve susuzluğumuzu giderdik.³⁴¹

Hicretten önce Medine'de müslüman olan Huceyr b. Ebî İhâb kızı Mâviyye (r.a.) anlatıyor :

İslâm'ı yaymak için peygamberimizin Medine'ye yolladığı Hubejd (r.a.) evimde gizleniyordu. Bir defasında, kapı aralığından O'nu insan başı gibi büyük bir salkım üzüm yerken gördüm. Halbuki üzüm mevsimi değildi.³⁴²

Sâlim b. Ebi-l Câd (r.a.) anlatıyor :

Rasûlullah (s.a.v.) bir iş için iki kişi göndermişti, biri bendim. Kendisine :

«— Ya Rasûlâllah! Ağızımız yok,» dedik. Rasûl-i Ekrem :

«— Bana bir tulum getirin,» buyurdu. Getirdik. Emri üzerine şişirdik. Ağızını bağladılar. Sonra :

«— Filân yere gidinceye kadar ağızını açmayın. Allah sizi rızıklandırarak,» buyurdu. Dediği yere varınca tulumun ağızını açtık. İçinde süt ve yağ vardı. Doyuncaya kadar yedik, içtik.³⁴³

340 İmam-ı Ahmed, Bidâye 6/102

341 Mecme'uz-Zevaid 6/210; Taberânî

342 El-İsâbe 1/419; İbn-i İshâk, Buharî

343 İbn-i Sa'd 1/172

ASHABA UYKUDA SU VERİLMESİ

Abdullah b. Selâm (r.a.) anlatıyor :

Hız. Osman (r.a.) âsiler tarafından kuşatıldığında, hatırını sormak için gitmiştim. Yanına vardığımda :

«— Hoş geldin kardeşim!» deyip şunları anlattı : «Bu gece Rasûlullah'ı şu kapıda gördüm. Bana :

«— Osman! Seni kuşattılar mı?» dedi.

«— Evet,» dedim.

«— Seni susuz mu bıraktılar?» buyurdu.

«— Evet!» dedim. Hemen içinde su olan bir kova uzattı. Kaincaya kadar içtim. Baktım cübbesi üzerimde. Bana :

«— İstersen onlara karşı zafere ulaştırılırsın. İstersen iftarı yanımızda açarsın,» buyurdu. Ben iftarı onun yanında açmayı tercih ettim.»

Aynı gün Hız. Osman şehid edildi.³⁴⁴

344 İbn-ü Ebiddünya, Bidâye 7/182; Bak. Müslümanlık, c: 5, suların bereketlenmesi.

ASHABA UMULMADIK YERDEN SERVET GELMESİ

Dubâa binti Zübeyr (r.a.)'dan : —Dubâa Mikdad (r.a.)'nın karısı idi— İki üç gün sonra halk defî hacet için şehir dışına gidiyordu. Develer gibi büyük abdest yapıyorlardı. Bir gün Mikdad da def-i hacet için çıkmış Hacebe'ye (Garkad da bir yer) kadar varmıştı. Defî hacet, için bir harabeye girip çömeldiğinde, büyük bir erkek fare yuvasından bir dinar çıkarmış. Arkasından bir dinar, bir dinar daha derken onyedi dinara tamamlamış. Mikdad da bunları alıp Hz. Peygambere getirdi. Olanları anlattı. Rasûlullah :

«— Elini farenin deliğine soktun mu?» diye sordu. Mikdad :

«— Seni hak din ile gönderene yemin ederim ki, hayır,» dedi. Bunun üzerine Rasûlullah :

«— Bu maldan dolayı sana zekât düşmez. Malının bereketini gör,» buyurdu. Bu paralar o kadar bereketlendi ki, daha hepsi harcanıp bitmeden Mikdad'ın evinde gümüş kaplar gördüm.³⁴⁵

Saib b. Akra'dan : Ömer (r.a.) beni Medâin'e idareci olarak gönderdi. Ben Medâin'de Kisrâ'nın köşkünde otururken, baktım ki, heykel parmağı ile bir yeri gösteriyor. Heykelin parmağı ile işaret ettiği yerde hazine olduğu kalbime doğdu. O yeri kazdım, büyük bir hazine buldum. Ömer'e bir mektup yazıp durumu anlattım. Bunun, Allah'ın bana verdiği bir ganîmet (fey') olduğunu, diğer müslümanların bunda hakları olmadığını bildirdim. Ömer bana «Sen bir idarecisin, müslümanların idarecilerinden birisin. Bulduğunu müslümanlar arasında paylaşır,» diye talimat yazdı.³⁴⁶

Şa'bi'den : Saib Mihrican'ın fethinde bulundu. Hürmüzân'ın köşküne girdiğinde, içerde alçıdan bir geyik heykelinin ön ayağını uzattığını gördü : «Allah'a yemin ederim ki, bu bir şeye işaret ediyor,» dedi. Evde geyik heykelinin işaret ettiği yere baktığında, Hürmüzân'ın ettiği bir çukurda bir küp dolusu mücevher buldu.³⁴⁷

345 Delâil 165

346 Hatib Kenz. 3/305

347 İsâbe 2/8; İbn-i Ebî Şeybe

Abdurrahman b. Yezid b. Câbir'den : Ebû Ümâme'nin azatlı cariyesi bana şunları anlattı : Ebû Ümâme sadaka vermeyi severdi. Biriktirdiği malı da, sadaka vermek için biriktirirdi. Hiçbir dilenciye boş çevirmezdi. Bir soğan, bir hurma veya yediği herhangi bir şeyi dilenciye verirdi. Bir gün bir dilenci geldi. Yanında da yiyecek hiç birşey yoktu. Sadece üç dinarı vardı. Ebû Ümâme dilenciye bir dinar verdi. Sonra bir dilenci daha geldi. Ona da bir dinar verdi. Daha sonra bir dilenci daha geldi. Ona da bir dinar verdi. Bunun üzerine ben kızdım.

«— Niçin bize birşey bırakmadın?» dedim. Ebû Ümâme kuşluk uykusuna yatmıştı. Öğle ezanı okununca kendisini uyandırdım. Abdest alıp mescide gitti. Ebû Ümâme oruçlu idi. Bu sebeple ona acıdım. Ödünç bir şeyler bulup, ona akşam yemeği hazırladım. Bir de evde kandil yaktım. Yatağını hazırlamak için içeri gittiğimde bir de ne göreyim, altın var. Saydım, tam üçyüz dinar. Kendi kendime :

«— Geçimi için gerekli tedbiri aldıktan sonra dilediği hayrı yapıyor,» dedim. Ebû Ümâme yatsı namazından sonra eve geldi. Sofrayı ve yanan kandili görünce gülümsedi ve :

«— Bu, onda olandan daha hayırlı,» dedi. Ebû Ümâme akşam yemeğini yiyinceye kadar yanında ayakta durdum. Yemekten sonra :

«— Allah hayrını versin. Evin ihtiyacı olan parayı bana haber vermeden yatağın yanına açıkta bırakmışsın. Onları kaldırdım,» dedim.

«— Ne parası? Ben birşey bırakmadım,» dedi.

Yatağı kaldırdığımda, parayı görünce sevindi ve fevkalâde hayret etti.

Bunun üzerine ben de, hıristiyanlık alâmeti olan kuşağımı kestim (parçaladım). Müslüman oldum.

İbn-i Câbir der ki : Ben Ebû Ümâme'nin cariyesinin Humus mescidinde kadınlara, Kur'ân, sünnet ve dini hükümleri öğrettiğine; onları dinde derin anlayış sahibi yapmak için çalıştığına şahit oldum.²⁴⁸

ASHABIN MAL VE SERVETLERİNİN BEREKETLENMESİ

Selman (r.a.)'dan : ...Azat olmam için biraz daha borcum kalmıştı. Rasûlullah'a bir tavuk yumurtası büyüklüğünde bir altın getirilmiş.

«— Selman-ı Fârisi'nin hür olması için ne kadar borcu kaldı?» buyurmuş ve beni çağırtmış. Yanına geldiğimde :

«— Bunu al, borcunu öde, **Selman,**» buyurdu :

«— Bu, benim borcumun ne kadarını karşılar ki, ya Rasûlâllah!» dedim.

«— Bunu al, Allah, bunu senin borcuna yetirecektir,» buyurdu. Alacaklarıma vermek için yumurta büyüklüğündeki bu altın parçasını tarttığımda, kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, tam kırk ukiye geldi. Böylece borcumu verip kendimi kölelikten kurtardım.

Selman'dan gelen bir diğer rivayette şu ilâve vardır :

«— Bu benim borcumun ne kadarını karşılar ki, ya Rasûlâllah?» dedim. Rasûlullah altını alıp dilinin üzerinde çevirdi ve :

«— Bunu al, onlara olan kırk ukiye borcunu öde,» buyurdu.³⁴⁹

Urvet'ül-Bârıkî'den : Rasûlullah bir celep ile karşılaştı. Ona bir dinar verdi. Celebe :

«— Bu para ile bana bir koyun satın al,» buyurdu.

Celep çarşıya giderek bir dinara iki koyun satın aldı. Yolda birisiyle karşılaştı. Koyunun birisini bir dinara sattı. Rasûlullah'a bir koyun bir de bir dinar getirdi. Bunu gören Rasûlullah :

«— Allah senin alış-verişini bereketli kılsın,» buyurdu.

Celep der ki : Kûfe'nin Kunâse mahallesinden evime doğru hareket ediyor, daha evime gelmeden kırkbin dinar kazanmış oluyordum.³⁵⁰

349 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, Mecme'uz-Zevaid 9/336; Taberâni; İbn-i İshak, İbn-i Sa'd 4/75

350 Delâil 165; İsbâbe 2/476; Buhari, Abdürrezzâk, Kenz. 7/63; İbn-i Ebi Şeybe.

Bir başka rivayette şu ilâve vardır : ...Rasûlullah, celebe, alış-verişinin bereketli olması için hayır duâda bulundu. Bu zât, toprak bile alıp satsa mutlaka kâr ederdi.³⁵¹

Ebü Ukayl'den : Dedem Abdullah b. Hişâm beni çarşıya götürür, yiyecek maddeleri satın alırdı. İbn-i Zübeyr ile İbn-i Ömer demle karşılaştıklarında :

«— Alış-verişlerine bizi de ortak et. Rasûlullah, senin alış-verişinin bereketli olması için duâ etti,» derlerdi. Dedem de onları alış-verişine ortak ederdi. Çok kere, bir deve yükü kazancı olurdu. Bunu alır evine gönderirdi.³⁵²

Ağrıların Geçmesi ve Hastalıkların İyi Olması :

Abdullah b. Üneys (r.a.)'dan : Yahudi Müstenir b. Rizam bastonu ile yüzüme vurdu. Yüzümdeki kemiğe kadar zedeledi. Ben hemen Rasûlullah'a gittim. Yaranın üzerini açtı ve yaraya nefes etti. O yaradan dolayı daha ciddi bir durumla karşılaşmadım.³⁵³

Muhalled b. Ukbe b. Abdurrahman b. Şurahbil, dedesi Abdurrahman'dan : O da babası Şurahbil'den naklediyor : Avucumda bir ur peydâh olmuştu. Rasûlullah'a geldim :

«— Ya Rasûlâllah, bu ur gittikçe şişiyor. Kılıcın kabzasını hayvanımın gemini tutmaya mani oluyor,» dedim. Allah'ın Rasûlü :

«— Yaklaş,» buyurdu. Yaklaştım. Urun üzerini açtı. Avcuma nefes etti. Elini urun üzerine koyarak ovmaya başladı. Elini kaldırdığı zaman, urdan eser kalmamıştı.³⁵⁴

Ebyad b. Hammal el-Me'ribi'den : Yüzümün derisi soyuluyordu. Neredeyse burnum kaybolmak üzereydi. Durumu gören Rasûlullah bana hayır duâda bulundu. Yüzümü sıvazladı. O günden sonra yüzümdeki yaralar ve izleri tamamen kayboldu.³⁵⁵

Rafî b. Hadic (r.a.)'dan : Bir gün Rasûlullah'ın yanına girdim. Yanlarında, içinden et kokusu gelen bir kazan, ocağın üzerindeydi. Yağlı bir parça hoşuma gitti. Bir lokma aldım ve yedim. Bundan dolayı bir sene karnım ağrıdı. Bir sene sonra durumu Rasûlullah'a arzettiğimde :

«— O parçada yedi kişinin gözü kalmıştı,» buyurdu. Karnımı ovdu. Kustum. Ağzımdan çıkanlar yemyeşildi. Onu hak din ile gönderene yemin ederim ki, o andan itibaren bir daha karnım ağrımadı.³⁵⁶

351 Kenz. 7/63; İbn-i Ebî Şeybe

352 Buharî, Bidâye 6/166

353 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 8/298

354 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 8/298

355 Delâil, 223; İbn-i Sa'd 5/524

356 Delâil 223.

Ali (k.v.)'den : Rahatsızdım, kendime; Allah'ım, eğer ecelim yaklaşıysa bir an önce beni kurtar. Şayet ecelim yakın değilse beni iyileştir. Eğer bu benim için imtihansa bana sabır ver,» dediğim sırada Rasûlullah yanıma geldi.

«— Neler söylüyordun?» diye sordu. Söylediklerimi tekrar ettim. Ayağı ile bana vurdu.

«— Allah'ım ona şifa ver,» diye duâ etti. Bundan sonra, herhangi bir yerimde ağrı, sızı hissetmedim.³⁵⁷

Hanzala b. Hızıyem b. Hanife (r.a.)'dan : Dedem Hanife ile birlikte Rasûlullah'a gitmiştim. Dedem :

«— Ya Rasûlâllah, sakallı ve sakalsız torunlarım var. Bu da en küçükleri,» dedi. Rasûlullah beni kendisine yaklaştırdı ve başımı okşadı.

«— Allah sana hayırlı şifalar versin,» buyurdu.

Zeyyâl der ki : Hanzala'ya yüzü şişmiş bir adam veya memesi şişmiş bir koyun getiriyorlardı. Hanzala :

«— Allah'ın adıyla, -elini başına koyarak- Rasûlullah'ın elini koyduğu yerin hürmetine,» diyor, sonra gelenin şişen yerini sıvazlıyor, şişkinlik geçiyordu. Ben bunları gözlerimle gördüm.³⁵⁸

Abdullah b. Kurd'dan : Halid b. Velid ile birlikte giderken devem yorgunluktan dolayı durmuştu, hareket etmiyordu. Deveyi terketmek istedim. Allah'a duâ ve niyazda bulundum. Devem canlandı. Ben de deveme bindim.³⁵⁹

357 Delâil, 161; Bîdâye 6/295; Buharî, Bak. Müslümanlık 1/59; Abdullah b. Atik.

358 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 9/408; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-i Sa'd 7/72; İsâbe 1259.

359 Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 10/185.

ZEHİRİN TESİRİNİN KAYBOLMASI

Eb'us-Sefer'den : Halid b. Velid (r.a.) Hire'de, yabancıların (Arap olmayanların) ileri gelenlerinden birine misafir oldu. Kendisine :

«— Zehirlenmemeye dikkat et. Yabancılar sana zehir içirebilirler,» dediler. Halid (r.a.) :

«— Bana zehir getirin bakalım,» dedi. Zehir getirdiler. Zehiri eline aldı ve «Bismillah...» diyerek içti. Zehirin Halid'e herhangi bir zararı dokunmadı.³⁶⁰

Zilcevşen'id-Dabâbi (r.a.) ve diğer sahabeden :

«— İbn-i Bukayla'nın³⁶¹ yanında, belinde torbası olan hizmetçisi var,» dediler. Bunun üzerine Halid (r.a.) hizmetçinin belindeki torbayı aldı. Torbadakini avucuna döktü ve :

«— Bu nedir Amr?» diye sordu. Amr :

«— Bu -Allah korusun- çok tesirli bir zehirdir,» dedi. Halid (r.a.) :

«— Peki bunu niçin yanında taşıyorsun?» diye sordu. Amr :

«— Halihazır davranışlarınızın aksine bir hareketinizden korkuyorum. Böyle bir durumda hayatıma kıymak için bunu yanımda taşıyorum. İstemediğim bir şeyi kavmim arasına ve kasabama sokmaktansa, ölümü tercih ederim,» dedi. Bunun üzerine Halid (r.a.) :

«— Kimse eceli gelmedikçe ölmez,» dedi ve devamla :

«— Bismillahirrahmanirrahim³⁶² isimlerin en hayırlısı yerin ve göğün Rabbinin ismidir. Onun ismi sayesinde hiçbir şeyin zararı dokunmaz,» dedi. Yanındakiler zehiri içmesine mani olmak için eline vurdular. Halid (r.a.) elindekini düşürmelerine engel oldu. Zehiri içti. Durumu gören Amr:

360 Ebû Ya'lâ, Mecme'uz-Zevaid 9/350; Taberânî; Delâil 159; İsâbe 1/414; İbn-i Sa'd.

361 İbn-i Bukayla, Amr b. Abdülmesih'dir. Hire'nin ileri gelen hristiyanlarından biridir.

362 «Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla.»

«— Ey Araplar, Allah'a yemin ederim ki, ashab aranızda bulunduğu müddetçe dilediğinize kavuşacaksınız,» dedi. Bundan sonra Hirelilere dönerek :

«— Bugünkü kadar Arapların geleceğinin parlak olacağını gösteren ayan-beyan bir hadise görmedim,» dedi.³⁶³

SICAĞIN VE SOĞUĞUN TESİRİNİN KAYBOLMASI

Abdurrahman b. Ebû Leylâ'dan :

Hız. Ali (r.a.) kışın bir etek, uzunca bir gömlek, hafif kumaşlardan yapılmış elbise ile dışarı çıkar dolaşırdı. Yazın da kalın hırkalar ve kalın kumaşlardan yapılmış elbiseler giyerek dolaşırdı. Müslümanlar bana :

«— Durumu babana söyleyen de, O **Hız. Ali**'ye açsa. Çünkü akşamları biraraya gelip konuşuyorlar,» dediler. Ben de babama :

«— Müslümanlar mü'minlerin emiri **Hız. Ali (r.a.)** de hoşlarına gitmeyen şeyler görmüşler,» dedim. Babam :

«— Nedir?» diye sordu. Ben de :

«— Şiddetli sıcakta kalın hırka ve kalın kumaşlardan yapılmış elbiseler giyerek dolaşıyor. Bunların içinde sıkılmıyor. Şiddetli soğuklarda da hafif kumaşlardan yapılmış elbiseler; bir etek ve bir rida (uzun gömlek) ile dışarda dolaşıyor. Soğuğa aldırıyor. Kendini soğuktan korumuyor. Bu hususta birşey duydun mu? Müslümanlar beni sıkıştırıyorlar, geceleri konuşmaları sırasında baban bunu emir'ül mü'minine sorsun, diyorlar,» dedim. Babam da gece konuşurlarken **Hız. Ali (r.a.)**'ya :

«— Ey mü'minlerin emiri, halk sende kusur bulmuş,» dedi. **Hız. Ali (r.a.)** :

«— Neymiş?» diye sordu. Babam :

«— Şiddetli sıcakta, kalın hırkalar ve kalın kumaşlardan yapılmış elbiselerle dışarda dolaşıyormuşsun. Şiddetli soğuklarda da ince kumaşlardan yapılmış elbiseler, bir etek ve bir rida ile dolaşıyormuşsun. Sıcığa da, soğuğa da aldırıyorlarmışsun. Soğuktan kendini korumuyormuşsun,» dedi. **Hız. Ali (r.a.)**'da :

«— **Ebû Leylâ**, sen **Hayber**'de bizimle beraber değil miydin?» diye sordu. Babam :

«— Olmaz olur muyum? Tabi beraberdim,» dedi. Bunun üzerine **Hız. Ali (r.a.)** şunları anlattı :

«— **Rasûlullah Ebû Bekir**'i **Hayber** kalesi üzerine göndermişti. **Ebû Bekir** ordusu ile kale üzerine yüklendi. **Hayber**'i almayı başa-

ramadı, geri döndü. Sonra Ömer'i gönderdi. Ömer de kaleyi fethetmeyi başaramadı. O da geri döndü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): Bugün sancağı Allah ve Rasûlü'nün sevdiği bir kimseye vereceğim. Allah onun eliyle fethi gerçekleştirecek. O Hayber'i fethetmeden dönmeyecek, buyurmuş. Bana adam gönderip beni istetti. Kendisine geldim. O sırada gözüm ağrıyor, hiç birşey göremiyordum. Gözüme tükürdü ve: Allah'ım, onu sıcaktan ve soğuktan koru, buyurdu. İşte o zamandan beri bana ne sıcaktan ne de soğuktan bir zarar gelmiyor.³⁶⁴

Abdurrahman (r.a.)'dan gelen bir başka rivayette şu farklılık vardır: ...Rasûlullah avuçlarına tükürüp gözlerine sürdü ve: Allah'ım, sıcakın ve soğukun tesirinden onu koru, diye duâ etti. Onu hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, hayatımın son günlerine kadar soğuk ve sıcaktan herhangi bir zarar görmedim.³⁶⁵

Süveyd b. Gafle (r.a.)'dan: Mevsim kıştı. Ali (r.a.) ile karşılaşmıştık. Üzerinde bir etek bir de rida vardı. Kendisine:

«— Bizim iklimimiz sizinkine benzemez. Bizimki soğuktur. Havanın böyle olduğuna aldanma,» dedik. Hz. Ali (k.v.):

«— Ben soğuğa alışığım. Rasûlullah beni Hayber kalesi üzerine göndermek istediğinde, gözlerim ağrıyor, demiştim. Rasûlullah gözlerime tükürdü. Bundan sonra sıcaktan da, soğuktan da müteessir olmadım. Ayrıca gözlerim de ağrımadı.³⁶⁶

Câbir (r.a.)'dan: Bilâl (r.a.) şunları anlattı. Soğuk bir gün sabah ezanını okudum. Kimse gelmedi. Biraz sonra bir ezan daha okudum. Yine kimse gelmedi. İkinci ezandan sonra Rasûlullah:

«— Cemaat niçin gelmiyor ya Bilâl?» diye sordu. Ben:

«— Anam, babam kurban olsun sana. Müslümanlar soğuktan dışarı çıkamıyorlar,» dedim. Rasûlullah:

«— Allah'ım, soğuğu tesirsiz hale getir,» diye duâ etti. O gün kuşluk vakti onların yelpaze ile serinlemeye çalıştıklarını hatırlıyorum.³⁶⁷

364 İbn-i Ebi Şeybe; Müsned-i Ahmed, İbn-i Mâce Bezzâr; İbn-i Cerir; Taberâni Müstedrek, Beyhaki, Münteheb 5/44

365 Delâil 166; Mecme'uz-Zevaid 9/122; Taberâni

366 Mecme'uz-Zevaid 9/124; Bezzâr

367 Delâil 166; Bidâye; 6/166; İbn-i Kesir.

AÇLIĞIN TESİRİNİN KAYBOLMASI

İmran b. Husayn (r.a.)'dan :

Rasûlullah'ın yanında oturuyordum. Hz. Fâtıma (r.a.) geldi. Rasûlullah'ın karşısında durdu. Hz. Peygamber :

«— Yaklaş ya Fâtıma,» buyurdu. Hz. Fâtıma biraz yaklaştı. Rasûlullah :

«— Daha yaklaş ya Fâtıma,» buyurdu. Hz. Fâtıma biraz daha yaklaştı Hz. Peygamber :

«— Biraz daha yaklaş, ya Fâtıma,» buyurdu. Hz. Fâtıma biraz daha yaklaştı. Tam önünde durdu. Ben Hz. Fâtıma'nın yüzünden kanın çekildiğini, yüzünün sapsarı olduğunu gördüm. Rasûlullah parmaklarının arasını açarak elini Hz. Fâtıma'nın göğsü üzerine koydu. Başını kaldırdı :

«— Ey açları doyuran, ihtiyaçları gideren, takdiri değiştiren Allah'ım, Muhammed'in kızı Fâtıma'yı acıktırma» diye duâ etti. Hz. Fâtıma'nın yüzündeki sarılığın kaybolduğunu, benzine kan geldiğini gördüm. Bu hadiseden sonra Fâtıma'ya durumunu sordum :

«— Bundan sonra hiç acıkmadım, ey İmran,» dedi.³⁶⁸

RASÛLULLAH'IN DUÂSIYLA İHTİYARLIĞIN TESİRLERİNİN AZALMASI

Ebû Zeyd el-Ensâri (r.a.)'dan : Allah'ın Rasûlü bana :

«— Yanıma gel!» buyurdu. Yanına vardığımda eli ile başımı okşadı. Sonra da :

«— Allah'ım bunu güzelleştir. Bunun güzelliğini devam ettir,» diye duâ etti.

Ebû Zeyd el-Ensâri (r.a.) yüz kûsûr yaşını geçtiği halde, sakalında birkaç tel beyazlamıştı. Daima güler yüzlü idi. Ruhunu teslim edinceye kadar surat astığını gören olmamıştır.³⁶⁹

Ebû Nüheyk'den : Ebû Zeyd (r.a.) bana şunları anlattı. Allah'ın Rasûlü benden su istedi. Kendisine bir bardak su getirdim. Bardağın kenarında bir tel saç varmış, hemen onu aldım. Bunun üzerine Rasûlullah :

«— Allah'ım onu güzelleştir,» diye duâ etti. Ben, Ebû Zeyd'i doksandört yaşında iken gördüğümde sakalında bir tel beyaz bile yoktu.³⁷⁰

Eb'ul-Alâ'dan : «Katâde b. Milhan (r.a.)'ın vefat ettiği yerde, yanında idim. Evin arkasında iken bir adam geldi. Adamı Katâde'nin yüzünde gördüm.» Rasûlullah onun yüzünü okşamıştı. Bu hadiseye şahit olmadan önce, Katâde'nin yüzünde yağ olduğunu zannediyordum.³⁷¹

Hayyan b. Umeyr'den : Rasûlullah Katâde b. Milhan (r.a.)'ın yüzünü okşadı. Sonra tekbir getirdi. Katâde'nin her yeri yıprandığı halde yüzü terütaze duruyordu. Vefat ettiği sırada yanında idim. Oraya gelen bir kadının aksini aynada görüldüğü şekilde Katâde'nin yüzünde gördüm.³⁷²

Nâbigat'ül-Ca'dî (r.a.)'dan : Rasûlullah'a şu şiiri okudum, beğendi : «Şerefimiz ve üzerinde bulunduğumuz topraklar bizi gök-

369 Müsned-i Ahmed, Bidâye 6/166; İsâbe 4/78.

370 Müsned-i Ahmed; İbn-i Hibban, Müstedrek.

371 Müsned-i Ahmed, Bidâye 6/166

372 İbn-i Şahin; İsâbe 3/225

lere yükseltti. Fakat biz bunun da üstünde bir mazhariyyet istiyoruz.» Bunun üzerine Rasûlullah :

«— Daha neye mazhariyyet, Ebû Leylâ?» diye sordu. Ben de :

«— Cennete,» dedim.

«— Olursun, inşallah,» buyurdu. Ben şiiri okumaya devam ettim : «Bulandırılmasına, bozulmasına mâni olacak engelleri olmayan hilmde hayır yoktur. İşler çıkmaza girdiği zaman hilmi, teva-zuu olmayan cehalette de hayır yoktur.» Bunun üzerine Rasûlullah :

«— Güzel söyledin. Allah dişlerini dökmesin,» buyurdu.

Ya'lâ der ki : Yüz küsür yaşında iken Nabîga'yı gördüğümde, bir tek dişi dahi dökülmemişti.³⁷³

Bir diğer rivayette şu ilâve vardır : ...Allah'ın Rasûlü :

«— Güzel söyledin, Allah ağzını dişsiz bırakmasın,» diye duâ etti Ben dişlerini gördüğümde, dolu taneleri gibiydi. Ne araları açılmıştı, ne de herhangi biri düşmüştü.³⁷⁴

BÜYÜK ÜZÜNTÜNÜN TESİRİNİN KAYBOLMASI

Ümmü İshak (r.a.)'dan: Kardeşimle birlikte Medine'ye, Rasûlullah'a hicret ediyordum. Bir yere geldiğimizde kardeşim bana:

«— Ümmü İshak, sen burada otur, Mekke'de paramı unutmuşum,» dedi. Ben de:

«— Sana bir fâsık'ın (kocasını kastediyor) birşey yapmasından korkarım,» dedim.

«— Herhangi birşey olmaz, inşaallah,» dedi. Orada birkaç gün bekledim. Yanıma, tanıdığım, fakat ismini hatırlayamadığım bir adam geldi.

«— Ümmü İshak, niçin burada oturuyorsun?» diye sordu. Ben de:

«— Kardeşimi bekliyorum,» dedim.

«— Artık senin kardeşin yok. Kocan onu öldürdü,» dedi. Kalktım. Medine'ye geldim. Rasûlullah'ın yanına vardığımda abdest alıyordu. Tam önünde durdum ve:

«— Ya Rasûlallah, İshak kardeşimi öldürdü,» dedim. Kendisine her bakışında abdestini şaşıırıyordu. Sonra, bir avuç su alıp yüzüne serpti.

Hadisin ravilerinden Beşşar b. Abdülmelik ninesinden şunları naklediyor: Başıma bir belâ geldiğinde, gözümde yaş görlüdüğü halde, yanağıma akmazdı.³⁷⁴

374 Delâil Dârekutni, İsâbe 3/539

375 Delâil 168; Tarih'ul-Buhari; İsâbe 1/32, 4/430.

ÜBEY B. KÂ'B'IN DUÂSIYLA MÜSLÜMANLARIN YAĞMURDA ISLANMAMASI

İbn-i Abbas (r.a.)'dan : Ömer b. Hattab (r.a.) :

«— Bizi kavmimizin bulunduğu yerlere götürün,» dedi. Yola çıktık. Ben topluluğun gerisinde Übey b. Kâ'b ile beraberdim. Bir bulut geldi. Übey :

«— Allah'ım, yağmak üzere olan yağmurun sıkıntısını bizden uzaklaştır,» diye duâ etti. Önümüzden gidenlere yetiştiğimizde bir de ne görelim, neleri var, neleri yok ıslanmış durumu gören Ömer (r.a.) :

«— Bizim başımıza gelenler sizin başınıza gelmedi mi?» dedi. Ben de :

«— Ebû Münzir (Übey) Allha'dan yağmurun zararının bizden uzaklaştırması için duâ etti,» dedim. Hz. Ömer de :

«— Sizinle beraber bize de duâ etmediniz mi?» dedi.³⁷⁶

AĞAÇ DALININ KILIÇ OLMASI

Zeyd b. Eslem ve diğerlerinden :

Bedir savaşında Ukkâşe b. Mihsan (r.a.)'ın kılıcı kırılmıştı. Rasûlullah kendisine bir çubuk verdi. Ukkâşe (r.a.)'nın elindeki bu çubuk saf çelikten, sağlam ve keskin bir kılıç haline geldi.³⁷⁷

376 İbn-i Ebiddünyâ; Müntehab 5/132

377 İbn-i Sa'd 1/188

DUÂ İLE İÇKİNİN SIRKEYE DÖNÜŞMESİ

Hayseme'den : Elinde bir küp şarap ile bir adam Halid b. Velid (r.a.)'ın yanına geldi. Halid (r.a.) :

«— Allah'ım, bu küptekini bala dönüştür,» diye duâ etti. Küpteki içki bala dönüştü.³⁷⁸

Hayseme'den gelen bir diğer rivayet de şöyledir :

Elinde bir küp içki ile bir adam Halid (r.a.)'ın yanına geldi. Halid (r.a.) :

«— Küpteki nedir?» diye sordu. Adam :

«— Sirke,» diye cevap verdi. Halid (r.a.)'da :

«— Allah ondakini sirkeye dönüştürsün,» diye duâ etti. Bir de baktılar ki, küpteki şarap sirke olmuş.³⁷⁹

Bir başka rivayet de şöyledir : Yanında bir küp şarap ile bir adam Halid b. Velid (r.a.)'a geldi. Halid (r.a.) adama :

«— Bu küpteki nedir?» diye sordu. Adam :

«— Bal,» diye cevap verdi. Bunun üzerine Halid (r.a.) :

«— Allah'ım onu sirkeye dönüştür,» diye duâ etti. Adam arkadaşlarının yanına döndüğünde :

«— Size öyle bir şarap getirdim ki, Araplar böylesini içmemiştir,» dedi. Sonra küpün kapağını açtı. Bir de ne görsün, küpteki sirke haline gelmiş. Adam :

«— Vallahi Halid (r.a.)'ın duâsıyla küpteki şarap bu hale geldi,» dedi.³⁸⁰

378 İbn-i Ebiddünya

379 İbn-i Ebiddünya

380 İbn-i Ebiddünya

RASÛLULLAH'IN ÖĞRETTİĞİ DUÂ İLE ESİRİN HAPİSTEN KURTULMASI

Muhammed b. İshak'dan : Malik'ül-Eşcaî Hz. Peygambere gele-
rek :

«— Oğlum Avf esir edildi,» dedi. Rasûlullah da :

«— Ona haber gönder : Rasûlullah, lahavle velâ kuvvete illâ billah³⁸¹ duâsını çok çok yapmanı emrediyor, de,» buyurdu. Avf'a haber gönderilip, Rasûlullah'ın sözleri nakledildi.

Rasûlullah'ın gönderdiği haberi alan Avf (r.a.) yere kapanıp lâ havle velâ kuvvete illâ billah, demeye başladı. Kendisini sırimla bağlamışlardı. Üzerindeki sırimlar kendiliğinden yere düştü. Bağlı olduğu yerden dışarı çıkan Avf (r.a.) onların develerinden birisini gördü. Ona binip sürdü. Yolda kendisini esir edenlerin sürülerini gördü. Sürüye seslendi. Develer biribiri peşinden Avf (r.a.)'ın arkasından geldiler. Beklemedikleri bir anda, ansızın kapıda oğullarının sesini duyan babası :

«— Kâ'be'nin Rabbine yemin olsun ki, Avf!» dedi. Annesi de :

«— Vay ciğerim,» dedi. Avf (r.a.) kendisini bağladıkları sırimın yaptığı yaralardan dolayı acı çekiyordu. Babası ile hizmetçi kapıya koştu. O sırada Avf develeri avluya doldurmuştu.

Avf (r.a.) başından geçenleri ve develeri getirişini babasına anlattı. Babası da, Rasûlullah'a giderek Avf (r.a.)'ın başından geçenleri, develeri getirişini anlattı. Rasûlullah da :

«— Onları dilediğin gibi kullan. Kendi develerine ne yapıyor-
san onlara da onu yap,» buyurdu. Bunun üzerine şu âyet nâzil ol-
du : «Allah'dan korkana Allah bir çıkış yolu gösterir, Ona umma-
dığı yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse, Allah ona kâfidir.»³⁸²

Bir diğer rivayette şu ilâve vardır :

Avf (r.a.)'ın babası Rasûlullah'a geliyor, oğlunun durumundan, içinde bulunduğu halden, ihtiyaçlarından yakınıyordu. Rasûlullah da ona sabırlı olmasını tavsiye ediyor ve şöyle diyordu :

«— Allah sana mutlaka bir çıkış yolu gösterecektir.»³⁸³

381 «Kötülükten kurtuluş, iyiliğe kavuşma ancak Allah'ın lûtfuyıladır.»

382 Talak 3; Tefsir-ü Adem b. Ebî İyâs, Tergîb 3/105; İbn-i Ebî Hâtem, Tefsir-i İbn-i Kesir 4/380;

383 Tefsir-i Taberî 28/98

HZ. PEYGAMBER VE ASHABININ EMİRLERİNİ DİNLEMİYENLERİN BAŞLARINA GELENLER

Abbâs b. Sehl b. Sa'd es-Sâidi'den :

'Allah'ın Rasûlü Hicr'a³⁸⁴ gelip konakladığında müslümanlar oradaki kuyudan su almak istediler. Suya giderlerken, Rasûlullah müslümanlara :

«— Kuyunun suyundan içmeyin. O sudan namaz için abdest almayın. O su ile yaptığınız hamurları da develere yedin. Oa hamurdan yemeyin. Hiçbiriniz gece arkadaşsız dışarı çıkmasın,» diye talimat verdi. Benî Sâide kabilesinden iki kişi hariç bütün müslümanlar Rasûlullah'ın emirlerine uydular. Bu iki kişiden birisi def-i hacet için arkadaşlarından ayrılmıştı. Diğeri de devesini aramaya çıkmıştı. Def-i hacet için gideni cin çarpmıştı, zor nefes alıyordu. Devesini aramaya gidense, şiddetli rüzgâra yakalanmış, rüzgâr onu Tay dağlarına atmıştı. Durum Rasûlullah'a haber verildi. Allah'ın Rasûlü :

«— Ben sizi, arkadaşsız dışarı çıkmaktan men etmedim mi?» buyurdu. Cin çarpana duâ etti. O iyileşti. Devesini aramaya gidense, Tebük'de Rasûlullah'a yetişebildi.³⁸⁵

İbn-i Ömer (r.a.)'dan : Cehcâh el-Gıfârî minberde hutbe okumakta olan Osman (r.a.)'a isyan etti. Hz. Osman'ın elindeki asayı alarak dizine vurdu. Osman (r.a.)'nın dizi yaralandı. Asa kırıldı. Aradan bir sene geçmeden Allah Cehcâh'ın elinde bir siğil peydâ etti. Cehcâh bu yüzden öldü.³⁸⁶

Bu konuda bir diğer rivayet de şöyledir : Cehcâh b. Said el-Gıfârî Hz. Osman'a isyan etti. Hattâ Hz. Osman'ın elindeki deyneği alarak onun dizine vurdu, deyneği kırdı. Bunun üzerine oradaki müslümanlar Cehcâh'a bağırdılar. Hz. Osman minberden inerek evine girdi. Allah Cehcâh'ın dizinde bir para peydâ etti. Aradan bir sene geçmeden, bu yara sebebiyle Cehcâh öldü.³⁸⁷

384 Hicr Salih (a.s.)'ın kavmi olan Semûd kavminin yaşadığı yerin adıdır.

385 İbn-i İshâk, Bidâye 5/11; Delâil 190

386 Delâil 211; İsâbe 1/253; İbn'üs-Seken

387 İbn'üs-Seken

Abdûlmelik b. Umeyr'den : Müslümanlardan birisi Sa'd b. Ebi Vakkas'a gelerek :

«— Sa'd Kadisiye önlerinde bomboş duracak. Biz de, Allah zafer ihsan edinceye kadar savaşaacağız. Döndüğümüzde birçok kadın dul kalmış olacak. Sa'd ise karılarının koynunda rahat rahat yatacak,» dedi. Sa'd bunu duyunca, ellerini kaldırdı :

«— Allah'ım, onun dilini ve elini bana uzatmasına dilediğin şekilde mani ol,» diye duâ etti.

Kadisiye savaşında bu adama bir ok isabet etti. İsabet eden okla dili ve eli koptu. Orada öldü.³⁸⁸

Kabisa b. Câbir'den gelen rivayette şu ilâve vardır : Kadisiye savaşında bulunan amcamın oğlu anlattı : ...Adam, Sa'd'e :

«— Allah'ın zafer nasib ettiğini görmedin mi?» Bunu duyan Sa'd :

«— Onun dili ve eli tutulsun,» diye bedduâ etti. Bunun üzerine ağzına bir ok isabet etti. Dili tutuldu. Savaşırken de eli kesildi. Daha sonra Sa'd (r.a.) :

«— Beni şehrin girişine götürün,» dedi. Onu şehrin dışına götürdüler. Orada sırtı açıldığında sırtında bir çok yara olduğu gözüktü. Orduya durumu anlatıldı. Askerler Sa'd'ı mazur gördüler. Şunu bilin ki, Sa'd asla korkak değildi.³⁸⁹

Kays b. Ebû Hâzım'dan : Sa'd (r.a.) Hz' Ali'ye söven birisine bedduâ etti... Allah'a yemin ederim ki, daha oradan dağılmadan, Ali, (r.a.)'ya söveni, üzerinde taşıyan hayvan onu tepesi üzerine şu taşlara çarptı. Adamın kafası parçalandı ve öldü.³⁹⁰

Said b. Müseyyib (r.a.)'dan : ...Bir hecin deve insanları yararak gelip Hz. Ali'ye sövenin yanında durdu. Ona vurup, yere yıktı. Üzerine çöktü. Döşü ile yer arasında onu sıkıştırarak parça parça etti. Ben müslümanların Sa'd (r.a.)'a koşarak :

«— Duân kabul oldu,» dediklerine şahit oldum.³⁹¹

İbn-i Şevzeb'den : İbn-i Ömer (r.a.) Ziyad b. Ebih'in Hicaza vali olmak istediğini duydu. Onun idaresi altında bulunmak hoşuna gitmedi. Ve :

«— Allah'ım, yarattıklarından dilediklerine savaşta keffaret olarak şehadet nasib edersin. İbn-i Sümeyye'yi de savaşız ölüme.

388 Delâil 207

389 Taberâni; Mecme'uz-Zevaid 9/154; Bk. Müslümanlık 3/1069-1070.

390 Bk. Müslümanlık 3/1069-1070

391 Delâil 206

mahkûm et,» diye duâ etti. Ziyâd'ın baş parmağında taun peydâ oldu. Aradan bir hafta geçmeden Ziyâd öldü.³⁹²

İbn-i Vail (Vâil) b. Alkame'den : Kerbelâ'da bulundum. Bir adam kalkarak :

«— Aranızda Hüseyin var mı?» diye sordu. Müslümanlar :

«— Var,» dediler. Adam :

«— Ateşe atılacağın müjdesini veriyorum,» dedi. Hz. Hüseyin (r.a.)'da :

«— Ben merhametli Rabbime, şefa'at edecek olan ve kendisine itaa tedilen peygamberime kavuşacağım müjdesini aldım,» dedi. Müslümanlar o adama :

«— Sen kimsin?» dediler. Adam :

«— Ben İbn-i Cüveyr'e (Cüveyzel)'yim,» diye cevap verdi. Hz. Hüseyin (r.a.) :

«— Allah'ım onu ateşe at,» diye duâ etti. Çok geçmeden adamın bindiği hayvan ürktü. Ayağı üzengide asılı kaldı. Allah'a yemin ederim ki, adam parça parça oldu. Hayvanın üzerinde sadece bir tek ayağı kaldı.³⁹³

Kelbi'den : Hz. Hüseyin su içerken bir adam ok attı. Ok yüzüne isabet ettiği için Hüseyin (r.a.)'ın avurtları felç oldu. Bunun üzerine Hz. Hüseyin (r.a.) :

«— Ahllah seni suya kandırmasın,» diye bedduâ etti. Bu duâdan sonra adam çatlayıncaya kadar su içti.³⁹⁴

Hacib b. Ubeydullah b. Ziyad'dan : Hz. Hüseyin'i şehid ettiği sırada Ubeydullah b. Ziyad'ın peşinden ben de köşke girdim. Köşk alevler içinde yanıyor, alevler Ubeydullah'ın yüzüne vuruyordu. İşte şöyle kollarıyla alevden yüzünü korumaya çalışıyordu. Bana :

«— Sen de gördün mü?» denildi.

«— Evet, o sırada bana da, kollarımla yüzümü kapamamı söylüyordu,» dedim.³⁹⁵

Süfyan'dan : Babaannemin ninesi şunları anlattı. Cu'f kabilesinden iki kişi Hz. Hüseyin'i şehid edenler arasında imiş. Bunlardan birisinin s...nin çok uzun olduğunu, hattâ b...ine doladığını söylerler. Diğeri de su kabına ağzını dayar, hepsini içtiği halde suya kanmazmış.

392 İbn-i Asâkir, Müntehab 5/231

393 Taberâni, Mecme'uz-Zevaid 9/193

394 Taberâni, Mecmeu'z-Zevaid 9/193

395 Taberâni, Mecme'uz-Zevaid 9/196

Ben bunlardan birisinin oğlunu gördüm. Deli denecek kadar aptaldı.³⁹⁶

A'meş'den : Bir adam Hz. Hüseyin'in kabrine pisledi. Bu adam ve bütün aile efradı aptallaştı, delirdi, alaca hastalığına yakalandı ve fakirleşti.³⁹⁷

396 Taberâni, Mecme'uz-Zevaid 9/197

397 Mecme'uz-Zevaid 9/197

EHL-İ BEYT'DEN OLANLARIN ŞEHADETİYLE NİZAM-I ÂLEMDE OLAN DEĞİŞİKLİKLER

Rebia b. Kuseyt'dan : Hicretin 41. senesi **Amr b. Âs** ile bareber dönüyorduk. Yağmur şeklinde taptaze kan yağdı. Yağan kanın altına tepsi tutsaydım, tepsi dolardı. Müslümanlar, bu yağan kanın, insanların birbirlerinin kanını akıttığına işaret olduğunu tahmin ettiler. Bu sırada **Amr b. Âs** kalktı, lâıyıkı veçhile Allah'ı övdükten sonra :

«— Ey insanlar, Allah ile aranızı düzeltin. (Allah'ın hoşuna gitmeyeceği şeyleri yapmaktan sakının). Siz buna riâyet ettiğiniz müddetçe, şu iki dağ birbirine bile çarpsa, size bir zarar gelmez,» dedi.³⁹⁸

Zührî'den : Abdülmelik bana :

«— Hz. Hüseyin'in şehid edildiği günün alâmetlerini bana söylersen senin büyük bir âlim olduğuna hükmedeceğim,» dedi. Ben de:

«— Beytül makdis'de kaldırılan her taşın altından taptaze kan çıktı,» dedim. Bu cevabım üzerine **Abdülmelik bana :**

«— İkimiz de bu hadisi biliyormuşuz, demek,» dedi.³⁹⁹

Zührî'den : Hz. Hüseyin'in şehid edildiği gün Şam'da, kaldırılan her taşın altında kan vardı.⁴⁰⁰

Ümmü Hakîm (r.a.)'dan : Hz. Hüseyin şehid edildiğinde ben küçücük bir çocuktum. O zaman semâ, kan gibi günlerce kıpkırmızı oldu.⁴⁰¹

Ebû Kubeyl'den : Hz. Hüseyin şehid edildiği zaman güneş tutuldu. O kadar ki, gün ortasında yıldızlar gözüktü. Biz havaya bakarak gece oldu zannetmiştik.⁴⁰²

398 İbn-i Asâkir, Kenz. 4/291

399 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 9/196

400 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 9/196

401 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 9/197

402 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 9/197; Bidâye 8/201

CİNLERİN ASHABIN ŞEHİD OLMALARINA AĞLAMASI

Mâlik b. Dinar'dan : Ömer b. Hattab (r.a.) şehid edildiği zaman Tebâle taraflarından bir ses işitildi.

«Herkes İslâm için ağlasın. Henüz daha başlangıçta iken İslâm için helâk çanları çalıyor. Dünya ve dünyadaki bütün iyilikler müslümanlara yüz çevirmiştir. Allah'ın vadine yakinen inanmış olanlar bile dünyayı kendilerinden biktirmiştir,» diye gelen sesin tarafına baktılar. Birşey göremediler.⁴⁰³

Âişe (r.a.)'dan : Bir gece, ortalıkta kimseyi göremediğim halde Ömer (r.a.)'ın şehadetine ağlayan bir ses işittim. Şöyle diyordu : «Allah mü'minlerin emirini hayırla mükâfatlandırınsın. Şu parçalanmış toprakları Allah'ın kudreti bereketlendirsın (birleştirsın). Yürüyerek veya deve kuşuna binerek senin dün yaptıklarına ulaşmak isteyenler geride kalırlar. Çok büyük işleri başlattın. Neticesini görmeden ruhunu teslim ettin.»⁴⁰⁴

Süleyym b. Yesâr'dan : Cinler Ömer (r.a.)'ın şehid edilmesine şöyle diyerek ağladılar : «Selâm sana, mü'minlerin emiri. Bu parçalanmak üzere olan ülkeyi Allah'ın kudreti birleştirsın. Çok büyük işlere başladın. Neticesini görmeden ruhunu teslim ettin. Koşarak veya deve kuşuna binerek senin dün yaptıklarına ulaşmak isteyenler geride kalırlar. Medine'de ortalığın kapkaranlık oluşu, ağaçların gövdeleriyle beraber sallanması oradaki şehidin matemine iştirak için mi?»⁴⁰⁵

Hız. Âişe (r.a.)'dan : Cinler Hız. Ömer (r.a.)'ın şehid edilmesine : «Cennetlerde seni Rabbim selâmla karşılasın. Sana, yırtılmayan, eskimeyen Firdevs elbiselerinden giydirdin,» diyerek ağladılar.⁴⁰⁶

Ümmü Seleme'den : Cinlerin Hız. Hüseyin'in şehid edilmesine ağladıklarını işittim.⁴⁰⁷

403 Müstedrek 3/94; Delâil 210; Mecme'uz-Zevaid 9/79.

404 İbn-i Sa'd 3/374

405 İbn-i Sa'd 3/374

406 Delâil 210

407 İ'aberâni, Mecme'uz-Zevaid 9/199

Ümmü Seleme'den : Bu gece müstesna, Rasûlullah'ın ruhunu teslim ettiğinden bu yana cinlerin ağlamasını duymamıştım. Bu gece cinlerin ağladığını duyunca oğlum Hüseyin (r.a.)'ın şehid edildiğini hissettim. Cariyeme :

«— Dışarı çık, olup bitenleri öğren bakalım,» dedim. Cariyem, Hüseyin'in şehid edildiği haberini getirdi. Bu sırada cinlerden bir kadın şöyle diyerek ağlıyordu : «Ey gözüm, ben yorgunum, ecelin Ubeydullah b. Ziyâd ve Yezîd b. Muaviye'ye götürdüğü şehidlere sen ağla. Benden sonra şehidlere kimler ağlayacak?»⁴⁰⁸

Meymune (r.a.)'dan : Cinlerin Hz. Hüseyin'in şehid edilmesine ağladığını işittim.⁴⁰⁹

408 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 9/199

409 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 9/199

ASHABIN RASÛLULLAH'İ RÛYALARINDA GÖRMELERİ

Ebû Musâ el-Eş'arî (r.a.)'dan : Rüyamda birçok caddeler gördüm. Biri müstesna hepsi kayboldu. O caddeyi takip ederek gittim. Bir dağın eteğine vardım. Bir de baktım ki, Rasûlullah dağın tepesinde. Yanında da Ebû Bekir (r.a.) var. Ömer (r.a.)'a gel diye işaret ediyor. Uyandım. «İnnâ lillahi ve innâ ileyhi Râciûn,»⁴¹⁰ dedim. Bu rüyanın mü'minlerin emiri Ömer'in ruhunu teslim edeceğine işaret olduğunu anladım. Enes (r.a.) :

«— Bu rüyayı Ömer'e yazmayacak mısın?» dedi. Ben de :

«— Öleceğini kendisine duyurmak istemem,» dedim.⁴¹¹

Kesir b. Salt'dan : Hz. Osman (r.a.) şehid olacağı gün uyumuştı. Uyandı :

«— Keşke insanlar, Osman fitneyi temenni etti deselerdi, size gerçeği söylerdim,» dedi. Biz de :

«— Allah iyiliğini versin. Biz seninle konuşuyoruz. Biz başkalarının dediğini diyemeyiz,» dedik. Hz. Osman :

«— Biraz önce rüyamda Rasûlullah'ı gördüm. Bana, bu cuma günü bizimle beraber olacaksın,» buyurdu,» dedi.⁴¹²

İbn-i Ömer (r.a.)'dan : Hz. Osman sabah kalkınca :

«— Bu gece rüyamda Rasûlullah'ı gördüm. Osman bizim yanımızda orucunu aç, buyurdu,» dedi. Hz. Osman (r.a.) o gün oruçlu idi. O gün şehid edildi.⁴¹³

Hz. Osman (r.a.)'ın azatlısı Ebû Said'den : Hz. Osman (r.a.) yirmi köle azat etti. Şalvar istedi, giydi. —Şimdiye kadar, ne cahiliyet döneminde ne de müslüman olduktan sonra şalvar giymişti.— Şunları anlattı :

«— Dün gece rüyamda, Rasûlullah'ı, Ebû Bekir'i ve Ömer'i gördüm. Buna, sabret, yarın gece bizim yanımızda orucunu açacaksın, dediler.»

410 «Biz Allah içiniz ve ancak O'na döneceğiz.» (Bakara: 156)

411 İbn-i Sa'd 3/332

412 Müstedrek 3/99; İbn-i Sa'd 3/75; Ebû Ya'lâ Mecme'uz-Zevaid 2/232

413 Müstedrek 3/103, Zehebi, Ebû Ya'lâ, Bezzâr, Mecme'uz-Zevaid 7/232.

Bunları söyledikten sonra bir mushaf istedi. Kur'ân'ı önüne açıp okumaya başladı. Önünde Kur'ân okurken şehid edildi.⁴¹⁴

H. Hasan veya H. Hüseyin'den :

Babam Ali (r.a.) şunları anlattı : Bu gece rüyamda sevgilim, dostum Allah'ın Rasûlüyle karşılaştım. Kendisinin rahmeti rahmana kavuşmasından sonra Iraklılardan çektiklerimi anlattım. Bana yakında onlardan kurtulacağımı va'd etti,» dedi.

Bu rüyayı gördükten üç gün sonra babam şehid edildi.⁴¹⁵

Ebû Salih'den : Ali (r.a.) şunları anlattı : Rüyamda H. Peygamberi gördüm. Ümmetin beni yalancı saymasından bana eziyet etmesinden kendisine yakındım. Ağladım. H. Peygamber bana :

«— Ali ağlama, dön de bak,» buyurdu. Dönüp baktım, bir de ne göreyim : İki kişi bağlanmış. Başları üzerine kayalar yuvarlanıyor. İslatılıyor, tekrar üzerlerine kayalar yuvarlanıyor,» dedi.

Her sabah mutadım olduğu üzere erkence H. Ali'nin yanına gitmek üzere yola çıktım. Cezzariyn'e⁴¹⁶ geldiğimde halk ile karşılaştım.

«— Mü'minlerin emiri Ali (r.a.) şehid edildi,» dediler.⁴¹⁷

Felfelet'ül-Cufi'den : Hasan b. Ali (r.a.)'den şunları dinledim : Rüyamda Rasûlullah'ı Arştan tutunmuş olarak gördüm. Ebû Bekir'i iki eliyle Rasûlullah'ın eteğinden tutmuş vaziyette gördüm. Ömer'i iki eliyle Ebû Bekir'in eteğinden tutmuş gördüm. Osman'ı iki eliyle Ömer'in eteğinden tutmuş vaziyette gördüm. Ayrıca gökten yere bardaktan boşanırcasına dökülen kan gördüm.

H. Hasan bunları anlattıktan sonra yanında bulunan Şiadan bir gurup :

«— Ali'yi görmedin mi?» dediler. H. Hasan :

«— Ben hepinizden çok babamın, iki eliyle Rasûlullah'ın eteğinden yapıştığını görmeyi isterdim. Fakat benim gördüğüm rüya...» dedi.⁴¹⁸

H. Hasan (r.a.) şöyle bir konuşma yaptı :

«— Ey insanlar, dün gece rüyamda hayret verici bazı şeyler gördüm. Yüce Rabbimizi Arş'ın üzerinde gördüm. Rasûlullah geldi, Arş'ın ayaklarından birisinin yanında durdu. Peşinden Ebû Bekir geldi, elini Rasûlullah'ın omuzuna koydu. Sonra Ömer geldi elini Ebû Bekir'in omuzuna koydu. Sonra Osman geldi. Eliyle işaret ederek :

414 İbn-i Sa'd 3/74; Mecme'uz-Zevaid 7/232; Bîdâye

415 Adenî.

416 Bir mevki adı.

417 Ebû Ya'lâ, Müntehab 5/61

418 Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 9/96

«— Rabbim, kullarına beni öldürmelerinin sebeplerini sor,» dedi. Gökten yere iki olukla kan aktı. Ali (k.v.)'ye :

«— Hasan neler diyor, duymuyor musun?» dediler.

«— Gördüklerini anlatıyor,» diye mukabele etti.⁴¹⁹

Bir diğer rivayette şu ilâve vardır : Hasan (r.a.) der ki : Gördüğüm bir rüyadan sonra savaşmayacağım, artık... Osman'ı gördüm, elini Ömer'in omuzuna koymuştu. Civarlarında kan gördüm.

«— Bu kan Osman'ın kanıdır. Allah bunun hesabını soracak,» denildi.⁴²⁰

İbn-i Abbas (r.a.)'dan : Rüyamda Rasûlullah'ı bir öğle vakti saçları dağınık yüzü, gözü toz içinde, elinde bir sürahi ile gördüm.

«— Bu sürahideki nedir?» diye sordum.

«— Hüseyin'in ve arkadaşlarının kanı. Şehid olduğu günden beri bu kanı topluyordum,» buyurdu. Bir de öğrendik ki, Hz. Hüseyin o gün şehid edilmiş.⁴²¹

419 Ebû Ya'lâ, Mecme'uz-Zevaid 9/96

420 Ebû Ya'lâ, Mecme'uz-Zevaid 9/96

421 Tarih'ül-Hatib 1/142; İstiab 1/381

BİR KISIM ASHABIN DİĞERLERİNİ RÜYALARINDA GÖRMELERİ

Abbâs b. Abdülmuttalib (r.a.)'dan : Ömer b. Hattab (r.a.)'ın komşusu idim. Müslümanlar arasında Ömer'den daha faziletlisini görmedim. Geceleri namazla geçirirdi. Gündüzleri oruç tutar, ıhtiyaç sahiplerinin hizmetine koşardı. Ömer (r.a.) rahmet-i rahmana kavuşunca, rüyamda onu bana göstermesi için Allah'a niyazda bulundum. Niyazım kabul olundu. Ömer'i rüyamda giyimli kuşamlı bir vaziyette Medine çarşısından gelirken gördüm. Selâm verdim. Selâmımı aldı.

«— Nasılsın?» diye sordum.

«— İyiyim,» dedi.

«— Gittiğin yeri nasıl buldun?» dedim.

«— Şimdi hesabım bitti. Yeminle söylüyorum, eğer merhametli bir Rabbimiz olmasaydı, halim perişandı,» dedi.⁴²²

Hız. Abbâs (r.a.)'dan : Ömer (r.a.) benim dostumdu. Hakkın rahmetine kavuşmasından sonra, bir sene müddetle Allah'dan onu rüyamda bana göstermesini istedim. İkinci senenin başında, rüyamda Ömer'i alnından akan terleri silerken gördüm.

«— Ey mü'minlerin emiri, Rabbin sana nasıl muamele etti?» diye sordum.

«— Şimdi hesaptan kurtuldum. Eğer şefkatli, merhametli Rab-bimle karşılaşmamış olsaydım, halim perişandı,» diye cevap verdi.⁴²³

İbn-i Abbâs (r.a.)'dan : Bir sene müddetle Ömer'i rüyamda bana göstermesi için niyazda bulundum. Niyazım kabul olundu. Onu rüyamda gördüm.

«— Ne ile karşılaştın?» diye sordum.

«— Şefkatli, merhametli Rabbinle karşılaştım. Eğer Rabbinin merhameti olmasa halim perişandı,» diye cevap verdi.⁴²⁴

İbn-i Ömer (r.a.)'dan Babam Ömer'in âhiretteki halini öğrenmekten daha çok hiçbir şey beni sevindiremezdi. Rüyamda bir köşk gördüm.

422 Hilye 1/54

423 İbn-i Sa'd 3/375

424 İbn-i Sa'd 3/375

«— Bu köşk kimin?» diye sordum.
 «— Ömer b. Hattab (r.a.)'ın,» dediler.
 «— Ömer (r.a.) köşkten çıktı. Sanki banyo yapmış da giyinmiş bir hali vardı.

«— Durumun nasıl?» diye sordum.
 «— İyi. Eğer affedici Rabbimle karşılaşmamış olsaydım, halim haraptı. Sizden ayrılahı kaç sene oldu?» dedi.
 «— Oniki sene,» dedim. Ömer (r.a.) :
 «— Şimdi hesaptan kurtuldum,» dedi.⁴²⁵

Salim b. Abdullah'dan : Ensardan birisinden şunları dinledim. Ömer (r.a.)'ı rüyamda bana göstermesi için Allah'a duâ ettim. On sene sonra gördüğüm rüyada, Ömer (r.a.) alnından akan terleri silerken :

«— Ey mü'minlerin emiri, durumun nasıl?» diye sordum.
 «— Hesaptan şimdi kurtuldum. Eğer Rabbimin merhameti olmasaydı, mahvolmuştum,» dedi.⁴²⁶

Abdurrahman b. Avf (r.a.)'dan : Hacdan dönerken, Mekke ile Medine arasındaki Sükyâ köyünde uykuya yatmışım. Ansızın rüyamda Ömer'i gördüm. Yürümeye başladı. Yanımda yatmakta olan karım Ümmü Gülsüm bt. Ukbe'nin dizine vurarak uyandırdı. Sonra dönüp gitti. Müslümanlar onu aramaya koyuldular. Ben de elbiseyi istedim. Giyindim, müslümanlarla beraber onu aramaya koyuldum. Onun yanına ilk varan bendim. Yanına varmışım ama, iyice de yorulmuştum. Kendisine :

«— Ey mü'minlerin emiri, müslümanları zora koştun. Sana yetişen herkesi yordun. Beni de yordun,» dedim. Bana :

«— Benim süratli gittiğimi zannetmeyin. Abdurrahman'ı kudret ve iradesiyle yaşatan Allah'a yemin ederim ki, insanlardan önde olmam amellerim sebebiyledir,» dedi.⁴²⁷

Abdullah b. Selâm (r.a.)'dan Selman (r.a.) bana :

«— Kardeşim, hangimiz önce ölürse, sağ kalan öleni rüyasında görmeye çalışsın,» dedi. Ben de :

«— Bu olur mu?» dedim.

«— Evet, mü'minin ruhu serbesttir. Yeryüzünde dilediği yere gider. Kâfirin ruhu ise hapistedir,» dedi.

Selman (r.a.) hakkın rahmetine kavuştu. Bir gün öğle vakti sedirde kuşluk uykusuna yatmışım. Uykuya dalmışım ki, rüya görmeye başladım Selman (r.a.) geldi.

425 Hilye 1/54

426 İbn-i Sa'd 3/376

427 İbn-i Sa'd 3/376

«— Esselâmü aleyke ve rahmetullahi ve berekatühü,» dedi. Ben de :

«— Esselâmü aleyke ve rahmetullah Ebû Abdullah. Vardığın yeri nasıl buldun?» diye sordum.

«— İyi. Tevekkülü elden bırakma. Ne güzel şeymiş tevekkül. Tevekkülü elden bırakma Ne güzel şeymiş tevekkül. Tevekkülü elden bırakma. Ne güzel şeymiş tevekkül,» dedi.⁴²⁸

Mugîre b. Abdurrahman'dan :

Selman (r.a.) hakkın rahmetine kavuştu. Abdullah b. Selâm onu rüyasında gördü.

«— Nasılsın, Ebû Abdullah?» diye sordu. Selman :

«— İyiyim,» dedi. Abdullah :

«— Amellerin hangisinin efdal olduğunu gördün?» diye sordu.

Selman :

«— Tevekkülün hayret verecek derecede efdal bir amel olduğunu gördüm,» dedi.⁴²⁹

Avf b. Malik'den : Rüyamda deriden bir çadır, yemyeşil bir otlak gördüm. Çadırın etrafında yatarak geviş getiren ve dışkı çıkaran koyun sürüsü vardı.

«— Bu çadır, kimin?» diye sordum.

«— Abdurrahman b. Avf'ın,» denildi. Bekledik, Abdurrahman çadırdan çıktı. Bana :

«— Ya Avf, bunlar, Allah'ın bize Kur'ân'da vermeyi va'd ettiği şeylerdir. Bu müstesna yere teşrif edersen, gözünün görmediği, kulağının duymadığı aklına hayaline gelmeyen şeyler göreceksin. Şanı her şeyden münezze ve yüce olan Allah bunları Ebûdderdâ'ya hazırlamıştır. Çünkü Ebûdderdâ dünya sıkıntılarını sadaka ve kurbanla defederdi.⁴³⁰

Vakîdî hocalarından naklediyor : Abdullah b. Amr b. Harâm sunları anlattı : Uhud savaşından önce rüyamda Mübeşşir b. Abdülmünzir (r.a.)'ı gördüm. Bana :

«— Birkaç gün sonra sen de bizim yanımıza geleceksin,» dedi.

«— Sen neredesin?» diye sordum.

«— Cennette, dilediğimiz şekilde serbestçe dolaşıyoruz,» dedi.

«— Sen Bedir'de şehid olmamış mıydın?» dedim.

«— Evet şehid olmuşum. Sonra diriltildim,» dedi.

Gördüğüm rüyayı Rasûlullah'a anlattım. Allah'ın Rasûlü :

«— Ebû Câbir, asıl budur şehidlik,» buyurdu.⁴³¹

428 İbn-i Sa'd 4/93

429 Hilye 1/205; İbn-i Sa'd 4/93

430 Hilye 1/210

431 Müstedrek 3/204

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

ESHABIN İLÂHÎ YARDIMA MAZHARİYETLERİNİN SEBEPLERİ

"...O peygambere inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden, onunla birlikte gönderilen nûra tâbi olanlar, işte onlar muratlarına erenlerin ta kendileridir." (A'râf: 156)

"Ey iman edenler, Allah'ın emirlerine muhalefetten sakının. Ona yaklaşmak için vesileler arayın. Onun yolunda cihad edin ki, murada eresiniz." (Mâide: 38)

G İ R İ Ő

İlâhi yardıma mazhariyyet ilâhi imtihanın kazanılmasına bağıdır. Allah kullarını imtihan etmeden, fedakârlıklarını, feragatlarını, güçlülere, belâlara tahammüllerini denemeden onlara nimetlerini ihsan etmez. İhsan-ı ilâhiye, lütfu ilâhiye mazhar olanlar Cenab-ı Hakkın rızasını kazananlardır.

Allah, «İslâm'ın ifade ettiğı tam bir teslimiyetle kendisine bağlananlara; emirleri karşısında «duyduk ve itaat ediyoruz,» diyenlere; iyiliğı emredip, kötülükten insanları men edenlere; helâli helâl, haramı da haram olarak kabul edip, icaplarını yerine getirenlere; 'Allah'ı ve Rasûlünü kendisine, evlâd'ü iyaline tercih edenlere; Kur'ân-ı Kerim'in mucibince amel edenlere; tereddüde düştükleri hususlarda Allah'a ve Rasûlüne müracaat edenlere; Allah yolunda omuz omuza çarpışanlara; Allah'ın emirlerine muhalefetten sakınanlara; Allah'a yaklaşmak için vesileler arayanlara; ellerinden gelen gayreti gösterdikten sonra Allah'a samimiyetle güvenip bağlananlara; kadere rıza gösterenlere, takdir-i ilâhinin dışına çıkılmayacağına inananlara; kendilerini küçük görmeyenlere, hadiseler karşısında üzülmeyenlere; itidali elden bırakmayanlara, gösterişten uzak olanlara; dünyaya esir olmaktan kendilerini koruyanlara; düşmanın çokluğuna aldırmayanlara; Kur'ân'ı ve Allah'ı zikri dillerinden düşürmeyenlere; hayırda yarış edenlere; istikbâl endişesiyle altın ve gümüş biriktirmeyenlere; rızkın Allah'ın takdirinde olduğunu bilip, istikbâl endişesi duymayanlara; İslâm'ı kendileri için en büyük şeref kabul edenlere; hadiselerden ibret alabilenlere; bâtılı tepeleyip hakkı bayraklaştıranlara sayısız mükâfaatlar, ilâhi yardımlar, sonsuz lütuflar va'detmiştir. Rasûlullah ve ashabı Allah'ın bu lütuflarına mazhar olmuştur. Onlardaki salabet-i diniyye, İslâmi kemâl kendilerine ihsan olunan nimetlerin kemâlini mucip olmuştur.

SIKINTI VE ZORLUKLARA TAHAMMÜL

Abdurrahman b. Avf (r.a.) anlatıyor :

İslâm'ın ilk tebliğ edildiği günlerde birçok sıkıntı ve zorluklarla karşılaşıldı. Biz bütün başarıları bu zorlukları yenerek gerçekleştirdik :

Hız. Peygamber (s.a.v.)'le beraber Mekke'den hicret ettik. Bu hicret bize zafer ve şeref kazandırdı. Rasûlullah (s.a.v.)'la beraber Bedir harbine çıkışımızı Cenab-ı Allah şöyle bildirdi : Mü'minlerden bazıları savaşmak istemiyorlar. Apaçık hakikatler karşısında seninle münakaşa ediyorlar. Sanki göz göre göre ölüme götürülüyorlar. Hani Allah size iki taifeden¹ birinin sizin olacağını vaad etmişti de, siz silâhsız olan grubun sizin olmasını istemiştiniz. Halbuki Allah (c.c.) emir ve hükümleri ile Hak dini yerleştirip kâfirlerin kökünü kesmek istemiştir.² Silâhsız gurutandan kasıt Kureys'tir. Allah bu savaşta bize zafer ve şeref kazandırdı. Biz bütün başarılarla sıkıntı çekerek ulaştık.³

Muhammed b. İshak b. Yesar anlatıyor :

Halid b. Velid Yemame savaşını kazanmış, henüz oradan dönmemişti. Hız. Ebû Bekir ona şu mektubu yazdı.

«Rasûlullah'ın halifesi Ebû Bekir Abdullah'dan Halid ve Velid ve beraberindeki ensara, muhacirlere ve samimiyetle bunlara tabi olanlara!

Selâmün aleyküm;

Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'a ben de hamd ederim. Hamdü senâ; vadini yerine getiren, kuluna yardım eden, dostunu şerefli, düşmanını zelil kılan, düşman ordularını hezimete uğratan Allah'a mahsustur. Kendinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah, şöyle buyurur :

«Sizden iman edip amel-i salih işleyenlere Allah şunları va'd etti : Kendilerinden öncekileri hakim kıldığı gibi onları da yeryüzü-

1 İki Taifenin biri Ebû Süfyan'ın idaresindeki Şam'dan dönen kervan, diğeri müslümanlarla savaşmak için Bedir'e gelen Kureys ordusu.

2 Enfal sûresi: 5-7.

3 Bezzâr, Mecme'uz-Zevaid 7/27.

ne hakim kılacak. Kendileri için seçip beğendiği dinlerini güçlendirecek. Korkularını emniyete çevirecek. Onlar bana ibadet ederler, bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Kimler bundan sonra küfre girerse, işte onlar fâsıkların tâ kendileridir.»⁴

Bu, sözünden dönmeyen Allah'ın vadidir. Bu asla şüphe götürmeyen Allah kelâmıdır. Allah mü'minlere cihadı farz kılarak şöyle buyurdu :

«Savaş size farz kılındı. Hoşunuza gitmeyen bazı şeyler hakkınızda hayırlı olabilir. Koşunuza giden bazı şeyler de hakkınızda hayırlı olmayabilir. Bunları Allah bilir, siz bilemezsiniz.»⁵

Allah kitabını tamamladı. Allah'ın size olan vadini gerçekleştirmesini isteyin. Onun emirlerine itaat edin. Her ne kadar bu uğurda güçlük, sıkıntı ve meşakatlere katlanmanız, mallarınızı, canlarınızı fedâ etmeniz de gerekse, itaat edin. Zira bunlar Allah'ın vereceği mükâfat karşısında basit kalır. O halde kolay da, zor da olsa Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla savaşın... Halid ve Velid'e Irak'a hareketini, yeni bir emrim gelinceye kadar da oradan ayrılmamasını emretmişim. Halid'le beraber gidin. Ordudan ayrılmayın. Zira 'Allah bu yoldan niyeti iyi olanın hayırda gözü olanın mükâfatlarını çoğaltır. Irak'ı fethettiğinizde benden bir emir gelinceye kadar orada bekleyin. En büyük dayanağımız Allah'dır. Dünya ve âhiretle ilgili işlerinize çok dikkat edin. Allah'ın selâmı rahmet ve bereketi üzerinize olsun.»⁶

4 Nâr, 55

5 Bakara, 216

6 Süneni Beyhaki, 9/179

ASHABIN RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) EMRİNE KAYITSIZ ŞARTSIZ İTAATLERİ

Utbe b. Abdüs-Sülemi (r.a.) anlatıyor :

Rasûlü Ekrem (s.a.v.) ashabına :

«— Savaşa hazırlanın!» deyince ashab :

«— Peki ya Rasûlallah, biz Benî İsrâil'in Hz. Musâ'ya : Sen ve rabbin gidin savaşın, biz burada oturacağız,⁷ dedikleri gibi demeyeceğiz. Fakat sen ve rabbin savaşa çıkın, biz de sizinle beraberiz, deriz,»⁸ dediler.

Başka bir rivayette Sa'd b. Ubade (r.a.) Rasûlü Ekrem'e : «Kuvvet ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, eğer atlarımızı denize sürmemizi emretsen denize süreriz! Eğer Berk'il Gımad'a kadar gitmemizi emretsen oraya kadar at koştururuz!» dedi.

Alkame b. Vakkas el'Leysi'den :

Sa'd b. Muaz (r.a.) Rasûlü Ekrem'e :

«— Seni peygamberlikle şereflendiren ve sana kitabı indiren Allah'a yemin ederim ki, Bedir'e hiç gitmedim. Orası hakkında bilgim de yok. Değil Bedir'e, Yemen'de bulunan Berk el-Gımad'a kadar da gitsen elbet sizinle beraber gideriz. Biz, Hz. Musâ'ya : Sen ve Rabbin gidin savaşın biz burada oturacağız, diyen yahudiler gibi değiliz. Sen ve Rabbin gidin, savaşın biz de sizinle beraber savaşacağız. Olur ki, sen bir şeye karar verirsin de, Allah başka birşey emreder. Sen Allah'ın emrettiğine bak ve o yolda yürü. İstediginle anlaşma yap. dilediginle anlaşmayı boz. İstediginle savaş, dilediginle barış. Mallarımızdan istediğin kadarını al,» dedi. Sa'd'ın bu sözü üzerine şu âyet nâzil oldu : «Nitekim Hak uğruna savaşa gitmek için Rabbin seni evinden çıkardığı zaman mü'minlerden bir grup bundan hoşlanmıyordu.»⁹

7 Mâide, 24

8 Mecme'uz-Zevaid, 6/75

9 Enfal, 5

ASHABIN ALLAH'A TEVEKKÜLÜ VE EHL-İ BÂTILI YALANLAMALARI

Abdullah b. Avf b. Ahmed'den : Müsâfir b. Avf bin Ahmed, Hz. 'Ali (r.a.)'nın Enbar'dan Nehrevanlılar üzerine gitmek üzere olduğu sırada :

«— Ey mü'minlerin emiri, bu saatte yola çıkma. Akşam karanlık bastırdıktan üç saat sonra yola çık,» dedi. Hz. Ali (r.a.) da :

«— Niçin?» diye sordu. Müsâfir :

«— Eğer bu saatte yola çıkarsan, sen ve ordun büyük belâ ve zararlara marûz kalırsınız. Benim söylediğim saatte yola çıkarsan, zafer kazanırsın, galip gelirsin. Arzularına nâil olursun,» dedi. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a.) :

«— Muhammed (s.a.v.)'in müneccimi yoktu. Ondan sonra bizim de olmayacak. Şu kışrağımın karnında ne olduğunu biliyor musun?» dedi. Müsâfir :

«— Tahminle bilebilirim,» dedi. Hz. Ali (r.a.)

«— Senin şu sözünü kim tasdik edecek? Kur'ân bunu yalanlıyor. Allah : «Kıyâmetin ne zaman kopacağını Allah bilir. Yağmuru o yağdırır. Rahimlerde olanı o bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Her şeyi bilen, her şeyden haberi olan yalnız Allah'dır,¹⁰ buyuruyor.

Hz. Muhammed (s.a.v.) senin gibi gaibi bildiğini iddia etmezdi. Sefere çıkanın felâkete uğrayacağı anı bildiğini mi imâ etmek istiyorsun?» dedi. Müsâfir :

«— Evet,» diye cevap verdi. Hz. Ali :

«— Sana kim inanır, zarar ve ziyânı Allah'ın men edeceğine inanmıyorsun. Sana uyan kimsenin, işinde Allah'a değil de sana güvenmesi gerekir. Sen, sefere çıkanın zarardan kurtulacağı saati tâyin ettiğini iddia ediyorsun. Bu sözüne inanan kimsenin Allah'a şirk koşan müşrikler gibi olmayacağından emin olamam. Allah'ım hayrı ve şerri halk eden sensin,» dedi. Müneccime :

«— Söylediklerinin aksine, uğursuz dediğin bu saatte yola çıkıyoruz,» dedikten sonra orduya dönerek :

«— Ey insanlar! İlm-i nücumu öğrenmeyin. Ancak kara ve denizde gecenin karanlıklarında yolunuzu bulmak için gerekli olan yıldızları öğrenin. Müneccimler kâfirler gibidir. Kâfir ise cehennemdedir,» dedi. Tekrar müneccime döndü :

«— Eğer yıldızlara bakıp, bunlarla insanları aldattığımı duysam, canım sağ oldukça ömrünün sonuna kadar seni hapis eder. ganimetten hisseni keserim,» dedi. Sonra müneccimin yola çıkma dediği saatte yola çıktı, **Nehravana** ulaştı. Savaşarak onları hezimeye uğrattı. Askerlere hitaben :

«— Eğer müneccimin söylediği saatte hareket edip de, zafer kazansaydık, bazıları : Müneccimin dediği saatte yola çıktılar da zafer kazandılar, diyeceklerdi. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) müneccimi yoktu, ondan sonra bizim de olamaz. Allah (c.c.) bize Kisra ve Kayser'in¹¹ ülkelerini ve diğer ülkelerin fethini nasip etti. Ey insanlar! Allah'a (c.c.) dayanın ve ona güvenin ki, başkasına muhtaç olmayasınız.»¹²

11 Kisra : Eski İran şahlarının, Kayser de Bizans İmparatorlarının ünvanıdır.

12 Kenz. 5/235

ASHABIN İSLÂMDAN BAŞKA BİR ŞEYDEN ŞEREF UMMAMALARI

Tarık b. Şihab anlatıyor : Hz. Ömer Şam'a geldi. Beraberimizde Ebû Ubeyde b. Cerrah (r.a.) vardı. Bataklık bir yere gelince, Ömer (r.a.) devesinden indi. Ayakkabılarını çıkarıp omuzuna attı. Devesinin yularını çekerek bataklığa daldı. Ebû Ubeyde :

« Ey mü'minlerin emiri! Sen de mi böyle yapıyorsun? Ayakkabılarını çıkarıp omuzuna atıyorsun, devenin yularını çekip bataklığa dalıyorsun! Şamlı'ların seni böyle görmesi hoş olmaz,» deyince Hz. Ömer (r.a.) :

« Eyvah! Bu sözü senden birisi söyleseydi ümmeti Muhammed'e ibret olacak bir şekilde onu cezalandırırdım. Biz zillet içinde bir kavimdik. Allah (c.c.) bizi İslâm ile şereflendirdi. Onun bizi şereflendirmeye vesile kıldığı şeyin dışında herhangi bir şeyden nasıl şeref umarız. Böyle yapmaya kalkarsak Allah bizi zelil eder,» dedi.¹³

Târik b. Şihab'dan gelen bir başka rivayet de şöyledir : Hz. Ömer (r.a.) Şam'a geldiğinde üzerinde etek, sarık ve ayakkabılar vardı. Devesinin yularını tutup suya dalarken kendisini İslâm ordusu karşılamıştı. Orada bulunan Ebû Ubeyde :

« Ey mü'minlerin emiri ordu ve Şam patriklerinin seni bu halde görmeleri hoş olmaz,» deyince, Hz. Ömer (r.a.) :

« Biz Allah'ın İslâm'la şereflendirdiği bir milletiz. Asla bunun dışında herhangi bir şeyden şeref ummayız,» dedi.¹⁴

Târik'dan gelen diğer bir rivayet de şöyledir : Ebû Ubeyde b. Cerrah (r.a.) Hz. Ömer (r.a.)'e :

« Ey mü'minlerin emiri Şamlılara göre hiç hoş karşılanmayan bazı şeyler yaptın. Ayakkabılarını çıkardın, deveni çekerek bataklığa daldın,» deyince; Hz. Ömer (r.a.) eliyle Ebû Ubeyde (r.a.)'nın göğsüne vurdu ve :

« Eyvah keşke bunu senden başka birisi söylese idi Ebû Ubeyde. Siz insanların en zayıf ve hakiri idiniz. Allah sizi İslâm ile şereflendirdi. İslâm'dan başka bir şeyden şeref umduğunuz zaman Allah sizi zelil kılar,» dedi.¹⁵

13 Hakim, 1/61

14 Hakim, 1/62

15 Hilye, 1/47; İbn-i Mübarek, Beyhaki; Kenz. 4/400

Kays anlatıyor :

Hz. Ömer (r.a.) devesinin üzerinde Şam'a gitmek üzereyken kendisini Şam'lılar karşıladı.

«— Ey mü'minlerin emiri keşke bir kadanaya binseydin. Seni halkın büyükleri ve ileri gelenleri karşılıyor,» dediler. Bunu duyan Ömer (r.a.) :

«— Sizin davranışlarınızı İslâm'a uygun bulmuyorum. —Eliyle semâyı işaret ederek— Herşey oradandır. Çekilin devemin yolundan,» dedi.¹⁶

Şam'lı Ebu'l Galiye anlatıyor :

Hz. Ömer (r.a.) esmer devesi üzerinde İliya (Kudüs) yolundan Cabiye'ye geldi. Çıplak, saçsız başını güneş parlatıyor, ayakları üzengisiz, havutun iki tarafında sallanıyordu. Kaba yünden yapılmış devesinin çulunu konakladığı yerde yatak yapıyordu. Hurma lifiyle doldurulmuş havutun arkalığını da konakladığı yerde yastık yapıyordu. Üzerinde beyaz pamuklu kumaştan yapılmış, hafif çizgili yanı yırtık bir gömlek vardı.

Hz. Ömer (r.a.) :

«— Bana buranın başkanını çağırın, dedi.» Hemen O'na Celümes'i çağırdılar. Hz. Ömer (r.a.) arkadaşlarına :

«— Bana idareten bir elbise getirin, gömleğimi yıkayın ve diki-» dedi. Kendisine keten bir gömlek getirilince Hz. Ömer (r.a.) :

«— Bu nedir?» diye sordu. Yanındakiler :

«— Ketendir,» dediler.

Hz. Ömer (r.a.) :

«— Keten nedir?» deyince, onlar keteni izah ettiler.

Hz. Ömer gömleğini çıkardı. Gömleğini yıkadılar, söküğünü dikip getirdiler. Hz. Ömer idareten giydiği gömleği çıkardı ,kendi gömleğini giydi. Selümes Hz. Ömer (r.a.)'e :

«— Sen Arapların kralısın, bu ülkede krallar deveye binmez. Daha iyi bir elbise giyip bir kadanaya binersen Rumların gözünde daha büyürsün,» dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer :

«— Biz Allah'ın İslâm ile yücelttiği bir kavimiz. Bunun yerine başka bir şeyden medet ummayız,» dedi.

Bu sırada eğersiz, üzerinde kadife çul bulunan bir kadana getirdiler. Ona bindi ve hemen :

«— Tutun tutun! Daha önce insanların böyle gurur veren bir kadanaya bindiklerini görmemiştim,» dedi. Bunun üzerine devesi getirildi. Hz. Ömer devesine bindi.¹⁷

16 Hilye, 1/47

17 İbn-i Ebiddünya, Bidâye, 7/60

ASHABIN ZİMMİLERE DE İYİ DAVRANMAYI TAVSİYESİ

Abd b. Hanzala anlatıyor : Orduda Selmân-ı Farisi ile beraberdik. İçimizden biri Meryem sûresini okuyunca, orada bulunan bir yahudi Hz.Meryem'e ve oğlu İsâ (a.s.)'ya söğdü. O'nu ağzı, yüzü kan içinde kalıncaya kadar dövdük. Bunun üzerine bizi Selmân (r.a.)'a şikâyet etti. Bu yahudinin daha önce hiçbir şikâyeti vaki değildi. Zulme uğrayanlar Selmân'dan başkasına şikâyet etmezlerdi. Selmân (r.a.) bizim yanımıza gelip :

«— Bu adamı neden dövdünüz?» dedi. Biz de :

«— Meryem sûresini okuyorduk, bu adam Meryem (r.a.) ve oğlu İsâ (a.s.)'ya söğdü,» dedik. Selmân :

«— Hatırlatmakta hiçbir fayda ummadığınız bir hususu düşmanlarınızın yanında niçin okuyorsunuz? Siz Allah (c.c.)'ın şu sözünü işitmediniz mi? Allahtan başkasına tapanlara sövmeyiniz ki, onlar da hınç ve inatla Allah'a sövmesinler.»¹⁸ Selmân devamla :

«— Ey Araplar! Siz İslâm'dan önce bâtil dinlere inanmaz mıydınız? Kötülüklerin en çok işlendiği yer, sizin diyarınız değil miydi? Üstelik çok fakir ve yoksul değil miydiniz? Allah sizleri İslâm'la şereflendirdi ve sizi nimetlere garketti. Şimdi de İslâm adına insanları ezmek mi istiyorsunuz? Allah'a yemin ederim ki, ya bu nimetlerin kadrini bilerek başkalarına eziyetten vazgeçersiniz, yahut da Allah onları elinizden alır, başkalarına verir. Sonra Selmân (r.a.) bize şu öğüdünü verdi :

«— Nafile namazlarınızı akşamla yatsı arasında kılın. Yatsıdan sonra erken yatın ki, ibadet ve zikirlerinizi aksatmayasınız. Zira erken yatmayan erken kalkamaz.»¹⁹

18 El-En'am, 108

19 Hülye, 1/201

ASHABIN ALLAH'IN EMRİNE UYMAYANLARIN HALİNDEN İBRET ALMALARI

Cübeyr b. Nüfeyr (r.a.) anlatıyor: Kıbrıs fethedildiği zaman alınan esirler, harbe iştirak edenler arasında taksim edilince birbirlerine bakıp ağlaştılar. Esirlerin ağladığını gören Ebûdderdâ (r.a.) yı da tek başına oturmuş ağlarken gördüm. Kendisine :

«— Allah'ın İslâm'ı ve müslümanları yücelttiği bir günde seni ağlatan nedir? dedim Ebûdderdâ (r.a.) :

«— Yazıklar olsun, sana Cübeyr! Baksana, Allah'ın emrine uymayanlar ne kadar zelil oluyor. Bunlar da güçlü, kuvvetli, saltanat sahibi bir milletken Allah'ın emrine itaat etmediler de gördüğün bu hale düştüler, köleliğe lâyık oldular. Esarete düşen bir millet Allah'ın nimet ve lütuflarından mahrûm kalır.»²⁰

20 Hilye, 1/216; İbn-i Cerir, Tarih, 3/318

ASHABIN, ALLAH'A SAMİMİYETLE BAĞLANMALARI VE AHİRET ARZULARI

İbn-i Ebî Meryem (r.a.) anlatıyor : Ömer b. Hattab (r.a.) Muaz'-
ın yanına uğrayarak ona :

«— Bu ümmeti ayakta tutan şey nedir?» deyince Muaz (r.a.) :

«— Üç şeydir. Bunlar aynı zamanda kurtarıcıdırlar; yaratılışa uygun olan ihlâs, ki Allah insanları bu meziyet üzere yaratmıştır. Dinin esası olan namaz, insanları kötülükten koruyan itaattir,» dedi. Hz. Ömer (r.a.) :

«— Doğru söylüyorsun,» dedi.

Hz. Ömer (r.a.) ayrılınca Muaz (r.a.) yanındakilere, Hz. Ömer hakkında :

«— Senin devrin senden sonra geleceklerin devirlerinden daha hayırlıdır, senden sonra gelenler ihtilâfa düşecekler,» dedi. Bu olaydan bir müddet sonra Hz. Ömer vefat etti.²¹

Ebû Abdetül-Anberi anlatıyor :

Müslümanlar Medâin şehrini alınca ganimetleri topladılar. Adamın birisi bir misk kutusu getirip ganimetleri toplayan görevliye verince, yanındakiler :

«— Ganimetler içinde bu kadar basit birşey görmedik, yoksa bir kısmını aldınız mı?» dediler. Adam :

«— Vallahi Allah korkusu olmasaydı bunu getirmezdim,» deyince bunun büyük bir zât olduğunu anlayarak :

«— Sen kimsin?» dediler. Adam :

«— Vallahi beni översiniz diye ne size, ne de sizden başkasına kendimi tanıtmayacağım, Allah'a hamdeder ve onun vereceği mü-kâfata razı olurum,» dedi, ayrıldı. Onun kim olduğunu öğrenmek için peşinden birisini gönderdiler. Gidip o adamın arkadaşlarına sorduğunda, onun Âmir²² b. Abdi Kays olduğu anlaşıldı.²³

21 İbn-i Cerir, Kenz. 8/226

22 Tabiinden büyük bir zât.

23 İbn-i Cerir, Tarih, 3/128

Sa'd (r.a.) anlatıyor : Vallahi Kâdisiye'deki bu ordu kendisine güvenilen, emanete hiyânet etmeyen bir ordudur. Bedir'e katılanların özel bir üstünlüğü olmasaydı, bunlar Bedir'e katılanlar kadar faziletli derdim. Bedir ehlinden bazılarının ganimet hususunda kurları olmuştur. Bunların öyle bir şeyini ne duydum ne yapacaklarını sanıyorum.

Diğer bir rivayette Câbir (r.a.) şöyle anlatıyor : Kendisinden başka Tanrı olmayan Allah'a yemin ederim ki, Kâdisiye, de savaşlardan hiçbirisinin âhiretle beraber dünyayı da istediklerini görmedik. Üç kişiyi itham etmiştik, onlar da sandığımızdan aksine çok emin ve takva sahibi kimselermiş. Onlar : Tuleyha b. Huveylid, Âmr b. Madikerb ve Kays Mekşuh'dur.²⁴

Kays el-İclî anlatıyor : Hz. Ömer'e Kisrâ'nın kılıcı, kemer ve mücevheratı getirildiğinde :

«— Bunları getiren millet kendisine güvenilir bir millettir,» dedi. Bunun üzerine Hz. Ali, Hz. Ömer'e :

«— Sen dürüst olduğun için halk da dürüst davranıyor,» diye mukabele etti.²⁵

24 İbn-i Cerir Tarihi, 3/128

25 Tarih-i İbn-i Cerir, 3/128

ASHABIN KUR'ÂN OKUYARAK VE ZİKİR YAPARAK ALLAH'DAN YARDIM İSTEMELERİ

Zeyd bin Eslem anlatıyor : Hz. Ömer Mısır fethinin geciktiğini görünce Âmr b. Âs'a şu mektubu yazdı :

«Yıllardan beri savaştığınız halde hâlâ, Mısır'ı fethedemeyişinizi şaşıyorum. Bunun sebebi, düşmanlarınız gibi, sizin de dünyaya meyledip, sünnetten ayrılışınız olsa gerek. Allah ancak, niyeti doğru olanlara yardım eder. Sana her biri bin kişiye bedel dört kumandan gönderiyorum.²⁶ Ancak bunlar da diğerleri gibi doğru yoldan saparlarsa. Bu mektubumu alınca orduya bir konuşma yap, onları sabır ve samimiyetle düşmana karşı savaşmaya teşvik et. Bu dört kumandanı en öne geçir ve orduna, düşmana karşı yekvücut halinde hücumla geçmelerini emret. Bu taarruz Cuma namazı vaktinde olsun, zira bu vakitte Allah'ın rahmeti iner, duâlar kabul olur. Askerlerin düşmanlarına karşı duâ ederek Allah'dan yardım istesinler.»

Hz. Ömer'in mektubu gelince, Âmr b. Âs askerleri toplayıp mektubu onlara okudu. Sonra gelen dört kumandanı çağırarak ön safa geçirdi. Askerlere abdest alıp iki rek'at namaz kılmalarını, duâ ederek Allah'dan yardım istemelerini emretti. Bunun üzerine Allah da onlara fethi müyesser kıldı.

Diğer bir rivayette Abd b. Cafer ve Ayyaş b. Abbas şöyle anlatıyorlar : Âmr b. Âs, Mısır'ın fethi gecikince Hz. Ömer'e mektup yazarak yardım istedi. Hz. Ömer yardım olarak her bin kişiye bir kumandan tayin ederek dörtbin asker daha gönderdi. Kendilerine bir de mektup verdi :

«Sana dörtbin asker gönderiyorum. Başlarında, herbiri bin kişiye bedel dört de kumandan gönderiyorum : Zübeyr b. Avvam, Mikdat b. Esved b. Âmr, Übâde b. Samit, Mesleme b. Muhalled. Böylece kuvvetiniz onikibin oluyor. Onikibin kişilik orduya sahip olanlar az oldukları için yenildiklerini söyleyemezler.»²⁷

26 Cahiliye çağında dahi araplar büyük kumandanlarına «bin kişiye bedel manasında» «Elfi» derlerdi.

27 Kenz. 3/151

Iyâd el-Eş'ari anlatıyor : Yermûk savaşında bulundum. Orduya beş kişi kumanda ediyordu : Ebû Ubeyde, Yezid b. Ebi Süfyan, Şurahbil b. Hasene, Halid b. El-Velid ve Iyâd b. Ganm el-Fihri (r.a.) :

Ebû Bekir (r.a.) savaşa başlarken orduya Ebû Ubeyde'nin kumanda etmesini söylemişti...

Halife Ebû Bekir'e çok tehlikeli bir durumda olduğumuzu, bize yardım göndermesini, yazdık... Gelen cevapta şöyle deniyordu :

«Mektubunuzu aldım. Benden yardım istiyorsunuz. Ordusu her yerde hazır bulunan en büyük yardımcı, Allah'dan yardım istemenizi size tavsiye ediyorum. Hz. Muhammed de (s.a.v.) Bedir savaşında sizden daha az oldukları halde zaferi böyle kazanmıştı.

Başka bir rivayette râvî Iyâd şunları anlatıyor :

Ebû Bekir (r.a.) mektubunda : «...Mektubumu alınca bana başvurmaksızın hemen savaşın.»

Mektubunu alınca savaştık, düşmanı bozguna uğrattık ve dört fersah²⁸ geri püskürttük. Birçok ganimet elde ettik. Bunları nasıl bölüşeceğimizi istişâre ettik. Sonunda Iyâd, herkese on baş hayvanın verilmesini tavsiye etti.

O sırada Ebû Ubeyde, benimle kim yarışacak diyerek at yarışı teklif etti. Bir genç :

«— Eğer kızmazsan, ben yarışırım,» dedi. Yarıştı ve yarışı kazandı.

Çıplak atın üzerinde, gencin arkasında Ebû Ubeyde (r.a.)'nın saçlarının dalgalandığını görüyordum.²⁹

Muhammed, Talha ve Ziyâd (r.a.) anlatıyorlar :

Kumandan Sa'd, öğle namazını kılınca, Hz. Ömer'in bizzat orduda bulunmasını istediği, güzel Kur'an okuyan bir gence, Enfâl sûresindeki cihad âyetlerini okumasını emretti. Ordudaki müslümanlar okurken âyetleri öğreniyorlardı. Bütün bölüklere teker teker okudu. Dinleyenler huzur ve sükûna kavuştular, kalpleri coştı, gözleri doldu.³⁰

İbrahim b. El-Haris et-Teymî (r.a.) anlatıyor : Rasûlullah (s.a.v.) bizi bir müfrezede savaşa uğurlarken, sabah, akşam : «Bizim sizi boş yere yarattığımızı mı sanıyorsunuz...»³¹ âyetini okumamızı em-

28 Fersah, 12.000 adım, takriben üç mildir.

29 Kenz. 3/145, Mecme'uz-Zevaid 6/213; İbn-i Kesir, 1/400

30 Taberi, 3/47

31 Mü'minun, 115

retti. Biz de okuduk, hiç zâiyat vermeden bu sayede zafere ve ganimetlere kavuştuk.³²

Muhammed, Talha ve Ziyâd (r.a.) anlatıyorlar :

Sa'd, orduya şu emri verdi :

«Öğle namazını kılincaya kadar hiç birşey yapmayın, yerlerinizden ayrılmayın. Namazı kılınca ben tekbir getireceğim, siz de tekbir getireceksiniz ve hazırlanacaksınız. Maneviyatınızı arttırmak için size lütfolunan tekbir, sizden önce hiçbir ümmete nasip olmamıştı. İkinci tekbirimi duyunca siz de tekbir alarak silâhlarınızı hazırlayacaksınız. Sonra üçüncü tekbirim duyulunca tekbir alarak atlarınızı hücumla hazırlayın. Dördüncü tekbirimin akabinde (lâ havle velâ kuvvete illâ billâh)³³ diyerek topluca düşmana saldırın.³⁴

32 Kenz. 3/47; Ebû Nûaym; İbn Mendeğ.

33 «Zarar ve ziyandan dönmek, başarı elde etmek, yalnız Allah'ın yardımıyla kabildir.»

34 Taberî, 3/47

HALİD B. VELİD'İN HZ. PEYGAMBERİN SAÇLARINI UĞUR SAYMASI

Cafer b. Abdullah b. el-Hakem anlatıyor : Halid b. el-Velid (r.a.) Yermük savaşında sarığını kaybetti. Askerlere :

«— Onu arayın!» diye emretti. Aradılar, bulamadılar. Aramaları için tekrar emredince bu sefer buldular. Baktılar ki eski bir sarık imiş. Bunun üzerine Halid şunları anlattı :

«— Rasûlullah (s.a.v.) saçını kesmişti. Ashab saçlarını aldılar, ben de alnının saçından aldım, bu sarığın içine koydum. Bunu yanıma alarak girdiğim bütün savaşları kazandım.»³⁵

ASHABIN HAYIRDA YARIŞ ETMELERİ

Şakik anlatıyor : Sabahın erken saatlerinde Kadisiye'de düşmana karşı hücumla geçmiştik. Öğle vakti olunca namaz için geri çekildik, müezzin vurulmuştu. Herkes ezânı kendi okumak isteyince askerler birbirlerine düştüler, az kaldı birbirlerine kılıç çekeceklerdi. Bu sırada Sa'd (r.a.) aralarında kura çekti. Ezânı kurada kazanan biri okudu.³⁶

ASHABIN GÖSTERİŞE VE DÜNYA SÜSÜNE. ÖNEM VERMEMELERİ

Numan b. Mukarrin (r.a.) kumandasında İsfahan fethinde geçen bir olayı, Ma'kıl b. Yesar şöyle anlatıyor: İsfahan'a yaklaştık, düşmanla aramızda nehir vardı. Numan (r.a.) elçi olarak Muğire b. Şu'be'yi (r.a.) gönderdi. Kralları, (Zül Hacibeyn) adamlarıyla istişare ederek şöyle diyor: «Ne diyorsunuz? Gelen elçinin karşısına harp kıyafetiyle mi, yoksa kral kıyafeti ve azametiyle mi çıkayım.» Tacını giyerek, bütün süs ve azametiyle tahtına oturdu. Kralın muhafızları, etrafında ipek elbise giymiş, kulaklarında küpe, kollarında bilezik iki saf halinde durdular. Bu sırada Muğire b. Şu'be (r.a.) elinde mızrak ve kalkanıyla, kollarından tutan iki kişi ile muhafızların arasından, onlara değer vermediğini ifade için, yere serilmiş halıları mızrağıyla delerek kralın huzuruna geldi.

Kral Zül Hacibeyn, Muğire'ye :

«— Siz, ey araplar! Sizi açlık ve sefalet yollara düşürmüş... Size bir miktar yardım yapalım da, dönün yerlerinize gidin,» deyince, Muğire, Allah'a hamd-ü senâ ettikten sonra :

«— Biz araplar cahiliyede cife ve leş yedik. Herkes bizi küçümserdi, biz kimseye birşey diyemezdik. Allah içimizden, asil bir aileden en doğru sözlümüz olan birini peygamber gönderdi. O, bize bu ülkeleri fethedeceğimizi müjdeledi. Bize va'dettiklerinin hepsi gerçekleşti. Görüyorum ki, burada kıymetli eşyalar ve güzel silâhlar var. Askerlerimizin bunları almadan döneceklerini sanmıyorum,» dedi.³⁷

Aynı hadiseyi Muhammed, Amr, Talha ve Ziyad, şöyle anlatıyorlar : Sa'd Kadisiye'de Muğire ve birkaç arkadaşını çağırarak :

«— Sizi elçi olarak düşman karargâhına göndermek istiyorum, ne dersiniz?» dedi. Onlar :

«— Emirlerini alr, Onlara götürürüz. Eğer senin talimatın dışında tekliflere muhatap olursak, aramızda istişareyle, müslümanların menfaatine en uygun düşeni yaparız,» dediler. Sa'd bu cevabı takdir ederek :

«— İşte diplomatlık budur! Haydi, hazırlanın ve gidin,» deyince; Rib'i b. Âmir :

«— Acemlerin kendilerine has birtakım görüş ve değer ölçüleri var. Eğer toplu halde gidilirse, kendilerine önem verdiğimizizi sanırlar Bir kişiden fazla gönderme,» dedi. Orda bulunanların hepsi bu görüşü benimsediler. Rib'i :

«— Dilerseniz beni gönderin,» teklifinde bulundu. Sa'd da O'nu gönderdi. Rib'i ordugâhta bulunan İran başkomutanı Rüstem'in yanına gitmek için çıktı. İran muhafızlarının bulunduğu bir köprüye geldiğinde, askerler kendisini bırakmadılar ve durumu Rüstem'e bildirdiler. O'da İran devlet adamlarıyla istişare etti ve onlara :

«— Ne diyorsunuz? Kendimizi gösterelim mi?» diye sordu. Topluca ikinci görüşü benimsediler. Mücevherleri çıkardılar, kıymetli halıları serdiler, minderleri yaydılar, eksik birşey bırakmadılar. Rüstem'e altun bir taht hazırlandı. Rüstem en kıymetli elbiseleri içinde, altun tellerle dokunmuş bir minder üzerine kuruldu.

Rib'i; boyu kısa, yelesi uzun bir at üstünde parlak kılıcı, adı bir bez parçasına sarılmış, kabzası -deve boynunda yer alan sarı bir sinirden yapılan- mızrağı, öküz derisinden yuvarlak kırmızı bir deri geçirilmiş kalkanı, yay ve okları beraberinde olduğu halde Rüstem'e yaklaştı. Halıları çiğnememesi için, atından inmesi emredildi. O, pervasız bir tavırla Rüstem'in yanına kadar atını sürdü. Ancak orda atından indi. Ortasından delerek yularını geçirip birleştirdiği iki yastığa atını bağladı. Buna mani olamadılar. Bütün bunları, kendisini küçümseyen düşmanlarını küçük düşürmek için yapmıştı.

Rib'i'nin üzerinde, kımıldadıkça parıldayan göl sularını andırır bir zırh vardı. Sırtındaki deve çulundan yaptığı abasını, hurma lifinden yapılmış sicimle tâ belinden bağlamıştı. Dört bölük uzun saçları yaban keçisinin boynuzları gibi yukarı doğru dikilmişti, etrafını devesinin yuları ile bağlamıştı.

«— Silâhını bırak,» diyen muhafızlara :

«— Ben size gelmedim ki, sizin emrinizle silâhımı bırakayım. Siz beni davet ettiniz, ya istediğim gibi gireceğim, yahut dönüp gideceğim,» dedi. Bunu Rüstem'e haber verince :

«— Bırakın gelsin. Nasıl olsa bir kişidir,» dedi. Rib'i kısa adımlarla ucu sivri olan mızrağıyla minderleri, halıları delerek vakarla Rüstem'e doğru ilerledi. Yerde serili kıymetli yaygılardan delinmeyen birşey kalmamıştı. «Rüstem»e yaklaşıncı muhafızlar etrafını çevirdiler, mızrağını halının üzerine, dikti, yere oturdu. Kendisine :

«— Niçin yere oturdun,» diyenlere :

«— Bu sizin çok değer verdiğiniz şeylerin üzerine oturmayı caiz görmeyiz,» dedi. Rüstem :

«— Ülkemize sizi getiren sebep nedir?» diye sordu. O da :

«— Bizi buraya Allah gönderdi. Allah bizi buraya, kula kul olanların Allah'a kulluk yapmalarını sağlamak, sıkıntılı dünyadan, geniş hayata çıkarmak, bâtıl dinlerin zulmünden İslâm'ın adâletine kavuşturmak için gönderdi...» dedi.³⁸ Rüstem adamlarına :

«— Yazıklar olsun bize! Elbiselere bakmayın. Fakat görüş, söz ve gidişata bakın, araplar giymeye ve yemeye önem vermezler ama asâletlerini muhafaza ederler, ne sizin gibi giyinirler, ne de sizin gibi düşünürler,» dedi.

Rib'i silâhını küçümseyerek kendisiyle alay etmek isteyenlere :

«— Size silâhımı göstereyim mi?» dedi. Hemen eski paçavradan yapma kınından kılıcını çekti. Sanki o bir ateş parçası idi. Görenler:

«— Aman kınına koy,» dediler. Kılıcını kınına koydu, sonra kalkanını yere attı. Onlar kalkanlarını Rib'i'nin kalkanına vurdular. Onlarıñki parçalandı. Rib'i'ninkine birşey olmadı. Rib'i :

«— Ey İranlılar, siz yiyeceklerinize, içeceklerinize ve elbiselerinize ne kadar önem veriyorsanız, biz de onları o kadar basit görüyoruz,» dedi. Sonra düşünmeleri için mühlet verip ordugâha döndü.

Ertesi gün İranlılar başkumandan Sa'd'a haber salarak Rib'i'yi tekrar göndermesini istediler. Sa'd bu defa da Huzeyfe b. Mihsan'ı gönderdi. Bu da Rib'i'nin kıyafetine benzer bir kıyafetle gitti. Özel olarak krallık makamının girişine serilmiş yaygılara yaklaşıncı :

«— Atından in!» dediler. Huzeyfe :

«— Kendi işim için gelmedim ki, Kralınıza sorun, O'nun mu ihtiyacı var, yoksa benim mi? Eğer benim ihtiyacım olduğunu söylerse yalan söylemiş olur, ben de döner giderim. Şayet o beni davet etmişse yanına dilediğim şekilde girerim,» dedi. Durumu Rüstem'e bildirince :

«— Bırakın gelsin,» dedi. Tahtının üzerine kurulan Rüstem, atıyla gelen Huzeyfe'ye :

«— Atından in!» dedi. Huzeyfe :

«— Hayır inemem,» dedi. Rüstem inmemekte ısrar eden Huzeyfe'ye sordu :

«— Niçin çünkü gelen gelmedi de sen geldin?»

«— Çünkü kumandanımız duruma göre, aramızda adaletli davranmak ister, bugün sıra bende idi,» diye cevap verdi. Rüstem :

«— Sizi getiren sebep nedir?» dedi. **Huzeyfe** :

«— Allah bize dinini lütfetti ve mucizelerini gösterdi. Ona inandık, daha önce onu inkâr ediyorduk. Sonra bize, insanları üç şeyden birine davet etmenizi emretti. Hangisine râzı olur cevap verirlerse onu kabul ederiz : İslâm'ı kabul ederseniz, döner gideriz. Cizye verir himayemize girersiniz, gerektiğinde düşmana karşı sizi koruruz. Savaşmayı kabul edersiniz...» deyince **Rüstem** :

«— Veyahut da bir süre andlaşma yaparız,» dedi. Bunun üzerine **Huzeyfe** :

«— Evet, dünden itibaren üç gün,» dedi. **Rüstem** üç gün mühletten başka hiçbir şey koparamayınca **Huzeyfe**'yi geri gönderdi. Adamlarına dönerek şöyle dedi :

«— Size ne oluyor! Benim gördüğümü görmüyor musunuz? Dünkü elçileri gelerek ülkemizde bizi bastırdı, çok değer verdiğimiz kıymetli şeylerimizi hakir gördü, ipek yastıklarımızı delerek atını bağladı, hem de çok serbest idi, her şeyimizi onlara ilettiler, aynı zamanda çok da akıllı idi. Bugün bu adam geldi. Serbestçe karşımıza dikildi, ülkemizde bizden daha serbest davranıyor.» **Rüstem**'in bu sözleri yanındakileri öfkeliendirdi. Onlar da **Rüstem**'i kızdırıcı şeyler konuştular. Ertesi gün yine İslâm ordusuna haber göndererek tekrar elçi göndermelerini istediler. Bu sefer de Sa'd onlara **Mugîre b. Şube**'yi gönderdi.³⁹

Ebû Osman Nehdî şöyle anlatıyor :

Mugîre İranlılara giderken köprüyü geçince O'nu alıkoydular. **Rüstem**'in huzuruna girmesi için izin istediler. Müslümanlara karşı azametli görünmek için kıymetli elbiselerini değiştirmemişlerdi. Başlarında taş, üzerlerinde altın sırma ile dokunmuş elbiseler vardı. Saraya gelen elçilerin üzerinde yürümesi için bir ok atımı mesafeyi halı ile döşemişlerdi. **Mugîre** saçları dört bölüğe ayrılmış şekilde yürüyerek geldi ve **Rüstem**'in yanına minderinin üzerine oturdu ve yaslandı. Muhafızlar **Mugîre**'nin üzerine atlayıp hırpalayarak onu yere indirdiler. **Mugîre** :

«— Efsanelerinizi duyardık, sizden ahmak hiçbir millet görmüyorum. Biz araplarda eşitlik vardır. Savaşta alınan köleler hariç birbirimizi köle yapmayız. Sanıyordum ki, siz de bizim gibi birbirinize eşit davranıyorsunuz. Halbuki böyle yapacağınıza birbirinize taptığınızı söylemeniz daha iyi olurdu. Biz böyle yapmayız. Siz de böyle devam etmeyecektir. Ben size kendiliğimden gelmedim, siz beni davet ettiniz. Bugün anladım ki, işiniz karışıktır. Mutlaka mağ-

lûp olacaksınız. Bu akılla bu gidişatla saltanat devam etmez,» dedi. **Bunu duyan muhafızlar :**

«— Vallahi Arab doğru konuşuyor,» dediler. Bunun üzerine -Orada bulunan- kumandanlar :

«— Vallahi öyle bir söz söyledi ki hizmetçilerimiz ona meylediyorlar. Atalarımızı Allah kahretsin! Ne kadar ahmaklarmış ki, bu ümmeti küçümsemişler...» dediler.⁴⁰

ASHABIN SAVAŞTA DÜŞMANIN ÇOKLUĞUNA VE KUVVETİNE ALDIRMAMASI

Ebû Hüreyre anlatıyor: Mu'te harbine katılmışım. Müşrikler bize yaklaşınca hiç kimsenin karşı koyamayacağı hazırlıklardan silâh, at, ipek elbise ve altın gibi göz kamaştıran şeyler gördük. Bunun üzerine Sabit b. Akram (r.a.):

«— Ya Ebû Hüreyre, galiba sen düşmanın kuvvetini çok fazla görüyorsun!» dedi.

«— Evet!» dedim. Sabit:

«— Sen bizimle Bedir savaşında bulunmadın. Biz düşmanı sayı çokluğuyla yenmedik,» dedi.⁴¹

Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor:

Hiz. Ebû Bekir (r.a.) Amr b. Âs'a şu mektubu yazdı:

«— Allah'ın selâmı üzerine olsun. Mektubunu aldım. Rumların çok asker topladığını yazıyorsun. Rasûlullah ile birlikte savaşırken, Allah bize kuvvet ve askerlerimizin çokluğuyla yardım etmedi. Bir keresinde sadece iki atımız vardı. Develere de nöbetleşe biniyorduk. Uhud savaşında yalnız bir atımız vardı. Ona da Rasûlullah biniyor, düşmana karşı bize yardım ve maneviyat veriyordu.

Amr! Unutma ki, Allah'a en itaatli kimse, günahlardan en çok kaçınındır. Öyleyse Allah'a itaat et, arkadaşlarına da itaat etmelerini emret.»⁴²

Übâde ve Halid (r.a.) anlatıyorlar:

Bir adam Yermûk savaşında Halid b. Velid'e:

«— Rumlar ne kadar çok! Müslümanlar ne kadar az!» deyince Halid:

«—Bilâkis, müslümanlar çok, rumlar pek az! Allah'ın yardım ettiği asker çok, yardımını kestiği asker azdır. İnsan sayısına bakılmaz. İsterdim ki, atım EŞKAR'ın ayağı iyileşseydi de düşman kat kat fazla olsaydı,» diye mukabele etti. Çok yürümekten Halid'in atının tırnakları kırılmıştı.

41 Bidâye, 4/244; İsbâbe, 1/190

42 Kenz. 3/135; Mecme'uz-Zevaid, 6/117

ASHAB KARŞISINDA DÜŞMANIN SÖYLEDİKLERİ

Zühri anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (r.a.) halife olduğunda birtakım arap kabileleri İslâm'dan yüz çevirmişlerdi. Ebû Bekir (r.a.) bunlarla savaşmak üzere yola çıktı. Bak'î taraflarındaki Nak' denen yere varınca, Medine'nin zarara uğramasından korkarak geri döndü. Orduya Allah'ın kılıcı Halid b. Velid'i kumandan tâyin etti. Savaş için topladığı askerleri O'nun emrine verdi. O'na, Mudar tarafına yönelmesini, İslâm'dan yüz çevirenlerle muharebesini sonra Yemâme'ye dönüp Müseylimet-ül Kezzab'la savaşmasını emretti.

Halid, hemen harekete geçti. Tulâyha-t-ül Kezzab-il Esedi ile savaşarak onları yendi. Üyeyne b. Hısn b. Huzeyfe el-Fezârî de Tuleyhâ'ya uymuştu. Tuleyhâ, ordusunun bozguna uğradığını görünce:

«— Ne oluyor? Neden bozuluyorsunuz?» diye çıkıştı. Askerlerinden biri:

«— Bozulmamızını sebebinin sana anlatayım: Bizden herkes, arkadaşının kendinden önce ölmesini arzu ediyor. Halbuki, karşıımızdakilerin hepsi, arkadaşından önce ölmeye can atıyor,» diye cevap verdi.

Tuleyhâ, çok zorlu bir savaşçıydı. Nitekim bu savaşta da müslümanlardan Ukkâse b. Mihsan ve İbn-i Akram'ı şehid etti. Hakk'ın karşısındaki bu mağlûbiyetinden sonra atından indi, savaşı terkederek Şam'a gitti. Hz. Ömer (r.a.)'ın halifeliği zamanında, umre kasdıyla Kâ'be'ye giderken halifeyle karşılaştı ve tekrar müslüman oldu. Hattâ Kâdisiye savaşında da acemlere karşı İslâm ordusunda kahramanca savaşmıştı.⁴³

Amr b. Âs anlatıyor: Benim kumandamda İslâm Ordusu yola çıkmış, İskenderiye'de konaklamıştık. İskenderiye valisi:

«— Bana içinizden birini gönderin, onunla konuşacağım,» diye haber salmıştı. Bunun üzerine ben:

«— O'nunla ben konuşacağım,» dedim. Yanıma bir tercüman alarak yanına gittim. O'nun da yanında bir tercümanı vardı. Karşılıklı iki kürsi kuruldu. Vali:

«— Siz kimsiniz?» dedi.

«— Araplarız! Çalı-çırpıdan başka birşey bitmeyen çöl ehliyiz. Beytullah'ın sakinleriyiz. Arazimiz az, geçimimiz çok dardı. Yoksulluktan murdar, ölü hayvanları yerdik. Biribirimize saldırırdık, çok sıkıntılı bir hayatımız vardı. Nihayet, aramızdan birisi çıktı. Bizler gibi, orta halli bir aileye mensup olup, bizden daha zengin de değildi. Allah'ın elçisi olduğunu söyleyerek, bilmediğimiz şeyleri emrediyor, atalarımızdan itibaren yapageldiğimiz şeylerden bizi men ediyordu. O'na kızdık, kendisini yalanladık, sözlerine itibar etmedik O'na bizden başkaları (Medine'liler) gelerek: Seni biz takdir edeceğiz, sana biz iman edeceğiz, sana biz tâbi olacağız, düşmanlarına karşı seninle beraber savaşaacağız, dediler. Bunun üzerine onların diyarına hicret etti. Kendisine karşı çıktık, savaştık, bizi perişan ederek, hezimete uğrattı. Sonra komşu memleketlere yönelip, onlarla savaştı, yendi ve idaresine aldı. Eğer, geride kalan askerlerimiz sizin bu kadar servet ve saadet içinde yaşadığınızı bilseler, hepsi buralara gelirler, size ortak olurlar,» dedim. Bunun üzerine vali güldü ve şöyle dedi :

«— Peygamberiniz çok doğru söylemiş. Bize de peygamberler, sizinkinin getirdikleri gibi hak din getirmişlerdi. O din üzerinde yürüyorduk ki, aramızdan hevâ ve heveslerine uyan krallar zuhur etti. Peygamberlerin emirlerini terk ettiler. Bizi keyflerine göre idare ettiler. Eğer siz, peygamberinizin emirlerine itaat ederseniz, hiç bir düşman kuvveti sizi mağlûp edemez. Şayet, bizler gibi peygamberinizin emirlerini terk ederseniz, hevâ-ü nefsinize uyarsanız, O yardımını üzerinizden kaldırır, sizle bizi başbaşa bırakır. Bizden daha çok ve kuvvetli olmadığınızı da takdir edersiniz.» Amr b. Âs :

«— Böylesine mertçe konuşan birini görmedim,» dedi.⁴⁴

Ebû İshâk anlatıyor : Rasûlullah'ın ashâbı karşısında düşman, uzun süre dayanamıyordu. Meselâ Herakliyüs, Antakya'da, yenilerek dönen rum askerlerine hitaben yaptığı konuşmada :

«— Yazıklar olsun size! Söyleyin bana savaştığınız kimseler de sizler gibi insan değil mi?» demişti. Onlar :

«— Evet!» dediler. Bunun üzerine O :

«— Peki, siz mi çöksünüz? Onlar mı dediler. Onlar :

«— Bilâkis, bütün cepheelerde biz onlardan daha çoğuz,» diye mukabele ettiler.

«— Öyleyse niçin yeniliyorsunuz?» diye sorunca, ileri gelenlerden yaşlı bir adam :

«— Onlar, geceleri ibadet, gündüzleri oruçla geçiriyorlar, sözlerini yerine getiriyorlar, iyiliği emredip, kötülükten sakındırıyorlar, birbirine karşı insafli davranıyorlar. Biz ise şarap içiyoruz, zinâ ediyoruz, haram yiyoruz, sözlerimize sadık kalmıyoruz. Gasp ediyoruz, zulmediyoruz. Kötülükleri emredip, Allah'ın rızasını kazandıracak iyilikleri yasaklıyoruz. Yeryüzünde fesat çıkarıyoruz. Hâl böyleyken yenilmemek mümkün mü?» dedi.⁴⁵ Herakliyus :

«— Doğruyu söyledin,» dedi.

Gassan'lı Yahya b. Yahya'nın kavminden iki kişi şunları anlatıyorlar : İslâm Ordusu Ürdün'e gelmişti. Aramızda Şam'ın yakında kuşatılacağını konuştuk. Savaştan önce gidip alış-veriş yapmak istiyorduk ki, o sırada Şam patriği bizi istemiş. Yanına gelince bize :

«— Siz arap mısınız?» dedi.

«— Evet,» diye cevap verdik.

«— Hristiyan mısınız?» dedi.

«— Evet,» dedik. Bunun üzerine patrik :

«— O halde sizden biriniz müslümanların arasına girsin, durumlarını ve ne yapmak istediklerini öğrensin bize bildirsin. Biriniz de burada kalarak eşyanızı beklesin,» dedi. Arkadaşım gitti bir müddet sonra gelerek şunları anlattı : «Öyle kimselerin yanından geliyorum ki, zayıf vücutlu olup, asil atlara biniyorlar. Gecelerini ibadetle geçiriyorlar. Gündüzleri at üzerinde kahraman kesiliyorlar. Oklarını düzelterip yontuyor, mızraklarını doğrultuyorlar. Eğri ağaçları da doğrultup mızrak yapıyorlar. Yanındakine birşey söyleyen okudukları Kur'ân'dan ve yaptıkları zikirten dolayı söylediklerin anlaşılır.» Daha sonra patrik arkadaşlarına dönerek :

«— Size öyle bir manevi kuvvetle gelmişler ki, onlara asla gücünüz yetmez.»⁴⁶

Urve anlatıyor :

İki ordu birbirine yaklaşıncı Kubuklar Kuda'a araplarından İbn-i Hüzarî'e :

«— Müslümanların yanına git, aralarında bir gün kal, durumlarını bize bildir,» dedi. O da tanınmayacak bir şekilde müslümanların yanına giderek aralarında bir gün kalıp geldikten sonra Kubuklar O'na :

«— Ne haber?» deyince, adam :

«— Müslümanlar geceleri âbid, gündüzleri at üzerinde kahraman-

45 Mûsned-i İmam Ahmed, Bidâye, 7/15; İbn-i Asâkir, 1/143

46 Bidâye, 7/15; İbn-i Asâkir, 1/143

dırlar. Aralarında adaleti yerine getirmek için krallarının oğlu da-
hi hırsızlık yapsa elini keserler, zinâ etse recmederler,»⁴⁷ dedi.

Bunu dinleyen Kubuklar :

«— Eğer söylediklerin doğru ise, bunlarla karşılaşmaktansa bi-
zim için yerin altı üstünden daha hayırlıdır. Umarım ki, Allah on-
larla bizi karşılaştırmaz! Ne onlara karşı bize yardım etsin, ne de
bize karşı onlara!» dedi.⁴⁸

İbn-i Rufeyl anlatıyor : Kadisiye savaşında **Rüstem**, **Necef'e** ge-
lince oradan İslâm Ordusuna bir casus gönderdi. Adam müslüman-
ların arasına kendilerinden biriymiş gibi girdi. Onların her namaz-
da misvak kullandıklarını ve namazdan sonra dağılarak herkesin
yerlerini aldıklarını gördü. Hemen döndü. Müslümanların durumu-
nu ve yaşayışlarını anlattı. **Rüstem** :

«— Yedikleri nedir?» diye sorunca adam :

«— Aralarında bir gece kaldım hiç kimsenin birşey yediğini
görmedim, sadece akşam olunca, yatarken ve erken kalkınca mis-
vak kullanıyorlar,» dedi.

Rüstem kaleyi geçip **Atık** denilen yere yaklaştığında müezzin
sabah ezanını okuyordu. Müslümanların hareketini görünce İranlı-
lara :

«— Atlarınıza binin,» diye bağırdı. Bunu duyanlar :

«— Niçin?» diye sordular. **Rüstem** :

«— Görmüyor musunuz? Düşmanınıza talimat verildi. Harekete
geçtiler,» dedi. Casus :

«— Hayır, onlar namaza hazırlanıyorlar,» dedi.

Rüstem :

«— Şafak vakti gaibden gelen bir sestten **Ömer'in** araplara ta-
limat verdiğini duydum,» dedi.

İslâm Ordusu köprüyü geçince durdular, müezzin ezan okudu.
Sa'd da namazı kıldırdı. Bu arada **Rüstem** :

«— **Ömer** beni mahvetti!» dedi.⁴⁹

Eb'uz-Zehrâ El-Kuşeyrî anlatıyor :

Herakliyus Kostantiniyye'ye sefere çıkmıştı. Müslümanların
elinde esir olan Rus kaçarak **Herakliyus'un** yanına gelince, O'na :

«— Bana müslümanlardan haber ver!» dedi. Adam :

47 Taşlayarak öldürdüler.

48 İbn-i Cerir Tarihi, 2/610

49 İbn-i Cerir Tarihi, 3/45

«— Sana onları gözlerinle görüyormuşsun gibi anlatacağım. Onlar, gündüzleri at üzerindedirler, geceleri ibadet ederler. Yollarda kimin nesini yerlerse parasını verirler. Hiçbir yere selâmsız girmezler. Düşmanlarını yeninceye kadar yerlerinden ayrılmazlar.» Bunu duyan Herakliyus :

«— Eğer doğru söylüyorsan şu bastığım yerlere kadar onlar sahip olacaklar,» dedi.⁵⁰

İran Şahı Yezducurd, kendisine yardım yapması için Çin Kralına bir mektup gönderdi. Çin Kralı gelen elçiye :

«— Biliyorum krallar, düşmanlarına karşı birbirlerine elbette yardım etmelidirler. Yalnız, sizi memleketinizden çıkaran bu milletten bana bahset. Bakıyorum, onların az, sizin çok olduğunuzu söylüyorsun. Böyle az bir kuvvetin, sizin gibi büyük bir kuvveti yenmesi onlarda hayır sizde şerrin olduğuna delâlet eder,» dedi. Elçi :

«— İstedigini sor!» deyince Çin Kralı :

«— Onlar sözlerini yerine getiriyorlar mı?» dedi. Elçi :

«— Evet,» diye cevap verdi. Kral :

«— Savaşa başlamadan önce size ne teklif ediyorlar?» dedi. Elçi :

«— Bizden üç şeyden birini istiyorlar : Ya dinlerine gireceğiz, bunu kabul edersek bize kendilerine yapılan muameleyi yapacaklar. Veya cizye vereceğiz, düşmanımıza karşı koruyacaklar. Bunu da kabul etmezsek savaşacaklar,» dedi. Kral :

«— Kumandanlarına itaatları nasıldır?» dedi. Elçi :

«— Bir milletin mürşidine en itaathlısı gibi,» diye karşılık verdi. Çin Kralı :

«— Neleri haram, neleri helâl sayıyorlar?» dedi. Elçi bunu izah ettikten sonra, Kral :

«— Kendilerine helâl olanı haram, haram olanı helâl kılıyorlar mı?» diye sordu. Elçi :

«— Hayır,» dedi. Çin Kralı bu cevap üzerine :

«— Bu millet haramı helâl, helâli haram yapmadıkça asla mağlûp olmaz,» dedi ve bana kıyafetlerinden bahset dedi.

Bunu da izah ettikten sonra, Kral :

«— Binekleri nasıldır?» dedi. Elçi :

«— Arapların atlarına biniyorlar,» dedi ve atları anlattı. Bunun üzerine Kral :

«— Bu atlar ne güzel bir kaledir,» dedi. Elçi ona develeri ve onların ağır yüklerle uzun mesafeler katettiklerini anlatınca, Kral :

«— Bunlar boynu uzun hayvanların sıfatıdır,» dedi ve Yezducurd'e şu mektubu yazdı :

«— «Sana bir ucu Çin'de, bir ucu Merv'de olan bir ordu göndermeme hiçbir mani yok, bunu da yapmam gerekir. Fakat elçinin bana anlattığı bu millet dağları yerinden sökmek istese söker. Onlar bu hal üzere yaşarlarsa emir verildiğinde beni dahî yerimden oynatırlar.

O halde onları razı ederek anlaş. Sana dokunmadıkça onlara dokunma.»⁵¹

BEŞ CİLT LİK KİTABIN BEŞİNCİ VE SON CİLDİNİN SONU

KAYNAKLAR

- EL-BİDÂYE VE N-NİHAYE, İBN-İ KESİR, Eb'ul-Fidâ b. Ömer
BEZL'ÜL-MECHÛD ŞERH'U SÛNEN-İ EBÎ DÂVÛD, Halil Ahmed el-Eyyubî el-Ensârî
CÂMÎ-U BEYAN'İL-İLM VE FADLÎH, İBN ABDİLBER, Yusuf b. Abdullah
CÂMÎ'UL-BEYÂN FÎ TEFSİR'İL-KUR'AN, TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir
EL-CÂMÎ' Lİ-AHKÂM'İL-KUR'AN, KURTUBÎ, Muhammed b. Ahmed
EL-CÂMÎ'US-SAHÎH, TİRMİZÎ, Ebu İsa, Muhammed b. İsa
CÂMÎ'US-SAHÎH, BUHÂRÎ, Ebu Abdullah, Muhammed b. İsmâil
CEM'UL-FEVÂİD, Muhammed b. Muhammed b. Süleyman el-Fâsî, el-Mağribî
DELÂİL'ÜN-NÜBÛVVE, İSFEHANÎ, Ebu Nûaym, Ahmed b. Abdullah
DÜRR'ÜL-MENSÛR FÎ TEFSİR'İL-KUR'AN, CELÂLÜDDİN ES-SÛYUTÎ, Eb'ul-Fadl, Abdur-
rahman b. Ebî Bekr
EDEB'ÜL-MÜFRED, BUHARÎ, Ebû Abdullah, Muhammed b. İsmâil
ESÂS'ÜL-BELÂGA, ZEMAHŞERÎ, Mahmud b. Ömer
EL-EVCEZ, EZ-ZERKÂNÎ
EL-EZKÂR, NEVEVÎ, Ebu Zekerîya, Yahya b. Şeref
FETH'UL-BÂRÎ FÎ ŞERH'İL-BUHARÎ, İBN HACER el-Askalanî
FEYD'UL-KADİR, ŞERH'UL-CÂMÎ'İS-SAGİR, MÛNAVÎ Abdürraûf b. Tacûlârifin b. Ali
HILYET'ÜL-EVLİYA VETABAKAT'ÜL-ESFİYA İSFEHANÎ EBU NUAYM, Ahmed b. Abdullah
EL-İSÂBE FÎ TEMYİZ'İS-SAHÂBE, İBN HACER el-Askalanî
İRŞAD'ÜS-SÂRÎ FÎ ŞERH'İL-BUHARÎ, KASTALLANÎ, Ahmed b. Muhammed b. Ebu Bekr
İTHÂF'ÜS-SÂDET'İL-MÛTTEKİN, ZEBİDÎ, Eb'ul-Feyz Muhammed, Murtaza b. Muhammed
EL-KÂMÛS'UL-MUHÎT, FİRUZÂBADÎ, Muhammed b. Tahir
KENZ'ÜL-UMMAL, MÛTTEKÎ el-Hindî, Alaeddin Ali b. Hüsameddin
KİTÂB-U AHBAR'IR-RUSÛL V'EL-MÛLÛK, TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir
KİTÂB'UL-EMVÂL, EBU UBEYD, Kasım b. Sellâm
KİTÂB'UL-ESMA V'ES-SIFÂT, BEYHAKÎ, Ebu Bekr Ahmed b. el-Hüseyn
KİTÂB'UL-ESMA V'ES-SIFÂT, BEYHAKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn
KİTÂB'UL-İSTİÂB FÎ MA'RİFET'İL-ESHAB, İBN ABDİLBER, Ebu Ömer, Yusuf b. Abdullah
KİTÂB'ÜL-KÛNÂ V'EL-ESMA, DEVLABÎ, Ebu Bîşr Muhammed b. Ahmed
KİTÂB'ÜL-MÛSNED'İL-CÂMÎ, DARİMÎ, Abdullah b. Abdurrahman
KİTÂB'ÜN-NİHÂYE FÎ GARİB'İL-HADİS V'EL-ESER İBN'ÜL-ESİR, Mecdüddin el-Mübârek
b. Muhammed
LİSÂN'ÜL-MİZÂN, İBN HACER el-Askalanî
MA'RİFET-U ULÛM'İL-HADİS, HÂKİM, en-Nisâburî, Muhammed b. Abdullah b. Muhammed

MECME'UZ-ZEVÂID VE MENBE'UL-FEVÂID, İBN HACER el-Heysemî, Nureddin Eb'ul-Hasen Ali b. Ebu Bekr

EL-MÎNHÂC FÎ ŞERH-İ MÜSLİM B. EL-HACCÂC, NEVEVÎ Yahya b. Eşref
MİŞKAT'ÜL-MESÂBÎH, HATİB ET-TİRMİZİ, Muhammed b. Abdullah

MİZÂN'ÜL-İTİDÂL FÎ TERACİM'İR-RİCAL, ZEHEBÎ Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed
EL-MUĞNÎ AN HAML'İL-EŞFAR FÎ TAHRİC MÂ FİL-İNCİL MİN'EL-AHBÂR, IRAKÎ Abdurrahîm b. Hüseyin

MUVATTA' MÂLİK, Ebu Abdullah, Mâlik b. Enes

MÜNTEHAB-Ü KENZ'İL-UMMÂL, MÜTTEKÎ EL-HİNDÎ, Alaeddin Ali b. Hüsameddin

MÜSNED-Ü AHMET B. HANBEL, Ebu Abdullah, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel

MÜSNED, ŞAFÎ, Muhammed b. İdris

MÜSNED, TAYÂLİSÎ, Ebu Dâvûd, Süleyman b. Dâvûd

EL-MÜSTEDREK ALÂ'S-SAHİHAYN, HAKÎM en-Nisaburî, Muhammed b. Abdullah b. Muhammed

NASB'UR-RÂYE Lİ-EHADİS'İL-HİDÂYE, ZEYLEÎ, Abdullah b. İbrahim

NESİM'ÜR-RİYÂD, HAFÂCÎ, Ahmed b. Muhammed

ER-RAVD'UL-ÜNÜF V'EL-MEŞRA'UR-RİVA FÎ TEFŚİR-İ MÂ YEŞTEMİLÜ ALEYHİ HADİS' ÜS-SİRE V'AHTEVÂ, Es-Sûheyli, el-Has'amî, Abdurrahman b. Abdullah

RİYÂD'UN-NADIRE FÎ FEDÂİL'İL-AŞERE, TABERÎ Muhibbuddîn Eb'ul-Abbâs Ahmed b. Abdullah

RİYÂD'US-SÂLİHÎYN, NEVEVÎ, Ebu Zekeriya Yahya b. Şeref

SAHİH-U MÜSLİM, Eb'ul-Hüseyin Müslim b. el-Haccac

ES-SAHİH'UL-MÜSNED, EBU AVÂNE, Yakub b. İshak b. İbrahim en-Nisabûrî

SİFAT'ÜS-SAFVE, İBN-ÜL-CEVZÎ, Abdurrahman b. Ahmed

SİRET'ÜL-HALEBİYYE, HALEBÎ, Eb'ul-Ferec Ali b. İbrahim

SİRET'ÜN-NEBEVİYYE, MUHAMMED RESULULLAH, İBN HİŞÂM Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişâm

SÜNEN-Ü DÂREKUTNÎ, Eb'ul-Hasan Ali b. Ömer

SÜNEN-İ EBÎ DÂVÛD, Süleyman b. el-Cârud b. Eşas es-Sicistanî

SÜNEN-Ü İBN MACE, Ebu Abdullah Muhammed b. Yusuf

SÜNEN'ÜL-KÜBRÂ, BEYHAKÎ, Ebu Bekr Ahmed b. el-Hüseyin

SÜNEN-Ü NESÂÎ, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb

ŞEMÂİL, TİRMİZÎ, Ebu İsmâ, Muhammed b. İsmâ

ŞERH-U MEÂN'İL-ÂSAR, ET-TAHAVÎ

ŞERH'US-SİRET'İN-NEBEVİYYE, EBU ZER el-Haşenî

EŞ-SİFÂ Bİ-TA'RİFİ HUKUK'İL-MUSTAFÂ, KADİ İYAD İyâd b. Musa

TABAKÂT'ÜL-KEBİR, İBN SA'D, Muhammed b. Sa'd

TARİH-U BAĞDÂD, HATİB el-Bağdâdî, Ebu Bekr Ahmed b. Ali

TARİH'UL-KEBİR, BUHARÎ, Ebu Abdullah, Muhammed b. İsmâil

ET-TARİH'US-SAGİR, BUHARÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmâil

TAKRİB'ÜT-TEHZİB, İBN HACER el-Askalânî, Eb'ul-fadl Ahmed b. Ali

TEFSİR'UL-KUR'ÂN, İBN KESİR, Eb'ul-Fidâ İsmâil b. Ömer

TEHZİB-Ü TEZHİB'İL-KEMÂL FÎ MA'RİFET'İR-RİCAL, İBN HACER el-Askalânî Eb'ul-Fadl Ahmed b. Ali

TEHZİB'Ü TÂRİH'İBN ASÂKİR, Abdülkâdir b. Ahmed b. Bedran

TERCEMÂN'ÜS-SÜNNE

ET-TERGİB V'ET-TERHİB, MÜNZİRÎ, Ebu Muhammed Abdülazîm b. Abdülkavî

TEYSİR'UL-VÛSÛL, Zebidî, Abdurrahman b. Ali b. Muhammed ed-Deybâ

TUHFET'ÜZ-ZÂKİRÎN, ŞEVKÂNÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed

UMDET'ÜL-KÂRÎ FÎ ŞERH'İL-BUHÂRÎ, AYNÎ Mahmud b. Ahmed

USÛL'ÜL-GÂBE FÎ MA'RİFET'İS-SAHÂBE, İBN'ÜL-ESÎR İzzüddin, Ali b. Muhammed b Muhammed

VEFÂ'UL-VEFÂ, SEMHUDÎ, Eb'ul-Hasan Ali b. Abdullah

ZÂD'ÜL-MEÂD FÎ HEDY-İ HAYR'İL-İBAD, İBN KAYYİM EL-CEVZÎ, Ebu Abdullah, Muhammed b. Ebu Bekr

ZUHR'UL-MEVÂRİS FÎ'D-DALÂLE ALA EMAKİN' İL-EHADİS, NABULÛSÎ, Abdülganî b. İsmail

İNDEKS

A

- Abaye b. Malik 2/537.
 Abbad b. Abdullah 2/530.
 Abbad b. Bîşr 1/126, 2/492, 493, 514, 540, 5/2013.
 Abbad b. Zâhîr 5/1828.
 Abbas b. Abdülmuttalip 2/426, 428, 555, 637, 684, 735, 756, 806, 3/924, 925, 928, 929, 941, 942, 954, 955, 964, 972, 1044, 1045, 1046, 1048, 1093, 1121, 1163, 1197, 1257, 1271, 1293, 1299, 4/1404, 1472, 1628, 1680, 1695, 5/1769, 1772, 1915, 1919, 1927, 2015, 2020, 2078.
 Abbas b. Mir'dâs 1/166, 172, 4/1688, 5/1968, 1969.
 Abbas b. Sehl 5/1852, 2068.
 Abbas b. Ubâde 1/246.
 Abdal kabilesi 2/530.
 Abdan 1/130.
 Abdest 3/927, 1022, 1023, 1110, 1128, 1141, 1313, 4/1472, 5/1780, 1813, 1924, 1964, 1982, 2006, 2021, 2024, 2025.
 Abd-i Hayr 1/124.
 Abd b. Humejd 3/1018.
 Abd-i Menaf Oğulları 1/89, 94, 164, 2/547, 615.
 Abdi Şems Oğulları 2/809.
 Abdullah b. Abbas 1/28, 43, 44, 51, 52, 53, 60, 70, 83, 89, 102, 113, 123, 124, 132, 136, 162, 196, 197, 251, 288, 297, 301, 302, 315, 353, 354, 357, 361, 369, 370, 380, 384, 389, 397, 2/501, 580, 643, 859, 3/920, 928, 934, 936, 941, 942, 944, 964, 972, 978, 979, 981, 984, 987, 1031, 1037, 1041, 1047, 1055, 1057, 1080, 1100, 1109, 1111, 1112, 1115, 1145, 1162, 1164, 1189, 1222, 1225, 1226, 1230, 1245, 1248, 1253, 1290, 1292, 1294, 1295, 1299, 1308, 1312, 1315, 1318, 4/1360, 1366, 1373, 1376, 1377, 1417, 1434, 1440, 1447, 1483, 1488, 1490, 1491, 1502, 1506, 1508, 1509, 1512, 1515, 1526, 1553, 1555, 1556, 1560, 1567, 1568, 1582, 1600, 1601, 1602, 1604, 1608, 1609, 1612, 1617, 1632, 1637, 1652, 1668, 1696, 1729, 1731, 1732, 1740, 5/1768, 1780, 1784, 1794, 1795, 1821, 1857, 1876, 1919, 1920, 1921, 1922, 1926, 1927, 1945, 1946, 1963, 1965, 1971, 2015, 2029, 2065, 2077, 2078.
 Abdullah b. Abdullah 3/914.
 Abdullah b. Abdilgani 1/136, 140.
 Abdullah b. Abd-i Hıyar 5/1820.
 Abdullah b. Adi 1/332, 2/553, 3/992.
 Abdullah b. Abdurrahman 1/72, 231, 2/527.
 Abdullah b. Abdülmuttalip 1/82.
 Abdullah b. Ahmed 1/78.
 Abdullah b. Amir 1/349, 3/962, 945, 1099.
 Abdullah b. Amir 1/27, 34, 167, 168, 249, 264, 2/481, 642, 659, 683, 774, 775, 776, 856, 3/1030, 1035, 1078, 1082, 1127, 1142, 1205, 1209, 1230, 1253, 1254, 1274, 1301, 1302, 4/1430, 1463, 1517, 1553, 1610, 1633, 1635, 1688, 1703, 1708, 1709, 1718, 1725, 5/1764, 1788, 1984, 1993, 2088, 2080.
 Abdullah b. Ammar 2/526.
 Abdullah b. Atik 1/376, 378.
 Abdullah b. Avf 3/1188, 1297, 1307, 1323, 4/1386, 1568, 1641, 1660, 1736.
 Abdullah b. Büreyde 2/714, 783, 3/1173

Abdullah b. Büsr 2/770, 3/1314, 4/1581, 1621, 1641, 1699, 5/1909.
 Abdullah b. Cafer 1/112, 251, 262, 286, 2/819, 844, 859, 3/1060, 1145, 1293, 1298, 1299, 4/1528, 1729, 5/2096.
 Abdullah b. Caḥş 1/353, 354, 2/520, 521, 646, 3/951, 952, 953, 1181.
 Abdullah b. Cübeyr 3/1163.
 Abdullah b. Deylemi 2/577.
 Abdullah b. Dınâr 3/1104, 5/1890.
 Abdullah b. Ebu Bekr 1/334, 2/424, 534, 556, 3/1164, 1181, 1193, 1194, 1201, 1307, 4/1370, 1441, 5/2018.
 Abdullah b. Ebu Evfa 2/443, 498, 3/976, 1002, 4/1463, 1490.
 Abdullah b. Ebi Rebia 1/181, 182, 342, 346.
 Abdullah b. Ebi Hadred 2/562, 681, 693, 3/987.
 Abdullah b. Ebi Huzeyl 2/887, 3/1113, 1322.
 Abdullah b. Ebu leylâ 3/1317, 4/1421.
 Abdullah b. Ebu Mülleyke 3/1230, 4/1377.
 Abdullah b. Necih 2/532, 3/1050.
 Abdullah b. Ebu Selit 3/1197.
 Abdullah b. Ebu Ümeyye 1/53, 85, 87, 163.
 Abdullah b. el-Edah 1/97.
 Abdullah b. Erkad 1/333.
 Abdullah b. Erkam 2/812, 827, 844, 848.
 Abdullah b. Eslem 3/1144.
 Abdullah b. Fadl 5/1918.
 Abdullah b. Ganm 4/1592.
 Abdullah b. Halife 3/1119.
 Abdullah b. Hanzala 2/807, 4/1475, 5/2092.
 Abdullah b. Haris 3/1041, 1240, 1298.
 Abdullah b. Hatib 4/1588.
 Abdullah b. Hıraş 2/876, 5/1824.
 Abdullah b. Hişam 5/2055.
 Abdullah b. Hubeyd 4/1639.
 Abdullah b. Hubeys 3/1323.
 Abdullah b. Humejd 1/56, 2/668, 849, 3/1170, 1199, 1203, 4/1368, 1395, 1414.
 Abdullah b. Hur el-Ansi 2/481.
 Abdullah el-Huri 2/799.
 Abdullah b. Huzafe 1/126, 138, 296, 2/734, 3/922.

Abdullah b. Huzeife 4/1590.
 Abdullah b. İkrime 1/181.
 Abdullah b. Ka'b 1/91, 96, 376, 2/677, 5/1788.
 Abdullah b. Kamic 5/1947.
 Abdullah b. Kays 1/89, 2/494, 3/1038, 1309, 4/1485.
 Abdullah b. Kird 2/672, 3/1282.
 Abdullah b. Kürz 5/1871, 1872, 2056.
 Abdullah b. Mahmud 5/1971.
 Abdullah b. Mahreme 2/481.
 Abdullah b. Ma'kil 5/1947, 2048.
 Abdullah b. Mehdi 3/1199.
 Abdullah b. Mervan 2/493.
 Abdullah b. Mesud 1/64, 266, 348, 2/603, 648, 676, 750, 788, 887, 3/917, 937, 957, 963, 983, 1016, 1019, 1020, 1029, 1038, 1047, 1063, 1065, 1066, 1072, 1074, 1113, 1118, 1121, 1146, 1185, 1197, 1205, 1216, 1220, 1221, 1224, 1236, 1237, 1242, 1246, 1249, 1253, 1296, 1312, 4/1332, 1353, 1374, 1391, 1410, 1457, 1458, 1461, 1465, 1469, 1474, 1475, 1484, 1489, 1492, 1504, 1505, 1511, 1515, 1520, 1522, 1526, 1548, 1550, 1556, 1559, 1567, 1571, 1575, 1585, 1593, 1595, 1603, 1607, 1613, 1615, 1616, 1626, 1648, 1678, 1687, 1694, 1707, 1729, 1736, 5/1854, 1855, 1881, 1883, 1945, 1978, 1982, 2024, 2049.
 Abdullah b. Mevheb 2/653.
 Abdullah b. Mugaffel 2/468, 3/1153, 1199.
 Abdullah b. Muhammed 2/463.
 Abdullah b. Musab 3/1179.
 Abdullah b. Mu'tem 1/224.
 Abdullah b. Mübârek 4/1440.
 Abdullah b. Nâfi 3/1112.
 Abdullah b. Ömer 1/40, 280, 353, 458, 2/436, 495, 517, 540, 572, 573, 581, 594, 627, 653, 654, 665, 666, 685, 699, 710, 711, 718, 743, 744, 761, 773, 774, 806, 807, 822, 829, 843, 865, 879, 880, 886, 3/923, 924, 929, 947, 949, 953, 967, 971, 973, 975, 979, 988, 990, 995, 998, 999, 1000, 1027, 1028, 1040, 1045, 1052, 1080, 1085, 1090, 1099, 1104, 1109, 1113, 1119, 1122, 1123, 1131, 1144, 1146, 1147, 1149, 1158, 1178, 1182, 1201,

- 1208, 1209, 1225, 1229, 1230, 1237,
1238, 1260, 1269, 1284, 1309, 1315,
1318, 1321, 1323, 4/1364, 1370,
1374, 1394, 1397, 1399, 1444, 1447,
1466, 1479, 1480, 1491, 1512, 1517,
1522, 1523, 1526, 1541, 1560, 1562,
1567, 1570, 1572, 1610, 1637, 1664,
1669, 1672, 1703, 1710, 1711, 1713,
1715, 1739, 1740, 5/1763, 1769,
1773, 1775, 1780, 1815, 1876, 1938,
1949, 1960, 1965, 1987, 2002, 2055,
2068, 2069, 2075, 2078.
- Abdullah b. Rebah 1/388.
- Abdullah b. Revaha 1/140, 2/489, 517,
536, 537, 538, 539, 638, 696, 3/956,
1111, 4/1351, 1354, 1362, 1386,
1420, 1444, 1518, 5/1889, 2037.
- Abdullah b. Rezin 2/872.
- Abdullah er-Rumi 2/885, 3/1168, 1224.
- Abdullah b. Sadi 2/838.
- Abdullah b. Safvan 3/998.
- Abdullah b. Saib 4/1483.
- Abdullah b. Said 3/996, 5/1823.
- Abdullah b. Samit 2/503, 655, 840.
- Abdullah b. Sa'lebe 4/1415, 5/1789.
- Abdullah b. Salih 5/1833.
- Abdullah b. Seb 5/1844.
- Abdullah b. Sehl 3/1055, 1056.
- Abdullah b. Selâm 1/148, 2/770, 779,
3/994, 1174, 1185, 1239, 5/1858,
1859, 2078, 2080.
- Abdullah b. Seleme, 5/1880.
- Abdullah b. Selman 4/1408, 1520.
- Abdullah b. Serces 3/1122.
- Abdullah b. Süheyl 1/173.
- Abdullah b. Şakik 1/398.
- Abdullah b. Şeddad 1/393, 3/1228.
- Abdullah b. Şerik 2/871.
- Abdullah b. Şurahbil 1/142, 143.
- Abdullah b. Târik 2/531.
- Abdullah b. Ubeyd 2/700, 811, 3/1254,
4/1641.
- Abdullah b. Ukeyn 2/665, 5/1795, 1800.
- Abdullah b. Urfuta 1348.
- Abdullah b. Utbe 4/1484.
- Abdullah b. Ubey 1/381, 383, 2/427,
482, 483, 484, 587, 3/913, 914,
1111, 1125, 1149, 1150.
- Abadullah b. Üneys 1/376, 377, 2/492,
493, 5/2055.
- Abdullah b. Ureykit 1/359.
- Abdullah b. Vâbise 1/83, 91.
- Abdullah b. Vehb 1/136.
- Abdullah b. Yahya 1/200.
- Abdullah b. Yamin 5/1963.
- Abdullah b. Yesar 3/1113.
- Abdullah b. Yezid 2/580, 658, 3/984,
4/1440, 1492, 1657.
- Abdullah b. Zallm 3/1071.
- Abdullah b. Zeyd 1/391, 2/573, 748,
4/1459.
- Abdullah b. Zilbicadeyn 3/923.
- Abdullah b. Ziya 1/247.
- Abdullah b. Ziyad 2/837.
- Abdullah b. Zübeyr 1/175, 178, 251,
2/510, 551, 552, 568, 569, 739, 818,
3/995, 997, 998, 1000, 1082, 1099,
1124, 1204, 1211, 1226, 1252, 4/
1385, 1442, 1454, 1469, 1480, 1539,
1741, 5/1825, 1850, 1851, 1852,
1853, 1980.
- Abdullah el-Adeviyye 2/794.
- Abdurrahman 1/252, 253.
- Abdurrahman b. Abdulkârî 2/788.
- Abdurrahman b. Abdullah 5/1993.
- Abdurrahman b. Avf 1/63, 119, 143,
169, 186, 370, 2/422, 426, 432, 443,
444, 450, 516, 553, 555, 580, 608,
620, 621, 625, 628, 629, 634, 641,
643, 644, 649, 691, 748, 754, 755,
767, 792, 804, 807, 813, 820, 825,
826, 835, 840, 841, 845, 848, 850,
851, 886, 3/914, 915, 959, 960, 976,
977, 978, 990, 1018, 1070, 1156,
1167, 5/1821, 1822, 1825, 1843,
1883, 1921, 1961, 2055, 2060, 2079,
2080, 2085.
- Abdurrahman b. Azîz 1/113.
- Abdurrahman b. Cübeyr 2/447, 5/1891.
- Abdurrahman b. Ebu Bekr 2/771, 785.
- Abdurrahman b. Ebu Leylâ 2/574, 886,
3/929, 956, 1007, 5/2058.
- Abdurrahman b. Ebuzzinad 1/397.
- Abdurrahman b. Erkam 3/1020.
- Abdurrahman b. Ezdi 3/1209, 5/1811.
- Abdurrahman b. Ganm 3/1184, 1185,
1186.
- Abdurrahman b. Habbab 2/753.
- Abdurrahman b. Halid 2/480.
- Abdurrahman b. Hâris 1/397, 3/927,
5/1952.

Abdurrahman b. Hucery 5/1883.
 Abdurrahman b. İsfâni 3/1051.
 Abdurrahman b. Ka'b 5/1795, 2019.
 Abdurrahman b. Muaz 5/1771.
 Abdurrahman b. Muhammed 5/1892.
 Abdurrahman b. Osman 3/1144.
 Abdurrahman b. Rezin 3/1098.
 Abdurrahman b. Sabit 2/760.
 Abdurrahman b. Sa'd 2/652, 671, 702,
 3/923, 945, 1113.
 Abdurrahman b. Sehl 3/1056.
 Abdurrahman b. Semure 2/754.
 Abdurrahman b. Uyeyne 2/559, 560.
 Abdurrahman b. Ümeyye 3/974.
 Abdurrahman b. Ümmül Hakem 3/
 1005.
 Abdurrahman b. Yezid 5/2053.
 Abdurrahman b. Zeyd 1/372.
 Abdurrahman el-Âmir 1/95.
 Abdurrahman el-Kâri 1/62.
 Abdüddâr 1/116, 185, 351, 3/916.
 Abdulaziz 1/321.
 Abdülaziz b. Ebu Beki 3/1251.
 Abdülaziz b. Ebu Cemile 3/1321.
 Abdülcebbar b. Haris 3/1207.
 Abdüleşed oğulları 1/351.
 Abdüleşhel oğulları 1/188, 189, 190,
 324, 368 2/506, 518.
 Abdü Hayr 3/1061.
 Abdülhamit b. Cafer 2/704, 3/1315.
 Abdülgani b. Said 3/1154.
 Abdülkays 1/124, 3/962, 1172, 4/1531.
 Abdülmelik 2/569, 3/1071, 4/1547.
 Abdülmelik b. Şeddad 2/870.
 Abdülmelik b. Umeyr 2/708, 4/1547.
 5/1858, 2069.
 Abdülmelik b. Ya'la 2/692.
 Abdülmuttalib 1/45, 53, 54, 71, 89,
 94, 96, 108, 149, 196, 337, 354, 2/
 594, 595, 628, 3/942, 979, 1049,
 1067, 1213.
 Abdürrezzak 1/62, 113, 357, 2/485,
 486, 583, 605, 632, 650, 661, 676,
 685, 686, 692, 3/1018, 1019, 1027,
 1086, 1098, 1101, 1106, 1142, 1228,
 1281, 1293, 1301, 1306, 1308, 4/
 1369, 1386, 1408, 1432, 1433, 1454,
 1456, 1457, 1466, 1467, 1471, 1475,
 1477, 1479, 1524, 1532, 1614, 1653.

Abdüluzza b. Abdulmuttalib 1/98.
 Abdüluzza b. Abdüssa'd 2/844.
 Abdüluzza ed-Dımaşki 2/455.
 Abdülvâhid b. Eymen 2/769.
 Abdülvahid b. Eymen 2/769.
 Abdüyâleyl 1/184, 271.
 Abs oğulları 2/678, 853, 854.
 Acem 2/863, 5/1857, 2102.
 Aclan oğulları 3/1253.
 Ad 1/55-57, 4/1371, 5/1889.
 Addas 1/272, 274.
 Adem 1/127, 144, 217, 4/1384, 1385,
 1432, 1433, 5/1811, 1814, 1956,
 1957, 1958.
 Aden 2/69, 870, 5/1889.
 Adî oğulları 1/168, 281, 2/810.
 Adî b. Adî 4/1593.
 Adi b. Hârun 1/74, 76, 3/1042, 1250,
 1281, 1282, 4/1413, 1442, 1478.
 Adi b. Ka'b 1/89, 2/627.
 Adi b. Neccâr 1/248, 400, 3/930.
 Adn 2/439, 519, 4/1530.
 Adnan 1/398.
 Afra 1/103.
 Ahcaruzzeyt 3/1070, 4/1679.
 Ahiret 1/7, 24, 83, 86, 89, 123, 2/453,
 456, 457, 2/521, 573, 574, 602, 630,
 657, 703, 708, 709, 731, 846, 847,
 883, 5/1761, 1763, 1769, 1778, 1788,
 1800, 1804, 1814, 1818, 1819, 1829,
 1837, 1870, 1880, 1881, 1884, 1889,
 1890, 1897.
 Ahmed b. Ebilharuri 5/1980.
 Ahmed b. Hanbel 2/478, 503, 522, 736,
 832.
 Ahmed b. Kays, 1/118.
 Ahmed b. Süleyman 4/1364.
 Ahmer 2/488.
 Ahmes 3/991.
 Ahnef b. Kays 2/863, 3/1197, 1254,
 5/1874.
 Ahram b. Esedi 2/560.
 Ahvas b. Hakim 2/501.
 Aîşe 1/29, 34, 63, 249, 250, 275, 278,
 299, 300, 301, 302, 308, 320, 332,
 333, 358, 359, 384, 386, 2/573, 535,
 588, 589, 590, 593, 606, 616, 739,
 755, 756, 782, 783, 3/915, 918, 941,
 966, 974, 978, 980, 981, 992, 1008,
 1011, 1014, 1031, 1032, 1034, 1062.

- 1078, 1084, 1088, 1091, 1096, 1098,
1103, 1107, 1111, 1114, 1120, 1121,
1124, 1125, 1139, 1140, 1142, 1150,
1151, 1158, 1159, 1161, 1163, 1164,
1176, 1177, 1178, 1184, 1190, 1193,
1196, 1201, 1204, 1225, 1226, 1238,
1240, 1245, 1258, 1259, 1260, 1269,
1270, 1276, 1281, 1283, 1286, 1287,
1288, 1289, 1292, 1293, 1294, 1295,
1296, 1314, 1317, 1318, 1321, 4/
1364, 1366, 1369, 1370, 1372, 1378,
1400, 1407, 1418, 1423, 1436, 1440,
1447, 1452, 1453, 1461, 1479, 1482,
1487, 1490, 1559, 1561, 1571, 1605,
1610, 1611, 1612, 1634, 1638, 1667,
1670, 1679, 1686, 1689, 1690, 1694,
1709, 1715, 1719, 1720, 1725, 5/1780,
1784, 1871, 1992, 2032, 2036, 2073.
- Aiše bt. Sa'd 4/1491.**
Aiže Kâbilesi 3/1065.
Akabe 1/103, 227, 238, 242, 244,
271, 316, 329, 368, 394, 2/472, 490,
543, 785.
Akdeniz 2/591, 3/1006, 4/1534, 5/1770,
1774.
Akib 1/142, 146.
Akil b. Ebi Talib 1/54, 106, 2/637,
809, 3/917, 1044, 1133.
Akik 5/1851, 1949.
Akka 1/175.
Akrâ b. Hâbis 1/172, 2/641, 642, 3/988,
1043, 1075, 1076, 1083, 1148.
Akrep Mevkii 1/75.
Ahsab 1/145.
Alâ b. Fad 2/710.
Alba b. Ahmer 3/1274.
Alâ b. Hadrami 1/126, 2/653, 708, 4/
1358, 5/2005, 2006.
Alasya Halil Fikret 2/592.
H. Ali 1/41, 42, 54, 59, 66, 72, 76, 81,
102, 108, 109, 114, 120, 143, 148,
170, 182, 186, 232, 233, 253, 266,
270, 274, 288, 289, 299, 295, 304,
319, 331, 341, 2/437, 443, 445, 452,
453, 454, 455, 490, 498, 949, 504,
525, 542, 545, 546, 547, 548, 549,
566, 567, 577, 582, 587, 588, 593,
605, 610, 614, 615, 616, 618, 624,
695, 710, 813, 3/915, 917, 920, 941,
942, 943, 945, 955, 960, 961, 977,
980, 989, 990, 993, 999, 1001, 1004,
1024, 1025, 1026, 1034, 1036, 1044,
1047, 1049, 1050, 1051, 1052, 1060,
1061, 1062, 1065, 1066, 1067, 1068,
1070, 1071, 1081, 1088, 1098, 1099,
1101, 1114, 1115, 1121, 1133, 1145,
1146, 1149, 1150, 1154, 1169, 1170,
1174, 1194, 1198, 1201, 1203, 1205,
1208, 1212, 1216, 1219, 1220, 1221,
1228, 1237, 1245, 1248, 1249, 1252,
1254, 1271, 1272, 1273, 1274, 1307,
1312, 1314, 1316, 1320, 1322, 1323,
4/1349, 1368, 1371, 1374, 1382, 1383,
1388, 1395, 1407, 1408, 1413, 1423,
1430, 1431, 1451, 1461, 1463, 1469,
1474, 1483, 1485, 1486, 1494, 1495,
1503, 1520, 1522, 1528, 1529, 1538,
1540, 1543, 1548, 1559, 1560, 1561,
1563, 1566, 1570, 1574, 1589, 1596,
1601, 1606, 1608, 1614, 1623, 1640,
1647, 1654, 1662, 1665, 1690, 1708,
1709, 1711, 1727, 1730, 1731, 1735,
5/1767, 1772, 1783, 1814, 1822, 1831,
1832, 1833, 1836, 1841, 1844, 1846,
1860, 1876, 1877, 1919, 1945, 1948,
1971, 1982, 2033, 2042, 2058, 2059,
2069, 2076, 2077, 2088, 2095.
Ali b. Ebi Rebia 2/577, 696, 886.
Ali b. Ezdi 4/1506.
Ali b. Hüseyin 1/1360, 3/941, 1061, 5/
1831. 1970.
Ali b. Rebia 4/1664.
Ali b. Zeyd 3/1252.
Âl-i Galib 1/285.
Alkame b. Haris 1/125, 386, 3/1067,
1210, 4/1370, 1489, 5/1842.
Alkame b. Mücezziz 2/423.
Alkame b. Ulâse 2/423, 661, 4/1346.
Alkame b. Vakkas 2/418, 666, 5/1825,
2087.
Amame b. Eb'ül Âs 3/1083.
Amaves 2/461, 5/815, 1816.
Amel Defteri 4/1665, 5/1835.
Amerika 1/19.
A'mes 2/871, 875, 3/1134, 5/1897,
2071.
Amile 1/114.
Amir Oğulları 2/534.
Amir b. Abdi Kays 5/2094.
Amir b. Abdullah 3/1117, 4/1598, 5/
1979.

- Amir b. Edbat 3/987, 988.
 Amir b. Führeyre 1/332, 333, 5/1996, 1997.
 Amir b. Lüeyl 1/58, 89, 151.
 Amir b. Mesud 3/1224.
 Amir b. Rebia 1/312, 354, 2/698, 840, 3/1007, 1163, 5/1788.
 Amir b. Führeyre 2/534, 535, 548, 667.
 Amir b. Sa'd 1/91, 94, 95, 96, 97, 322, 3/1049, 1069.
 Amir b. Tufeyl 2/534, 535, 833, 834, 5/1942, 1943, 1997.
 Amir b. Ubeyd 3/1321.
 Amir el-Ensari 2/422.
 Amir el-Şa'bi 3/1001.
 Amman 3/1309.
 Ammar b. Yâsir 1/28, 84, 85, 284, 285, 286, 287, 339, 361, 2/440, 463, 491, 492, 514, 542, 543, 557, 566, 567, 648, 656, 887, 3/983, 1062, 1074, 1075, 1121, 1209, 1235, 1262, 4/1409, 1491, 1544, 5/1948.
 Amr b. Abd-i ved 2/524, 546.
 Ammar b. Ebi Ammar 3/1055.
 Amr b. Abese 1/67, 68, 4/1676, 5/2016.
 Amr b. Abdullah 2/854, 855.
 Amr b. Alâ 5/1844.
 Amr b. Âs 1/43, 62, 119, 126, 158, 162, 210, 224, 230, 342, 346, 2/456, 504, 508, 526, 547, 568, 642, 645, 351, 658, 663, 664, 671, 672, 764, 685, 686, 687, 703, 704, 789, 792, 836, 837, 843, 884, 885, 886, 3/1050, 1121, 1184, 1186, 1239, 1298, 1301, 1308, 1309, 4/1357, 1361, 1396, 1397, 1421, 1446, 1578, 1605, 1699, 5/2004, 2072, 2096, 2106, 2107, 2108.
 Amr b. Avf 1/28, 337, 339, 341, 352, 638, 2/535, 538, 733, 847, 3/1360, 1511, 5/1735.
 Amr b. Cemuh 1/116, 227, 228, 229, 324, 325, 5/992, 1993.
 Amr b. Dinar 2/844, 3/1209, 5/1801, 1934.
 Amr b. Esed 3/1257.
 Amr b. Galib 3/1062.
 Amr b. Hadramî 3/951, 952.
 Amr b. Hammad 3/1258.
 Amr b. Hâris 5/1961.
 Amr b. Hazm 5/1800.
 Amr b. Hişam 1/292.
 Amr b. Hüreyre 3/1113.
 Amr b. Hureys 3/1281, 1282, 1318, 5/1854.
 Amr b. İkrime 2/542.
 Amr b. Kays 3/1322.
 Amr b. Kurre 3/1171.
 Amr el-Leysi 2/763.
 Amr b. Ma'dikerib 1/212, 2/567, 568, 645, 5/2095.
 Amr b. Meymun 1/287, 2/627, 3/1822, 5/1880.
 Amr b. Mihrak 3/1088.
 Amr b. Muaviye 1/97.
 Amr b. Murre 1/197, 198.
 Amr b. Müslim 3/1044.
 Amr b. Nüfeyl 3/1307.
 Amr b. Numan 2/844.
 Amr b. Osman 1/66, 2/819.
 Amr b. Sabit 2/482, 506.
 Amr b. Said 2/445, 446, 652, 3/1194, 5/1860.
 Amr b. Salim 2/425.
 Amr b. Seleme 3/1225, 4/1520, 1597.
 Amr b. Semune 4/1415.
 Amr b. Süfyan 5/1944.
 Amr b. Şa's 3/1049.
 Amr b. Şuayb 1/63, 3/957, 958, 1027, 1214.
 Amr b. Şurahbîl 2/517.
 Amr b. Talib 3/1207.
 Amr b. Tufeyl 3/1058.
 Amr b. Ukeyş 2/507.
 Amr b. Utbe 4/1597.
 Amr b. Ümeyye 1/126, 127, 158, 2/535, 5/1996, 1998.
 Amr b. Üsâl 5/1964.
 Ankara 2/592.
 Antakya 1/183, 5/2108.
 Antere eş-Şeybanî 2/723, 814, 830.
 Arafat 3/1008, 4/1739, 5/1769, 1774, 1851, 1852.
 Arefe 5/1851.
 Arfece b. Hermese 2/708.
 Arş-ı Âlâ 1/292, 361.
 As b. Amr 5/1952.
 As b. Hişam 3/914.
 As b. Vâil 1/119, 280, 281, 287, 288, 332.
 As b. Velid 1/85.

Asfan 2/582.
 Ashab-ı Suffe 1/319, 2/421.
 Âsim b. Adi 2/426, 756, 5/1799, 1802.
 Âsim b. Amr b. Hattab 2/529, 530, 531, 630, 5/2007.
 Âsim b. Amr b. Katade 2/456.
 Âsim b. Eblin-Necud 2/670.
 Âsim b. Muhammeed 2/666, 3/949.
 Âsim b. Ömer 1/224, 246, 2/506, 517, 828, 3/914, 1195, 5/1935, 1970, 2020.
 Âsim b. Sabit 1/387, 2/519, 530, 5/1999.
 Âsim b. Vâil 5/1922.
 Âsim el-Ahvel 3/974.
 Asım el-Eslemî 1/112.
 Asl b. Asl 2/792.
 Asl b. Vail 5/1973.
 Askalâni 5/1962.
 Askerî 2/605, 832, 3/1042, 1088, 1174, 1221, 1323.
 Ata b. Ebî Rebah 1/304, 358, 3/1131, 4/1373, 5/1852.
 Ata b. Hadramî 2/802.
 Ata b. Saib 2/861, 4/1421.
 Ata b. Yesar 1/34, 2/643, 672, 836, 887, 3/1008, 1170, 1198, 1269, 4/1351.
 Ata'ul Horasani 3/1281.
 Atabe b. Abd /248.
 Atik 1/285, 5/2110.
 Atik'e 1/87, 2/795, 828, 3/1307.
 Atiyye b. Amir 2/875.
 Atiyye b. Bilâl 2/642.
 Attab b. Esid 3/946.
 Attab b. Rifaa 2/672.
 Attab b. Üseyd 2/719, 720.
 A'vas 2/645.
 Avf b. Ebî Hayye 2/490.
 Avf b. Malik 1/180, 241, 382, 2/576, 657, 848, 691, 3/1064, 1100, 1178, 4/1581, 1616, 5/2002, 2067, 2086.
 Avf b. Tufeyl 3/1124.
 Avn b. Abdullah 3/1038, 1232, 5/1889.
 Avn b. Abdurrahman 5/1890.
 Avrupa 1/19.
 Ayet ül-Kürsî 4/1640, 1641.
 Aynî 1/61, 239, 247, 288, 293, 2/495.
 Ayyaş b. Abbas 5/2096.
 Ayyaş b. Ebî Rebia 1/315, 339, 340, 2/427.
 Ayyaş b. Sehl 5/2018.

Azâb 2/669.
 Azerbeycan 2/672, 522, 3/1325.
 Azerî 2/886.
 Aziz b. Amr 2/886, 3/1009.
 Azize bt. Hayil 1/250.
 Azrâil 5/1834.
 Azize bt. Âs 5/1834.

B

Bâbü'l Hıcr 5/1929.
 Bağdadi 7/712, 3/1068.
 Bahile 1/116, 5/1811.
 Bahre b. Firas 1/95.
 Bahreyn 1/393, 373, 2/642, 653, 678, 687, 708, 735, 802, 805, 828, 843, 3/935, 962, 1181, 5/2005.
 Bahriye 3/1145.
 Baki 1/78, 2/800, 3/1301, 1320, 4/1670, 5/1995, 2000, 2107.
 Basra 2/439, 440, 453, 563, 689, 708, 774, 818, 863, 867, 3/1005, 1130, 1178, 1232, 1322, 4/1446, 1555, 1574, 1683, 5/1778, 1856, 1857, 2006.
 Busrâ Meliki 1/134, 396.
 Batha 1/181.
 Batn-ı İdam 3/987.
 Batn-ı Mahasser 5/1852.
 Batn-ı Meslîf 5/1765.
 Batn-ı Nahle 1/66, 4/1445.
 Batn-ı Urene 5/1852.
 Batn-ı Vadiye 5/1769.
 Bâverdi 3/1190, 1321.
 Bâzân 1/137, 138, 139.
 Becikle Kabilesi 1/115.
 Bedil b. Meysere 3/1321.
 Bedir 1/77, 161, 181, 191, 202, 267, 316, 349, 380, 383, 2/420, 421, 490, 497, 498, 553, 586, 597, 643, 648, 652, 4/1361, 1397, 1400, 5/1915, 1919, 1920, 1921, 1944, 1945, 1952, 1987, 1999, 2014, 2065, 2080, 2085, 2087, 2095, 2097.
 Bedir Savaşı 2/418, 443, 458, 461, 465, 472, 499, 517, 524, 525, 529, 530, 545, 553, 555, 582, 3/913, 915, 916, 917, 924, 930, 946, 956, 964, 976, 977, 1001, 1006, 1014, 1072, 1111, 1178, 1180, 1190, 1205, 1212.

Bedr b. Osman 5/1826, 1829.
 Begavî 1/72, 204, 333, 335, 358, 396,
 2/500, 518, 564, 543, 597, 618, 650,
 664, 750, 844, 3/1121, 1169, 1215,
 4/1359, 1387, 1388, 1404, 1476,
 5/1983.
 Begum bt. Muaddil 1/178.
 Behmen Cezaveyh 1/207.
 Behra 2/537, 4/1524.
 Behy 3/1012, 1082.
 Behz Kabilesi 2/483.
 Belhüceym 5/1950.
 Bekr b. Abdullah 3/972, 1178.
 Bekr b. Hârîse 3/986.
 Bekr b. Vâil 1/62, 97, 146, 3/1059.
 Bekr b. Şeddât 2/692.
 Bel'adeviyye 1/78, 80.
 Belât 3/993.
 Bedah mevkîl 1/157.
 Belhip 1/230.
 Belliy 1/119, 2/537, 663, 704.
 Belka 2/532.
 Belves 1/200.
 Beni Abdullah 1/96.
 Beni Abdill'eshel 2/788.
 Beni Adiy b. Kâ'b 1/164.
 Beni Amlr 1/77, 91, 94, 3/1115, 1129.
 Beni Anka 5/1969.
 Beni Bekir 1/96, 168, 172, 3/955, 5/
 1764.
 Beni Bukayle 1/206.
 Beni Cezime 3/989.
 Beni Cumalı 2/560.
 Beni Cüzâme 1/147.
 Beni Esed 4/1392, 5/1945.
 Beni Eslem 1/356.
 Beni Esfer 1/135.
 Beni Ganm 1/385, 5/1918.
 Beni Gıfâr 2/590, 5/1920.
 Beni Hamas 1/142.
 Beni Hanife 1/96, 2/2014.
 Beni Hâris 1/89, 142, 2/788, 5/2014.
 Beni Haşım 1/166.
 Beni Kaynuka 1/380, 382, 5/1829.
 Beni Kurayza 1/321, 380, 383, 384,
 385, 2/594, 788, 846, 3/953, 954,
 964, 965, 1268, 4/1452, 5/1918.
 Beni Leys 5/1772, 1828.
 Beni Lihyân 2/528, 536.
 Beni Mahzum 2/570, 3/1167.
 Beni Malik 1/200.

Beni Muaviye 1/394.
 Beni Muhârip 1/89, 91.
 Beni Mustallık 2/585, 3/914, 1270.
 Beni Nadr 1/308, 380, 383, 2/762.
 Beni Nasr 1/145.
 Beni Neccar 1/80, 2/526, 534, 573.
 Beni Sa'd 1/118, 399.
 Beni Saide 2/534, 603, 608, 610, 620,
 683, 5/2068.
 Beni Salım 5/1762.
 Beni Sehm 2/570.
 Beni Seleme 1/227, 228, 324, 2/421,
 556, 681, 741, 788, 5/1919.
 Beni Süheym 4/1535.
 Beni Süleym 2/803, 5/1945.
 Beni Şeybân 1/99.
 Beni Tağlib 1/224.
 Beni Temim 3/1148.
 Beni Uzre 2/537.
 Beni Ümeyye 3/1290.
 Beni Zafer 1/393.
 Beni Zübeyd 4/1462.
 Bera b. Azıb 1/119, 120, 335, 339, 377,
 2/518, 3/927, 1120, 1212, 1299,
 324, 4/1357, 1468, 5/1780, 1919,
 1967, 2024.
 Berâ b. Ma'rur 1/245, 266, 267, 4/
 1700.
 Berâ b. Malik 1/521, 540, 543, 564,
 693.
 Berir 2/781.
 Berire 2/588.
 Berkûl-Gımâd 2/418, 419, 5/2087.
 Berre bt. Ebi Tecrad 1/269, 2/824.
 Beşir b. Akrebe el'Cuheni 3/1103.
 Beşir b. Hassâsiye 1/78, 240, 4/1677.
 Beşir b. Sa'd 1/400, 4/1661, 5/2037.
 Beşir b. Ümeyye 1/227.
 Beşir el-Eslemî 2/764.
 Beşşar b. Abdülmelik 5/2064.
 Beyâdeoğulları 3/1152.
 Beyhakî 1/28, 34, 39, 54, 57, 61, 62, 63,
 69, 71, 77, 78, 82, 102, 113, 114,
 120, 123, 128, 136, 140, 141, 156,
 157, 159, 169, 173, 174, 203, 204,
 206, 209, 244, 211, 212, 240, 242,
 247, 252, 253, 260, 261, 262, 265,
 269, 283, 286, 297, 298, 300, 313,
 317, 318, 323, 325, 335, 338, 340,
 352, 357, 358, 384, 394, 396, 400,
 2/421, 425, 441, 443, 464, 465, 471.

479, 480, 482, 486, 487, 492, 494,
 497, 499, 501, 507, 508, 512, 513,
 514, 499, 521, 526, 527, 528, 530,
 541, 542, 548, 552, 556, 564, 573,
 575, 576, 577, 578, 581, 593, 595,
 603, 607, 611, 614, 624, 638, 642,
 643, 648, 658, 659, 661, 663, 664,
 666, 667, 670, 671, 676, 677, 679,
 681, 683, 684, 685, 686, 688, 689,
 691, 692, 694, 695, 697, 698, 700,
 706, 713, 735, 736, 738, 769, 778,
 782, 785, 793, 801, 804, 805, 807,
 808, 809, 812, 815, 816, 818, 333,
 835, 836, 837, 848, 859, 850, 858,
 865, 873, 879, 882, 883, 3/913, 915,
 916, 927, 957, 950, 952, 953, 954,
 956, 970, 987, 988, 992, 997, 998,
 999, 1001, 1006, 1010, 1014, 1017,
 1021, 1022, 1027, 1028, 1031, 1034,
 1036, 1061, 1062, 1081, 1088, 1098,
 1100, 1108, 1109, 1112, 1115, 1117,
 1139, 1140, 1145, 1146, 1152, 1161,
 1162, 1163, 1164, 1168, 1170, 1183,
 1184, 1188, 1191, 1194, 1199, 1201,
 1202, 1203, 1208, 1212, 1215, 1219,
 1222, 1223, 1224, 1228, 1272, 1274,
 1284, 1293, 1296, 1310, 1315, 1320,
 1321, 1323, 4/1351, 1358, 1359,
 1363, 1367, 1369, 1371, 1375, 1379,
 1381, 1386, 1407, 1408, 1411, 1412,
 1415, 1422, 1430, 1431, 1437, 1438,
 1443, 1457, 1461, 1477, 1479, 1626,
 5/1873, 1986, 1990.

Beyraha 2/745.

Beytullah 5/1854, 2108.

Beytül'makdis 2/684, 685, 690, 5/1778,
 2072.

Beytül'mal 1/124, 304, 2/459, 740,
 803, 811, 812, 813, 814, 823, 826,
 827, 828, 829, 830, 834, 835, 844,
 848, 861, 865, 868, 870, 872, 4/1423,
 5/1787, 1808, 1844.

Bezzâr 1/109, 129, 140, 275, 294, 310,
 312, 313, 342, 367, 373, 393, 2/418,
 469, 545, 546, 552, 553, 557, 596,
 640, 642, 647, 650, 659, 682, 734,
 806, 845, 846, 847, 848, 850, 914,
 924, 932, 936, 977, 978, 981, 983,
 984, 1002, 1007, 1025, 1036, 1041,
 1049, 1056, 1072, 1082, 1084, 1089,

1092, 1095, 1099, 1103, 1113, 1133,
 1141, 1156, 1157, 1161, 1163, 1176,
 1185, 1189, 1190, 1192, 1195, 1198,
 1272, 1274, 1296, 1297, 1299, 1303,
 1320, 4/1347, 1348, 1397, 1408,
 1429, 1434, 1451, 1486, 1491, 1571,
 1668, 5/1779.

Bid'at 4/1595.

Bid'aye 1/34, 39, 41, 53, 57, 58, 63, 64,
 66, 69, 71, 75, 77, 82, 83, 88, 90, 93,
 95, 96, 98, 102, 107, 110, 112, 119,
 120, 122, 123, 124, 128, 132, 136,
 137, 139, 141, 145, 146, 156, 159,
 160, 162, 169, 178, 179, 184, 185,
 186, 188, 189, 191, 192, 193, 197,
 199, 202, 204, 206, 209, 212, 214,
 216, 217, 219, 239, 240, 242, 244,
 245, 246, 247, 261, 262, 263, 265,
 266, 267, 269, 273, 274, 275, 277,
 278, 280, 281, 283, 284, 286, 288,
 293, 296, 298, 307, 312, 313, 315,
 323, 324, 325, 335, 337, 338, 339,
 340, 341, 343, 344, 348, 349, 350,
 352, 354, 360, 370, 372, 377, 378,
 383, 386, 389, 390, 391, 393, 2/418,
 419, 421, 425, 432, 434, 435, 438,
 466, 469, 470, 471, 478, 484, 491,
 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498,
 499, 500, 507, 508, 514, 517, 518,
 526, 527, 528, 533, 535, 536, 538,
 539, 542, 548, 549, 551, 552, 555,
 556, 558, 562, 563, 566, 572, 573,
 582, 589, 591, 595, 607, 608, 611,
 616, 639, 640, 647, 658, 660, 663,
 678, 680, 693, 697, 708, 734, 752,
 753, 754, 755, 764, 767, 778, 780,
 785, 786, 790, 801, 830, 831, 833,
 872, 3/914, 915, 916, 917, 918, 925,
 930, 933, 941, 943, 947, 948, 953,
 954, 964, 965, 972, 985, 988, 991,
 992, 993, 994, 995, 996, 1000, 1025,
 1048, 1049, 1051, 1075, 1099, 1130,
 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1149,
 1153, 1157, 1158, 1161, 1162, 1163,
 1164, 1169, 1175, 1176, 1177, 1178,
 1181, 1191, 1196, 1199, 1205, 1208,
 1208, 1210, 1212, 1213, 1214, 1219,
 1227, 1239, 1272, 1277, 1298, 1312,
 1319, 1323, 4/1351, 1396, 1397,
 1431, 1434, 1435, 1437, 1438, 1472,
 1474.

Bilâl-i Habeşî 1/67, 77, 181, 261, 285,
289, 293, 339, 2/446, 460, 463, 464,
561, 734, 748, 797, 798, 799, 800,
865, 3/945, 959, 1009, 1076, 1074,
1075, 1111, 1112, 1146, 1268, 1282,
1295, 1022, 4/1460, 1495, 1738,
5/1770, 1790, 2020, 2038, 2041,
2060.

Bilâl b. Hâris 1/28, 167, 2/664, 5/2019.
Bilâl b. Rebah 1/284.

Bi'r-i Maûne 1/59, 2/534, 536, 4/1398,
5/1996.

Bişr b. Âsım 2/649.

Bişr b. Muâviye 1/145, 146.

Bişr b. Sa'd 2/668.

Bişr b. Sakkaf 4/1495, 5/2021.

Bişr b. Süfyan 2/425.

Bişr b. Şeyban 1/167.

Bizans 1/135, 176, 296, 126, 128, 130,
4/1360, 5/2030.

Buâs Savaşı 1/88.

Budayl b. Verka 1/58, 151, 157, 163,
170, 171, 2/425.

Buhârî 1/26, 27, 34, 53, 54, 58, 59, 61,
64, 77, 90, 114, 120, 123, 124, 136,
156, 173, 197, 239, 240, 242, 247,
248, 253, 263, 271, 274, 275, 280,
281, 282, 288, 289, 291, 300, 302,
305, 307, 308, 312, 314, 319, 320,
335, 337, 338, 350, 358, 371, 372,
373, 375, 378, 390, 391, 393, 2/441,
461, 478, 482, 488, 489, 492, 495,
498, 500, 504, 516, 517, 519, 520,
530, 536, 552, 555, 556, 563, 582,
584, 589, 592, 593, 605, 608, 611,
628, 642, 660, 666, 676, 680, 681,
739, 745, 746, 749, 757, 759, 764,
769, 776, 777, 779, 786, 791, 820,
822, 831, 840, 847, 851, 853, 885,
3/919, 945, 948, 950, 853, 958, 959,
967, 970, 972, 985, 997, 998, 1006,
1010, 1014, 1022, 1025, 1032, 1033,
1039, 1041, 1052, 1043, 1045, 1066,
1059, 1062, 1079, 3/1084, 1088, 1089,
1091, 1097, 1098, 1099, 1102, 1103,
1104, 1105, 1107, 1108, 1109, 1110,
1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1118,
1123, 1125, 1130, 1131, 1134,
1141, 1142, 1143, 1146, 1148,
1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1155,
1157, 1163, 1164, 1169, 1175, 1176,

1177, 1178, 1181, 1187, 1188, 1191,
1215, 1218, 1227, 1238, 1239, 1240,
1193, 1199, 1208, 1210, 1212, 1213,
1288, 1291, 1292, 1294, 1295, 1296,
1302, 1303, 1305, 1308, 1312, 1319,
4/1346, 1356, 1357, 1365, 1367,
1370, 1380, 1384, 1388, 1392, 1411,
1418, 1431, 1434, 1435, 1436, 1437,
1438, 1444, 1445, 1451, 1452, 1453,
1457, 1464, 1473, 1490, 1536, 1545,
1568, 1679, 1737, 5/1983.

Busrâ 1/288, 5/1971.

Büceyr b. Zübeyr 1/204, 205, 206.

Bücre b. Kays 1/94, 95.

Büheresir 1/207.

Bülkâ 3/1309.

Büreyde b. Husayb 1/112, 114, 167,
4/425, 427, 429, 678, 3/1032, 1048,
1130, 1272, 5/1946, 1975.

Büsbüs 2/420.

Büsr b. Ebu Evdât 3/1003.

C

Cabbar b. Feyz 1/142, 143.

Câbir 1/26, 27, 56, 57, 185, 243, 286,
312, 367, 372, 3/954, 956, 977, 980,
1025, 1110, 1150, 1152, 1181, 1218,
1238, 1241, 1268, 1274, 1293, 1306,
1312, 1318, 5/1764, 1767, 1768,
1769, 1777, 1795, 1937, 1970, 1982,
1992, 1993, 2024, 2030, 2033, 2036,
2041, 2046, 2047, 2060, 2095.

Câbir b. Abdullah 2/482, 487, 491, 495,
498, 504, 514, 527, 546, 549, 553,
555, 575, 584, 734, 740, 769, 770,
777, 778, 779, 805, 880, 883, 4/1389,
1407, 1454, 1456, 1464, 1485, 1546,
1610, 1617, 1655, 1665.

Câbir b. Ezrak 4/1533.

Câbir b. Semüre 3/1234, 1240, 1256,
4/1468.

Câbir'ül Berinî 2/581.

Câbiye 1/41, 2/678, 693, 801, 4/1550,
5/1810, 1811, 1812, 1815, 1816, 2091.

Ca'd b. Nâce 3/1322.

Ca'de b. Halid b. Simmet-el Cuşemî
3/1153.

Ca'de b. Hübeyre 2/696, 883, 5/1771.

Ca'd b. Kays 2/422.

Cafer b. Abdullah 2/540, 3/1133, 1144, 1145, 5/2099.

Cafer b. Amr 2/553, 555.

Cafer b. Ebi Tâlib 1/126, 127, 158, 342, 344, 345, 346, 348, 350, 2/470, 517, 536, 537, 538, 772, 844, 3/1097, 1263, 1271, 4/1510, 1697.

Cafer b. Ebi İmren 5/1984.

Cafer b. Halid 1/69.

Cafer b. Muhammed 1/69, 2/794, 3/1046, 1220, 1319, 5/1834.

Cafer b. Temmam 3/972.

Cafer b. Zeberkan 5/1876.

Cahm Oğulları 1/284.

Cahş 3/1288.

Cami b. Zeyd 4/1680.

Cami-ı Kebir 3/1070.

Cami-u Beyân'ıl İlm 4/1554, 1556, 1559, 1561, 1613, 1615.

Cârud 3/962, 1131.

Cebbar b. Selma 2/536, 5/1996.

Cebele b. Eyhem 1/201, 2/475, 5/1954.

Cebele b. Hârîse 2/573.

Cebrâil 1/158, 258, 271, 318, 319, 352, 385, 2/491, 381, 832, 3/918, 938, 948, 953, 968, 1045, 1068, 1075, 1091, 1150, 1161, 1181, 1137, 1200, 1288, 1292, 1293, 4/1346, 1360, 1367, 1383, 1422, 1434, 1450, 1452, 1586, 1654, 1661, 1668, 1723, 5/1846, 1847, 1915, 1922, 1926, 1927, 1930, 1935, 1946.

Ced Cemire 1/137, 138.

Cehcah el Gıfârî 2/784.

Cehennem 1/60, 63, 74, 83, 131, 317, 355, 380, 2/424, 536, 573, 650, 710, 3/914, 937, 965, 984, 998, 1001, 1002, 1037, 1061, 1155, 1206, 1215, 1223, 1224, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1241, 1242, 1246, 4/1348, 1384, 1386, 1389, 1391, 1394, 1400, 1401, 1582, 1588, 1623, 1683, 5/1761, 1766, 1767, 1776, 1785, 1788, 1789, 1802, 1803, 1805, 1806, 1811, 1833, 1835, 1837, 1840, 1851, 1855, 1857, 1859, 1861, 1862, 1869.

Cemel Savaşı 1/233, 2/818, 3/1060, 1061.

Cemil b. Ma'mer el Cemhi 1/280.

Cemre-i Ula 1/92.

Cemret-ül-Akabe 1/104.

Cem'ul Fevâid 1/80, 251, 274, 280, 2/497, 503, 504, 583, 770, 772, 791, 796, 3/1090, 1099, 1102, 1104, 1108, 1110, 1115, 1112, 1129, 1130, 1163, 1164, 1289, 4/1346, 1450, 1453, 1493, 1711.

Cenaze namazı 1/149.

Cennet 1/32, 59, 72, 83, 108, 124, 131, 233, 239, 247, 295, 2/494, 536, 539, 550, 564, 567, 654, 710, 711, 750, 760, 769, 836, 837, 3/913, 918, 921, 935, 948, 965, 966, 1014, 1031, 1040, 1058, 1062, 1064, 1070, 1071, 1080, 1084, 1107, 1112, 1174, 1177, 1188, 1191, 1198, 1201, 1206, 1223, 1224, 1227, 1228, 1229, 1231, 1232, 1235, 1237, 1241, 1242, 1304, 4/1349, 1356, 1367, 1382, 1384, 1387, 1391, 1392, 1395, 1397, 1400, 1401, 1564, 1632, 1633, 1661, 5/1766, 1767, 1771, 1775, 1776, 1783, 1788, 1789, 1802, 1803, 1806, 1810, 1811, 1812, 1814, 1833, 1837, 1840, 1855, 1856, 1859, 1861, 1862, 1880, 1886, 1891, 1906, 1963, 1965, 1986, 1989, 1996, 2080.

Cerece 1/212, 213, 214.

Cerir b. Abdullah 1/127, 123, 239, 240, 241, 248, 396, 2/688, 732, 733, 867, 3/1022, 1023, 1041, 1094, 1162, 1174.

Cerrah b. Said 5/2068.

Cessam b. Musâhib 3/958, 1296.

Cessâse 5/1772.

Cevârîş 2/880.

Ceyşül Hubut 5/2047.

Ceyşül Usre 2/753, 754.

Cez'ime Oğulları 3/990.

Cez'uz Zübeydi 3/1041.

Cezzarlılar 1/172.

Cırrane 1/173, 179, 182.

Cihad 3/961, 987, 988, 989, 993, 995, 996, 997, 998, 999, 1025, 1079, 1086, 1119, 1120, 1247, 1249, 1254, 4/1534, 5/1763, 1793, 1797, 1813, 1870, 1908, 2028, 2086, 2097.

Cin 5/1783, 1963, 1964, 1968, 1970, 1973, 1975, 1979, 2010, 2073.

Cısr (Köprü) Savaşı 2/573.

Cizye 1/62, 140, 210, 121, 212, 213, 218,
222, 223, 226, 227, 230, 2/694, 708,
847, 5/1818, 2104, 2111.
Cûal b. Sûraka 5/2038.
Cûf 5/2070.
Cuhfe 2/744, 774, 3/1315, 5/1821.
Cumah b. Amr Oğulları 1/89.
Cû'ayl 3/1043.
Cûbeyr b. Hüveyris 2/809.
Cûbeyr b. Mut'im 2/553, 809, 4/1639,
5/1958.
Cûbeyr b. Nufeyr 1/239, 2/464, 658,
3/1001, 1064, 5/2093.
Cûbeyr Kabilesi 1/119.
Cûheyne 2/425, 431, 646, 797, 803,
5/2000.
Cûheyne Kabilesi 1/167, 170, 197, 198,
3/985.
Cûleyyib 4/1277, 1278.
Cûnade b. Ebi Ümeyye 1/356, 5/1776.
Cünd b. Mukaylus 2/425.
Cündey Oğulları 1/126.
Cündüb 3/1095.
Cündüb b. Abdullah 3/952.
Cündüb b. Mekis 3/1317.
Cündüb b. Süfyan 2/516, 782.
Cündüb el Beceli 5/1906.
Cümdan Dağı 4/1623.
Cûrf 2/427, 429, 431, 880.
Cûrtif Kabilesi 2/562.
Cûşum Oğlu Sûraka b. Malik 1/336.
Cûveyriye 2/806, 807, 3/1133.
Cüzam 1/114.
Çin 5/2111.

D

Dâbbe b. Mihsan 2/439, 709.
Dahhâk b. Kays 1/43, 2/698, 709,
3/1001, 5/1998.
Dammâd 1/70, 71, 72.
Damre b. Aş 1/168, 354, 355.
Damre b. Halub 3/1232.
Damre b. Said 2/594.
Danyal 5/1958.
Dârâ 2/658.
Darekutnî 1/29, 119, 187, 275, 396,
2/492, 647, 650, 754, 786, 3/972,
987, 1096, 1190, 1303, 4/1355, 1440.
Darimi 1/27, 3/992, 1036, 1163, 1310,
4/1348, 1601.

Darîm 5/2006.
Dârunnedve 2/665, 720, 3/1050.
Dâvud 1/34, 4/1574, 5/1782, 1957,
1958.
Deccâl 3/1130, 1297, 4/1376, 1377,
5/1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1821,
2035.
Decnân 3/1202.
Delâilünnübüve 1/57, 58, 72, 91, 94,
95, 103, 106, 123, 124, 129, 136,
138, 150, 190, 202, 203, 228, 264,
267, 273, 2/492, 526, 527, 3/1139,
1140, 1141, 1143, 1220, 1272, 1274,
4/1358, 1359, 1411, 1412.
Devlabi 3/958, 1042, 1272.
Devraki 2/735, 3/1114.
Devs 1/200, 202, 2/615, 3/1153.
Dihyet'ül-kelbî 1/126, 128, 129, 130,
134, 140, 71, 138, 3/1268, 1320,
5/1926.
Dımad 5/1968, 1969.
Dımam b. Sa'lebe 1/196, 197, 2/510.
Dımaşk 1/202, 5/1927, 1928, 1954.
Dırar b. Damre 1/42.
Dırar b. Ezve 2/542.
Dırar b. Ezver 1/212, 3/1028.
Dırar b. Hattab 2/526.
Dicle 2/501, 854, 4/1358, 5/1931, 2007,
2008, 2009, 2010.
Dinar b. Neccar 2/534, 577.
Dınâr Oğulları 3/933.
Dineverî 2/679, 709, 712, 3/1058, 1156,
1167, 1198, 1203, 1215, 1216, 5/1873.
Diyet 5/1765.
Dua 4/1673, 1679, 1685, 1687, 1701, 1708,
1710, 1711, 1714, 1715, 1725, 1729,
1730, 1740, 5/1767, 1777, 1780, 1782,
1794, 1897, 1928, 1940, 1951, 1952,
1990, 1991, 2005, 2006, 2008, 2017,
2027, 2037, 2042, 2063, 2066, 2067.
Dubâa bt. Âmir 1/95.
Dubaa bt. Zübeyr 4/1524, 5/2052.
Duhaym 3/983.
Dumet'ül-Cendel 1/119, 2/423, 654,
790, 4/1399.
Düel Oğulları 1/183, 333.
Dühayr 3/1022.
Düheyn b. Said 2/765.
Dürre 1/361.
Ed-Dürrül-Mensûr 2/745.

E

- Eban b. Said 1/157, 2/652, 653, 3/968.
 Ebanuh 1/137, 138.
 Ebrak'ul-Azzaf 1/204, 5/1964.
 Ebtah 1/351, 5/1851.
 Ebrehe 3/1262, 1264.
 Ebu-Abbās 3/1230.
 Ebu Abdetūlanberi 5/2094.
 Ebu Abdullah b. Cebir 1/375, 2/487, 875, 3/1321.
 Ebu Abdullah el-Cedeli 3/1051, 1142.
 Ebu Abdullah en-Niṣaburi 1/112, 260.
 Ebu Abdullah es-Sūlemī 3/1273.
 Ebu Abdurrahman 1/41, 2/458, 566, 741, 822, 843, 880, 3/997, 998, 1038, 5/1844, 1856, 1978, 1979.
 Ebu abs b. Cebr, 2/460.
 Ebu Ahmed 2/711, 3/1197.
 Ebu Ākil el-Üneyfi 2/541.
 Ebu Āmir 2/423, 3/1000, 1322.
 Ebu Amr 1/127, 2/490, 712, 808, 5/2028.
 Ebu Amr b. Hamas 1/168, 316.
 Ebu Alkame 1/145.
 Ebu As b. Cebir 5/2014.
 Ebu Atabe 1/159.
 Ebu Atiyye 5/213.
 Ebu Avâne 2/638, 3/1189.
 Ebu Aver 5/1945.
 Ebu Avn 5/2027.
 Ebulacfa 5/1810.
 Ebulafvar 2/428.
 Ebulalā 5/2062.
 Ebulaliyye 3/998, 5/1806, 1898.
 Ebul Amrata 3/1000.
 Ebul As el-Huzāi 4/1658.
 Ebul Bahteri 1/215, 266, 267, 2/508, 542, 613, 735, 3/964, 1052, 1061, 1094, 1309, 4/1523, 1597, 1607, 5/1983.
 Ebu Bekir (Essıddık) 1/28, 41, 44, 63, 64, 67, 80, 81, 93, 99, 100, 111, 101, 102, 119, 149, 152, 154, 157, 161, 168, 177, 181, 184, 186, 203, 205, 208, 210, 211, 222, 251, 252, 258, 263, 265, 266, 274, 275, 276, 277, 279, 280, 283, 284, 285, 290, 299, 302, 306, 308, 315, 318, 319, 331, 332, 333, 334, 335, 337, 338, 352, 359, 386, 398, 399, 400, 2/418, 425, 426, 420, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 460, 463, 464, 465, 497, 516, 517, 534, 530, 540, 544, 545, 550, 551, 590, 563, 569, 580, 581, 586, 588, 603, 604, 606, 607, 608, 610, 624, 626, 630, 633, 637, 639, 641, 642, 648, 651, 652, 653, 658, 659, 663, 676, 681, 683, 698, 701, 705, 711, 718, 179, 720, 737, 741, 753, 758, 766, 771, 780, 785, 786, 803, 804, 805, 809, 810, 811, 818, 834, 835, 839, 840, 841, 842, 844, 846, 850, 851, 860, 861, 863, 864, 865, 885, 886, 887, 3/963, 969, 970, 971, 972, 977, 993, 1005, 1008, 1009, 1010, 1016, 1028, 1033, 1034, 1040, 1041, 1045, 1046, 1048, 1052, 1055, 1064, 1066, 1067, 1068, 1069, 1089, 1092, 1093, 1110, 1111, 1112, 1121, 1130, 1138, 1144, 1158, 1159, 1168, 1176, 1178, 1179, 1184, 1193, 1194, 1197, 1198, 1199, 1201, 1214, 1215, 1222, 1224, 1228, 1233, 1236, 1239, 1244, 1247, 1248, 1251, 1258, 1259, 1260, 1261, 1276, 1292, 1293, 1303, 1310, 1313, 1317, 1321, 1324, 4/1345, 1355, 1356, 1362, 1370, 1376, 1377, 1378, 1379, 1403, 1404, 1407, 1413, 1414, 1415, 1416, 1421, 1422, 1423, 1432, 1436, 1444, 1445, 1455, 1462, 1473, 1480, 1481, 1488, 1518, 1524, 1526, 1542, 1596, 1598, 1601, 1604, 1605, 1624, 1662, 1690, 1692, 1704, 1707, 1733, 1736, 5/1788, 1794, 1797, 1798, 1799, 1800, 1802, 1803, 1804, 1808, 1842, 1854, 1876, 1940, 1941, 1958, 1959, 1964, 1968, 1981, 2039, 2042, 2048, 2050, 2059, 2075, 2076, 2085, 2097, 2107.
 Ebu Bekir b. Abdullah 5/2085.
 Ebu Bekir b. Hafs 2/773, 835, 5/2008.
 Ebu Bekir b. Halid 3/1049.
 Ebu Bekir b. Muhammed 2/648, 5/1806, 1949, 2044.
 Ebu Bekir b. Münkedir 2/841.
 Ebu Bekre 1/139.
 Ebu Berā 2/534.
 Ebu Berze el-Harisi 1/314, 2/303, 3/1005, 1244, 1277, 5/1921.

- Ebul Buhteri 1/85.
 Ebu Busayr 1/155, 156.
 Ebu Bürde 1/350, 2/458, 3/984, 1109, 1317, 5/1962.
 Ebu Ca'd 2/425.
 Ebu Ca'fer 2/629, 642, 678, 774, 3/989, 1101, 1251, 1254, 1281.
 Ebu Câhid 1/310.
 Ebu Ceilî 1/51, 52, 53, 56, 64, 71, 81, 82, 85, 107, 175, 264, 266, 267, 268, 269, 278, 284, 285, 286, 340, 339, 353, 2/555, 556, 4/1490, 1569, 1690, 5/1987.
 Ebu Cehhaf 2/618.
 Ebu Cehm b. Haris 3/1253.
 Ebu Cemile 5/1847.
 Ebu Cemre 3/1109.
 Ebu Cendel 1/153, 154, 156, 212, 3/1282.
 Ebu Cuhayfe 2/882, 883, 3/1302, 5/1842.
 Ebu Cuma 3/983.
 Ebu Damre 4/1416, 5/1806.
 Ebu Davud 1/27, 61, 74, 78, 80, 114, 115, 185, 197, 243, 288, 304, 319, 380, 2/478, 480, 487, 488, 492, 497, 505, 507, 512, 513, 514, 522, 575, 581, 591, 593, 638, 677, 680, 681, 684, 685, 735, 738, 739, 834, 846, 771 3/986, 992, 1007, 1012, 1014, 1017, 1022, 1079, 1088, 1104, 1108, 1110, 1112, 1115, 1122, 1129, 1130, 1131, 1142, 1152, 1153, 1157, 1176, 1177, 1178, 1179, 1189, 1207,, 1219, 1238, 1239, 1289, 1295, 1313, 4/1360, 1393, 1406, 1422, 1434, 1445, 1447, 1452, 1459, 1463, 1466, 1468, 1474, 1483, 1493, 1664, 1672, 1678, 1682, 1685, 1700, 1703, 1705, 1709, 1722, 1730, 5/1921.
 Ebud Dehdah 7/750.
 Ebul Derda 1/64, 229, 230, 2/489, 504, 673, 675, 876, 877, 878, 884, 886, 887, 3/1022, 1029, 1033, 1063, 1103, 1139, 1184, 1185, 1204, 1216, 1217, 1224, 1225, 1233, 1237, 1250, 1280, 1298, 1302, 1303, 4/1349, 1351, 1399, 1412, 1444, 1467, 1505, 1506, 1520, 1545, 1552, 1589, 1590, 1593, 1626, 1650, 1653, 1656, 1667, 1727, 1738, 5/1854, 1863, 1887, 1888, 1891, 1983, 1984, 2080, 2093.
 Ebu Dücâne 2/427, 540, 546, 556, 557, 558, 559, 3/1031.
 Ebu Ehvas 5/1855.
 Ebu Erâke 1/41.
 Ebu Ervâ 2/615.
 Ebu'l-Esas es'San'ânî 3/1002, 1072.
 Ebu Esidis'Saidî 3/1041.
 Ebu Esmâ 2/876, 4/1414.
 Ebul' Esved 1/280, 4/1585.
 Ebû Eyyub el-Ensarî 1/302, 303, 396, 2/417, 464, 465, 466, 479, 480, 878, 885, 3/1048, 1105, 1265, 4/1483, 1547, 5/1978.
 Ebû Eyyub Süleyman 3/1134.
 Ebu Ezhâr el Enmari 4/1708.
 Ebu Ferve 4/1419.
 Ebu Firâs 5/1809.
 Ebul Furat 2/695.
 Ebu Galib 3/1101.
 Ebul Garif 3/1000.
 Ebu Garza 4/1306.
 Ebu Gassan Ed-Dabbi 4/1078.
 Ebu Gusayn 3/1323.
 Ebu Habibe 3/1061, 5/1858.
 Ebu Hadret 2/562.
 Ebu Hafs 3/964, 5/2019.
 Ebu Hamza 1/390, 5/1990.
 Ebu Haris 1/146, 183, 5/2001.
 Ebu Hasan 1/20, 2/735, 3/1006, 1068, 5/1887.
 Ebu Hasene Müslim b. Eykes 2/856.
 Ebul Hasan-ı Trablusi 1/63.
 Ebu Hasme 1/349.
 Ebu Hayre 5/1841.
 Ebu Haysem 1/88, 103, 245, 246, 368, 2/466, 467, 3/1178.
 Ebu Hayye 3/1310.
 Ebu Hâzım 2/736, 755, 866, 3/1225.
 Ebu Hind 3/1152.
 Ebu Hîşam 2/855, 856, 5/1973.
 Ebul Hubab 1/381.
 Ebu Hubeysil Gıfari 1/313, 5/2028.
 Ebu Humejd se Saidi 3/1072, 5/1787.
 Ebu Hureyre 1/26, 28, 29, 184, 262, 299, 306, 307, 308, 311, 319, 361, 372, 388, 389, 2/434, 440, 471, 498, 504, 505, 506, 507, 519, 529, 572, 660, 647, 653, 712, 725, 734, 748, 764, 772, 782, 791, 808, 3/970, 977, 980, 983, 995, 1010, 1011, 1015, 1053, 1072, 1078, 1080, 1083, 1084,

- 1095, 1103, 1108, 1112, 1115, 1134, 1144, 1151, 1153, 1155, 1161, 1164, 1165, 1175, 1189, 1227, 1231, 1235, 1239, 1241, 1244, 1269, 1309, 1312, 1316, 4/1345, 1353, 1358, 1361, 1368, 1282, 1417, 1420, 1430, 1434, 1440, 1441, 1443, 1451, 1456, 1464, 1490, 1493, 1506, 1510, 1516, 1537, 1611, 1617, 1623, 1628, 1642, 1652, 1666, 1668, 1694, 1702, 1711, 1722, 1740, 5/1789, 1795, 1824, 1858, 1963, 1965, 1975, 1977, 1999, 2005, 2012, 2029, 2035, 2039, 2048, 2106.
- Ebu Hurre 5/1772.
- Ebu Husayn 2/654, 761.
- Ebu Huzeyfe b. Utbe 1/250, 2/528, 540, 3/964.
- Ebu Huzeyme 2/671.
- Ebu İdris el-Havlâni 3/1235.
- Ebu İmran el-Cevni 1/69, 2/479, 480.
- Ebu İmran el-Filistini 3/1308.
- Ebu İshak 2/493, 571, 737, 823, 3/1068, 1212, 1300, 1324, 5/2108.
- Ebu Kasım b. Bûsrân 1/264, 3/1012, 5/1764.
- Ebu Katâde 1/376, 2/475, 560, 561, 680, 681, 711, 3/987, 1028, 1082, 4/1367, 1449, 1700, 5/1787, 2024.
- Ebu Kilâb 2/488, 3/1020, 1029, 1071, 1077, 1186, 5/1972, 1973.
- Ebu Kubeys 2/569, 5/1971.
- Ebu Kubeyl 2/668.
- Ebu Kurre 3/1172.
- Ebu Kursâfe 5/1962.
- Ebu Leheb 1/89, 90, 91, 98, 107, 109, 269, 270, 361, 5/1915.
- Ebu Leylâ 1/169, 2/486, 3/994, 5/2059, 2063.
- Ebu Lûbâbe b. Abdûl Mûnzir 1/385, 3/964, 965, 1205, 5/2018.
- Ebû Lûlû' 2/520, 625.
- Ebû Ma'bed el-Huzâi 5/1940.
- Ebû Mahzûre 3/1315.
- Ebû Ma'lak 5/1924.
- Ebû Mâlik 2/511, 526, 3/1185, 1234, 5/2010.
- Ebû Ma'tar 3/1025, 1169.
- Ebu'l-Melihi 3/1297.
- Ebû Mervân 2/496.
- Ebû Meryem 1/225, 231.
- Ebû Mescid 3/1026.
- Ebû Mes'ûd 2/503, 575, 768, 776, 4/1380, 1603.
- Ebû Miclez 2/667, 3/1159, 1220.
- Ebû Mihcen 2/564, 566, 3/1020.
- Ebû Minhal 3/1005.
- Ebû Muallak 4/1496.
- Ebû Mu'aviye 3/1042.
- Ebû Muhammed 1/180, 2/851.
- Ebû Mûsa'l-Es'ârî 1/27, 62, 227, 298, 319, 348, 350, 2/439, 440, 494, 495, 501, 502, 511, 522, 743, 647, 671, 677, 688, 689, 699, 674, 675, 699, 709, 715, 802, 808, 836, 867, 868, 3/1008, 1027, 1058, 1109, 1116, 1159, 1162, 1203, 1254, 1310, 1311, 4/1348, 1380, 1383, 1387, 1433, 1441, 1446, 1475, 1518, 1544, 1511, 1554, 1559, 1574, 1584, 1585, 1704, 1717, 5/1782, 1857, 1875, 1962, 1963, 2075.
- Ebul' Musabbih 2/486.
- Ebu Müzeffir 5/1931, 1932.
- Ebu Münip el-Cüreyşî 3/974.
- Ebu Mûnzir 5/1890, 2065.
- Ebu Müslim el-Havlâni 3/1243.
- Ebu Mûtevekkil 3/1309.
- Ebul-Müveccih 2/687.
- Ebu Nafi 5/1915.
- Ebu Nalle 1/375.
- Ebu Nevfel 2/461.
- Ebu Nuaym El-İsbahani 1/93, 98, 138, 275, 358, 2/794, 3/1088, 1122, 1233, 1313, 1314, 1315, 4/1379, 1408, 1412, 1690, 1700.
- Ebu Osman el'Gassani 2/542.
- Ebu Osman el'Medenî 3/1072, 1316, 1325, 4/1517.
- Ebu Osman el'Nehdi 2/679, 4/1672, 5/1825, 2008, 2104.
- Ebu Ömer 3/1284.
- Ebu Rafi 1/296, 359, 361, 376, 377, 378, 2/549, 842, 859, 5/2036.
- Ebu Raşid b. Abdurrahman 2/664, 3/1042.
- Ebu Recâ 3/1130, 1230, 4/1574, 5/1950.
- Ebu Rekkad 3/1250.
- Ebu Reyhâne 1/317, 2/514, 3/1237, 5/2005.
- Ebu Rigal 5/1764.
- Ebu Ruhm 1/162, 350, 2/425, 582, 586.
- Ebu Sa'd 1/274, 2/461.

- Ebu Saib 1/324, 2875.
 Ebu Said el-Hudri 1/242, 385, 391, 400, 2/489, 498, 515, 540, 682, 845, 874, 984, 1035, 1072, 1079, 1082, 1116, 1117, 1133, II48, II57, 1183, 1222, I323, 1324, 1349, 1353, 1450, 1455, 1456, 1532, 1535, 1553, 1604, 1624, 1631, 1642, 1644, 730, 1794, 1736, 1789, 1792, 1821, 1824, 1933, 2002, 2012, 2029, 2075.
 Ebu Said'el-Makburi 1/43.
 Ebu Said en'Nakkaş 2/682.
 Ebu Sa'lebe 2/511.
 Ebu Salih 1/44, 2/452, 568, 3/1072, 5/2076.
 Ebu Salih el'Gıfari 2/671, 675.
 Ebu's-Sefer 3/1184, 5/2057.
 Ebu Seleme 1/63, 119, 137, 308, 351, 352, 354, 2/621, 693, 711, 748, 846, 3/1076, 1152, 1196, 1258, 1304, 1307, 1326, 4/1464, 5/1761.
 Ebu Serve'a 2/685.
 Ebu Sırma 1/103.
 Ebu Sinan ed'Düeli 2/543, 849.
 Ebu Süfyân b. Haris 5/1916.
 Ebu Süfyân 1/51, 83, 84, 85, 128, 132, 133, 135, 145, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 184, 250, 321, 353, 360, 385, 389, 354, 2/417, 418, 420, 460, 461, 531, 472, 493, 494, 517, 553, 614, 637, 832, 854, 3/1009, 1178, 4/1472, 1473, 5/1935, 1944, 1945, 2003.
 Ebu Süheyl b. Mâlik 5/1828.
 Ebu Süleyman 1/159, 2/531, 842, 5/1980.
 Ebu Sülman el-Müzeni 1/204, 206.
 Ebu Süseyd el-Abdi 3/1119.
 Ebu's-Şeyh 3/1007, 1020, 1156, 1224, 1232, 4/1353.
 Ebû Şu'ayb 2/776.
 Ebû Şu'be 2/841.
 Ebû Talha 1/195, 301, 393, 2/465, 595, 745, 779, 3/1073, 1133, 1142, 1175, 1191, 1192, II93, 1212, 1257, 1273, 1296, 4/1441, 1573, 1646, 1657, 1661, 5/1920.
 Ebû Tâlib 1/51, 53, 54, 66, 112, 262, 271, 2/455, 547, 4/1347, 5/1953.
 Ebû Temime el-Hecmîmi 1/74, 2/672.
 Ebu't-Tufeyl 5/1847, 1896.
 Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh 1/43, 63, 119, 212, 275, 312, 388, 400, 2/594, 631, 694, 696, 706, 756, 812, 828, 850, 851, 427, 429, 443, 445, 450, 611, 612, 613, 620, 663, 664, 669, 677, 678, 692, 704, 705, 706, 715, 716, 717, 793, 808, 820, 821, 822, 837, 847, 856, 861, 872, 3/983, 1008, 1055, 1066, 1086, 1096, 1121, 1144, 1185, 1186, 1187, 1199, 1224, 1253, 1309, 4/1549, 5/1843, 1877, 2090, 2097.
 Ebû Ubeyde b. Huzeyfe 3/1183.
 Ebû Ubeyde b. Mes'ûd 2/449, 645.
 Ebû Ubeyde b. Muhammed 1/85, 286.
 Ebû Ukayka 1/69.
 Ebû Ukayl 2/422, 540, 747, 5/2055.
 Ebû Ümâme 1/67, 116, 117, 188, 241, 2/458, 504, 505, 832, 865, 4/1502, 1553, 1648, 1682, 1714, 1720, 1725, 1730, 1741, 1742, 5/1771, 1776, 1782, 1907, 1908, 1920, 2053.
 Ebû Umâre 1/203, 267, 268.
 Ebû Umeyr b. Hâris 3/1167, 1176.
 Ebû Umre 2/453.
 Ebû Üseyd es-Sa'îdi 1/243.
 Ebû Utbe 1/91.
 Ebû Uyeyne 3/198.
 Ebû Ümâme 3/971, 983, 1055, 1079, 1090, 1161, 1162, 1181, 1241, 1261, 1326,
 Ebû Ümeyye 1/351.
 Ebû Üneys 2/666.
 Ebû Üseyd 2/678.
 Ebû Vâil 1/41, 206, 2/462, 649, 853, 855, 3/1062, 1065, 1066, 1072, 1186, 4/1355, 5/1838, 1855, 1978.
 Ebû Vâkid el-Leysi 1/168, 2/425, 5/1921.
 Ebû Vakkas 4/1460.
 Ebû Veddâk 2/453.
 Ebû Veheb 2/752.
 Ebû Velîd 1/54, 57, 58.
 Ebû Yahya 1/352, 355.
 Ebû Ya'lâ 1/57, 80, 117, 118, 264, 265, 298, 299, 2/462, 465, 480, 487, 499, 515, 517, 518, 526, 579, 660, 669, 699, 706, 715, 734, 735, 736, 751, 754, 811, 848, 3/983, 987, 1010, 1015, 1025, 1026, 1038, 1049, 1051, 1053, 1079, 1081, 1088, 1092, 1094, 1108, 1114, 1116, 1120, 1123, 1145,

- 1158, 1161, 1164, 1165, 1170, 1188,
1191, 1235, 1236, 1238, 1274, 1277,
1284, 1286, 1299, 1313, 4/1348,
1376, 1379, 1407, 1409, 1415, 1434,
1435, 1436, 1438, 1476, 1477, 1479,
1631, 1665, 1693, 1698, 5/1905.
Ebû Yezer b. Ka'b b. Amr 5/1919.
Ebû Yezîd 1/177, 2/464, 670, 3/1036,
5/1858.
Ebû Yusuf 1/174.
Ebû Zabyân 2/466.
Ebû Zehrâ 5/2110.
Ebû Zem'a 5/1922.
Ebû Zer el-Gifârî 1/167, 180, 290, 181,
241, 242, 288, 289, 2/503, 604, 649,
650, 660, 661, 736, 737, 745, 782,
840, 841, 876, 847, 886, 887, 3/1043,
1051, 1065, 1076, 1086, 1095, 1120,
1122, 1194, 1220, 1221, 1224, 1232,
1241, 1298, 1325, 4/1346, 1351, 1365,
1409, 1410, 1435, 1453, 1606, 1605,
1636, 1646, 1647, 1661, 5/1869, 1870,
1894, 1952, 198, 1982.
Ebû Zeyd 1/387, 5/1795, 2062.
Ebû Zinâd 2/563.
Ebû Zübeyr 5/1853, 1994.
Ebû Züheyr es-Sakafî 5/1789.
Ebû Zûr'a Ma'bed 1/167.
Ebû Zûrâre 2/471.
Ebyâd b. Hammâl 5/2055.
Ecyad 1/68.
Edebü'l-Müfred 2/739, 3/1117, 1118.
Ediryas 2/687, 688.
Efîr 5/1776.
Eflah b. Kesîr 2/765, 7878.
Egar 2/701.
Ehl-i beyt 2/851, 3/979, 1034, 1044,
1045, 1055, 4/1693, 5/1841, 1847,
2072.
Ehl-i hâl ve'l-akd 2/601, 602, 625.
Ehl-i kitâb 1/93, 123, 134, 368, 2/437,
500, 4/1347, 5/1791, 1851, 1945.
Ehl-i Suffa 2/782, 785, 4/1453.
Elyon kapısı 1/224.
Emâli 3/1204.
Emânî'l-ahbâr 1/19.
Emec 1/163, 2/582.
Emevî 2/419, 569.
Enbâr 5/2088.
Enes b. Huleys 5/1931.
Enes b. Mâlik 1/28, 29, 62, 80, 81, 195,
246, 274, 291, 300, 301, 311, 312,
118, 114, 338, 335, 370, 372, 373,
387, 390, 393, 394, 396, 2/418, 420,
447, 459, 465, 487, 498, 508, 513,
516, 518, 535, 536, 541, 543, 556,
564, 575, 591, 595, 592, 607, 608,
733, 734, 3/965, 967, 983, 978, 1006,
1013, 1016, 1022, 1030, 1038, 1040,
1048, 1072, 1073, 1074, 1079, 1083,
1084, 1090, 1091, 1092, 1096, 1101,
1108, 1114, 1116, 1121, 1125, 1128,
1129, 1141, 1142, 1143, 1151, 1153,
1155, 1157, 1159, 1161, 1162, 1164,
1175, 1176, 1177, 1187, 1188, 1191,
1192, 1193, 1202, 1203, 1208, 1212,
1228, 1233, 1235, 1237, 1238, 1247,
1252, 1265, 1297, 1298, 1312, 1313,
1325, 4/1346, 1348, 1351, 1356, 1363,
1368, 1383, 1407, 1431, 1434, 1435,
1437, 1449, 1450, 1464, 1471, 1477,
1490, 1495, 1496, 1535, 1543, 1553,
1560, 1566, 1589, 1628, 1629, 1644,
1650, 1658, 1667, 1677, 1683, 1685,
1687, 1690, 1701, 1703, 1713, 1718,
1721, 1727, 1741, 5/1767, 1781, 1788,
1807, 1924, 1930, 1941, 1953, 1990,
1998, 2005, 2017, 2021, 2023, 2039,
2040.
Enes b. Nadr 2/516, 526, 527.
Enmâr 1/115.
Ensâr 1/32, 102, 103, 116, 132, 166, 168,
170, 172, 189, 191, 242, 253, 305,
312, 316, 329, 337, 338, 365, 366,
367, 368, 369, 370, 372, 373, 374,
376, 378, 380, 387, 388, 392, 393,
396, 397, 398, 399, 400, 2/418, 427,
431, 432, 433, 436, 437, 443, 445,
449, 450, 477, 479, 480, 482, 483,
514, 526, 528, 537, 541, 554, 575,
592, 610, 611, 612, 626, 641, 645,
668, 733, 749, 772, 776, 781, 847,
859, 863, 3/975, 976, 978, 981, 985,
995, 1004, 1026, 1030, 1038, 1092,
1125, 1297, 4/1411, 1443, 1444, 1459,
5/1787, 1794, 1982, 2000, 2013,
2022, 2048.
Erak 1/163, 170, 2/781.
Erbed b. Kays 5/1942, 1943.
Erdeşîr 1/207.
Eriha b. Esham 1/127.
Erkam b. Ebl'l-Erkam 1/63, 84, 296.

Ertaban 1/225.
 Ertat b. Münzîr 2/459.
 Ertat b. Şurahbîl 5/1921.
 Erva bt. Abdilmuttalib 1/65, 190, 269, 5/1949.
 Esad b. Mus'ab 1/188.
 Esad b. Zûrâre 1/85, 103, 105, 116, 187, 188, 189, 244, 337, 368.
 Ersad oğulları 1/85, 89, 2/433, 550, 632, 679.
 Esbağ b. Amr el-Kelbî 1/119.
 Esbağ b. Nebâte 5/1833.
 Esed b. Abdüluzza 5/1922.
 Esid b. Ebi'l-îs 2/795.
 Eslem (kabilesi) 1/65, 111, 170, 172, 167, 187, 293, 2/425, 426, 476, 759, 772, 788, 790, 792, 804, 827, 837, 3/972, 974, 1117, 1130, 1146, 1166, 1199, 1236, 1276.
 Esma bt. Ebi Bekir 1/81, 265, 308, 333, 2/551, 570, 571, 595, 739, 753, 844, 845, 3/1204, 1303, 1303, 1324, 4/1442, 1533.
 Esma bt. Umeys 1/350, 3/1272, 1273, 5/1822.
 Esma bintî Yezîd 2/660, 3/1318, 4/1453.
 Esved b. Abdulmuttalib 1/85, 2/570, 689.
 Esved b. Abdi Yegus 5/1922, 1923.
 Esved b. Halef 1/229, 367, 3/1083, 1163.
 Esved b. Hilal 4/1352.
 Esved b. Muttalip 5/1922.
 Esved b. Yezîd 5/1821.
 Eşariyyun 1/115.
 Eşar 1/350, 2/692, 780, 823.
 Eşca 2/433, 475.
 Eşa's b. Kays 3/1094, 1159, 1198, 1/216.
 Eşas b. Selim 3/1317.
 Eşkâr 5/2106.
 Evfa b. Dehhem 5/1836.
 Evs 2/587, 3/1076, 1125.
 Evs b. Evs 3/992.
 Evs b. Harise 2/563.
 Evs b. Hüzeyfe 1/185, 4/1636.
 Evs İbn Avs 1/200.
 Evs Kâbilesi 1/88, 101, 102, 103, 105, 245, 368, 376, 387, 5/1806, 1880, 1969.
 Evzai 2/675, 4/1366.
 Evsaf 3/1032.

Eyhem 1/142.
 Eyle 2/869.
 Eymen b. Hureym 3/1001, 5/1781.
 Eyyub 5/1901.
 Eyyub b. Beşîr 5/1794.
 Eyyub b. Vall 2/822.
 Ezan 4/1459, 1462.
 Ezâzibe 1/207.
 Ezd 1/114, 398.
 Ezdişenûe 1/70.

F

Fadl b. Abbâs 1/361, 3/942, 1109.
 Fâiz 2/507, 5/1769, 1772, 1781, 1790, 1821, 1885.
 Fakih b. Mugire 3/990.
 Fâria 1/354.
 Fars 2/848, 863, 874.
 Fasih 1/41, 276.
 Fâtîma 1/61, 108, 144, 249, 250, 266, 291, 301, 303, 304, 319, 360, 2/546, 610, 680, 3/926, 934, 935, 947, 948, 955, 979, 1034, 1050, 1053, 1098, 1099, 1121, 1133, 1170, 1269, 1271, 1272, 1274, 4/1382, 1383, 1423, 1569, 1606, 1653, 1654, 1693, 1710, 5/1861, 1970, 2033, 2061.
 Fedâli 2/710.
 Fedâle b. Ubeyd 1/310, 2/479, 4/1566, 1687, 1740.
 Fedâlet'ül-Leysi 2/78.
 Fedek 1/92, 2/800.
 Ferak 1/108.
 Fervet'ül-Katî' 1/114.
 Feth'ul-Bârî 1/102, 107, 127, 173, 244, 271, 330, 348, 350, 371, 375, 376, 380, 384, 2/431, 520, 541, 582, 593, 3/964, 1006, 1014, 1032, 1118, 1205, 1303.
 Fetihsenesi 1/180.
 Fetva 4/1545, 1603.
 Fey' 1/113, 215, 2/590, 669, 5/1815, 2052.
 Fıkıh 4/1544, 1555, 1609, 1612, 5/1850, 2052.
 Fıkıh 4/1544, 1555, 1609, 1612, 5/1850.
 Fırat 2/454, 3/1209.
 Fıdye 2/637, 638, 775.
 Fihri oğulları 1/89.

Filistin 2/423, 433, 461, 703, 3/970,
4/1545.

Firavun 1/159, 266, 5/1819.
Firuz ed-Deylemî 2/689, 789.
Fudayl 1/357, 358.
Furat b. Hayyan 1/216.
Furkub 1/226.
Fustât 1/313.

G

Gâbe 2/818, 819, 828.
Gadha 2/561.
Gadbân 5/2021.
Gadir Harbi 3/1048.
Gâfile bt. Ubeyd 1/249.
Gafre 2/804, 805, 810.
Gâr 1/111.
Gâlib oğulları 1/89, 173.
Gamim 1/150, 354.
Ganimet 1/390, 2/495, 508, 520, 576,
577, 578, 633, 669, 743, 802, 814,
815.
Ganm oğulları 1/116.
Garafe b. Hâris 3/950.
Garib 2/631.
Garkad 1/375, 376, 2/580, 723, 5/1986,
2008, 2009, 2052.
Garrâ 2/770.
Gassân 1/32, 114, 126, 135, 202, 2/475,
5/1959, 2109.
Gatafân 1/95, 389, 2/433, 535, 561, 639,
640, 3/1218, 5/1945.
Gavr 1/77.
Gavres b. Hâris 3/1218, 1219.
Gaylan b. Amr 1/145.
Gaylan b. Seleme 1/200.
Gayr-ı Müslim 2/625.
Gazvan 1/308, 2/737, 5/1858.
Gıfâr Kâbilesi 1/162, 167, 170, 172,
209, 288, 289, 339, 2/582, 592, 766,
4/1453, 1700.
Gıybet 3/1014, 1015, 1016, 1017.
Gudâne Kâbilesi 3/1251.
Gumdân 2/419.
Guneym b. Kays 3/948.
Gurnük 5/1963.
Gusl 3/1115, 1297, 1298, 5/1963.
Gulsüm bt. Cebr 5/1853.
Gülsüm bt. Hıdm 1/341.
Gülsüm bt. Husayn 2/582.
Güney Arabistan 1/383.

H

Habbab b. el Eret 1/287, 288, 291, 292,
318, 2/852, 853, 874, 3/1074, 1075,
5/2044, 2050.
Habbetü'l-Aramî 1/66.
Habbe b. Cüveyn 3/1146.
Habeşistan 1/278, 296, 329, 341, 342,
343, 344, 347, 348, 349, 350, 2/553,
799, 858, 3/1146, 1262, 1264, 4/1397.
Habeş Kralı (Necaşî) 1/126, 127.
Habib b. Damre 2/887.
Habib b. Ebi Sabit 1/315, 4/1355.
Habib b. Fûveyh 5/1953.
Habib b. Mesleme 4/1681.
Habib b. Sa'd 4/1457.
Habib b. Suhban 5/2009, 2010.
Habibe bt. Zübeyr 2/718.
Habib en. Neccar 1/183, 200.
Habis b. el-Hanzalî 1/145.
Hac 1/45, 82, 91, 92, 94, 99, 157, 368,
2/515, 641, 717, 719, 3/963, 1027,
1050, 1079, 1252, 4/1476, 1525,
5/1768, 1771, 1775, 1818, 1824, 1852,
1894, 1972.
Haccâc b. Gılad 1/166, 5/1972.
Haccâm b. Sehmiye 1/85.
Haccâm b. Yusuf 2/510, 569, 4/1729,
5/1811, 1829, 1858.
Hacebe 5/2052.
Hz. Hâcer 1/225, 352.
Hacer-i Esved 1/389, 2/569, 720.
Hâcib b. Ubeydullah 5/2070.
Hacun 1/172.
Hadramî 1/296.
Hadramut 1/288, 3/1003, 1004, 1056.
Hafs b. Ebil'âs 2/867.
Hafs b. Halid 1/283.
Hafs oğulları 2/463.
Hz. Hafsa 1/350, 2/485, 486, 520, 546,
654, 772, 827, 862, 864, 865, 866,
870, 3/941, 1209, 1245, 1260, 1261,
1286, 1287, 1288, 1291, 1293, 1319,
4/1376, 1536.
Hakem b. Amr 1/59, 60, 200, 561,
2/655, 669, 1001.
Hakem b. Ebu Seleme 1/282.
Hakem b. Ebu Seleme 3/1313.
Hakem b. Ebil-As 1/282.
Hakem b. Eyyub 3/1022, 1027.
Hakem b. Keysan 3/951, 952.

Hakem b. Umeyr 4/1526.
 Hakim b. Eflah 4/1486.
 Hakim b. Hızam 1/39, 56, 112, 163.
 170, 171, 233, 350, 2/480, 527, 543.
 4/1699, 5/1944.
 Hakim b. Evkas 3/1258, 1305.
 Hakim b. Kays 3/1059.
 Hala Sultan 2/592.
 Halef 2/701.
 Halep 2/799.
 Halid b. Abdullah 5/1779.
 Halid b. Abdul'uzza 5/2045.
 Halid b. Bukays 2/530.
 Halid b. Hakim b. Hızam 2/669, 744.
 755, 756, 818, 819, 833, 839, 840.
 Halid b. Mi'dan 2/723.
 Halid b. Said 1/68, 69, 70, 115, 184.
 349, 2/446, 614, 615, 705, 3/960.
 1263.
 Halid b. Süfyan Hüzeli 2/492.
 Halid b. Umeyr 3/1190, 5/1855.
 Halid b. Urfuta 4/1513.
 Halid b. Velid 1/119, 120, 121, 150.
 159, 160, 161, 166, 167, 172, 206.
 207, 211, 212, 213, 214, 352, 356.
 2/423, 433, 442, 443, 462, 463, 482.
 490, 518, 526, 542, 563, 564, 572.
 620, 652, 656, 657, 658, 661, 706.
 791, 808, 3/960, 1028, 4/1361, 1411.
 1725, 5/2056, 2057, 2066, 2085,
 2086, 2097, 2099, 2106, 2107.
 Halid b. Yezid b. Muaviye 2/463.
 Halime 1/135.
 Hammad b. Zeyd 1/33, 3/1322.
 Hamza b. Abdulmuttalib 1/60, 267,
 268, 277, 278, 292, 318, 2/524, 525.
 553, 554, 559, 689, 853, 3/917, 1189.
 1190, 1194, 1195, 5/1994.
 Hamza b. Abdullah b. Ömer 2/879
 Hamza b. Amr el-Eslemî 5/2013, 3014,
 2043.
 Hamza b. Ebi Üseyd 5/2000.
 Hamza b. Süheyb 2/770.
 Hanatin 1/173.
 Hani b. Kabisa 1/99, 101.
 Hanne bt. Cahş 2/587, 589.
 Hanut 2/541.
 Hanya 2/637.
 Hanzala b. Rebi 1/216, 2/555, 3/914,
 4/1475, 5/1935, 1936, 2056.

Hanzala b. Üseyd 4/1391.
 Harac 2/449.
 Haraiti 2/734, 3/1018, 1019, 1086,
 1089, 1098, 4/1347.
 Haram b. Milhan 2/534, 535, 536.
 4/1398, 1535, 1536.
 Harb b. Umeyye 1/269.
 Harb b. Süreyc 1/78, 80.
 Hareşe b. Harr 3/1325.
 Harem-i Şerif 1/93, 5/1765, 1852.
 Harice b. Huzâfe 2/884, 885.
 Harice b. Kürz 3/967.
 Harice b. Zeyd 2/718, 3/1057, 1140,
 1243, 1326.
 Hariciler 2/453.
 Haride-i Cebel 2/650.
 Harik mevkii 2/518.
 Haris b. Abdulmuttalib 5/1772.
 Haris b. Avf 2/639, 640.
 Haris b. Amr b. Nevfel 2/529.
 Haris b. Aytal es-Sehmi 5/1922, 1923.
 Haris el-A'ver 3/1061.
 Haris b. Abdülkûlal 1/126.
 Haris b. Bedel 5/1994.
 Haris b. Evs 1/375, 384.
 Haris b. Hasan 4/1467.
 Haris b. Hazrec 2/718, 3/958, 5/1988.
 Haris b. Hazr el-Âmiriye 3/1271.
 Haris b. Hişam 1/181, 182, 197, 2/460.
 461, 462, 715, 719, 721, 722.
 Haris b. Ka'bogulları 1/120, 121.
 Haris b. Kays 4/1571.
 Haris b. Malik 4/1363.
 Haris b. Muaviye 3/1310.
 Haris b. Numan 3/1269.
 Haris b. Summe 2/534, 5/1921.
 Haris b. Süveyd 2/697.
 Haris et Temimi 2/553.
 Haris b. Umeyre 3/1171.
 Haris b. Ziyad 1/242.
 Harise b. Mudarrib 2/648, 852.
 Harise b. Numan 2/763.
 Hariseoğulları 1/188, 2/668, 5/1969.
 Harise b. Süraka 3/1190.
 Harmavi 2/689.
 Harmele b. Zeyd 4/1364.
 Harrar 5/1763.
 Hz. Harun 3/1050, 1051, 5/1936.
 Harun b. Rebab 4/1504.
 Has'am 1/115, 5/1971.

- H. Hasan (b. Ali) 1/36, 37, 39, 233, 251, 300, 304, 2/431, 580, 623, 710, 711, 738, 794, 806, 859, 3/948, 979, 1000, 1001, 1035, 1050, 1051, 1052, 1053, 1060, 1062, 1081, 1082, 1083, 1113, 1144, 1202, 1221, 1224, 1274, 1284, 1285, 1298, 1299, 1300, 4/1395, 1461, 1693, 1694, 1698, 5/1846, 1877, 1904, 2012, 2033, 2076, 2077.
- Hasan Basri 1/375, 2/460, 549, 661, 667, 676, 686, 738, 754, 766, 810, 813, 817, 827, 828, 834, 848, 863, 869, 870, 875, 883, 884, 886, 3/930, 1008, 1058, 1081, 1096, 1131, 1158, 1167, 1168, 1177, 1224, 1228, 1254, 1453, 1488, 1502, 1524, 1552, 1575, 1733, 5/1773, 1798, 1827, 1829, 1938, 1983, 2022.
- Hasan b. Hakim 2/780.
- Hasan b. Kesir 3/1066.
- Hasan b. Muhammed 3/1228.
- Hasan b. Urfe 3/1319.
- Hassan b. Atiyye 2/759, 877, 5/1888.
- Hassan b. Sabit 2/589, 594, 595, 4/1420.
- Hassan b. Süfyan 4/1391.
- Hassan b. Şeddad 4/1701.
- Haşim b. Halid 3/1321.
- Haşimoğulları 1/79, 109, 172, 291, 2/809, 5/1843, 1967, 1972, 2033.
- Haşim b. Utbe 2/567.
- Haşır b. Ziyâd 2/593.
- Hatib b. Ebi Belta 1/127, 140, 141, 3/1024.
- Hatib el-Bağdadî 1/302, 2/631, 676, 3/1052, 1088, 1162.
- H. Hatice 1/66, 308, 3/1256, 1257, 1258, 1309.
- Havernak 2/830.
- Havle bt. Kays 2/682, 683.
- Havle bt. Hakim 3/1301.
- Havle bt. Sa'lebe 3/1036, 1258, 1259, 4/1369.
- Havseb el-Hunyeri 1/124, 2/454, 5/1863.
- Havt b. Yezîd 1/243.
- Haya 3/1157, 1159.
- Hayber 1/58, 114, 202, 325, 338, 348, 350, 373, 376, 394, 2/477, 494, 496, 506, 548, 549, 590, 593, 681, 696, 743, 759, 3/1050, 1051, 1055, 1079, 1152, 1162, 1268, 1269, 4/1397, 1455, 5/1974, 2029, 2059, 2060.
- Hayız 2/590, 3/939, 5/1805, 1886.
- Hayseme 3/1197.
- Hayyad 2/776.
- Hazreç 1/88, 101, 102, 103, 105, 244, 245, 368, 376, 387, 2/427, 587, 3/914, 954, 1076, 4/1373.
- Hazure 1/173.
- Havre 3/1358.
- Havvat b. Cübeyr 5/1218.
- Hemedan 1/120, 4/1386.
- Hemedanlı Şurahbil b. Vedaa 1/142.
- Hemmam 2/535.
- Hendek Savaşı 1/158, 202, 242, 260, 319, 321, 2/498, 517, 535, 541, 547, 551, 639, 777, 832, 3/953, 1241, 4/1360, 1452, 5/1765, 1918, 1935, 1945, 1946, 1968, 2037, 2038.
- Hennad 1/43, 2/459, 665, 670, 679, 698, 702, 716, 3/1021.
- Herakl 1/128, 129, 130, 132, 133, 135, 136, 161, 202, 212, 2/453, 493, 573, 3/958, 1320, 4/1413, 5/1945, 2108, 2109, 2110.
- Hevâzin 1/170, 178, 179, 389, 391, 2/649, 3/512, 954, 1212.
- Hevzete b. Ali 1/126.
- Hıcr 3/998, 4/1570, 5/1764, 2068.
- Hilye 1/28, 35, 40, 41, 42, 43, 58, 61, 65, 68, 88, 102, 116, 125, 186, 216, 233, 239, 240, 251, 259, 261, 262, 265, 352, 353, 356, 379, 291, 296, 298, 299, 305, 348, 310, 311, 312, 314, 315, 319, 283, 284, 285, 286, 287, 306, 308, 2/458, 464, 481, 488, 496, 497, 513, 515, 516, 517, 521, 525, 539, 538, 539, 543, 551, 570, 571, 593, 604, 635, 638, 648, 650, 652, 666, 667, 671, 676, 692, 697, 698, 699, 700, 702, 709, 716, 723, 725, 734, 735, 744, 745, 746, 754, 755, 756, 760, 761, 762, 763, 765, 766, 767, 768, 770, 773, 774, 775, 781, 782, 783, 812, 813, 815, 816, 818, 820, 821, 822, 830, 840, 841, 842, 845, 851, 852, 853, 854, 855, 860, 866, 867, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 880, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 3/917, 918, 928,

- 1006, 1009, 1013, 1029, 1031, 1032,
1043, 1051, 1065, 1066, 1069, 1071,
1074, 1075, 1076, 1085, 1088, 1089,
1091, 1095, 1097, 1101, 1132, 1144,
3/1159, 1162, 1168, 1170, 1171, 1172,
1173, 1174, 1176, 1183, 1184, 1185,
1194, 1197, 1199, 1203, 1204, 1209,
1210, 1215, 1216, 1217, 1220, 1221,
1224, 1225, 1229, 1230, 1232, 1233,
1235, 1237, 1243, 1250, 1253, 1280,
1296, 1297, 1301, 1302, 1303, 1310,
1315, 1316, 1322, 1323, 1324, 4/1349,
1350, 1352, 1358, 1364, 1374, 1380,
1381, 1383, 1391, 1404, 1407, 1408,
1410, 1416, 1422, 1429, 1431, 1432,
1440, 1441, 1442, 1446, 1470, 1475,
1476, 1480, 1489, 1491, 1506, 1508,
1523, 1623, 1669, 1690, 1735, 1736,
1738, 1739, 1740.
- Hıms 2/884.
Hımyer 1/115, 2/833.
Hırka 1/318.
Hıristiyan 1/63, 141, 146, 161, 186, 231,
232, 273, 296, 297, 343. 2/493, 662.
Hıttan b. Abdullah 2/501.
Hızyem 2/837.
Hıbban b. Cüz Süleml 2/794.
Hıbban b. Ebicebel 5/1805.
Hıbban b. Vasi 3/930.
Hicâbe 1/82.
Hicaz 1/28, 130, 137, 159, 282, 378,
2/449, 530, 552, 674. 3/1001,
5/2069.
Hicret 1/327, 357, 3/952, 593, 961, 978,
1061, 1068, 1079, 5/1781, 1813,
1859, 1940, 1941, 1942, 1942, 1972,
1991, 2085.
Hidde 1/159, 162.
Hılafet 1/399, 3/981, 1072, 1073,
4/1422, 5/1822, 1896.
Hılâl b. Umeyye 1/32, 2/474, 475.
Hind bt. Utbe 1/37, 83, 84, 166, 173,
250, 251, 359, 2/493, 494, 557, 558.
Hind b. Ebû Hâle 1/36.
Hind bt. Velid 3/962.
Hindistan 2/708, 5/1968.
Hint Okyanusu 1/19.
Hire 1/75, 77, 78, 137, 197, 207, 211,
4/1360, 5/2057, 2058.
Hirmas b. Ziyad 1/251.
Hirre Vak'ası 1/247.
Hişab 2/594.
Hişam b. Âs 1/202, 339, 340, 4/1413,
5/1954.
Hişam b. Hakim 2/658, 818, 3/1224,
1251.
Hişam b. Halid 3/1166.
Hişam b. Katâde 4/1713.
Hişam b. Utbe 2/566.
Hiya' b. Esved 1/376.
Hizkiyl 1/207.
Horasan 2/655, 669, 743, 863, 4/1376.
Hubab b. Münzir 2/300, 427, 612.
Hubeyb b. Abdurrahman 1/85.
Hubeyb b. Amr 1/271, 2/529, 530, 531,
532, 533, 724, 5/1998, 2050.
Hubeyb b. Ebî Sabit 1/397, 2/866.
Hubeyb b. Mesleme 2/841.
Huceyr b. Ebî İhhab 2/531, 532, 5/2050.
Hucr b. Adiy 4/1358, 5/2021.
Hudeybiye 1/32, 59, 150, 157, 160, 181,
238, 352, 2/559, 759, 3/917, 955,
1049, 1153, 1271, 4/1355, 1356,
1357, 5/1947, 2024.
Hufaf b. Nudbe 1/166.
Humame 2/522.
Humeyd b. Hılâl 2/861, 867, 3/1282,
5/1773, 1808, 1918, 1946, 2023.
Humeyd it-Tavil 2/769.
Humus 1/130, 2/463, 570, 720, 723,
3/1343, 1283, 4/1545, 1588, 1641,
5/1959.
Huneyn 1/173, 177, 179, 181, 182, 389,
390, 391, 2/512, 541, 680, 3/954,
1148, 1212, 4/1541, 5/1917, 1939,
1944.
Huneys b. Huzeyfe 3/1260.
Hur b. Kays 3/1145.
Hureym b. Fâtik 5/1963, 1964, 1965.
Hureym el-Esediyye 3/958, 1172.
Hureys 2/431.
Hurra 5/1860.
Husayn 1/72, 73, 2/569, 3/1302.
Husayn b. Sebre 3/1044.
Husayn b. Vahvah 3/921.
Husayn b. Yezid 3/1240.
Hutat b. Eym 2/759.
Huveyld 3/1257.
Huveytib b. Abdil'uzza 1/180, 181,
353, 3/1271.

Huveyyise 3/1056.

Huyyaz bayramı 1/248.

Huzaa Kabilesi 1/58, 151, 164, 172, 3/955, 5/1764.

Huzeyfetü'l-Yemani 1/28, 259, 260, 321, 2/529, 539, 648, 659, 666, 754, 813, 820, 822, 875, 3/1002, 1006, 1095, 1171, 1173, 1223, 1247, 1250, 1253, 1298, 1313, 4/1349, 1380, 1523, 1526, 5/1856, 1857, 1896, 1897.

Huzeyfe b. Mihsan 1/218, 5/2103.

Huzeyfe b. Üseyd 4/1365, 1366.

Huzeyme b. Sabit 1/387, 4/1406.

Huzeyl Kabilesi 2/529, 530, 531, 5/1769, 1772, 1947.

Hürmüz 1/207, 2/522, 563, 693, 5/2052.

Hız. Hüseyin 1/38, 39, 144, 123, 251, 304, 2/738, 794, 806, 4/979, 1050, 1052, 1053, 1054, 1060, 1081, 1082, 1083, 1274, 1298, 1299, 1300, 1461, 1693, 1694, 5/1783, 1860, 1950, 2012, 2027, 2033, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2076, 2077.

Hüseyin b. Abdurrahman 1/218.

Hüseyin b. Nümeyr 2/1568.

Hüzm b. Abdullah 1/95.

I

Irak 1/86, 207, 2/443, 455, 518, 620, 673, 707, 871, 813, 844, 849, 863, 866, 867, 876, 3/998, 5/1776, 1821, 1847, 1851, 2076, 2086.

Irbâd b. Sâriye 5/1927, 2038.

Iyad b. Hımar 5/1791.

I

İbn-i Abbas 2/421, 470, 490, 546, 556, 582, 583, 584, 596, 608, 612, 614, 625, 626, 630, 631, 635, 643, 644, 625, 626, 630, 631, 635, 643, 644, 656, 666, 667, 684, 685, 690, 700, 768, 796, 802, 803, 810, 811, 831, 832, 849, 850, 857, 858, 874. (Ayrica bkz. Abdullah b. Abbas)

İbn-i Abdiler 1/359, 4/1600.

İbn-i Abdilhakem 1/63, 2/671, 672, 678.

İbn-i Abd-i Yâleyl 1/271.

İbn-i A'bed 3/1314.

İbn-i Adî 1/394, 2/668, 3/1228, 1320, 4/1481, 1592, 1699.

İbn'ül-Afîf 1/251.

İbn-i Afrâ 3/1168.

İbn-i Âlşe 1/338.

İbn-i Akram 5/2107.

İbn-i Âmir 1/315, 2/744, 3/1315.

İbn'ül-Arik 1/384.

İbn-i Asâkir 1/29, 78, 84, 113, 131, 157, 169, 173, 175, 178, 187, 199, 204, 211, 241, 242, 275, 286, 297, 299, 316, 318, 348, 349, 357, 394, 397, 2/418, 423, 425, 427, 431, 432, 433, 434, 494, 495, 511, 513, 515, 517, 525, 542, 546, 550, 551, 552, 555, 567, 580, 597, 613, 614, 620, 630, 632, 634, 635, 636, 642, 648, 657, 660, 663, 666, 668, 671, 672, 675, 677, 678, 682, 684, 685, 690, 692, 694, 696, 698, 699, 702, 703, 706, 712, 714, 723, 752, 763, 767, 769, 775, 795, 807, 813, 825, 827, 828, 834, 837, 849, 865, 870, 885, 3/922, 928, 970, 973, 977, 985, 1008, 1012, 1029, 1031, 1045, 1048, 1051, 1058, 1065, 1069, 1077, 1100, 1103, 1122, 1128, 1143, 1145, 1166, 1169, 1170, 1171, 1175, 1176, 1178, 1182, 1185, 1187, 1188, 1198, 1202, 1204, 1207, 1210, 1216, 1217, 1220, 1221, 1225, 1233, 1272, 1274, 1281, 1286, 1288, 1297, 1298, 1309, 1310, 1312, 1315, 1320, 1322, 1323, 4/1352, 1358, 1363, 1381, 1386, 1387, 1388, 1395, 1408, 1409, 1422, 1433, 1438, 1442, 1446, 1453, 1462, 1471, 1520, 1593, 1604, 1667, 1692, 1700, 5/1832, 1836, 1846.

İbn-i Avf (Bak: Abdurrahman b. Avf.)

İbn-i Aziz 2/481, 513, 567.

İbn-i Bera 2/827.

İbn-i Beratî'l-Humar 2/568.

İbn-i Bukayla 5/2057.

İbn-i Büceyr 1/301.

İbn-i Büreyde 1/319.

İbn-i Bürstün 5/1917.

İbn-i Câbir 5/2053.

İbn-i Ced 3/1098.

İbn-i Cerir 1/40, 83, 88, 206, 207, 241,
248, 356, 382, 2/421, 480, 497, 551,
567, 624, 638, 645, 657, 660, 661,
665, 668, 688, 702, 706, 708, 734,
743, 838, 844, 845, 3/916, 1010,
1041, 1075, 1089, 1108, 1112, 1114,
1130, 1211, 1293, 1307, 1313, 4/1356,
1360, 1368, 1392, 1403, 1418, 1420,
1421, 1463, 1485, 1524.

İbn-i Cevzi 3/1156, 1215, 1320.

İbn-i Cüreyc 2/485.

İbn-i Cüveyr 5/2070.

İbn-i Düğünne 1/278, 279, 280.

İbn-i Ebcer 2/614.

İbn-i Ebi Âsım 1/118, 2/669.

İbn-i Ebi Cârüd 2/687.

İbn-i Ebiddünya 1/300, 302, 3/1017,
1027, 1131, 1183, 1199, 1216, 1237,
1221, 1223, 1315, 4/1350, 1358,
1626, 1646, 1647.

İbn-i Ebi Hâtım 1/40, 110, 186, 2/498,
638, 3/1146, 1203, 1217, 1294, 1311,
4/1365, 1368, 1370, 1373, 1380, 1384,
1392, 1401, 1407, 1419, 1420, 1684,

İbn-i Ebi'l Evca 1/209.

İbn-i Ebi'l Evfa 1/314.

İbn-i Ebi Hayseme 3/1198.

İbn-i Ebi Husayn 1/174.

İbn-i Ebi Kays 3/1309.

İbn-i Ebi Kebşe 1/135, 270.

İbn-i Ebi Mâlik 2/725.

İbn-i Ebi Meryem 5/2094.

İbn-i Ebi Müleyke 2/662, 846, 3/1178,
1225.

İbn-i Ebi Nuceyh 2/526.

İbn-i Ebi Şeybe 1/56, 82, 157, 186, 252,
264, 284, 287, 335, 337, 301, 389,
390, 400, 2/458, 470, 490, 510, 549,
522, 563, 567, 581, 583, 595, 597,
611, 612, 613, 624, 628, 629, 638,
642, 647, 657, 660, 661, 662, 671,
678, 682, 692, 698, 702, 706, 709,
716, 806, 828, 844, 853, 832, 3/1006,
1089, 1075, 1101, 1131, 1140, 1145,
1184, 1190, 1191, 1195, 1199, 1210,
1284, 1285, 1297, 1306, 1309, 1314,
1315, 1317, 1321, 4/1352, 1376, 1377,
1408, 1414, 1437, 1440, 1452, 1454,
1572, 1479, 1584, 1488, 1554, 1560,

1614, 1627, 1651, 1678, 1704, 1733,
1742.

İbni Erkâm 1/276, 3/1306.

İbni Es'as 3/1252.

İbn'ül-Eykal 1/332.

İbnü Feres 1/77.

İbn'ül-Hadramî 3/953, 5/1998, 1999.

İbn'ül-Hakan 3/1001.

İbn-i Handek 1/113.

İbn-i Hanzale 1/247.

İbn-i Hibbân 1/275, 398, 2/441, 487,
492, 499, 505, 638, 647, 706, 855,
859, 3/926, 945, 975, 1014, 1022,
1045, 1156, 1189, 1201, 1272, 1293,
1303, 4/1348, 1408, 1415, 1430,
1431, 1448, 1479, 1491, 1625, 1635.

İbn-i Hişam 2/532, 594.

İbn-i Hudayr 5/1933.

İbn-i Hukayk 1/376.

İbn-i Huzeyme 1/73, 2/490, 467, 3/1088,
4/1465, 1482.

İbn-i İsa 5/1970.

İbn-i İshak 1/53, 58, 64, 66, 88, 96,
98, 119, 121, 127, 129, 136, 139,
159, 183, 186, 188, 189, 191, 192,
193, 197, 211, 227, 245, 246, 260,
268, 271, 273, 274, 280, 281, 285,
298, 324, 333, 340, 343, 344, 348,
349, 352, 354, 360, 376, 377, 379,
380, 383, 391, 2/419, 420, 421, 425,
460, 468, 469, 484, 492, 497, 507,
514, 518, 526, 527, 533, 535, 539,
546, 548, 549, 551, 555, 556, 563,
572, 582, 589, 591, 603, 608, 640,
753, 3/914, 916, 918, 930, 985, 988,
990, 1043, 1044, 1153, 1164, 1195,
1239, 1240, 4/1670, 5/1916.

İbn-i Kanî 2/594, 3/1313.

İbn-i Karaza 3/1061.

İbn-i Kerha 1/77.

İbn-i Kesir 1/83, 88, 145, 203, 249, 251,
2/434, 482, 484, 820, 3/1031, 1052,
1310, 4/1349, 1352, 1356, 1358, 1360,
1368, 1369, 1370, 1372, 1373, 1374,
1377, 1382, 1384, 1385, 1386, 1389,
1392, 1393, 1395, 1401, 1403, 1407,
1416, 1418, 1419, 1420, 1421, 1422,
1487, 1681, 1688.

İbn-i Kevva 2/605.

İbn-i Kudame 3/1223.

- İbn-i Mâce 1/28, 114, 249, 261, 284, 311, 319, 2/592, 647, 680, 681, 682, 846, 859, 866, 3/923, 957, 975, 1075, 1079, 1088, 1141, 1161, 1179, II83, 1189, 1204, 4/1348, 1382, 1416, 1430, 1431, 1447, 1455, 1456, 1463, 1465, 1446, 1468, 1571, 1625, 1685, 1687, 1718.
- İbn-i Ma'rur et-Temîmî 5/1824.
- İbn-i Mendeş 1/302, 358, 2/469, 692, 3/1042, 1068, 1103, 1207, 4/1388.
- İbn-i Merdeveyh 2/419, 499, 638, 3/1146, 1293, 4/1376, 1388, 1389, 1390, 1414, 1418.
- İbn-i Mes'ûd (Bak.: Abdullah b. Mes'ûd) 1/28, 40, 41, 284, 310, 2/498, 520, 552, 578, 604, 638, 734.
- İbn-i Mukatta 2/554.
- İbn-i Muni' 3/1190, 1310.
- İbn-i Mutî 2/865, 879, 5/2027.
- İbnül-Mübarek (Bak.: Abdullah b. el-Mübarek) 1/341, 2/462, 463, 489, 651, 668, 673, 698, 702, 755, 3/1105, 1166, 1168, 1203, 1221, 1232, 1320.
- İbn-i Mükabîr 4/1358.
- İbn-i Mülcem 1/41, 5/1877.
- İbn-i Münkedîr 5/2001.
- İbn-i Münzir 1/63, 186, 298, 2/638, 697, 743, 849, 3/1019, 1035, 1146, 1199, 1293, 4/1368, 1415.
- İbn-i Müseyyib 1/53, 136, 2/718, 807.
- İbn-i Natur 1/135.
- İbn-i Nebbac 2/813, 814.
- İbn-i Neccar 2/469, 3/1053, 1108, 1122, 1130, 1133, 1223, 1286, 1296, 1312, 4/1369, 1393, 1434, 1435, 1485, 1692.
- İbn-i Osman 2/806.
- İbn-i Ömer (Bak.: Abdullah b. Ömer) 1/29, 41, 42, 58, 112, 119, 248, 361, 2/485, 488, 489, 517, 525, 566, 625, 653, 654, 660, 661, 696, 700, 743, 744, 745, 749, 756, 761, 762, 763, 765, 766, 773, 774, 807, 813, 822, 823, 825, 829, 836, 843, 859, 866, 870, 880, 883.
- İbn-i Râheveyh 2/471, 619, 667, 673, 687, 715, 850, 3/1052, 1170, 4/1414, 1415, 1734.
- İbn-i Revâha (Bak.: Abdullah b. Revâha) 1/229, 2/470.
- İbn-i Rufeyfe 5/2110.
- İbn-i Sa'd 1/59, 68, 69, 70, 81, 84, 85, 89, 111, 115, 157, 173, 182, 185, 191, 194, 195, 200, 209, 227, 247, 252, 269, 275, 282, 284, 285, 287, 288, 293, 296, 305, 308, 311, 314, 319, 324, 335, 337, 340, 341, 350, 353, 370, 375, 384, 386, 393, 400, 2/460, 461, 462, 463, 464, 466, 497, 517, 518, 521, 525, 539, 540, 541, 544, 556, 563, 564, 566, 573, 574, 582, 594, 597, 616, 622, 623, 628, 629, 631, 632, 634, 641, 643, 648, 653, 654, 655, 658, 676, 685, 686, 687, 693, 698, 700, 703, 704, 705, 706, 709, 714, 720, 741, 743, 744, 745, 755, 762, 763, 767, 772, 774, 780, 789, 794, 803, 804, 809, 810, 811, 813, 817, 820, 821, 823, 824, 825, 825, 828, 829, 835, 836, 843, 850, 852, 853, 861, 865, 866, 867, 3/923, 920, 941, 935, 946, 949, 959, 964, 968, 971, 973, 975, 994, 996, 998, 1000, 1072, 1074, 1008, 1010, 1023, 1028, 1031, 1034, 1047, 1055, 1059, 1071, 1081, 1098, 1114, 1118, 1121, 1139, 1141, 1143, 1145, 1147, 1154, 1157, 1159, 1163, 1166, 1168, 1170, 1172, 1173, 1174, 1176, 1181, 1184, 1188, 1190, 1192, 1194, 1199, 1202, 1210, 1215, 1220, 1225, 1230, 1233, 1234, 1269, 1272, 1274, 1277, 1281, 1282, 1283, 1284, 1289, 1293, 1297, 1301, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1316, 1317, 1319, 1321, 1322, 1323, 1324, 1352, 4/1371, 1378, 1379, 1396, 1397, 1406, 1407, 1408, 1410, 1411, 1422, 1432, 1438, 1439, 1440, 1454, 1460, 1480, 1555, 1604, 1605, 1608, 1617, 1630, 1669, 1680, 1702, 1742.
- İbn-i Safiye 2/551.
- İbn-i Sebe' (Bak.: Abdullah b. Sebe,) 3/1066.
- İbn-i Seleme 1/34.
- İbn-i Senî 3/1296.
- İbn-i Sümme 2/546.
- İbn-i Sikkîn 2/567.
- İbn-i Sîrîn 1/308, 334, 2/643, 880, 3/960, 973, 995, 996, 1071, 1159, 1178, 1284, 1285, 4/1456, 1524.
- İbn-i Süheyl 3/993.

İbn-i Sünnî 1/275.
 İbn-i Şâhin 3/1067, 4/1404.
 İbn-i Şevzebe 3/913, 5/2069.
 İbn-i Şeybe 1/379, 5/2069.
 İbn-i Şihab 1/271, 2/643, 807, 3/1047, 1251, 1271, 5/1805.
 İbn-i Uyeyne 3/1185, 1323.
 İbn-i Ümmî Abed 5/1854.
 İbn-i Ümmî Mektum 1/339.
 İbn-i Vâil 5/2070.
 İbn-i Vehb 3/954, 5/2003.
 İbn-i Yâmin 2/468.
 İbn-i Yesâr 1/228.
 İbn-i Zean 2/819.
 İbn-i Zenceveyh 1/174, 2/694, 713, 4/1401, 1585, 1653.
 İbn-i Ziyâd 2/670, 4/1395.
 Hz. İbrahim (A.S.) 1/23, 131, 140, 141, 142, 285, 287, 295, 2/670, 826, 3/1066, 1068, 1083, 1184, 1185, 1188, 1298, 4/1387, 1521, 1529, 1740, 5/1777, 1785, 1799, 1846, 1869, 1956.
 İbrahim b. Abdurrahman 2/543, 842, 848, 3/929, 5/1826.
 İbrahim b. Haccâc 5/2025.
 İbrahim b. el-Haris 5/2097.
 İbrahim b. Muhammed 1/282.
 İbrahim b. Münteşir 1/251.
 İbrahim b. Nesit 3/1041.
 İbrahim b. Sa'd 2/516.
 İbrahim b. Şeyban 3/1041.
 İbrahim el-Cündî 5/2021.
 İbrahim en-Nehaî 4/1605, 5/1841.
 İbrahim et-Teymî 2/876, 3/996, 1130, 4/1841.
 İçki 3/902, 1009, 1010, 1020, 1026, 1027, 5/1790.
 İkrime b. Ebicehl 1/83, 161, 175, 176, 177, 178, 213, 315, 316, 2/526, 542, 556, 719, 832, 3/955, 1155, 1202, 1303, 1308, 4/1354, 1512, 1637, 5/915, 1963.
 İkrime b. Halid 2/865.
 İlc. 1/219, 220.
 İlyas b. Seleme 3/967, 968.
 İmam Ahmed (Bak: Ahmed b. Hanbel).
 İmam Malik 2/762, 4/1741, 5/1875.
 İmam Şafîî 2/693, 695.

İmran b. Abdullah 2/648.
 İmran b. Ebû Enes 3/1326.
 İmran b. Husayn 1/73, 2/504, 655, 670, 826, 3/1224, 1061, 4/1416, 1589, 1595, 1647, 1718, 5/1929, 1956, 2026.
 İncil 1/31, 238, 282, 4/1515, 1573, 1638.
 İran 1/76, 97, 98, 101, 126, 136, 137, 206, 207, 215, 216, 218, 219, 220, 224, 252, 2/436, 499, 450, 523, 543, 563, 677, 814, 848, 884, 3/1292, 5/1875, 2003, 2030, 2102, 2103, 2110.
 Hz. İsa (A.S.) 1/126, 127, 128, 136, 141, 143, 144, 183, 200, 285, 343, 344, 346, 347, 4/1366, 5/1785, 1846, 1849, 1958, 1969, 2092.
 İsâ b. Abdullah 2/695.
 İsâ b. Talha 3/972.
 İsâ b. Ukbe 3/1236.
 İsâbe 1/39, 68, 72, 73, 74, 75, 81, 88, 99, 113, 117, 119, 122, 124, 125, 130, 138, 141, 147, 150, 174, 182, 183, 190, 193, 195, 202, 204, 206, 209, 214, 243, 249, 251, 269, 274, 277, 278, 282, 284, 286, 297, 302, 309, 310, 317, 318, 325, 335, 340, 341, 349, 353, 356, 370, 386, 2/461, 481, 487, 489, 490, 504, 507, 508, 515, 517, 518, 521, 522, 524, 539, 540, 541, 543, 551, 563, 564, 565, 568, 594, 595, 597, 642, 647, 650, 653, 660, 661, 669, 673, 682, 692, 750, 751, 755, 757, 763, 780, 781, 784, 786, 795, 818, 821, 823, 824, 843, 844, 851, 856, 872, 874, 879, 880, 3/913, 914, 915, 928, 930, 950, 958, 963, 975, 987, 1007, 1015, 1031, 1040, 1043, 1055, 1059, 1103, 1144, 1168, 1179, 1190, 1191, 1195, 1192, 1209, 1282, 1306, 1307, 1313, 4/1347, 1362, 1364, 1388, 1404, 1411, 1442, 1451, 1488, 1492, 1683.
 İsfahan 1/227, 2/522, 812, 5/2101.
 İsfahânî 3/1174, 1228, 4/1664.
 Hz. İshak 1/104, 141, 228, 2/805, 5/1846, 1857.
 İshak b. Abdullah 2/518.
 İshak b. Abdurrahman 3/1278.
 İshak b. Râheveyh 1/83.

İskenderiye 1/140, 141, 230, 231,
5/2107.

Hız. İsmail 1/96, 104, 142, 5/1957.

İsmail b. Amr 3/1262.

İsmâil b. Ebu Halid 3/1253.

İsmâil b. Muhammed 2/804, 828.

İsmâil el-Kâdi 4/1740.

İsrafil 2/831, 3/938, 1222, 4/1376.

İsrâil Oğulları 1/27, 136, 3/1247,
4/1502, 1519, 1549, 5/1792, 1860,
1998, 2033.

İstanbul 2/465.

El İstîâb 1/40, 43, 66, 68, 69, 74, 180,
193, 202, 265, 316, 353, 359, 2/455,
460, 461, 462, 465, 466, 489, 521,
526, 530, 540, 563, 565, 566, 570,
614, 669, 695, 815, 876, 883, 3/915,
947, 950, 977, 1000, 1001, 1169,
1179, 1208.

İstişâre 2/637, 5/1817, 1873, 2101, 2102,
İşâri 3/1067.

İyâd 1/211, 224, 2/658, 3310, 5/2097.

İyas b. Muaz 1/88.

İyas b. Seleme 1/356, 5/2029.

İyâs b. Hımar 2/834.

J

Japonya 1/19.

K

Ka'b b. Alkam 3/950.

Ka'b b. Amr 1/167, 2/425.

Ka'b b. Esed 3/964.

Ka'b b. Eşref 1/374, 375, 376, 2/580.

Ka'b b. Fıhr 5/1971, 2016.

Ka'b b. Lüey 1/58, 89, 151.

Ka'b b. Mâlik 1/32, 244, 245, 2/459,
460, 472, 473, 475, 476, 546, 553,
584, 633, 736, 737, 739, 834, 840,
841, 3/953, 4/1420.

Ka'b b. Sûr 3/1305, 1306.

Ka'b b. Ucre 3/920, 921, 975.

Ka'b b. Ukre 4/1661.

Ka'b b. Umeyr 1/209.

Ka'bû'l-Ahbâr 2/737.

Ka'b b. Zeyd 2/534.

Ka'b b. Züheyr 1/34, 204, 205, 206.

Ka'b Oğulları 1/94, 156, 167, 170.

Kâbe 1/28, 40, 54, 56, 57, 58, 71, 75,

77, 81, 82, 85, 97, 118, 125, 152,
153, 154, 156, 165, 166, 171, 174,
182, 191, 197, 198, 201, 239, 261,
264, 265, 266, 267, 268, 271, 276,
278, 280, 288, 289, 290, 294, 331,
389, 399, 2/494, 536, 545, 569, 570,
571, 662, 493, 695, 720, 775, 781,
3/946, 968, 972, 973, 976, 998, 1225,
1309, 4/1356, 1368, 1413, 5/1764,
1894, 1929, 1953, 1996, 2003, 2030,
2067, 2107.

Kabel 2/803.

Kabisa b. Câbir 5/1824, 2069.

Kabisa b. Muharrık 4/1501.

Kabisa b. Züeyb 3/988, 4/1611.

Kader 2/746, 4/1372, 5/1785, 1810,
1811, 1869, 2083.

Kadid 4/1347.

Kadisiye 1/216, 219, 223, 2/456, 565,
567, 574, 645, 848, 4/1358, 1405,
5/2069, 2096, 2100, 2101, 2107,
2110.

Kahtanlılar 1/398.

Ka'ka' b. Amr 5/1779, 2009.

Ka'musu'l-A'lâm 2/463.

Kanber 1/233, 3/1025.

Karaza b. Ka'b 4/1577.

Ka're Kabilesi 1/278, 2/530.

Karha 1/77.

Karîre bt. Hâris 1/249.

Karn-ı Sâ'leb 1/271.

Kasâme b. Züheyr 5/1857.

Kâsım b. Abdurrahman 2/526, 3/999,
1296.

Kâsım b. Ebi Bezze 2/692, 3/1229.

Kâsım b. Muhammed 1/280, 400, 2/442,
449, 703, 706, 3/1049, 1188, 1173,
1318.

Kâsım b. Müslim 3/1316.

Kasr-ı Ebyad 1/215.

Kastalâni 1/245.

Katâde b. Milhan 5/2062.

Katâde b. Numan 1/40, 43, 269, 341,
2/428, 517, 558, 559, 604, 754, 865,
870, 3/933, 980, 1139, 1224, 1306,
4/1391, 5/1929, 1951, 1952, 2012,
2013, 2023.

Katan 3/999, 1211.

Kayn 2/537.

Kays b. Ebi Enes 1/103.

Kays b. Ebi Hâzım 2/462, 519, 567,
636, 780, 797, 853, 3/1049, 1216,
1228, 1247, 5/1798, 2009, 2069.
Kays b. Haccâc 3/1357, 5/2004.
Kays b. Husayn 1/122.
Kays b. Mekşuh 5/2095.
Kays b. Mutatiye 3/1076, 1077.
Kays b. Sa'd 1/169, 2/786, 797, 3/1114,
1115, 5/2047.
Kays b. Sa'lebe Oğulları 1/97.
Kays b. Sel 2/503.
Kays b. Zübeyr 4/1475.
Kays el-Medenî 4/1680.
Kays Kâbilesi 2/868, 3/1212, 4/1544.
Kayser 1/74, 128, 139, 140, 152, 170,
2/857, 859, 864, 5/2089.
Kazan 2/592.
Kâzime 2/563.
Kâzimîler 1/50.
Kehmes el-Hilâlî 3/1304.
Kelâle 5/1822.
Kenzü'l-Ummâl 1/29, 39, 40, 41, 43,
58, 61, 62, 63, 82, 84, 88, 89, 113,
117, 123, 124, 125, 157, 162, 169,
117, 123, 124, 125, 157, 162, 169,
173, 174, 176, 177, 178, 179, 186,
187, 193, 199, 204, 209, 211, 215,
233, 239, 240, 241, 242, 243, 248,
252, 264, 274, 275, 284, 286, 287,
298, 299, 300, 303, 304, 305, 318,
319, 323, 337, 339, 340, 341, 349,
350, 353, 356, 357, 358, 372, 379,
386, 389, 390, 391, 393, 394, 395,
396, 397, 398, 399, 400, 2/418, 423,
431, 432, 433, 435, 437, 438, 439,
441, 442, 447, 448, 458, 459, 460,
469, 470, 471, 485, 486, 494, 495,
497, 499, 500, 501, 502, 507, 509,
510, 511, 512, 513, 515, 517, 519,
520, 521, 525, 526, 542, 546, 555,
578, 580, 581, 582, 583, 593, 594,
595, 597, 605, 611, 612, 613, 614,
615, 616, 617, 618, 619, 620, 623,
624, 629, 630, 632, 634, 636, 638,
641, 642, 643, 647, 648, 649, 650,
651, 652, 653, 657, 660, 661, 662,
663, 664, 665, 666, 667, 668, 670,
671, 672, 673, 675, 676, 677, 678,
679, 682, 683, 684, 685, 686, 688,
689, 690, 691, 692, 693, 694, 695,
696, 700, 702, 703, 704, 705, 706,

709, 713, 715, 716, 723, 733, 734,
735, 737, 738, 739, 740, 743, 747,
749, 752, 759, 763, 764, 769, 775,
781, 782, 784, 794, 812, 813, 815,
826, 829, 834, 837, 848, 851, 853,
791, 795, 799, 801, 804, 805, 807,
809, 811, 825, 832, 833, 837, 838,
839, 845, 846, 855, 856, 860, 861,
865, 866, 873, 875, 877, 879, 882,
884, 885, 886, 3/915, 916, 921, 925,
927, 929, 931, 934, 943, 947, 956,
962, 963, 968, 971, 972, 975, 977,
984, 986, 987, 992, 1006, 1009, 1012,
1014, 1020, 1022, 1025, 1027, 1029,
1031, 1035, 1036, 1041, 1043, 1045,
1047, 1052, 1055, 1098, 1062, 1066,
1071, 1077, 1081, 1085, 1087, 1089,
1092, 1095, 1098, 1100, 1105, 1108,
1112, 1114, 1118, 1122, 1128, 1130,
1133, 1140, 1142, 1159, 1162, 1168,
1175, 1178, 1183, 1185, 1189, 1191,
1194, 1197, 1199, 1201, 1203, 1208,
1216, 1217, 1223, 1225, 1237, 1274,
1277, 1281, 1282, 1284, 1285, 1286,
1293, 1295, 1296, 1299, 1300, 1301,
1303, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309,
1310, 1313, 1315, 1317, 1320, 1325,
4/1347, 1348, 1349, 1352, 1364, 1365,
1368, 1369, 1370, 1371, 1374, 1376,
1383, 1386, 1387, 1388, 1391, 1409,
1414, 1415, 1416, 1422, 1431, 1432,
1433, 1435, 1437, 1438, 1442, 1446,
1448, 1451, 1452, 1453, 1454, 1456,
1457, 1459, 1462, 1466, 1471, 1472,
1477, 1484, 1485, 1488, 1492, 1525,
1527, 1551, 1579, 1580, 1601, 1614,
1646, 1662, 1663, 1679, 1682, 1715,
1727.

Kerbela 5/2070.

Kesir b. Abdullah 1/208.

Kesir b. Mürre 3/1100.

Kesir b. Salt 5/2075.

Kevser 2/852.

Kıbrıs 2/592, 593, 5/2093.

Kıbtîler 1/225.

Kıстал Kuyusu 3/1216.

Kıyâmet 1/44, 45, 50, 60, 79, 299, 309,
310, 316, 325, 382, 2/490, 493, 495,
509, 519, 578, 603, 669, 724, 766,
826, 841, 3/919, 930, 931, 937, 938,
980, 981, 982, 986, 1011, 1032, 1060,

- 1071, 1172, 1173, 1221, 1225.
1233, 1237, 1241, 1247, 1281, 1368,
4/1365, 1385, 1388, 1394, 5/1762,
1767, 1771, 1772, 1774, 1778, 1779,
1780, 1785, 1786, 1787, 1790, 1792,
1795, 1812, 1841, 1849, 1856, 1858,
1859, 1862, 1869, 1872, 1875, 1885,
1892, 1898, 1949, 1983, 1987, 1989,
2003, 2028, 2088.
- Kilâb 4/1369.
Kilâb b. Mürre 1/89.
Kinâne b. Abdî Yaleyl 1/200, 2/423.
Kinâne Kâblesi 1/42, 152, 157, 168,
360, 2/646, 3/1178, 5/1945.
Kindeliler 1/93, 97, 115, 3/1153, 1278,
1280, 1317.
Kisrâ 1/75, 101, 136, 137, 138, 139, 140,
152, 170, 211, 218, 382, 2/450, 453,
645, 848, 849, 853, 857, 859, 864,
4/1358, 1360, 5/2008, 2052, 2089.
Kostantiniyye 2/479, 480, 5/2110.
Köprü Savaşı 2/574.
Kuba 1/352, 2/873, 3/1125, 4/1592.
Kudâa 2/401, 663, 703, 704, 5/2109.
Kudâme b. Maz'un 3/962, 963.
Kudeyt Köyü 1/163, 224, 334, 359,
2/583.
Kudûs 1/132, 135, 2/461.
Kûfe 1/259, 291, 3/1000, 1004, 1005,
1038, 1048, 1049, 1062, 1070, 1071,
1216, 4/1446, 1458, 1544, 1582, 1597,
5/1836, 1838, 1841, 1844, 1855,
2054, 3/1324, 1325.
Kuleyb b. Şihâb 4/1451.
Kumeyl b. Ziyâd 3/1216.
Kureys 1/43, 45, 52, 53, 54, 55, 56, 57,
64, 72, 82, 88, 89, 94, 95, 96, 100,
101, 102, 103, 132, 137, 150, 151,
155, 156, 157, 158, 160, 163, 164,
166, 169, 170, 174, 181, 182, 185,
186, 197, 199, 201, 205, 243, 262,
264, 265, 266, 267, 268, 269, 270,
278, 279, 280, 281, 283, 290, 293,
295, 312, 331, 333, 334, 335, 336,
340, 341, 342, 343, 347, 352, 353,
360, 361, 367, 369, 380, 383, 386,
388, 389, 391, 392, 394, 395,
399, 2/417, 418, 420, 462, 472, 485,
526, 527, 530, 532, 533, 545, 557,
568, 582, 611, 612, 614, 759, 627,
636, 646, 678, 681, 809, 851, 874,
690, 3/941, 951, 955, 967, 980, 981,
994, 1001, 1009, 1036, 1065, 1066,
1067, 1074, 1088, 1133, 1144, 1178,
1191, 1257, 1271, 1283, 1290, 1291,
1301, 4/1402, 1452, 5/1791, 1843,
1916, 1945, 1947, 1951, 1969, 1971,
1979, 1998, 2047, 2085.
Kurâ'u'l-Gamîm 4/1357.
Kureyza 3/1057, 5/1918, 1938, 1945,
1946.
Kusay 1/81, 86, 89.
Kusvâ 5/1769, 1774.
Kutbe b. Katâde 2/537.
Kutbe b. Malik 4/1721.
Kuteybe b. Müslim 1/88, 2/844, 5/1829.
Kuzman 2/506.
Küçük Kûfe 2/723.
Küdeyd Suyu 2/582.
Kûleyb 2/695, 5/1819, 1820.
Künase 5/2064.
Kürdüs 5/1857.
- L**
- Lahm 1/114, 2/537.
Larnaka 2/592.
Lât 1/66, 79, 98, 107, 115, 197, 206, 285,
298, 3/1042, 4/1348, 5/1953, 2003.
Leblîb b. A'sam 3/1151.
Lebid b. Rebîa 1/295.
Leclâc el-Hatalanî 2/879.
Le'lekâî 2/624, 693, 3/1012, 1065, 1066,
1067, 1068, 4/1351, 1252, 1358.
Levh-i Mahfuz 4/1374, 5/1786, 1793,
1988.
Leylâ 2/592.
Leys b. Sa'd 2/836.
Leys Kâblesi 1/118, 168, 3/1129, 1280.
Liva 1/82.
Lokman 4/1418.
Lût 5/1832, 1957.
Lûey b. Galib 1/89, 198, 5/1967.
- M**
- Maan 1/84, 2/537, 774.
Maarif 3/1324.
Ma'bed b. Ka'b 3/964.
Ma'dan b. Ebi Talha 5/1822.
Mahmud b. Esad 2/596.

Mahmud b. Lebid 1/88, 2/528, 4/1445,
 5/1921, 1935.
 Mahreme b. Nevfel 2/809, 3/1179,
 1180.
 Maḥşer 1/45, 2/553, 700, 5/1808, 1809,
 1894, 1907, 1962.
 Mahzum b. Yakaza 1/89.
 Maiz-i Eslemî 3/1013.
 Makam-ı İbrahim 1/71, 263, 2/545,
 3/979, 4/1439.
 Makam-ı Mahmud 4/1662.
 Makbûrî 3/1053.
 Ma'kil el-Mûzenî 3/1107.
 Ma'kil b. Sinan 1/168.
 Ma'kil b. Yesar 5/2101.
 Malik b. Abdullah 2/485, 567.
 Malik b. Avf 1/62, 145.
 Malik b. Dinar 5/2073.
 Malik b. Duḥşun 3/978.
 Malik b. Enes 2/508, 815, 828, 875,
 3/1167, 1215, 1315.
 1230, 1232, 1240, 1250, 1262, 1281.
 Malik b. Huveyrîs 4/1538.
 Malik b. Kinane oğulları 1/107, 184,
 185, 200, 2/701.
 Malik b. Nüfeyre 3/1028.
 Malik b. Sayf 1/308.
 Malik b. Sinan 1/274.
 Malik b. Ukayş oğulları 1/98.
 Malik b. Umeyr 3/913.
 Malik b. Yesar 2/522, 523.
 Malik b. Zafîle 2/537.
 Maliku'd-Dâr 2/820, 3/1146, 5/2014.
 Maliku'l-Ensârî 5/1788.
 Maliku'l-Eşcaî 5/2067.
 Ma'mer 2/872, 5/1891.
 Ma'n b. Adîy 2/540, 611, 3/947.
 Manastır 1/142, 146.
 Ma'rur b. Suveyd 3/959.
 Mazîn b. Neccar 1/368.
 Meab 2/537.
 Mecenne 1/102, 191, 243, 368.
 Mecma'üz-Zevâid 1/39, 45, 51, 61, 62,
 64, 66, 77, 78, 80, 81, 84, 88, 98,
 99, 107, 109, 111, 112, 113, 114,
 115, 116, 117, 118, 126, 129, 132,
 139, 140, 146, 147, 150, 159, 166,
 170, 173, 178, 193, 199, 200, 204,
 206, 1/332, 340, 341, 342, 348, 349,

352, 354, 355, 359, 360, 361, 367,
 369, 373, 386, 387, 391, 392, 393,
 395, 397, 398, 400, 2/486, 487, 497,
 498, 500, 418, 425, 434, 461, 462,
 463, 464, 465, 467, 470, 2/504, 508,
 513, 518, 520, 521, 522, 523, 526,
 534, 535, 538, 539, 540, 541, 543,
 545, 546, 552, 553, 557, 559, 567,
 570, 571, 575, 576, 577, 579, 582,
 590, 591, 592, 595, 596, 597, 604,
 618, 627, 638, 641, 642, 645, 647,
 648, 650, 651, 652, 654, 655, 657,
 658, 659, 661, 667, 669, 671, 673,
 692, 699, 701, 705, 716, 723, 734,
 735, 736, 737, 744, 748, 750, 751,
 752, 753, 754, 756, 757, 762, 765,
 768, 769, 770, 779, 780, 781, 784,
 787, 791, 797, 799, 802, 806, 808,
 811, 817, 821, 823, 832, 833, 841,
 845, 852, 854, 856, 858, 859, 860,
 873, 875, 876, 882, 883, 914, 918,
 921, 922, 924, 929, 932, 936, 941,
 948, 950, 954, 956, 966, 976, 979,
 981, 984, 988, 996, 1001, 1002, 1005,
 1013, 1015, 1016, 1025, 1031, 1036,
 1038, 1041, 1046, 1048, 1051, 1053,
 1055, 1065, 1069, 1074, 1080, 1086,
 1091, 1092, 1094, 1096, 1099, 1103,
 1107, 1114, 1118, 1120, 1123, 1129,
 1131, 1134, 1140, 1144, 1148, 1162,
 1174, 1178, 1181, 1185, 1189, 1190,
 1192, 1195, 1197, 1200, 1204, 1209,
 1234, 1235, 1236, 1237, 1239, 1272,
 1274, 1277, 1278, 1280, 1284, 1285,
 1286, 1287, 1297, 1298, 1300, 1322,
 1347, 1348, 1350, 1361, 1362, 1373,
 1379, 1429, 1433, 1434, 1435, 1436,
 1438, 1439, 1440, 1443, 1446, 1447,
 1449, 1461, 1464, 1468, 1472, 1475,
 1479, 1483, 1486, 1489, 1490, 1492,
 1507, 1509, 1537, 1560, 1571, 1581,
 1588, 1600, 1624, 1639, 1650.

Medâin 1/66, 135, 197, 206, 223, 2/712,
 767, 3/1039, 1094, 1171, 1173,
 4/1403, 1509, 5/2007, 2009, 2010,
 2052, 2094.

Medine 1/32, 67, 77, 78, 85, 88, 92, 111,
 113, 116, 119, 124, 138, 139, 143,
 155, 159, 161, 162, 163, 183, 184,
 191, 202, 209, 210, 220, 224, 239.

- 240, 243, 244, 245, 246, 248, 249,
250, 251, 259, 261, 263, 264, 265,
266, 267, 268, 269, 270, 283, 286,
293, 294, 296, 298, 299, 300, 301,
304, 308, 309, 311, 312, 313, 314,
315, 316, 317, 319, 320, 321, 322,
327, 331, 338, 339, 340, 341, 342,
348, 349, 350, 351, 352, 354, 357,
358, 359, 365, 369, 370, 2/417, 421,
423, 427, 429, 430, 431, 432, 434,
436, 440, 450, 459, 460, 464, 473,
475, 476, 509, 545, 559, 561, 562,
563, 564, 568, 572, 579, 482, 484,
496, 508, 520, 525, 529, 626, 636,
639, 640, 644, 646, 649, 651, 652,
656, 657, 659, 664, 672, 673, 675,
676, 684, 686, 687, 718, 719, 720,
721, 722, 745, 753, 755, 756, 766,
774, 776, 781, 784, 786, 787, 788,
792, 797, 573, 576, 581, 582, 585,
586, 591, 593, 606, 609, 614, 615,
619, 803, 804, 811, 815, 816, 825,
839, 833, 840, 847, 849, 863, 871,
884, 3/917, 923, 925, 927, 932, 935,
945, 955, 957, 959, 960, 963, 965,
973, 974, 975, 985, 987, 992, 995,
1035, 1038, 1044, 1049, 1070, 1072,
1080, 1083, 1096, 1110, 1130, 1141,
1143, 1446, 1152, 1162, 1167, 1173,
1179, 1205, 1212, 1230, 1241, 1260,
1261, 1264, 1268, 1290, 1291, 1297,
1298, 1317, 4/1360, 1403, 1407, 1443,
1444, 1448, 1451, 1469, 1475, 1476,
1486, 1516, 1531, 1533, 1535, 1541,
1578, 1650, 1698, 1742, 5/1761, 1762,
1768, 1776, 1777, 1778, 1779, 1799,
1806, 1815, 1821, 1849, 1851, 1855,
1858, 1859, 1888, 1945, 1946, 1965,
1968, 1969, 1971, 1973, 1988, 2003,
2011, 2017, 2019, 2020, 2038, 2048,
2049, 2050, 2064, 2073, 2078, 2079,
2107, 2108.
- Mefruk b. Amr 1/99, 101.
Mehamili 3/1096, 1284, 1309, 4/1360,
1272, 1275, 1281, 1282, 1284, 5/1810.
Mehran 1/206.
Mekhul el-Ezdi 2/690, 714, 3/1109,
1188, 4/1419, 1562, 5/1850, 1890.
Mekke 1/63, 61, 67, 70, 71, 80, 81, 84,
88, 93, 95, 103, 157, 159, 160, 161,
162, 163, 166, 169, 171, 172, 173,
174, 175, 178, 180, 181, 185, 192,
193, 197, 201, 205, 230, 239, 242,
243, 270, 271, 273, 277, 281, 282,
284, 285, 286, 288, 289, 290, 293,
296, 305, 319, 322, 329, 331, 332,
333, 334, 337, 339, 340, 341, 342,
348, 352, 353, 354, 355, 357, 359,
360, 365, 368, 388, 390, 2/418, 425,
461, 462, 464, 494, 496, 520, 529,
531, 550, 554, 568, 569, 582, 583,
604, 626, 680, 695, 719, 724, 740,
741, 753, 774, 775, 822, 823, 832,
833, 843, 873, 3/917, 923, 927, 946,
952, 953, 956, 963, 967, 973, 975,
987, 989, 994, 1005, 1024, 1044,
1065, 1080, 1104, 1110, 1137, 1163,
1167, 1198, 4/1356, 1357, 1402, 1488,
1610, 1630, 1691, 5/1764, 1765, 1778,
1806, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971,
1973, 1974, 1999, 2003, 2064, 2079,
2085.
- Melik b. Dehşen 2/483.
Menât /228, 229, 2/483.
Menbitul'Ezdi 1/263.
Menf 1/225.
Merak kuyusu 1/187, 189.
Mer'âna b. Rebî 1/32.
Mercâne 2/744.
Merruzzehran
Mersed b. Zabyan 1/146, 2/530.
Mervân b. Hakem 1/58, 150, 2/569,
3/1001, 1005, 1053, 1061.
Mervân b. Osman 3/1152, 4/1477,
5/1829, 1949.
Merve 1/88, 263, 282, 2/668, 725, 3/972,
1324, 1325, 4/1517, 1739, 5/2111.
Mervezi 3/1199.
Hz. Meryem 1/27, 142, 144, 347, 3/935,
5/1958, 1968, 2092.
Mescid-i Aksa 4/1407, 5/1776.
Mescid-i Haram 1/156, 229, 2/530, 531,
725, 3/952, 953, 5/1776, 1852.
Mescid-i Hayf 1/92, 5/1772, 1769.
Mescid-i Nebevi 1/61, 357, 394, 2/421,
573, 580, 606, 643, 877, 3/964, 1035,
1037, 4/1469, 5/1776.
Mesleme b. Muhalled 5/2096.
Mesruk 1/300, 3/1283, 5/1810.
Mes'ud b. Amr 1/271.
Mes'ud b. Halid 5/2045.

- Mes'ud b. Hıraş 1/376.
 Meşârif 2/537.
 Meş'ari Haram 5/1851.
 Meymun b. Mihran 2/773, 822, 823, 843, 884, 3/1168, 1208, 4/1515, 5/1963.
 Meymun b. Zeyd 5/2014.
 Meymune bt. Hâris 2/787, 3/1271, 1294, 1295, 1308, 5/2074.
 Meymune bt. Sa'd 2/577, 807.
 Meysere b. Mesruk 1/92, 2/542.
 Mezhlî kabîlesi 1/115, 398, 2/704.
 Mezopotamya 2/648.
 Mısır 1/224, 225, 226, 2/479, 602, 671, 687, 755, 789, 792, 818, 884, 885, 4/1357, 1446, 1546, 1577, 5/1859, 2004, 2090.
 Micze b. Sevr 2/693.
 Mihcen 3/1130.
 Mikâil 3/938, 1068, 1292, 5/1846.
 Mikdad b. Amr 1/59, 284, 2/417, 4/1524.
 Mikdâd b. Esved 2/259, 305, 306, 2/464, 490, 560, 650, 697, 3/987, 1086, 1131, 5/1783, 1998, 2016, 2052, 2096.
 Mikrez b. Hafs 1/152, 153, 154.
 Milhan 2/593.
 Mina 1/92, 98, 99, 102, 104, 2/604, 608, 5/1769, 1771, 1772, 1773, 1821.
 Minber 2/659, 672.
 Mirac 5/1771.
 Mirdas b. Muheyk 2/659, 3/985.
 Mirkad 2/753.
 Mistah b. Ūsâse 2/586, 587, 589, 590.
 Misver b. Mahreme 1/58, 126, 150, 252, 2/700, 788, 848, 3/1124, 1214, 4/1355, 1476.
 Mişkat 1/27, 2/512, 513, 771, 3/1235, 1288, 1295.
 Muafa b. İmran 3/1252.
 Muahede 2/416.
 Muaviye b. Ebi Süfyan 1/42, 43, 44, 45, 83, 84, 155, 325, 388, 396, 2/496, 532, 533, 553, 566, 567, 568, 592, 668, 669, 656, 759, 774, 819, 822, 840, 842, 843, 855, 856, 882, 3/972, 975, 994, 999, 1000, 1001, 1003, 1004, 1022, 1049, 1052, 1071, 1083, 1099, 1105, 1209, 4/1388, 1409, 1450, 1463, 1486, 1517, 1704, 5/1793, 1848, 1849, 1861, 1876, 1992, 1993, 2002, 2020, 2021, 2042, 2050.
 Muaviye b. Harmel 4/1358, 5/2011.
 Muaviye b. Hayde 1/74, 3/1085, 5/1939.
 Muaviye b. Kurre 1/219, 3/1107, 4/1506, 1733, 5/1880.
 Muaviye b. Ubade 1/95.
 Muavviz b. Afran 3/1181.
 Muaykîb b. Ebi Fâtîma 3/1057.
 Muaz b. Afra 1/368, 2/555, 556, 878, Muaz b. Ala 2/814.
 Muaz b. Amr 2/555, 554.
 Muaz b. Cebel 1/43, 123, 227, 387, 2/460, 471, 473, 504, 556, 574, 595, 602, 641, 654, 691, 704, 705, 715, 716, 717, 739, 740, 741, 744, 820, 821, 879, 3/935, 1015, 1147, 1185, 1186, 1187, 1189, 1200, 1216, 1225, 1229, 1234, 1236, 1243, 1247, 1253, 4/2352, 1369, 1373, 1387, 1466, 1504, 1508, 1520, 1541, 1545, 1559, 1592, 1594, 1601, 1601, 1604, 1607, 1624, 1625, 1629, 1657, 1677, 1685, 1703, 17030, 1738, 5/1849, 1863, 1878, 1880, 1975, 1976, 2025, 2026, 2094.
 Muaz b. Enes 2/459, 460, 471.
 Muaz b. Muhammed 3/1326.
 Muaz'ül-Kâri 2/573.
 Mudar 1/124, 243, 368, 2/444, 535, 732, 5/2107.
 Mugarribe 1/62.
 Mugire b. Abdurrahman 2/534, 5/2080.
 Mugire b. Su'ne 2/817.
 Mugire b. Şube 1/81, 82, 145, 152, 184, 185, 216, 217, 218, 219, 223, 239, 351, 2/520, 522, 625, 3/925, 940, 951, 952, 958, 991, 994, 1065, 1070, 1105, 1210, 1244, 4/1411, 5/2101, 2104.
 Mugni 5/1355.
 Muhacir 1/32, 33, 136, 143, 165, 166, 168, 170, 172, 246, 253, 312, 365, 370, 372, 373, 391, 399, 2/442, 482, 492, 526, 428, 430, 433, 436, 337, 443, 445, 450, 460, 462, 477, 482, 483, 576, 595, 610, 614, 621, 626, 627, 641, 645, 663, 668, 766, 772, 777, 804, 806, 820, 861, 863, 3/926, 976, 4/1768.
 Muhâcir b. Ziyad 2/715.
 Muhâcir el-Amîrî 2/712.

Muhakken b. Tufeyl 2/539.

Muhallet b. Ukbe 5/2055.

Muhallim b. Cessâme 3/987, 988.

Muhammed b. Abdullah b. Cahş 2/807.

» b. Abdullah b. Selam 3/1085.

» b. Abdullah b. es-Segafi
5/1850, 2003.

Muhammed b. Abdullah Ez-Zühri
1/209.

» b. Abdurrahman 5/1849.

» b. Abdurrahman b. Husayn
2/573.

Muhammed b. Abdurrahman et-Te-
mîm 1/64, 96, 119.

Muhammed b. Ali 1/251, 2/524, 3/948,
1061.

Muhammed b. Ammar 4/1491.

» b. Amr 1/69.

» b. Cübeyr 3/1092.

» b. Dahhak 5/2014.

» b. Ebi Mumeş 5/1965.

» b. Eslem 3/958.

» b. Hanifiyye 1/316, 2/490,
3/1060..

Muhammed b. Hasan 5/1860.

» b. Hilal 3/1099.

» b. İbrahim 3/1043, 4/1670,
5/1805.

Muhammed b. İbrahim b. Harise 2/704
870.

Muhammed b. İbrahim et Teymi
1/282, 3/980.

Muhammed b. İshak 1/200, 2/496,
3/946, 5/2067, 2085.

Muhammed b. Ka'b el-Karavi 1/259,
268, 2/580, 824, 877, 3/1203,
5/1849, 1966, 1968.

Muhammed b. Kays 1/140, 2/540, 773.
» b. Mesleme 1/374, 375, 376,
384, 394, 2/426, 427, 613, 668, 673,
745, 756, 758, 759, 3/1002, 1004,
1141.

Muhammed b. Ömer 3/926, 1060.

» b. Rebia 3/1322.

» b. Sa'd 2/565.

» b. Sellam 2/568, 645, 794.

» b. Sirin 1/310, 2/564, 782,
823, 829, 841, 844, 3/1108, 1173,
1214, 4/1601, 1694, 5/1880.

Muhammed b. Süfyan 2/763.

» b. Süka 2/715.

» b. Şihab 5/1874.

» b. Şürahbil 5/1995.

» b. Talib 1/342.

» b. Umare 4/1524.

» b. Vasi 3/1232.

» b. Yahya 3/1195.

» b. Yusuf 5/1885, 1889.

» b. Zeyd 1/353, 2/634.

» b. Ziyad 3/1090.

» b. İlyas Kandehelevi 1/18.

» b. Yusuf 1/19.

» b. Zekeriya Kandehelevi
1/18.

Muharim b. Hafza Oğulları 1/19.

Muharrem Ayı 1/331.

Muhasır b. Ebi Ümeyye 1/126.

Muhayyisa 1/379, 3/1055.

Muhrib b. Nadle 3/916.

Muhtar b. Ebu Ubeyd 2/508.

Mukavkis 1/127, 140, 141, 224, 225,
2/836, 4/1404.

Munsarif 5/2022.

Muntasır b. Hâris 2/774.

Müntehab 2/546.

Münzir b. Alz 4/1531.

Murahhab 2/548, 549.

Musa 1/158, 159, 285, 292, 344, 346,
2/537, 811, 3/925, 1050, 1051,
4/1561, 1642, 1740, 5/1869, 1956,
2087.

Musa b. Abdullah 3/1157.

Musa b. Ebu İsa 2/668.

Musa b. Mebe' 3/965.

Musa b. Muhammed 2/463, 3/942.

Musa b. Talha 3/1118.

Musa b. Ukbe 2/533, 3/947, 1153,
5/1803, 1812.

Musa b. Utbe 2/533.

Musâb b. Muhammed 5/1856, 1918.

Musâb b. Sa'd 3/1069, 4/1596.

Musâb b. Sûlut 2/452.

Musab b. Umeyr 1/116, 187, 189, 190,
228, 296, 339, 2/594, 851, 853, 873,
874, 3/916, 956, 1146.

Musâb b. Zübeyr 2/844.

Musevî 2/633, 804, 806.

Musul 1/273, 283.

Mutarriif b. Abdullah 3/1086, 1129,
5/1929.

Mu'te 2/433, 517, 536, 563, 517, 538,
539, 572, 597, 3/970, 4/1362, 1697,
5/2106.
Muttalib b. Abdullah 3/1170, 5/2000.
Muttalib b. Ebi Veda' 3/1205.
Muttalib b. Rebia 3/1046.
Muttalib b. Sa'b 2/703.
Muttalib Oğulları 2/662, 809.
Muvatta 1/18, 249, 2/527, 581, 662,
692, 694, 762, 3/1142, 1199, 4/1430.
Mûlâlc Oğulları 2/849.
Mûbah 2/481.
Mûbareze 2/524.
Mûbeşşir b. Abdûlmünzir 5/2080.
Mûcahid 1/206, 284, 307, 2/488, 581,
666, 702, 743, 797, 3/973, 1122,
1123, 1210, 1302, 5/1827, 1861,
1902, 1970.
Mûcaşi b. Mesud 1/239, 242.
Mûcemmi' b. Cârîye 4/1357.
Mûcemmi, b. Semân 2/872.
Mûcemmi' et-Teymî 2/814.
Mûd 1/108.
Mûdlic b. Murre 3/989.
Mûdlic Oğulları 1/334.
Mudrik b. Avf 2/489, 490.
Mûhanen 1/111.
Mûlâane 1/144.
Mûlaibulesinne 2/834.
Mûkatebe 2/843.
Mûnebbih 1/85.
Mûnâfik 2/422, 424, 482, 484, 487, 614,
679, 748.
Mûnker 3/1306, 4/1421, 1422.
Mûntehab 1/78, 209, 251, 283, 318, 319,
387, 2/440, 488, 513, 516, 522, 529,
544, 549, 550, 552, 564, 605, 632,
633, 635, 642, 668, 676, 686, 687,
698, 699, 702, 706, 712, 714, 754,
766, 768, 772, 792, 794, 815, 826,
828, 849, 856, 866, 868, 871, 886,
3/922, 949, 956, 995, 1008, 1042,
1065, 1069, 1072, 1101, 1121, 1140,
1144, 1154, 1166, 1169, 1176, 1182,
1187, 1190, 1202, 1207, 1210, 1215,
1224, 1228, 1286, 1288, 1297, 1298,
1299, 1321, 1322, 4/1363, 1378, 1379,
1381, 1407, 1408, 1409, 1410, 1422,
1560, 1667, 1690, 1691, 1701, 1742.
Mûnzir b. Amr 2/534, 535, 5/1883, 1996.
Mûnzir b. Cehm 1/181.

Mûnzir b. Hâris 1/126.
Mûnzir b. Savi 1/126.
Mûnzir b. Zübeyr 2/819, 3/1324.
Mûrare b. Rebi 2/474.
Mûreysi Savaşı 2/482.
Murre 1/89, 207.
Mûrted 2/430, 437.
Mûsafır b. Avf 5/2088.
Mûsellet Dağı 2/483, 484.
Mûsanna b. Sâcid 3/949.
Mûsanna b. Hârise 1/99, 101, 2/435.
Mûseyleme 1/96, 127, 2/518, 539, 540,
541, 554, 555, 563, 564, 3/966,
5/1775, 1779, 2107.
Mûsle 2/516, 553.
Mûslim 1/26, 27, 29, 59, 61, 68, 71, 90,
108, 115, 194, 197, 239, 240, 241,
242, 260, 271, 274, 275, 290, 299,
300, 305, 335, 337, 389, 4/421, 441,
482, 487, 489, 491, 497, 498, 503,
516, 517, 519, 528, 549, 556, 562,
575, 583, 589, 592, 593, 595, 613,
638, 660, 672, 680, 681, 685, 732,
745, 749, 757, 770, 772, 776, 779,
780, 786, 791, 840, 847, 3/919, 953,
959, 967, 970, 985, 1009, 1045, 1079,
1104, 1108, 1110, 1130, 1131, 1134,
1139, 1142, 1149, 1153, 1158, 1177,
1181, 1191, 1199, 1207, 1210, 1213,
1218, 1238, 1240, 1288, 1289, 1291,
1292, 1293, 1294, 1295, 1298, 1312,
1319, 4/1346, 1356, 1365, 1372, 1384,
1392, 1396, 1397, 1417, 1418, 1434,
1435, 1436, 1437, 1438, 1445, 1448,
1450, 1451, 1452, 1453, 1455, 1456,
1464, 1466, 1468, 1473, 1482, 1487,
1490, 1493, 1571, 5/1795.
Mûslim b. Bişr 3/1231.
Mûslim b. Hâris 1/209.
Mûslim b. Muhalled 5/1893.
Mûslim b. Nezir 3/1118.
Mûslim b. Uhbê 1/247, 2/568.
Mûsned-i Ahmed b. Hanbel 1/20, 34,
56, 62, 63, 66, 68, 74, 75, 77, 80,
88, 90, 94, 107, 108, 109, 111, 115,
118, 146, 180, 185, 195, 197,
240, 244, 245, 248, 249, 250, 252,
261, 265, 267, 284, 286, 288, 299,
300, 301, 307, 308, 317, 325, 335,
337, 338, 348, 368, 370, 372, 386,

389, 391, 393, 395, 398, 399, 400,
2/418, 421, 441, 452, 458, 466, 470,
471, 482, 487, 489, 491, 493, 497,
498, 500, 503, 507, 508, 514, 515,
517, 519, 522, 528, 543, 549, 556,
562, 563, 567, 573, 575, 582, 590,
591, 592, 604, 611, 613, 637, 638,
639, 647, 654, 655, 657, 658, 661,
673, 682, 683, 695, 705, 739, 750,
752, 753, 754, 755, 764, 765, 780,
790, 804, 808, 827, 828, 839, 845,
846, 847, 849, 856, 858, 861, 870,
872, 876, 878, 886, 3/933, 936, 941,
948, 958, 970, 972, 973, 980, 982,
985, 990, 996, 1002, 1012, 1017,
1025, 1031, 1038, 1048, 1051, 1053,
1086, 1094, 1099, 1103, 1108, 1112,
1119, 1130, 1139, 1142, 1150, 1153,
1158, 1163, 1168, 1175, 1177, 1181,
1184, 1187, 1195, 1200, 1205, 1212,
1222, 1229, 1233, 1236, 1238, 1239,
1244, 1245, 1248, 1251, 1252, 1257,
1261, 1277, 1278, 1280, 1290, 1292,
1294, 1298, 1313, 1321, 1323, 4/1347,
1348, 1351, 1352, 1356, 1357, 1365,
1369, 1372, 1373, 1374, 1378, 1382,
1384, 1385, 1386, 1389, 1393, 1396,
1397, 1403, 1408, 1415, 1416, 1417,
1418, 1421, 1429, 1430, 1431, 1435,
1436, 1437, 1438, 1443, 1444, 1447,
1448, 1451, 1453, 1454, 1455, 1458,
1465, 1468, 1473, 1474, 1477, 1478,
1480, 1487, 1533, 1605, 1647, 1658,
1660, 1661, 1678, 1698, 1709, 1718,
1726, 5/1983.

Müstedrek 1/29, 39, 43, 57, 61, 69, 70,

102, 113, 117, 118, 125, 173, 175,
176, 177, 181, 182, 190, 197, 200,
205, 206, 216, 1/219, 220, 224, 230,
232, 233, 240, 250, 260, 265, 268,
269, 283, 284, 286, 288, 291, 307,
316, 318, 323, 335, 349, 353, 359,
368, 369, 394, 397, 2/461, 462, 464,
465, 466, 480, 490, 492, 505, 507,
508, 521, 523, 524, 525, 527, 529,
539, 541, 543, 549, 553, 556, 557,
563, 566, 570, 572, 576, 580, 597,
614, 634, 639, 643, 647, 648, 649,
652, 657, 658, 669, 670, 678, 679,
685, 705, 738, 741, 742, 744, 754,

767, 793, 803, 817, 820, 833, 838,
840, 843, 856, 858, 874, 3/915, 916,
924, 925, 926, 928, 964, 966, 986,
1001, 1040, 1046, 1051, 1053, 1055,
1069, 1133, 1142, 1144, 1147, 1183,
1184, 1189, 1191, 1194, 1197, 1199,
1223, 1229, 1236, 1277, 1313, 1314,
1320, 1322, 4/1349, 1365, 1370, 1378,
1380, 1384, 1385, 1386, 1400, 1401,
1408, 1414, 1415, 1420, 1423, 1431,
1432, 1440, 1441, 1464, 1470, 1474,
1521, 1571, 1609, 1616, 1665, 1679,
1681, 1691, 5/1779.

Müstemir b. Rızam 5/2055.

Müşrikler 2/95, 531, 603, 799, 832, 833,
834, 420, 431, 491, 516, 521, 528,
536, 551, 555, 550, 560, 561,
565, 594, 595, 672, 638, 831.

Müzdelife 3/973, 4/1739, 5/1764, 1851,
1852.

Müzeyne 1/163, 165, 2/764, 3/975,
1089, 4/1388, 5/2020.

N

Nâbîga 2/664, 5/1811, 2062, 2063.

Nabtî 1/207, 2/481, 690, 691.

Naciye b. Acem 1/67.

Nadr Kabilesi 3/1268.

Nadr b. Enes 1/341, 2/806.

Nafi b. Asım 5/1947.

Nâfi b. Ömer 3/997.

Nâfi 2/578, 743, 744, 756, 761, 763,
822, 823, 3/973, 998, 1000, 1109,
1113, 1131, 1225, 1229, 1230, 1218,
4/1448, 1562, 1637.

Nâfi b. Abdülhâris 2/695.

Nâfi b. Büdeyl 2/534.

Nahle 2/491, 3/951, 5/1848.

Nâile 3/1322.

Namaz 1/35, 41, 43, 79, 104, 123, 133,
134, 176, 212, 239, 240, 279, 310,
311, 318, 322, 335, 394, 2/491, 508,
584, 3/921, 942, 943, 958, 961, 966,
970, 973, 974, 975, 979, 991, 992,
997, 1000, 1001, 1007, 1038, 1070,
1083, 1120, 1123, 1128, 1130, 1139,
1149, 1161, 1175, 1180, 1200, 1201,
1206, 1210, 1219, 1295, 1299, 1302,
1303, 4/1364, 1373, 1386, 1425, 1427,

1429, 1430, 1431, 1433, 1434, 1436,
1437, 1439, 1442, 1449, 1463, 1465,
1468, 1471, 1475, 1477, 1478, 1479,
1480, 1483, 1489, 1490, 1492, 1495,
1496, 1524, 1525, 1526, 1527, 1584,
1633, 1646, 1652, 1654, 1703, 1704,
1735, 5/1765, 1771, 1773, 1777,
1778, 1790, 1795, 1861, 1862, 1880,
1890, 1894, 1965, 1972, 2005, 2020,
2021, 2078.

Namus-u Ekber 1/158.

Nasbur-Râye 1/113, 114, 216, 2/492,
638, 743, 3/917, 992.

Nâsel 5/1828.

Nasr b. Tureyf 5/1961.

Naşize el-Yezeni 2/897.

Nebi b. Vehb 1/85, 3/916.

Necaş 1/27, 131, 152, 158, 161, 342,
343, 345, 346, 347, 348, 349, 350,
3/1262, 1263, 1264.

Necef 5/2110.

Necdet'ul-Hariri 1/208.

Necran 1/120, 141, 142, 143, 145, 146,
2/764, 3/1050.

Nedevi 1/19.

Nedve 1/82.

Nefise 3/1257.

Nehrevan 3/1149, 5/2088, 2089.

Nemr 1/224.

Nesâi 1/72, 241, 249, 251, 271, 288, 317,
396, 2/480, 495, 498, 499, 500, 508,
512, 706, 514, 517, 519, 478, 628,
647, 732, 749, 831, 846, 583, 685,
680, 3/986, 987, 1022, 1031, 1036,
1052, 1079, 1115, 1139, 1142, 1153,
1157, 1161, 1196, 1205, 1213, 1291,
1292, 1294, 1313, 1314, 4/1356, 1360,
1365, 1384, 1403, 1407, 1430, 1431,
1434, 1450, 1455, 1466, 1468, 1491,
1634, 1646, 1652.

Nesimürriyâd 3/1164.

Nerdeşir 5/1853.

Nevfel b. Abdullah 2/551, 832.

Nevfel b. Abd-i Menâf 2/809.

Nevfel b. Hâris 5/2036.

Nevfel b. Huveylid 1/283.

Nevfel b. İlyas 2/851.

Nevfel oğulları 2/1518.

Nevfel b. Umâre 2/460.

Nezâl b. Sabre 4/1374.

Nezir 1/78.

Nifah 2/434.

Nihavand 4/436, 523, 568.

Nikâh 3/1258, 1259, 1260, 1272, 1273,
1305, 5/1765, 1773, 1823.

Nil 1/347, 4/1357, 1358, 5/204.

Nimrah b. Mahmer 5/1877.

Ninova 1/347.

Nizam b. Hişam 3/1166.

Nizamûlmûlk 2/710.

Nistas 2/531, 532, 786.

Nuaym b. Amr 3/1080, 1178, 1179,
1180, 1214.

Nuaym b. Ebi Hind 2/715.

Nuaym b. Mesud 1/168, 2/425.

Nuaym b. Nemha 5/1802.

Nudayr b. Haris 1/182.

Nuh 3/1068, 4/1371, 5/1764, 1775,
1956.

Nuhayle 2/453.

Nüman b. Beşir 1/299, 3/1007, 1176,
4/1468, 5/1782, 1988, 1989.

Nüman b. Hârise 1/104.

Numan b. Humejd 2/767.

Numan b. Mukarrin 1/67, 216, 220,
2/468, 489, 522, 523, 568, 764,
3/1072, 4/1412, 1681, 5/2101, 2037.

Numan b. Münzir 1/211.

Numan b. Şüreyh 1/99, 102.

Nusaybin 5/1976.

O

Oruç 1/41, 2/489, 651, 3/979, 986, 997,
1016, 1017, 1092, 1115, 1120, 1123,
1128, 1149, 1211, 1216, 1241, 1300,
1301, 1302, 1305, 1306, 4/1524, 1584,
5/1766, 1767, 1768, 1771, 1839, 1878,
1880, 1889, 1972, 2022, 2035, 2053,
2075.

Osman b. Abdullah 3/952.

Hız. Osman b. Affan 1/44, 45, 63, 65, 84,
118, 143, 149, 156, 157, 162, 169,
186, 208, 209, 252, 253, 282, 286,
294, 295, 341, 359, 397, 2/426, 437,
443, 444, 445, 452, 604, 621, 622,
623, 3/945, 951, 961, 968, 972, 977,
979, 993, 994, 995, 996, 1002, 1004,
1005, 1046, 1048, 1060, 1068, 1069,
1081, 1092, 1093, 1094, 1105, 1131,

- 1134, II44, 1157, 1158, 1167, 1168,
1180, 1194, 1199, 1203, 1210, 1220,
1224, 1229, 1239, 1248, 1260, 1261,
1284, 1317, 4/I347, 1380, 1422, 1429,
1439, 1441, 1445, I453, 1469, 1471,
1520, 1563, 1589, I604, 1609, 1626,
1690, 1698, 1742, 5/1822, 1826,
1827, 1828, 1829, 1355, 1858, 1859,
1965, 1970, 1981, 1988, 1989, 2039,
2051, 2068, 2075, 2076, 2077.
Osman b. Ebil As 1/185, 2/762, 3/1120,
4/1488, 1564.
Osman b. Ebi Süleyman 3/1324.
Osman b. Huneyfi 2/648.
Osman b. Kâsım 5/2022.
Osman b. Maz'un 1/63, 294, 295, 348,
2/544, 874, 3/1159, 1190, 1258, 1300,
1301.
Osman b. Muhammed 1/398.
Osman b. Talha 1/159, 160, 161, 296,
351, 352.
Osman b. Ubeydullah 2/623, 806.
Ö
Ömer b. Abdülaziz 1/209, 2/450, 645,
4/1477.
Ömer b. Abdullah 2/810.
Ömer b. Ebu Seleme 2/806, 807.
Ömer b. Esad 2/745.
Ömer b. Hamza 2/880.
Hz. Ömer b. Hattab 1/28, 40, 41, 43,
44, 59, 62, 63, 64, 65, 81, 119, 149,
150, 154, 155, 156, 157, 164, 168,
170, 174, 181, 186, 187, 191, 192,
193, 208, 215, 216, 224, 226, 230,
248, 252, 277, 278, 280, 281, 287, 291,
292, 293, 294, 296, 297, 302, 303,
306, 313, 315, 318, 334, 335,
339, 349, 350, 367, 384, 386, 394, 395,
397, 399, 2/418, 422, 431, 433, 436,
449, 459, 460, 465, 471, 481, 482,
483, 484, 486, 489, 490, 497, 519,
522, 526, 427, 428, 432, 345, 430,
437, 438, 439, 440, 441, 442,
443, 444, 450, 451, 458, 459, 461,
462, 463, 485, 501, 509, 513, 564, 573,
574, 578, 580, 582, 593, 594, 508,
509, 541, 543, 545, 548, 550, 551,
558, 568, 602, 609, 604, 607, 608,
610, 624, 678, 679, 680, 686, 720,
722, 733, 734, 735, 737, 740, 759,
760, 792, 797, 804, 805, 828, 829,
837, 839, 3/915, 917, 919, 924, 925,
926, 928, 929, 940, 941, 942, 943,
944, 945, 946, 947, 949, 955, 958,
960, 961, 962, 963, 967, 968, 969,
971, 972, 974, 977, 980, 993, 996,
997, 1005, 1006, 1009, 1012, 1016,
1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023,
1024, 1025, 1026, 1027, 1033, 1034,
1035, 1036, 1037, 1040, 1041, 1046,
1047, 1049, 1052, 1055, 1057, 1058,
1063, 1064, 1066, 1067, 1068, 1069,
1071, 1072, 1081, 1089, 1092, 1096,
1097, 1101, 1105, 1115, III16, III7,
1118, II30, 1131, II45, 1146, 1148,
II49, 1150, 1156, 1158, 1162, 1166,
II68, 1173, 1186, 1194, 1197, 1198,
1199, 1202, 1203, 1208, 1215, 1221,
1222, 1224, 1228, 1229, 1233, 1236,
1239, 1243, 1248, 1252, 1254, 1279,
1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1288,
1290, 1291, 1292, 1293, 1299, 1304,
1305, 1306, 1307, 1309, 1310, 1315,
1317, 1320, 1321, 1325, 4/1345, 1346,
1347, 135I, I355, I356, I357, 1358,
1368, 1369, 1375, 1379, 1386, 1395,
1404, 1413, 1415, 1417, 1421, 1422,
1423, 1432, 1437, 1439, 1444, 1446,
1454, 1455, 1457, 1460, 1461, 1463,
1467, 1468, II469, I473, 1474, 1476,
1479, 1484, 1488, 1493, 1494, 1513,
1514, 1515, 1520, 1523, 1524, 1525,
1526, 1538, 1540, 1542, 1544, 1549,
1550, 1560, 1561, I562, 1563, 1564,
1567, 1568, 1572, 1575, 1576, 1577,
1578, 1581, 1582, 1589, 1590, 1595,
1596, 1598, 1599, 1601, 1603, 1604,
1606, 1608, 1609, 1613, 1614, 1623,
1624, 1626, 1631, 1637, 1639, 1643,
1647, 1648, 1662, 1665, 1667, 1679,
1682, 1683, 1684, 1690, 1722, 1733,
1734, 5/1793, 1808, 1810, 1811, 1815,
1818, 1819, 1820, 1823, 1854, 1855,
1873, 1874, 1875, 1898, 1931, 1960,
1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966,
1967, 1968, 1978, 1979, 1981, 1982,
1985, 1986, 1989, 2004, 2011, 2018,
2019, 2020, 2028, 2029, 2039, 2042,
2052, 2060, 2065, 2073, 2075, 2076,
2078, 2079, 2090, 2091, 2094.

Ömer b. Velid 2/886, 4/1395.
Ömer el-Mahzumî 3/1166.

P

Papaz 2/869.
Patrik 1/128, 129, 130, 135, 142, 145,
146, 345.
Pazar Günü 1/129.
Pazartesi 718, 736, 2/429.

R

Rafi b. Amr 5/1772.
Rafi b. Ebi Rafi 2/519.
Rafi b. Hadic 1/69, 325, 2/518, 797,
841, 3/1055, 4/1715.
Rafi b. Ka'b 3/1206.
Rafi b. Malik 1/368.
Rafi b. Mukayyis 1/119, 167, 2/425.
Rafi et-Tâi 2/651, 652.
Rafi b. Mualla 1/361.
Rahbe 3/1048.
Rahib 1/63, 283.
Rakka 4/1587.
Rakube 1/111.
Raktûsriyye 1/75.
Ramazan 1/124, 198, 252.
Rana 1/45.
Raşid b. Sa'd 2/658, 884.
Râtice 2/888.
Ravza-i Mutahhara 2/627, 643, 3/929.
Rebah b. Haris 2/559, 3/1048, 1079,
1292.
Rebah b. Rebia 3/1086, 1089.
Rebeze 2/661, 840, 3/959, 1098.
Rebi b. Zeyd 2/486.
Rebi b. Ziyad 2/649, 715.
Rebia b. Haris 4/1769.
Rebia b. Hıraş 1/45.
Rebia b. Kuseyt 5/2072.
Rebia b. Ubeyd 1/270.
Rebia bt. Utbe 1/250, 266, 272, 273,
274.
Rebiat'ül-Eslemî 3/1275, 1276.
Rebia Kabilesi 1/78, 99, 102, 2/444,
619, 3/1131.
Rebibe 5/2042.
Rebig 2/552.
Rebi-ul-Evvel 1/337.

Reci' Gazvesi 2/528.
Reca b. Rebia 3/1035.
Receb 1/20, 145, 368.
Recm 2/609, 5/1765, 1771, 1821, 1822,
1823, 1844.
Re'si-s Senliyye 2/788.
Revaha 1/230, 2/418, 5/2022.
Revyani 1/199, 241, 397, 3/1321, 1095,
1121.
Revze 2/568.
Rezin 1/28, 3/096, 1129, 1286.
Rıdvan 2/785.
Ribak 2/847.
Ribbi bt. Nadr 2/517.
Ribb'i b. Amr 1/217, 218, 3/1002, 1115,
5/2102, 2103.
Rib'i b. Hıras 5/1844.
Rifaa b. Kays 2/562, 563.
Rifaa b. Râfi 2/517, 3/980, 5/1952.
Rifaa b. Zeyd 1/147.
Rifaat'ül-Cühenî 4/1347.
Rifaa Ogulları 1/198.
Rifaat'üz-Züraki 2/499.
Ri'l boyları 2/534, 536.
Er Riyad'un-Nadira 2/440, 711, 712,
717.
Riyaz'us-Salih'in 3/1045, 4/1450, 1483.
Rodos 5/1970.
Roma 1/135, 212, 214, 2/766.
Ruhbanlık 3/1246, 1301, 5/1870.
Rubeyh b. Abdurrahman 5/1995.
Rufeyde 5/1935.
Rukıyye 1/341, 3/1144.
Rum 1/128, 130, 132, 136, 224, 296,
2/424, 433, 435, 442, 443,
444, 447, 460, 479, 480, 483, 539,
657, 744, 3/1292, 5/1857, 2001,
2091, 2106, 2108.
Ruh'ul-Kudûs 3/968.
Rukn'ü Yemâni 4/1571.
Rüstem 1/206, 216, 219, 5/2103, 2110.
Rukhi bt. Muavviz 2/502.

S

Sa'ba bt. el. Hadrami 1/282.
Sabır 3/1086, 1090, 1137, 1148, 1143,
1185, 1187, 1188, 1189, 1195, 1199,
1203, 1304, 4/1386, 1464, 5/1791,
2021.
Sabiller 1/99, 107, 289, 290.

- Sabit b. Akram 4/1361, 5/2106.
 Sabit b. Dehdah 2/526.
 Sabit el-Būnanī 2/542, 3/1236, 1280, 4/1561, 1632.
 Sabit b. el-Haccac 3/1233.
 Sabit b. Kays 3/965, 966, 1270, 1278.
 Sabit b. Zeyd 2/540, 541, 855, 884, 5/1852, 2021.
 Sabit Oğulları 3/1172.
 Sabunī 2/435.
 Sa'd b. Bekr 1/168, 196.
 Sa'd b. Cünâde 4/1528.
 Sa'd b. Cüz'âne 1/168.
 Sa'd b. Ebi Vakkas 1/63, 186, 215, 216, 217, 218, 220, 224, 305, 2/428, 430, 443, 451, 456, 511, 520, 552, 597, 623, 643, 645, 646, 658, 707, 792, 847, 854, 885, 3/933, 951, 970, 996, 1049, 1050, 1070, 1074, 1093, 1110, 1154, 1139, 4/1358, 1446, 1491, 1645, 1648, 1632, 5/1822, 2069.
 Sa'd b. Ebi Zeyd el-Ensari 2/594.
 Sa'd b. Haseme 2/466, 524, 640.
 Sa'd b. İbrahim 3/1323, 2/613, 5/1938, 5/1953.
 Sa'd b. Kays 2/538, 541.
 Sa'd b. Malik 3/996, 1046, 1069, 1070, 1158, 5/1856.
 Sa'd b. Mes'ûd 2/640, 3/1159.
 Sa'd b. Muâz 1/116, 187, 188, 189, 384, 385, 386, 387, 391, 393, 2/419, 445, 450, 451, 463, 465, 519, 507, 516, 517, 566, 568, 628, 634, 639, 640, 648, 658, 672, 673, 707, 855, 3/918, 1196, 4/1453, 5/1935, 1936, 1937, 1938, 1943, 1995, 2007, 2087.
 Sa'd b. Münebbih 4/1349.
 Sa'd b. Rebi 1/104, 370, 2/527, 593, 640, 3/1389.
 Sa'd b. Şirin 2/552.
 Sa'd b. Şuheyd 2/531.
 Sa'd b. Ubâde 1/169, 390, 396, 399, 400, 2/418, 426, 587, 610, 611, 612, 640, 756, 776, 782, 786, 3/1013, 1057, 1090, IIII, 1115, 1116, 1117, II89, 1190, 1241, 1244, 1245, 1260, 1312, 4/166I, I700, 1738, 5/1989, 2087, 2098, 2101.
 Sa'd b. Ubeyd el-Kari 3/1193, 5/1863.
 Sa'd b. Ubey 2/449, 524, 636.
 Sa'd b. Vahş 2/528.
 Sa'd b. Zeyd 2/621.
 Sa'du'l-Ensari 5/1852.
 Sa'd Oğulları 5/1769.
 Safa Tepesi 1/65, 239, 268, 282, 292, 389, 2/831, 3/972, 4/1739.
 Hz. Safiyye 1/108, 2/595, 806, 807, 879, 3/1015, 1140.
 Safiyye bt. Abdulmuttalib 3/948, 1014, 1194, 1195, 1269, 1284, 1289.
 Safiyye bt. Ebi Ubeyd 2/745.
 Safra 2/525.
 Safran b. Muattal 2/580, 584.
 Safuriyye 1/132.
 Safvan b. Amr, 5/1889.
 Safvan b. Assal 3/1032, 4/1501, 1507.
 Safvan b. Umeyye 1/155, 161, 174, 178, 179, 180, 191, 192, 193, 357, 2/531, 752, 3/1315, 5/2003.
 Sahr 2/614, 3/991.
 Saib 1/127.
 Saib b. Akra 5/2052.
 Saib b. Mihcan 5/1793, 2052.
 Saib b. Yesar 5/1939.
 Saib b. Yazid 3/1083.
 Said b. Abdurrahman 5/1762.
 Said b. Abdul'aziz 2/817.
 Said b. Amr 2/671, 714, 723, 724, 725, 759, 760, 761, 838, 880, 4/1399.
 Said b. As 1/35, 43, 3/915, 996, 1157, 1182.
 Said b. Cemhan 2/488.
 Said b. Cûbeyr 1/297, 354, 2/884, 3/979, 998, 4/1651, 5/1945, 1963.
 Said b. Ebi Hilâl 2/744.
 Eaid b. Ebi Lûbâbe 2/767.
 Said b. Ebi Said 5/1878.
 Said b. Mansur 1/186, 2/458, 734, 3/1010, 1019, 1021, 1274, 128I, 1284, 1296, 1313, 1321, 1323, 4/1733, 5/1823,
 Said b. Mina 5/2037.
 Said b. Müseyyib 1/210, 352, 2/464, 494, 520, 550, 633, 683, 694, 716, 839, 3/1199, 1224, 1269, 4/1369, 1376, 5/1821, 1829, 1873, 1926, 1988, 2069.
 Said b. Ömer 1/43, 44, 2/652.
 Said b. Raşid 1/130.
 Said b. Süveyd 5/1862, 1974.
 Said b. Ubeyd 2/517.

- Said b. Vehb 3/1113.
 Said b. Yezid 2/581, 700, 4/1457.
 Said b. Zeyd 1/291, 392, 2/430, 443, 445, 609, 3/978, 1070, 1071, 5/1549.
 Said b. Zeyd b. Amr 2/428, 837, 865.
 Sakif Kabilesi 1/103, 183, 184, 185, 199, 200, 272, 2/608, 712, 871, 4/1387, 1454, 1564.
 Sakim b. Abdullah 5/279.
 Sa'lebe b. Abbad 5/1778.
 Salih b. Bişr 1/357, 5/1990.
 Salih b. Ebil' Esved 2/872.
 Salih b. Keysan 1/211, 2/437, 706.
 Salih b. Kürz 3/1022.
 Sallm b. Abdullah 2/701, 861, 867, 885.
 Salim b. Avf 3/921, 1318.
 Sallm b. Ebil'Sa'd 4/1344, 5/1888, 2050.
 Salim (Mevlâ Ebi Huzeyfe) 2/539, 540.
 Salim b. Kaysil-Âmiri 2/605.
 Sallm b. Ubeyd 2/603.
 Sa'lebee b. Ebi Malik 2/593, 725.
 Salita b. Amr 1/126.
 Salub 1/207.
 San'a 1/140, 2/419.
 Sariye 5/1960, 1961.
 Sebe' 1/114.
 Sefine 3/115, 2/488, 5/1775, 2001.
 Sehl b. Beydâ 2/639.
 Sehl b. Ebu Haşme 3/1055, 2/803, 5/1921.
 Sehl b. Hanzeliyye 2/512, 3/1958.
 Sehl b. Huneyf 2/546, 4/1355.
 Sehl b. Sa'd 1/58, 95, 114, 242, 301, 314, 2/736, 747, 3/942, 1041, 1116, 1125, 1223, 5/1915.
 Sehleb 1/361.
 Sehm b. Müncaş 2/642, 4/1358, 5/2006.
 Sehm b. Mürre 5/1974.
 Sehm Kabilesi 1/89, 281, 332, 333.
 Selâmetül'İclî 3/1171.
 Seleme b. Ekva 2/507, 548, 559, 560, 561, 632, 633, 772, 782, 854, 855, 885, 3/1010, 1097, 1098, 1317, 4/1687.
 Seleme b. Eslem 2/428, 5/1937.
 Seleme b. Gûlsüm 2/884.
 Seleme b. Hışam 2/372.
 Selemetübnül Kays 1/226, 227, 247.
 Seleme b. Nufeyl 5/2046.
 Seleme b. Sabre 5/1863.
 Seleme b. Saîd 2/813.
 Selême b. Şihab 2/665.
 Selim b. Hazala 3/1309.
 Selit b. Kays 2/449, 450.
 Sellam b. Ebil Hukayk 1/376.
 Selma bt. Kays 1/248.
 Selman-ı Farisi 1/215, 216, 2/667, 769, 853, 875, 884, 3/1009, 1039, 1040, 1076, 1094, 1095, 1113, III4, 1171, 1172, 1173, 1185, 1278, 1279, 1280, 1299, 1302, 1303, 1309, 1316, 4/1358, 1429, 1433, 1474, 1520, 1523, 1632, 5/1760, 1886, 1887, 1891, 1930, 1953, 1983, 1984, 2008, 2009, 2030, 2054, 2079, 2092.
 Sêmâve 1/101.
 Semûd 1/57.
 Semûre 3/968.
 Semûre b. Cündüb 5/1778, 1779, 1874, 2031.
 Seniyyetül'vedâ 1/150, 201, 210, 338, 359, 2/426, 427, 581.
 Sennûre b. Sehm 2/856.
 Serat 3/1140.
 Serif 1/339.
 Serecül'Kindî 3/1308.
 Serrac 3/1209.
 Sevad b. Gûzeyye 3/930.
 Sevad b. Amr 3/930, 931.
 Sevbân 1/65, 241, 293, 2/846.
 Hz. Sevde bt. Zem'a 1/359, 2/823, 3/1258, 1259, 1286, 1289, 4/1376.
 Seydetül'Yemaniye 3/1287.
 Sevik 2/593.
 Sevr 1/331, 332, 333.
 Sevrül'Kindî 3/1019.
 Seyf b. Amr 1/218, 220, 2/542.
 Seylehan 3/1063.
 Sifatüs Safve 2/872, 878, 879, 3/1033, 1155, 1171, 1177, II8I, 1210, 1215, 1229, 1233, 1280, 1302, 4/1435, 1626.
 Siffiyn 1/233, 2/455, 542, 543, 566, 567, 654, 3/1035, 1209, 4/1355, 1398, 1409, 1843.
 Siba b. Abdüluzza 2/554.
 Siba b. Urfuta 2/427.
 Sıkaye mevkil 1/82, 3/1080.
 Sıkayeyet-i Süleyman 2/427.
 Sila b. Haris 5/1598.
 Sırar Kabilesi 2/450, 584, 645, 5/1577.

Sırma b. Kays 1/369.
 Sihir 1/54, 55, 70.
 Silâfe 2/531.
 Sımak b. Harb 3/1240.
 Sinan b. Seleme 3/1167.
 Sîniyer 2/425.
 Su'dâ 1/361, 2/767, 817.
 Suffe 3/1227, 4/1502, 5/2031, 2032, 2044.
 Sulh 2/454.
 Sunah b. Hareşe 2/557.
 Süddi 1/40, 84, 117.
 Süfyan b. Ebil'Avce 2/632.
 Süfyan b. Uyeyne 2/885, 3/1066, 1150, 1198, 1325, 4/1613, 5/1838.
 Süfyanis'Sevri 5/1875, 1894, 2070.
 Süheyb-1 Rumi 1/84, 85, 284, 352, 353, 2/626, 628, 773, 3/1009, 1071, 1076, 1198.
 Süheyl b. Amr 1/153, 157, 173, 176, 177, 181, 2/460, 461, 749, 3/946, 5/199.
 Sülemlî Kabilesi 1/209, 2/585.
 Süleyman Oğulları 1/163, 165, 166, 169, 170, 3/991.
 Hz. Süleyman (A.S.) 2/684, 4/1384, 5/1782, 1958, 1975.
 Süleyman b. Amr 5/2020.
 Süleyman b. Bilâl 2/524.
 Süleyman b. Büreyde 1/226.
 Süleyman b. Habîb 4/1588, 5/1907.
 Süleyman b. Mûsa 3/1203, 1236.
 Süleyman b. Rebla 2/774.
 Süleyman b. Sûret 3/1007.
 Süleyman b. Yesar 3/1202, 4/1578, 5/1825, 2073.
 Süleyman et-Teymî 1/274.
 Süleyman Oğulları 2/425, 534.
 Sümâme b. Abdullah 4/1495.
 Sümâme b. Adıyy 3/1072.
 Sümâme b. Enes 3/1238, 1297.
 Sümâme b. Hazm 3/1037.
 Sümeyye 1/284, 286.
 Sünûh 2/718, 803, 3/1260.
 Süraka b. Malik 1/334, 337, 2/848, 640, 5/1940, 1941.
 Süveyd b. Armele 3/1178, 1179.
 Süveyd b. Gafle 2/614, 691, 3/1067, 5/2060.
 Süveyd b. Haris 4/1363.

Süveyd b. Sahr 1/167.
 Süveyd b. Zeyd 5/1981.
 Süveyr 5/1853.

S

Şa'bi 1/206, 207, 232, 233, 287, 2/450, 507, 634, 648, 667, 684, 708, 3/925, 1000, 1018, 1021, 1022, 1034, 1097, 1216, 1254, 1281, 1282, 1284, 1305, 4/1371, 5/1808, 1832, 1848, 2052.
 Şafi b. Habîb 5/2016.
 Şafi 1/62, 174, 3/1170, 1228.
 Şakik b. Seleme 2/648, 759, 5/1857, 2100.
 Şâm 1/84, 86, 114, 119, 132, 135, 187, 203, 209, 210, 270, 337, 384, 282, 2/417, 418, 429, 434, 435, 439, 446, 447, 448, 459, 460, 461, 462, 464, 481, 537, 538, 554, 568, 574, 580, 615, 620, 652, 660, 663, 669, 673, 677, 691, 692, 759, 797, 805, 807, 809, 826, 841, 856, 872, 884, 3/994, 998, 1000, 1003, 1004, 1005, 1027, 1039, 1094, 1096, 1097, 1166, 1173, 1184, 1186, 1216, 1235, 1257, 1309, 1310, 1311, 1317, 1393, 1397, 1407, 1413, 1542, 1546, 1776, 1793, 1806, 1811, 1815, 1821, 1849, 1861, 1863, 1881, 1889, 1970, 2030, 2072, 2090, 2091, 2107, 2109.
 Şamme 3/1112.
 Şarap 1/124.
 Şaşı 1/242, 275, 3/1197.
 Şeddâd b. Abdullâh 1/68.
 Şeddâd b. Esved 5/1935.
 Şeddâd b. Evs 2/710, 3/1225, 1236, 1321, 4/1401, 1616, 5/1905.
 Şeddâd b. Hâd 2/507.
 Şefaât 3/930, 93, 4/1387, 1388, 1390, 5/1783, 1789, 1821.
 Şeffa 2/794.
 Şehr b. Hasveb 3/1186, 1243.
 Şemâil 3/1317.
 Şerâ 2/454.
 Şerh-u Menâ'il-Âsâr 1/19, 2/502.
 Şerh-u Nevevî 1/71.
 Şerh-ul-İhva 3/1088.
 Seybe b. Rebla 1/52, 85, 266, 272, 273, 552.

Şeyme b. Rebl' 2/524.

Şeytan 1/354, 2/495, 3/1214, 5/1767,
1773, 1774, 1790, 1791, 1793, 1798,
1799, 1820, 1828, 1836, 1853, 1870,
1885.

Şiab 5/1921.

Şible 2/745.

Şifa b. Abdullah 4/1466.

Şihab b. Abbas 4/1531.

Şii 3/1004.

Şimd b. Atiyye 3/1006.

Şirazi 3/1068.

Şirk 1/60, 88.

Şirveyh 1/209.

Şuayb 2/542, 3/1015, 5/1832.

Şûbe 1/76, 178.

Şuca' b. Vehb 126, 136, 137.

Şûra 2/629.

Şurahbil b. Hasene 1/210, 318, 2/704,
3/1184, 1185, 5/1856, 1890, 2051,
2097.

Şurahbil b. Müslim 2/870.

Şurahbil b. Vedâa /142, 143, 144, 145.

Şûreyn b. Ubeyd 3/1063.

Şûkûr 3/1075, 1090, 1137, 1200, 1203,
1204, 1236.

Şûreyh 1/232, 233, 4/1351.

T

Taberi 1/52, 130, 139, 211, 214, 218, 224,
226, 227, 230, 231, 273, 300, 399,
409, 2/435, 442, 493, 523, 542, 546,
573, 574, 615, 450, 451, 453, 455,
457, 517, 636, 665, 670, 671, 678,
694, 695, 703, 809, 810, 863, 869,
710, 918, 425, 461, 463, 464, 467,
486, 490, 498, 500, 504, 508, 513,
514, 515, 517, 518, 520, 521, 523,
525, 535, 538, 541, 543, 546, 553,
559, 567, 568, 570, 571, 576, 577,
582, 592, 595, 596, 604, 618, 620,
627, 641, 642, 645, 648, 650, 651,
652, 654, 667, 669, 673, 682, 683,
690, 692, 699, 701, 723, 734, 736,
752, 753, 756, 757, 762, 763, 765,
767, 768, 769, 770, 779, 780, 781,
784, 787, 797, 802, 817, 821, 832,
833, 841, 848, 852, 859, 860, 873,
875, 876, 879, 883, 3/1357, 4/960,
1176, 1199.

Taberani 1/28, 39, 45, 51, 54, 58, 61,
62, 64, 65, 68, 78, 81, 84, 88, 90,
112, 114, 115, II6, II7, 118, 123,
126, I47, I66, I70, I73, 178, 190,
193, 199, 200, 206, 216, 238, 241,
242, 245, 246, 248, 251, 263, 264,
267, 268, 270, 275, 285, 286, 291,
293, 298, 299, 304, 305, 309, 311,
314, 316, 319, 333, 341, 342, 352,
354, 360, 361, 367, 369, 392, 398,
400, 3/913, 914, 919, 922, 924, 926,
928, 929, 932, 933, 934, 942, 950,
954, 956, 958, 966, 976, 977, 978,
979, 980, 981, 983, 984, 987, 996,
1002, 1005, 1007, 1010, 1012, 1013,
1015, 1016, 1020, 1025, 1027, 1031,
1032, I034, I036, I037, I039, I040,
I041, I046, I047, I048, I051, I053,
I055, I056, I057, I065, I069, I074,
I078, I079, I080, I082, I086, I087,
I089, I091, I094, I095, I096, I100,
I103, I107, I108, I114, I116, I118,
I121, I122, I123, I129, I130, I131,
I132, I134, I140, I141, I144, I145,
I153, I157, I158, I161, I162, I163,
I165, I174, I181, I182, I184, I188,
I189, I190, I191, I197, I198, I201,
I204, I205, I206, I234, I235, I236,
I239, I272, I273, I274, I277, I280,
I285, I287, I296, I299, I300, I303,
I313, I320, I321, I1322, 4/I348,
I349, I350, I358, I361, I364, I376,
I379, I395, I411, I420, I430, I433,
I434, I436, I439, I443, I446, I449,
I451, I452, I454, I457, I458, I461,
I464, I468, I468, I472, I476, I478,
I480, I488, I492, I507, I571, I573,
I600, I636, I647, I650, I680, I709,
I715, I719, I731, 5/1982.

Tabir 1/247, 2/442.

Tafil Tepesi 3/1112.

Tahavi 1/19, 2/502, 3/986, 993.

Talf 1/112, 137, 138, 179, 181, 183, 200,
270, 271, 273, 2/421, 554, 555, 517,
3/951, 991, 1193, 4/1476, 1528,
1636, 5/1851, 1944, 1963.

Takva 1/44, 45, 337, 2/456, 5/1762,
1763, 1766, 1774, 1790, 1800, 1802,
1828, 1848, 1870, 1874, 1875, 1876,
1884, 1885.

Talak 1/42, 2/813.

- Talha b. Abdullah 4/1462, 5/1882, 2097, 2101.
- Talha b. Amr 2/781, 1/45, 63, 84, 86, 224, 275, 282, 283, 292.
- Talha b. Berâ 3/921, 922, 1061, 1069.
- Talha b. Muaviye 3/1080.
- Talha b. Ubeydullah 3/445, 528, 550, 516, 665, 756, 767, 793, 628, 629, 632, 634, 643, 644, 676, 426, 476, 526, 527, 549, 551, 550, 559, 624, 642, 735, 772, 817, 781, 4/1430, 1477, 1682, 1742.
- Talk b. Ali 4/1443.
- Tarik b. Şihab 3/947, 1013, 1249, 4/1387, 5/2090.
- Tarih-i Kebir 3/950, 958.
- Tarih'us Sagır 2/822.
- Tarih'us Serrac 2/564.
- Tavaf 4/1669.
- Tavus 2/661, 676, 1/357, 3/1019, 1225.
- Tay Dağları 1/119.
- Tay Kabilesi 5/2068.
- Tayâlisî 1/124, 252, 400, 2/516, 3/1017, 1021, 1161, II79, II89, I305, 4/1351.
- Tebale 1/178, 3/1188.
- Tebük 1/32, 45, 130, 131, 150, 315, 2/421, 423, 424, 425, 427, 466, 472, 473, 576, 581, 753, 754, 756, 757, 3/1050, 1178, 4/1411, 1561, 5/1764, 1789, I980, 2014, 2025, 2029, 2038, 2044.
- Tefsir-u İbni Kesir /109, 110, 115, 145, 315, 353, 382, 384, 2/450, 456.
- Tirmizî 1/27, 28, 39, 113, 232, 240, 241, 249, 261, 274, 275, 299, 302, 307, 308, 311, 319, 335, 2/482, 573, 859, 590, 749, 751, 3/996, 998, 1016, 1065, 1075, 1150, II5I, 1153, 1156, 1217, I220, I236, I289, I293, 1294, 1311, 4/1609.
- Tekbir 5/1851, 1954, 1959.
- Tekrit Savaşı 1/224.
- Temim'üd-Dari 1/61, 62, 2/531, 3/952, 4/1207, 1358, 1420, 1494, 5/1972, 2011.
- Temmam 2/509, 5/1823.
- Temim Kabilesi 4/1578.
- Temim b. Seleme 3/1097.
- Ten'im Mevki 1/351, 355, 2/532, 5/1998.
- Tenuh 1/130, 131, 132.
- Teravîh 4/1493, 1494.
- Terceman-u Sünne 3/926, 927.
- Tergib 1/28, 240, 241, 242, 247, 248, 261, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 308, 310, 311, 314, 316, 318, 319, 320, 2/478, 487, 488, 490, 503, 504, 505, 508, 512, 596, 647, 650, 666, 672, 680, 682, 683, 694, 701, 732, 233, 734, 736, 745, 749, 769, 817, 821, 832, 836, 840, 846, 847, 848, 849, 842, 855, 856, 858, 859, 860, 869, 870, 873, 876, 879, 882, 883, 886, 3/1350, 1351, 1429, 1430, 1452, 1456, 1463, 1464, 1466, 1468, 1479, 1483, 1489, 16I3, 1624, 1630, 1634, 1646, 1666, 4/920, 926, 959, 967, 973, 975, 1007, 1010, 1011, 1014, 1015, IOI6, IOI7, 1022, 1031, 1037, 1039, 104I, 1079, 1089, 1174, 1183, 1207, I233, 1227, 1228.
- Terve b. Musayk 1/115.
- Tevrat 1/31, 34, 93, 238, 382, 2/633, 456, 694, 4/1515, 1573, 1638.
- Teym Oğulları 1/89, 276, 283, 3/1027, 1373.
- Teysir'ul vûsul 1/28.
- Tezarûk 1/212.
- Tihame 1/58, 146, 175, 305, 313, 385, 5/1971, 1972, 2028.
- Tirmizî 2/471, 478, 480, 497, 517, 521, 582, 583, 592, 638, 639, 647, 680, 681, 738, 796, 832, 834, 856, 858, 873, 882, 3/919, 926, 959, 1011, 1014, 1025, 1050, 1079, 1094, IO96, 1075, 1104, 1108, 1114, 1115, II2I, 1131, 1140, II4I, 1150, 1153, II57, II6I, II62, 1164, 1175, 1176, 1181, 1189, 1190, 1196, 1229, 1235, 1239, 1240, 1241, 1242, 1291, 1292, 1303, 1312, 1317, 1318, 1319, 4/1346, 1380, I382, I384, I402, I403, I4I5, 1416, 1431, 1447, 1450, 1541, 1479, 1483, 1491, I624, I672, 1678, 1679, 1708, 1713, 1714, 1717, 1718, 1730.
- Tuaym b. Adi 2/553.
- Tuba 4/1393.
- Tuva Vadisi 1/292.
- Tutave Kabilesi 2/591.
- Tüfeyl b. Abdullah 4/1366.

Tüfeyl b. Amr 1/200, 201, 5/2014,
3/1057, 1153.
Tüfeyl b. Umeyr 1/190, 269.
Tüfeyl b. Ka'b 3/1090.
Tüfeyl b. Kays 2/782.
Tuleyha b. Huveylid 2/568, 645, 5/1945,
2095.
Tuleyhathul Kezzab 5/2107.
Tür 3/1050, 1222.
Tüster 1/62, 2/521, 693, 647.

U

- Ubâde b. Nusey 3/1159.
Ubâde b. Samit 1/95, 104, 224, 242,
247, 380, 381, 382, 383, 2/592, 690,
3/1129, 1230, 1234, 4/1347, 1386,
1443, 1580, 1643, 5/2096, 2106.
Ubeyd b. Abdullah 2/543.
Ubeyd (Mevlâ Abdurrahman b. Avf)
5/1825.
Ubeyd b. Ka'b 4/1678.
Ubeyd b. Ümeyr 1/358, 3/1228, 1230.
Ubeyde b. Haris 225/4, 525, 3/952.
Ubeydullah b. Abbas 2/736.
Ubeydullah b. Abdullah 2/579.
Ubeydullah b. Adıyy 2/880.
Ubeydullah b. Cahş 3/1263, 1298, 1299.
Ubeydullah b. Ömer 3/1117, 1118.
Ubeydullah b. Rafi 1/247.
Ubeydullah b. Ümeyr 3/946.
Ubeydullah b. Ziyad 3/984, 1005,
5/2070.
Uhud 1/202, 271, 274, 275, 316, 324,
325, 2/458, 490, 498, 499, 506, 507,
516, 518, 520, 525, 526, 527, 528,
531, 546, 549, 551, 552, 553,
556, 557, 558, 592, 593, 594, 597,
616, 736, 806, 807, 846, 847, 853,
3/915, 932, 933, 976, 977, 990, 997,
1002, 1103, 1130, 1195, 1235, 4/1398,
1570, 1644, 5/1794, 1819, 1918, 1951,
1952, 1989, 1992, 1993, 2080.
Ukaylı 3/1042, 1145, 1320.
Ukbe b. Âmir 2/846, 847, 3/1022,
4/1502, 1547, 1564, 1590, 1638, 1681,
1722,
Ukbe b. Âmir el-Cühenî 2/479, 5/1789.
Ukbe b. Ebi Muayd 1/263, 266, 270.
Ukbe b. Ebi Muaz 5/2049.
Ukbe b. Ebi Sahba 5/1877.
Ukbe b. Halid 3/986.
Ukbe b. Haris 2/685, 3/1052.
Ukbe b. Müslim 4/1562.
Ukbera 2/712, 871.
Ukeydir 2/423, 790.
Ukiye 2/422, 456, 584, 737.
Ukkâşe b. Mihsan 5/2065, 2107.
Ukkâz Panayırı 1/91, 93, 94, 102, 103,
151, 243, 368.
Ulbe b. Zeyd 2/468, 469.
Umare b. Gurab 3/1159.
Umare b. Velid 1/348.
Umeyr b. Abdilmelik 5/1844.
Umeyr b. Atıyye 1/252.
Umeyr b. Ebi Vakkas 2/597.
Umeyr b. Hani 5/1849.
Umeyr b. Hubeyb 3/1251.
Umeyr b. Hüman 2/420, 421, 4/1397.
Umeyr b. İshak 1/342, 3/1053, 5/1940.
Umeyr b. Mukbil 1/147.
Umeyr b. Sa'd 2/720, 721, 723, 5/1862.
Umeyr b. Seleme 2/758.
Umeyr b. Vehb 1/178, 179, 191, 192,
193, 2/466, 467.
Umeyr es. Saldı 5/2009.
Umeys 4/1533.
Umman 1/126, 5/1889.
Umre 1/58, 71, 151, 157, 161, 181, 209,
2/915, 717, 719, 3/997, 1027, 1079,
1164, 4/1410, 5/1824, 1852, 1878,
1979.
Urduca 1/18.
Urene 2/492.
Ureym b. Salde 1/348.
Urfüta 3/1049.
Urve b. Abdullah 1/92, 2/546, 3/975,
Urve b. Esmâ 2/534, 5/1996, 1997.
Urve b. Mes'ûd 1/151, 152, 157, 183, 199,
3/964.
Urve b. Ruveym 2/672, 3/1282, 5/1927.
Urve b. Zübeyr 1/116, 156, 170, 177,
191, 200, 211, 245, 263, 264, 284,
331, 360, 369, 2/482, 493, 533, 536,
538, 552, 568, 611, 606, 663, 665,
680, 776, 826, 833, 840, 861, 869,
872, 3/914, 948, 951, 970, 1008,
1049, 051, 1096, 1187, 1270, 1301,
4/1447, 1471, 1668, 5/1797, 1805,
1816, 1824, 1915, 2109.
Urvetül' A'mâ 5/2005.

Urvetül' Bariki 5/2054.
 Usayle'a 2/659.
 Usayram 2/506.
 Usfan 1/160, 163, 2/490, 520.
 Utarid b. Hacıb 1/216.
 Utbe b. Abdüssülemî 5/2087.
 Utbe b. Ebil'Ayazar 5/1860.
 Utbe b. Fergat 2/673, 868, 869, 3/1325.
 Utbe b. Gazvam 2/708, 3/951, 5/1827, 1855, 1856.
 Utbe b. Haris 2/524, 525, 530.
 Utbe b. Rebla 1/52, 54, 56, 57, 71, 85, 166, 249, 250, 266, 272, 273, 276, 278, 353, 359.
 Uteybe 1/269, 270.
 Uttah Bayramı 1/248.
 Uveyim b. Salde 2/611.
 Uveymir b. Ümmü Uveymir 2/884, 5/1863.
 Uyeyne b. Bedr 1/173, 385, 2/560.
 Uyeyne b. Hısn 2/639, 641, 3/988, 4041.
 Uyeyne b. Hısn 2/639, 641, 3/988, 1404, 1043, 1075, 1076, 1145, 1148, 5/1945, 1974, 2107.
 Uzra Kabilesi 2/595, 704.
 Uzza 1/66, 79, 98, 107, 115, 197, 206, 285, 298, 3/1042, 4/1348, 5/1953, 2003.

Ü

Übey b. Halef 3/1074.
 Übey b. Ka'b 1/115, 298, 387, 2/515, 641, 648, 667, 668, 684, 685, 739, 3/1072, 1116, 1189, 1217, 1244, 4/1448, 1456, 1470, 1493, 1494, 1529, 1550, 1554, 1572, 1573, 1580, 1595, 1602, 1640, 1660, 1681, 5/1898, 1930, 1973, 2065.
 Übna 2/427, 431.
 Üname 3/1282.
 Ümeyye b. Abdullah 3/974.
 Ümeyye b. Halef 1/52, 71, 85, 266, 284, 285, 354, 2/517, 553.
 Ümeyye b. Mahşi 3/1313.
 Ümeyye b. Rukayka 1/249.
 Ümeyye b. Zeyd 4/1536.
 Ümmü Atıyye 1/247, 2/592.
 Ümmü Cemile 1/276, 2/677.
 Ümmü Bekr 2/820.
 Ümmü Dehdah 2/750, 751.

Ümmüd' Derdâ 2/489, 3/1039, 1313.
 Ümmü Ebar 3/1097.
 Ümmü Enmar 2/555.
 Ümmü Evs el'Behziyye 5/2042.
 Ümmü Eymen 1/359, 2/428, 429, 784, 855, 3/946, 947, 1273, 1299, 4/1382, 5/2022.
 Ümmül' Fadl 3/936, 5/1915.
 Ümmü Gülüsm 1/269, 359, 2/593, 642, 3/1081, 5/2079.
 Ümmü Habibe 3/917, 1034, 1178, 162.
 Ümmü Hakim 1/175, 5/2072.
 Ümmü Hani 1/181, 182, 4/1490, 5/1953.
 Ümmü Haram 2/592.
 Ümmü Harise 4/1400.
 Ümmül' Hayr 1/276.
 Ümmü Husayn 5/1770.
 Ümmü Hünas 5/2045.
 Ümmü İshak 5/2064.
 Ümmü Kebşe 2/595.
 Ümmü Malik el-Behziyye 5/2041.
 Ümmü Musa 3/1066.
 Ümmü Mûtemmim 3/1028.
 Ümmü Ruman 1/359, 3/1258, 1259.
 Ümmü Sa'd 1/103, 2/593.
 Ümmü Seleme 1/155, 163, 342, 344, 351, 2/488, 572, 682, 735, 802, 806, 851, 852, 3/935, 945, 979, 1034, 1051, 1066, 1080, 1170, 1178, 1196, 1202, 1245, 1261, 1318, 4/1571, 1693, 1710, 5/2073, 2074.
 Ümmü Selit 2/593.
 Ümmü Sinan 2/426.
 Ümmü Süleyim 1/195, 304, 2/455, 535, 592, 593, 595, 779, 3/1191, 1192, 1193, 1266, 5/2040, 2042.
 Ümmü Sünbüle 3/1181.
 Ümmü Şerik 5/2035, 2043.
 Ümmü Talk 2/885.
 Ümmü Umare 2/593, 594.
 Ümmü Veled 2/565.
 Üneyse 3/1168.
 Ürdün 2/716, 5/1878, 2109.
 Üsame b. Şerik 3/926.
 Üsame b. Zeyd 1/359, 2/427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 575, 580, 587, 680, 733, 745, 806, 807, 3/914, 969, 970, 973, 985, 986, 996, 1008, 1111, 1121, 1129, 1145, 1189, 1190, 1273, 1320, 1324, 4/1362, 1698, 5/1770, 1799.

Üseyd b. Hudayr 1/168, 187, 188, 189,
394, 395, 2/427, 483, 487, 621, 622,
3/929, 1196, 1197, 4/1381, 1423,
5/1933, 1943, 2013.
Üseyd es-Saidî 3/1104.
Üveysel' Karanî 4/1633, 5/1949.

V

Vadî'l Fâtîma 1/163.
Vadiilkurâ 2/431, 756.
Vahy 1/32, 83, 389, 2/472, 3/927, 928,
948, 5/1798, 1799, 1809, 1817, 1869,
Vahş 5/1949.
Vahşî 1/60, 61, 270, 2/553.
Vâil b. Hucr 3/1002, 1003, 1004, 1005,
1056.
Vakid b. Abdullah 3/951, 952.
Vakidi 1/69, 72, 93, 99, 159, 168, 173,
175, 178, 183, 189, 193, 197, 229,
2/526, 917, 1008, 1326, 5/208.
Varaka 1/284.
Vârid b. Ebu Âsım 3/974.
Vâsile b. Eka' 1/355, 2/576, 763, 785,
3/1097, 1098, 4/1590, 1693, 5/1972,
2031, 2032.
Vâsile b. Hattâb 3/1106.
Veda Haccı 1/92, 4/1587, 5/1768, 1770,
1771, 1773, 1774, 1775.
Vehb. Eban 5/202.
Vehb b. Münebbîh 1/34, 185, 5/1852.
Velid b. Abdülmelik 3/1326.
Velid b. Hîşam 2/809.
Velid b. Mugîre 1/82, 83, 85, 280, 292,
294, 295, 5/1922.
Velid b. Ubâde 4/1372.
Velid b. Ukbe 2/703.
Velid b. Utbe 2/524.
Velid b. Velid 4/1702, 1276.
Vesak 2/683, 756.
Vüheyl oğulları 2/707.

Y

Yahudi 1/92, 93, 135, 148, 161, 233, 308,
337, 343, 381, 2/417, 595, 662, 841,
3/920, 921, 1090, 1150, 1131,
4/1366, 1367, 1481, 5/1859, 1974,
2035, 2036, 2087.
Hz. Yahya (A.S.) 1/346, 5/1838, 1933,
1988.
Yahya b. Abdulazîz 2/786.

Yahya b. Abdurrahman 3/1258.
Yahya b. Abdulhamid 2/518.
Yahya b. Ebu Amr 2/481.
Yahya b. Ca'de 2/582.
Yahya b. Ebu Kesir 3/1220, 1312.
Yahya b. Eyyüb 5/1985.
Yahya b. Hâris 3/1097.
Yahya b. Mürrê 3/1219.
Yahya b. Sabit 2/812.
Yahya b. Sa'd 1/130, 369, 2/580, 883,
3/1060, 1216, 1253, 4/1488, 5/1887,
2035.
Yahya b. Yahya 5/1209.
Yahya b. Ya'mer 5/1837.
Hz. Yakup (A.S.) 1/141, 346, 2/588,
4/1678, 5/1846, 1957.
Yakup b. Yezid 2/643.
Yakup b. Süfyan 3/1055, 1066 1139,
1142, 1144, 1216, 1310.
Yakup b. Zeyd 3/929, 5/1961.
Ya'la b. Ata 3/1230.
Ya'lâ b. Münye 1/242, 2/577.
Yalâ b. Şeddad 4/1347, 1643.
Ya'la b. Ümeyye 3/972.
Yasir 1/257.
Ye'cüc 1/62, 5/1775, 1779.
Ye'cül 3/271.
Yelemlem 5/1821.
Yemame 1/96, 101, 207, 2/442, 489,
518, 539, 540, 541, 554, 564, 566,
3/964, 968, 1058, 5/2085, 2107.
Yeman b. Cabir 2/528.
Yemen 1/43, 87, 97, 111, 114, 115, 119,
120, 126, 137, 138, 139 143, 175,
178, 230, 243, 350, 368, 398, 2/418,
419, 444, 447, 481, 554, 563, 585,
614, 648, 657, 704, 740, 741, 794,
833, 3/935, 1008, 1049, 1079, 1188,
1317, 4/1407, 1461, 1534, 1543,
1559, 1601, 1731, 5/1821, 1841, 1880,
2087.
Yerbû 4/1407.
Yerfe' 2/673, 674, 675, 678, 758, 828,
849, 8884.
Yermük 1/212, 315, 2/493, 542, 552,
567, 595, 3/1058, 4/1404, 5/2097,
21006.
Yesâr b. Ma'rur 1/178, 5/1823.
Yesrib 1/67, 93, 105, 137, 197, 243, 244,
247, 322, 352, 354, 2/529, 3/948,
1270, 5/1964, 2003.

Yeym b. Mürre 1/89.
 Yezdücerd 1/220, 222, 223, 5/2111.
 Yezid b. Abdülma'dan 1/121.
 Yezid b. Amir 5/1939, 1945.
 Yezid b. Bâbenus 3/939.
 Yezid b. Ebi Halubim 1/215, 2/481, 884.
 Yezid b. Ebi Malik 2/694.
 Yezid b. Ebu Mansur 2/687.
 Yezid b. Ebu Süfyan 1/210, 212, 2/568, 580, 581, 673, 674, 704, 884, 5/2097.
 Yezid b. Esam 4/1684.
 Yezid b. Eslem 3/1015.
 Yezid b. Esved 3/1098, 4/2020, 2021.
 Yezid b. Hârun 3/1008, 5/1804.
 Yezid b. Hayyân 3/1044.
 Yezid b. Humeyd 1/372.
 Yezid b. Muaviye 1/247, 2/465, 569, 842, 3/1002, 1280, 5/2074.
 Yezid b. Rumân 1/84, 2/546.
 Yezid b. Seken 2/595.
 Yezid b. Şecere 5/1861.
 Yezid b. Ubeydullah 3/963.
 Yezid b. Uhtûnnemr 2/788.
 Yuhanna 1/200.
 Yunus b. Bukayr 1/136, 141, 285, 2/468.
 Yunus b. Celis 5/1849.
 Yunus b. Matta 1/272, 273.
 Yunus b. Meysere 3/1098.
 Yusuf (A.S.) 1/174, 2/588, 3/1228, 1230, 5/1957.
 Yuşa b. Nün 5/1846.

Z

Zafer Oğulları 1/187, 2/506.
 Zahit 1/18.
 Zahran 2/531.
 Zahr'ul-Harre 3/1078.
 Zât-ı Atlah 1/209.
 Zât-ı Irk 4/1630.
 Zat'ur-Rıka' 1/298, 2/491.
 Zat'üs-Selâsl 1/119, 2/661, 663.
 Zebâni 5/1833.
 Zeberkân 2/642.
 Zebür 1/34, 2/456, 4/1573, 1638.
 Zehebi 4/1365, 1400, 1583, 1616, 1666.
 Zekât 1/56, 74, 79, 83, 123, 125, 176, 204, 240, 345, 2/436, 440, 469, 717, 731, 766, 802, 815, 3/970, 997, 1044, 1067, 1097, 1128, 1139, 4/1524,

1528, 5/1768, 1786, 1790, 1814, 1839, 1878, 1975, 1977, 2052.
 Hz. Zekeriya 1/346, 5/1800.
 Zekvan b. Abdikays 1/368, 2/534, 536.
 Zema' b. Esved 1/85.
 Zerih Oğulları 5/1968, 1971.
 Zerka 1/84, 270.
 Zervan Kuyusu 3/1151.
 Zevra 5/2023.
 Zeyd b. Amr 2/836.
 Zeyd b. Bâbenûs 3/1139.
 Zeyd b. Cüheyne 1/199.
 Zeyd b. Desine 2/531, 533, 3/923.
 Zeyd b. Erkam 2/538, 714, 860, 3/1044, 1110, 1150, 1187, 1225, 1324, 4/1591, 1704, 1721.
 Zeyd b. Eslem 2/684, 802, 821, 837, 869, 3/949, 975, 1031, 1215, 4/1460, 1734, 5/1940, 1961, 2065, 2096.
 Zeyd b. Halule 1/138, 2/485.
 Zeyd b. Harice 5/1988.
 Zeyd b. Haris 2/624.
 Zeyd b. Harise 1/186, 192, 359, 2/470, 517, 537, 657, 745, 3/1096, 1190, 4/1697, 5/1925.
 Zeyd b. Sabit 1/382, 387, 399, 400, 2/527, 641, 684, 690, 702, 752, 3/968, 995, 1026, 1055, 1118, 1140, 1189, 4/1398, 1432, 1448, 1439, 1539, 1539, 1541, 1572, 1604, 1616, 1680, 1738, 5/1787, 1829, 1890.
 Zeyd b. Sa'd 3/978.
 Zeyd b. Sevbân 3/1316.
 Zeyd b. Su'ne 1/148, 149, 150.
 Zeyd b. Vehb 2/452, 454, 659, 688, 871, 3/1063, 1322, 5/1842.
 Zeyneb bt. Caşh 1/263, 359, 360, 2/587, 756, 757, 823, 824, 3/1014, 1197, 1265, 1266, 1288, 4/1353.
 Zeyyal 5/2056.
 Zeyyar b. Abdullah 1/88.
 Zibi'r 2/561.
 Ziesbah 1/142.
 Zihuşub 2/434.
 Zihuşum 5/1860.
 Zikarad 2/560, 561.
 Zikır 4/1619, 1629, 1631, 1633, 1656, 1657, 1667, 1670, 5/1762, 1763, 1767, 1790, 1807, 1870, 1885, 5/1762, 763, 1767, 1790, 1807, 1870, 1885, 1983, 2083, 2092, 2096, 2109.

Zılcevseniddababı 1/77, 77, 5/2057.
 Zılhicce 1/209, 247, 331, 2/609, 762.
 Zılhassa 2/616.
 Zılkelâ 1/127.
 Zılmecâz 1/91, 107.
 Zımmı 5/1811, 1818, 2092.
 Zına 1/60.
 Zınnıre 5/1953.
 Zınnur 5/2014.
 Zıtuva 1/340, 360, 3/1164.
 Zıyâd el-A'râbı 5/1836.
 Zıyad b. cezîz 1/230.
 Zıyad b. Cübeyr 2/456, 462, 523, 464, 655.
 Zıyad b. Ebîh 5/2069.
 Zıyad b. En'am 3/1105.
 Zıyad b. Hâris 1/203, 5/2026, 2027, 2097, 2101.
 Zıyâd b. İläka 1/239.
 Zıyâd b. Kûseyb 2/659.
 Zıyezen 2/833.
 Zübeyd Oğulları 1/231.
 Zübeyr b. Abdullah 3/1168, 1210.
 Zübeyr b. Abdülmüttalib 3/1179.
 Zübeyr b. Avvam 1/45, 63, 84, 167, 172, 186, 224, 226, 253, 283, 347, 388, 2/427, 450, 550, 551, 552, 556,

557, 570, 610, 613, 614, 625, 628, 632, 636, 643, 644, 862, 873, 693, 792, 793, 817, 818, 819, 820, 3/932, 977, 1024, 1069, 1070, 1117, 1118, 1194, 1195, 1303, 1304, 1309, 4/1385, 1474, 1634, 1692, 1742, 5/1822, 1998, 2096.
 Zübeyr b. Bekâr 3/1178, 1182.
 Zühâd 2/456, 3/1224.
 Züheyime 3/1210.
 Zübeyr 5/1778.
 Zühre b. Hamî'sa 3/1089.
 Zühre b. Kılâb 1/89.
 Zühre oğulları 2/820.
 Zühri 1/58, 59, 96, 106, 136, 209, 291, 382, 2/525, 593, 611, 639, 663, 755, 3/917, 922, 927, 1147, 1290, 5/1997, 2072, 2107.
 Zülhacîbeyn 2523, 52/2101.
 Zülfa 2/711.
 Zülhuleyfe 1/155, 3/1196, 5/1806, 1821, 1851.
 Zülhuvey 3/1148.
 Zülkarneyn 5/1958.
 Zürayk sülalesi 1/361, 368.
 Züreyh oğulları 3/1151.

UMUMİ FİHRİST

(Beş Cildin Fihristi)

I. CİLDİN FİHRİSTİ

TAKDİM	17
--------------	----

GİRİŞ

Allah ve Resûlüne İtaate Dâir Âyetler	23
Hz. Muhammed (s.a.v.) e İtaat, Kendisine ve Halifelerine Bağlılık Hakkındaki Hadisler	26
Peygamber ve Eshabı Hakkındaki Âyetler	30
Peygamberin Eshabı Hakkındaki Âyetler	32
Kur'an'dan Önceki Mukaddes Kitaplarda Peygamber ve Eshabı Hakkındaki Bilgi	34
Peygamber (s.a.v.) in Vasıflarına Dair Hadisler	36
Sahabe-i Kirâm'ın Vasıfları Hakkındaki Hadisler	40

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂMA DAVET

GİRİŞ	46
Hz. Peygamberin İslâma Daveti	51
İslâma Davet Karşısında Müşrikler	51
Hz. Peygamberin Ebû Tâlibi İslâma Daveti	52
Hz. Peygamberin İslâma Davet İçin Cihad Etmekte İsrarı	58
Vahşi b. Harb'in İslâma Girişi	60
Hz. Fâtıma'nın Babasının Haline Ağlaması	61
Hz. Ömer'in Bir Rahibin Haline Ağlaması	63
Fertleri İslâma Davet	63
Hz. Peygamberin Ebû Bekri İslâma Davet Etmesi	64
Allah'ın Resûlünün Hz. Osman b. Affan'ı İslâma Davetli	65

Allah'ın Resûlünün Hz. Ali b. Ebî Tâlibi İslâma Daveti	66
Hız. Peygamberin Amr b. Abeseyi İslâma Davet Etmesi	67
Hız. Peygamberin Halid b. Said b. el-Âs'ı İslâma Davet Etmesi	68
Hız. Peygamberin Dammâd'ı İslâma Daveti	70
Allah Resûlünün İmran'ın Babası Husayn'ı İslâma Daveti	72
Allah'ın Resûlünün Bir Zâtı İslâma Daveti	73
Hız. Peygamberin Muâviye b. Hayde'yi İslâma Daveti	74
Adi b. Hâtim'in İslâma Davet Edilmesi	74
Hız. Peygamberin Zil-Cavşen'id-Dabadi'yi İslâma Daveti	77
Hız. Peygamberin Beşir b. Hasasıyye'yi İslâma Daveti	78
Allah'ın Resûlünün Bir Zâtı İslâma Daveti	78
Allah'ın Resûlünün Ebû Kûhâfe'yi İslâma Daveti	80
Ebû Cehlin İslâma Davet Edilmesi	81
Velid b. Muğire'nin İslâma Davet Edilmesi	82
Hız. Peygamberin Ebû Süfyan ve Hindi İslâma Daveti	83
Hız. Peygamberin Osman ve Talha (r.a)'ı İslâma Daveti	84
Ammar ve Suheyb'in İslâma Davet Edilmesi	84
Esad b. Zûrare ile Zekvan b. Kays'ı İslâma Davet	85
Allah'ın Resûlünün Cemaatleri İslâma Daveti	85
Kuteybe ve Eb'ul-Haysem'in İslâma Giriş	88
Hız. Peygamberin Akıabalarını ve Kureys'i İslâma Daveti	88
Hız. Peygamberin Hac Mevsimlerinde İslâma Davet Vazifesini İfası	91
Beni Âmir ve Beni Muharib Kabilelerini İslâma Daveti	91
Hız. Peygamberin Abese Oğullarını İslâma Daveti	92
Hız. Peygamberin Kindilileri İslâma Daveti	93
Hız. Peygamberin Ka'b Oğullarını İslâma Daveti	94
Hız. Peygamberin Kelb Kabilesini İslâma Daveti	96
Hız. Peygamberin Bekr Kabilesini İslâma Daveti	96
Hız. Peygamberin Mina'daki Kabileleri İslâma Daveti	98
Hız. Peygamberin Mina'daki Bir Cemaati İslâma Daveti	99
Hız. Peygamberin Beni Şeyban Kabilesini İslâma Daveti	99
Hız. Peygamberin Evs ve Hazrec'i İslâma Daveti	102
Hız. Peygamberin Çarşıda Halkı İslâma Daveti	107
Hız. Peygamberin Yakın Akıabalarını İslâma Daveti	108
Hız. Peygamberin Yolculuk Sırasında İnsanları İslâma Daveti	111
Hicret Sırasında İslâma Davet	111
Hız. Peygamberin Yolda Bir Bedeviyi İslâma Daveti	111
Savaşlarda İslâma Davet	113
Hız. Peygamberin Hz. Ali'ye, İslâma Davet Etmedikçe Hiçbir Kavimle Savaş- mamasını Emretmesi	114
Hız. Peygamberin İslâma Davet İçin Elçiler Göndermesi	116

Musab'ı Medine'ye Göndermesi	116
Hz. Peygamberin Ebû Ümame'yi Kavmi Bâhile'ye Göndermesi	116
Allah'a Davet Uğrunda Allah'ın Resûlünün Seriiyeler Göndermesi	119
Bumet-ül-Cendel Seriyesi	119
Zat'üs-Selâsil Seriyesi	119
Hz. Peygamberin Hâlid b. Velid'i Yemen'e Göndermesi	119
Hz. Peygamberin Hâlid b. Velid'i Necran'a Göndermesi	120
İslâmın Emirlerini Yapmaya Davet	123
Hz. Peygamberin Muâz r.a.) a Talimatı	123
Hz. Peygamberin Bir Heyeti, Allah'ın Emirlerini Yapmaya Davet Etmesi...	124
Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Komşu Devletlere ve Diğer Krallara Kendilerini İslâma Davet Etmek İçin Eshabıyla Mektuplar Göndermesi	126
Hz. Peygamberin Eshabını İslâm Davetçileri Olmaya Teşviki	126
Hz. Peygamberin Habeş Kralı Necasi'ye Mektubu	127
Necasi'nin Hz. Peygambere Cevabı	127
Hz. Peygamberin Bizans İmparatoruna Gönderdiği Mektup	128
Ebû Süfyan'ın Rum İmparatoru Herakl ile Konuşması	132
Hz. Peygamberin İran Kralı Kisra'ya Mektubu	136
Peygamberin İskenderiye Meliki Mukavkis'a Gönderdiği Mektup	140
Hz. Peygamberin Bekr b. Vâil'e Mektubu	146
Hz. Peygamberin Benî Cüzame'ye Mektubu	147
Peygamberimizin Ahlâka ve İnsanları Hidayete Sevk Edici Amelleri-ne Dair Kıssalar	148
Yahudî Âlimi Zeyd b. Su'ne'nin Müslüman Oluşu	148
Hudeybiye Anlaşması	150
Hudeybiye Anlaşmasına Dair Hz. Ömer'in Görüşü	157
Hudeybiye Anlaşmasına Dair Hz. Ebû Bekr'in Görüşü	157
Amr İbn'îl-Âs'ın Müslüman Oluşu	158
Hâlid b. Velid'in İslâma Girişi	160
Mekke'nin Fethi	162
Resûlullah'ın Mekke'ye Girişi	166
Süheyl b. Amr'ın Müslüman Oluşu ve Resûlullah (s.a.v.)'in Güzel Ahlâkına Şehadetı	173
Resûlullah (s.a.v.)'in Fetih Günü Mekkelilere Söyledikleri	174
Ebû Cehl'in Oğlu İkrime'nin Müslüman Oluşu	175
Safvan b. Ümeyye'nin Müslüman Oluşu	178
Huveytib b. Abd'ül-Uzza'nın Müslüman Oluşu	180
Hâris b. Hişam (ra.a)'ın Müslüman Oluşu	181
Nudayr b. Haris'îl-Abderi'nin Müslüman Oluşu	182
Tâif Ahalisi Sakiflilerin Müslüman Oluşu	183

Sahabe'nin Tek Tek Fertleri İslâm'a Daveti	186
Ebû Bekr es-Sıddık'ın İslâma Daveti	186
Ömer b. Hattab'ın Daveti	186
Musab b. Umayr'ın Daveti	187
Sa'd b. Muâz'ın Abd-i Eşhel Oğullarını İslâma Daveti ve Müslüman Oluşları	189
Tuleyb b. Umeyr'ın Daveti	190
Umeyr b. Vehb ve Safvan b. Umeyye	191
Umeyr'ın Müslüman Oluşu ve Mekkelileri Daveti	192
Hz. Ömer'in Umeyr Hakkındaki Sözü	193
Ebû Hüreyre'nin Annesini İslâma Daveti	194
Ümmü Süleym'in Kendisiyle Evlenmek İsteyen Ebû Talha'yı İslâma Daveti	195
Sahabenin Arap Kabilelerini İslâma Daveti	196
Dımam İbn-i Sa'lebe'nin Sa'd İbn-i Bekr Kabilesini İslâma Daveti	196
Amr İbn-i Murre el-Cüheni'nin Kavmini İslâm'a Daveti	197
Urve İbn-i Mes'ud (r.a.)'ın Sakif Kabilesini İslâma Daveti	199
Urve'nin Vasiyeti	200
Devs'li Tufeyl İbn-i Amr'ın Kavmini İslâma Daveti	200
Eshabın İslâma Davet İçin Fertler ve Heyetler Göndermesi	202
Sahabenin İslâma Davet İçin Mektuplar Göndermesi	203
Ziyad İbn-i Haris Essudaî'nin Kavmine Mektubu	203
Buceyr İbn-i Zühayr İbn-i Ebî Sülma (r.a.)'nın Kardeşi Ka'ba Mektubu ...	204
Halid İbn-i Velid'in İranlılara Mektubu	206
Halid İbn-i Velid'in Medainlilere Mektubu	206
Halid İbn-i Velid'in Hürmüz'e Mektubu	207
Peygamber (s.a.v.) Zamanında Savaşlarda Sahabenin İslâma Daveti	208
Ka'b b. Umeyr'ın İslâma Daveti	209
İbn-i Ebi'l Avca'nın İslâma Daveti	209
H. Ebû Bekir Zamanında Sahabenin Harpte Allah'a ve Resûlüne Davet Vazifelerini İfaları ve Ebû Bekir'in Kumandanlara Tavsiyesi	210
Ebû Bekir'in Ordularını Şam Tarafına Gönderirken Kumandanlarına Verdiği Emir	210
Hz. Ebû Bekir'in Mürtedler Üzerine Gönderirken Halid'e Verdiği Emir	211
Halid İbn-i Halid'in Hire'lileri İslâma Daveti	211
Halid'in Yermuk Harbinde Romalı Kumandan Cerece'yi İslâma Daveti ve Müslüman Oluşu	212
H. Ömer'in Zamanında Harplerde Sahabenin Düşmanları İslâma Davet Etmesi ve Hz. Ömer'in Bu Hususu Kumandanlara Tavsiyesi	215
Hz. Ömer'in Harpte İnsanları Üç Gün İslâma Davetin Gereğine Dair Sa'd'a Yazdığı Mektup	215

Selman-ı Farisî'nin Kasr-ı Ebyad Savaşında Halkı Üç Gün İslâma Davet Edişî	215
Nu'man İbn-i Mukarrın ve Atkadaşlarının Kadisiye Savaşında Rüstem'i Davet Edişleri	216
Muğîre b. Şu'be'nin Rüstem'i Davet Edişî	216
Ribî b. Amir'in Rüstem'i Daveti	217
Muğîre b. Şu'be ve Huzeyfe b. Mihsan'ın İkinci ve Üçüncü Günlerde Rüstem'i İslâma Davet Etmeleri	219
Sa'd'ın, Arkadaşlarından Bir Gurubu Harp Başlamadan Önce Kısra'ya Göndermesi	219
Abdullah İbn-i Mu'temm'in Benî Tağlib ve Diğer Kabileleri «Tekrît» Savaşında İslâma Daveti	224
Amr İbn-i Âs'ın Mısır Savaşında İslâma Daveti	224
Sahabenin Selemet'ü-bnü Kays'ıl-Eşcein'in Kumandasında Harpte İslâma Davet Vazifelerini İfaları	226
Ebû Musa El-Eş'arî'nin Savaştan Evvel İsfahanlıları İslâma Daveti	227
Sahabenin Güzel Amelleri ve Örnek Ahlâkı	227
Amr b. Cemuh'un İslâma Giriş Olayı, Oğlunun ve Muâz b. Cebel'in Yapışmaları	227
Eb'ud-Derdâ'nın İslâma Girişi ve İbn-i Revaha'nın Bu Husustaki Gayreti ...	229
Hız. Ömer'in Amr b. el-Âs'a Cizye ve Esirler Hakkındaki Mektubu	230
İskenderiye Fethinde Sahabenin Başından Geçenler	231
Hız. Ali'nin Zirhî, Bir Hristiyanla Arasında Geçenler, Ve O Hristiyan'ın Müslüman Oluşu	232

İKİNCİ BÖLÜM

BİAT

GİRİŞ	337
İslâma Girmek Üzere Yapılan Biat	239
İslâm Esaslarını Tatbîke Dair Biat	240
Hicret Etmek Üzere Yapılan Biat	242
Yardım Hususunda Biat	243
Cihad Etmek Üzere Biat	246
Ölüm Üzere Biat	247
Dinlemek ve İtaat Etmek Hususunda Biat	247
Kadınların Biatı	248
Çocukların Biatı	251
Eshabın Halîfelere Biatı	251

Eshabın Ebû Bekr'e Biatı	251
Eshabın Hz. Ömer'e Biatı	252
İslâma Giren İranlıların Hz. Osman'a Biatleri	252
Müslümanların Hz. Osman'ın Hilâfetini Tasdik İçin Biat Etmeleri	252

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALLAH YOLUNDA DAVETTE UĞRANILAN SİKINTILARA GÜÇLÜKLERE TAHAMMÜL

GİRİŞ	357
Hz. Muhammed'in Peygamber Olarak Gönderildiği Anda İnsanlığın Durumu	259
Peygamber (s.a.v.) in Allah'a Davet Yolunda Eziyet ve Baskılara Dayanması	261
Resûlullah'ın Kureys'ten Gördüğü Eziyetler ve Onlara Karşı Tutumu	262
Ebû Cehl'in Resûlullah'a Eziyeti ve Hamza'nın Ebû Cehilden Resûlullah'ın Öcünü Alması	267
Ebû Cehl'in Hz. Peygamber (s.a.v.) e Eziyet Etmeye Kararı ve Allah'ın Onu Perişan Etmesi	268
Ebû Cehl'in Peygambere Eziyeti ve Tuleyb b. Umeyr'in Resûlullah'ın İntikamını Alması	269
Peygamberin Uteybe b. Ebî Leheb'e Beddûası ve Onun Helâk Oluşu	270
Peygamberin Komşuları Ebû Leheb ve Ukbe b. Ebî Muayt'tan Çektikleri ...	270
Peygamberin Taif'te Çektiği Eziyetler	270
Resûlullah'ın Uhud Savaşında Çektiği Eziyetler	274
Allah'a Davet Uğrunda Eshab'ın (r.a) Baskılara ve Eziyetlere Katlanması	275
Resûlullah (s.a.v.) in Ömer b. Hattab İçin Dûası ve Ömer'in Müslüman Oluşu	277
Müslümanların Zulme Uğraması, Ebû Bekir'in Habeşistan'a Hicreti ve İbn-i Dugunne İle Aralarında Geçen Hadise	278
Ömer b. Hattab (r.a.) in Baskılara Tahammülü	280
Osman b. Affan (r.a.) in Baskılara Tahammülü	282
Talha b. Ubeydullah (r.a.) in Baskılara Tahammülü	282
Zübeyr b. Arvam (r.a.) in Baskılara Tahammülü	283
Peygamberin Müezzini Bilâl b. Rebah (r.a.) in Baskılara Tahammülü	284
Allah Yolunda Bilâl'in Çektiği Eziyetler	284
Ammar b. Yasir ve Ailesinin Güçlüklere Tahammülü	285
Habbab b. El-Eret'in Baskılara Tahammülü	287
Gıfar Kabilesinden Ebû Zer'in Baskılara Tahammülü	288
Saîd b. Zeyd ve Hanımı Hz. Ömer (r.a.) in Kızkardeşi Fâtıma'nın Baskılara Tahammülleri	291

Osman b. Mazûn'un Baskılara Tahammülü	294
Mus'ab b. Umeyr (r.a.) in Baskılara Tahammülü	296
Abdullah b. Huzafe Es-Sehmi (r.a.) in Sıkıntılara Tahammülü	296
Diğer Eshab'ın Baskılara Tahammülü	297
Eshabın Müşriklerden Gördükleri Eziyetler	297
Zatürrikâ Gazvesi, Peygamber (s.a.v.) ve Eshabının Çektiği Eziyetler	298
Allah'a ve Resûlüne Davet Yolunda Açlığa Tahammül	299
Peygamber (s.a.v.) in Açlığa Tahammülü	299
Açlık Çekene Şiddetli Hesap Sorulmaz	299
Hz. Peygamber (s.a.v.) in İçinde Ateş Yakılamıyan Evleri	299
Peygamber (s.a.v.) in Karşılaştığı Güçlükler	300
Peygamber (s.a.v.) ve Eshabının Açlıktan Karınlarına Taş Bağlamaları ...	301
Hz. Âişe (r.a.) in Tokluk Hakkındaki Sözleri	302
Peygamber (s.a.v.) Ailesinin, Ebû Bekir ve Ömer (r.a.) nın Aç Kalışları	303
Peygamber (s.a.v.), Ebû Bekir ve Ömer (r.a.) nın Aç Kalışları ve Ebû Eyyûb İle Aralarında Geçenler	302
Hz. Ali ve Hz. Fâtima'nın Aç Kalışları	304
Hz. Peygamberin Ömmü Süleym'e Açlığa Tahammül Etmesini Tavsiyesi ...	304
Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Aç Kalışı	305
Mikdâd b. Esved ve İki Arkadaşının Aç Kalışları	305
Ebû Hüreyre'nin Aç Kalışı	306
Hz. Ebû Bekir'in Kızı Esma'nın Aç Kalışı	308
Resûlullah'ın Eshabının Aç Kalışı	310
Hendek Savaşında Gecelerin Eshabın Üşümesi ve Aç Kalışı	310
Resûlullah'ın Eshabının Açlık ve Zafiyet Sebebiyle Namazda Kıyamda Du- ramamaları	310
Sahabenin Açlıktan Yaprak Yemesi ve Çektikleri Sıkıntılar	311
Ebû Ubeyde ve Arkadaşlarının Seferde Açlığa Tahammülü	312
Tihâme Savaşında Hz. Peygamber ve Eshabının Açlığa Tahammülü	313
Cuma Günleri Bir Kadının Eshabın Bir Kısımına Yemek Vermesi	314
Eshabın Çekirge Yemesi ve Cahiliyyet Devrinde Buğday Ekmeğini Tanıma- maları	314
Allah Yoluna Davet Uğrunda Susuzluğa Tahammül	315
Tebûk Seferinde Eshabın Susuz Kalışı	315
Yermûk Savaşında, Haris'in, İkrime'nin ve Ayyaş'ın Susuzluğa Tahammülü	315
Ensardan Ebû Amr'ın Allah Yolunda Susuzluğa Tahammülü	316
İslâm Uğrunda Şiddetli Soğuklara Tahammül	317
İslâm Uğrunda Çekilen Elbise Sıkıntısı	318
Hz. Hamza'nın Tekfini	318
Şurahbil b. Hasene İle Resûlullah Arasında Geçenler	318
Hz. Ebû Bekir'in Çektiği Elbise Sıkıntısı ve Cibril'in Müjdesi	318

Hız. Ali ve Fâtıma'nın Elbise Sıkıntısı Çekmesi	319
Sahabenin Yün Elbiselerle, Hurma Yiyip Su İçerek İdare Etmesi	319
Eshab-ı Suffe'nin Elbise Sıkıntısı Çekmesi	319
Eshabın Allah Yolunda Korkulu Günler Geçirmesi	321
Eshabın Hendek Savaşında, Geceleyin Korku, Açlık ve Şiddetli Soğukla Karşı Karşıya Gelişleri	321
Allah Yolunda Yara ve Hastalıklara Tahammül	324
Uhud Savaşında Abdüleşhel Oğullarından İki Kişinin Durumu	324
Amr b. Cemuh'un Başına Gelenler ve Uhud'da Şehid Düşmesi	324
Rafî' b. Hadîç Hadîsesi	325

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HİCRET

GİRİŞ	329
Hız. Peygamber ve Ebû Bekir'in Medine'ye Hicretleri	331
Ömer b. Hattab ve Diğer Sahabenin Hicreti	339
Mekke'den Medine'ye İlk Hicret Edenler	339
Ömer b. Hattab (r.a) ve İki Arkadaşının Medine'ye Hicreti	339
Osman b. Affan (r.a.) in Hicreti	341
Ali b. Ebî Talib'in Hicreti	341
Ca'fer b. Ebî Talib ve Arkadaşlarının (r.a) Habeşistan'a Hicretleri Daha Sonra da Medine'ye Dönmeleri	342
Eshabın Medine'ye Dönüşü, Necâşî'nin Müslümanlığı ve Resûlullah (s.a.v.) in onun için Allah'dan Af Dilemesi	348
Habeşistan'a Hicret Edip de Medine'ye Dönenlerin Üstünlükleri ...	349
Ebû' Seleme ve Ümmü Seleme'nin Medine'ye Hicretleri	351
Suheyli b. Sinan'ın Hicreti	352
Abdullah b. Ömer'in Hicreti	353
Abdullah b. Cahş'ın Hicreti	353
Damra b. El-Ays'ın Hicreti	354
Vasile b. Eska'nın Hicreti	355
Benî Eslem'in Hicreti	356
Cünade b. Ebî Ümeyye'nin Hicreti	356
Hicret Hususunda Saffan b. Umeyye ve Diğerlerine Söylenenler ...	357
Kadınların ve Çocukların Hicreti	359
Hız. Peygamberin ve Ebû Bekir'in Ailelerinin Hicreti	359
Hız. Peygamberin Kızı Zeyneb'in Hicreti ve Yolda Başına Gelenler	359
Ebû Leheb'in Kızı Dürre'nin Hicreti	361
Abdullah b. Abbas ve Diğer Çocukların Hicreti	361

BEŞİNCİ BÖLÜM

YARDIM
(FEDAKÂRLIK)

GİRİŞ	365
Ensarın Vazifesi Başlıyor	367
Muhacirlerle Ensar Arasındaki Kardeşlik	370
Abdurrahman b. Avf ile Sa'd b. Rebi'nin Kıssası	370
Muhacirlerle Ensar Arasındaki Miras Meselesi	370
Ensarın Muhacirlere Mâli Yardımı	372
İslâmî Bağları Kuvvetlendirmek İçin Ensarın Cahiliyet Devrindeki Bağları Tamamen Kismeleri	374
Yahudi Ka'b b. Eşrefin Öldürülmesi	376
Ebû Râfi, Sellâm b. Eb'il-Hukayk'ın Öldürülmesi	376
Yahudi İbn-i Şeybenin Öldürülmesi	379
Benî Kaynuka, Benî Nadîr ve Benî Kureyza Savaşları ve Ensarın Bu Husustaki Gayreti	380
Benî Kaynuka Hadisesi	380
Ben'in Nadîr Hadisesi	383
Benî Kureyz'a Hadisesi	384
Ensar'ın Dindeki Şerefli Mevkileriyle İftihar Etmeleri	387
Ensarın Dünya Zevklerinden ve Dünya Metaindan Vaz Geçip, Allah ve Resûlünü Hoşnud Etmeleri	388
Mekke'nin Fethinde Ensar	388
Huneynde Ensar ve Hz. Peygamberin Onların Vasıfları Hakkındaki Sözleri Ensarın Vasıfları	393
Ensarın Vasıfları	393
Ensarın Cömertliği ve Hizmetleri	393
Hz. Peygamberin Ensara İkrâmı ve Üseyd b. Hudayr Hadisesi	393
Muhammed b. Mesleme ile Hz. Ömer Arasında Geçen Hadise	395
Hz. Peygamberin Sa'd b. Ubadeye İltifatı	396
Cerir'in Enes'e Hizmeti	396
Ebû Eyyüb'ül-Ensarinin İbn-i Abbas'a Misafir Olması ve İbn-i Ab- bas'ın Ona Hizmeti	396
İbn-i Abbas'ın Ensarın İşini Görmek İçin Vali Nezdindeki Teşeb- büsleri	397
Ensar İçin Dûa ve Niyaz Etmek	398
Hilâfet Meselesinde Ensarın Tercih Edilmesi	399
Hz. Peygamberin Kureyş Hakkındaki Sözleri	399
Benî Saide Sakifesi Hadisesi	399

II. CILDİN FİHRİSTİ

ALTINCI BÖLÜM

SAVAŞ - CİHAD

GİRİŞ	415
Resûlullah'ın Eshabını Cihada ve Mallarını Bu Uğurda Harcamaya Teşviki	417
Resûlullah (s.a.v.) in Bedir Savaşına Çıkışı, Eshabıyla Yaptığı İstişare ...	417
Resûlullah (s.a.v.) in Savaş Başlamadan Önce Müslümanları Cihada Teşviki ve Ümeyr b. El-Hummam (r.a.) in Bu Husustaki Sözleri	
Tebûk Savaşı, Müslümanların Bu Savaşta Can ve Mallarını Fedâ Etmeleri Allah Yolunda Savaşa Davet İçin Resûlullah'ın Eshabını Mekke'ye ve Kabilelere Göndermesi	421
Eshab'ın Tebûk Savaşında Yaptıkları Malî Yardımlar	425
Üsame Ordusu	425
Vefatı Sırasında Ebû Bekir (r.a.) in Ömer (r.a.) e Söyledikleri	427
Ebû Bekir (r.a.) in Dinden Dönenler ve Zekât Vermeyenlere Karşı Açtığı Savaş	435
Ebû Bekir'in Muhacirler ve Ensarla Savaş Hakkında Görüşmesi ve Bu Hususta Yaptığı Konuşma	436
Ebû Bekir (r.a.) in Savaşa Gitmek İstemiyen ve İzin İsteyenlerin İsteklerini Kabul Etmemesi	436
Ebû Bekir (r.a.) in Allah Yolunda Ordular Göndermesi, Müslümanları Savaşa Teşviki ve Rumlarla Yapacağı Savaş Hususunda Eshabla Yaptığı İstişare	438
Ebû Bekir'in Müslümanları Allah Yolunda Cihada Teşviki	442
Ebû Bekir'in Halid b. Velid'e ve Beraberindeki Eshaba Allah Yolunda Cihad Hakkında Gönderdiği Mektup	442
Ebû Bekir'in, Rumlarla Savaş Hakkında Eshab'ın İleri Gelenleriyle Görüşmesi	443
Ömer b. Hattab (r.a.) in Allah Yolunda Teşviki ve Karşılaştığı Hadiselerde Arkadaşları İle İstişaresi	449
Osman b. Afvan (r.a.) in Savaşa Teşviki	452
Ali b. Talib (r.a.) in Müslümanları Savaşa Teşviki	452
Sa'd b. Vakkas (r.a.) ve Asım b. Amr'ın Cihada Teşviki	456
Eshab'ın Allah Yolunda Savaşa Koşmayı Can'ü Gönülden Arzu Etmeleri	458
İmkânsızlıkları Dolayısıyla, Allah Yolunda İnfak Edememek ve Savaşa Gidememekten Eshab'ın Duyduğu Üzüntü	468

Allah Yolunda Savaşa Çıkan Ordulara Geç İştirak Edenlerin Hoş Karşılammaması	470
Savaşı İhmal Ederek Resûlullah (s.a.v.) dan Geri Kalanların Kınanması ve Cezalandırılması	472
Cihadı Terkederek Malının ve Ailesinin Yanında Kalan Kimselerin İkazı	479
Savaşı Terkedip Ziraatle Uğraşan Kimselerin İkazı	481
Orduda Meydana Çıkması Muhtemel Olan Fitneyi Önlemek İçin Tedbir Almak	482
Bir Müddet Savaşmanın Zarureti	485
Seferlerin, Asker ve Ailelerin İhtiyaçlarını Gözönüne Alarak Tanzimi	485
Savaşta Toza Toprağa Bulanmanın Allah Katında Mükâfatı	486
Savaşta Askerin Birbirine Hizmeti	487
Savaşta Oruç	489
Savaşta Namaz	490
Savaşta Allah'ı Zikir	494
Allah Yolunda Cihada Çıkılırken Yapılan Dûaların Önemi	496
Hz. Peygamber'in Hayber'e Yaklaştığında Yaptığı Duâ	496
Savaş Başlarken Yapılan Dûa	497
Peygamberin Bedir Savaşındaki Dûası	497
Hz. Peygamberin Uhud ve Hendek Savaşlarında Yaptığı Dûa	498
Resûlullah'ın Bedir Savaşında Yaptığı Dûa	498
Uhud Savaşı Bittikten sonra Resûlullah (s.a.v.)'ın Yaptığı Dûa	499
Müslümanların Savaş Yıllarında İlmî İhmal Etmemeleri	501
Allah Yolunda Savaşanlar İçin Bağışta Bulunmak	503
Allah Yolunda Hiçbir Karşılık Gözetmeksizin Samimiyetle Savaşmanın Önemi	505
Savaşta Kumandana İtaat	511
Resûlullah (s.a.v.)'ın Savaşta Dağılmayı ve Evlere Baskın Yapmayı Menetmesi	511
Savaşta Nöbet Tutmak	512
Hastalıklara Tahammül Ederek Savaşa Katılmak	515
Allah Yolunda Savaşırken Yaralanma	516
Şehid Olmak İçin Allah'a Dûa ve Niyazda Bulunmak	519
Eshabın Allah Yolunda Savaşa ve Ölüme Koşmaları	524
Bedir Savaşında	524
Uhud Savaşında	524
Recî Gazvesi	525
Bi'r-i Maüne Hadisesi	534
Mûte Savaşı	536

Yemame Savaşı	539
Yermûk Savaşı	542
Sahabenin Allah Yolunda Ölûme Koştuklarına Dair Diğer Kıssalar	542
Eshab'ın Kahramanlığı	545
Hz. Ebû Bekir'in Kahramanlığı	545
Hz. Ömer'in Yiğitliği	545
Hz. Ali'nin Yiğitliği	546
Talha b. Ubeydullah (r.a.) in Yiğitliği	549
Zübeyr b. Avvam'ın Yiğitliği	550
Sa'd b. Ebî Vakkas'ın Yiğitliği	552
Hz. Hamza'nın Yiğitliği	553
Abbas b. Abdülmuttalib'in Yiğitliği	555
Muâz b. Amr b. Cemuh ile Muâz b. Afra'nın Yiğitliği	555
Ebû Dücâne'nin Yiğitliği	556
Halid b. Velid'in Yiğitliği	563
Bera' b. Malik'in Yiğitliği	564
Ebû Mihcen es-Sekafi'nin Yiğitliği	564
Ammâr b. Yasir'in Yiğitliği	566
Amr b. Madiyekrib'in Yiğitliği	567
Abdullah b. Zübeyr'in Yiğitliği	568
 Savaştan Kaçanlara Eshabın Baskısı	 572
Savaştan Kaçanların Pişmanlıkları, Ağlayıp Sızlamaları	572
Allh Yolunda Savaşanların Techizi ve Onlara Yardım	575
Allah Yolunda Para Karşılığı Savaş	576
Orduya Mâlî Yardımda Bulunanların Hükmü	577
Savaşa Bedel Göndermenin Durumu	577
Allah Yolunda Savaş İçin Yardım İsteyenlerin Hoş Karşılanmaması	578
Savaş İçin Ödünç Vermek	578
Savaşa Giden Ordunun Uğurlanması	580
Gâzileri Karşılama	581
Ramazan Ayında Yapılan Savaşlar	582
Savaşa İştirak Edenlerin Yazılarak Tesbiti	584
Savaş Dönüşü Şükür Namazı Kılmak ve Ziyafetler Vermek	584
Kadınların Savaşa İştiraki	585
Kadınların Savaştaki Hizmetleri	592
Kadınların Bilfiil Çarpışmalara İştiraki	593
Kadınların Savaşa Katılmasının Âdet Haline Getirilmemesi	595
Çocukların Savaşa İştiraki ve Yararlıkları	597

YEDİNCİ BÖLÜM

DEVLET İDARESİ

GİRİŞ	600
Eshabın, Tefrikanın Felâketi Hakkındaki Görüşleri	603
Hz. Peygamber'in Vefatından Sonra Eshabın Devlet Başkanlığı Hususundaki Tutumu	606
Eshabın Ebû Bekr'in Devlet Başkanlığı Üzerindeki İttifakı	606
Eshabın Ebû Bekr'i Devlet Başkanlığına Seçişİ	613
Millet İradesine Verilen Önem	617
Devlet Başkanlığını Kabul Zarureti	619
Devlet Başkanı Seçilmesi Üzerine Ebû Bekr'in Üzülmeye	619
Halifenin Kendi Yerine Liyakatli Birisini Tavsiyesi	621
Devlet Başkanlığı Üzerine Ehl-i Hal' Ve'l-Akdin İstişare Etmesi ...	625
Devlet Başkanlığının Şartları	630
Halifenin Mülâymılığı ve Otoritesi	633
Halifenin Takdîrî Tasarrufları	636
İstişare	637
Hz. Peygamberin Eshabıyla İstişaresi	637
Hz. Ebû Bekr'in İleri Gelenlerle İstişaresi	641
Hz. Ömer'in İleri Görüşlü Kimselerle İstişaresi	642
Valiler, Kumandanlar ve Temsilcilerin Tayini	646
İlk Kumandanın Tayini	646
On Kişiyi Bir Başkan Tayini	647
Yolculukta Bir Başkanın Lüzumu	647
Bir Kumandan ve Bir Başkanda Aranacak Vasıflar	647
Başkanın Sorumluluğu	649
Eshabın Memuriyeti Kabulden Çekinmesi	650
Halîfeye, Kumandanlara, Memurlara Saygı ve Emirlerine İtaat	656
Kumandanların Birbirlerine Saygılı Davranması	663
Devlet Başkanının Halk Üzerinde Hakkı	665
İdarecilere Dil Uzatmamak	665
İdarecilere Karşı Hak ve Hakikatîl Söylememenin Vebâli	665
İdarecilerin Yanında Hakikati Konuşmak ve Allah'ın Emirlerine Aykırı Olan Emirlerini Kabul Etmemek	667
Halkın İdareciler Üzerindeki Hakları	670
Halîfeyi, İdarecileri Memnun Etmek İçin İhtiyaç Sahiplerini Geri Çevirmenin Hoş Karşılanmaması	671
İdarecilerin Halkın Durumu İle Alâkadar Olması	675
Seferdeki Orduların Yerine, Muayyen Bir Zaman Sonra Yenilerinin Gönderilmesi	677

Felâket Anlarında Devlet Başkanlarının Vatandaşlarıyla İlgili Tedbirler Alması	677
Devlet Başkanının Şefkatli ve Merhametli Olması	678
Hız. Peygamber ve Eshabının Adâleti	680
Hız. Peygamberin Adâleti	680
Hız. Ebû Bekr el-Siddîk'in Adâleti	683
Hız. Ömer el-Faruk'un Adâleti	684
Osman-ı Zinnureyn'in Adâleti	695
Ali el-Murtaza'nın Adâleti	695
Abdullah b. Revâha'nın Adâleti	696
Mikdâd b. Esved'in Adâleti	697
Halîfelerdeki Allah Korkusu	698
Hız. Ebû Bekr'deki Allah Korkusu	698
Hız. Ömer'deki Allah Korkusu	698
Devlet Başkanının Allah'tan Başka Kimseden Korkmaması	700
Halîfelerin, Halîfelere ve İdarecilere Tavsiyeleri	701
Hız. Ebû Bekr'in, Hız. Ömer'e Tavsiyeleri	701
Hız. Ebû Bekr'in, Amr b. Âs ve Diğerlerine Tavsiyeleri	703
Hız. Ebû Bekr'in, Şurahbil b. Hasene'ye Tavsiyeleri	704
Hız. Ebû Bekr'in, Yezid b. Ebû Süfyan'a Tavsiyeleri	704
Hız. Ömer'in, Kendisinden Sonra Halîfe Olacak Kimseye Tavsiyeleri	705
Hız. Ömer'in Ebû Ubeyde b. Cerrah'a Tavsiyeleri	706
Hız. Ömer'in, Sa'd b. Ebî Vakkas'a Tavsiyeleri	707
Hız. Ömer'in, Utbe b. Gazvan'a Tavsiyeleri	708
Hız. Ömer'in, Alâ b. Hadrami'ye Tavsiyeleri	708
Hız. Ömer'in, Ebû Musâ el-Eş'ari'ye Tavsiyeleri	709
Hız. Osman ez-Zinnureyn'in Tavsiyeleri	710
Hız. Ali'nin İdarecilerine Tavsiyeleri	712
Halkın Devlet Başkanlarına Nasihatleri	714
Ebû Ubeyde b. Cerrah'in Müslümanlara Tavsiyeleri	716
Halîfelerin ve İdarecilerin Yaşayışları	718
Hız. Ebû Bekr'in Yaşayışı	718
Umeyr b. Sa'd el-Ensari'nin Yaşayışı	723
Ebû Hureyre'nin Yaşayışı	725

SEKİZİNCİ BÖLÜM

İÇTİMÂİ YARDIMLAŞMA - İNFÂK

GİRİŞ	729
Hız. Peygamber (s.a.v.) in ve Eshabının Müslümanları İnfak Etme- ğe Teşvikleri	732

Hiz. Peygamberin Müslümanları İnfâka Teşviki	732
Peygamber (s.a.v.) in ve Eshabını İnfâk Etmeye Teşvikleri	733
En Kıymetli Malların Allah Yolunda İnfâkı	743
Yardıma Muhtaç Olanların Allah Yolunda İnfâkı	747
Allah Rızası İçin Ödünç Vermek	750
İslâm Uğrunda Yapılan İnfâk	753
Allah Yolunda Cihâd İçin Yapılan İnfâk	753
Hz. Ebû Bekr'in İnfâkı	753
Hz. Osman'ın İnfâkı	753
Abdurrahman b. Avf'ın İnfâkı	755
İbn-i Ömer'in İnfâkı	756
Ömer b. Hattab, Asım b. Adiy ve Diğer Sahabenin İnfâkı	756
Zeyneb binti Cahş'ın Allah Yolunda İnfâkı ve Tebûk Savaşında Diğer Ka- dınların Gönderdikleri Yardımlar	756
Fakirlere, Yoksullara ve İhtiyaç Sahiplerine Yapılan İnfâk	758
Ömer b. Hattab'ın İnfâkı	758
Saîd b. Âmir b. Hizyem el-Cemhi'nin İnfâkı	759
Abdullah b. Ömer'in İnfâkı	761
Osman b. Ebi'l-Âs'ın İnfâkı	762
Hz. Âişe'nin İnfâkı	762
Yoksullara Bizzat Vermenin Fazîleti	763
Yoksullara Yapılan Yardım	764
Zekât ve Sadaka	766
Allah Yolunda Verilen Hediyeler	768
Fakirleri Doyurma	769
Hz. Peygamber (s.a.v.) in Yemek Vermesi	770
Ebû Bekr'in Yemek Vermesi	771
Ömer b. Hattab'ın Verdiği Yemek	772
Talha b. Ubeydullah'ın Verdiği Yemek	772
Cafer b. Ebû Talbi'nin Verdiği Yemek	772
Suheyb b. Rumi'nin Verdiği Yemek	773
Abdullah b. Ömer'in Verdiği Yemek	773
Abdullah b. Amr b. Âs'ın Verdiği Yemek	774
Sa'd b. Ubâde'nin Verdiği Yemek	775
Ebû Şuayb el-Ensârî'nin Verdiği Yemek	776
Hayyad'ın Verdiği Yemek	776
Câbir b. Abdullah'ın Verdiği Yemek	777
Ebû Talha el-Ensârî'nin Verdiği Yemek	779
Eş'as b. Kays el-Kindî'nin Verdiği Yemek	780
Ebû Berze'nin Verdiği Yemek	780

Medine'ye Gelen Misafirlerin Ağırlanması	781
İslâma Girmek İsteyenlere Verilen Ziyafet	784
Ramazanda Ehl-i Suffe'ye Verilen Yemek	785
Kıtlık Senesi Bedevîlere Verilen Yemek	787
Kıtlık Senesi Hz. Ömer'in Halka Verdiği Yemek	788
Emir'ül-Mü'minin Hz. Ömer'in Yetimlerle İlgilenmesi	790
Yiyecek Dağıtmak	791
Kıtlık Senesi Hz. Ömer'in Mısır Valisi Amr b. Âs'a Yazdığı Mektup ve Amr'in Cevabı	792
Bir Müslümanı Giydirmenin Sevabı	796
Elbiseler Dağıtmak ve Fakirleri Giydirmek	794
Mücahitlere Yemek Vermek	797
Hz. Peygamber'in İnfâk Tarzı	799
Zekât, Sadaka ve Ganîmetlerin Taksimi	802
Hz. Peygamberin Taksimi	802
Ebû Bekr es-Siddîk'in Devlet Malını Adilâne Taksimi	803
Ömer'ül-Faruk'un Devlet Malını Taksimi ve İlk Müslümanlarla Nesepece Üs- tün Olanlara Fazla Vermesi	805
Hz. Ömer'in Dağıttığı Malları, Defterlere Yazarak Tanzim Etmesi	808
Hz. Ömer'in, Mal Taksiminde Ebû Bekr'in Görüşüne Dönüşü	810
Hz. Ömer'in Eshabın İleri Gelenlerine İkramı	810
Allah Yolunda Savaşırken Yara Alan Bir Adama Hz. Ömer'in Yardımı	811
Ali b. Ebî Talib'in Devlet Malını Halka Taksimi	812
Hz. Ömer ve Ali'nin Beyt'ül-Mâl'de Olan Bütün Malı Dağıtmaları	812
Müslümanların Ganîmetlerde Hakları Olduğu Hususunda Hz. Ömer'in Gö- rüşü	815
Talha b. Ubeydullah'ın, Malını Yakınlarına Dağıtması	817
Zübeyr b. Avvam'ın Borcuna Sadakati ve Vasiyeti	818
Abdurrahman b. Avf'ın, Malını Dağıtması	820
Ebû Ubeyde b. Cerrah, Muâz b. Cebel ve Huzeyfe'nin Mallarını Dağıtmaları	820
Abdullah b. Ömer'in Malını Dağıtması	822
Eş'as b. Kays'ın Malını Dağıtması	823
Hz. Âişe'nin Para Dağıtması	823
Ümmü'l-Mü'minin Sevde Binti Zehra'nın Para Dağıtması	823
Ümmü'l-Mü'minin Zeyneb binti Cahs'ın Para Dağıtması	823
Doğan Çocuklara Maaş Bağlanması	825
Hz. Ömer'in Devlet Malına Gösterdiği İtina	826
Hz. Ömer'le Asım b. Ömer Arasındaki Hadise	828
Resûlullah ve Eshabının Kendilerine Teklif Edilen Serveti Müşrik- lerden Gelen Hediyesi Kabul Etmemeleri	831

H. Peygamber (s.a.v.) in, Kendisine Teklif Edilen Serveti Kabul Etmemesi	831
H. Peygamber'in, Bir Müşrik'in Fidyasını Kabul Etmemesi	832
H. Peygamber'in Bir Müşrik'in Hediyesini Kabul Etmemesi	833
Ebû Bekr el-Siddik'in Kendi Şahsı İçin Amme Malını Harcamaktan Çekilmesi, Aldığı Maaşları İadesi	834
Ömer b. Hattab'ın Hediye Kabul Etmeyişi ve Devlet Malını Koruması	836
Kıtlık Senesinde, Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın Devlet Hizmeti Karşılığında Ücret Almak İstememesi	837
Said b. Amir'in Memuriyet Karşılığında Ücret Kabul Etmemesi	837
Abdullah b. Sa'd'ının Devlet Hizmetini Ücretsiz Görmek İstemesi	838
Hakim b. Hizâm'ın Kendisine Verilen Malı Kabul Etmemesi	839
Amir b. Rebîa'nın Kendisine Verilen Arazi Parçasını Kabul Etmemesi	840
Ebû Zer'îl-Gıfârî'nin Kendisine Verilen Malı Kabul Etmemesi	840
Resûlullah (s.a.v.) in Azatlı Kölesi Rafî'in Kendisine Verilen Malı Kabul Etmemesi	841
Ebû Bekr'in Oğlu Abdurrahman'ın Kendisine Teklif Edilen Malı Kabul Etmemesi	842
Abdullah b. Ömer'in Kendisine Teklif Edilen Malı Almaması	843
Abdullah b. Cafer Ebi Talib'in Teklif Edilen Malı Reddi	844
Abdullah b. el-Erkam'ın Devlet Hizmetine Karşılık Maaş Almaması	844
Amr b. Numan b. Mukarrin'in Kur'an Okuması Karşılığında Kendisine Teklif Edilen Parayı Kabul Etmemesi	844
H. Ebû Bekr'in Kızları Esmâ ve Âişe'nin Verilen Malı Kabul Etmemeleri	844
Başkasından Birşey İstememek	845
Dünya Servetinin, İnsanı Allah'a Kulluktan Uzaklaştırma Korkusu	846
Resûlullah (s.a.v.) in, Eshabını Ahirete Hazırlanmaktan Men Eden Dünya Malından Sakındırması	846
Ömer b. Hattab'ın Dünya Malının Çoğalması Sebebiyle Müslümanların Azalmasından Duyduğu Endişe ve Bu Yüzden Ağlaması	848
Abdurrahman b. Avf'ın Duyduğu Endişe ve Bu Yüzden Ağlaması	851
Habbâb b. Eret'in Duyduğu Endişe ve Bu Yüzden Ağlaması	852
Selman-ı Farîfî'nin Duyduğu Endişe ve Bu Yüzden Ağlaması	853
Ebû Hâşim b. Utbe b. Rebîa el-Kureşî'nin Çok Miktarda Dünya Malına Sahip Olmaktan Çekinmesi	855
Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın Çok Miktarda Dünya Malında Sahip Olmaktan Kaçınması	856
H. Peygamber (s.a.v.) ve Eshabının Dünyaya Bağlanmamaları	857
H. Peygamber (s.a.v.) in Dünyaya Bağlanmaması	857
Ebû Bekr Siddik'in Dünyaya Bağlanmaması	860
Ömer b. Hattab'ın Dünyaya Bağlanmaması	861

Osman b. Affan'ın Dünyaya Bağlanmaması	870
Ali b. Ebî Talib'in Dünyaya Bağlanmaması	871
Ebû Ubeyde b. El-Cerrah'in Dünyaya Bağlanmaması	872
Mus'ab b. Umeyr'in Dünyaya Bağlanmaması	873
Osman b. Maz'un'un Dünyaya Bağlanmayışı	874
Selman-i Farisi'nin Dünyaya Bağlanmaması	875
Ebû Zer el-Gıfari'nin Dünyaya Bağlanmaması	876
Ebu'd-Derdâ'nın Dünyaya Bağlanmaması	876
Muâz b. Afrâ'nın Dünyaya Bağlanmaması	878
Leclâc el-Gatafânî'nin Dünyaya Bağlanmaması	879
Abdullah b. Ömer'in Dünyaya Bağlanmaması	879
Dünyaya Bağlanıp, Dünya Zevkine Dalanların Hoş Görülmemesi ...	882

III. CILDİN FİHRİSTİ

DOKUZUNCU BÖLÜM

İÇTİMAİ MÜNASEBETLER

GİRİŞ	911
İslâmî İnançları Sağlamlaştırmak İçin İslâm Öncesi Cahiliyyet Âdet- lerinin Terk Edilmesi	913
Eshabın Hz. Peygambere Olan Sevgileri	918
Eshabın Resûlüllah'ın Sevdiklerini Kendi Sevdiklerine Tercih Etmesi	924
Eshabın Resûlüllah'a Hürmet Göstermeleri	926
Eshabın Resûlüllah'ın Mübarek Vücudunu Öpmeleri	929
Uhud Savaşında «Resûlüllah Öldü» Diye Bir Şâyia Çıkınca Esha- bın Ağlaması ve Resûlüllah'ı Korumak İçin Yaptıkları Fe- dakârlıklar	932
Resûlüllah'ın, Aralarından Ayrılacağını Söylemesi Üzerine Eshabın Ağlaması	933
Hz. Fâtıma'nın Ağlaması	934
Muâz' (r.a.) nın Ağlaması	935
Eshabın Resûlüllah'ın Ölmesinden Korkarak Ağlaması	936
Resûlüllah'ın Eshaba Veda Etmesi ve Vasiyeti	937
Resûlüllah'ın Vefatı	939
Resûlüllah'ın Yıkanıp Keflenmesi	941
Resûlüllah'ın Cenaze Namazının Kılınması	942
Hz. Peygamberin Vefatı Üzerine Eshabın Sözleri	946

H. Ebû Bekr'in Sözü	946
Ümmü Eymen'in Sözü	946
Ma'n b. Adî'nin Sözü	947
H. Fâtıma'nın Sözü	947
Peygamber Anılınca Eshabın Ağlaması	949
Resûlullah Hakkında Kötü Söz Söylileyenleri Eshabın Susturması ...	950
Resûlullah'ın Emirlerine İtaat	951
Resûlullah'ın Emirlerine Muhalefet Edenlere Şiddetle Karşı Çıkmak	959
Eshabın Peygamberin Emrine Aykırı Davranıştan Çekinmeleri	964
Eshabın Her Hareketinde Resûlullah'ı Taklit Etmesi	967
Eshabın Resûlullah'ı Paylaşamaması	975
H. Peygamberin Eshabı Birbirlerine Karşı Saygılı Olmaya Davet Etmesi	976
Eshabın İnsanlar Arasındaki Mevkii	977
Eshab Hakkında Kötü Söz Söylenmemesi	978
Resûlullah'ın Ehl-i Beytini Ümmetine Emaneti	979
Müslümanları Öldürmekten Sakınma ve Dünya Saltanatı İçin Sa- vaşmanın Kötü Görülmesi	992
Müslümanların Canlarının ve Mallarının Korunması	984
Bir Müslümanın Hayatının Değeri	1006
Şaka Yaparak Müslümanı Korkutmanın Hoş Görülmemesi	1006
Müslümanın Kâfirin Elinden Kurtarılması	1006
Müslümanı Küçümsemenin ve Ona Hakaret Etmenin Hoş Görül- memesi	1008
Müslümanı Kızdırmanın Hoş Görülmemesi	1009
Müslüman Bir Kimseyi Lânetlemenin Câiz Olmaması	1009
Müslümana Sövmenin Câiz Olmaması	1011
Gıybet Etmenin Fenalığı	1013
Müslümanın Ayıplarını Araştırmamak	1018
Müslümanın Ayıplarını Örtmek	1021
Müslümanı Affetmek ve Kusurlarını Görmezlikten Gelmek	1024
Müslümanın Yaptıklarını İyiye Yormak	1028
Günah İşleyene Değil Günaha Buğzetmek	1029
Hile ve Hasetten Kalbi Temizlemek	1030
Müslümanların İylliğine Sevinmek	1031
Kötülerin Şerrinden Korunmak İçin Onlara İyi Davranmak	1031
Müslümanın Gönlnü Almak	1033
Müslümanın İhtiyaçlarını Karşılama	1036
Müslümanın Derdini Dinlemek	1036
Müslümanın Yardımına Koşmak	1037
Müslümanın Birbirini Ziyaret Etmeleri	1038

Misafirlere İkrâm	1040
Bir Toplumun İleri Gelenine İkrâm	1041
Bir Kavmin Başkanını Dine Isındırma	1043
Ehl-i Beyte Karşı Saygı	1044
Âlimlere Büyüklere ve Fazîlet Sahiplerine Saygı	1055
Büyüklere Başkan Seçmek	1059
Sahabenin Görüş ve Amelleri Ayrı Olmasına Rağmen Birbirlerine Saygı Göstermeleri	1060
Görüşüne Katılmamakla Beraber Büyüklere İtaat	1063
Büyüklere Aleyhinde Konuşmaya Mani Olmak	1063
Büyüklere Ölümüne Ağlamak	1071
Büyüklere Ölümüne Üzülmek	1072
Fakirlere ve Zayıflara Saygı Göstermek	1074
Anne ve Babaya Hürmet	1079
Çocuklara Şefkat Göstermek ve Aralarında Eşit Muamele Yapmak	1082
Komşuya Saygı Göstermek	1085
İyi Arkadaşa Saygı Göstermek	1086
İnsanlara Durumlarına Göre Muamele Etmek	1088
Selâm ve Karşılama	1089
Selâm Vermek	1089
Selâm Almak	1090
Selâm Göndermek	1094
Tokalaşmak ve Kucaklaşmak	1095
Müslümanın Elini ve Alnını Öpmek	1097
Bir Müslüman Gellince Ayağa Kalkmak	1098
Gelen Bir Müslümana Toparlanıp Yer Vermek	1100
Toplantıya Gelenlere Saygılı Davranmak	1100
Müslümanın İkrâmını Kabul Etmek	1101
Müslümanın Sırrını Saklamak	1101
Yetimlere İyilik Etmek	1103
Baba Dostuna Saygı Göstermek	1104
Ölümlerinden Sonra Anne ve Babaya İyilik Yapmak	1104
Müslümanın Davetini Kabul Etmek	1105
Yoldaki Zararlı Şeyleri Kaldırmak	1107
Hapşırın Kimseye Allah'ın Rahmetini Dilemek	1107
Hasta Ziyaretine Gitmek	1110
Allah İçin Sevmek ve Allah İçin Buğzetmek	1120
Dargınları Barıştırmak	1124
Sözünde Durmak	1127
Su-i Zandan Sakınmak	1128
Müslümanı Methetmek	1129
Yakınları Ziyaret Etmek (Sıla-i Rahm)	1133

ONUNCU BÖLÜM

AHLÂK VE İCTİMAÎ HAYAT

GİRİŞ	1137
Eshabın Ahlâkı	1139
Hız. Peygamberin Ahlâkı	1139
Hilm ve Müsamaha	1148
Hız. Peygamberin Hilmî ve Müsamahası	1148
Eshabın Hilm ve Müsamahası	1154
Şefkat ve Merhamet	1155
Hız. Peygamberin Şefkati	1155
Hız. Peygamberin Eshabının Şefkati	1156
Haya	1157
Hız. Peygamberin Hayâsı	1157
Hız. Peygamberin Eshabının Hayâsı	1157
Tevazu	1161
Hız. Peygamberin Tevazuu	1161
Hız. Peygamberin Eshabının Tevazuları	1166
Hız. Ömer'in Tevazuu	1166
Hız. Osman'ın Tevazuu	1168
Hız. Ebû Bekr'in Tevazuu	1168
Hız. Ali'nin Tevazuu	1169
Hız. Fâtîma ve Ümmü Seleme'nin Tevazuları	1170
Selman-ı Farisî'nin Tevazuu	1171
Huzeyfe b. Yeman'ın Tevazuu	1173
Cerir b. Abdullah ve Abdullah b. Selâm'ın Tevazuları	1174
Tevazu Mevzuunda Hız. Ali'nin Sözleri	1174
Mizah ve Şaka	1175
Hız. Peygamberin Şakası	1175
Eshabın Şakası	1178
Cömertlik ve İyilik	1181
Hız. Peygamberin Cömertliği	1181
Eshabın Cömertliği	1182
Başkalarını Kendimize Tercih	1182
Sabır	1183
Hastalıklara Sabır (Tahammül)	1183
Göz Nimetinden Mahrumiyete Sabır	1187
Çocukların Akıbalının ve Dostların Ebedî Ayrılıklarına Sabır	1188
Her Türü Belâyaya Sabır	1198
Şükür	1200

Resûlullah'ın Şükrü	1200
Eshabın Şükrü	1202
Sevaba Nâil Olma Arzusu	1205
Muhammed (s.a.v.) in Sevaba Nail Olma Arzusu	1205
Eshabın Sevaba Nâil Olma Arzusu	1205
İbadete Düşkünlük	1210
Resûlullah'ın İbadete Düşkünlüğü	1210
Eshabın İbadete Düşkünlüğü	1210
Resûlullah (s.a.v.) ve Eshabının Cesaretleri	1212
Takva	1214
Resûlullah (s.a.v.) in Takvası	1214
Eshabın Takvası	1214
Tevekkül	1218
Resûlullah'ın Tevekkülü	1218
Eshabın Tevekkülü	1219
Kadere Rızı Olmak	1221
Allah Korkusu	1222
Resûlullah'ın Allah'dan Korkması	1222
Eshabın Allah Korkusu	1223
Allah Korkusundan Dolayı Ağlamak	1227
Resûlullah'ın Allah Korkusundan Dolayı Ağlaması	1227
Eshabın Allah Korkusundan Dolayı Ağlaması	1227
Düşünmek ve İbret Almak	1232
Eshabın Tefekkürü ve İbret Alması	1232
Nefs Muhasebesi	1233
Susmak ve Diline Sahip Olmak	1234
Resûlullah'ın Susması	1234
Eshabın Susması	1235
Resûlullah'ın Konuşma Tarzı	1238
Resûlullah'ın Tebessümü ve Gülmesi	1240
Vakar	1243
Öfkeyi Yenmek	1244
Kıskançlık	1244
İyiliği Emretmek Kötülüğe Mânî Olmak	1246
Uzlet	1252
Kanaat	1254
Resûlullah ve Eshabının Evlenmeleri	1256
Resûlullah (s.a.v.) in Hatice (r.a.) ile Evlenmesi	1256
Resûlullah'ın (s.a.v.) Hz. Âişe ve Sevde ile Evlenmesi	1258
Resûlullah'ın (s.a.v.) Hz. Ömer'in Kızı Hafsa ile Evlenmesi	1260
Resûlullah'ın (s.a.v.) Ebâ Ümeyye'nin Kızı Ümmü Seleme ile Evlenmesi ...	1261

Hiz. Peygamberin Ebû Süfyan'ın Kızı Ümmü Habibe İle Evlenmesi	1262
Resûlullah'ın (s.a.v.) Cahşın Kızı Zeynep İle Evlenmesi	1265
Resûlullah'ın Huyey b. Ahtab'ın Kızı Safiyye İle Evlenmesi	1267
Hiz. Peygamberin Haris'ül-Huzâiyye'nin Kızı Cüveyriyye İle Evlenmesi	1270
Resûlullah'ın Hâris'ül-Hilaliyye'nin Kızı Meymune İle Evlenmesi	1271
Resûlullah'ın Kızı Fâtıma'yı Hiz. Ali İle Evlendirmesi	1271
Rabiat'el-Esleminin Evlenmesi	1275
Cüleybibin Evlenmesi	1277
Selmân-ı Farisî'nin Evlenmesi	1287
Ebudderdâ'nın Evlenmesi	1280
Ebudderdâ'nın Kızı Derdâ'yı Evlendirmesi	1280
Ali b. Ebû Talib'in (r.a.) Kızı Ümmügülsümü Ömer b. Hattab (r.a.) İle Ev-	
lendirmesi	1281
Adîy b.Hatim'in Kızını Amr b. Hureysle Evlendirmesi	1281
Hiz. Bilâl İle Kardeşinin Evlenmeleri	1282
Evlilik Merasiminde Kâfirlere Benzemekten Sakınmak	1282
Mehir	1283
Resûlullah (s.a.v.) ın Verdiğı Mehir	1283
Hiz. Ömer'in Mehirleri Artırmayı Yasaklaması ve Buna Bir Kadının İtirazı	1283
Hiz. Ömer, Osman, İbn-i Ömer ve Hasan b. Ali'nin Mehir Hususundaki Tat-	
bikatlari	1284
Kadınların Erkeklerin ve Çocukların Birbirleri İle İyi Geçinmeleri ...	1286
Hiz. Âişe İle Sevde'nin Birbiri İle İyi Geçinmeleri	1286
Hiz. Âişe ve Hafsa'nın Yemanlı Sevde İle İyi Geçinmeleri	1286
Resûlullah (s.a.v.) ın Hiz. Âişe'ye Karşı Davranışı	1287
Resûlullah (s.a.v.) ın Hanımları Arasındaki Kıskançlık	1288
Resûlullah (s.a.v.) ın Hanımlarını Boşamak İstemesi Üzerine Aralarında Ge-	
çenler	1289
Hiz. Peygamberin Âişe ve Meymune İle İyi Geçinmeleri	1294
Resûlullah (s.a.v.) ın İhtiyar Bir Kadına İyi Davranması	1295
Resûlullah (s.a.v.) ın Habeşli Bir Çocuğa ve İbn-i Mesud'a Karşı Davranışları	1296
Resûlullah'ın Enes'e Karşı Davranışı	1297
Ensar'dan Bazı Gençlerin ve Eshabdan Bir Kısımının Resûlullah'a Hizmetleri	1297
Resûlullah'ın Oğlu İbrahim ve Ehl-i Beytinden Diğer Çocuklara Karşı Dav-	
ranışı	1298
Hasan'la (r.a.) Hüseyin'in (r.a.) Kayboluş Hadisesi	1299
Hiz. Peygamberin Osman b. Maz'un'un Karısına İyi Davranmasını İstemesi	1300
Hiz. Peygamberin Abdullah b. Amr'dan Hanımına Güzel Davranmasını İs-	
temesi	1301
Selmân'ın Ebudderdâ'ya Tavsiyeleri	1302

Zübeyr b. Avvam'ın Karısı Esmâ'yı Kiskanması	1303
Bir Kadının Kocasını Hz. Ömer'e Şikâyet Etmesi	1304
H. Ömer'in Huzurunda Bir Karı - Koca Arasında Geçenler	1305
Ebû Garza İle Karısı Arasında Geçenler	1306
Zeyd'in Kızı Atiken'in Kissası	1307
Meymune'nin İbn-i Abbâs'ı İkazı	1308
İbn-i Abbâs'ın Amcası Oğlunu İkazı	1308
Amr b. Âs'ın Hanımını İkazı	1308
Adâb-ı Muâşeret Hususunda Eshabtan Muhtelif Örnekler	1309
Resûlullah ve Eshabının Yeme - İçme Adâbı	1312
Resûlullah ve Eshabının Kıyafetleri	1317
Resûlullah'ın Yatağı	1319
Yeni Elbise Giydiği Zaman Resûlullah'ın Sözleri	1320
Resûlullah'ın Evleri	1326

IV CİLDİN FİHRİSTİ

ONBİRİNCİ BÖLÜM

İMAN

GİRİŞ	1343
İmanın Büyüklüğü	1345
Zikir Meclisleri	1351
İmanın Yenilenmesi	1353
İmanın Tecrübe ve Müşahedeye Üstünlüğü	1353
Gerçek İman ve İmanın Kemâli	1362
Allah Teâlâ'nın Zâtına ve Sıfatına İman	1364
Meleklerle İman	1371
Kadere İman	1372
Kıyamet Alâmetlerine İman	1376
Kabir ve Berzah Âlemine İman	1378
Ahirete İman	1382
Kıyamet Gününde Olacaklara İman	1384
Şefaâte İman	1387
Cennet ve Cehenneme İman	1391
Allah'ın Vadine İnanmak	1402
Resûlullah'ın Haber Verdiklerine Kesinlikle İnanmak	1406
Amellerin Karşılıksız Bırakılmıyacağına İnanmak	1414
Eshabın İman Kuvveti	1417

ONİKİNCİ BÖLÜM

NAMAZ CEMAAT VE CAMİ

GİRİŞ	1427
Resûlullah'ın Müslümanları Namaza Teşviki	1429
Sahabenin Müslümanları Namaza Teşviki	1432
Resûlullah'ın Müslümanları Namaza İhtimam Göstermeye Teşviki	1434
Eshabın Namaza Rağbeti ve Namaza Verdikleri Önem	1439
Cami Yaptırmak	1443
Mescitleri Temiz Tutmak	1447
Mescide Yürüyerek Gitmenin Fazileti	1448
Camilerin Yapılış Sebepleri ve Faydaları	1450
Resûlullah'ın ve Eshabın Mescitte Yapılmasını İstemedikleri Şeyler	1455
Hz. Peygamber ve Eshabının Ezan'a Verdiği Önem	1459
Hz. Peygamber ve Eshabının Namaz Vaktini ve Cemaati Beklemeleri	1463
Beş Vakit Namazı Cemaatle Kılmanın Önemi	1465
Namazda Safların Düzgün ve Sık Tutulması	1468
İmanın Namazdan Sonra Cemaatin İhtiyaçları İle Meşgul Olması	1471
İmâmet ve İmama Uymak	1472
Resûlullah ve Eshabının Namazda Ağlamaları	1479
Namazda Huşû	1480
Resûlullah'ın Sünnetlere Verdiği Önem	1482
Eshabın Sünnetlere Verdiği Önem	1484
Resûlullah ve Eshabının Teheccüt Namazına Verdikleri Önem	1485
Hz. Peygamber ve Eshabın Sabahla Öğle Arasındaki Nafilelere Verdikleri Önem	1490
Resûlullah ve Eshabın Öğle ve İkinci Arasındaki Nafilelere Verdikleri Önem	1491
Akşam İle Yatsı Arasındaki Nafilelere Verilen Önem	1491
Eve Girdikten Sonra ve Evden Çıkarken Namaz Kılmak	1492
Teravîh Namazı	1493
Tevbe Namazı	1495
Hacet Namazı	1495

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLİM

GİRİŞ	1499
Hz. Peygamberin İlme Teşviki	1501
Eshabın İnsanları İlme Teşviki	1503

Hız. Ali'nin İnsanları İlme Teşviki	1503
Muâz b. Cebel'in İlme Teşviki	1504
Abdullah b. Mesud'un İlme Teşviki	1504
Ebudderdâ'nın İlme Teşvkii	1505
Ebû Zer ve Ebû Hüreyre'nin İlme Teşvikleri	1506
İbn-i Abbas'ın İlme Teşviki	1506
Saffan b. Assâl'in İlme Teşviki	1507
Eshabın İlme Rağbeti	1508
Gerçek İlim	1511
Resûlüllah'ın Getirdiği İlimin Dışında Bir İlimle Meşgul Olmanın Hoş Karşılanmayışı	1513
Allah ve Resûlünün Haber Verdiği Şeylerden Dolayı Duygulanmak ve Ağlamak	1516
Allah'ın İsteyene İlim ve İman Nasibetmesi	1520
İnanmak, İlim Öğrenmek İmandıklarımızı ve Öğrendiklerimizi Ya- şamak	1522
Her Müslümanın Gerekli Dinî Bilgileri Öğrenmesi	1523
Dinî ve Din Hükümlerini Öğretmek	1523
Namazın Nasıl Kılınacağını Öğretmek	1526
Zikir ve Dûaları Öğretmek	1528
Medine'ye Gelen Misafire Dini Öğretmek	1531
Seferde İlim Öğrenmek	1533
Savaşta İlim Öğrenmek	1535
Çalışırken İlim Öğrenmek	1535
Dini Öğrendikten Sonra Ticarete Başlamak	1538
Erkeğin Aile Efradına İlim Öğretmesi	1538
Bazı İhtiyaçların Karşılanması İçin Yabancı Dil Öğrenmek	1539
Devlet Reisinin Tebasına Dini Öğretmesi İçin Yerine Vekil Bırak- ması	1541
Devlet Reisinin İhtiyaç Halinde İlim Adamlarını Merkezden Ayırma- ması	1541
Halka İslâmı Öğretmesi İçin Sahabenin Çeşitli Memleketlere Gön- derilmesi	1543
İlim Öğrenmek İçin Seyahat	1546
İlmi Ehliinden Almak; Ehil Olmayanların Elinde İlim	1549
İlim Öğreneni Teşvik Etmek	1551
İlim Meclislerinde Alimlerle Beraber Olmak	1553
Soru Sorma, Soruya Cevap Verme Adabı ve Alime Saygı	1558
İlim Meclislerine Saygı Göstermek	1557
Bir Gurubun İlim Öğrenmesi İçin Bir Kişinin Fedakârlık Yapması ...	1564
Öğrenilenleri Müzakere Etmek ve Lüzumsuz Sorular Sormamak ...	1566

Kur'ân-ı Öğrenmek, Öğretmek ve Cemaate Okumak	1573
Bir Müslümanın Kur'ân'dan Öğreneceği Miktar	1576
Kur'ân-ı Ezberliyemiyenin Nâfile Namaz Kılarak İbadet Etmesi	1577
Kur'ân'la Uğraşanları Başka Şeylerle Meşgul Etmemek ve Kur'ân'a Başka Şey Karıştırmamak	1577
Kur'ân'daki Müteşabih Âyetler Hakkında Soru Sormanın Yasaklan- ması	1578
Kur'ân Öğretme ve Öğrenme Karşılığında Ücret Almanın Keraheti	1580
Kur'ân-ı Anlamıyanların İhtilâflarından Endişe	1582
Eshabın Kur'ân Okuyanlara Nasihatleri	1584
Hz. Ömer'in Nasihati	1584
Ebû Musâ el-Eşâ'rînin Nasihati	1585
Abdullah b. Mesud'un Nasihati	1585
Resûlullah'ın Hadisleriyle Meşgul Olmak	1587
İlim ile Amel Etmek	1592
Sünnete Uymak Selefin Yolundan Gitmek ve Bid'ate Karşı Çıkmak	1595
Asılsız Görüşe Uymamak	1599
Eshabın İctihadı	1601
Sahabeden Fetva Verenler ve İhtiyatlı Fetva Vermek	1603
Eshabın İlimdeki Dereceleri	1605
İlmin Kaybolması ve Unutulması	1616

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZİKİR

GİRİŞ	1621
Resûlullah'ın Müslümanları Zikre Teşviki	1623
Eshabın Müslümanları Zikre Teşviki	1626
Resûlullah'ın Zikre Düşkünlüğü	1628
Eshabın Allah'ı Zikre Düşkünlüğü	1629
Zikir Meclisleri	1631
Zikir Meclisinde Okunan Dûa	1634
Kur'ân Okumak	1636
Eshabın Hergün Kur'ân Okuması	1638
Kelime-i Tevhid'in Fazîleti	1642
Zikirde Okunacak Dûalar	1644
Çok Mâna İfade Eden Kelimelerle Zikretmek	1649
Namazlardan Sonra ve Yatarken Yapılan Zikirler	1652
Sabah ve Akşam Yapılacak Zikirler	1656
Çarşıda ve İnsanların Gaflette Oldukları Sırada Yapılacak Zikirler	1657

Yolculukta Zikir Yapmak	1658
Resûlullah'a Salat-ü Selâm Getirmek	1660
İstiğfar	1664
Zikir Sayılan Şeyler	1667
Zikrin Tesiri ve Hakikati	1668
Zikri Hafî ve Zikri Celî	1670
Tesbih Çekmek	1672

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

DÜA

GİRİŞ	1675
Dûada İstenecek ve İstenmeyecek Şeyler	1677
Dûa Ederken Elleri Kaldırmak ve Dûadan Sonra Yüze Sürmek	1679
Yüksek Sesle Dûa Etmek ve Cemaatin Âmin Demesi	1680
Doğru Yoldan Ayrılan Kimse İçin Hayır Dûada Bulunmak	1684
Dûaya Allah'ın Sıfatlarını Zikrederek Başlamak	1685
Resûlullah'ın Ümmetine Dûası	1688
Resûlullah'ın (s.a.v.) Ümmetine Hayır Dûası	1688
Resûlullah'ın Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Zübeyr b. Avvâm'a Hayır Dûası	1692
Resûlullah'ın Ehl-i Beytine Hayır Dûası	1693
Resûlullah'ın (s.a.v.) Hasan (r.a) İle Hüseyin'e (r.a.) Hayır Dûası ...	1694
Resûlullah'ın Abbâs'a ve Oğullarına Hayır Dûası	1695
Resûlullah'ın Cafer'e Çocuklarına, Zeyd b. Hârise'ye ve İbn-i Re- vâhaya Hayır Dûası	1697
Resûlullah'ın Yâsir Ailesine Ebû Selemeye ve Üsâme b. Zeyd'e Hayır Dûası	1698
Resûlullah'ın Amr b. Âs'a, Hâkim b. Hizâm'a Câbir'e ve Büsr Aile- sine Hayır Dûası	1699
Resûlullah'ın Berâ b. Ma'rur'a Sa'd b. Ubâdeye ve Ebû Katâde'ye Hayır Dûası	1700
Resûlullah'ın Enes b. Malik'e ve Diğer Bazı Eshaba Hayır Dûası ...	1701
Resûlullah'ın Eshabın Fakirlerine Hayır Dûası	1702
Resûlullah'ın Namazlardan Sonraki Dûaları	1703
Resûlullah'ın Sabah Akşam Yaptığı Dûalar	1706
Resûlullah'ın Yatarken ve Kalkarken Yaptığı Dûalar	1708
Resûlullah'ın Toplantılarda, Mescid'e ve Eve Girip Çıkarken Oku- duğu Dûalar	1710
Hz. Peygamberin Seferde Yaptığı Dûalar	1711
Hz. Peygamberin Vedalaşırken Yaptığı Dûalar	1713

H. Peygamberin Yerken, İcerken ve Giyerken Yaptığı Dûalar	1714
H. Peygamberin Bulut ve Hilâl Gördüğü Gök Gürültüsü Duyduğu ve Rüzgâr Çıktığı Zaman Yaptığı Dûalar	1715
H. Peygamberin Zaman Zaman Yaptığı Dûalar	1717
H. Peygamberin Kısa ve Veciz Dûaları	1720
H. Peygamberin Bütün Kötülüklerden Allah'a Sığınmak İçin Yap- tığı Dûalar	1721
H. Peygamberin Cinlerden Korunmak İçin Yaptığı Dûalar	1723
Gece Korkulduğu ve Uykuda Korkulduğu Zaman Okunacak Dûa ...	1725
Gam Keder ve Sıkıntılı Anlarda Okunacak Dûa	1727
Zulmünden Korkulan Devlet Adamları Karşısında Okunacak Dûa ...	1729
Borçtan Kurtulmak İçin Yapılacak Dûa	1730
Eshabın Dûaları	1733
Hz. Ebû Bekr'in Dûaları	1733
Ömer'in (r.a.) Dûaları	1733
Hz. Ali'nin Dûaları	1735
Abdurrahman b. Avf'in Dûası	1736
Abdullah b. Mesud'un Dûaları	1736
Muâz ve Bilâl'in Dûaları	1738
Zeyd ve Sa'd b. Ubâde'nin Dûaları	1738
Ebudderâ'nın Dûaları	1738
Abdullah b. Ömer'in Dûaları	1739
Abdullah b. Abbâs'ın Dûaları	1740
Fedâle b. Ubâde'nin Dûası	1740
Ebû Hüreyre'nin Dûası	1740
Eshabın Yılbaşında Ay Başında ve Bir Yere Girerken Yaptıkları Dûalar ...	1741
Enes'in Dûası	1741
Abdullah b. Zübeyr'in Gök Gürlediği Zaman Okuduğu Dûa	1741
Eshabın Birbirlerine Dûaları	1741

V. CİLDİN FİHRİSTİ

ONALTINCI BÖLÜM

RESÛLÜLLAH'IN VE ESHABININ HUTBELERİ VE KONUŞMALARI

GİRİŞ	1759
Resûlullah'ın Konuşmaları	1761

Resûlullah'ın Medine'deki İlk Hitabesi	1761
Resûlullah'ın Cuma Hutbesi	1762
Resûlullah'ın Ramazan Ayı Hakkındaki Konuşmaları	1766
Cuma Namazının Önemi Hakkında Resûlullah'ın Hitabesi	1767
Resûlullah'ın Hac Mevsimindeki Konuşmaları	1768
Resûlullah'ın Deccal, Müseyleme, Ye'cûc, Me'cûc ve Ay Tutulması Hakkın- da Konuşmaları	1775
Gıybetin Kötülüğü Hakkında Resûlullah'ın Bir Konuşması	1780
İyiliği Emredip Kötülüğe Engel Olmak Hususunda Resûlullah'ın Konuşması	1780
Resûlullah'ın Kötü Huylardan Sakındıran Bir Konuşması	1780
Resûlullah'ın Günâh-ı Kebâir'den Sakındırmasına Dair Konuşmaları	1781
Resûlullah'ın Şükür Hakkındaki Konuşmaları	1782
Resûlullah'ın Hayatın Değerlendirilmesi İle İlgili Konuşması	1783
Resûlullah'ın Dünyaya Bağlanmama Hususundaki Konuşmaları	1783
Resûlullah'ın Haşr Hakkındaki Hutbesi	1784
Resûlullah'ın Kader Hakkındaki Hutbesi	1785
Kendisiyle Akrabalığın Faydası Hakkında Resûlullah'ın Hutbesi	1786
Resûlullah'ın Zekât Memurları ve İdarecilerle İlgili Hutbesi	1787
Resûlullah'ın Muhtelif Hutbeleri	1788
Resûlullah'ın Hikmet Dolu Hutbeleri	1789
Resûlullah'ın Son Konuşmaları	1793
Resûlullah'ın Sabahdan Akşama Kadar Süren Konuşması	1795
Resûlullah'ın Konuşma Anındaki Hali	1795
 Resûlullah'ın Halifesi Hz. Ebû Bekr'in Hutbeleri	 1797
Halife Seçildiği Zaman İrad Ettiği Hutbe	1797
Ebû Bekr (r.a) in Takva ve Ahiret İçin Amel Hususundaki Hutbesi	1800
Ebû Bekr (r.a.) in Takva ve Geçmiştekilerden İbret Almayı Tavsiye Eden Ko- nuşması	1801
Takva ve Ölüp Gidenlerden İbret Almak Hususundaki Hutbesi	1802
Ebû Bekr (r.a) in Hikmet Dolu Bir Konuşması	1803
Hz. Ebû Bekr'in Allah'ın Ahiretteki Nimetini İnkâr Edenlerin Durumu Hak- kındaki Konuşması	1805
Hz. Ebû Bekr (r.a) in Muhtelif Konuşmaları	1805
 Mü'minlerin Emîri Ömer b. Hattab (r.a.) in Konuşmaları	 1808
Hz. Ebû Bekr'in Defnedilmesinden Sonraki Konuşması	1808
Hz. Ömer'in Halife Seçildiği Zaman Yaptığı Konuşması	1808
Hz. Ömer'in İnsanları Tanıma Yolları Hakkında Yaptığı Bir Konuşma	1809
Hz. Ömer'in Fazla Mehîr Vermekten ve Falan Şehit Oldu Demekten Men Etmesi	1810
Hz. Ömer'in Kader Konusunda Konuşmaktan Men'i	1810

H. Ömer'in Câbiye'de Yaptığı Konuşma	1811
H. Ömer'in Câbiye'de Yaptığı Uzun Bir Konuşma	1812
H. Ömer'in Câbiye'de Resûlullah'tan Naklen Yaptığı Bir Konuşması	1815
Amâvâs Taununun Olduğu Sene Câbiye'den Dönerken H. Ömer'in Yaptığı Konuşma	1815
H. Ömer'in Halifelik ve Halkın Hakları İle İlgili Yaptığı Konuşmalar	1816
H. Ömer'in Allah'ın Müslümanlara Vermiş Olduğu Nimetleri Açıklaması ve Onları Bu Nimetlerin Şükrüne Teşvik Etmesi	1818
H. Ömer'in Uhut Harbindeki Konuşması	1819
H. Ömer'in Muhtelif Vesilelerle Yaptığı Konuşmalar	1820
H. Osman'ın Konuşmaları	1826
H. Ali'nin Konuşmaları	1831
Mü'minlerin Emîri Hasan b. Ali (r.a.) in Konuşmaları	1846
Eshabtan Diğerlerinin Konuşmaları	1849
Muâviye b. Ebû Süfyan'ın Konuşmaları	1849
Abdullah b. Zübeyr'in Konuşmaları	1850
Abdullah b. Mesud'un Konuşmaları	1854
Utbe b. Gazvan'ın Konuşmaları	1855
Huzeyfe b. el-Yemânî'nin Konuşmaları	1856
Ebû Musa el-Eşarinin Konuşmaları	1857
İbn'ü Abbas'ın Konuşmaları	1857
Ebû Hureyre'nin Konuşmaları	1858
Abdullah b. Selâm'ın Konuşmaları	1858
H. Ali'nin Oğlu Hüseyin (r.a.) in Konuşmaları	1860
Yezid b. Şecere'nin Konuşmaları	1861
Umeyr b. Sa'd'ın Konuşması	1862
Umeyr'in Babası Sa'd b. Ubeyd'ül Kari'nin Konuşması	1863
Muâz b. Cebel'in Konuşması	1863
Ebudderdâ'nın Konuşması	1863

ONYEDİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER VE ESHABININ ÖĞÜTLERİ

GİRİŞ	1867
Resûlullah'ın Öğütleri	1869
Ömer b. Hattab (r.a.) in Öğütleri	1873
Mü'minlerin Emîri Ali b. Ebû Tâlib (k.v.) in Öğütleri	1876

Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh (r.a.) in Öğütleri	1878
Muâz b. Cebel (r.a.) in Öğütleri	1880
Abdullah b. Mesud (r.a.) un Öğütleri	1882
Selmân-ı Farîsi (r.a) nin Öğütleri	1886
Ebudderâ (r.a.) nin Öğütleri	1888
Ebû Zer (r.a.) in Öğütleri	1894
Huzeyfe b. el-Yemân (r.a.) in Öğütleri	1896
Ubey b. Ka'b (r.a.) in Öğütleri	1898
Zeyd b. Sâbit (r.a.) in Öğütleri	1900
Abdullah b. Abbas (r.a.) in Öğütleri	1901
Abdullah b. Ömer (r.a.) in Öğütleri	1902
Abdullah b. Zübeyr (r.a) in Öğütleri	1903
Hız. Ali (r.a.) nin Oğlu Hasan (r.a.) in Öğütleri	1904
Şeddâd b. Evs (r.a.) in Öğütleri	1905
Cündüb' el-Beceli (r.a.) nin Öğütleri	1906
Ebû Ümâme (r.a.) nin Öğütleri	1907
Abdullah b. Büsr (r.a.) ün Öğütleri	1910

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER VE ONUN ESHABINA ALLAH'IN GÖNDERDİĞİ MANEVİ YARDIMLAR

GİRİŞ	1913
Meleklerin Yardımı	1915
Bedir Harbinde Meleklerin Eshaba Yardımı	1915
Hüneyn Savaşında Meleklerin Eshaba Yardımı	1917
Uhud ve Hendek Savaşlarında Meleklerin Eshaba Yardımı	1918
Meleklerin Müşrikleri Esir Alması ve Onlarla Çarpışması	1919
Mekke'de Müslümanlarla Alay Edenlere Cebrâil'in Eziyeti	1922
Zeyd b. Hârîse'ye Bir Meleğin Yardımı	1924
Zeyd b. Hârîse'ye Bir Meleğin Yardımı	1924
Eshab'ın Melekleri Görmeleri	1926
Ensardan Birinin Cebrâil'i Görmesi ve Onunla Konuşması	1926
Abdullah b. Abbas'ın Cebrâil'i Resûlullah'ın Yanında Görmesi	1927
Meleklerin Hz. Ömer'in Dili İle Konuşması	1931
Meleklerin Eshaba Selâm Vermesi ve Onlarla Musafaha Yapması	1929
Eshabın Meleklerle Konuşması	1930
Eshabın Meleklerin Sesini Duyması	1930

Meleklerin Eshabın Dili İle Konuşmaları	1931
Büheresir Şehrinin Muhasarasında Meleğin Ebû Müfizzer'in Dili İle Konuşması	1931
Eshabın Okuduğu Kur'an'ı Dinlemek İçin Meleklerin Yere İnmesi ...	1933
Meleklerin Eshabın Cenazelerini Yıkamaları	1935
Meleklerin Şehid Olan Hanzala'nın Cenazesini Yıkamaları	1935
Meleklerin Sa'd b. Muâz'ı Yıkamaları	1935
Meleklerin Eshabın Cenazelerine İştirakleri	1937
Meleklerin Câbir'in Babasının Cenazesine İştirakleri	1937
Meleklerin Sa'd b. Muâz'ın Cenazesine İştirakleri	1937
Meleklerin Düşmanların Kalbine Korku Vermesi	1939
Muâviye b. Hayde'nin Kalbine Verilen Korku	1939
Huneyn Savaşında Müşriklerin Kalplerine Korku Verilmesi	1939
Resûlullah'ın Hicretine Mani Olanların Yakalanması	1940
Erbed b. Kays ve Amr b. Tufeyl'in Helâk Olmaları	1942
Taş ve Toprak Atılarak Düşmanın Hezimete Uğratılması	1944
Huneyn Savaşında Resûlullah'ın Attığı Kumla Müşriklerin Hezimete Uğraması	1944
Bedir Harbinde Resûlullah'ın Attığı Bir Avuç Taşla Müşriklerin Hezimete Uğraması	1944
Düşmanların Müslümanlara Az Görünmesi	1945
Eshaba Saba Rüzgârının Yardımı	1945
Düşmanların Yere Batırılması ve Felâkete Uğratılması	1946
Müslümanların Beddûalarıyla Düşmanlarının Kör Olmaları	1948
Hudeybiye'de Resûlullah'ın Beddûası İle Kureyş Gençlerinin Gözlerini Kaybetmeleri	1948
Hz. Ali'nin Beddûası İle Bir Adamın Gözlerini Kaybetmesi	1948
Said b. Zeydin Beddûası İle Bir Kadının Kör Olması	1949
Hz. Ali'nin Oğlu Hüseyin'e Beddûa Eden Bir Adamın Kör Olması	1950
Müslümanların Dûalarıyla Görmeyen Gözlerin Açılması	1951
Resûlullah'ın Dûası İle Kureyş'ten Bir Topluluğun Gözlerinin Açılması	1951
Uhud'da Resûlullah'ın Dûası İle Katade'nin Gözünün İyileşmesi	1951
Ashabtan Bazılarının Gözlerindeki Arızaların Resûlullah'ın Dûası İle Zâil Olması	1952
Zinnire'nin Gözlerine Kavuşması	1953
Müslümanların Getirdiği Tehlil ve Tekbirlerle Müşriklerin Binalarının Sarsılması	1954
Rum Meliki Heraklin Evinin Sarsılması	1954
Humus'un Sallanması	1959

Ashabın Sesinin Çok Uzaklardan Duyulması	1960
Hz. Ömer'in Sesini Çok Uzaklarda Bulunan Sarıye ve Ordusunun İşitmesi	1960
Ashabın Gâipten Gelen Sesleri Duyması	1962
Cinlerin ve Gâipten Gelen Seslerin Eshaba Yardım Etmesi	1963
Şeytanların ve Cinlerin Resûlüllah'a ve Eshaba Boyun Eğmesi	1975
Ashâb-ı Kirâm'ın Cansız Varlıkların Seslerini İşitmeleri	1981
Ashabın Kâbirdekilerin Sesini Duyması	1985
Ashabın Cehennemliklerin Çektiği Azabı Görmesi	1987
Ashabın Öldükten Sonra Konuşması	1988
Ölüleri Diriltme	1990
Ashabtan Şehid Olanlarda Hayat Belirtileri	1992
Ashabın Kâbirlerinden Misk Kokusu Gelmesi	1995
Ashabtan Şehid Olanların Göğe Yükseltilmesi	1996
Ashabtan Ölenlerin Cesetlerinin Allah Tarafından Korunması	1998
Yırtıcı Hayvanların Resûlüllah'a, Ashabına Karşı İtaatkâr Olması ve Onlarla Konuşması	2000
Resûlüllah'ın Kurtla Konuşması ve Kurdun Resûlüllah'ı Dinlemesi	2000
Resûlüllah'ın Azatlısı Sefine'ye Arslanın İyiliği	2001
İbnü Ömer'e Arslan'ın İtaati	2002
Avf. b. Malik'in Arslanla Konuşması	2002
Kurdun Çobanla Konuşması ve Ona Hz. Peygamberden Bahsetmesi	2002
Deniz ve Nehirlerin Eshaba Yardımları	2004
Hz. Ömer'in Emriyle Nil Nehrinin Taşması	2004
Denizin, Ebû Reyhane'nin Dûası İle İğneyi Yüze Çıkarması	2005
Alâ b. Hadrami'nin Deve İle Denizi Geçmesi	2005
Medâin'in Fethi Sırasında Müslümanların Dicle'yi Geçmeleri	2007
Ateşin Ashaba İtaat Etmesi	2011
Ashabın Yollarının Aydınlanması	2012
Hz. Hasan ve Hüseyin'in Yollarının Aydınlanması	2012
Üseyd b. Hudayr ve Abbâd b. Bîşrin Yollarının Aydınlanması	2013
Hanzala b. Amr el-Esemi'nin Parmaklarının Işık Saçması	2013
Ebû Abs'ın Asasının Işık Vermesi	2014
Tufeyl b. Amr ed-Devsinin Kırbacının Yolunu Aydınlatması	2014
Bulutların Ashaba Gölge Olması	2016
Resûlüllah ve Ashabın Dûası İle Yağmur Yağması	2017
Resûlüllah'ın Dûası İle Yağmur Yağması	2017
Hz. Ömer'in Dûası İle Yağmur Yağması	2018
Muâviye ve Yezid b. Esved el-Cüresi'nin Dûaları İle Yağmur Yağması	2020
Enes (r.a.) in Dûası İle Yağmur Yağması	2021
Hucr b. Adi'nin Dûası İle Yağmur Yağması	2021
Resûlüllah'ın Dûası İle Ensardan Bir Mahalle Halkından Ölenlerin Kabirleri Üzerine Yağmur Yağması	2022

Ümmü Eymen'in Gökten İnen Bir Kova İle Susuzluğunu Gidermesi	2022
Suyun Bereketlenmesi	2023
Resûlullah'ın Su Kabına Dokunması ve Kaptan Ağzına Su Alarak Tekrar Ka- bın İçine Dökmesi Suretiyle Suyun Artması	2023
Resûlullah'ın Ellerini ve Yüzünü Yıkaması İle Suyun Artması	2025
Resûlullah'ın Kaba Dokunması İle İçindeki Suyun Artması	2026
Resûlullah'ın Çakıl Taşlarını Arttırması İle Suyun Bereketlenmesi	2026
Hüseyin b. Ali'nin İçtiği Suyun Bereketlenmesi	2027
Savaşlarda Yiyeceklerin Bereketlenmesi	2028
Resûlullah'ın Dûası İle Savaş Azığının Artması	2028
Hendek Kazılırken Resûlullah'ın Dokunması İle Yemeğin Artması	2029
Sulh Zamanında Ashabın Yiyeceklerinin Bereketlenmesi	2031
Resûlullah'a Getirilen Bir Çanak Tiritin Bereketlenmesi	2031
Resûlullah'ın Ehl-i Suffeye Yaptığı Yemeğin Bereketlenmesi	2031
Hz. Fâtima'nın Babası İçin Yaptığı Yemeğin Çoğalması	2033
Sebze ve Meyvelerin Bereketlenmesi	2035
Ümmü Şerik'in Yağ ve Arpasının Çoğalması	2035
Resûlullah'ın Bir Adama Verdiği Yarım Vesk Arpanın Bereketlenmesi	2036
Resûlullah'ın Nevfel b. Hârise Verdiği Arpanın Bereketlenmesi	2036
Hz. Âişe'nin Yanında Bulunan Bir Öğünlük Arpanın Hz. Peygamberin Ve- fatından Sonra Bile Bereketini Göstermesi	2036
Câbir'in Babasının Miras Olarak Bıraktığı Hurmanın Resûlullah'ın Dûası İle Bereketlenmesi	2037
Hendek'in Kazılması Esnasında Hurmanın Bereketlenmesi	2037
Tebûk Gazvesinde Yedi Hurmanın Bereketlenmesi	2038
Resûlullah'ın Ebû Hüreyre'ye Verdiği Hurmaların Bereketlenmesi	2039
Resûlullah'ın Dûası İle Enesi'nin Meyvelerinin Bereketlenmesi	2039
Ümmü Mâlik el-Behziyye el-Ensari'nin Yağının Bereketlenmesi	2041
Yağ ve Sütün Bereketlenmesi	2041
Ümmü Evs el-Behziyye'nin Yağının Bereketlenmesi	2042
Ümmü Süleym'in Yağının Bereketlenmesi	2042
Ümmü Şerik'in Yağının Bereketlenmesi	2043
Resûlullah'ın Habbab b. Eret'in Koyununu Sağması İle Sütün Bereketlen- mesi	2044
Etlerin Bereketlenmesi	2045
Mesud b. Halid'in Etinin Bereketlenmesi	2045
Halid b. Abdüluzza'nın Etinin Bereketlenmesi	2045
Umulmadık Yerden Rızık Gelmesi	2046
Ashaba Uykuda Su Verilmesi	2051
Ashaba Umulmadık Yerden Servet Gelmesi	2053
Ashabın Mal ve Servetlerinin Bereketlenmesi	2054

Zehirin Tesirinin Kaybolması	2057
Sıcağın ve Soğuğun Tesirinin Kaybolması	2059
Açlığın Tesirinin Kaybolması	2061
Resûlullah'ın Dûasıyla İhtiyarlığın Tesirlerinin Azalması	2062
Büyük Üzüntünün Tesirinin Kaybolması	2064
Übey b. Ka'bın Dûasıyla Müslümanların Yağmurda Islanmaması ...	2065
Ağaç Dalının Kılıç Olması	2065
Dûa İle İçkinin Sirkeye Dönüşmesi	2066
Resûlullah'ın Öğrettiği Dûa İle Esirin Hapisten Kurtulması	2067
Hz. Peygamber ve Eshabının Emirlerini Dinlemeyenlerin Başlarına Gelenler	2068
Ehl-i Beyt'ten Olanların Şehadetiyle Nizam-ı Âlemde Olan Değişiklikler	2072
Cinlerin Eshabın Şehid Olmalarına Ağlaması	2073
Eshabın Resûlullah'ı Rüyalarında Görmeleri	2075
Bir Kısım Eshabın Diğerlerini Rüyalarında Görmeleri	2078

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

ESHABIN İLÂHİ YARDIMA MAZHARİYETLERİNİN SEBEBİ

GİRİŞ	2083
Sıkıntı ve Zorluklara Tahammül	2085
Eshabın Resûlullah'ın Emrine Kayıtsız Şartsız İtaatleri	2087
Eshabın Allah'a Tevekkülü ve Ehl-i Bâtılı Yalanlamaları	2088
Eshabın İslâmdan Başka Bir Şeyden Şeref Ummamaları	2090
Eshabın Zimmilere İyi Davranmayı Tavsiyesi	2091
Eshabın Allah'ın Emrine Uymayanların Halinden İbret Almaları ...	2092
Eshabın Allah'a Samimiyetle Bağlanmaları ve Ahiret Arzuları	2094
Eshabın Kur'an Okuyarak ve Zikîr Yapararak Allah'dan Yardım İstemeleri	2096
Halid b. Velidin Hz. Peygamberin Saçlarını Uğur Sayması	2099
Eshabın Hayırdan Yarış Etmeleri	2100
Eshabın Gösterişe ve Dünya Süsüne Önem Vermemeleri	2101
Eshabın Savaşta Düşmanın Çokluğuna ve Kuvvetine Aldırmaması	2106
Eshab Karşısında Düşmanın Söyledikleri	2107

KAYNAKLAR

İNDEKS

UMUMİ FİHRİST